АЙН РАНД
ИЗВОРЪТ

Превод от английски: Божидар Маринов, 2006

chitanka.info

ЧАСТ ПЪРВА
ПИТЪР КИЙТИНГ

I

Хауърд Роурк се разсмя.

Стоеше гол на ръба на една скала. Далеч надолу, под него, се простираше езерото. Замръзнала експлозия на гранит, устремен в полет към небето над неподвижната вода. Водата изглеждаше твърда, камъкът — течен. Камъкът беше застинал като в кратък миг от битка, когато ударът среща удар и устремът застива в покой, по-напрегнат от движението. Мокър под слънчевите лъчи, камъкът блестеше.

Езерото под него беше само тънък стоманен пръстен, разсичащ скалите на две. Скалите потъваха в дълбините. Започваха и завършваха в небето. Така светът изглеждаше увиснал в пространството, той беше остров, плаващ върху нищото, опрян в краката на мъжа върху скалата.

Тялото му се изпъна към небето. То беше тяло с дълги прави линии и ъгли, всяка извивка бе начупена на отделни равнини. Стоеше неподвижен, ръцете му бяха отпуснати до тялото, с дланите навън. Усещаше стегнатите си рамене, извивката на врата и тежестта на кръвта в дланите си. Чувстваше вятъра зад себе си, във вдлъбнатината на гръбнака си. Вятърът развяваше косата му към небето. Косата му не беше нито руса, нито рижа, а с цвета на кората на зрял портокал.

Засмя се при мисълта за това, което му се случи сутринта, и за нещата, които предстояха.

Знаеше, че следващите дни ще бъдат трудни. Щеше да се сблъска с проблеми и трябваше да изготви план за действие. Знаеше, че трябва да помисли за това. Знаеше също, че няма да мисли, защото вече всичко му беше ясно, защото планът беше готов отдавна и защото искаше да се смее.

Опита се да помисли. Но забрави. Гледаше гранита.

Не се смееше, докато очите му се вглеждаха в земята около него. Лицето му беше като природен закон — нещо, което човек не може да оспорва, да променя или умолява. Имаше високи скули над сухи, хлътнали бузи; сивите му очи бяха студени и непоколебими; устата му бе надменна и здраво стисната — уста на палач или на светец.

Погледна гранита. Помисли си: да бъде нарязан и направен на стени. Погледна едно дърво. Да бъде нарязано и направено на греди. Погледна ръждива ивица върху камъка и си помисли за желязна руда под земята. Да бъде разтопена и да се издигне в подпорни греди към небето.

Тези скали, мислеше си той, са тук за мен; чакат сондата, динамита и моя глас; чакат да бъдат натрошени, разцепени, смлени, прероден; чакат формата, която ще им придадат моите ръце.

После тръсна глава, защото си спомни сутринта. Спомни си, че трябва да свърши много неща. Пристъпи до ръба, вдигна ръце и се гмурна в небето надолу.

Преплува езерото до отсрещния бряг. Стигна до скалите, където бе оставил дрехите си. Огледа се със съжаление. Откакто дойде да живее в Стантън преди три години, щом успееше да отдели по един час — а това не се случваше често — идваше тук да отдъхне, да поплува, да се отпусне, да помисли, да бъде сам и жив. Първото, което поиска да направи в своята нова свобода, бе да дойде на това място, защото знаеше, че идва за последен път. Сутринта го изключиха от архитектурния факултет на Стантънския технологичен институт.

Навлече дрехите си: стари панталони от дънков плат, сандали, риза с къси ръкави и липсващи копчета. Закрачи по тясна пътечка между скалите към пътя, спускащ се по зеления склон към шосето в подножието.

Вървеше бързо, с отпусната, ленива вещина на движенията. Спусна се по дългия път, огрян от слънцето. Далеч пред него, на брега на Масачузетс се простираше Стантън, малък град, като кутийка за скъпоценния камък, заради който съществуваше — внушителният институт, издигащ се на отвъдния хълм.

В началото на града имаше бунище. В тревата се подаваше сива купчина отпадъци. Леко димеше. На слънцето проблясваха тенекиени кутии. После пътят продължаваше край първите къщи до една църква — готическа дървена постройка, боядисана в гълъбовосиньо. Имаше здрави дървени опорни стени, които не поддържаха нищо; прозорците бяха с цветни стъкла и гъсти плетеници от изкуствени скъпоценни камъни. От църквата започваха дълги улици с тесни, натрапчиви морави. Зад моравите стърчаха купчини дърво, измъчени във всевъзможни форми, с фронтони, кулички, капандури, с издадени

входове, притиснати под огромни скосени покриви. По прозорците трептяха бели пердета. До странична врата се виждаше преливаща кофа за смет. Стар пекинез седеше на възглавничка на стълбите пред входната врата, от устата му се стичаха лиги. Проснати пелени се вееха на вятъра между колоните на веранда.

Хората се обръщаха след Хауърд Роурк по улиците. Някои го проследяваха с очи, внезапно негодуващи. Не знаеха защо: това бе инстинкт, който присъствието му събуждаше у повечето хора. А Хауърд Роурк не виждаше никого. За него улиците бяха пусти. Би се разхождал съвсем гол, без да го е грижа.

Мина през центъра на Стантън — широка тревна площ, заобиколена от витрини на магазини. Прясно залепени на витрините афиши гласяха: „ПОЗДРАВИ ЗА ВИПУСК ’22! НА ДОБЪР ЧАС, ВИПУСК ’22!“ Следобед предстоеше церемонията по дипломирането на випуск ’22 на Стантънския технологичен институт.

Роурк сви по една странична уличка. В края на дълга редица от къщи, на хълмче над зелена долина бе домът на госпожа Кийтинг. Той живееше на пансион в този дом от три години.

Госпожа Кийтинг беше на верандата. Хранеше двойка канарчета в клетка, окачена над парапета. Подпухналата й ръчичка увисна във въздуха, като го видя. Наблюдаваше го с любопитство. Опита се да изкриви устни в подходящ израз на съчувствие, но успя да покаже само, че се преструва.

Той пресече верандата, без да й обърне внимание. Тя го спря.

— Господин Роурк!

— Да?

— Господин Роурк, толкова съжалявам — поколеба се престорено скромно — за това, което се случи сутринта.

— Какво? — попита той.

— За това, че ви изключиха от Института. Нямам думи да ви кажа колко съжалявам. Само искам да знаете, че ви съчувствам.

Стоеше вторачен в нея. Тя разбра, че не я вижда. Не, помисли си, не е точно така. Той винаги гледаше право в хората и ужасните му очи никога не пропускаха нищо, само че караше хората да се чувстват така, сякаш не съществуват. Просто гледаше. Не й отговори.

— Но това, което искам да кажа — продължи тя — е, че ако човек страда на този свят, то е заради нечия грешка. Сега, разбира се,

трябва да се откажете от архитектурата, нали? Но един млад човек винаги може да припечелва прилично като чиновник, или търговец, или нещо друго.

Той се обърна и понечи да се отдалечи.

— О, господин Роурк! — каза тя.

— Да?

— Деканът се обади, докато ви нямаше.

В този момент тя очакваше той да прояви някаква емоция, а емоцията би означавала, че е съкрушен. Той винаги събуждаше в нея необяснимото желание да го види съкрушен.

— Да? — попита той.

— Деканът — повтори тя неуверено, опитвайки се да запази самообладание. — Самият декан, чрез секретарката си.

— И?

— Тя каза да ви предам, че деканът иска да ви види веднага, щом се върнете.

— Благодаря.

— Според вас какво ще иска той сега?

— Не знам.

Думите му бяха: „Не знам.“ Но тя чу съвсем ясно: „Не ме е грижа.“ Втренчи се невярващо в него.

— Между другото — каза тя — Пити се дипломира днес. — Каза го така, като че ли нямаше особено значение.

— Днес? О, да.

— За мен това е голям ден. Като си помисля как спестявах и се бъхтех, за да може момчето ми да завърши университета. Не се оплаквам. Не съм от хората, които се оплакват. Пити е блестящ.

Стоеше изпъната. Ниското й набито тяло беше толкова стегнато с корсета под колосаните гънки на памучната рокля, че сякаш тлъстината се стичаше към китките и глезените.

— Но, разбира се — изрече бързо тя, навлизайки в любимата си тема, — не съм и човек, който се хвали. Някои майки имат късмет, други нямат. Всеки си получава заслуженото. Само наблюдавайте Пити отсега нататък. Не искам синът ми да се съсипе от работа и ще съм благодарна на Бога за всеки малък успех, който постигне. Но ако момчето ми не стане най-великият архитект на Съединените щати, майка му ще иска да знае поради каква причина!

Той понечи да си тръгне.

— Но какво правя, бърборя си с вас! — каза весело тя. — Трябва да побързате да се преоблечете и да тръгвате. Деканът ви чака.

Проследи го с поглед. Той влезе през входната врата, мършавият му силует прекоси строгата й спретната гостна. Караше я да се чувства неловко в собствената си къща. Вдъхваше й смътен страх, че ще се обърне рязко и ще изпотроши масичките й за кафе, китайските вази, снимките в рамки. Никога не бе проявявал склонност да върши такива неща, но въпреки това неясното й предчувствие не я напускаше.

Роурк се качи в стаята си. Стаята беше голяма и празна, светеща с чистия блясък на варосаните стени. Госпожа Кийтинг нямаше усещането, че Роурк наистина живее там. Не беше прибавил нито една вещ към най-необходимите мебели, поставени от нея, никакви картини, никакви знаменца, никакви следи от човешко присъствие. В стаята държеше само дрехите и чертежите си. Имаше малко дрехи и твърде много чертежи, натрупани на голяма купчина в единия ъгъл. Понякога й се струваше, че в стаята живеят чертежи, а не човек.

Роурк тръгна към чертежите — първото, което се готвеше да опакова. Вдигна един, още един и още един. Загледа се в големите листове.

Скици на сгради, каквито нямаше на земята. Сякаш бяха първите къщи, построени от първия родил се човек, който никога не е чувал, че друг е строил преди него. За тях нямаше какво да се каже, освен че всяка сграда е неизбежно такава, каквато трябва да бъде. Не бяха сгради, над които проектантът е мислил дълго, сглобявайки врати, прозорци и колони, следвайки прищевките си и изискванията на учебниците. Тези сгради сякаш бяха изникнали от земята, тласкани от животворна сила, завършени и непроменими. Ръката, начертала линиите с остър молив, имаше още много да се учи. Но нито една линия не бе излишна, не липсваше нито една равнина. Сградите изглеждаха строги и изчистени, но при по-внимателно вглеждане се виждаше с колко труд, с какъв сложен метод, с какво усилие на мисълта е постигната простотата. Нямаше детайл, създаден по някакви правила. Тези сгради не бяха нито класически, нито готически, нито ренесансови. Те бяха просто сгради, проектирани от Хауърд Роурк.

Погледът му се спря на една скица. Не беше доволен от нея. Беше я начертал, за да се упражнява, извън учебната си програма.

Често му се случваше, когато някое място му направи впечатление, да се спре и да се замисли каква сграда би му подхождала.

Беше прекарал дълги нощи, втренчен в скицата, чудейки се какво е сбъркал. Но сега мигновено осъзна грешката си.

Метна скицата на масата, наведе се и започна рязко да нанася линии направо върху чистия чертеж. Спираше от време на време, за да погледне, пръстите му притискаха хартията, сякаш държеше в ръце самата сграда. Ръцете му бяха с дълги пръсти, с твърди вени и изпъкнали стави и кости.

Час по-късно на вратата се почука.

— Влез! — отсече той, без да вдигне глава.

— Господин Роурк! — ахна госпожа Кийтинг, вторачена в него през прага. — Какво правите, за Бога?

Той се обърна и я погледна, опитвайки се да си спомни коя е.

— А деканът? — изстена тя. — Деканът, който ви чака?

— О — каза Роурк. — О, да. Забравих.

— Забравихте?

— Да. — В гласа му прозвуча нотка на учудване, на удивление от нейното удивление.

— Ами, мога да кажа само — натърти тя, — че така ви се пада! Просто си го заслужавате. Та нали церемонията по дипломирането започва в четири и половина, кога според вас той ще има време да ви приеме?

— Тръгвам веднага, госпожо Кийтинг.

Подтикваше я не толкова любопитството й, а тайният страх, че учебният съвет може да промени решението си. Той отиде до банята в дъното на коридора. Тя го наблюдаваше как си мие ръцете и набързо се опитва да приглади буйната си права коса. Заслиза по стълбите и едва тогава тя си даде сметка, че той излиза.

— Господин Роурк! — извика тя, сочейки дрехите му. — Не можете да отидете така!

— Защо не?

— Той е ваш декан!

— Вече не е, госпожо Кийтинг.

Казва го, сякаш е доволен, помисли си тя с ужас.

Стантънският технологичен институт се издигаше на един хълм. Назъбените му стени се извисяваха като корона над простиращия се под него град. Приличаше на средновековна крепост с готическа катедрала в средата. Беше идеален за крепост — с дебели тухлени стени, бойници за стражите, укрепления, зад които да се крият стрелците и ъглови кули, от които да се излива врящо масло върху нападателя — ако в един университет се наложи да се правят такива неща. Над него с изящно великолепие се издигаше катедралата, като крехка защита от двама могъщи врагове: светлината и въздуха.

Кабинетът на декана приличаше на параклис, изпълнен с приглушена светлина, която проникваше през висок прозорец от цветно стъкло. Оскъдната светлина се процеждаше през одеждите на сковани светци със свити лакти. Цветни лъчи от червена и пурпурна светлина падаха върху две истински готически скулптурни фигури, клекнали от двете страни на камината, в която никога не е имало огън. Петно зелена светлина бе застинало насред картината на Партенона, окачена над камината.

Щом Роурк влезе в кабинета, силуетът на декана изплува иззад бюрото, изваяно като изповедалня. Деканът беше нисък, пухкав господин, който носеше изобилната си плът с непоколебимо достойнство.

— А, да, Роурк — усмихна се той. — Седнете, моля.

Роурк седна. Деканът сплете пръсти на корема си и зачака да чуе очакваните молби. Молба не последва. Деканът се прокашля.

— Излишно е да ви казвам колко съжалявам за неприятната случка тази сутрин — започна той. — Нали знаете, че винаги искрено съм ви мислил доброто.

— Съвсем излишно — каза Роурк.

Деканът го изгледа подозрително, но продължи:

— Няма нужда да казвам, че аз не гласувах против вас. Напълно се въздържах. Но може би ще ви е приятно да узнаете, че имахте на заседанието малка, но решителна група защитници. Малка, но решителна. Вашият професор по строително инженерство отстояваше вашата кауза като кръстоносец. Също и професорът ви по математика. За жалост онези, които смятаха за свой дълг да гласуват за вашето изключване, бяха доста повече от другите. Професор Питъркин, вашият експерт по дизайн, вдигна голям шум. Дори ни заплаши, че ще

подаде оставка, ако не бъдете изключен. Сигурно сте наясно, че сте предизвикали професор Питъркин.

— Наясно съм — каза Роурк.

— Е, това е неприятното. Имам предвид отношението ви към архитектурния дизайн. Никога не сте му отдавали заслуженото внимание. Но сте много силен във всички инженерни науки. Разбира се, никой не отрича важността на строителното инженерство за един бъдещ архитект, но защо да стигаме до крайност? Защо да пренебрегваме това, което може да се нарече художествената и вдъхновяваща страна на вашата професия и да наблягаме на сухите, технически, математически предмети? Вие искахте да станете архитект, а не строителен инженер.

— Не се ли отклоняваме? — попита Роурк. — Това е минало. Излишно е да обсъждаме кои предмети съм предпочитал.

— Опитвам се да ви бъда полезен, Роурк. Трябва да го признаете. Не можете да отречете, че ви предупреждаваха неведнъж, преди да се стигне дотук.

— Предупреждаваха ме.

Деканът се размърда на стола. Роурк го караше да се чувствува неловко. Очите на Роурк бяха учтиво вторачени в него. Няма нищо лошо в начина, по който ме гледа, помисли си деканът, всъщност ме гледа точно както трябва, много внимателно; само че сякаш не съм тук.

— Как постъпвахте с всяка възлагана задача, с всеки възлаган проект? — продължи деканът. — Изпълнявахте ги всичките в този — не бих го нарекъл стил… по този ваш невъзможен начин. Той противоречи на всички принципи, които се опитвахме да ви преподаваме, на всички установени правила и традиции на Изкуството. Може би се имате за модернист, но не сте. Вашето е… то е пълно безумие, ако не възразявате.

— Не.

— Когато ви възлагаха проекти, чийто стил можехте да избирате сам и вие предавахте безумните си хрумвания… честно казано, преподавателите ви търпяха, защото не знаеха как да постъпят. Но, когато ви даваха проект с определен архитектурен стил, проект на параклис в стил Тюдор или на класическа френска опера, вие предавахте някакво подобие на купчина кутии, натрупани без мисъл

или ред. Какво е това според вас — изпълнена задача или открито неподчинение?

— Неподчинение — каза Роурк.

— Искахме да ви дадем шанс заради блестящото ви представяне по всички други предмети. Но когато предадохте това — деканът удари с юмрук по листа пред себе си, — това, което трябваше да е ренесансова вила за годишния проект… наистина, момчето ми, това вече е прекалено!

На листа беше скицирана къща от стъкло и бетон. В ъгъла имаше рязък, отривист подпис: Хауърд Роурк.

— Допускахте ли, че ще го приемем?

— Не.

— Не ни оставихте никакъв избор. Вие, разбира се, сигурно изпитвате огорчение към нас в този момент, но…

— Не изпитвам нищо такова — каза Роурк тихо. — Дължа ви извинение. Обикновено не се оставям на случайността. Но този път сгреших. Не трябваше да чакам вие да ме изхвърлите. Отдавна трябваше сам да съм напуснал.

— Хайде, хайде, не се отчайвайте. Не бива да реагирате така. Особено след като чуете какво ще ви кажа.

Деканът се усмихна и се наведе насърчително, радвайки се, че се готви да извърши добро дело.

— Ще ви кажа защо ви извиках на този разговор. Нямам търпение да ви го кажа. Не искам да се отчайвате. Е, наистина поех риска да си навлека гнева на президента, когато му заговорих за това, но… имайте предвид, че той не обеща нищо, но… Ето как стоят нещата: сега, след като сте наясно колко сериозно е всичко, ако прекъснете за една година, да си починете, да размислите — и да речем, да пораснете, — може би ще е възможно да ви приемем отново. Знайте, че нищо не ви обещавам — разговорът ни е съвсем неофициален — би било много необичайно, но предвид обстоятелствата и вашите блестящи оценки, имате много добър шанс.

Роурк се усмихна. Усмивката му не беше щастлива, не беше и усмивка за благодарност. Усмихна се леко, като човек, който се забавлява.

— Мисля, че не ме разбрахте — каза Роурк. — Защо смятате, че искам да се върна?

— Ъ?

— Няма да се връщам. Нямам какво повече да науча тук.

— Наистина не ви разбирам — каза надменно деканът.

— Защо ли да обяснявам? За вас вече няма никакво значение.

— Любезно ви моля да обясните.

— Щом желаете. Аз искам да бъда архитект, а не археолог. Не виждам смисъл да проектирам ренесансови вили. Защо да се уча да ги проектирам, щом като никога няма да ги строя?

— Мило момче, прекрасният ренесансов стил изобщо не е мъртъв. Къщи в такъв стил се строят непрекъснато.

— Строят ги. И ще ги строят. Но не и аз.

— Хайде, хайде, това са детинщини.

— Дойдох тук, за да се науча да строя. Когато ми възлагаха проект, за мен беше важно единствено да го изпълня така, както бих изпълнил истински проект в бъдеще. Проектирах така, сякаш строя истински сгради. Научих всичко, което мога да науча тук — строителните науки, които вие не одобрявате. Няма да науча нищо повече, ако рисувам италиански пощенски картички още една година.

Преди час на декана му се искаше този разговор да протече възможно най-спокойно. Сега вече му се искаше Роурк да прояви някаква емоция, струваше му се неестествено, че е толкова спокоен при подобни обстоятелства.

— Да не би искате да ми кажете, че сериозно мислите да строите по този начин, когато и ако станете архитект?

— Да.

— Драги мой, кой ще ви позволи?

— Това не е важно. По-важното е може ли някой да ми попречи?

— Слушайте, говоря сериозно. Съжалявам, че много по-рано не съм разговарял искрено и надълго с вас… Знам, знам, знам, не ме прекъсвайте, видели сте една-две модернистични сгради и те са ви подсказали идеи. Давате ли си сметка обаче колко е преходна модата на така нареченото модернистично движение? Трябва да ви е ясно — и това е доказано от всички авторитети, — че всичко красиво в архитектурата вече е измислено. Има златна мина във всеки стил от миналото. Можем само да се учим от великите творци. Кои сме ние, че да подобряваме сътвореното от тях? Можем само да им подражаваме, и то с дължимото уважение.

— Защо? — попита Хауърд Роурк.

Не, помисли деканът, не, не е казал нищо, това е съвсем невинна дума; той не ме заплашва.

— Та то е очевидно! — каза деканът.

— Вижте — каза Роурк с равен глас, сочейки към прозореца. — Виждате ли университетския комплекс и града? Виждате ли хората, които се движат и живеят там долу? Пет пари не давам какво мисли някой от тях или всички заедно за архитектурата — или за каквото и да било друго. Защо да ме е грижа какво са мислели дядовците им за нея?

— Това е нашата свещена традиция.

— Защо?

— За бога, не може ли да не бъдете толкова наивен?

— Не разбирам. Защо според вас трябва да мисля, че това е прекрасна архитектура? — Той посочи картината на Партенона.

— Това — заяви деканът — е Партенонът.

— Така е.

— Нямам излишно време за глупости.

— Добре тогава. — Роурк се изправи, взе една дълга линия от бюрото и тръгна към картината. — Да ви кажа ли кое е калпавото тук?

— Та това е Партенонът! — каза деканът.

— Да, по дяволите, Партенонът е!

Линията удари стъклото на картината.

— Вижте — каза Роурк. — Прочутите канелюри на прочутите колони, за какво служат? Предназначението им е било да скриват дървените сглобки, когато колоните са били дървени. Но тези колони не са дървени, а мраморни. Какво са триглифите? Дърво. По този начин е трябвало да бъдат полагани дървените греди, когато хората започнали да строят дървени колиби. Вашите гърци взели мрамор и с него изкопирали дървените си постройки, защото други преди тях строели по този начин. След това вашите ренесансови майстори на свой ред направили копия от хоросан на мраморните копия на дървените копия. Сега е наш ред и ние правим копия от стомана и бетон на копията от хоросан на мраморните копия на копията от дърво. Защо?

Деканът седеше и го наблюдаваше любопитно. Беше озадачен, но не от думите, а от начина, по който Роурк ги изричаше.

— Правила? — каза Роурк. — Ето моите правила: нещо, което може да се направи от един материал, никога не бива да се прави от друг. Няма два еднакви материала. Няма две еднакви места на земята. Няма две сгради с еднакво предназначение. Предназначението, мястото, материалът определят формата. Никоя сграда не е рационална или красива, ако не се подчинява на някаква основна идея, а идеята определя всеки детайл. Сградата е жива, като човек. Нейната цялост е да се придържа към своята собствена истина, към своята уникална тема и да служи на своето уникално предназначение. Човек не взима назаем части от тялото си. Сградата не взима назаем късове от душата си. Нейният създател й вдъхва душа, която намира израз във всяка стена, прозорец и стълбище.

— Но всички правилни изразни форми са открити много отдавна.

— Изразяване… на какво? Партенонът не е имал предназначението на своя дървен прародител. Летищният терминал няма същото предназначение като Партенона. Всяка форма има свой собствен смисъл. Всеки човек създава свой смисъл, форма и цел. Защо да е толкова важно направеното от другите? Защо, да е свещено само поради факта, че не си го създал самият ти? Защо да е прав всеки друг, а не самият ти? Защо множеството други да налагат истината? Защо истината да се свежда до проста аритметика, и то само до събиране? Защо всичко да бъде изопачено и лишено от смисъл, само за да се нагажда към установеното? Трябва да има някаква причина. Не знам. Никога не съм я знаел. Бих искал да ми стане ясно.

— За бога — каза деканът. — Седнете… Така е по-добре. Бихте ли оставили линията?… Благодаря… Сега ме изслушайте. Никой не отрича важността на модерните архитектурни техники. Трябва да се учим да приспособяваме красотата на миналото към нуждите на настоящето. Гласът на миналото е гласът на народа. Никога един-единствен човек не е изобретявал нещо ново в архитектурата. Истинският творчески процес е бавен, постепенен, безименен, колективен — процес, в който всеки човек сътрудничи с всички други и се подчинява на правилата на мнозинството.

— Да, обаче — каза тихо Роурк — на мен ми предстоят, да речем, шестдесет години живот. Повечето от тях ще прекарам в работа. Избрал съм си работата, която искам да върша. Ако тя не ми доставя

наслада, сам осъждам себе си на шестдесет години изтезание. А мога да изпитам наслада, само ако си върша работата по възможно най-добрия за мен начин. Но най-добрият начин е въпрос на стандарти и аз определям своите собствени стандарти. Не наследявам нищо. Не съм продължител на никоя традиция. Възможно е обаче да стана основоположник на някаква традиция.

— На колко сте години? — попита деканът.

— Двадесет и две — отговори Роурк.

— Напълно оправдано — каза деканът. Почувства облекчение. — Ще надживеете всичко това. — Усмихна се. — Старите стандарти са съхранени от хиляди години и все още никой не е успял да ги подобри. Какво са вашите модернисти? Преходна мода, ексхибиционисти, които се опитват да привлекат внимание. Следите ли развитието на техните кариери? Можете ли да назовете поне един, който е извоювал трайна слава? Вижте Хенри Камерън. Беше велик мъж, водещ архитект преди двадесет години. Какъв е той днес? Щастлив е, ако веднъж годишно получи поръчка за реконструкция на някой гараж. Просяк и пияница, който…

— Няма да обсъждаме Хенри Камерън.

— Така ли? Да не би да ви е приятел?

— Не. Но съм виждал негови сгради.

— И ги смятате за…

— Казах, че няма да обсъждаме Хенри Камерън.

— Чудесно. Трябва да знаете, че ви позволявам доста голяма… да речем, волност. Не съм свикнал да споря, със студент, който се държи по този начин. Но ако е възможно, искрено бих желал да предотвратя нещо, заприличващо на трагедия, млад човек с вашите очевидни умствени дарби, който се готви съзнателно да обърка живота си.

Деканът се зачуди защо беше обещал на професора по математика да направи всичко възможно, за да помогне на това момче. Просто защото професорът беше казал: „Това — посочи той към проекта на Роурк — е велик мъж.“ Велик мъж, помисли деканът, или престъпник. Деканът потръпна. Не одобряваше нито едното, нито другото.

Замисли се какво знае за миналото на Роурк. Бащата на Роурк бил стоманодобивник някъде в Охайо и починал много отдавна. В

документите на момчето при приемането в университета не бяха вписани никакви близки роднини. Когато му задали този въпрос, Роурк отвърнал равнодушно: „Мисля, че нямам роднини. Може и да имам. Не знам.“ Изглеждал удивен, че се очаквало да прояви интерес по въпроса. Не се сприятелил с никого в университета, нито се опитал да намери приятели. Отказал да се присъедини към която и да било студентска организация. Сам се издържал в гимназията и през трите години в Института. Работил като общ работник в строителството от дете. Бил мазач, водопроводчик, бетонджия, вършел всякаква работа, местел се от градче на градче, придвижвайки се на изток към големите градове. Предишното лято деканът го бе видял през ваканцията да хваща нитове на строящ се небостъргач в Бостън; дългото му гъвкаво тяло бе в мазен комбинезон, само очите му бяха напрегнати, дясната му ръка се изтягаше от време на време напред, умело и без усилие, за да хване летящото огнено топче в последния миг, точно когато изглеждаше, че горещият нит ще излети над кофата и ще го удари право в лицето.

— Слушайте, Роурк — каза мило деканът. — Работили сте здраво за своето образование. Остава ви само още една година. Трябва да помислите по един въпрос, който е важен, особено за момче във вашето положение. Трябва да помислите за практическата страна на кариерата на архитекта. Архитектът не е цел сам по себе си. Той е само малка част от голямото обществено цяло. Сътрудничество е ключовата дума за нашия съвременен свят и конкретно за архитектурната професия. Мислили ли сте за вашите потенциални клиенти?

— Да — каза Роурк.

— Клиентът — продължи деканът. — Клиентът. Мислете преди всичко за него Той ще живее в къщата, построена от вас. Вашата единствена цел е да му служите. Трябва да се стремите да дадете подходящия художествен израз на неговите желания. Може ли да се каже нещо друго по тази тема?

— Ами аз бих могъл да кажа, че трябва да се стремя да построя за моя клиент възможно най-удобната, най-логичната, най-красивата къща. Бих могъл да кажа, че трябва да се опитам да му продам най-доброто, на което съм способен, но също и да го науча да разпознава най-доброто. Мога да го кажа, но няма да го направя. Защото не

възнамерявам да строя, за да имам клиенти. Възнамерявам да имам клиенти, за да строя.

— Как смятате да им наложите вашите идеи?

— Не смятам нито да налагам, нито на мен да ми налагат. Който има нужда от мен, сам ще ме потърси.

В този миг деканът разбра какво го бе озадачило в поведението на Роурк.

— Знаете ли — каза той, — ще сте много по-убедителен, ако ви е грижа дали съм съгласен с вас.

— Така е — каза Роурк. — Не ме е грижа дали сте съгласен с мен. — Каза го толкова просто, че не прозвуча обидно. Прозвуча като факт, който той констатира с учудване за първи път.

— Не ви е грижа какво мислят другите и това може би е разбираемо. Но мигар не искате да ги убедите да мислят като вас?

— Не.

— Но това е… това е чудовищно.

— Така ли? Възможно е. Не знам.

— Доволен съм от този разговор — каза деканът рязко и твърде силно. — Той сне товар от съвестта ми. Както казаха и другите на заседанието, а и аз вече мисля така, професията архитект не е за вас. Опитах се да ви помогна. Сега съм съгласен с учебния съвет. Вие сте човек, когото не бива да насърчаваме. Вие сте опасен.

— За кого? — попита Роурк.

Деканът се изправи за да покаже, че разговорът е приключен.

Роурк излезе от стаята. Тръгна бавно по дългите коридори, надолу по стълбите, излезе на моравата. Срещал беше много хора като декана, но никога не ги беше разбирал. Знаеше само, че има някаква важна разлика между неговите и техните действия. Това отдавна не го смущаваше. Но той винаги търсеше водещата тема на всяка сграда и водещия импулс на всеки човек. Познаваше мотива на своите действия, но не можеше да разгадае мотивите на техните действия. Беше му все едно. Не умееше да мисли за другите хора. Но понякога се чудеше защо са такива. Отново се зачуди, мислейки за декана. Мина му през ума, че този въпрос крие някаква много важна тайна. Имаше принцип, който трябваше да разгадае.

Но се спря. Видя слънчевата светлина в късния следобед, застинала в мига преди да се стопи, върху сивия варовиков корниз на

тухлената стена на института. Забрави за хората, за декана и за принципа, движещ действията на декана, който искаше да открие. Мислеше само колко красив изглежда камъкът на нежната светлина, мислеше какво би направил с този камък.

Помисли за голям лист хартия и си представи как на хартията се извисяват голи стени от сив варовик с дълги ленти от стъкло, пропускащи блясъка на небето в класните стаи. В ъгъла на листа имаше рязък, отривист подпис — ХАУЪРД РОУРК.

II

— … Архитектурата, приятели, е велико изкуство, основано върху два космически принципа: красота и полезност. В по-широк смисъл те са само част от трите вечни ценности: вярност, любов и красота. Вярност — към традициите на нашето изкуство, любов — към хората, на които трябва да служим, красота — ах, красотата е неустоимата богиня на всички хора на изкуството, била тя под формата на красива жена или сграда… Хм… Да… В заключение бих желал да кажа на вас, които скоро ще започнете да градите кариери в архитектурата, че сега сте пазители на свято наследство… Хм… Да… Затова встъпете в живота, въоръжени с трите вечни същности — въоръжени със смелост и въображение, верни на стандартите, които това прочуто училище отстоява от много години. Служете вярно, но не като роби на миналото, нито като онези парвенюта, които проповядват оригиналност заради самата нея, а тя не е нищо друго, освен невежа суета. Дано всички преживеете много богати, активни години и дано, когато напуснете този свят, да оставите своя отпечатък върху пясъците на времето!

Гай Франкън завърши словото си с възторжен жест, с високо вдигната дясна ръка; той бе непринуден, но уверен, с радостната, самодоволна увереност, която Гай Франкън винаги демонстрираше. Огромната зала пред него се оживи, избухнаха аплодисменти и одобрителни възгласи.

В продължение на четиридесет и пет минути море от лица, млади, плувнали в пот и нетърпеливи, гледаха тържествено нагоре към трибуната, където Гай Франкън се бе изправил като оратор на тържеството по случай дипломирането на випуска в Стантънския технологичен институт. Гай Франкън лично дойде от Ню Йорк за случая; Гай Франкън от знаменитата фирма „Франкън&Хайер“, вицепрезидент на Американската гилдия на архитектите, член на Американската академия по изкуства и литература, член на Националната комисия по изящни изкуства, секретар на Нюйоркското обединение за изкуства и занаяти, председател на Обществото за

архитектурно просвещение на САЩ; Гай Франкън, кавалер на Почетния легион на Франция, награждаван от правителствата на Великобритания, Белгия, Монако и Сиам; Гай Франкън, най-прочутият възпитаник на Стантън, проектант на знаменитата сграда на „Фринк Нашънъл Банк“ в Ню Йорк. На покрива й, двадесет и пет етажа над земята, в миниатюрно копие на гробницата на Адриан[1] гореше брулен от вятъра стъклен факел, в който светеха най-качествените електрически крушки на Дженерал Електрик.

Гай Франкън слезе от трибуната, контролирайки внимателно темпото и движенията си. Беше среден на ръст и не много натежал, само склонен към напълняване. Знаеше, че никой не би му дал истинската възраст, петдесет и една. На лицето му нямаше нито една бръчка, нито една права линия; то беше изкусна композиция от кълба, кръгове, дъги и елипси, с умни мигащи очички. Дрехите му издаваха безкрайното внимание на художника към детайлите. Докато слизаше по стълбите, съжали, че в този университет не учат и момичета.

Залата отпред, помисли той, е великолепен архитектурен образец, малко задушен днес поради тълпата и пренебрегнатия проблем с вентилацията. Но блестеше със зелените мраморни цокли, позлатените коринтски колони от лято желязо и гирляндите от позлатени плодове по стените; особено ананасите, помисли си Гай Франкън, бяха издържали изпитанията на времето. Трогателно е, помисли си Гай Франкън; проектирах тази пристройка и тази зала преди двадесет години, и ето, сега съм тук.

Залата беше толкова плътно препълнена с лица и тела, че не можеше веднага да се различи на кое тяло кое лице съответства. Приличаше на поклащащо се желе от разбъркани ръце, рамене, гърди и кореми. Една от главите, бледа, тъмнокоса и красива, принадлежеше на Питър Кийтинг.

Седеше най-отпред, опитвайки се да не откъсва очи от трибуната, защото знаеше, че го гледат много хора и че те ще продължат да го гледат. Не се обръщаше назад, но усещането за погледите, насочени към него, не го напускаше. Очите му бяха тъмни, будни, интелигентни. Устата му беше безупречно очертан полумесец, извит нагоре. Беше нежна и щедра уста, излъчваща топлината на смътно обещана усмивка. Главата му бе с класически съвършена форма на черепа, над изящно вдлъбнатите слепоочия се спускаха

естествени черни къдрици. Държеше главата си като човек, който приема красотата си за даденост, но знае, че за другите това не е така. Той беше Питър Кийтинг, отличникът на Стантън, президент на студентската организация, капитан на отбора по лека атлетика, член на най-важното студентско братство, избран с гласуване за най-популярния човек в университета.

Това множество е тук, за да види как се дипломирам, помисли си Питър Кийтинг и се опита да изчисли колко души побира залата. Всички знаеха с какъв успех завършва и никой не беше в състояние да го надмине. Е, да, всъщност Шлинкър. Шлинкър се оказа труден съперник, но през последната година той успя да победи Шлинкър. Работеше като куче, защото искаше да победи Шлинкър. И днес нямаше съперници… Внезапно сякаш нещо падна през гърлото в стомаха му, нещо студено и празно, празнота, проникваща надолу и оставяща усещането за себе си: не беше мисъл, а само намек за въпрос към него — дали наистина е толкова велик, за какъвто ще го обявят през този ден. Потърси Шлинкър в тълпата, зърна жълтото му лице и очилата с позлатени рамки. Вгледа се в Шлинкър топло, облекчено, спокойно, с благодарност. Ясно е, че Шлинкър никога не ще може да му съперничи по външен вид или способности; нямаше защо да се съмнява в това; винаги ще побеждава Шлинкър и всички Шлинкъровци по света; не ще позволи на никого да постигне това, което той може да постигне. Нека всички го гледат. Ще има защо да се взират в него. Усети горещите дихания наоколо и очакването му подейства ободрително. Чудесно е да си жив, помисли Питър Кийтинг.

Беше леко замаян. Усещането беше приятно. Отдаде му се и то го отнесе в унес до трибуната, където се изправи пред множеството лица. Изправи се — строен, стегнат, атлетичен — и го връхлетя оглушителен грохот. Стана му ясно, че се дипломира с отличие, че Американската гилдия на архитектите го награждава със златен медал, Обществото за архитектурно просвещение на САЩ го удостоява с Парижка награда — четиригодишна стипендия за Академията по изящни изкуства в Париж.

След това започна да стиска ръце, попивайки потта от лицето си с крайчеца на рулото пергаментова хартия, кимаше, усмихваше се, задушаваше се в черната тога и хранеше надежда, че хората няма да забележат майка му, която хлипаше от радост, обвила го с ръце.

Президентът на Института се ръкува с него и изрече с гръмовен глас: „Стантън ще се гордее с теб, момчето ми.“ Деканът му стисна ръката, повтаряйки: „… славно бъдеще… славно бъдеще… славно бъдеще…“ Професор Питъркин се ръкува с него и го потупа по рамото: „… и ще видите, че това е страшно важно; преживях го, когато строях пощата в Пийбоди…“ Кийтинг престана да го слуша, защото много пъти беше чувал историята за пощата в Пийбоди. Тя беше единствената сграда, построена от професор Питъркин, преди да пожертва кариерата си, за да стане преподавател. Много се изговори за заключителния проект на Кийтинг — Дворец на изящните изкуства. В този миг Кийтинг не можеше да си спомни за нищо на света какво представляваше този проект.

На фона на всичко това пред очите му оставаше Гай Франкън, който се ръкува с него, а в ушите му звучеше любезният глас на Франкън: „… както ви казах, възможността все още е отворена за вас, момчето ми. Разбира се, като имате тази стипендия… ще трябва да решите… дипломата от Академията по изящни изкуства е много важна за един млад човек… но за мен ще е удоволствие да работите в нашата фирма…“

Дипломирането на випуск ’22 беше дълго и тържествено. Кийтинг изслуша речите с интерес. Безкрайните изречения, че „младите хора са надеждата на американската архитектура“ и „бъдещето отваря своите златни врати“, бяха предназначени за него. Знаеше, че надеждата е той и бъдещето е негово. Приятно му беше да чуе това потвърждение от устата на толкова изтъкнати хора. Гледаше сивокосите оратори и си представяше колко по-млад ще бъде, когато достигне тяхното положение и се издигне над тях.

И изведнъж се сети за Хауърд Роурк. За негова изненада името, проблеснало в паметта му, по неясни причини му достави мигновено удоволствие. След това си спомни: Хауърд Роурк беше изключен от университета тази сутрин. Мълчаливо се упрекна и направи съзнателен опит да изпита съжаление. Но тайният проблясък припламваше веднага, щом се сети за изключването. Този случай окончателно доказа, че е било глупаво от негова страна да смята Роурк за опасен съперник; известно време Роурк го притесняваше повече от Шлинкър, макар че беше две години по-млад и един курс след него. Дори да се е съмнявал кой от двамата е по-талантлив, нали днес всичко

бе решено окончателно? Освен това, спомни си той, Роурк се държеше много добре с него, помагаше му винаги, когато закъса с някой проект… всъщност точната дума не е „закъса“, а просто когато не му стигаше време да го обмисли, да го начертае или нещо подобно. Господи! Колко го бива Роурк да разплете объркан чертеж, сякаш дръпва някаква нишка и всичко се оправя… е, и какво като е добър? Сега вече с него е свършено. След тази мисъл Питър Кийтинг най-после изпита успокоителен пристъп на симпатия към Хауърд Роурк.

Когато го поканиха да говори, Кийтинг се изправи уверено. За нищо на света не биваше да покаже, че е ужасен. Нямаше какво да каже за архитектурата. Заговори с високо вдигната глава, като равен сред равни, просто леко стеснителен, за да не би някое от присъстващите велики имена да се засегне. Спомняше си как изрече: „Архитектурата е велико изкуство… с поглед към бъдещето и с почит към миналото в сърцата ни… от всички изкуства тя е най-важна за обществото… и, както каза днес човекът, който вдъхновява всички нас, трите вечни същности са: истина, любов и красота…“

После в коридора, в шумната бъркотия на сбогуването, едно момче обви с ръка раменете на Кийтинг и прошепна: „Бягай у дома и хвърли това официално облекло, Пит, Бостън ни чака довечера, само нашата банда; ще мина да те взема след час.“ Тед Шлинкър настоя: „Разбира се, че трябва да дойдеш, Пит. Няма да ни е весело без теб. И между другото, поздравления и всичко останало. Между нас няма лоши чувства. Нека побеждава най-добрият.“ Кийтинг прегърна Шлинкър. Очите на Кийтинг блестяха с настойчива топлота, като че ли Шлинкър му беше най-скъпоценният приятел; очите на Кийтинг блестяха така за всички хора. Каза: „Тед, благодаря ти, старче. Наистина се чувствам ужасно с този медал от архитектурната гилдия — мисля, че ти го заслужаваше, но никога не се знае какво ги прихваща старите чудаци.“ Кийтинг тръгна към къщи в топлата вечер, чудейки се как да се измъкне от майка си за през нощта.

Замисли се колко много е направила майка му за него. Тя често напомняше, че е дама и е завършила гимназия; въпреки това работеше усилено, приемайки наематели в дома си — нечувана жертва за нейния род.

Баща му имаше магазин за канцеларски стоки в Стантън. Променящите се времена сложиха край на бизнеса му, а хернията

сложи край на Питър Кийтинг-баща преди дванадесет години. Луиза Кийтинг остана с къщата в дъното на порядъчна улица, с годишна рента от изплащана редовно застраховка — следеше я внимателно — и със своя син. Рентата беше скромна, но госпожа Кийтинг успяваше да свърже двата края с помощта на наема и твърдата си воля. През лятото синът й помагаше като работеше в хотели или позираше за реклами на шапки. Госпожа Кийтинг реши, че синът й ще заеме полагащото му място в света. Тя се вкопчи в това свое решение неусетно и неумолимо като пиявица… Интересно, спомни си Кийтинг, по едно време искаше да стане художник. Майка му бе тази, която избра по-добра сфера, за да изяви той дарбата си да рисува. „Архитектурата — каза тя — е толкова уважавана професия. Освен това в тази професия се срещаш с най-подходящите хора.“ Подтикна го към кариерата му, без той да усети как или кога. Странно, помисли Кийтинг, не се беше сещал за младежката си амбиция от години. Странно, че точно сега го жегна споменът за нея. Е, точно тази нощ трябва да си я спомни… и да я забрави завинаги.

Архитектите, помисли той, винаги градят блестящи кариери. Издигнат ли се, остават на върха. И изведнъж се сети за Хенри Камерън — проектираше небостъргачи преди двадесет години, а сега е стар пияница с кантора на крайбрежна улица. Кийтинг потръпна и ускори крачка.

Запита се дали хората го гледат. Наблюдаваше правоъгълниците на осветените прозорци. Щом се дръпнеше перде и се покажеше нечия глава, той се питаше дали човекът се е показал, за да го види; ако не сега, това ще се случи един ден; един ден всички ще го гледат.

Хауърд Роурк седеше на стъпалата на верандата, когато Кийтинг наближи къщата. Беше се облегнал назад на стъпалата, опрян на лакти, дългите му крака бяха изтегнати. Колоните на верандата бяха обвити с грамофончета, които образуваха завеса между къщата и светлината на ъгловата улична лампа.

Електрическият глобус в пролетната вечер беше странна гледка. Улицата изглеждаше по-мрачна и смътна; глобусът висеше самотен, като празно пространство. Около него се виждаха само няколко натежали разлистени клони, неподвижни до очертанията на празното пространство. Осветените листа изглеждаха огромни, сякаш в тъмнината нямаше нищо друго, освен водопад от листа. На светлината

на стъкленото кълбо листата изглеждаха по-живи; то ги обезцветяваше с обещанието, че през деня ще бъдат с най-ярък зелен цвят; светлината отнемаше зрението и го заменяше с ново сетиво. То не бе нито обоняние, нито осезание, а и двете заедно, то бе усещане за пролет и пространство.

Кийтинг спря, разпознавайки абсурдната оранжева коса на тъмната веранда. Това беше единственият човек, когото искаше да види тази вечер. Зарадва се, че Роурк е сам, но и малко се уплаши.

— Поздравления, Питър — каза Роурк.

— О…, благодаря… — Кийтинг с изненада си даде сметка, че това поздравление му доставя много по-голямо удоволствие от всяко друго, получено през деня. Плахо се зарадва от одобрението на Роурк, но веднага си каза, че е глупак. — … искам да кажа…, знаеше ли, или… — Добави рязко; — Майка ми ли ти каза?

— Да, каза ми.

— Не е трябвало да ти казва!

— Защо да не ми каже?

— Виж, Хауърд, знаеш колко съжалявам, че те…

Роурк отметна глава и го погледна.

— Забрави — каза Роурк.

— Аз… има нещо, за което искам да поговорим, Хауърд, да ти поискам съвет. Имаш ли нещо против да седна?

— Какво е то?

Кийтинг седна на стъпалата до него. Не беше в състояние да изиграе никаква роля в присъствието на Роурк. Освен това точно в този момент нямаше никакво желание да играе роля. Чу шумоленето на падащ лист, който се приземи с тънък, стъклен, пролетен звук.

Усети, че е привързан към Роурк. В тази привързаност имаше болка, удивление и безпомощност.

— Нали няма да помислиш — каза Кийтинг тихо и съвсем искрено, — че е отвратително да те питам за моите неща, когато ти току-що беше…?

— Казах ти да забравиш за това. Какво е проблемът?

— Знаеш ли — каза Кийтинг неочаквано откровено и за самия него, — често съм си мислил, че си луд. Но знам, че знаеш много неща за нея — за архитектурата, — които онези глупци никога не са знаели. И знам, че я обичаш така, както те никога не ще я обичат.

— И?

— Ами, не знам защо се обръщам към теб, но… Хауърд, никога досега не съм го казвал, но разбираш ли, предпочитам да чуя твоето мнение, вместо мнението на декана… вероятно ще последвам съвета на декана, но твоето мнение е по-важно за мен, не знам защо. Нито знам защо ти казвам всичко това.

Роурк се обърна към него, погледна го право в очите и се засмя. Беше младежки, добронамерен, приятелски смях. Малцина бяха виждали Роурк да се смее така. Сякаш някой пое ръката на Кийтинг, за да го успокои. Той забрави, че го чакаха, за да се забавляват в Бостън.

— Хайде — каза Роурк, — да не би да се страхуваш от мен? Какво искаш да ме попиташ?

— За моята стипендия. Парижката награда, която получих.

— Да?

— Стипендията е за четири години. Но от друга страна, преди време Гай Франкън ми предложи да постъпя на работа при него. Днес ми каза, че офертата още е в сила. Чудя се кое от двете да приема.

Роурк го погледна; пръстите на Роурк се движеха бавно, барабанейки по стъпалата.

— Ако искаш съвет от мен, Питър — каза той след кратка пауза, — вече си сбъркал. Защото питаш мен за това. Защото питаш някого. Никога не питай другите. Не и когато става дума за работата ти. Не знаеш ли какво искаш? Как допускаш да не ти е ясно?

— Знаеш ли, именно за това ти се възхищавам, Хауърд. Ти винаги си наясно.

— Остави хвалбите.

— Искрен съм. Как успяваш винаги да взимаш решения?

— А ти как допускаш другите да решават вместо теб?

— Но виж, Хауърд, неуверен съм. Никога не съм сигурен в себе си. Не знам дали съм толкова добър, колкото ми казват. Не бих го признал пред никой друг, освен пред теб. Мисля, че ти го казвам, защото ти винаги си толкова уверен…

— Пити! — Гласът на госпожа Кийтинг избухна зад тях. — Пити, скъпи! Какво правиш там?

Стоеше на входната врата, облечена в най-красивата си рокля от тъмночервена тафта, щастлива и гневна.

— А аз си седя самичка и те чакам! Какво по дяволите правиш на тези мръсни стъпала с официалния си костюм? Веднага се изправи! Влезте вътре, момчета. Приготвила съм ви горещо какао и бисквити.

— Майко, искам да говоря с Хауърд за нещо важно — каза Кийтинг. Все пак се изправи.

Тя сякаш не го чу. Влезе в къщата. Кийтинг я последва.

Роурк ги погледна, вдигна рамене, изправи се и също влезе.

Госпожа Кийтинг седна в едно кресло, полата й от тафта изшумоля.

— Е? — попита тя. — За какво си говорехте навън?

Кийтинг докосна един пепелник, взе кибритена кутия, остави я и без да обръща внимание на майка си, се обърна към Роурк.

— Виж, Хауърд, да си говорим откровено — изрече той високо. — Дали да захвърля стипендията и да започна работа, или да оставя Франкън да почака и да грабна диплома от Академията за изящни изкуства, за да впечатлявам селяндурите? Ти как мислиш?

Настъпи някаква промяна. Беше изпуснал момента.

— Но Пити, нека ти кажа направо… — започна госпожа Кийтинг.

— Чакай малко, майко!… Хауърд, трябва внимателно да го обмисля. Не всеки получава такава стипендия. Тя означава, че който я получи, е много добър. Следване в Академията за изящни изкуства — знаеш колко е важно.

— Не знам — каза Роурк.

— О, по дяволите, известни са ми щурите идеи, но сега говоря практически, за човек в моето положение. Нека за миг оставим настрана идеалите, те със сигурност са…

— Ти не искаш съвет от мен — каза Роурк.

— Разбира се, че искам! Питам теб!

Но Кийтинг ставаше друг, когато имаше слушатели, независимо какви. Беше изпуснал мига. Не знаеше защо, но усещаше, че Роурк знае. Чувстваше се неловко пред погледа на Роурк и това го ядосваше.

— Искам да практикувам архитектура — отсече Кийтинг, — не да говоря за нея! Старата Академия дава голям престиж. Издига те над някогашните редови водопроводчици, които си въобразяват, че могат да строят. От друга страна, да започна кариерата си при Франкън… и то самият Франкън ми го предлага!

Роурк се обърна.

— Колко момчета постигат такова нещо? — продължи Кийтинг, без да се замисля. — След година ще тръбят, че работят за Смит или Джоунс, ако въобще си намерят работа. А аз ще работя във „Франкън&Хайер“!

— Съвсем прав си, Питър — изправи се госпожа Кийтинг. — Не искаш съвет от майка си по такъв въпрос. Твърде важно е. Ще те оставя да го решаваш с господин Роурк.

Кийтинг погледна майка си. Не искаше да узнае какво мисли тя; беше наясно, че единственият му шанс е да вземе решение, преди да е чул мнението ѝ; тя стоеше, загледана в него, готова да се обърне и да излезе от стаята; той знаеше, че не се преструва — щеше да излезе, ако той поиска. Искаше му се тя да излезе, искаше го отчаяно. Каза ѝ:

— Но, майко, какво говориш? Разбира се, че искам да чуя мнението ти. Какво… какво мислиш?

Тя не обърна внимание на раздразнението в гласа му. Усмихна се.

— Пити, аз нямам мнение. Ти трябва да решиш. Винаги решенията взимаш ти.

— Добре… — изрече той колебливо, втренчен в нея, — ако отида в Академията за изящни изкуства…

— Чудесно — каза госпожа Кийтинг, — иди в Академията. Тя е прочута. През цял океан от къщи. Разбира се, ако отидеш, господин Франкън ще си избере някой друг. Хората ще говорят за това. Всички знаят, че всяка година господин Франкън избира най-доброто момче от Стантън за своята фирма. И какво ще стане, когато някое друго момче получи тази работа? Но сигурно това няма значение.

— Какво… какво ще кажат хората?

— Нищо съществено, предполагам. Освен че другият е най-добрият от випуска. Допускам, че ще избере Шлинкър.

— Не! — преглътна ядно той. — Не и Шлинкър!

— Да — каза мило тя. — Шлинкър.

— Но…

— А защо да те е грижа какво ще кажат хората? Най-важното е да си доставиш удоволствие.

— И смяташ, че Франкън…

— Защо да мислим за Франкън? За мен той не е важен.

— Майко, искаш ли да започна работа при Франкън?

— Нищо не искам, Пити. Ти си шефът.

Чудеше се дали наистина харесва майка си. Но тя беше неговата майка, а за всеки това автоматично означаваше, че я обича. Той беше приел за даденост, че онова, което изпитва към нея, е обич. Не знаеше по каква причина трябва да се съобразява с мнението ѝ. Тя му беше майка и това изглежда се приемаше като причина.

— Да, разбира се, майко… Но… да, знам, но… Какво ще кажеш, Хауърд?

Прозвуча като зов за помощ. Роурк беше там, на кушетката в ъгъла, полуизлегнат, отпуснат като коте. Кийтинг често му се удивяваше; беше виждал как Роурк се движи с безшумна напрегнатост, сдържаност и прецизност, също като котка; беше го виждал и отпуснат като котка, в пълно, почти безформено спокойствие, сякаш в тялото му няма нито една твърда кост. Роурк го погледна и каза:

— Питър, знаеш какво мисля за двете ти възможности. Избери по-малкото зло. Какво ще научиш в Академията за изящни изкуства? Единствено още ренесансови дворци и оперетни декори. Те ще унищожат всичко, което носиш в себе си. Понякога човек прави добри неща, ако го оставят да работи. Ако наистина искаш да научиш нещо, започни работа. Франкън е копеле и глупак, но там ще проектираш. Така ще се подготвиш много по-бързо за самостоятелна работа.

— Дори господин Роурк понякога говори разумно — каза госпожа Кийтинг, — макар да говори като шофьор на камион.

— Наистина ли смяташ, че правя хубави неща? — Кийтинг го погледна, а в очите му сякаш бе останала следа от тези думи. Всичко друго беше без значение.

— Понякога — каза Роурк. — Не често.

— Сега, след като решението е взето… — обади се госпожа Кийтинг.

— Аз… трябва да помисля, майко.

— Сега, след като решението е налице, какво ще кажете за какаото? Тутакси ще ви го поднеса!

Тя се усмихна на сина си с невинна усмивка, изразяваща покорство и благодарност. Роклята ѝ изшумоля на излизане от стаята.

Кийтинг закрачи нервно, спря, запали цигара, изпусна отривисто дима и погледна Роурк.

— А ти какво ще правиш, Хауърд?

— Аз ли?

— Много егоистично е да те занимавам със себе си. Майка е добронамерена, но ме влудява… Е, да оставим това. Какво ще правиш?

— Отивам в Ню Йорк.

— О, виж ти. Да си търсиш работа?

— Да си намеря работа.

— Като… архитект?

— Като архитект, Питър.

— Чудесно. Радвам се. Имаш ли нещо конкретно предвид?

— Ще работя при Хенри Камерън.

— О, не, Хауърд!

Роурк се усмихна бавно, ъгълчетата на устата му се изостриха, но не каза нищо.

— Не, Хауърд!

— Да.

— Но той е нищожен, вече е никой! Зная, че е бил прочут, но това е минало! Вече не получава големи поръчки, от години не е получил нито една! Казват, че кантората му е истинска дупка. Какво бъдеще ще имаш при него? Какво ще научиш?

— Не много. Само как да проектирам.

— За бога, не можеш да постъпиш така, съзнателно да се провалиш! Мислех… ами да, мислех си, че си научил нещо днес!

— Научих.

— Слушай, Хауърд, ако смяташ, че никой няма да те вземе сега, никой по-добър, ами, аз ще ти помогна. Ще подработя стария Франкън, ще намеря връзки и…

— Благодаря ти, Питър. Не е необходимо. Решил съм.

— Какво каза той?

— Кой?

— Камерън.

— Не го познавам.

Отвън се чу клаксон. Кийтинг си спомни, хукна да се преоблича, блъсна се в майка си на вратата и събори една чаша от тежкия поднос.

— Пити!

— Не ми се сърди, майко! — Той хвана лактите й. — Бързам, скъпа. Малко празненство с момчетата… хайде, хайде, не казвай

нищо… няма да закъснявам и… слушай! Ще отпразнуваме постъпването ми във „Франкън&Хайер“!

Целуна я бързо, с веселия устрем, с който ставаше неустоим, и излетя от стаята нагоре по стълбите. Госпожа Кийтинг, поклати глава смутено, укоризнено и щастливо.

В стаята си, докато хвърляше дрехите си във всички посоки, Кийтинг се сети за телеграмата, която се готвеше да изпрати в Ню Йорк. Не беше мислил за това през деня, но в този миг го обзе усещането за нещо неотложно; поиска да изпрати телеграмата точно сега, веднага. Надраска я на един лист:

„Кейти скъпа идвам Ню Йорк работа Франкън обич завинаги Питър“

Тази нощ Кийтинг се понесе към Бостън, притиснат между двете момчета, вятърът и пътят свистяха край него. Помисли си, че светът се отваря пред него, както тъмнината бяга пред скачащите фарове. Беше свободен. Беше готов. След няколко години — много скоро, защото при тази скорост времето бледнее — името му ще звучи като тръба, изтръгваща хората от съня им. Беше готов за велики, величествени, ненадминати дела в… в… по дяволите… в архитектурата.

---

[1] Римски император от 117 до 138 г. — Бел.ред. ↑

III

Питър Кийтинг разглеждаше улиците на Ню Йорк. Хората, отбеляза мислено той, са изключително добре облечени.

Спря за миг пред сградата на Пето авеню, където бе офисът на „Франкън&Хайер“. Предстоеше му първият работен ден. Разглеждаше хората, минаващи забързано край него. Елегантни са, помисли си, адски елегантни. Погледна тъжно своите дрехи. Ню Йорк щеше да го научи на много неща.

Не биваше да се бави повече. Тръгна към входната врата — миниатюрен дорийски портал; всеки сантиметър съответстваше на точните пропорции, установени от древните творци, които носели надиплени гръцки туники. Между съвършените мраморни колони проблясваше въртяща се никелирана врата, която отразяваше потоците профучаващи автомобили. Кийтинг премина през въртящата се врата, прекоси осветеното мраморно фоайе и влезе в асансьора от лакирано дърво, оцветено в червено и златно, който го издигна тридесет етажа нагоре, изправи се пред махагонова врата, на която имаше тънка медна табелка с изящни букви:

„Франкън&Хайер, архитекти.“

Приемната на офиса на „Франкън&Хайер, архитекти“ приличаше на хладна, задушевна бална зала на аристократична къща в колониален стил. Сребристобелите стени бяха облицовани с плоски пиластри[1] с изваяни йонийски орнаменти; на пиластрите се крепяха тесни корнизи, прекъснати по средата от разполовени гръцки амфори, прилепени към стената. Гравюри на гръцки храмове красяха ламперията. Те бяха твърде дребни, за да бъдат разпознати, но ясно се виждаха колони, фронтони и каменни руини.

Щом прекрачи прага, Кийтинг придоби нелепото усещане, че под краката му има конвейерна лента. Тя го отведе към служителя на рецепцията, седнал до телефонната централа зад бяла балюстрада на

парапет във флорентински стил. Лентата го насочи към прага на голяма чертожна зала. Видя дълги, плоски маси, над които от тавана се спускаше гора от чертожни лампи със зелени абажури, огромни папки с чертежи, камари жълти чекмеджета, хартии, тенекиени кутии, мострени тухли, буркани с лепило и календари от строителни компании, повечето със снимки на разголени жени. Главният чертожник хвърли бърз невиждащ поглед към Кийтинг. Беше и отегчен, и преливащ от целесъобразност. Той насочи палец към шкафчетата, посочи с брадичка едно от тях и остана прав, люлеейки се от пети на пръсти, докато Кийтинг навличаше перленосив комбинезон върху сковането си неуверено тяло. Франкън държеше на тези комбинезони. Конвейерната лента спря при една маса в ъгъла на чертожната зала, където Кийтинг се озова пред куп чертежи за довършване, а кокалестият гръб на главния чертожник се отдалечи от него, показвайки ясно, че човекът е забравил за неговото съществуване.

Кийтинг веднага се зае със задачата си, с втренчен поглед и изсъхнало гърло. Не виждаше нищо, освен перления блясък на хартията пред себе си. Изненада се, че чертае съвсем прави линии, въпреки усещането, че ръката му трепери и се отклонява по хартията. Следваше линиите, без да осъзнава накъде водят и защо. Знаеше само, че проектът е нечие страхотно постижение и той не може нито да го оспорва, нито да се мери с него. Зачуди се защо изобщо е смятал, че може да стане архитект.

Много по-късно забеляза на съседната маса гънки на сив комбинезон върху нечии рамене. Разгледа човека, първо предпазливо, после любопитно, след това с удоволствие, а накрая презрително. Усещайки презрението, Питър Кийтинг стана отново какъвто си беше и изпита любов към хората. Човекът имаше бледи бузи, странен нос, брадавица на вдадената навътре брадичка, корем, притиснат към ръба на масата. Кийтинг харесваше такива гледки. Умееше да върши по-добре тази работа. Усмихна се. Питър Кийтинг имаше нужда от другите хора.

Когато отново погледна чертежите пред себе си, веднага забеляза грешките, които се мъдреха предизвикателно на шедьовъра. Беше партерен етаж на голяма частна къща. Забеляза извитите вестибюли, които заемаха неоправдано много пространство, дългите правоъгълни

редици от стаи, обречени на мрак. Исусе, помисли той, за такова нещо щяха да ме изхвърлят от университета още първия семестър. След това продължи да работи бързо, леко, умело — дори щастливо.

До обед Кийтинг си намери приятели в стаята — не беше точно приятелство, но смътна основа, на която може да се гради приятелство. Усмихваше се на своите съседи и им смигаше разбиращо, без причина. При всяко отиване до хладилника за вода той насочваше към хората мекия весел блясък на галещите си очи. Блестящите му очи се спираха поотделно на всеки човек и в стаята, и в света, сякаш той бе най-важният измежду хората и най-скъпият приятел на Кийтинг. Хората си казваха: какво умно момче, какъв добър човек.

Кийтинг видя, че на съседната маса висок рус младеж чертае вертикално сечение на офисна сграда. Опря се с приятелско уважение на рамото на момчето и погледна лавровите венци, виещи се около триетажни колони с канелюри.

— Добре го е направил старецът — каза Кийтинг с възхищение.

— Кой? — попита момчето.

— Ами Франкън — каза Кийтинг.

— Глупости, Франкън — изрече кротко момчето. — От осем години не е проектирал и кучешка колиба. — Посочи с палец над рамото си към стъклена врата отзад. — Той е проектантът.

— Какво? — попита Кийтинг и се обърна.

— Той — каза момчето. — Стенгъл. Той прави всички тези неща.

Зад стъклената врата Кийтинг видя кокалести рамене, сведени над бюрото. Малката триъгълна глава бе наведена съсредоточено, а в кръглите рамки на очилата имаше две безизразни светли петна.

Беше късен следобед, когато сякаш някой мина край затворената врата. Кийтинг узна от шушуканията наоколо, че Гай Франкън е дошъл и се е качил в кабинета си на горния етаж. Половин час по-късно стъклената врата се отвори и Стенгъл излезе с огромен картонен лист в ръка.

— Хей, ти — каза той и насочи очилата си към лицето на Кийтинг. — Ти ли направи чертежите за това? — Размаха картона. — Вземи го и се качи при шефа да го одобри. Внимавай какво ще ти каже и се опитай да се държиш умно. Макар че не е важно нито едното, нито другото.

Беше нисък, а ръцете му сякаш стигаха до глезените; ръце, висящи като въжета в дългите ръкави, с големи, изкусни длани. За десета от секундата очите на Кийтинг замръзнаха и потъмняха, втренчени в безизразните стъкла. Кийтинг се усмихна и каза учтиво:

— Да, сър.

Понесе картона с върховете на десетте си пръста нагоре по стълбището, тапицирано с червен плюш, към кабинета на Гай Франкън. На картона бе нарисувана с акварел сива гранитна къща с три реда тавански прозорци, пет балкона, четири еркера, дванадесет колони, флагщок и два лъва на входа. В ъгъла, с изящни печатни букви, пишеше: „Домът на г-н и г-жа Джеймс С. Уотълс“ „Франкън&Хайер, архитекти“. Кийтинг подсвирна тихо: Джеймс С. Уотълс беше мултимилионер, производител на лосиони за бръснене.

Кабинетът на Гай Франкън беше излъскан. Не, помисли си Кийтинг, не излъскан, а лакиран с шеллак; не, не с шеллак, а залят с огледала, разтопени и изсипани върху всяка вещ. Видя частици от своето отражение, които се разлетяха като рояк пеперуди, следвайки го из цялата стая, по шкафовете в стил Чипъндейл, по столовете в стил крал Джеймс I, по рамката на камината в стил Луи XV. Зърна автентична римска статуя в единия ъгъл, фотографии в червеникави нюанси на Партенона, Реймската катедрала, Версай и сградата на „Фринк Нашънъл Банк“ с вечния факел.

Видя краката си, които го отведоха до масивно махагоново бюро. Гай Франкън седеше зад бюрото. Лицето му беше пожълтяло, с хлътнали бузи. За миг изгледа Кийтинг, сякаш никога не го бе виждал, после се сети и широко се усмихна.

— Е-ех, Китридж, момчето ми, ето ни вече тук, устроени и у дома! Толкова се радвам, че те виждам. Седни, момчето ми, седни, какво ми носиш? Е, добре, нямаме бърза работа, никак не бързаме. Седни. Как ти харесва тук?

— Страхувам се, сър, че съм прекалено щастлив — каза Кийтинг. Лицето му изразяваше откровена, момчешка безпомощност. — Надявах се, че ще се явя с делово настроение на първото си работно място, но започвайки на такова място… мисля, че съм малко объркан… Ще се оправя, сър — обеща той.

— Разбира се — каза Гай Франкън. — Може би е малко объркващо за момче като теб, само малко. Но не се тревожи. Сигурен

съм, че ще се справиш.

— Ще положа всички усилия, сър.

— Разбира се. Какво ли ми пращат? — Франкън протегна ръка към рисунката, но вместо това пръстите му се отпуснаха изтощено върху челото му. — Толкова е дразнещо това главоболие… Не е нищо сериозно — усмихна се на Кийтинг, който го погледна загрижено — само леко mal de tête[2]. Толкова много работя.

— Да ви донеса нещо, сър?

— Не, не благодаря ти. Няма какво да ми носиш, само ако можеше да ме освободиш от нещо. — Той намигна. — Шампанското. Entre nous[3], шампанското им снощи изобщо не го биваше. Както и да е, никога не съм си падал по шампанско. Да ти кажа, Китридж, много важно е да разбираш от вина, например, когато каниш клиент на вечеря и си наясно какво трябва да поръчаш. Ще ти разкрия една професионална тайна. Например пъдпъдък. Повечето хора биха поръчали към него бургундско. А ти как би постъпил? Ще поръчаш „Кло Вужо“ от 1904. Ясно? Добавя специален привкус. Подходящо, но и оригинално. Човек трябва винаги да бъде оригинален… Между другото, кой те изпрати?

— Г-н Стенгъл, сър.

— А, Стенгъл. — Тонът, с който изрече името, изтрака като капак в мислите на Кийтинг. Затвори го, за да го използва в бъдеще. — Много е важен, за да си носи нещата сам, така ли? Искам да кажа, той е прекрасен проектант, най-добрият в Ню Йорк, но сякаш в последно време си въобразява твърде много. Смята, че тук е единственият, който работи, само защото по цял ден е на чертожната маса. Ще разбереш, моето момче, когато прекараш достатъчно дълго в бизнеса, че истинската работа се върши извън офиса. Снощи например имаше банкет на Асоциацията за недвижими имоти „Кларион“. Двеста гости — вечеря и шампанско — о, да, шампанско! — сбърчи нос претенциозно и със самоирония. — Няколко думи, малка неофициална реч след вечерята… разбираш ли, нищо кой знае какво, никакви вулгарни приказки за продажби… само няколко подбрани мисли за отговорността на брокерите пред обществото, за това колко е важно да избират компетентни, уважавани и утвърдени архитекти. Нали разбираш, няколко бляскави малки лозунги, които ще се запомнят.

— Да, сър, нещо като „Изберете строителя на вашия дом така внимателно, както избрахте младоженката, която ще живее в него“.

— Не е зле. Никак не е лошо, Китридж. Имаш ли нещо против да си го запиша?

— Името ми е Кийтинг, сър — каза твърдо Кийтинг. — Можете да използвате идеята. Радвам се, че ви харесва.

— Кийтинг, разбира се! Ами да, разбира се, Кийтинг — каза Франкън с подкупваща усмивка. — Боже мой, срещам се с толкова много хора. Как го каза? Избирайте строителя… много добре казано.

Накара Кийтинг да го повтори и го записа в бележник, с молив, който извади от цял комплект моливи, съвсем нови, цветни, подострени професионално, готови, но неизползвани.

Остави бележника, въздъхна, поглади меката си къдрава коса и каза уморено:

— Е, май трябва да хвърля един поглед.

Кийтинг му подаде чертежа с уважение. Франкън се облегна, взе рисунката с изпънати ръце и я загледа. Затвори лявото си око, после дясното, след това отдалечи картона на няколко сантиметра. Кийтинг нетърпеливо зачака да обърне рисунката. Но Франкън я държеше все така и Кийтинг осъзна, че той изобщо не я вижда. Франкън гледаше рисунката заради Кийтинг; в този миг Кийтинг се почувства лек като въздуха и видя пътя към своето бъдеще — ясен и открит.

— Хм… да — мърмореше Франкън, потривайки брадичката си с два пръста. — Хм… да.

Обърна се към Кийтинг.

— Не е зле — каза Франкън. — Никак не е зле… Е… може би… би могло да е по-изискано, нали, но… е, добре, рисунката е толкова добре направена… Какво ще кажеш, Кийтинг?

Кийтинг си каза, че четири от прозорците гледат към четири гигантски гранитни колони. Загледа се в пръстите на Франкън, които си играеха с моравата вратовръзка, и реши да спести този факт. Вместо това каза:

— Ако ми позволите едно предложение, сър, струва ми се, че орнаментите между четвъртия и петия етаж са доста скромни за такова внушително здание. Струва ми се, че украсен междуетажен корниз ще е доста по-подходящ.

— Точно така. Точно това щях да кажа. Междуетажен корниз с орнаменти… Но… но виж, това ще наложи да се намалят прозорците, нали?

— Да — каза Кийтинг, прибавяйки малко неувереност към тона, с който разговаряше със състудентите си, — но прозорците не са толкова важни за сградата, колкото достойнството на фасадата й.

— Точно така. Достойнство. Достойнството е най-важното, което трябва да даваме на нашите клиенти. Да, определено корниз с орнаменти… Само че… слушай, вече одобрих предварителните чертежи, и Стенгъл толкова хубаво е направил рисунката.

— За г-н Стенгъл ще е удоволствие да я промени, ако вие го посъветвате.

Очите на Франкън уловиха за миг погледа на Кийтинг. След това сведе клепачи и внимателно махна една прашинка от ръкава си.

— Да, да… — каза неопределено той. — Но… наистина ли смяташ, че междуетажният корниз е толкова важен?

— Смятам — бавно каза Кийтинг, — че е по-важно да се направят промените, които според вас са необходими, отколкото да одобрявате всяка скица, както я е направил г-н Стенгъл.

Франкън не каза нищо, а само го гледаше втренчено. Тъй като погледът на Франкън бе съсредоточен, а ръцете му отпуснати, Кийтинг разбра, че е поел огромен риск и е спечелил; изплаши се от риска едва след като разбра, че е спечелил.

Гледаха се мълчаливо през бюрото. И двамата осъзнаха, че са мъже, които могат да се разбират.

— Ще има междуетажен корниз с орнаменти — каза Франкън спокойно и властно. — Остави това тук. Кажи на Стенгъл, че искам да го видя.

Кийтинг тръгна към вратата. Франкън го спря. Гласът на Франкън беше весел и топъл:

— Кийтинг, между другото, мога ли да ти дам един съвет? Само между нас, нямам никакво желание да те обидя, но винено червена вратовръзка ще стои далеч по-добре на сивия ти комбинезон от синята, не мислиш ли?

— Да, сър — каза спокойно Кийтинг. — Благодаря ви. Утре ще бъда с винена вратовръзка.

Излезе и тихо затвори вратата.

На връщане в приемната Кийтинг видя, че изискан мъж с посивяла коса изпраща една дама до вратата. Мъжът не носеше шапка и очевидно работеше в кантората; дамата имаше къса наметка от визон и очевидно бе клиентка.

Мъжът не се кланяше до земята, не й постилаше килим за да мине, не й вееше с ветрило; той само й държеше вратата. Но на Кийтинг му се стори, че мъжът прави всички тези неща.

„Фринк Нашънъл Банк“ се издигаше над Южен Манхатън и дългата й сянка се местеше по небето, заедно с движението на слънцето, като огромна часовникова стрелка над мрачните жилищни блокове от Аквариума до моста Манхатън. Щом залезеше слънцето, на негово място грейваше факелът на Адриановата гробница и заливаше с блестящи пурпурни петна стъклата на прозорците в радиус от няколко мили, по горните етажи на сградите, достатъчно високи, за да отразяват светлината му. „Фринк Нашънъл Банк“ представяше цялата история на римското изкуство с подбрани негови образци. От години тя бе смятана за най-красивата сграда и Ню Йорк, тъй като в града нямаше здание с някакъв класически детайл, който да не присъства в архитектурата на банката. По нея имаше толкова много колони, корнизи, фризове, триножници, гладиатори, амфори и волути, че сякаш не беше построена от бял мрамор, а бе изстискана от шприц за сладкиши. И все пак тя беше от бял мрамор. Това не бе известно на никого, освен на собствениците, които бяха платили мрамора. Сега той бе замърсен, покрит с петна като от проказа, нито кафяви, нито зелени, а най-лошото съчетание от двата цвята — цвят на бавна тлен, на пушек, бензинови пари и киселини, разяждащи деликатния камък, подходящ за чист въздух и волна природа. Но сградата на „Фринк Нашънъл Банк“ пожъна огромен успех. Толкова огромен, че стана последната, проектирана от Гай Франкън; оттогава славата й му спестяваше необходимостта да работи.

Три преки на изток от „Фринк Нашънъл Банк“ се издигаше зданието, наречено „Дана“. То беше няколко етажа по-ниско и не се славеше с нищо. Линиите му бяха прави и изчистени, изразителни и подчертаващи хармонията на вътрешния скелет от стомана, подобно на човешкото тяло, което дава израз на съвършените си кости. Тази сграда

нямаше други украшения. Не излагаше на показ нищо, освен прецизните си остри ъгли, съчетанието от равнини, дългите редици прозорци, спускащи се като потоци лед от покрива до тротоарите. Нюйоркчани рядко поглеждаха „Дана Билдинг“. Понякога някой посетител от провинцията ненадейно се изправяше пред нея в лунната светлина и спираше, чудейки се от какъв сън е това видение. Но такива посетители бяха рядкост. Наемателите на „Дана Билдинг“ казваха, че не биха я заменили с никоя друга сграда на земята; те се наслаждаваха на светлината, пространството, изящната логика на разпределението на залите и кабинетите. Но наемателите на „Дана Билдинг“ не бяха много; никой виден човек не искаше офисът му да е в сграда, която „прилича на склад“.

„Дана Билдинг“ беше проектирана от Хенри Камерън.

През 80-те години на деветнадесети век архитектите в Ню Йорк си оспорваха второто място в професията. Никой не ламтеше за първото. Първото принадлежеше на Хенри Камерън. Беше трудно да стигнеш до Хенри Камерън по онова време. Той имаше списък с поръчки за две години напред; проектираше лично всяка сграда, излизаща от неговата кантора. Сам избираше какво да строи. Когато той проектираше, клиентът си затваряше устата. От хората изискваше само едно нещо, което самият той не даде на никого: подчинение. Профуча през годините на славата си като снаряд, изстрелян към неизвестна никому цел. Хората го смятаха за луд, но взимаха онова, което той даваше, без значение дали го разбират или не, защото беше сграда „на Хенри Камерън“.

В началото неговите сгради бяха само малко различни, но не достатъчно, за да изплашат някого. Понякога правеше изумителни експерименти, но хората бяха свикнали и не спореха с Хенри Камерън. С всяка нова сграда в него нещо се надигаше, бореше се, придобиваше форма, приближаваше опасно към експлозия. Експлозията избухна с появата на небостъргача. Щом зданията започнаха да се градят не от тежки редове зидария, а като стоманени стрели, устремени нагоре без никакви ограничения, Хенри Камерън бе сред първите, които вникнаха в това ново чудо и му придадоха форма. Той беше сред малцината, които приеха истината, че високата сграда трябва да изглежда висока. Архитектите проклинаха, чудейки се как да накарат двадесететажно здание да изглежда като стара тухлена къща, да използват всяка

хоризонтална линия, за да прикрият неговата височина, да го снижат според традицията, да скрият срама на стоманата, да го направят малко, безопасно и древно. А Хенри Камерън проектираше небостъргачите с прави вертикални линии, с извисена към небето стомана. Архитектите упорито чертаеха фризове и корнизи, а Хенри Камерън реши, че небостъргачът не трябва да имитира древните гърци. Хенри Камерън реши, че никоя сграда не бива да е имитация на друга сграда.

По онова време беше на тридесет и девет години, нисък, набит и небрежен към облеклото си; работеше като куче, спеше и се хранеше нередовно, пиеше рядко, но свирепо, наричаше клиентите си с нецензурни думи, присмиваше се на омразата и съзнателно я разпалваше, държеше се едновременно като феодал и докер. Живееше в страстно напрежение, което предаваше на околните, гореше в огън, на който нито те, нито той самият бе в състояние да издържи дълго. Годината беше 1892.

Колумбовото изложение в Чикаго беше открито през 1893.

На браговете на езерото Мичиган изникна Рим от преди две хиляди години, Рим, чиято архитектура бе подобрена от Франция, Испания, Атина и от всеки следващ нов стил. Беше „Град на мечтите“ — колони, триумфални арки, сини лагуни, кристални фонтани и пуканки. Архитекти се надпреварваха кой ще открадне най-добре от най-древния източник и от най-много източници наведнъж. Пред погледите на младата страна бе изложено всяко строително престъпление, извършено в старите страни. Този „град“ беше като „бяла чума“[4] и се разрасна като чума.

Хората идваха, гледаха, дивяха се и отнасяха със себе си към градовете на Америка семената на видяното. От семената поникнаха плевели — пощенски сгради от дъски с дорийски входове, тухлени къщи с железни фронтони, горни етажи от дванадесет Партенона, натрупани един върху друг. Плевелите избуяха и задушиха всичко наоколо.

Хенри Камерън отказа да работи за Колумбовото изложение и изрече нецензурни думи по негов адрес. Те бяха запомнени и повтаряни. Запомнено бе също, че хвърлил мастилница в лицето на виден банкер, който го помолил да проектира железопътна гара във

формата на храма на Диана в Ефес. Банкерът никога повече не отишъл при него. Други последвали примера му.

Точно когато се доближаваше към целта след дълги и усилни години, точно когато придаваше форма на истината, към която се бе стремил, пред него се изпречи последното непреодолимо препятствие. Младата страна бе наблюдавала с удивление неговото развитие и бе започнала да приема новото великолепие на творчеството му. Но страната потъна две хиляди години назад във времето, залята от оргията на класицизма. В тази страна нямаше място за него, нямаше и полза от него.

Нямаше нужда да се проектират сгради, а само да се фотографират. Архитектът с най-голямата библиотека бе най-добрият архитект. Имитаторите имитираха имитациите. Всичко това ставаше с одобрението на Културата; Изложението превърна в образци руините от изминалите двадесет века; в семейните албуми се съхраняваше всяка европейска пощенска картичка.

Хенри Камерън нямаше как да противодейства на всичко това; той имаше само своята вяра. Нямаше кого да цитира, нито нещо важно за казване. Казваше само, че формата на сградата трябва да следва предназначението и; че структурата на сградата е ключът към нейната красота; че новите методи на строителство изискват нови форми; че иска да строи така, както му се иска и за да строи именно така. Но никой не го слушаше, когато се говореше за Витрувий, Микеланджело и сър Кристофър Рен.

Хората ненавиждат страстта, голямата страст. Хенри Камерън допусна грешка: обичаше работата си. Затова се провали.

Хората казваха, че той не разбрал какво губи. Но дори да бе разбрал, не го показа. Когато клиентите започнаха да оредяват, отношението му към тях стана още по-надменно. Славата на името му се топеше, а той го произнасяше все по-високомерно. Някога бизнесът му имал кротък и безличен, но железен управител, който в славните дни посрещал спокойно гневните изблици на Камерън и му водел клиенти; Камерън ругаел клиентите, но човечецът ги убеждавал да се примирят и да се върнат. Човечецът починал.

Камерън не умееше да общува с хора. За него те бяха без значение, нямаше значение и собственият му живот — важни бяха единствено сградите. Не се научи да обяснява, знаеше само да

заповядва. Хората не го харесваха, тъй като им бе вдъхвал страх. Но вече никой не се страхуваше от него.

Оставиха го да живее. Доживя да мрази улиците на града, който бе мечтал да построи отново. Седеше на бюрото в празния си офис, неподвижен, отдаден на бездействие и очакване. Доживя да прочете в добронамерена вестникарска статия за „покойния Хенри Камерън“. Започна да пие тихо, постоянно, без мярка, понякога по цели денонощия. При споменаването на името му за някоя поръчка хората, които го доведоха до това състояние, казваха: „Камерън ли? По-скоро не. Пияница е, затова няма работа.“ Доживя да смени офиса, заемащ три етажа от престижна сграда, с едноетажен офис на по-евтина улица, после с апартамент далеч от центъра, и накрая с три стаи с прозорци към вентилационна шахта, близо до Батареята. Избра тези стаи, защото с лице, притиснато към прозореца на кабинета си, можеше да вижда покрива на „Дана Билдинг“ над една тухлена стена.

Хауърд Роурк поглеждаше към „Дана Билдинг“ през прозорците, спирайки на всяка площадка, докато изкачи шестте етажа до офиса на Хенри Камерън. Асансьорът не работеше. Стълбището някога е било боядисано в канцеларско зелено; остатъци от боята проскърцваха под подметките. Роурк се изкачи бързо, като за уговорена среща, с папка чертежи под мишница и очи, приковани в „Дана Билдинг“. Сблъска се с човек, който слизаше по стълбите. Това му се случваше често през последните два дни; ходеше по улиците загледан нагоре, без да забелязва нищо друго, освен сградите на Ню Йорк.

В тъмното преддверие в офиса на Камерън имаше бюро с телефон и пишеща машина. Измършавял човек с посивяла коса, по риза и с отпуснати тиранти, седеше на бюрото. Пишеше на машината съсредоточено, с два пръста и с невероятна скорост. Слаба електрическа крушка хвърляше петно жълта светлина на гърба му, върху прилепналата влажна риза.

Роурк влезе, човекът бавно повдигна глава. Погледна го, без да каже нищо. Чакаше, остарелите му очи бяха изморени, непитащи, безразлични.

— Бих искал да видя г-н Камерън — каза Роурк.

— Така ли? — каза човекът равнодушно. — За какво?

— За работа.

— Каква работа?

— Проектиране.

Мъжът продължи да го гледа безизразно. Не беше чувал отдавна такава молба. Най-после стана, без да каже нито дума, затътри се към вратата зад себе си и влезе.

Остави вратата полуотворена. Роурк го чу как изрече провлечено:

— Г-н Камерън, вън има един тип. Казва, че търси работа тук.

Отвърна му силен, ясен глас, който не издаваше възрастта на собственика си:

— Какъв глупак, дявол да го вземе! Изхвърли го… Чакай! Кажи му да влезе!

Старецът се върна, отвори вратата и мълчаливо посочи с глава към нея. Роурк влезе. Вратата се затвори зад него.

Хенри Камерън седеше зад бюрото в дъното на дълга, празна стая. Седеше с лакти, опрени на бюрото, със сключени отпред ръце. Косата и брадата му бяха черни като въглен, с проблясващи бели косми. Мускулите на късия му дебел врат изпъкваха като въжета. Ръкавите на бялата риза бяха навити над лактите. Голите му ръце бяха корави, силни и кафяви. Имаше широко лице с твърда плът, сякаш обработена под високо налягане. Очите му бяха тъмни, млади, пълни с живот.

Роурк застана на прага. Двамата се гледаха през дългата стая.

Светлината от вентилационната шахта беше сива. Прахът, покрил чертожната маса и няколко зелени папки, приличаше на ситни кристали, натрупани от светлината. Но на стената между прозорците Роурк видя закачена рисунка. Беше единствената рисунка в стаята — рисунка на небостъргач, какъвто нямаше на света.

Роурк първи отмести поглед и го насочи към рисунката. Прекоси кабинета, спря пред нея и я загледа. Камерън го проследи с очи. Тежкият му поглед бе като дълга, тънка игла, прикрепена в единия край и описваща бавно окръжност с връх, здраво забит в тялото на Роурк. Камерън се вгледа в оранжевата коса, в ръката, вдигната с длан към рисунката с леко свити пръсти, застинали не в движение, а в молба или за да хванат нещо.

— Е? — каза най-после Камерън. — Да говориш с мен ли дойде, или да гледаш рисунки?

Роурк се обърна към него.

— И двете.

Отиде до бюрото. Роурк винаги караше хората да забравят собственото си съществуване; но Камерън внезапно си даде сметка, че никога не се бе чувствал толкова истински, колкото под будния поглед, вторачен в него.

— Какво искаш? — каза рязко Камерън.

— Бих искал да работя за вас — отвърна тихо Роурк. Гласът му изрече: „Бих искал да работя за вас.“ Тонът на гласа каза: „Ще работя за вас.“

— Така ли? — каза Камерън без да съзнава, че отговаря на неизказано изречение. — Какъв е проблемът? Не те иска никой от големите и по-добри играчи ли?

— Не съм се обръщал към никой друг.

— Защо? Да не би да смяташ, че тук ще ти е най-лесно за начало? Мислиш, че всеки може да постъпи на работа тук без проблем? Знаеш ли кой съм?

— Да. Затова съм тук.

— Кой те изпрати?

— Никой.

— Защо по дяволите избра мен?

— Мисля, че знаете защо.

— Какво адско дебелоочие те кара да допуснеш, че ще те взема? Да не би да ме смяташ за толкова закъсал, че да отворя широко врати за всеки негодник, който ми окаже честта да се появи? „Старият Камерън — казваш си ти — си е изпял песента, впиянчил се е…“, хайде, знам, че го мислиш!… „алкохолизиран нещастник, не може да придиря!“ Така ли?… Хайде, отговаряй! Отговори ми, по дяволите! Какво си се вторачил? Така ли е? Давай! Отречи го!

— Няма нужда.

— Къде си работил досега?

— Сега започвам.

— Какво си правил?

— Учих три години в Стантън.

— О? Господинчото го домързя да завърши?

— Изключиха ме.

— Чудесно! — Камерън блъсна с юмрук по бюрото и се изсмя. — Блестящо! Не си за въшливата паплач в Стантън, но ще работиш за Хенри Камерън! Решил си, че тук е кофа за смет ли? Защо те изритаха? Заради пиянство? Жени? Защо?

— Заради това — каза Роурк и разгъна чертежите си.

Камерън погледна първия чертеж, погледна втория, после разгледа всички до един. Роурк слушаше как шумоли хартията, докато Камерън трупа листовете. Камерън вдигна глава.

— Седни.

Роурк седна. Камерън се вторачи в него, дебелите му пръсти забарабаниха по купчината чертежи.

— Значи мислиш, че ги бива? — каза Камерън. — Ами те са ужасии. Нямам думи. Това е престъпно. Виж — той размаха един чертеж пред лицето на Роурк, — погледни. Каква е идеята ти, за бога? Какво те е прихванало, че така си насякъл тези линии? Да не би да си искал да направиш нещо красиво, защото е трябвало да скърпиш всичко това? За какъв се мислиш? За Гай Франкън ли, с Божията помощ?… Погледни, глупако, тази сграда! Хрумва ти някаква идея и не знаеш за какво ти е! Натъкваш се на нещо прекрасно и трябва да го съсипеш! Знаеш ли колко много още трябва да учиш?

— Да. Затова съм тук.

— Я погледни това! Иска ми се да съм правил такива неща на твоята възраст! Но защо си оплескал работата? Знаеш ли какво бих направил аз? По дяволите стълбищата и по дяволите котелното! Когато полагаш основите…

Той говори дълго и яростно. Ругаеше. Не хареса нито една скица. Но Роурк отбеляза, че говори така, сякаш сградите вече се строят.

Камерън млъкна внезапно, бутна чертежите и ги затисна с юмрук. Попита:

— Кога реши да станеш архитект?

— Когато бях на десет години.

— На тази възраст хората не знаят какво искат от живота, ако изобщо знаят. Лъжеш.

— Лъжа ли?

— Не ме зяпай така! Не можеш ли да гледаш другаде? Защо реши да станеш архитект?

— Тогава не знаех. Но причината е, че никога не съм вярвал в Бог.

— Стига бе, говори смислено.

— Защото обичам тази земя. Тя е всичко, което обичам. Не харесвам формата на нещата на тази земя. Искам да ги променя.

— За кого?

— За себе си.

— На колко години си?

— На двадесет и две.

— Кога чу всичко това?

— Не съм го чул.

— Хората не говорят така на двадесет и две. Ти не си нормален.

— Възможно е.

— Не го казах като комплимент.

— Не го приех така.

— Имаш ли семейство?

— Не.

— Работеше ли, докато учеше?

— Да.

— Къде?

— В строителството.

— Колко пари имаш?

— Седемнадесет долара и тридесет цента.

— Кога дойде в Ню Йорк?

— Вчера.

Камерън погледна купчината хартия под юмрука си.

— Проклет да си — каза той тихо. — Проклет да си! — изрева Камерън и се наведе напред. — Не съм те молил да идваш! Нямам нужда от проектанти! Тук няма нищо за чертане! Тук няма достатъчно работа, за да издържам себе си и хората си! Не искам гладуващи мечтатели наоколо! Не искам да нося такава отговорност. Не съм я искал. Не съм мислил, че отново ще видя такива неща. С тях е свършено. Привърших с тях преди много години. Много ми е добре с тия тъпанари, които не ги бива за нищо и никога не ще ги бива, и няма значение какво ще стане с тях. Не искам нищо друго. Защо ти трябваше да идваш? Ще се съсипеш, нали знаеш? Аз ще ти помогна да се съсипеш. Не искам да те виждам. Не ми харесваш. Не харесвам

лицето ти. Имаш вид на непоправим егоист. Безочлив си. Прекалено си самоуверен. Преди двадесет години бих ти смачкал физиономията с най-голямо удоволствие. Да дойдеш на работа утре сутринта точно в девет.

— Да — каза Роурк и стана.

— Петнадесет долара на седмица. Не мога да ти плащам повече.

— Да.

— Ти си проклет глупак. Трябваше да отидеш при някой друг. Но аз ще те убия, ако отидеш при друг. Как се казваш?

— Хауърд Роурк.

— Ако закъснееш, ще те уволня.

— Да.

Роурк посегна към чертежите.

— Остави ги тук! — изръмжа Камерън. — А сега вън!

---

[1] Пиластър (арх.) — вградена в стена опорна колона. — Бел.ред. ↑

[2] Главоболие (фр.) — Бел.пр. ↑

[3] Между нас (фр.). — Бел.прев. ↑

[4] Туберкулоза. — Бел.ред. ↑

IV

— Тухи — каза Гай Франкън — Елсуърт Тухи. Доста мило от негова страна, не мислиш ли? Прочети го, Питър.

Франкън се протегна весело през бюрото и подаде на Кийтинг августовския брой на „Ню Фронтиърс“. Списанието беше с бяла обложка с черна емблема, на която бяха изобразени палитра, лира, чук, отвертка и изгряващо слънце; имаше тираж от тридесет хиляди броя и аудитория, смятаща се за интелектуалния елит на страната — претенция, която никой не оспорваше. Кийтинг зачете статията от Елсуърт М. Тухи, озаглавена „Мрамор и хоросан“:

„А сега стигаме до друго забележително постижение в пейзажа на метрополията. Привличаме вниманието на хората с изтънчен вкус към новата сграда «Мелтън» от «Франкън&Хайер». Тя се издига, бяла и спокойна, като красноречив свидетел на тържеството на класическата изчистеност и здравия разум. Школата на една безсмъртна традиция е послужила за спойка при построяването на здание, чиято красота може да достигне, просто и разбираемо, до сърцето на обикновения човек на улицата. В нея няма ексцентричен ексхибиционизъм, няма извратен стремеж към новости, няма оргии на необуздана себичност. Гай Франкън, нейният създател, знае как да се подчини на задължителните канони, които са следвали неотклонно поколения от майстори преди него, и в същото време знае как да изяви своята творческа оригиналност, не въпреки, а именно благодарение на класическата догма, която е възприел със смирението на истински творец. Между другото би било уместно да спомена, че спазването на догмата е единственото нещо, което прави възможна истинската оригиналност…

Но още по-важно е символичното значение на построяването на това здание в нашия величествен град. Заставайки пред южната фасада, човек осъзнава, че междуетажните корнизи, повторени съзнателно, с изтънчена монотонност от третия до осемнадесетия етаж, тези дълги, прави, хоризонтални линии смекчават и изравняват, те са линии на равенството. Те сякаш снижават извисяващото се здание

до скромното ниво на наблюдателя. Те са линиите на земята, на хората, на широките маси. Те сякаш ни казват, че нищо не може да се издигне много по-високо от пределите на общото човешко ниво, че всичко, дори и това гордо здание, ще се подчинява на братството между хората…“

Имаше и още. Кийтинг прочете цялата статия и вдигна глава.

— Гледай ти! — каза той, изпълнен с благоговение.

Франкън се усмихна доволно.

— Много добре, нали? И при това от Тухи. Малцина са чували това име, но ще го чуят, помни ми думата, ще го чуят. Имам усет за тези неща… Та значи той смята, че ме бива? А езикът му е като шиш за лед, когато реши да го използва. Трябва да го чуеш какво говори обикновено за другите. Знаеш ли в какъв капан за мишки попадна Дъркин? Бях на един прием, където Тухи каза — Франкън се изкикоти, — каза: „Ако г-н Дъркин страда от заблудата, че е архитект, някой трябва да му спомене за широките възможности, които предлага недостигът на опитни водопроводчици.“ Представи си, той каза това пред всички!

— Чудя се — каза замислено Кийтинг, — какво ли ще каже за мен, когато му дойде времето.

— Какво по дяволите иска да каже той с тези неща за символичния смисъл и връзките на братството между хората?… Е, както и да е, ако ни хвали за това, трябва да сме нащрек!

— Работата на критика е да тълкува твореца, г-н Франкън, дори пред самия творец. Г-н Тухи просто е обяснил скрития смисъл, който подсъзнателно е бил във вашите мисли.

— О — каза неопределено Франкън. — О, така ли мислиш? — добави весело. — Напълно възможно… Да, напълно възможно… Ти си умно момче, Питър.

— Благодаря, г-н Франкън. — Кийтинг понечи да стане.

— Чакай. Остани. Още една цигара и след това и двамата ще продължим да работим.

Франкън се усмихна, препрочитайки статията. Кийтинг не го беше виждал толкова доволен; никой проект на кантората, никоя свършена работа не бе му доставила толкова радост, колкото тези думи на друг човек, напечатани на хартия, за да бъдат четени от други очи.

Кийтинг се бе настанил удобно. Първият месец във фирмата не бе отишъл напразно. Не бе казвал нищо и не бе правил нищо, но в кантората се създаде впечатлението, че Гай Франкън обича да му изпращат точно това момче винаги, когато някой трябва да бъде изпратен в кабинета му. Почти не минаваше ден без приятната пауза, когато сядаше от другата страна на бюрото, срещу Гай Франкън. Изпитваше към него уважение, но и усещане за растяща близост. Изслушваше го как въздиша, че му е нужно обкръжение от хора, които го разбират.

Кийтинг беше научил всичко, което можеше да научи от колегите си за Гай Франкън. Научи, че се храни умерено, но изтънчено и се гордее, че се слави като гастроном; че е завършил с отличие Академията за изящни изкуства; че се е оженил за много пари, но бракът не е бил щастлив; че педантично съчетава чорапите си с носните кърпи, но никога с вратовръзките; че определено предпочита да проектира сгради от сив гранит; че притежава каменоломна за сив гранит в Кънектикът и този бизнес процъфтява; че има великолепно ергенско жилище в стил Луи XV с тъмновиолетови мебели; че съпругата му, потомка на стар изтъкнат род, починала, оставяйки състоянието си на единствената им дъщеря; че дъщерята е деветнадесетгодишна и учи в колеж.

Последните факти силно интересуваха Кийтинг. Мимоходом се опита да узнае нещо от Франкън за дъщеря му.

— О, да… — каза тихо Франкън. — Да, наистина… — Кийтинг временно се отказа от по-нататъшни опити да го разпитва; изражението на Франкън ясно показваше, че мисълта за дъщеря му е болезнено неприятна, по неизвестна за Кийтинг причина.

Кийтинг се запозна с Лусиъс Н. Хайер, съдружника на Франкън, когото видя в кантората два пъти за три седмици, но не успя да разбере какво прави за фирмата. Хайер не беше болен от хемофилия, но имаше вид на хемофилик. Беше повехнал аристократ, с дълъг и тънък врат, с бледи изпъкнали очи. Държеше се плахо и приветливо с всички. Беше потомък на стара фамилия и някои подозираха, че Франкън го е взел за съдружник заради връзките му в обществото. Хората изпитваха съжаление към горкия добър Лусиъс, възхищаваха му се, че полага усилия да гради професионална кариера и си мислеха, че му правят

услуга, поръчвайки му да им строи къщи. Къщите строеше Франкън и не искаше нищо от Лусиъс. Всички бяха доволни.

Хората в чертожните зали харесваха Питър Кийтинг. Имаха чувството, че работи отдавна във фирмата. Той умееше да пасне навсякъде, където попадне; появяваше се мек и приятен като гъба за попиване, беше отстъпчив и се нагаждаше към всякаква атмосфера и настроение. Топлата усмивка, веселият глас, непринуденото свиване на раменете сякаш казваха, че нищо не му тежи на душата и затова той не е човекът, към когото могат да се отправят обвинения, изисквания или укори.

Кийтинг седеше и наблюдаваше Франкън, зачел се в статията. Франкън вдигна глава и го погледна. Видя две очи, които го гледаха с огромно одобрение — и две ярки презрителни искрици в ъгълчетата на устните на Кийтинг, като две музикални нотки смях, които се виждат миг, преди да прозвучат. Франкън усети силно облекчение. Облекчението се дължеше на презрението. Одобрението, съчетано с тази мъдра полуусмивка, му вдъхваше увереност, за която не се налагаше да се бори; сляпото възхищение би било необосновано; заслуженото възхищение би било отговорност; безпричинното възхищение беше много ценно.

— Когато тръгваш, Питър, дай това на госпожица Джефърс да го сложи в албума с изрезките.

Слизайки по стълбите, Кийтинг хвърли списанието високо във въздуха и ловко го хвана, устните му се свиха, сякаш за да подсвирне, но не издадоха никакъв звук.

В чертожната зала той видя Тим Дейвис, най-добрия си приятел, унило наведен над някакъв чертеж. Тим Дейвис беше високото русо момче, което Кийтинг бе забелязал отдавна, защото усети без видима причина, но със сигурност — Кийтинг винаги усещаше тези неща, — че той е предпочитаният чертожник в кантората. Кийтинг си уреждаше да му възлагат възможно най-често части от проекти, по които работи Дейвис. Започнаха да обядват заедно и след работа посещаваха тихо малко заведение, където сервираха алкохол на черно. Кийтинг изслушваше внимателно разказите на Дейвис за любовта му към някоя си Илейн Дъфи, без да запомни нито дума.

Дейвис бе затънал в мрачно униние, устата му яростно стискаше едновременно цигара и молив. Излишно беше Кийтинг да го пита

какво е станало. Просто наведе приятелски лице над рамото на Дейвис. Дейвис изплю цигарата и избухна. Току-що бе научил, че трябва да работи извънредно през нощта, трети път през тази седмица.

— Трябва да остана до късно, Бог знае докога! Трябва да завърша този проклет боклук тази вечер! — той удари листовете пред себе си. — Погледни! Нужни са ми часове, за да свърша! Какво да правя?

— Ами, ти си най-добрият тук, Тим, има нужда от теб.

— По дяволите! Имам среща с Илейн довечера! Как да не отида? За трети път! Тя няма да ми повярва! Така ми каза последния път! Писна ми! Ще се кача при Могъщия Гай и ще му кажа къде да си завре плановете и работата! Стига толкова!

— Чакай — каза Кийтинг и се наведе още повече към него. — Чакай! Има и друг начин. Аз ще ги завърша вместо теб.

— Моля?

— Ще остана. Ще ги направя. Не се страхувай. Никой няма да забележи разликата.

— Пит! Наистина ли?

— Разбира се. Нямам какво да правя тази вечер. Само изчакай всички да си тръгнат, след това се измъквай.

— О, Пит! — въздъхна изкушено Дейвис. — Но виж, ако открият, ще ме уволнят. Ти си твърде нов за тази работа.

— Няма да открият.

— Не мога да изгубя работата си, Пит. Знаеш, че не мога да си го позволя. С Илейн скоро ще се женим. Ако се случи нещо…

— Нищо няма да се случи.

Малко след 18 ч. Дейвис крадешком напусна празната чертожна зала, а Кийтинг остана на неговата маса.

Сведен под единствената светеща зелена лампа, Кийтинг хвърли поглед към опустялото пространство в трите дълги зали, необичайно притихнали след напрегнатия ден. Почувства, че ги притежава, че ще ги притежава, усети го толкова сигурно, колкото движението на молива в ръката си.

Беше девет и половина, когато завърши чертежите, подреди ги внимателно на масата на Дейвис и излезе от кантората. Тръгна по улицата, изпълнен с усещане за лекота и свобода, като след хубава вечеря. И тогава внезапно осъзна самотата си. Трябваше да разкаже на

някого какво направи тази вечер. Но нямаше на кого. За първи път му се прииска майка му да е в Ню Йорк. Но тя остана в Стантън, очаквайки деня, когато той ще може да я вземе при себе си. Нямаше къде да отиде, освен в приличния малък пансион на Западна Двадесет и осма улица, и да се изкачи три етажа до своята чиста, задушна малка стая. Беше се запознал с различни хора в Ню Йорк, с много хора, с много момичета. С едно от тях беше прекарал приятна нощ, въпреки че не си спомняше фамилното и име; но сега нямаше желание да се срещне с никой от тези хора. Сети се за Катрин Холси.

Изпратил й бе телеграма вечерта, след като се дипломира и после я забрави. Поиска му се да я види. Това непреодолимо желание възникна при отекването на името й в паметта му. Скочи в един автобус, тъй като Гринич Вилидж беше далеч, качи се на празния втори етаж, седна на най-предната седалка и проклинаше светофарите, щом светнеше червено. Винаги се чувстваше така, когато си мислеше за Катрин. Почуди се какво му става.

Запозна се с нея преди година в Бостън. Тогава тя живееше там с овдовялата си майка. Катрин му се стори грозновата и скучна, не се отличаваше с нищо, освен с хубава усмивка, а тя не беше достатъчна причина да я вижда отново. Звънна й по телефона още на следващата вечер. От множеството момичета, които опозна в студентските си години, тя бе единствената, с която не успя да стигне по-далеч от няколко целувки. Можеше да има всяко момиче, което пожелае, и добре го знаеше; знаеше, че и Катрин може да бъде негова; желаеше я; тя го обичаше и му го бе признала просто, открито, без страх или свенливост, без да иска нищо, без да очаква нищо от него; но той не се възползва от това. Гордееше се с момичетата, с които ходеше тогава — те бяха най-красивите, най-известните, най-добре облечените, и се наслаждаваше на завистта на своите състуденти. Срамуваше се от небрежната външност на Катрин, която никое момче не би погледнало повторно. Но се чувстваше най-щастлив, когато я водеше на танци, организирани от студентското дружество. Много пъти се бе влюбвал неудържимо, кълнейки се, че не може да живее без това или онова момиче; забравяше за Катрин по цели седмици, а тя никога не му напомняше за себе си. И винаги се връщаше при нея, внезапно, необяснимо, както стана и тази вечер.

Майка й, любезна дребничка учителка, почина през зимата. Катрин се премести да живее при чичо си в Ню Йорк. Кийтинг отговаряше на някои от писмата й веднага, а на други — след месеци. Тя винаги отговаряше веднага, но никога не му пишеше в периодите, когато той мълчеше, изчаквайки търпеливо. Мислейки за нея, той си даваше сметка, че нищо никога не ще я замени. Но когато пристигна в Ню Йорк, където тя беше на разстояние няколко автобусни спирки или телефонно обаждане, отново я забрави за цял месец.

И през ум не му мина, бързайки към нея, че е трябвало предварително да й се обади. Дори не се замисли дали ще я намери вкъщи. Винаги се връщаше при нея точно по такъв начин и винаги я намираше. Намери я и тази вечер.

Тя му отвори вратата, на последния етаж в запусната, претенциозна къща, облицована с червеникавокафяв камък.

— Здравей, Питър — каза тя, все едно че се бяха видели вчера.

Стоеше пред него, съвсем мъничка, съвсем слаба. Късата черна пола беше твърде широка за тънката й талия; яката на момчешката риза висеше разтворена на едната страна и разкриваше изпъкнала тънка ключица, ръкавите бяха твърде дълги за нежните й ръце. Гледаше го, навела глава на една страна; кестенявата й коса, вързана небрежно на опашка, имаше вид на късо подстригана, неподвижна, лека и бухнала, като смътно сияние около лицето й. Имаше сиви, големи и късогледи очи; усмихваше се леко, нежно, пленително, устните й блестяха.

— Здравей, Кейти — каза той.

Почувства се спокоен. Почувства, че няма от какво да се бои, нито в тази къща, нито навън. Канеше се да обяснява колко е бил зает в Ню Йорк, но обясненията се оказаха излишни.

— Дай си шапката — каза тя, — и внимавай, този стол не е много здрав, има по-стабилни във всекидневната, ела да отидем там.

Всекидневната беше скромна, но някак изящна, обзаведена с изненадващо добър вкус. Погледна книгите; евтините рафтове до тавана бяха изпълнени с безценни книги; те бяха небрежно натрупани, очевидно, защото някой ги четеше. Над подредената, износено писалище бе закачен офорт на Рембранд, извехтял и пожълтял, вероятно открит в антикварен магазин от познавач, който не се разделя

с него, макар че би му взел добри пари. Нямаше представа с какво се занимава чичо й; никога не я беше питал.

Продължи да разглежда стаята, чувствайки присъствието й зад себе си, наслаждавайки се на усещането за нещо сигурно, което изпитваше толкова рядко. Обърна се, взе я в прегръдката си и я целуна; устните й отвърнаха на неговите нежно и страстно; тя не се изплаши, нито се развълнува, беше щастлива и приемаше всичко това като най-нормалното нещо на света.

— Господи, така ми липсваше! — каза той, убеден, че наистина му е липсвала всеки ден, откакто я видя за последен път и може би най-много в дните, когато не бе помислял за нея.

— Не си се променил много — каза тя. — Изглеждаш поотслабнал. Отива ти. Ще бъдеш много привлекателен на петдесет години, Питър.

— Това не е голям комплимент… ако искаш да намекнеш нещо.

— Защо? О, имаш предвид, че сега не ми изглеждаш привлекателен? Но ти си привлекателен.

— Не би трябвало да ми го казваш толкова направо.

— А защо не? Знаеш, че си привлекателен. Но аз се опитах да си представя как ще изглеждаш на петдесет години. Слепоочията ти ще са посребрени и ще носиш сив костюм — миналата седмица видях сив костюм на една витрина и си помислих, че ти ще носиш точно такъв костюм — и ще бъдеш прочут архитект.

— Наистина ли мислиш така?

— Ами да. — Тя не го ласкаеше. Изглежда дори не помисляше, че може да прозвучи ласкателно. Тя само изказваше един факт, твърде очевиден, за да набляга на него.

Той очакваше да чуе неизбежните въпроси. Но вместо това заговориха за дните, прекарани заедно в Стантън. Той се смееше, тя седеше на коленете му, тънките й рамене се облягаха на ръката му, очите й бяха нежни и спокойни. Той й напомни за старите им бански костюми, за бримките на чорапите й, за любимата им сладкарница в Стантън, където бяха прекарали много летни вечери. Смътно си помисли, че всичко това няма никакво значение, че има да й каже по-важни неща и да й зададе по-важни въпроси, че хората не говорят така, когато не са се виждали с месеци. Но за нея сякаш това беше съвсем обикновено, тя сякаш не съзнаваше, че са били разделени.

Най-после я попита:

— Получи ли телеграмата ми?

— О, да. Благодаря.

— Не искаш ли да узнаеш как я карам в града?

— Със сигурност. Как я караш в града?

— Май не те интересува чак толкова.

— О, интересува ме! Искам да знам всичко за теб.

— Тогава защо не ме питаш?

— Ти ще ми кажеш каквото искаш.

— Но за теб няма голямо значение, нали?

— Кое?

— Какво съм правил.

— О… Да, има значение, Питър. Но не чак толкова много.

— Колко мило от твоя страна!

— Но, виж, истински важно е не какво правиш. Важен си ти самият.

— Аз ли?

— Достатъчно е, че си тук. Че си в града. Или че си някъде в света. Не знам. Това ми стига.

— Знаеш ли, ти си глупачка, Кейти. Твоят подход понякога е ужасен.

— Моят какво?

— Твоят подход. Не можеш ей така, безсрамно, да кажеш на един мъж, че всъщност си луда по него.

— Но аз наистина съм луда по теб.

— Но не бива да го казваш. Мъжете пет пари няма да дават за теб.

— Но аз не искам мъжете да ги е грижа за мен.

— Искаш мен да ме е грижа за теб, нали?

— Но теб те е грижа за мен, нали?

— Да — каза той и я прегърна още по-силно. — Проклет да съм. Аз съм по-голям глупак от теб.

— Ами тогава всичко е наред — каза тя и зарови пръсти в косата му, — нали?

— Всичко винаги е съвсем наред и това е най-странното в цялата работа… Но виж, искам да ти разкажа какво ми се случи, защото е важно.

— Много искам да чуя, Питър.

— Е добре, знаеш, че работя за „Франкън&Хайер“ и… О, по дяволите, ти дори не знаеш какво е това.

— Знам. Четох за тях в „Кой кой е в архитектурата“. Там пише много добри неща за тях. Попитах и чичо. Каза, че те са най-добрите в бизнеса.

— Бъди сигурна, че е така. Франкън е най-прочутият архитект в Ню Йорк, в цялата страна, може би дори в света. Построил е седемнадесет небостъргача, осем катедрали, шест железопътни гари и бог знае още какво… Разбира се, той е стар глупак и надут мошеник, който се урежда навсякъде, и…

Млъкна и остана загледан в нея, с отворена уста. Нямаше намерение да изрича подобни неща. Не си бе позволявал да мисли така до този момент.

Тя го гледаше спокойно.

— Да? — попита. — И…?

— Ами… и… — той се запъна и осъзна, че с нея не може да говори по друг начин, — всъщност точно това мисля за него. И изобщо не го уважавам. Но ми е приятно, че работя за него. Разбираш ли?

— Напълно — каза тихо тя. — Ти си амбициозен, Питър.

— Не ме ли презираш заради това?

— Не. Ти искаше точно това.

— Наистина, исках точно това. Е, всъщност не е толкова зле. Това е страхотна фирма, най-добрата в града. Наистина върша добра работа и Франкън много ме харесва. Напредвам. Мисля, че в крайна сметка ще мога да си избирам какво да работя във фирмата… А тази вечер поех работата на един човек, но той не знае, че скоро ще стане излишен, защото… Кейти! Какво говоря?

— Всичко е наред, скъпи. Разбирам те.

— Ако разбираш, ще ме наречеш с думи, които заслужавам, и ще настояваш да се откажа.

— Не, Питър. Аз не искам да те променям. Обичам те, Питър.

— Бог да ти е на помощ!

— Знам.

— Знаеш го? И го казваш просто ей така? Както би казала, „Здравей, каква приятна вечер, нали“?

— А защо не? Защо да се притеснявам? Обичам те.

— Не, не се притеснявай! Никога не се притеснявай!… Кейти… Никога няма да обикна друга.

— И това знам.

Притискаше я силно, тревожно, със страх, че ефирното й телце може да изчезне. Не знаеше защо в нейно присъствие признава неща, които не признаваше дори пред самия себе си. Не разбра защо победата, която бе дошъл да сподели, изведнъж избледня. Но това беше без значение. Изпита необичайно усещане за свобода — присъствието й винаги го освобождаваше от някакво неясно напрежение, — беше свободен — беше такъв, какъвто е. Сега беше важно единствено усещането за грубата памучна блуза до китката му.

Попита я за живота й в Ню Йорк и тя заговори с радост за чичо си.

— Чудесен е, Питър. Наистина е чудесен. Няма много пари, но ме прие и е толкова мил. Отказа се от кабинета си, за да си имам стая. Сега работи тук, във всекидневната. Трябва да се запознаеш с него, Питър. Сега го няма, пътува и изнася лекции, но трябва да се запознаеш с него, като се върне.

— Разбира се, на драго сърце.

— Знаеш ли, исках да започна работа и да се издържам сама, но той не ми позволи. Каза ми: „Мило дете, още си само на седемнадесет. Искаш да се срамувам от себе си ли? Не одобрявам детския труд.“ Това е странна идея, не мислиш ли? Той има толкова странни идеи — не го разбирам напълно, но хората казват, че е блестящ. Той представи нещата така, че сякаш аз му правя услуга, оставайки при него. Мисля, че това е много благородно от негова страна.

— Какво правиш по цял ден?

— Нищо особено засега. Чета книги. За архитектура. Чичо има много книги за архитектура. А когато е тук, пиша на машина лекциите му. Струва ми се, че това не е по вкуса му, предпочита да ползва услугите на машинописка, но на мен ми харесва и той е съгласен. Освен това ми плаща нейната заплата. Не исках да вземам парите, но той ме накара.

— Какво работи?

— О, толкова много неща, не ги знам всичките. Но със сигурност преподава история на изкуството, нещо като професор.

— Между другото, кога ще постъпиш в колеж?

— О… ами… ами, мисля, че чичо не одобрява тази идея. Казах му, че възнамерявам да постъпя в колеж и че ще се справям сама, но той изглежда смята, че това не е за мен. Думите му бяха: „Бог е направил слона за тежка работа, а комара — за да кръжи наоколо. По принцип не е разумно да се експериментира с природните закони, но ако искаш да опиташ, мило дете…“ Всъщност той не възразява, нещата зависят от мен, но…

— Тогава не му позволявай да те спира.

— Но той не опитва да ме спре. Само че си мисля, че никога не съм била много силна в училище и, скъпи, наистина съм много зле по математика, та се чудя… Но няма защо да бързам, имам много време да реша.

— Виж, Кейти, това не ми харесва. Винаги си искала да учиш в колеж. Ако твоят чичо…

— Не говори така. Не го познаваш. Той е изключителен човек. Не познавам друг като него. Толкова е мил и разбран. И е забавен, все се шегува, толкова е остроумен, че превръща в шега и най-сериозните неща. Въпреки това той е много сериозен човек. Знаеш ли, говорим си с часове, той никога не се изморява и не се отегчава от моята глупост, разказва ми за стачките, за условията в бедните квартали, за бедняците във фабриките. Говори за другите, но не и за себе си. Негов приятел ми каза, че чичо можеше да е много богат, ако бе поискал. Толкова е умен, но не ламти, не се интересува от пари.

— Това не е присъщо на хората.

— Изчакай да се запознаеш с него. И той иска да се запознаете. Разказах му за теб. Нарича те „Ромео с линеала“.

— О, така ли ме нарича?

— Не разбираш. Той е добронамерен, но така си говори. Вие двамата имате много общи неща. Може би той ще успее да ти помогне. Знае някои неща за архитектурата. Чичо Елсуърт ще ти хареса.

— Кой? — каза Кийтинг.

— Чичо ми.

— Кажи ми — попита Кийтинг с леко треперещ глас, — как се казва чичо ти?

— Елсуърт Тухи. Защо?

Ръцете му увиснаха. Седеше, вторачен в нея.

— Какво става, Питър?

Той преглътна, а тя забеляза движението на гърлото му. После изрече с дрезгав глас:

— Слушай, Кейти, не искам да се запознавам с чичо ти.

— Защо?

— Не искам да се запознавам с него. Не и чрез теб… Виж, Кейти, ти не ме познаваш. Аз съм използвач. Но не искам да използвам теб. Никога. Не го допускай. Не и теб.

— Как да ме използваш? Какво става? Защо?

— Ето какво: бих дал всичко, за да се запозная с Елсуърт Тухи, това е. — Изсмя се дрезгаво. — Значи знае някои неща за архитектурата, така ли? Малко глупаче! Та той е номер едно в архитектурата. Може би още не, но ще бъде след няколко години — питай Франкън, този стар хитрец ги знае тия неща. Твоят чичо Елсуърт е на път да стане Наполеон на всички архитектурни критици, само го наблюдавай. Така или иначе не са много хората, които си правят труда да пишат за нашата професия, а той е умен и ще завладее тази ниша от пазара. Само да видиш как големите клечки в нашата кантора поглъщат всяка негова запетая! Значи смяташ, че той може да ми помогне? Та той може да ме издигне, и ще ме издигне, и аз ще се запозная с него някой ден, когато съм готов за това, както се запознах и с Франкън. Но това няма да стане тук и чрез теб. Разбираш ли? Не чрез теб!

— Но, Питър, защо не?

— Защото не искам да става по този начин! Защото е гадно и отвратително, цялата ми работа, професията ми, и онова, което правя и ще направя! Не искам да те замесвам. Ти си всичко, което имам. Стой далеч от тези неща, Кейти!

— От кое?

— Не знам!

Тя се изправи и остана в прегръдката му, а той зарови лице в скута й; тя погали косата му, гледайки го отгоре.

— Добре, Питър. Мисля, че съм наясно. Няма да се запознаваш с него, докато сам не поискаш. Просто ми кажи кога искаш да се запознаете. Можеш да ме използваш, ако трябва. Всичко е наред. Нищо не се е променило.

Той вдигна глава, а тя се засмя нежно.

— Много си работил, Питър. Изнервил си се. Какво ще кажеш за един чай?

— О, съвсем забравих, че не съм вечерял. Нямах време.

— Хубава работа! Колко ужасно! Идвай веднага в кухнята, ще ти приготвя нещо!

След два часа той си тръгна, лек, пречистен, щастлив, забравил страховете си, забравил Тухи и Франкън. Помнеше само, че обеща да дойде пак на следващия ден и че дотогава трябва да чака непоносимо дълго. Тя остана на вратата дълго след него, с ръка на дръжката, която бе докоснал. Помисли си, че той може да дойде на следващия ден… или след три месеца.

— Като свършиш довечера — каза Хенри Камерън, — ела да поговорим в кабинета ми.

— Добре — каза Роурк.

Камерън се извърна рязко и излезе от чертожната стая. Това беше най-дългото изречение, което бе казал на Роурк за един месец.

Роурк влизаше в тази стая всяка сутрин и изпълняваше възложеното, без да чуе нито дума за работата си. Камерън идваше в чертожната стая и оставаше дълго зад Роурк, надничайки над рамото му. Сякаш умишлено се опитваше да отклони с поглед уверената му ръка от движенията й по хартията. Другите двама чертожници опропастяваха работата си само при мисълта, че призракът е зад гърба им. А Роурк сякаш не го забелязваше. Продължаваше без да бърза, оставяше спокойно изтъпения молив и взимаше друг.

— Ъ-хъ — внезапно изсумтяваше Камерън.

Роурк извръщаше глава, учтив и внимателен, и го питаше:

— Има ли нещо?

Камерън си тръгваше без да каже дума, а присвитите му очи подчертаваха презрително, че не смята за нужно да отговаря. Роурк продължаваше да чертае.

— Не е на хубаво — довери младият чертожник Лумис на по-възрастния си колега Симпсън. — Старецът не харесва този тип. Не го обвинявам. Този няма да остане задълго.

Симпсън беше стар и безпомощен; работеше при Камерън още от времето на триетажната кантора и макар че се бе задържал, никога

не го бе разбирал. Лумис беше млад и имаше вид на хулиган; работеше тук, защото мнозина други работодатели го бяха изхвърлили.

И двамата не харесваха Роурк. Навсякъде хората изпитваха неприязън към него от пръв поглед. Лицето му беше затворено като врата на банков трезор; в банковите трезори биват заключвани ценни вещи; но хората пет пари не даваха за това. Присъствието му внасяше в стаята студенина и неловкост; присъствието му имаше особено свойство: макар да бе осезаемо, то пораждаше у тях усещането, че него го няма; или може би, че той е там, а тях ги няма.

След работа изминаваше пеша дългото разстояние до дома си — евтино жилище близо до „Ист Ривър“. Избра го, защото успя да наеме за два и петдесет на седмица целия последен етаж — огромно помещение, използвано за склад; нямаше таван и покривът течеше между голите греди. Но имаше дълги редици прозорци на две от стените, някои със стъкла, други с картон. Прозорците от едната страна гледаха към реката, а от другата — към града.

Преди седмица Камерън бе влязъл в чертожната зала и бе хвърлил на масата на Роурк груба скица на извънградска къща.

— Виж дали можеш да направиш от това къща! — каза рязко Камерън и си тръгна без повече обяснения. През следващите дни не дойде до масата на Роурк. Роурк бе завършил чертежите предната вечер и ги бе оставил на бюрото на Камерън. Сутринта Камерън влезе, хвърли на Роурк някакви скици на стоманени сглобки, нареди му да се яви по-късно в неговия кабинет и до края на деня не се появи в чертожната зала.

Другите си бяха отишли. Роурк придърпа парче стара мушама върху масата и тръгна към кабинета на Камерън. Плановете на извънградската къща бяха разхвърлени върху бюрото. Лампата осветяваше бузата на Камерън и брадата му с проблясващи бели косми; лампата хвърляше светлина върху юмрука му и върху един ъгъл от чертежа с ярки и резки черни линии, които сякаш бяха гравирани върху хартията.

— Уволнен си — каза Камерън.

Роурк стоеше в средата на дългата стая. Прехвърлил бе цялата си тежест на единия крак, ръцете му висяха, а едното му рамо се бе вдигнало по-високо от другото.

— Така ли? — каза той тихо, без да помръдне.

— Ела тук — каза Камерън. — Седни.

Роурк седна.

— Прекалено добър си — каза Камерън. — Прекалено си добър за онова, което се опитваш да направиш със себе си. Няма смисъл, Роурк. По-добре сега, отколкото по-късно.

— Какво имате предвид?

— Безсмислено е да прахосваш онова, което си, в името на идеал, който никога не ще постигнеш, който никога не ще ти позволят да постигнеш. Безсмислено е да превърнеш прекрасното нещо, с което си надарен, в уред, с който да изтезаваш самия себе си. Продай го, Роурк. Продай го сега. Няма да е същото, но ще запазиш достатъчно за себе си. Ще ти плащат, и то много, ако използваш дарбата си по техния начин. Съгласи се, Роурк. Направи компромис. Направи компромис сега, защото неизбежно ще ти се наложи да го направиш по-късно, с тази разлика, че тогава ще си преживял неща, които не би искал да преживееш. Ти не знаеш за какво става дума. Но аз знам. Спести си го. Иди си от мен. Отиди при някой друг.

— Вие така ли постъпихте?

— Самонадеяно копеле! За толкова добър ли се смяташ? Мигар ти казах да се сравняваш с… — Той млъкна, защото видя, че Роурк се усмихва.

Изгледа Роурк и внезапно му отвърна с усмивка. Роурк не бе виждал нищо по-болезнено от тази усмивка.

— Не — каза тихо Камерън, — така няма да стане, нали? Няма да стане… Е, добре, прав си. Ти знаеш точно колко си добър. Но аз искам да ти поговоря. Не знам как точно да ти го кажа. Изгубил съм навика да говоря с хора като теб. Изгубил ли? Може би никога не съм го имал. Може би сега ме е страх. Ще се опиташ ли да разбереш?

— Разбирам. Но мисля, че си губите времето.

— Не бъди груб. Аз не мога да бъда груб с теб. Искам да ме изслушаш. Ще ме изслушаш ли, без да ме прекъсваш?

— Да. Съжалявам. Не исках да съм груб.

— Виж, аз съм последният човек, при когото е трябвало да дойдеш. Ще извърша престъпление, ако те задържа. Трябвало е някой да те предупреди какъв съм. Аз не мога да ти помогна. Няма да те обезсърчавам. Няма да те науча на здрав разум. Вместо това ще те подтиквам да продължиш напред. Ще те тласкам по пътя, по който си

поел. Ще те заставя да останеш такъв, какъвто си и ще те направя и полош… Не ти ли е ясно? След още един месец няма да ти позволя да напуснеш. Не съм сигурен дали и сега мога да го направя. Затова недей да спориш с мен, отиди си. Изчезвай, докато можеш.

— А дали мога? Не мислите ли, че е твърде късно и за двама ни? За мен беше твърде късно още преди дванадесет години.

— Опитай се, Роурк. Поне веднъж се опитай да бъдеш разумен. Пълно е с баровци, които ще те вземат, ако аз им кажа, нищо, че си бил изключен. Може да ми се подиграват в тостовете си на обедите, но когато им изнася, крадат от мен и знаят много добре, че веднага разпознавам добрите чертожници. Ще ти дам препоръчително писмо за Гай Франкън. На времето, много отдавна, той работеше за мен. Мисля, че го уволних, но това не е важно. Иди при него. В началото няма да ти хареса, но ще свикнеш. И след години ще си ми благодарен.

— Защо ми говорите всичко това? Иска ви се да ми кажете други неща. Вие не сте постъпили по този начин.

— Именно затова ти го казвам! Защото аз не постъпих така!… Слушай, Роурк, в теб има нещо, от което ме е страх. И то не е твоята работа; няма да ме е грижа, ако ти си ексхибиционист, който се стреми да е различен заради ефекта, за да се забавлява или да привлича внимание. Изтънчено изнудване е да противоречиш на тълпата, да я забавляваш и да продаваш билети за атракцията. Ако си такъв, няма да ме е грижа. Но ти не си такъв. Обичаш работата си. Бог да ти е на помощ, ти наистина я обичаш! А това е проклятие. То е клеймо на челото ти и всички го виждат. Обичаш работата си, а те го знаят и знаят, че си им в ръцете. Поглеждаш ли понякога хората по улицата? Не те ли е страх от тях? Мен ме е страх. Минават покрай теб, имат шапки и носят багаж. Но това не е най-важното. Важното е, че дълбоко в себе си таят омраза към всеки, който обича работата си. Това е единственото, от което ги е страх. Не знам защо. Ти се разкриваш, Роурк, пред всеки един от тях.

— Но аз не забелязвам хората по улиците.

— А забелязваш ли какво направиха с мен?

— Забелязвам само, че не се страхувате от тях. Защо искате мен да ме е страх?

— Точно затова го искам! — Той се наведе, опрян с юмруци на бюрото. — Роурк, искаш да го чуеш от мен, нали? Нямаш милост,

нали? Е, добре, ще го кажа: искаш да свършиш по този начин ли? Искаш ли да станеш като мен?

Роурк се изправи, застана до ръба на светлината, падаща върху бюрото, и отвърна:

— Ако в края на живота съм такъв, какъвто сте вие днес, тук, в този офис, за мен ще е чест, която ще смятам, че не съм заслужил.

— Сядай! — изръмжа Камерън. — Не обичам демонстрации!

Роурк погледна краката си, после погледна бюрото, изненадан, че се е изправил. Каза:

— Съжалявам. Не си дадох сметка, че съм станал.

— Добре, седни. Чуй ме. Разбирам те. Много мило от твоя страна. Но ти не разбираш. Мислех, че няколко дни, прекарани тук, ще изтръгнат от теб преклонението пред героя. Виждам, че това не се случва. Ти си тук и си повтаряш колко е велик старият Камерън, благороден воин, мъченик на губеща кауза, а ти искаш да умрем заедно на барикадите и да се храним заедно в евтини закусвални до края на живота си. Знам, че изглежда чисто и красиво на твоята напреднала възраст от двадесет и две години. Но знаеш ли какво означава това? Тридесет години за губеща кауза, звучи красиво, нали? А знаеш ли колко дни има в тридесет години? Знаеш ли какво се случва през тези дни? Роурк! Знаеш ли какво се случва?

— Вие не искате да ми кажете.

— Не! Не искам да говоря за това! Но ще ти кажа. Искам да ме чуеш. Искам да знаеш какво те чака. Ще има дни, когато ще гледаш ръцете си и ще ти се иска да грабнеш нещо тежко и да си строшиш всяко кокалче, защото ръцете ти ще ти се присмиват заради това, което биха могли да направят, ако им дадеш шанс, но ти не можеш им дадеш такъв шанс и не можеш да понасяш собственото си тяло, защото някак е изневерило на тези ръце. Ще има дни, когато шофьорът на автобуса ще ти се сопне, когато се качиш и ще ти поиска само десет цента, но ти ще чуеш друго; ще чуеш, че си нищожество, че той ти се надсмива, че на челото ти е написано онова нещо, заради което те мразят. Ще има дни, когато ще стоиш в ъгъла на някоя зала и ще слушаш как някой на трибуната говори за сгради, за работата, която ти обичаш, а нещата, които той казва, ще те накарат да копнееш някой да стане и да го смаже между пръстите си; но след това ще чуеш как хората му ръкопляскат, а на теб ще ти се иска да крещиш, защото няма да знаеш те ли са

истински или ти, дали си в стая, пълна с празни черепи или някой току-що е изпразнил собствената ти глава. Ще си замълчиш, защото звуците, които би издал, няма да бъдат разбрани в тази зала; но дори да поискаш да говориш, няма да успееш, защото няма да ти обърнат внимание, защото ти нямаш какво да им кажеш за сградите! Това ли искаш да стане?

Роурк седеше безмълвно, по лицето му падаха резки сенки — черна клиновидна черна разсичаше хлътналата му буза, дълъг черен триъгълник засенчваше брадата му. Не откъсваше очи от Камерън.

— Не ти ли стига? — попита Камерън. — Ще продължа. И така, един ден ще видиш на лист хартия пред себе си сграда, пред която ще ти се иска да паднеш на колене; няма да ти се вярва, че ти си я измислил, но ще си я измислил точно ти; и тогава ще ти се стори, че светът е прекрасен, че въздухът мирише на пролет и че обичаш себеподобните си, защото във вселената няма зло. Ще излезеш от къщи с този чертеж, за да построиш сградата, защото ще си абсолютно сигурен, че ще я построи първият, който я види. Но ти няма да стигнеш далеч от дома си. Още на вратата ще те спре човекът, който идва да изключи газта. Не си се хранил достатъчно, защото си пестил пари, за да завършиш плановете, но все пак си сготвял по нещичко, без да го плащаш… Така, това още е нищо, може да ти се види смешно. Но накрая ще влезеш в нечия кантора със своите планове и ще се проклинаш, че тялото ти заема толкова много от неговото пространство; ще се опиташ да се смалиш, за да изчезнеш от погледа му и той да не те вижда, а само да чува гласа ти, който го умолява и увещава; собственият ти глас ще ближе коленете му; ще се мразиш, но няма да ти пука, стига само той да ти позволи да издигнеш тази сграда, няма да те е грижа, ще бъдеш готов да си изтръгнеш вътрешностите и да му ги покажеш, защото ако види какво имаш в себе си, той ще трябва да ти позволи да я построиш. Той обаче ще ти каже, че много съжалява, но поръчката току-що е дадена на Гай Франкън. И тогава ще си идеш у дома, и знаеш ли какво ще направиш? Ще заплачеш. Ще плачеш като жена, като пияница, като животно. Това е твоето бъдеще, Хауърд Роурк. Е, искаш ли такова бъдеще?

— Да — каза Роурк.

Камерън сведе очи, поотпусна главата си, после я отпусна още повече; главата му продължи да се отпуска бавно, на дълги тласъци,

после спря; седеше безмълвен, със свити рамене и сключени на скута ръце.

— Хауърд — прошепна Камерън, — не съм разказвал това на никого…

— Благодаря ви… — каза Роурк.

Мина доста време. Камерън вдигна глава.

— Сега си иди у дома — каза Камерън с отслабнал глас. — Напоследък работиш твърде до късно. Утре ти предстои тежък ден. — Той посочи чертежите на извънградската къща. — Много са добри, исках да видя как ще се справиш, но не са достатъчно добри за строеж. Ще трябва да ги преправиш. Утре ще ти покажа какво искам.

V

След една година работа във фирмата „Франкън&Хайер“, Кийтинг получи произнасяното шепнешком прозвище „престолонаследник без портфейл“. Макар все още само чертожник, той беше всемогъщият фаворит на Франкън. Франкън го водеше на обед — небивала чест за служител. Викаше го да присъства на разговори с клиенти. На клиентите очевидно им беше приятно да виждат такъв представителен младеж в кабинета на архитекта.

Лусиъс Н. Хайер имаше дразнещия навик да пита ненадейно Франкън: „Кога нае новия човек?“ и да сочи към служител с тригодишен стаж във фирмата. Но за изненада на всички Хайер запомни името на Кийтинг и го поздравяваше с одобрителна усмивка винаги, когато се срещнат. Един мрачен ноемврийски следобед двамата поведоха дълъг разговор за старинния порцелан. Това беше хобито на Хайер; той притежаваше прочута колекция, събирана със страст. Кийтинг показа завидни познания по въпроса, макар да не бе чувал за старинен порцелан до предишната вечер, която прекара в кварталната библиотека. Хайер беше възхитен — хората в офиса не само не даваха пет пари за неговото хоби, но и почти не забелязваха присъствието му. Хайер каза на съдружника си:

— Добре подбираш хората си, Гай. Има едно момче, което ми се иска да се задържи при нас, как му беше името?… Кийтинг.

— Да — отговори с усмивка Франкън, — така е.

В чертожната зала Кийтинг се съсредоточи върху Тим Дейвис. Работата и чертането бяха само неизбежни подробности, плъзгащи се по повърхността на всекидневието; Тим Дейвис бе съществената част от първата стъпка в неговата кариера.

Дейвис го оставяше да му върши голяма част от работата; отначало само през нощта, след това му поверяваше някои от задачите за деня, първо тайно, а после и открито. Дейвис предпочиташе другите да не знаят. Кийтинг обаче направи така, че да се разбере, разигравайки наивна увереност, че е само инструмент, нещо като

молив или линеал на Тим, че помощта му само подчертава уменията на Тим и съвсем не ги омаловажава, поради което той не се крие.

В началото Дейвис даваше указания на Кийтинг; постепенно главният чертожник свикна с това положение и започна да идва направо при Кийтинг с нарежданията, предназначени за Дейвис. Кийтинг винаги беше на мястото си, усмихваше се и казваше:

— Ще свърша работа; не занимавайте Тим с тези дреболии, аз ще се погрижа.

Дейвис се отпусна и се остави на течението; пушеше много, облягаше се назад, с крака върху пръчките на стола, затваряше очи и мечтаеше за Илейн; от време на време казваше:

— Готово ли е, Питър?

През пролетта Дейвис се ожени за Илейн. Често закъсняваше за работа. Веднъж прошепна на Кийтинг:

— Ти си любимец на стареца, Пит, нали ще му подхвърляш по някоя добра дума за мен? — та да си затварят очите за някои неща. Господи, как ми се иска да не съм на работа точно сега!

Кийтинг казваше на Франкън:

— Съжалявам, г-н Франкън, че плановете за подземието за проекта на Мъри закъсняха — Тим Дейвис се е поскарал с жена си снощи, но знаете как е с младоженците и не бихте се отнесли строго.

Или:

— Пак е заради Тим Дейвис, г-н Франкън, но не му се сърдете, не може да се съсредоточи!

Поглеждайки списъка със заплатите на своите служители, Франкън установи, че най-скъпо платеният му чертожник е човекът, от когото ползата в кантората е най-малка.

Когато Тим Дейвис беше уволнен, в чертожната зала никой не се изненада, освен самия Тим Дейвис. Не разбра защо му се е случило. Стисна предизвикателно устни, огорчен от света, който намрази завинаги. Нямаше нито един приятел на тази земя, освен Питър Кийтинг.

Кийтинг го утешаваше, ругаейки по адрес на Франкън и проклинайки човешката несправедливост. Изхарчи шест долара в нелегален бар, почерпи секретарката на свой познат архитект и уреди нова работа на Тим Дейвис.

След това при мисълта за Тим Дейвис Кийтинг винаги изпитваше доволство; беше променил живота на един човек, изхвърли го от пътя му и го насочи по друг път; този човек за него не беше вече Тим Дейвис, а мислеща, съзнателна форма на живот — защо винаги се страхуваше от тайнственото съзнание на другите хора? Той беше променил тази форма и това съзнание според своята воля. Франкън, Хайер и главният проектант единодушно решиха да дадат на Питър Кийтинг масата, длъжността и заплатата на Тим. Но това беше само част от неговото удовлетворение. У него се появи и още едно усещане, по-топло, по-неуловимо — и по-опасно. Казваше често и весело:

— Тим Дейвис ли? О, да, аз му намерих сегашната работа.

Писа на майка си, за да й разкаже. Тя каза на приятелките си:

— Пити е толкова безкористно момче.

Пишеше й прилежно всяка седмица; писмата му бяха кратки и почтителни; нейните писма бяха дълги, подробни и пълни със съвети. Рядко ги прочиташе докрай.

Понякога се срещаше с Катрин Холси. Не отиде при нея следващата вечер, както й бе обещал. Събуди се сутринта и си спомни нещата, които й каза. Намрази я, защото го бе подтикнала да й ги каже. Отиде пак при нея след седмица; тя не го упрекна, нито отвори дума за чичо си. Продължиха да се виждат веднъж на един-два месеца; беше щастлив, като я види, но никога не й говореше за кариерата си.

Опита се да поговори за кариерата си с Хауърд Роурк, но опитът се оказа неуспешен. Обади му се по телефона два пъти. Изкачи с отвращение петте етажа до стаята на Роурк. Поздрави го нетърпеливо, очаквайки някакво успокоение, но не знаеше защо се нуждае от успокоение, нито защо може да го получи единствено от Роурк. Заговори за работата си и разпита Роурк с искрена загриженост за кантората на Камерън. Роурк го изслуша и отговори охотно на всичките му въпроси. Но Кийтинг усещаше, че среща желязна стена в неподвижните очи на Роурк и че двамата не говорят за едно и също. Преди да си тръгне, Кийтинг забеляза протритите маншети на Роурк, обувките му и кръпката на панталоните. Остана доволен. Тръгна си злорадстващ, но и крайно смутен. Зачуди се защо, защо вече се никога повече да не се среща с Роурк. Зачуди се защо е сигурен, че ще трябва отново да се срещне с него.

— Е — каза Кийтинг, — не успях да събера смелост да я поканя на обед, но ще дойде с мен на изложбата на Мосън вдругиден. Сега какво?

Седеше на пода с глава, облегната на ръба на леглото и с изпънати боси крака, облечен в една от бледозелените пижами на Гай Франкън, която бе твърде широка за него.

През отворената врата на банята виждаше как Франкън си мие зъбите, изправен пред мивката, с корем, опрян в блестящия й ръб.

— Чудесно — Франкън измляска през дебелата пяна на пастата за зъби. — И така ще стане. Нали ти е ясно?

— Не.

— Господи, Пит, вчера ти обясних. Съпругът на госпожа Дънлоп възнамерява да й построи къща.

— О, да — каза тихо Кийтинг и отметна сплъстените черни къдри от лицето си. — Ох, да… сега си спомням… господи, Гай, как ме боли главата!…

Спомняше си смътно приема, на който Гай го заведе предишната вечер, спомняше си черния хайвер върху леда, вечерната рокля от черен тюл и красивото лице на госпожа Дънлоп, но не можеше да си спомни как точно е стигнал до апартамента на Франкън. Сви рамене. През последната година често ходеше на приеми с Франкън и често се оказваше по същия начин в дома му.

— Не става дума за много голяма къща — каза Франкън с четка за зъби в устата. Четката издуваше бузата му, а зелената й дръжка стърчеше навън. — Около петдесет хиляди, доколкото знам. Те са дребни риби, така или иначе. Но зетят на госпожа Дънлоп е Куимби — нали знаеш, голямата клечка в недвижимите имоти. Няма да е лошо да имаме достъп до това семейство, никак няма да е лошо. Трябва да проучиш кой ще получи тази поръчка, Пит. Мога ли да разчитам на теб?

— Разбира се — каза Кийтинг с клюмнала глава. — Винаги можеш да разчиташ на мен, Гай…

Седеше неподвижен, вторачен в босите си крака. Мислеше за Стенгъл, проектанта на Франкън. Нямаше желание да мисли, но умът му автоматично скочи към Стенгъл, както обикновено, тъй като Стенгъл беше следващата му стъпка.

Стенгъл не се сприятеляваше с никого. В продължение на две години всички опити на Кийтинг да се сближи със Стенгъл се разбиваха в леда в очилата му. Мнението на Стенгъл за Кийтинг се носеше шепнешком из чертожните зали и малцина се осмеляваха да го повторят; Стенгъл го казваше на висок глас, макар да знаеше, че поправките по неговите чертежи, които се връщаха от кабинета на Франкън, бяха от ръката на Кийтинг. Но Стенгъл имаше слабо място: готвеше се да напусне Франкън и да отвори собствена кантора. Беше си избрал съдружник — млад архитект, който нямаше талант, но беше наследил много пари. Стенгъл само чакаше удобен случай. Кийтинг много мислеше по този въпрос. Не можеше да мисли за нищо друго. Отново се сети за него, седейки на пода в спалнята на Франкън.

Два дни по-късно, придружавайки госпожа Дънлоп на изложбата на картини на някой си Фредерик Мосън, вече имаше план за действие. Поведе я през рехавите посетители. Сключваше пръсти около лакътя й, показвайки, че очите му се насочват по-често към младото й лице, отколкото към картините.

— Да — каза той, а тя покорно се вгледа в пейзаж, изобразяващ автомобилно гробище и се опита да изрази очакваното от нея възхищение, — великолепно. Забележете цветовете, госпожо Дънлоп… Казват, че на Мосън му е ужасно трудно. Познатата история — опитва се да спечели признание. Познато и сърцераздирателно. Така е във всички изкуства. И в моята професия е така.

— О, наистина ли? — каза госпожа Дънлоп, която в този момент определено предпочете архитектурата.

— А това — каза Кийтинг, спирайки пред картина на старица, чоплеща босите си крака на уличен бордюр, — това е изкуството като социален документ. Нужна е смелост, за да се оцени.

— Просто е чудесно — каза госпожа Дънлоп.

— Да, смелост. Рядко срещано качество… Казват, че Мосън умирал от глад в една мансарда, когато го открила госпожа Стайвизънт. Чудесно е да помогнеш на някой млад талант.

— Наистина е чудесно — съгласи се госпожа Дънлоп.

— Ако съм богат — каза замислено Кийтинг, — хобито ми ще е да организирам изложба на млад художник, да спонсорирам концерт на млад пианист, да поръчам на млад архитект да ми построи къща…

— Знаете ли, господин Кийтинг, със съпруга ми възнамеряваме да построим малка къща в Лонг Айлънд.

— Така ли? Колко мило от ваша страна, госпожо Дънлоп, че ми го доверявате. Вие сте толкова млада, дано ми простите, че ви го казвам. Знаете ли, че поемате риска да ви досадя, за да се опитам да предизвикам интереса ви към моята фирма? Или няма такава опасност, защото вече сте избрали архитект?

— Не, никак не съм в безопасност — каза кокетно госпожа Дънлоп, — и никак не ме е страх. През последните няколко дни все си мисля за фирмата „Франкън&Хайер“. Чух колко са добри.

— Благодаря ви, госпожо Дънлоп.

— Господин Франкън е голям архитект.

— Ами… да.

— Какъв е проблемът?

— Нищо. Нищо, наистина.

— Но, моля ви, кажете какъв е проблемът?

— Наистина ли искате да ви кажа?

— Разбира се.

— Всъщност Гай Франкън е само едно име. Той няма да има нищо общо с вашата къща. Това е професионална тайна, която не би трябвало да разгласявам, но във вас има нещо, което ме кара да съм откровен. Най-хубавите сгради, излезли от нашата кантора, са проектирани от господин Стенгъл.

— Кой?

— Клод Стенгъл. Никога не сте чували това име, но ще го чуете, когато някой прояви смелостта да го открие. Той върши цялата работа, той е истинският задкулисен гений, но Франкън се подписва под всичко и обира цялата слава. Нещата винаги стават така.

— Но защо господин Стенгъл се съгласява?

— Какво да направи? Никой не го лансира. Знаете какви са повечето хора, следват утъпканите пътеки, плащат тройно повече само заради марката. Смелост, госпожо Дънлоп, липсва им смелост. Стенгъл е забележителен творец, но твърде малко са прозорливите хора, които биха го оценили. Той е готов да започне самостоятелна работа, стига само да се намери видна личност като госпожа Стайвизънт, която да го подкрепи.

— Така ли? — каза госпожа Дънлоп. — Изключително интересно! Разкажете ми нещо повече.

Той й разказа още доста неща. Щом разгледаха творбите на Фредерик Мосън, госпожа Дънлоп стисна ръката на Кийтинг и каза:

— Толкова мило, беше изключително мило от ваша страна. Сигурен ли сте, че няма да си създадете проблеми в кантората, ако ми уредите среща с господин Стенгъл? Не посмях да ви го предложа, а вие сте толкова любезен, задето не ми се разсърдихте. Толкова безкористно постъпвате, едва ли някой друг би го направил на ваше място.

Когато Кийтинг покани на обед Стенгъл, той го изслуша без да продума, после вдигна рязко глава и троснато попита:

— А ти какво ще спечелиш?

Кийтинг понечи да му отговори, но Стенгъл отметна глава назад.

— О — каза той, — ясно ми е.

Наведе се с презрително свити устни:

— Добре. Ще дойда на този обяд.

Стенгъл напусна фирмата „Франкън&Хайер“, отвори си собствена кантора и започна да проектира къщата на Дънлоп — първата му поръчка. Гай Франкън строши една линия в ръба на бюрото си и изръмжа пред Кийтинг:

— Негодник! Проклет негодник! След всичко, което направих за него.

— А ти какво очакваш? — попита Кийтинг, изтегнат в креслото пред него. — Такъв е животът.

— Не мога да проумея как този мерзавец е дочул! Да измъкне поръчката изпод носа ни!

— Никога не съм му имал доверие. — Кийтинг сви рамене. — Човешка природа…

Горчивината в гласа му беше искрена. Не беше получил никаква благодарност от Стенгъл. Тръгвайки си, Стенгъл му каза:

— Ти си по-голям негодник, отколкото си мислех. Наслука. Един ден ще станеш прочут архитект.

Така Кийтинг се издигна до главен проектант на фирмата „Франкън&Хайер“.

Франкън го заведе да отпразнуват скромно в много тих и скъп ресторант.

— След няколко години — повтаряше той, — след няколко години ще видиш как ще ти потръгне, Пит… Ти си добро момче, харесваш ми. Ще ти помагам… Та нали и сега ти помагам?… Ще постигнеш много неща, Пит… след няколко години…

— Вратовръзката ти се е изкривила, Гай — каза сухо Кийтинг. — Разливаш бренди по сакото си…

Започвайки първия си проект, Кийтинг се замисли за Тим Дейвис, за Стенгъл, за мнозината други, които се стремяха към тази длъжност, бореха се, полагаха усилия, но бяха победени — от него. Почувства се победител. Получи осезаемо потвърждение за способностите си. И внезапно осъзна, че стои в остъкления кабинет, загледан в празен лист хартия — съвсем сам. Нещо се спусна от гърлото му надолу към стомаха, нещо студено и празно, старото му усещане за падаща празнина. Опря се на масата и затвори очи. За първи път ясно си даде сметка, че от него се очаква именно това — да запълни празния лист, да създаде нещо върху празния лист.

Поръчан му бе проект за малка къща. Но вместо да си я представи как се издига пред него, тя потъна; формата й му заприлича на яма в земята; вътре в него също зейна яма, истинска празнота, изпълнена само с дърдоренето на Дейвис и Стенгъл. Франкън му беше казал за проекта:

— Трябва да излъчва възвишеност, нали разбираш, възвишеност… да няма нищо необичайно… да е елегантна… и да се вместиш в бюджета. — Франкън смяташе, че по този начин дава идеи на своя проектант, а неговата работа е да ги изпълнява. Потънал във вцепенение, Кийтинг си представи как клиентите му се смеят в лицето; стори му се, че чува тихия, всемогъщ глас на Елсуърт Тухи, който му напомня, че може да се изяви като водопроводчик. Изпита омраза към всеки камък по лицето на земята. Намрази се, че е избрал да бъде архитект.

Започна да чертае, опитвайки се да не мисли за работата, с която се бе захванал; мислеше само, че същата работа е вършил и Франкън, и Стенгъл, дори и Хайер, както и всички останали, и че ако те могат да я вършат, може и той.

Посвети дни наред на предварителните скици. Прекара дълги часове в библиотеката на „Франкън&Хайер“, проучвайки снимки на класически сгради, за да реши как ще изглежда къщата. Усети, че

напрежението в мислите му се стопява. Къщата, която израстваше изпод ръката му, беше подходяща и хубава, защото хората все още боготворяха майсторите от миналото. Нямаше защо да се лута, да се бои или да рискува; работата я бяха свършили други.

Завърши чертежите и ги загледа неуверено. Ако му кажеха, че е най-красивата или най-грозната къща на света, би приел и двете. Чувстваше се несигурен. А трябваше да е точно обратното. Сети се за Стантън и за нещата, на които се опираше, изпълнявайки проектите си там. Обади се в кантората на Камерън и потърси Хауърд Роурк.

Отиде у Роурк вечерта и разгъна пред него плановете, фасадата и перспективата на своята първа сграда. Роурк се надвеси над тях с широко разтворени ръце и длани, опрени на ръба на масата. Мина много време, без да продума.

Кийтинг чакаше тревожно. Усети, че с тревогата му се надига гняв — не разбираше защо е толкова тревожен. Не можа да издържи и заговори:

— Знаеш ли, Хауърд, всички казват, че Стенгъл е най-добрият проектант в града. Струва ми се, че той не беше готов да напусне, но аз направих така, че да напусне и заех неговото място. Наложи ми се доста да помисля, за да постигна това нещо, аз…

Млъкна. Думите му не звучаха никак весело и гордо, както биха звучали навсякъде другаде. Прозвучаха като молба.

Роурк се обърна и го погледна. В очите на Роурк нямаше презрение; само бяха малко по-широко отворени, внимателни и озадачени. Не каза нищо и отново се загледа в чертежите.

Кийтинг се почувства като гол. Дейвис, Стенгъл, Франкън бяха без значение тук. Използваше хората като защита срещу други хора. Но Роурк нямаше отношение към хората. Околните вдъхваха на Кийтинг увереност за собствената му стойност. Роурк не му вдъхваше нищо. Помисли, че трябва да грабне чертежите си и да бяга. Опасността не идваше от Роурк. Опасността беше, че той самият, Кийтинг, стои в тази стая.

Роурк го погледна.

— Харесва ли ти да работиш по този начин, Питър? — попита той.

— Знам — изхленчи Кийтинг, — знам, че не одобряваш, но това е бизнес, просто искам да знам какво мислиш практически, а не

философски, не…

— Не, нямам намерение да ти изнасям проповеди. Просто се замислих.

— Можеш ли да ми помогнеш, Хауърд, само малко да ми помогнеш? Това е първата ми къща, толкова е важна за мен в кантората. Не се чувствам уверен. Какво мислиш? Ще ми помогнеш ли, Хауърд?

— Добре.

Роурк захвърли скицата на елегантната фасада с канелирани пиластри, разчупени фронтони, римски корнизи над прозорците и два имперски орела при входа. Взе плановете. Разстла над тях лист паус и започна да чертае. Кийтинг загледа молива в ръката на Роурк. Видя, че внушителното фоайе изчезва, изчезнаха извитите коридори и тъмните ъгли; в пространството, което му се виждаше твърде ограничено, израсна огромна всекидневна; стена от грамадни прозорци изникна към градината, появи се просторна кухня. Остана загледан дълго време.

— А фасадата? — попита той, когато Роурк остави молива.

— Не мога да ти помогна за нея. Ако трябва да е класическа, поне да е добра класика. Няма нужда от три пиластъра там, където е достатъчен един. И махни тези патици от вратата, с тях е претрупано.

Кийтинг му се усмихна с благодарност, тръгвайки си с чертежите под мишница; слезе по стълбите ядосан и засегнат; работи още три дни, за да направи нови планове по скиците на Роурк и нова, по-семпла фасада. Показа проекта си на Франкън с показен жест, сякаш размаха сабя.

— Я виж ти — каза Франкън, — виж ти!… Имаш въображение, Питър… питам се… малко смело е, но се питам…

Изкашля се и добави:

— Точно такова нещо имах предвид.

— Разбира се — каза Кийтинг. — Разучих твоите сгради и се опитах да си представя какво би направил ти. Ако съм успял, то е защото съм схванал твоите идеи.

Франкън се усмихна. А Кийтинг изведнъж осъзна, че Франкън всъщност не му вярва и знае, че и Кийтинг не си вярва. Въпреки това и двамата бяха доволни, свързани още по-силно с общ подход и обща вина.

Писмото на бюрото на Камерън го уведомяваше със съжаление, че след задълбочено обсъждане съветът на директорите на „Секюрити Тръст Къмпани“ не може да приеме неговия проект за сграда на новия клон на компанията в Астория и че поръчката е дадена на фирмата „Гоулд&Петингил“. Към писмото имаше приложен чек за предварителните чертежи, както беше договорено; сумата не покриваше разходите по изготвянето на тези чертежи.

Писмото бе разгънато на бюрото пред Камерън. Той се бе облегнал назад, без да се докосва до бюрото, с ръце на скута, едната длан притискаше другата с изпънати пръсти. Беше само къс хартия, но Камерън седеше свит и мълчалив, защото писмото беше като свръхестествено, като радий, изпускащ лъчи, които ще го наранят, ако се раздвижи и изложи кожата си.

Три месеца бе чакал поръчката на „Секюрити Тръст Къмпани“. Всички шансове, които бе съзирал пред себе си през последните две години, се бяха стопявали — избледняваха в неясни обещания, за да се превърнат в категорични откази. Наложи се да уволни един от чертожниците си. Собственикът на офиса започна да задава въпроси, в началото учтиво, после все по-сухо, накрая грубо и направо. Но хората в офиса не се притесняваха от това, нито от обичайното забавяне на заплатите: чакаше се поръчката на „Секюрити Тръст Къмпани“. Вицепрезидентът, който поръча на Камерън предварителните скици, бе казал:

— Знам, че отношението на някои директори към вас ще е различно от моето. Но нищо, господин Камерън, почнете да работите. Нека рискуваме заедно, аз ще съм на ваша страна.

Камерън рискува. Двамата с Роурк заработиха трескаво, за да подготвят скиците навреме, преди „Гоулд&Петингил“ да предадат своите планове. Петингил беше братовчед на съпругата на президента на банката и всепризнат експерт по развалините на Помпей; президентът на банката беше ревностен почитател на Юлий Цезар и при едно посещение в Рим посвети час и петнадесет минути на благоговейна разходка из Колизеума.

В продължение на много дни Камерън и Роурк работиха денонощно в кантората, в компанията на кана черно кафе. Понякога

Камерън се сещаше за сметката за електричеството, но си налагаше да не мисли за нея. Лампите светеха в чертожната зала в ранните часове на деня, когато той пращаше Роурк за сандвичи. Роурк се потапяше навън в сивата утрин, а в кантората с прозорците към високата тухлена стена все още беше тъмно. В последния ден Роурк накара Камерън да си иде у дома след полунощ, защото ръцете му трепереха и коленете му търсеха опора във високия чертожен стол, облягайки се на него бавно, внимателно, с болезнена точност. Роурк го придружи на улицата и му извика такси. На светлината на уличната лампа Камерън видя, че лицето на Роурк е издължено, с широко отворени очи и изсъхнали устни. На следващата сутрин Камерън влезе в чертожната зала и видя каната с кафе обърната на пода, сред черна локва. Ръката на Роурк също бе в локвата, с дланта нагоре и със свити пръсти. Роурк спеше дълбоко, изпънат на пода, с главата назад. Камерън видя на масата готовите планове…

Седеше на бюрото и гледаше писмото. Унизителното беше, че не можеше да си наложи да мисли за изминалите нощи, нито за зданието, което трябваше да бъде построено в Астория или за зданието, което щеше да се издигне вместо него; мислеше само за неплатената сметка за електричество…

През последните две години се случваше Камерън да не се яви в кантората седмици наред. Роурк не го намираше у дома, но знаеше какво става и можеше само да чака, с надеждата, че Камерън ще се върне здрав и читав. Стигна се дотам, че Камерън престана да се срамува от своята агония, идваше в кантората олюлявайки се и не разпознаваше никого. Пиеше без мярка и го демонстрираше между стените на кантората си — единственото място на земята, което ценеше.

Роурк свикна спокойно да уведомява своя хазяин, че и тази седмица не може да му плати наема; хазяинът не настояваше, защото го беше страх от него. По някакъв начин Питър Кийтинг дочу за това, така, както винаги дочуваше всичко, което искаше да узнае. Една вечер влезе в неотопления стая на Роурк и седна, без да си свали палтото. Извади от портфейла си пет десетдоларови банкноти и ги подаде на Роурк.

— Имаш нужда от пари, Роурк. Знам, че имаш нужда. Недей да ми противоречиш сега. Върни ми ги, когато можеш.

Роурк го изгледа изненадан, взе парите и каза:

— Да, имам нужда от пари. Благодаря, Питър.

Кийтинг попита:

— Защо по дяволите си губиш времето със стария Камерън? В името на какво живееш по този начин? Зарежи го, Хауърд, и ела при нас. Достатъчно е само да кажа няколко думи. Франкън ще е доволен. Като начало ще ти плащаме по шестдесет на седмица. — Роурк извади парите от джоба си и ги подаде обратно на Кийтинг. — За бога, Хауърд! Аз… не искам да те обидя.

— И аз не искам.

— Моля те, Хауърд, задръж ги.

— Лека нощ, Питър.

Роурк си мислеше за този разговор, когато Камерън влезе в чертожната зала с писмото от „Секюрити Тръст Къмпани“. Подаде го на Роурк, без да продума и се върна в кабинета си. Роурк прочете писмото и отиде при Камерън. След всяка изгубена поръчка Роурк знаеше, че Камерън иска да се видят в кабинета му, без да говорят за това; просто искаше да се видят, да поговорят за други неща, да почерпи увереност от присъствието му.

На бюрото на Камерън Роурк видя екземпляр от „Ню Йорк Банър“ — най-големият вестник на прочутата група „Уайнънд“. Беше виждал този вестник в кухня, в бръснарница, в третокласна чертожна зала, в метрото — навсякъде другаде, само не и в кабинета на Камерън. Камерън проследи погледа му и се ухили.

— Купих го сутринта, идвайки насам. Странно, нали? Не знаех, че ще… че ще получим това писмо днес. Но те сякаш си подхождат — вестникът и писмото. Не знам защо го купих. Изглежда не е случайно. Погледни, Хауърд, интересно е.

Роурк прегледа вестника. На първата страница имаше снимка на самотна майка с пълни блестящи устни, която застреляла любовника си; под снимката бе отпечатана първата част на автобиографията й и подробно описание на съдебния процес. На вътрешните страници имаше кръстоносен поход срещу компаниите за обществени услуги; хороскоп за деня; откъси от църковни проповеди; рецепти за младоженки; снимки на момичета с хубави крака; съвети как да задържиш съпруга си; конкурс за бебета; стихотворение, което гласеше, че е по-благородно да миеш чинии, отколкото да пишеш

симфония; статия, доказваща, че жената, родила дете, автоматично става светица.

— Тук е отговорът, Хауърд. Отговорът, предназначен за мен и за теб. Той е този вестник. Фактът, че го има и че хората го харесват. Можеш ли да се пребориш с това? Имаш ли думи, които да бъдат чути и разбрани от тези хора? Вместо да ни пишат писмо, можеха да ни изпратят брой от „Банър“ на Уайнънд. Щеше да е по-просто и по-ясно. Знаеш ли, че след няколко години този нечуван негодник Гейл Уайнънд ще владее света? Ще бъде чудесен свят. И вероятно той е прав.

Камерън държеше вестника с изпъната ръка, претегляйки го на дланта си.

— Да им даваш онова, което искат, Хауърд, и да им позволяваш да те боготворят за това, че лижат краката ти — или… или какво? Каква е ползата?… Само че вече е все едно, нищо няма значение, дори и това, че вече нищо няма значение за самия мен…

Погледна Хауърд. Добави:

— Само да доживея, докато ти помогна да си стъпиш на краката, Хауърд…

— Не говорете за това.

— Искам да говорим за това… Странното е, Хауърд, че следващата пролет ще станат три години, откакто ти дойде тук. Сякаш е минало повече време, нали? Научих ли те на нещо? Ще ти кажа: научих те и на много неща, и на нищо. Никой не е в състояние да ти разкрие най-важното, онова, което е същността, изворът. Създаденото от теб… то е твое, не мое, аз мога само да ти покажа как да го правиш по-добре. Мога да ти дам средствата, но целта… но целта е твоя. Ти не си чирак, който скалъпва анемични дреболии в ранен стил крал Джеймс или късен Камерън. Ти ще станеш… да можех да доживея, за да те видя!

— Ще доживеете да видите. И вие го знаете.

Камерън седеше, загледан в голите стени на своя кабинет, в белите купчини неплатени сметки на бюрото си, в мръсния дъжд, процеждащ се по стъклата на прозорците.

— Нямам какво да им отговоря, Хауърд. Оставям те, ти да се изправиш срещу тях. Ти ще им отвърнеш. На всичките, на вестниците на Уайнънд, и на онова, което прави възможно съществуването на тези

вестници, и на всичко, скрито зад тях. Възлагам ти необичайна задача. Не знам какъв трябва да е нашият отговор. Знам само, че отговор има, че той е в теб, че отговорът си самият ти, Хауърд, и един ден ще го изразиш с точните думи.

VI

Книгата на Елсуърт Тухи „Проповеди върху камък“ беше публикувана през януари 1925 г.

Имаше претенциозна тъмносиня обложка с изчистени сребърни букви и сребърна пирамида в единия ъгъл. Подзаглавието гласеше: „Архитектура за всеки.“ Успехът й беше сензационен. Цялата история на архитектурата, от кирпичената колиба до небостъргача, бе разказана разбираемо за обикновения човек, но с думи, звучащи научно. В предговора авторът пишеше, че това е опит „архитектурата да бъде поставена там, където й е мястото — при хората“. По-нататък пишеше, че желанието му е средният човек „да мисли и да говори за архитектура така, както говори за бейзбол.“ Не отегчаваше читателите с Петте Заповеди, с подпори и трегери, контрафорси или армиран бетон. Страниците бяха изпълнени с приятни описания на всекидневието на домакинята в Египет, на обущаря в Рим, на любовницата на Луи XIV, какво са яли, как са се миели, къде са пазарували и как сградите са влияели върху техния живот. Но Тухи създаваше у читателите впечатлението, че научават всичко, което трябва да знаят за Петте Стила и армирания бетон. Създаваше у читателите впечатлението, че няма проблеми, постижения или полети на мисълта отвъд обикновеното всекидневие на безименните хора и от миналото, и от настоящето; че науката няма никаква друга цел или проява, освен да влияе върху това всекидневие; че изживявайки скромния си живот, неговите читатели въплъщават и постигат всички най-висши цели на която и да било цивилизация. Беше безупречно прецизен от научна гледна точка, ерудицията му бе удивителна; никой не бе в състояние да го обори за готварските прибори във Вавилон или изтривалките във Византия. Пишеше ефектно и живописно, като непосредствен наблюдател. Критиците казваха, че текстът му не е усилно пътуване през вековете, а танц, следващ пътя на времето, както би го следвал шут, приятел и пророк.

Пишеше, че архитектурата е най-великото изкуство, защото е анонимна, като всяко велико нещо. Пишеше, че в света има много

прочути сгради, но малцина прочути строители, и това е естествено, тъй като не е възможно сам човек да създаде нещо голямо в архитектурата, както и в която и да е друга област. Малцината, чиито имена се помнят, са всъщност измамници, присвоили си чужда слава така, както се присвояват чужди пари. „Когато се любуваме на някой величествен древен паметник и приписваме това великолепие на един-единствен човек, ние извършваме духовна кражба. Забравяме армията от майстори, незнайни и невъзпети, живели преди него в мрака на вековете, които смирено са се трудили — всеки героизъм е смирен — и всеки от тях е внесъл своя малък дял в общата съкровищница на своето време. Величествената сграда не е еднолично творение на един или друг гений. Тя е въплъщение на народния дух.“

Тухи обясняваше, че упадъкът на архитектурата настъпва, когато частната собственост измества общностния дух на Средновековието и егоизмът на индивидуалните собственици — те строели единствено, за да задоволят лошия си вкус, а „всеки индивидуален вкус е лош вкус“ — разрушава планирания вид на градовете. Той доказваше, че не съществува свободна воля, тъй като творческите пориви на хората, както и всяко друго нещо, се определят от икономиката на епохата, в която живеят. Изразяваше възхищението си към великите исторически стилове, но предупреждаваше, че те не бива да се смесват безразборно. Отричаше модерната архитектура, заявявайки: „Досега тя не е изразила нищо друго, освен прищевки на отделни индивиди, тя не е свързана с никое голямо, спонтанно масово движение и следователно е лишена от смисъл.“ Предсказваше, че светът ще стане по-добър, че всички хора ще бъдат братя, а сградите ще са хармонични и еднакви, както е повелявала великата традиция на Гърция, „майка на демокрацията“. Пишейки това, той бе успял да покаже — без да се отклонява от своя безпристрастен и спокоен стил, — че думите, подредени в напечатания текст, в ръкописа са били нанесени с трепереща от вълнение ръка. Призоваваше архитектите да се откажат от себичния стремеж към индивидуална слава и да се посветят на изразяване на въжделенията на своя народ. „Архитектите са служители, не водачи. Те не трябва да изтъкват своето незначително его, а да изразяват духа на своята страна и ритъма на своето време. Да не следват заблудите на своето въображение, а да търсят общия знаменател, който ще доближи делото им до сърцата на масите.

Архитектите… ах, приятели мои, тяхната работа не е да разсъждават. Те трябва не да заповядват, а да изпълняват заповеди.“

Рекламите за „Проповеди върху камък“ извеждаха цитати от критиците: „Великолепно!“ „Изумително!“ „Ненадминат в цялата история на изкуството!“ „Имате шанс да се запознаете с очарователен човек и задълбочен мислител.“ „Задължително четиво за всеки, който иска да се нарича интелектуалец.“

Изглежда мнозина искаха да се наричат така. Читателите придобиваха ерудиция, без да се задълбочават, авторитет без разходи, способност за преценка без усилия. Приятно беше да гледаш някоя сграда и да я критикуваш професионално, спомняйки си за страница 439; да водиш разговори за изкуството и да цитираш едни и същи изречения от едни и същи абзаци. Скоро в изисканите чертожни зали човек можеше да чуе: „Архитектура ли? О, да, Елсуърт Тухи.“ Верен на принципите си, Елсуърт М. Тухи не бе назовал нито един архитект в своя текст — „изграждането на митове и преклонението към героя в изследването на историята винаги ми е било противно“. Имена имаше единствено в бележките под линия. Немалко от тях се отнасяха за Гай Франкън, „който има склонност към прекалена украса, но заслужава похвала за предаността си към строгата традиция на класицизма“. Имаше и една бележка за Хенри Камерън, „прочул се преди време като един от бащите на така наречената модерна школа в архитектурата, но след това изхвърлен в заслужено забвение. Vox populi, vox dei“.

През февруари 1925 г. Хенри Камерън престана да работи.

Година преди това той беше наясно, че този ден наближава. Не беше казал нищо на Роурк, но и двамата бяха наясно и продължаваха да работят, без да се надяват на нищо, освен да продължат така, докато е възможно. През последната година в кантората им капнаха няколко поръчки — вили, гаражи, преустройство на стари сгради. Приемаха всичко. Но поръчките спряха. Тръбите пресъхнаха. Водата бе спряна от обществото, на което Камерън бе обърнал гръб.

Симпсън и старецът в приемната отдавна бяха уволнени. Остана само Роурк. Седеше безмълвен в зимните вечери и гледаше Камерън, отпуснат на бюрото, изпънал ръце, с глава опряна върху тях. Под лампата проблясваше бутилка.

Един февруарски ден Камерън, който не беше помирисвал алкохол от няколко седмици, посегна да вземе една книга от рафта и рухна в краката на Роурк, внезапно, направо, безвъзвратно. Роурк го занесе в дома му. Лекарят заяви, че ако се опита да се надигне от леглото, сам ще си произнесе смъртната присъда. Камерън го знаеше. Лежеше неподвижно на възглавницата, с ръце, отпуснати от двете страни на тялото, с немигащи и празни очи. Каза:

— Нали ще затвориш кантората вместо мен, Хауърд?

— Да — каза Роурк.

Камерън затвори очи и повече не продума. Роурк остана цялата нощ до леглото му. Не можеше да разбере дали старецът спи или е буден.

Появи се сестрата на Камерън, която живееше някъде в Ню Джърси. Тя беше хрисима белокоса старица с трепереща ръце и безлично лице, безмълвна, примирена и изгубила всякаква надежда. Имаше оскъдна малка рента. Пое отговорността да прибере брат си в своя дом в Ню Джърси. Никога не се бе омъжвала и нямаше никакви други близки. Не беше нито доволна, нито недоволна от това бреме — преди много години беше изгубила напълно способността да се вълнува.

В деня на заминаването си Камерън даде на Роурк писмо, което беше писал през нощта. Писал го бе мъчително, върху стара чертожна дъска на коленете, с гръб, опрян на възглавницата. Писмото, адресирано до известен архитект, беше препоръка, с която Роурк да потърси работа при него. Роурк го прочете и гледайки към Камерън, а не към ръцете си го скъса на две, сгъна парчетата и ги скъса повторно.

— Не — каза Роурк. — Няма да ги молите за нищо. Не се тревожете за мен.

Камерън кимна и дълго мълча. После каза:

— Закрий кантората, Хауърд. Остави им мебелите вместо неплатения наем. Но вземи рисунката от стената в моя кабинет и ми я изпрати. Само нея. Изгори всичко останало. Всичките книжа, папки, чертежи и договори, всичко.

— Добре — каза Роурк.

Госпожица Камерън влезе със санитарите и носилката. Качиха се в линейката и тръгнаха към ферибота. На входа за ферибота Камерън каза на Роурк:

— Сега си тръгни.

Добави:

— Идвай да ме виждаш, Хауърд… Не много често…

Роурк се обърна и си тръгна, а санитарите понесоха Камерън към кея. Беше сива утрин и във въздуха се носеше студен, гнил мирис на море. Една чайка се спусна ниско над улицата, сива като литнало парче вестник на фона на влажния мръсен камък.

Вечерта Роурк отиде в затворената кантора на Камерън. Не светна лампите. Запали огън в печката за дърва в кабинета на Камерън и изсипа едно по едно всички чекмеджета в огъня, без да ги поглежда. Хартията шумолеше сухо в тишината, из тъмната стая се понесе лек мирис на плесен, а огънят съскаше, пращеше и бълваше ярки езици. От време на време от пламъците изскачаше бяло парче хартия с обгорени краища. Той го връщаше обратно с желязната линия.

Горяха планове на прочути сгради, проектирани от Камерън, както и планове на непостроени сгради; горяха хелиографни копия с тънки бели линии на трегери, които все още се издигаха някъде; горяха договори, носещи подписи на известни личности; от време на време в червените пламъци проблясваше седемцифрена сума, написана на пожълтяла хартия, която лумваше и потъваше в тънък вихър от искри.

От писмата в стара папка изпадна изрезка от вестник. Роурк я вдигна от пода. Беше изсъхнала, крехка и пожълтяла. В ръцете му се пречупи по ръбовете. Беше интервю, дадено от Хенри Камерън на 7 май 1892 г. Той бе казал: „Архитектурата не е бизнес, нито кариера, а кръстоносен поход и отдаване на радост, заради която си заслужава светът да съществува.“ Пусна изрезката в огъня и взе следващата папка.

Събра всички остатъци от моливи от бюрото на Камерън и ги хвърли в огъня.

Застана над печката, без да помръдва, без да поглежда надолу. Усещаше трептенето на жаравата, проблясваща в периферията на погледа му. Гледаше рисунката на непостроения небостъргач, закачена на стената пред него.

Течеше третата година, откакто Питър Кийтинг постъпи във фирмата „Франкън&Хайер“. Ходеше с високо вдигната глава, с

изучено изправена стойка; имаше вид на преуспяващ млад мъж от рекламите за скъпи самобръсначки или не много скъпи автомобили.

Носеше хубави дрехи и виждаше, че хората го забелязват. Нае скромен, но модерен апартамент на „Парк Авеню“. Купи си три ценни гравюри и първото издание на класически роман, който нито прочете, нито дори отвори. Понякога придружаваше клиенти в Метрополитън Опера. Отиде на Карнавала и предизвика фурор, предрешен като средновековен каменоделец, в алено кадифе и клин. Споменаха за него в светската хроника — за първи път името му бе отпечатано във вестника. Запази изрезката.

Забрави как бе проектирал първата си сграда, забрави страха и съмненията около нейното създаване. Научи колко е просто. Клиентите му бяха готови да приемат всичко, стига да им предложи внушителна фасада, величествена входна врата и великолепен салон, с който да смайват гостите си. Така всички оставаха доволни: Кийтинг не го беше грижа, стига клиентите му да са впечатлени, клиентите не ги беше грижа, стига гостите да са впечатлени, а гостите изобщо не ги беше грижа за нищо.

Госпожа Кийтинг даде под наем къщата си в Стантън и дойде да живее при него в Ню Йорк. Той не я искаше, но не можа да й откаже — тя беше негова майка и нямаше как да й откаже. Посрещна я малко нетърпеливо, очаквайки, че може би ще се впечатли от неговия възход. Тя обаче не се впечатли; огледа стаите, дрехите, банковите му книжки и каза само:

— Не е зле, Пити… засега.

Веднъж го посети за половин час в кантората. Вечерта му се наложи в продължение на час и половина, извивайки и пукайки ставите на пръстите си, да изслуша съветите й:

— Този Уидърс има много по-скъп костюм от твоя, Пити. Така не бива. Трябва да пазиш авторитета си пред тези момчета. Малкият, който ти донесе плановете — не ми хареса начинът, по който ти говори… О, нищо, нищо, просто на твое място не бих го изпускала от очи… Онзи с дългия нос не ти е приятел… Няма значение, сигурна съм… Пази се от Бенет. Ако бях на теб, бих се отървала от него. Амбициозен е, личи му…

След това попита:

— Гай Франкън… има ли деца?

— Има дъщеря.

— О… — каза госпожа Кийтинг. — Как изглежда?

— Не съм я виждал.

— Но, Питър — каза тя, — направо е обидно за господин Франкън, ако не си направил опит да се запознаеш със семейството му.

— Тя учи в колеж, майко. Ще се запозная с нея някой ден. Става късно, майко, а утре имам много работа…

Но вечерта и на следващия ден това не му излезе от ума. Мислил беше по въпроса и преди. Знаеше, че дъщерята на Франкън отдавна е завършила колеж и работи в „Банър“, където пише редовно малка рубрика за домашни украси. В кантората като че ли никой не я познаваше. Франкън никога не говореше за нея.

На следващия ден, докато обядваха, Кийтинг реши да повдигне въпроса.

— Чувам толкова хубави неща за дъщеря ти — каза той на Франкън.

— Къде чуваш хубави неща за нея? — попита заплашително Франкън.

— Е, нали знаеш, човек подочува разни неща. Тя пише блестящо.

— Да, пише блестящо. — Франкън млъкна.

— Гай, бих искал да се запозная с нея.

Франкън го погледна и въздъхна уморено.

— Знаеш, че не живее при мен — каза Франкън. — Има си собствен апартамент; дори не съм сигурен дали помня адреса… О, вероятно някой ден ще се запознаеш с нея. Питър. Няма да я харесаш.

— Защо говориш така?

— Има някои неща, Питър… Боя се, че като баща съм се провалил напълно… Кажи ми, Питър, какво каза госпожа Менъринг за новото споразумение за стълбището?

Кийтинг усети гняв и разочарование — но и облекчение. Гледаше набитата фигура на Франкън и се питаше каква ли външност е наследила дъщерята, за да изпадне в такава немилост пред баща си. Богата и грозна като грехопадението, като повечето такива момичета, реши той. Но това не ще го спре — един ден. Зарадва се, че засега този ден се отлага. Помисли си нетърпеливо, че довечера ще отиде при Катрин.

Госпожа Кийтинг се запозна с Катрин в Стантън. Надявала се бе, че Питър ще я забрави. Но вече разбра, че той не я е забравил, макар че рядко говореше за Катрин и не я водеше в дома си. Госпожа Кийтинг никога не споменаваше Катрин по име, но бърбореше за бедни момичета, които се лепват за блестящи млади мъже, за момчета с бъдеще, които провалят кариерата си, женейки се за неподходящи жени; четеше му всяка вестникарска дописка за прочути мъже, които се развеждат със съпругите си от простолюдието, защото са недостойни за именитите си съпрузи.

Отивайки към дома на Катрин същата вечер, Кийтинг мислеше за няколкото си срещи с нея; те не се отличаваха с нищо особено, но бяха единственото, за което си спомняше от живота си в Ню Йорк.

Покани го във всекидневната на чичо й, където цареше хаос — на килима бяха пръснати писма, преносима пишеща машина, вестници, ножици, кутии и лепило.

— Ох! — изпъшка Катрин, отпускайки се на колене сред безпорядъка. — Ами сега?

Погледна го с обезоръжаваща усмивка и разпери ръце над безредните бели купчини. Вече беше почти на двадесет години, но изглеждаше на седемнадесет.

— Сядай, Питър. Мислех, че ще свърша преди да дойдеш, но не успях. Това са писма от почитатели на чичо и изрезки на негови статии от вестниците. Трябва да ги подредя, да отговоря на писмата, да напиша благодарствени бележки и… О, трябва да видиш какво му пишат хората! Писмата са чудесни. Не стой така. Няма ли да седнеш? След минутка съм готова.

— Вече си готова — каза той, вдигна я и занесе на едно кресло.

Държеше я в прегръдката си и я целуваше, а тя се смееше щастливо, заровила глава в рамото му.

— Кейти, ти си невероятно глупаче, косата ти ухае толкова приятно!

Тя каза:

— Не мърдай, Питър. Така ми е добре.

— Кейти, искам да ти кажа, че днес имах чудесен ден. Следобед беше официалното откриване на „Бордман Билдинг“. Нали знаеш, надолу по Бродуей, сграда на двадесет и два етажа, с остра готическа кула. Франкън получи стомашно разстройство и ме изпрати като свой

представител. И без това съм проектирал тази сграда и… О, както и да е, ти не разбираш от тези неща.

— Разбирам, Питър. Виждала съм всички твои сгради. Имам ги на снимки. Изрязвам ги от вестниците. И си правя албум с изрезки от вестниците, като албумите на чичо. О, Питър, толкова е хубаво!

— Кое?

— Албумите на чичо, и писмата му… всичко това… — Тя протегна ръка към хартиите на пода, сякаш за да ги прегърне. — Представи си, тези писма идват от цялата страна, от съвсем непознати хора, които толкова го ценят. А аз му помагам, нищо, че съм никоя, той ми поверява толкова важна работа! Всичко това е толкова трогателно и отговорно — какво значение имат дреболиите, които могат да ни се случат, а това засяга цялата страна!

— Така ли? Той ли ти го каза?

— Нищо не ми е казвал. Но ако си живял няколко години при него, не можеш да не придобиеш част от… това негово себеотрицание.

Искаше му се да се ядоса, но отвърна с усмивка на искрящата й усмивка, на новия огън в нея.

— Ще ти кажа следното, Кейти: отива ти, адски ти отива. Знаеш ли, можеш да изглеждаш великолепно, ако се научиш да се обличаш. Някой ден ще те измъкна оттук и ще заведа при добра шивачка. Искам да се запознаеш с Гай Франкън. Ще ти хареса.

— Нали ми каза веднъж, че няма да ми хареса.

— Така ли съм ти казал? Е, тогава не съм го познавал добре. Той е чудесен. Искам да се запознаеш с всички… ей, къде отиваш? — тя погледна часовника на китката му и се опита да се освободи от прегръдката му.

— Аз… почти девет часа е, Питър, трябва да свърша, преди чичо Елсуърт да се прибере. Той ще се върне около единадесет, тази вечер произнася реч на профсъюзно събрание. Мога да работя, докато си говорим, имаш ли нещо против?

— Разбира се, че имам! Да вървят по дяволите почитателите на скъпоценния ти чичо! Нека се оправя сам. Стой, където си.

Тя въздъхна и покорно отпусна глава на рамото му.

— Не бива да говориш така за чичо Елсуърт. Въобще нямаш представа за него. Прочете ли книгата му?

— Да! Прочетох я, тя е блестяща и поразителна. Но където и да отида, слушам само за тази проклета книга, затова нека сменим темата, съгласна ли си?

— Още ли не искаш да се запознаеш с чичо Елсуърт?

— Защо? Кое те кара да мислиш така? Искам да се запозная с него.

— О…

— Какво?

— Веднъж ми каза, че не искаш да го познаваш чрез мен.

— Така ли съм казал? Как успяваш да запомниш всяка глупост, която съм изтърсил?

— Питър, аз не искам да се запознаваш с чичо Елсуърт.

— Защо?

— Не знам. Глупаво е, но просто не искам. Не знам защо.

— Добре, тогава забрави. Ще се запозная с него, като му дойде времето. Кейти, вчера си стоях до прозореца в стаята и мислех за теб. Толкова ми се искаше да си до мен, почти те извиках, но беше много късно. Толкова съм самотен без теб, аз…

Тя го слушаше, обвила с ръце врата му. Изведнъж погледна зад него, отвори ужасено уста, скочи, прекоси стаята, запълзя на лакти и колене и измъкна един бледолилав плик изпод бюрото.

— Какво става, за бога? — ядосано попита той.

— Това писмо е много важно — отвърна тя, все още коленичила, стискайки здраво плика в малкото си юмруче. — Писмото е толкова важно, а ето че едва ли не е попаднало в кошчето за боклук, може би съм го помела, без да го видя. То е от бедна вдовица с пет деца, най-големият й син иска да стане архитект и чичо Елсуърт ще му уреди стипендия.

— Е — каза Кийтинг и се изправи. — Започва да ми омръзва. Хайде да излезем, Кейти. Да се поразходим навън. Хубава вечер е. Тук като че ли не си на себе си.

— Чудесно! Да се поразходим.

Навън се стелеше пелена от сняг, ситен, сух и безплътен, увиснал във въздуха, изпълващ тесните пространства над улиците. Вървяха притиснати един в друг, а стъпките им оставяха дълги кафяви следи по белите тротоари.

Седнаха на една пейка на площад „Уошингтън“. Снегът се сипеше над площада. Откъсваше ги от къщите и от града зад тях. През сянката на съседния свод се процеждаха светли точици, стоманенобели, зелени и мръсно червени.

Тя се сви и се притисна в него. Той гледаше града. Винаги се бе страхувал от него, страхуваше се и сега, но имаше две крехки защити: снегът и момичето до него.

— Кейти — прошепна — Кейти…

— Обичам те, Питър…

— Кейти — изрече той, без да се колебае, но и без да набляга на думите, защото смисълът им не допускаше вълнение, — сгодени сме, нали?

Видя как брадичката й трепна, а после се вдигна.

— Да — произнесе тя спокойно, толкова тържествено, че думата прозвуча равнодушно.

Не си бе задавала въпроси за бъдещето, защото всеки въпрос би бил признание, че се съмнява. Но когато произнесе това „да“, тя осъзна, че е чакала този миг и че ако е твърде щастлива, ще го разруши.

— До една-две години — каза той, стискайки ръката й — ще се оженим. Нека да си стъпя на краката и да се утвърдя във фирмата. Трябва да се грижа и за майка си, но до една година ще се справям с всичко. — Опитваше се да говори колкото може по-студено, по-практично, за да не развали вълшебството.

— Ще чакам, Питър — прошепна тя. — Няма защо да бързаме.

— Да не казваме на никого, Кейти… Ще е наша тайна, само наша, докато… — Внезапно се замисли. Няма как да докаже, че никога не му е идвало наум. Но пред себе си беше напълно искрен — колкото и да е странно, такова нещо не му бе хрумвало. Отстрани я от себе си и каза ядосано:

— Кейти! Да не си помислиш, че е заради великия ти проклет чичо?

Тя се изсмя леко и безучастно. Той разбра, че всичко е наред.

— Господи, Питър, няма такова нещо! Разбира се, на него няма да му стане драго, но за нас това няма значение.

— Няма да му е драго ли? Защо?

— Мисля, че не одобрява женитбата. Не че е привърженик на нещо неморално, но винаги ми е казвал, че бракът е старомоден, че е икономически инструмент, увековечаващ институцията на частната собственост, или нещо такова, но така или иначе не го одобрява.

— Чудесно тогава! Ние ще му покажем.

Всъщност това напълно го задоволяваше. То премахваше не само от неговите мисли — а той знаеше, че е невинен, — но и от мислите на всички други хора подозрението, че в чувствата му към нея има следа от съображения, като тези, отнасящи се до… до дъщерята на Франкън например. Мина му през ум, че това не е толкова важно, че е много по-важно чувството му към нея да няма връзка с никакви други хора.

Отпусна глава назад и усети ледените снежинки по устните си. Обърна се и я целуна. Устните й бяха меки и студени от снега.

Шапката й се беше наклонила, устните й бяха полуотворени, очите й бяха кръгли и безпомощни, миглите й блестяха. Взе ръката й в черната вълнена ръкавица, обърна я с дланта нагоре и я погледна: пръстите й бяха несръчно разтворени, като на дете. В мъха на ръкавицата се топяха снежинки и мигновено проблясваха, осветени от фаровете на преминаващите автомобили.

VII

Бюлетинът на Американската гилдия на архитектите публикува в раздел „Разни“ кратко съобщение за пенсионирането на Хенри Камерън. Неговите постижения в архитектурата бяха изброени в шест реда, а имената на двете му най-хубави сгради бяха изписани с грешки.

Питър Кийтинг влезе в кабинета на Франкън и прекъсна изискания му пазарлък с търговец на антики за кутийка за емфие, принадлежала на Мадам Помпадур. На Франкън му се наложи да плати девет долара и двадесет и пет цента повече, отколкото възнамеряваше. След като търговецът си тръгна, той сопнато попита Кийтинг:

— Е, какво има, Питър?

Кийтинг хвърли бюлетина върху бюрото на Франкън и с нокътя на палеца си подчерта параграфа за Камерън.

— Искам да взема на работа този човек — каза Кийтинг.

— Кой?

— Хауърд Роурк.

— Кой, по дяволите, е този Хауърд Роурк?

— Казвал съм ти за него. Проектантът на Камерън.

— Да, сигурно си ми казвал. Ами иди и го наеми.

— Даваш ли ми пълна свобода за условията, при които да го наема?

— Какво става, по дяволите? Проблем ли е наемането на още един чертожник? Между другото, точно за това ли реши да ме прекъснеш?

— Може да се окаже трудно. Искам да го взема преди да реши да отиде при някой друг.

— Така ли? Може да е трудно ли? Да не би да смяташ да го молиш дойде тук, след като е работил при Камерън? Не е блестяща препоръка за млад човек.

— Хайде, Гай. Наистина ли не е блестяща препоръка?

— Е, ами… от структурна, но не и от естетична гледна точка, Камерън наистина дава солидна основа… Разбира се, на времето

Камерън беше много добър в професията. Всъщност, някога самият аз бях един от неговите най-добри чертожници, това беше много отдавна. Могат да се кажат хубави неща за стария Камерън. Хайде, иди и го вземи, твоя Роурк, ако смяташ, че имаш нужда от него.

— Не че толкова се нуждая от него. Но той ми е стар приятел, а сега е без работа. Мисля, че мога да му помогна.

— Добре, направи каквото искаш. Само не ме занимавай повече… Питър, нали не си виждал по-красива кутийка за емфие?

Вечерта, без да му се обади предварително, Кийтинг се изкачи до стаята на Роурк, почука нервно на вратата и влезе весело. Роурк седеше на перваза на прозореца и пушеше.

— Минавах оттук — каза Кийтинг, — и тъй като нямам какво да правя тази вечер, се сетих, че живееш наблизо, Хауърд, и реших да се отбия да ти кажа здрасти, нали не съм те виждал отдавна.

— Знам защо си дошъл — каза Роурк. — Съгласен съм. Колко?

— Какво имаш предвид, Хауърд?

— Знаеш какво имам предвид.

— Шестдесет и пет на седмица — изстреля Кийтинг. Беше подготвил сложен подход, но най-неочаквано се оказа, че няма нужда от никакъв подход. — Шестдесет и пет за начало. Ако смяташ, че не е достатъчно, бих могъл…

— Шестдесет и пет е добре.

— Ти… ще дойдеш ли при нас, Хауърд?

— Кога искаш да започна?

— Ами… възможно най-скоро! В понеделник става ли?

— Добре.

— Благодаря ти, Хауърд!

— При едно условие — каза Роурк. — Няма да проектирам нищо. Абсолютно нищо. Никакви детайли. Никакви небостъргачи в стил Луи XV. Дръж ме далеч от естетиката, ако искаш да работя при теб. Сложи ме в инженерния отдел. Пращай ме да инспектирам строежите. Е, още ли искаш да работя при теб?

— Разбира се. Както кажеш. Ще видиш, че работата ще ти хареса. Ще ти хареса и Франкън. Самият той навремето е работил при Камерън.

— Едва ли се гордее с това.

— Ами…

— Не. Не се тревожи. Няма да му го кажа в лицето. Няма да казвам нищо на никого. Това ли искаше да чуеш?

— Не се тревожа, дори не съм помислил такова нещо.

— Значи се споразумяхме. Лека нощ. До понеделник.

— Добре… но аз не бързам особено, всъщност дойдох да те видя, и…

— Какво, Питър? Проблем ли има?

— Не… аз…

— Искаш да разбереш защо го правя ли? — Роурк се усмихна. В усмивката му нямаше нито раздразнение, нито интерес. — Така ли? Ще ти кажа, след като искаш да знаеш. За мен е без значение къде ще постъпя на работа. В целия град няма архитект, за когото искам да работя. Но все някъде трябва да работя, така че може и при твоя Франкън — стига ти да се съгласиш с това, което искам. Продавам себе си и ще играя по правилата… засега.

— Но, Хауърд, не приемай нещата така. При нас за теб няма да има ограничения, след като свикнеш с работата. Но пък ще видиш какво значи истинска кантора. След кочината на Камерън…

— Няма да говорим за това, Питър, нито дума повече.

— Не съм искал да критикувам или… нямах предвид такова нещо. — Чудеше се какво да каже, чувстваше се неловко. Беше постигнал своето, но победата му беше безсмислена. И все пак беше победа. Поиска му се да изпита добро чувство към Роурк.

— Хауърд, хайде да излезем и да пийнем по нещо, да отпразнуваме случая.

— Съжалявам, Питър. Това не влиза в уговорката.

Идвайки насам, Кийтинг се бе подготвил да действа максимално внимателно и тактично; постигна резултат, какъвто не очакваше да постигне; усети, че не бива да рискува, че не бива повече да говори, че трябва да си тръгне. Но подтикван от нещо необяснимо, отвъд всякакви разумни съображения, изрече нехайно:

— Не можеш ли поне веднъж в живота си да се държиш човешки?

— Моля?

— Човешки! Просто. Естествено.

— Но аз се държа точно така.

— Не можеш ли поне веднъж да се отпуснеш?

Роурк се усмихна — седеше на перваза на прозореца, облегнат на стената, дългите му крака бяха отпуснати, пръстите му отпуснато държаха цигарата.

— Не това имах предвид! — каза Кийтинг. — Защо да не излезем да пийнем заедно?

— А защо да излизаме?

— Винаги ли трябва да има причина? Винаги ли си толкова ужасно сериозен? Не ти ли се случва да действаш просто ей така, без причина, както всички други хора? Изглеждаш толкова сериозен, като възрастен човек. Около теб всичко е важно, всичко е някак внушително, значимо, всеки миг, дори когато мълчиш. Не можеш ли да се държиш приятно — и не толкова сериозно?

— Не.

— Не се ли изморяваш от героичността си?

— Какво ми е героичното?

— Нищо. Всичко. Не знам. Не това, което правиш, а усещането, което вдъхваш на околните.

— Какво е то?

— Нещо особено. Напрежение. Когато съм с теб, сякаш винаги трябва да избирам. Между теб и всичко останало. Не искам да правя такъв избор. Не искам да съм различен от другите, искам да съм като всички хора. Има толкова прости и приятни неща на света. Не всичко е битка и себеотричане. Но при теб е така.

— От какво съм се отрекъл?

— О, ти никога не ще се отречеш от нищо! Просто минаваш през трупове, за да постигнеш целта си. Но си се отрекъл от всичко онова, което никога не ще пожелаеш.

— Не можеш да искаш и двете неща.

— Кои две неща?

— Слушай, Питър. Никога не съм ти разказвал такива неща за себе си. Какво те кара да мислиш така? Никога не съм те карал да избираш между мен и каквото и да било друго. Защо мислиш, че трябва да избираш? Защо се чувстваш неловко, след като смяташ — след като си уверен, че аз греша?

— Не знам. Не знам какво имаш предвид. — И внезапно го попита: — Хауърд, защо ме мразиш?

— Не те мразя.

— Точно затова става дума! Защо поне не ме мразиш?

— А защо да те мразя?

— Просто за да проявиш някакво отношение към мен. Знам, че не ме харесваш. Не харесваш никого. Би било по-добре да признаеш съществуването на хората, като ги мразиш.

— Аз не съм добър, Питър.

Кийтинг се зачуди какво да му отговори. Роурк каза:

— Иди си вкъщи, Питър. Получи каквото искаше. Остави нещата такива, каквито са. Ще се видим в понеделник.

Роурк седеше край масата в чертожната зала на „Франкън&Хайер“ с молив в ръка. Над лицето му се спускаше кичур оранжева коса. Задължителният перленосив комбинезон му стоеше като затворническа униформа.

Наложи си да свиква с новата работа. Чертаеше с чисти линии стоманени греди и се опитваше да не мисли каква сграда ще носят гредите. Понякога му беше трудно. Между него и плана на сградата, върху който работеше, заставаше планът на сградата такава, каквато трябваше да бъде. Представяше си как я проектира, как променя линиите, които чертае, как ги насочва, за да създаде нещо прекрасно. Трябваше да задуши тези мисли. Трябваше да убие видението. Трябваше да се подчинява и да чертае, следвайки указанията. Това му причиняваше такава болка, че гневно свиваше рамене. Казваше си: толкова ли е трудно? — трябва да свикнеш.

Но болката оставаше — както и безсилното удивление. Онова, което си представяше, беше много по-истинско от хартията, кантората и поръчките. За него беше непонятно защо другите не си дават сметка как стоят нещата и защо са толкова равнодушни. Гледаше хартията пред себе си. Чудеше се как може да съществува и да се налага подобна некадърност. Не можеше да го проумее. А действителността, в която беше възможно всичко това, за него не беше съвсем реална.

Но знаеше, че няма да е задълго така; трябваше да чака; можеше само да чака; нямаше значение какво изпитва; просто трябваше да чака.

— Господин Роурк, готов ли сте със стоманеното скеле за готическия купол на сградата на Американската радиоразпръсквателна

корпорация?

Нямаше приятели в чертожната зала. Присъстваше като мебел — полезен, безличен и мълчалив. Единствен началникът на инженерния отдел, където постъпи Роурк, каза на Кийтинг, след като изминаха първите две седмици.

— По-умен си, отколкото предполагах, Кийтинг. Благодаря ти.

— За какво? — попита Кийтинг.

— За нещо, което със сигурност не си направил умишлено — каза началникът на отдела.

Веднъж Кийтинг спря до масата на Роурк и му каза тихо:

— Ще се отбиеш ли в кабинета ми, като свършиш довечера, Хауърд? Не е нещо важно.

Роурк дойде и Кийтинг започна:

— Как ти се струва тук, Хауърд? Ако искаш нещо, само ми кажи, и аз ще…

Роурк го прекъсна:

— Защо ме извика?

Кийтинг извади няколко скици от едно чекмедже и му ги показа:

— Знам, че са направени съвсем както трябва, но ти как ги намираш?

Роурк погледна скиците. Понечи да ги хвърли в лицето на Кийтинг и да напусне, но го възпря една мисъл: мисълта, че това е сграда и той трябва да я спаси, така, както човек не би подминал давещ се, а веднага би скочил да го спаси.

Зае се със скиците. Работеше с часове, понякога по цяла нощ, а Кийтинг седеше и гледаше. Роурк забравяше за присъствието на Кийтинг. Пред очите му беше само сградата и предоставеният му шанс да й придаде форма. Знаеше, че тази форма ще бъде променена, съсипана, изопачена. И все пак в плана ще остане някакъв ред и разум. Ще стане по-добра сграда, отколкото ако бе отказал.

Понякога Кийтинг носеше на Роурк скица на по-проста, по-изчистена, по-неподправена сграда. Тогава казваше:

— Не е зле, Питър. Ставаш по-добър.

И Кийтинг усещаше странна лека тръпка, чувстваше в себе си нещо тихо, неприкосновено и скъпоценно. Това беше усещане, което не успяваха да пробудят у него с комплиментите си нито Гай Франкън, нито клиентите, нито който и да било друг. А после го забравяше и

изпитваше голямо удоволствие; когато богата дама промълви над чаша чай:

— Вие сте бъдещият архитект на Америка, господин Кийтинг. — Нищо, че никога не бе виждала негови сгради.

Откри как да компенсира зависимостта си от Роурк. Влизаше в чертожната зала сутрин, хвърляше нещо за чертане на масата на Роурк и казваше:

— Хауърд, моля те, изпълни го, и то бързо.

Към обед пращаше при Роурк някое момче, което казваше на висок глас:

— Г-н Кийтинг иска да се явите веднага в кабинета му.

Друг път излизаше от кабинета си, тръгваше към Роурк и казваше така, че да чуят всички в залата:

— Къде по дяволите са онези планове за водопроводите на Дванадесета улица? Хауърд, би ли ги потърсил в папките?

Отначало се опасяваше от реакцията на Роурк. Но като видя, че няма никаква реакция, а само мълчаливо послушание, се освободи от всички задръжки. Изпитваше почти плътско удоволствие да дава нареждания на Роурк; но пасивната услужливост на Роурк събуждаше у него ярост и негодувание. Продължаваше по същия начин и знаеше, че го прави само защото Роурк не се гневи. Всеки път изпитваше отчаяно желание да го накара да избухне. Но той не избухваше.

Роурк се чувстваше добре в дните, когато го пращаха да инспектира строежите. Движеше се по стоманените скелета по-леко, отколкото по тротоарите. Работниците наблюдаваха с любопитство как ходи по тесните дъски и по гредите, висящи над празно пространство, с умение, равно на умението на най-добрите сред тях.

Беше мартенски ден. Небето беше бледозелено, докоснато от първия полъх на пролетта. В Сентръл Парк, на 150 метра по-надолу, земята имитираше небето, оцветена в нюанс на кафяво, което обещава да стане зелено. Езерата проблясваха като парчета счупено стъкло под паяжината на голите клони. Роурк вървеше по скелето на бъдещ гигантски хотел. Спря при един електротехник и се загледа в работата му.

Той усърдно огъваше тръби около някаква греда. Задачата му изискваше часове напрежение и търпение, а мястото беше претоварено, противно на всякакви изчисления. Пъхнал ръце в джобовете, Роурк наблюдаваше бавната и трудна работа на човека.

Електротехникът вдигна глава и рязко се обърна към него. Имаше голяма глава, лицето му беше очарователно грозно — не беше старо, нито отпуснато, а прорязано от дълбоки бръчки, с широки челюсти, увиснали като на булдог. Имаше изумителни очи — широки, кръгли и сини като порцелан.

— Е? — попита ядосано работникът, — какво искаш, Рижко?

— Губиш си времето — каза Роурк.

— Наистина ли?

— Да.

— Не ми го казвай!

— Ще ти трябват часове, за да извиеш тръбите около тази греда.

— Да не би да знаеш как да стане по-добре?

— Определено.

— Разкарай се, момко. Нямаме нужда от многознайници.

— Пробий дупка в гредата и прекарай тръбите през нея.

— Какво?

— Пробий гредата.

— Дяволите да ме вземат, ако го направя!

— Няма да те вземат.

— Не се прави така.

— Правил съм го точно така.

— Ти ли?

— Така се прави навсякъде.

— Тук не се прави така. Не и от мен.

— Тогава ще го направя вместо теб.

Мъжът кресна:

— Колко забавно! Да не би кабинетните момчета да са се научили на мъжка работа?

— Дай ми горелката.

— Внимавай, момче! Ще ти изгори хубавите розови пръстчета!

Роурк надяна ръкавиците и маската на мъжа, взе ацетиленовата горелка, коленичи и насочи тънка струя син пламък в средата на гредата. Мъжът стоеше, загледан в него. Роурк насочваше наситената,

съскаща огнена струя с твърда ръка, леко потрепваща от силата й, но я поддържаше право в целта. Нямаше никакво усилие в позата му, напрегната бе само в ръката му. Синият огън, изяждащ бавно метала, сякаш излизаше не от пламъка, а от ръката, която го държеше.

Свърши, изключи горелката и се изправи.

— Исусе! — възкликна електротехникът. — Та ти умееш да работиш с горелка!

— Така излиза, нали? — Махна ръкавиците и маската и ги върна на мъжа. — Можеш да го правиш по този начин. Кажи на шефа си, че аз съм наредил.

Електротехникът се взираше благоговейно в дупката, пробита майсторски в гредата. Промърмори:

— Къде си се научил да работиш така, Рижко?

Роурк се усмихна бавно и с весела усмивка прие тези думи като признание за победата си.

— Работил съм като електротехник, водопроводчик, занитвач и много други неща.

— Освен това си ходил и на училище?

— Да, в известен смисъл.

— И ще ставаш архитект?

— Да.

— Ще бъдеш първият, който знае нещо повече от хубави картинки и партита с чай. Да знаеш само какви отличници ни пращат от кантората.

— Ако се опитваш да се извиниш, няма защо. И аз не ги харесвам. Връщай се при тръбите. До скоро.

— До скоро, Рижко.

Следващия път, когато Роурк се появи на строежа, синеокият електротехник му помаха отдалеч, повика го и му поиска съвет, от който всъщност нямаше нужда; каза, че името му е Майк и че Роурк му е липсвал. При следващото посещение дневната смяна тъкмо приключваше. Майк изчака отвън, докато Роурк свърши инспекцията.

— Какво ще кажеш за една бира, Рижко? — предложи той, когато Роурк излезе.

— Разбира се — каза Роурк, — благодаря.

Седнаха на една ъглова маса в нелегален приземен бар и си поръчаха бира. Майк разказа любимата си история как паднал от петия

етаж, защото скелето се счупило под него, строшил си три ребра, но оцелял, за да разказва случката, а Роурк разказа за работата си в строителството. Истинското име на Майк беше Шон Завиър Донигън, но всички отдавна го бяха забравили. Притежаваше комплект инструменти и стар Форд. Единствената цел в живота му бе да пътува из страната, от един голям строеж на друг. За Майк не бяха важни хората, важно беше какво умеят. Той благоговееше пред всички видове умения. Страстно обичаше работата си и проявяваше търпимост единствено към хора, изцяло отдадени на работата си. Беше майстор в своята област и изпитваше симпатия само към себеподобните. Неговият възглед за света беше прост: хората се деляха на способни и некадърни; вторите не го интересуваха. Обичаше сградите, но презираше архитектите.

— Имаше един човек, Рижко — каза той разпалено на петата бира, — но ти си твърде млад, за да си чувал за него. Той беше единственият, който знаеше да строи. Работех за него, когато бях на твоите години.

— Кой беше той?

— Казваше се Хенри Камерън. Предполагам, че е починал, минаха толкова години оттогава.

Роурк дълго не откъсна очи от него, после каза:

— Не е починал, Майк. Аз работех при него.

— Работил си при него?

— Почти три години.

Двамата се гледаха мълчаливо. Приятелството им бе скрепено завинаги.

Няколко седмици по-късно Майк пресрещна Роурк на строежа. Грозното му лице бе озадачено. Попита го:

— Знаеш ли, Рижко, чух шефа да казва на някакъв от инвеститорите, че си надменен и упорит и че не познава по-противно копеле от теб. Какво си му сторил?

— Нищо.

— Тогава какво искаше да каже тоя, по дяволите?

— Не знам — каза Роурк. — Ти знаеш ли?

Майк го погледна, сви рамене, ухили се и отвърна. — Не.

VIII

В началото на май Питър Кийтинг замина за Вашингтон, за да надзирава строежа на музей, дарен на града от голям филантроп, който искаше да успокои съвестта си. Кийтинг гордо изтъкваше, че музеят ще е напълно различен — няма да е копие на Партенона, а на Квадратната къща в Ним.

Няколко дни след като Кийтинг замина, едно от момчетата в кантората дойде при Роурк, за да го уведоми, че господни Франкън иска да се срещнат в кабинета му. Щом Роурк влезе в светилището, Франкън се усмихна иззад бюрото и каза весело:

— Сядай, приятелю. Сядай… — Но очите на Роурк, които Франкън никога не бе виждал отблизо, го накараха да замлъкне. Добави сухо: — Сядай.

Роурк седна. Франкън за миг се вгледа в него и установи само, че има доста неприятно лице. Държането му обаче беше съвсем почтително.

— Ти си този, който работи за Камерън, нали? — попита Франкън.

— Да — каза Роурк.

— Господин Кийтинг ми говори много хубави неща за теб — изрече Франкън любезно и замълча. Любезността беше излишна — Роурк седеше и го гледаше, изчаквайки.

— Слушай… как се казваш?

— Роурк.

— Слушай, Роурк. Имаме клиент, който е малко… странен, но е важен, много важен човек, и трябва да му угодим. Поръча ни офисна сграда за осем милиона долара, но проблемът е, че си представя съвсем точно как иска тя да изглежда. Иска — Франкън сви извинително рамене, оневинявайки се за абсурдното искане — да изглежда така. — Подаде една снимка на Роурк. На снимката беше „Дана Билдинг“.

Роурк седеше, без да продума. Снимката увисна между пръстите му.

— Виждал ли си тази сграда? — попита Франкън.

— Да.

— Ето какво иска клиентът. А г-н Кийтинг го няма. Накарах Бенет, Купър и Уилямс да направят скици, но той ги отхвърли. Затова реших да дам шанс и на теб.

Франкън го гледаше, впечатлен от собственото си великодушно предложение. Но реакция не последва. Роурк седеше срещу него с вид на човек, когото току-що са ударили по главата.

— Разбира се — каза Франкън, — това е истински скок за теб, сериозна задача, но реших, че ще ти дам възможност да опиташ. Не се бой. С г-н Кийтинг ще го прегледаме. Начертай плановете и направи хубава скица. Сигурно имаш представа какво иска този клиент. Ясни са ти хватките на Камерън. Но разбира се, няма да допуснем от нашата кантора да излезе нещо толкова недодялано. Трябва да му угодим, но наред с това трябва да запазим престижа си, за да не отблъскваме другите клиенти. Идеята е да направим проект на изчистена сграда, издържана в този дух, но тя трябва да е и артистична. Нали разбираш, по-строг гръцки стил. Вместо йонийския стил, използвай дорийския. Семпли фронтони и прости корнизи, или нещо в този дух. Ясно ти е, нали? Вземи това и покажи на какво си способен. Бенет ще ти каже подробностите и… Какво?

Гласът на Франкън секна.

— Господин Франкън, моля ви, позволете ми да направя този проект по модела на „Дана Билдинг“.

— Моля?

— Позволете ми да го направя по този начин. Не да изкопирам „Дана Билдинг“, а да проектирам така, както би проектирал Хенри Камерън, както бих проектирал и аз.

— Имаш предвид в модерен стил?

— Аз… добре, наречете го така.

— Ти луд ли си?

— Господин Франкън, моля ви, изслушайте ме. — Думите на Роурк бяха като стъпки на човек, ходещ по опънато въже — бавно, напрегнато, опипвайки преди да стъпи, люлеейки се над пропастта, — но бяха точни. — Не ви упреквам за нещата, които правите. Работя за вас, вие ми плащате, нямам право на възражения. Но този път… този път желанието на клиента е такова. Вие не рискувате нищо. Това е

неговото желание. Помислете: този човек вижда нещата по този начин, разбира ги по този начин, иска и има възможност да строи по този начин. Нима за първи път в живота си ще възразите на клиент… в името на какво? За да го изиграете и да му дадете същия стар боклук, след като толкова много хора искат точно това, а при вас е дошъл един-единствен с такава поръчка?

— Не се ли самозабравяш? — попита студено Франкън.

— Какво значение има за вас? Позволете ми да направя проекта и му го покажете. Само му го покажете. Той вече е отхвърлил три скици, няма да загубите нищо, ако отхвърли четвърта. Но ако не я отхвърли… ако не я отхвърли…

Роурк не умееше да увещава; гласът му звучеше рязко и безизразно, но издаваше усилието, така че молбата се превръщаше в обида за човека, който го принуждаваше да моли. Кийтинг би дал всичко, за да види Роурк в този момент. Но Франкън не разбра, че е единственият на света, извоювал подобна победа; той осъзна само обидата.

— Правилно ли схващам — попита Франкън, — че ме критикуваш и се опитваш да ми даваш наставления за архитектура?

— Умолявам ви — каза Роурк и затвори очи.

— Ако не беше протеже на господин Кийтинг, не бих си направил труда да говоря повече с теб. Но тъй като очевидно си наивен и неопитен, ще ти напомня, че нямам навика да питам чертожниците си какви са естетичните им възгледи. Сега ще бъдеш любезен да вземеш тази снимка… и не желая сграда, каквато би проектирал Камерън, искам проект на тази сграда, но според нашите правила. Ще следваш моите инструкции за класическия вид на фасадата.

— Не мога — каза Роурк съвсем тихо.

— Какво? На мен ли говориш? Може би искаш да ми кажеш: „Съжалявам, не мога да го направя“?

— Не съм казал „съжалявам“, господин Франкън.

— А какво каза?

— Че не мога да го направя.

— Защо?

— Вас не ви е грижа защо. Не искайте от мен да проектирам. Ще върша всяка друга работа, каквато пожелаете. Но не и тази.

— Искаш да кажеш, че няма да проектираш? Нима не искаш един ден да станеш архитект?

— Не по този начин.

— О… разбирам… Значи не можеш да го направиш? Искаш да кажеш, не искаш?

— Ако така предпочитате.

— Това е небивала наглост!

Роурк се изправи.

— Да си тръгвам ли, господин Франкън?

— През целия ми живот — изрева Франкън, — при всичкия ми опит не ми се е случвало такова нещо! Да не би да си тук, за да ми казваш какво ще правиш и какво не? Да не би да си тук, за да ме поучаваш, да критикуваш вкуса ми и да ме съдиш?

— Нищо не критикувам — каза тихо Роурк. — Никого не съдя. Има неща, които не мога да направя. Просто го приемете. Сега мога ли да си отида?

— Можеш да излезеш от тази стая и да си отидеш от фирмата ми сега и завинаги! Отивай право по дяволите! Иди си търси друг работодател! Опитай се да го намериш! Вземи си заплатата и изчезвай!

— Добре, господин Франкън.

Вечерта Роурк отиде в барчето, където винаги можеше да намери Майк след работния ден. Майк работеше на строежа на фабрика, при същия строителен предприемач, който получаваше повечето най-големи поръчки на Франкън. Майк очакваше Роурк да мине за инспекция на строежа същия ден следобед. Посрещна го ядосан:

— Какво става, Рижко? Мързелуваш в работно време?

Научавайки за случилото се, Майк не продума. Приличаше на булдог с оголени зъби. После изсипа яростни ругатни.

— Копелетата — закани се той, изричайки съвсем нецензурни слова, — тези копелета…

— Спокойно, Майк.

— Сега… сега какво, Рижко?

— Сега ще ида при някой друг като него и пак ще стане същото.

Кийтинг се върна от Вашингтон и веднага влезе в кабинета на Франкън. Не мина през чертожната зала и не узна новините. Франкън

го посрещна сърдечно.

— Радвам се да те видя, момчето ми! Какво ще пийнеш? Уиски със сода или малко бренди?

— Нищо, благодаря. Само една цигара.

— Ето… Момчето ми, изглеждаш чудесно! По-добре от всякога. Как го постигаш, негоднико? Имам да ти казвам толкова много неща! Как е във Вашингтон? Всичко наред ли е? — И преди Кийтинг да успее да отговори, Франкън продължи: — Случи ми се нещо ужасно. Много съм разочарован. Помниш ли Лили Ландау? Мислех си, че имам стабилна връзка с нея, но последния път като се видяхме, тя ми тегли шута! И знаеш ли с кого е? Ще се изненадаш. Гейл Уайнънд, представи си! Момичето се цели нависоко. Нейни снимки и най-вече снимки на краката й шестват из всички негови вестници. Познай дали това ще й е от полза! А какво мога да й предложа аз? И знаеш ли какво направил той? Ако си спомняш, тя все повтаряше, че никой не е в състояние да й даде онова, което винаги е желаела най-силно — къщата от нейното детство и скъпото й родно австрийско селце. Е, Уайнънд го купил преди време, цялото проклето селце, и го пренесъл тук — на малки парченца! — и отново го сглобил на Хъдсън, и то сега е там, със своите калдъръми, с черквата, ябълковите дървета, кочините и всичко останало! Преди две седмици го поднесъл на Лили. Как ти се струва? След като царят на Вавилон подарил висящи градини на своята носталгична царица, защо да не го направи и Гейл Уайнънд? Лили се разтапя от усмивки и благодарности — но горкото момиче всъщност е нещастно. Много повече й се иска палто от визон. Никога не е искала проклетото селце. И Уайнънд го знаеше. Но сега селцето си е там, на Хъдсън. Миналата седмица устроил тържество специално в нейна чест, точно там, в селцето — карнавал, а самият г-н Уайнънд се маскирал като Чезаре Борджия… представи си! Ако може да се вярва на онова, което се говори, но нали знаеш, за Уайнънд нищо не може да се докаже. И какво прави той на другия ден? Позира там, на същото място, с малки ученици, които никога не са виждали австрийско селце — филантроп! — и пуска снимките по всичките си вестници с много сърцераздирателни приказки за образователните ценности и получава купища поздравления от женски клубове! Искам да знам какво ще направи със селцето, когато разкара Лили! А той ще я

разкара със сигурност, защото връзките му не траят дълго. Как мислиш, имам ли шанс тогава да се върне при мен?

— Определено — каза Кийтинг. — Определено имаш. Как вървят нещата в кантората?

— Добре. Както обикновено. Лусиъс беше настинал и изпи до дъно най-хубавия ми „Баз Арманяк“. Не е добре за сърцето му, а и струва сто долара кашона!… Освен това Лусиъс се забърка в една каша. Заради неговия проклет порцелан. Купил някакъв чайник от склад за крадени вещи. Знаел е, че чайникът е краден. Положих доста усилия, за да не се замесим в скандал… О, между другото, уволних твоя приятел, как се казваше? Роурк.

— О! — каза Кийтинг, изчака един миг и попита: — Защо?

— Нагло копеле! Откъде го намери тоя?

— Какво стана?

— Реших да съм добър с него, да му дам шанс. Помолих го да направи скица за „Фарел Билдинг“ — сградата, която Брент най-после успя да проектира. Убедихме Фарел да я приеме, нали помниш, опростения дорийски стил — но твоят приятел отказа. Изглежда има някакви идеали или нещо такова. Така че му показах вратата… Какво става? Защо се усмихваш?

— Нищо. Просто си го представих.

— Не искай от мен да го върна на работа!

— Не, разбира се.

Дни наред Кийтинг живееше с мисълта, че трябва да посети Роурк. Не знаеше какво ще му каже, но смътно усещаше, че трябва да му каже нещо. И непрекъснато отлагаше. Ставаше все по-уверен в работата си. Усещаше, че в крайна сметка няма нужда от Роурк. Дните минаваха, но той не отиде при Роурк. Изпита облекчение, че е свободен да го забрави.

От прозорците на стаята си Роурк виждаше покривите, водните резервоари, комините, колите, профучаващи долу по улицата. Имаше нещо заплашително в тишината на стаята, в безцелните дни, в отпуснатите му бездейни ръце. Усещаше и друга заплаха, издигаща се

от града под него, сякаш всеки прозорец, всяка ивица паваж се затваря мрачно в безмълвна съпротива. Но това не го смущаваше. Отдавна го знаеше и го бе приел.

Направи списък на архитектите, чиято работа презираше най-малко, по реда на по-малкото зло, и се зае да си търси работа, студено, разумно, без гняв или надежда. Нямаше представа дали през тези дни се чувства зле; знаеше само, че трябва да намери изход.

Срещаше се с различни архитекти. Едни го гледаха през бюрото любезно и разсеяно. Сякаш искаха да кажат, че амбицията му да стане архитект е трогателна, похвална, странна и очарователно тъжна, като всички заблуди на младостта. Други му се усмихваха с тънки, стиснати устни, сякаш се наслаждаваха на присъствието му в стаята, защото чрез него осъзнаваха собствената си важност. Трети се държаха студено, приемайки амбицията му като лична обида. Четвърти бяха груби, а безцеремонният им тон сякаш казваше, че имат нужда от добри чертожници, че винаги са имали нужда от добри чертожници, но той не е такъв, и ако обича да не ги заставя да го казват направо.

Това не беше злонамерено. Не беше и оценка за неговите способности. Те не го смятаха за неспособен. Просто не ги беше грижа да узнаят дали е добър. Някои изявяваха желание да видят скиците му. Подаваше им ги през бюрото, усещайки как мускулите на ръката му потрепват от свян, сякаш някой му разкъсва дрехите и го разголва, но изпитваше свян не защото тялото му остава голо, а защото е изложено на показ пред равнодушни очи.

От време на време отиваше до Ню Джърси, за да навести Камерън. Настаняваха се на верандата на къщата, построена на един хълм. Камерън беше в инвалидна количка, с ръце, отпуснати върху старото одеяло на коленете му.

— Как е, Хауърд? Трудно ли ти е?

— Не.

— Да ти дам ли препоръка за някой от негодниците?

— Не.

После Камерън престана да го разпитва по този въпрос. Не искаше да допусне мисълта, че Роурк е отхвърлен от техния град. Когато Роурк идваше при него, Камерън му говореше за архитектурата като за нещо, което им принадлежи само на тях двамата. Седяха заедно, загледани към града в далечината, в крайчеца на небето, отвъд

реката. Небето потъмняваше и заблестяваше като синьо-зелено стъкло; сградите бяха като сгъстени облаци на стъкления фон, като сиво-сини облаци, замръзнали в прави ъгли и вертикални линии, а залезът падаше в плен на извисилите се кули…

Летните месеци отминаваха. Списъкът се изчерпа и той отиваше повторно в някои от фирмите, където първия път бе получил отказ. Роурк установи, че някои неща за него се бяха разчули. Казваха му едни и същи думи — изричани направо, плахо, гневно или извинително: „Изключили са те от Стантън. Бил си уволнен от кантората на Франкън.“ В различните гласове на хората, изговарящи тези думи, звучеше обща нотка: нотка на облекчение от увереността, че някой друг вече е взел решението вместо тях.

Вечер сядаше на перваза на прозореца в стаята си и пушеше. Разтваряше ръка върху стъклото и гледаше града под пръстите си. Усещаше студеното стъкло до кожата си.

През септември прочете в „Архитектурна трибуна“ статия, озаглавена „Дайте път на утрешния ден“ от Гордън Л. Прескът, член на Американската гилдия на архитектите. Статията гласеше, че трагедията на професията са изпитанията пред талантливите начинаещи; че в тази борба затъват неоценени дарби; че архитектурата загива поради липса на свежа кръв и мисъл, поради липса на оригиналност, въображение и смелост; и че авторът на статията си поставя за цел да издирва перспективни начинаещи архитекти, да ги насърчава, да ги развива и да им дава шанса, който заслужават. Роурк не бе чувал за Гордън Л. Прескът, но статията звучеше искрено и убедително. Тръгна към кантората на Прескът, усещайки за първи път искрица надежда.

Приемната в кантората на Гордън Л. Прескът беше изискано обзаведена в сиво, черно и червено; излъчваше и сдържаност, и дързост. Млада и много красива секретарка уведоми Роурк, че не може да се срещне с господин Прескът без предварителна уговорка, но ще и бъде приятно да му определи час за следващата сряда в два и петнайсет. В сряда, в два и петнайсет, секретарката се усмихна на

Роурк и го помоли да седне и да почака малко. В четири и четиридесет и пет Роурк беше приет в кабинета на Гордън Л. Прескът.

Гордън Л. Прескът носеше сако от кафяв туид и бяло ангорско поло. Беше тридесет и пет годишен, висок и атлетичен, на лицето му бе изписана строга житейска мъдрост, но имаше мека кожа, топчест нос и малки, пълни устни, като на колежански любимец. Лицето му беше загоряло от слънцето. Русата му коса беше подстригана ниско, като на пруски военен. Беше подчертано мъжествен, подчертано нехаеше за елегантността и видимо осъзнаваше ефекта от всичко това.

Вслуша се мълчаливо в думите на Роурк. Очите му бяха като хронометър, отброяващ всяка секунда, изтичаща при всяка дума на Роурк. Изслуша първото изречение, а на второто го прекъсна и изрече рязко:

— Нека видя чертежите ви. — Сякаш искаше да стане ясно, че всичко, което може да каже Роурк, вече му е добре известно.

Пое чертежите със загорелите си ръце. Преди да ги погледне, каза:

— Толкова много млади мъже идват при мен за съвет, толкова много. — Хвърли поглед към първата скица, но вдигна глава, преди да я е видял. — Разбира се, начинаещите много трудно успяват да съчетаят практическото с възвишеното. — Мушна най-горната скица под купчината. — Архитектурата е предимно утилитарно понятие и проблемът е да се извиси принципа на прагматизма в света на естетичната абстракция. Всичко друго е безсмислено. — Хвърли поглед на следващите две скици и ги мушна отдолу. — Не понасям мечтатели, за които архитектурата е свещен кръстоносен поход в името на самата нея. Великият динамичен принцип е общият принцип на изравняване на хората. — Погледна следващата скица. — Вкусът и сърцето на обществото са върховен критерий за твореца. Гений е онзи, който умее да изрази общото. Изключителното е да се докоснеш до обикновеното. — Претегли с ръка купчината чертежи, установи, че е прехвърлил половината и ги остави на бюрото.

— Ето каква е вашата работа. Много интересна. Но не и практична. Не е зряла. Няма нито фокус, нито дисциплина. Юношеска. Оригиналност заради самата оригиналност. Въобще не е в духа на нашето време. Ако искате да знаете от какво имаме крещяща нужда днес, ето, нека ви покажа. — Извади скица от едно чекмедже на

бюрото. — Тя е на един млад човек, който дойде при мен без никакви препоръки, начинаещ, който никога преди не е работил. Ако можете да направите подобни неща, няма ви се налага да търсите работа. Видях тази негова скица и веднага го взех на работа с начална заплата двадесет и пет на седмица. Безспорно той е скрит гений. — Подаде скицата на Роурк. Беше къща, приличаща на зърнен силоз, преливаща в опростена, измършавяла сянка на Партенона.

— Това — каза Гордън Л. Прескът — е оригиналност, новото във вечното. Опитайте в тази посока. Не бих казал, че ви предричам кой знае какво бъдеще. Трябва да сме откровени, не искам да ви създавам илюзии въз основа на авторитета си. Имате още много да учите. Не бих рискувал да гадая дали имате талант или ще го развиете по-късно. С усилен труд, може би… Но архитектурата е трудна професия и конкуренцията е неумолима, разбирате ли, съвсем неумолима… А сега, моля да ме извините, имам друга среща…

Една вечер през октомври Роурк се прибираше към къщи. Този ден беше още един от поредицата дни и месеци, останали зад него. Не можеше да каже какво се е случило в часовете на този ден, с кого се е срещнал, в каква форма е получил поредния отказ. Съсредоточаваше се изцяло върху няколкото минути, прекарани в някоя кантора и забравяше всичко останало; забравяше тези минути при самото излизане от кантората; трябваше да го направи, правеше го и после то вече не го интересуваше. Отново беше свободен по пътя си към дома.

Пред него се простираше дълга улица. Редиците високи сгради се сливаха пред погледа му. Имаше чувството, че може да протегне ръце, да хване кулите и да ги раздалечи. Вървеше бързо, паважът като трамплин отхвърляше стъпките му напред.

На трийсетина метра над земята видя осветен триъгълник от бетон. Не виждаше какво има под него, на какво се крепи; имаше пълната свобода да си представи какво му се иска да има там, как би го направил самият той. И внезапно го осени мисълта, че сега, в този миг, в този град, всички са убедени, че той никога няма да строи, никога… преди дори да е опитал. Но дълбоко в себе си той бе твърдо уверен, че това не е така. Сви рамене. Онова, което му се случваше в канторите, онова, което му казваха всички тези чужди хора, беше някаква

вторична реалност, низ от незначителни случки по пътя на същността, до която те не можеха да стигнат или да се докоснат.

Зави по страничните улички към „Ист Ривър“. В далечината се виждаше самотен светофар — червено петънце в мрака. Старите къщи се свеждаха към земята, прегърбени под тежестта на небето. Улицата беше пуста и куха, отекваща от стъпките му. Вървеше с вдигната яка и с ръце в джобовете. Сянката му изникваше изпод обувките, когато минаваше покрай улична лампа и описваше в стената дълга черна дъга, като автомобилна чистачка.

IX

Джон Ерик Снайт разгледа скиците на Роурк, отдели три настрана, събра останалите и ги подреди на купчина, отново погледна трите и ги хвърли една върху друга с резки движения на купчината:

— Забележително. Радикално, но забележително. Какво ще правите довечера?

— Защо? — попита изумен Роурк.

— Свободен ли сте? Имате ли нещо против да започнете веднага? Свалете си палтото, идете в чертожната зала, вземете инструменти от някого и направете скица на универсалния магазин, който сега преправяме. Съвсем бърза скица, най-обща идея, но трябва да я имам утре. Имате ли нещо против да останете до късно тази вечер? Отоплението работи. Ще кажа на Джо да ви донесе нещо за вечеря. Кафе, уиски, нещо друго? Само кажете на Джо. Можете ли да останете?

— Да — каза Роурк недоверчиво. — Мога да работя цялата нощ.

— Чудесно! Превъзходно! Точно от това винаги съм имал нужда — от човек на Камерън. Имам всякакви други хора. О, да, колко ви плащаха при Франкън?

— Шестдесет и пет.

— Е, аз не мога да пръскам пари като Гай Епикурееца. Най-много петдесет. Става ли? Чудесно. Направо започвайте. Ще извикам Билингс да ви обясни за магазина. Искам нещо модерно. Разбирате ли? Модерно, ярко, неудържимо, да им изхвръкнат очите. Не се ограничавайте. Стигнете докрай. Използвайте всяка щуротия, която ви хрумне, колкото по-шантаво, толкова по-добре. Давайте!

Джон Ерик Снайт скочи на крака, отвори широко вратата към просторната чертожна зала, влетя в нея, плъзна се покрай една маса, спря и каза на един як мъж с мрачно кръгло лице:

— Билингс — Роурк. Той е нашият модернист. Дай му магазина на Бентън. Дай му инструменти. Остави му твоите ключове и му покажи как да заключи довечера. Все едно е започнал тази сутрин.

Петдесет. В колко е срещата ми с „Долсън Брадърс“? Вече закъснявам. До утре, тази вечер няма да се връщам.

Снайт излезе, затръшвайки вратата. Билингс не прояви никаква изненада. Гледаше Роурк така, сякаш винаги е бил там. Говореше безстрастно, отегчително и провлечено. След двадесет минути остави Роурк до една чертожна маса с хартия, моливи, инструменти, комплект планове и снимки на универсалния магазин, комплект таблици и дълъг списък с инструкции.

Роурк погледна чистия бял лист пред себе си. Ръката му стисна здраво тънкия молив. Остави молива, след това отново го вдигна и леко прокара палеца си нагоре и надолу по гладката повърхност; видя, че моливът трепери. Остави го с рязко движение и усети гняв към самия себе си заради слабостта, че допуска работата да е толкова важна за него, осъзнавайки внезапно какво точно означават изтеклите бездейни месеци. Пръстите му се притискаха към хартията, сякаш ги държеше хартията, както повърхност, заредена с електричество държи плътта на човек, който се е допрял до нея, държи го и му причинява болка. Отдели пръстите си от хартията. След това се хвана на работа…

Джон Ерик Снайт беше на петдесет години; гледаше весело и лукаво, с проницателни закачливи очи, сякаш имаше обща неприлична тайна с всеки човек, на когото се спираше погледът му, но не я споменаваше, защото е съвсем очевидна и за двамата. Беше изтъкнат архитект; изражението на лицето му не се променяше, когато говореше за това. Смяташе Гай Франкън за непрактичен идеалист; не се съобразяваше с класическите догми; беше твърде изкусен и свободомислещ; строеше всичко. Не изпитваше неприязън към модерната архитектура и проектираше на драго сърце в модерен стил, ако клиентът поиска — голи кутии с плоски покриви, които наричаше прогресивни; строеше големи къщи в римски стил и ги наричаше претенциозни; строеше готически църкви, които наричаше духовни. Не виждаше разлика между тях. Гневеше се само ако някой го нарече еклектичен.

Беше си изработил система. Наемаше петима проектанти с различни стилове и правеше състезание между тях за всяка получена поръчка. Избираше най-добрия проект и го подобряваше с елементи от останалите четири.

— Шест глави — казваше той — мислят по-добре от една.

Когато видя окончателния проект на универсалния магазин на Бентън, Роурк разбра защо Снайт не се поколеба да го наеме. Разпозна своите пространства, своите прозорци и вентилационната система; към тях бяха добавени коринтски капители, готически сводове, полилеи в колониален стил и невероятни корнизи с далечна прилика с мавританския стил. Скицата, нарисувана с акварел, беше изящна, закрепена на картон и забулена с копринена хартия. Хората в чертожната зала можеха да я разглеждат само отдалеч; всички трябваше да са с измити ръце, цигарите бяха забранени. За Джон Ерик Снайт беше много важно скицата, която ще бъде представена на клиента, да има безупречен вид. Той бе нает млад китайски студент по архитектура, чиято единствена задача бе да се грижи за външния вид на тези шедьоври.

Роурк беше наясно какво може да очаква от работата си. Знаеше, че проектите му никога няма да бъдат построявани изцяло, а само частично и затова предпочиташе да не ги вижда; но беше свободен да проектира както иска и щеше да натрупа опит да решава реални проблеми. Това беше по-малко отколкото му се искаше, но повече, отколкото можеше да очаква. Затова го прие. Запозна се с колегите си проектанти — другите четирима участници в състезанието и научи, че в чертожната зала неофициално ги наричат „Класика“, „Готика“, „Ренесанс“ и „Разни“. Леко се стресна, когато се обърнаха към него с „Хей, Модерниста“.

Стачката на профсъюзите от строителния бранш разяри Гай Франкън. Стачката започна срещу предприемачите, които строяха хотела „Нойс Белмонт“ и обхвана всички нови строежи в града. В печата бе споменато, че архитекти на „Нойс Белмонт“ са „Франкън&Хайер“.

Повечето вестници се включиха в битката, насърчавайки предприемачите да не отстъпват. Най-гласовитите атаки срещу стачниците идваха от влиятелните вестници на могъщата верига Уайнънд.

„Винаги сме защитавали — гласяха редакционните статии на Уайнънд — правата на обикновения човек срещу ненаситните привилегировани акули, но не можем да подкрепим рушенето на

законността и реда.“ Така и не се разбра дали вестниците на Уайнънд направляват общественото мнение или общественото мнение направлява вестниците на Уайнънд; знаеше се само, че са в удивителен синхрон. Но на никого не бе известно, освен на Гай Франкън и на още неколцина, че Гейл Уайнънд притежава корпорацията, притежаваща корпорацията, която притежава хотел „Нойс Белмонт“.

Този факт значително засилваше притеснението на Франкън. Носеше се мълва, че операциите на Гейл Уайнънд с недвижима собственост са много по-големи от вестникарската му империя. Пред Франкън за първи път се появи шанс да спечели поръчка от Уайнънд и той алчно се вкопчи в него, мислейки за възможностите, които може да му открие. Двамата с Кийтинг полагаха максимални усилия да проектират най-украсения сред дворците в стил рококо за бъдещи редовни клиенти, които могат да плащат по двадесет и пет долара на ден за стая и харесват гипсови цветя, мраморни амурчета и открити асансьорни клетки с бронзови орнаменти. Стачката изложи на риск бъдещите възможности; Франкън нямаше никаква вина за нея, но човек никога не знаеше кого и за какво ще обвини Гейл Уайнънд. Непредвидимите, необясними промени в благоволението на Уайнънд бяха известни на всички. Знаеше се, че са малцина архитектите, на които той повторно възлага поръчки.

Затънал в мрачното си настроение, Франкън стигна дотам, че взе да се заяжда без причина с единствения човек, към когото никога не бе проявявал подобно отношение — Питър Кийтинг. Кийтинг вдигаше рамене, обръщаше му гръб и безочливо мълчеше. После обикаляше безцелно из залите, зъбейки се безпричинно на младите чертожници. Блъсна се до една врата в Лусиъс Хайер и му се сопна:

— Внимавай къде ходиш!

Хайер се загледа в него, мигащ и объркан.

В кантората почти нямаше работа, нямаше с кого да си поговори, избягваше всички. Кийтинг си тръгна рано и пое към дома в студения декемврийски здрач.

Прибра се и изруга на глас силната миризма на боя от прегретите радиатори. Изруга студа, щом майка му отвори прозореца. Не можеше да си обясни защо е толкова нервен. Може би заради бездействието и самотата. Не можеше да понесе самотата.

Грабна телефона и се обади на Катрин Холси. Ясният й глас му подейства като длан, притисната облекчаващо към горещото му чело. Каза й:

— О, нищо важно, скъпа, питах се дали си у дома тази вечер. Мисля да намина след вечеря.

— Разбира се Питър, ще бъда у дома.

— Чудесно. Към осем и половина става ли?

— Да… Питър, чу ли за чичо Елсуърт?

— Да, дявол да го вземе, чух за чичо ти Елсуърт!… Съжалявам, Кейти… Прости ми, скъпа, не исках да съм груб, но цял ден слушам за твоя чичо. Знам, чудесно е и така нататък, но виж, нека не говорим пак за него тази вечер!

— Няма, разбира се. Съжалявам. Разбирам те. Ще те чакам.

— До скоро, Кейти.

Беше чул най-новата история за Елсуърт Тухи, но не искаше да мисли за нея, защото тя го връщаше към досадния проблем със стачката. Шест месеца по-рано, издигнат на вълната на успеха с „Проповеди върху камък“, Елсуърт Тухи бе поканен да пише всекидневната авторска рубрика „Един тих глас“ във вестниците на Уайнънд. Отпечатвана в „Банър“, в началото тя бе посветена на художествената критика, но се превърна в неформална трибуна, от която Елсуърт М. Тухи произнасяше присъди за изкуството, литературата, ресторантите в Ню Йорк, международните кризи и социологията — предимно за социологията. Жънеше голям успех. Но стачката на строителите постави Елсуърт М. Тухи в трудно положение. Той не криеше симпатиите си към стачниците, но не споменаваше нищо по въпроса в своята рубрика, защото във вестниците на Гейл Уайнънд никой не можеше да пише каквото му хареса, освен самия Гейл Уайнънд. За същата вечер бе свикано голямо събрание на поддръжници на стачката. Очакваше се мнозина известни личности да вземат думата, включително Елсуърт М. Тухи. Или поне името му бе в списъка на ораторите.

Събитието предизвика догадки и обзалагания дали Тухи ще дръзне да се появи. Кийтинг чу следния разговор в чертожната зала:

— Ще отиде, ще се пожертва — настояваше един чертожник. — Такъв е. Той е единственият, който честно изразява мнението си в печата.

— Няма да отиде — каза друг. — Даваш ли си сметка какво ще последва, ако погоди такъв номер на Уайнънд? Ако Уайнънд реши да отмъсти на някого, ще го унищожи. Никой не знае кога или как ще го направи, но ще го направи и никой не ще е в състояние да го докаже. Свършено е с всеки, когото Уайнънд нарочи.

Кийтинг не проявяваше никакъв интерес по въпроса и силно се подразни.

Изяде си вечерята в мрачно мълчание и когато госпожа Кийтинг започна с думите: „А между другото…“, опитвайки се да поведе разговора в позната посока, той рязко я прекъсна:

— Няма да ми говориш за Катрин. Замълчи.

Госпожа Кийтинг не продума повече. Опита се да изсипе още храна в чинията му.

Взе такси до „Гринич Вилидж“. Забърза по стълбите. Рязко натисна звънеца. Зачака. Никой не отвори. Облегна се на стената, натискайки дълго звънеца. Катрин не би излязла, след като знаеше, че той ще дойде; просто не би го направила. Трудно му бе да повярва, че я няма. Слезе по стълбите, излезе на улицата и погледна към прозорците на нейния апартамент. Прозорците бяха тъмни.

Загледа се в прозорците, сякаш изправен пред огромно предателство. После изпита болезнено чувство на самота, като бездомник в големия град; за миг забрави собствения си адрес и съществуването си. Сети се за събранието, голямото събрание, на което чичо й се готвеше публично да стане мъченик. Ето къде е отишла проклетата малка глупачка! Изрече на глас:

— Да върви по дяволите!…

И забърза към залата на събранието.

Над квадратната рамка на входа към залата светеше гола електрическа крушка — синьо-бяло топче със заканителен блясък, твърде студен и ярък. Крушката се открояваше в тъмната улица и осветяваше процеждаща се струйка дъжд, искряща като стъклена игла. Беше толкова тънка и гладка, че Кийтинг потръпна, спомняйки си истории за хора, убити от пробождане с ледена висулка. Любопитни скитници безучастно обикаляха в дъжда край входа, редом с тях имаше няколко полицаи. Вратата беше отворена. Неосветеното фоайе беше изпълнено с хора, които не можеха да влязат в претъпканата зала; те слушаха високоговорител, специално поставен за случая. На входа три

смътни фигури раздаваха брошури на минувачите. Единият беше охтичав небръснат млад мъж с дълъг гол врат; другият беше спретнат младеж с кожена яка и скъпо палто; третата беше Катрин Холси.

Стоеше под дъжда, от умора раменете й бяха отпуснати, а коремът — издаден напред, носът й блестеше, очите й грееха от възторг. Кийтинг спря и се вторачи в нея.

Подаде му брошура, протягайки механично ръка, после вдигна очи и го видя. Усмихна се без изненада и каза радостно:

— Виж ти, Питър! Колко мило, че си тук!

— Кейти… — той се задави. — Кейти, какво по дяволите…

— Трябваше да дойда, Питър. — В гласа й нямаше и следа от извинение. — Ти не разбираш, аз…

— Не стой на дъжда. Влез вътре.

— Не мога! Трябва да…

— Поне не стой на дъжда, глупачке! — бутна я грубо през вратата в един ъгъл на фоайето.

— Питър, скъпи, нали не ми се сърдиш? Ето какво стана: мислех, че чичо няма да ми позволи да дойда тук тази вечер, но в последния момент той каза, че мога да дойда, ако искам, и че мога да помогна с брошурите. Сигурна бях, че ще ме разбереш, оставих ти бележка на масата във всекидневната, за да ти обясня, и…

— Оставила си ми бележка? Вътре?

— Да… О… О, боже, не се сетих, та ти естествено не можеш да влезеш, колко съм глупава, но толкова бързах! Нали не ми се сърдиш, моля те! Знаеш ли какво означава това за него? Знаеш ли, че той се жертва, идвайки тук? Сигурна бях, че ще го направи. Казах им го, на хората, които знаят, че няма друга възможност, че това ще бъде краят за него… и наистина може би е така, но него не го е грижа. Такъв си е. Страх ме е, но съм и много щастлива, защото това, което той прави… ми вдъхва вяра във всички хора. Страх ме е, защото нали знаеш, Уайнънд ще…

— Млъкни! Всичко знам. И ми се повдига. Не ми се слуша за твоя чичо, за Уайнънд или за проклетата стачка. Да се махаме оттук.

— О, не, Питър! И дума да не става! Искам да го чуя и…

— Млъкнете вие там! — изшътка към тях някой от тълпата.

— Пропускаме всичко — прошепна тя. — Сега говори Остин Хелър. Не искаш ли да чуеш Остин Хелър?

Кийтинг погледна към високоговорителя с респект, какъвто изпитваше към всички известни имена. Не беше чел кой знае какво от Остин Хелър, но знаеше, че той е водещ коментатор на „Кроникъл“, великолепен независим вестник, архивраг на изданията на Уайнънд. Хелър произхождаше от стара известна фамилия и беше завършил в Оксфорд. Започна кариерата си като литературен критик и стана ненадминат майстор на словото, разобличаващ всички форми на принуда, частна или обществена, на небето и на земята; ругаеха го проповедници, банкери, женски клубове и профсъюзни активисти. Беше по-изискан от представителите на елита, които обикновено взимаше на подбив. Имаше по-яко телосложение от работниците, които обикновено защитаваше. Можеше да говори за най-новата пиеса на Бродуей, за средновековна поезия или международни финанси. Никога не даряваше пари на благотворителни организации, но харчеше от собствените пари повече, отколкото можеше да си позволи, за да защитава политически затворници навсякъде по света.

Гласът от високоговорителя беше рязък и ясен, с лек английски акцент.

— … и трябва да имаме предвид — продължи без емоция Остин Хелър, — че след като, за жалост, сме принудени да живеем заедно, най-важното, което трябва да помним, е, че единственият начин да имаме някакъв закон е да имаме възможно най-малко закони. Според мен няма друг етичен стандарт, с който да се измери цялостното неетично понятие държава, освен с количеството време, мисъл, пари, с усилията и подчинението, които обществото изтръгва насила от всеки свой член. Ценностите и цивилизоваността на обществото са обратнопропорционални на това ограбване. Няма закон, който да застави човека да работи при условия, различни от тези, които той сам избира. Няма закон, който да му попречи да определя тези условия — но няма и закон, който да принуди работодателя да ги приеме. Свободата да се договаряме или да не се договаряме, е основа на нашето общество — а свободата да стачкуваме, е част от нея. Споменавам това, за да ви напомня, че има един Петроний от Хелс Кичин[1], един изтънчен негодник, който напоследък доста кресливо ни убеждава, че тази стачка руши законността и реда.

Високоговорителят избълва остър, пронизителен възглас на одобрение и шумни аплодисменти. Хората във фоайето бяха смаяни.

Катрин сграбчи лакътя на Кийтинг.

— О, Питър! — прошепна тя. — Той има предвид Уайнънд! Уайнънд е роден в Хелс Кичин. Той може да си позволи да говори така, но Уайнънд ще си излее гнева на чичо Елсуърт!

Кийтинг престана да слуша речта на Хелър, защото почувства такова силно главоболие, че от шума го заболяха очите и затвори клепачи. Облегна се на стената.

Стреснато отвори очи, осъзнавайки, че около него е настъпила странна тишина. Не беше чул кога Хелър е престанал да говори. Хората във фоайето стояха в напрегнато, тържествено очакване. Дращенето на високоговорителя привличаше погледите към тъмната му фуния. И тогава в тишината се разнесе висок и бавен глас:

— Дами и господа, имам честта сега да ви представя господин Елсуърт Монктън Тухи!

Бенет спечели баса в кантората, помисли си Кийтинг. Последваха няколко секунди тишина. А после се случи нещо, което блъсна Кийтинг по тила; то не беше нито звук, нито удар, а нещо, което раздра времето, откъсвайки този миг от обичайния му ход. Първо усети само шок; изтече една отчетлива, осъзната секунда, преди да си даде сметка, че това са аплодисменти. Беше гръм от аплодисменти и той помисли, че високоговорителят ще експлодира. Нестихващите аплодисменти натискаха стените на фоайето. На Кийтинг му се стори, че усеща как стените се издуват навън към улицата. Хората около него аплодираха възторжено. Катрин стоеше с отворена уста. Сигурен беше, че тя е спряла да диша. Мина доста време и изведнъж настъпи тишина, също толкова внезапна и поразителна като грохота; звукът във високоговорителя замря. Замълчаха и хората във фоайето. И тогава прозвуча гласът.

— Приятели мои — каза той, просто и тържествено. — Братя — добави меко, сякаш без да иска, произнасяйки развълнуван и двете обръщения, с усмивка, извиняваща вълнението. — Вашето посрещане ме трогва по-силно, отколкото е редно да си позволя. Надявам се да ми простите, че се държа като суетното дете, което е във всички нас. Давам си сметка — и го приемам именно така, — че аплодисментите ви не са за моята личност, а за принципа, който имам щастието да отстоявам най-смирено тази вечер.

Не беше глас, а чудо. Вееше се като кадифено знаме. Изричаше английски думи, но звънливата яснота на всяка сричка прозвучаваше като нов език, на който се говори за първи път. Това беше глас на титан.

Кийтинг остана със зяпнала уста. Не чуваше какво казва гласът. Слушаше красотата на безсмислените звуци. Не изпитваше нужда да узнае техния смисъл; беше готов да приеме всичко, беше готов сляпо да се остави да го водят.

— … и така, приятели мои — казваше гласът, — поуката, която трябва да изведем от нашата трагична борба, е поуката за единството. Или ще се обединим, или ще бъдем победени. Нашата воля — волята на онеправданите, забравените, потиснатите — ще ни сплоти, за да ни превърне в огромна сила, с обща вяра и обща цел. Време е всеки отделен човек да се отрече от мислите за своите малки нищожни проблеми, за печалба, уют и доволство. Време е да се влеем в голямото течение, в прииждащата река, която идва да отнесе всички ни, и желаещите, и нежелаещите, към бъдещето. Историята, приятели мои, не ни пита дали сме съгласни. Тя е неумолима, като гласа на масите, които я създават. Нека се вслушаме в нейния зов. Нека се организираме, братя мои. Нека се организираме. Нека се организираме. Нека се организираме.

Кийтинг погледна Катрин. Нея я нямаше — имаше само едно бяло лице, което се разтваряше в звуците от високоговорителя. Не защото слушаше чичо си. Кийтинг не я ревнуваше от него, макар да му се искаше. Това не беше привързаност. Нещо студено и безлично я изсмукваше и пречупваше волята й. Не беше човешка воля, а нещо без име, което я поглъщаше.

— Да излезем от тук — прошепна той. Гласът му беше гневен. Страхуваше се.

Тя се обърна към него, сякаш излизаше от несвяст. Стана му ясно, че се опитва да си спомни кой е и защо е с нея. Тя прошепна:

— Добре. Да излезем.

Тръгнаха по улиците, в дъжда, без посока. Беше студено, но те вървяха, движеха се заради самото движение, за да усещат как се движат мускулите им.

— Ще станем вир-вода — каза най-после Кийтинг, опитвайки се да прозвучи естествено. Мълчанието помежду им го уплаши. То

потвърждаваше, че двамата бяха преживели едно и също нещо и че то наистина се беше случило. — Да влезем някъде да пийнем нещо.

— Добре, да влезем — каза Катрин. — Толкова е студено… Колко глупаво от моя страна! Пропуснах речта на чичо, а толкова исках да я чуя. — Всичко беше наред. Тя го каза. Каза го напълно естествено, с подобаващо съжаление. Нещото бе изчезнало. — Но исках да съм с теб, Питър… искам да съм винаги с теб. — Нещото направи последен опит да ги овладее, не чрез думите, изречени от нея, а чрез причината, която я накара да ги изрече. След това изчезна и Кийтинг се усмихна. Пръстите му потърсиха голата й китка между ръкава и ръкавицата. Почувства топлата й кожа.

Няколко дни по-късно Кийтинг чу историята, която се разказваше из целия град. Разправяха, че в деня след голямото събрание Гейл Уайнънд повишил заплатата на Елсуърт Тухи. Разярен, Тухи се опитал да му откаже.

— Не можете да ме подкупите, господин Уайнънд — казал той.

— Не ви подкупвам — отговорил Уайнънд, — не се ласкайте.

Стачката приключи и спрените строежи бяха подновени с пълна сила в целия град. Кийтинг работеше денонощно. Кантората бе затрупана с нови поръчки. Франкън се усмихваше на всички и покани служителите си на малко тържество, за да се забравят изречените горчиви думи. Разкошната къща от сив гранит на господин и госпожа Дейл Ейнсуърт на „Ривърсайд Драйв“ — любимият проект на Кийтинг в късен ренесанс — най-после беше завършена. Г-н и г-жа Дейл Ейнсуърт дадоха прием по случай новата си къща, на който бяха поканени Гай Франкън и Питър Кийтинг, но Лусиъс Н. Хайер беше пропуснат, сякаш неволно, както му се случваше непрекъснато напоследък. На Франкън му хареса приемът, защото всеки квадратен метър гранит в къщата му напомняше за внушителната сума, получена от една гранитна кариера в Кънектикът. Приемът хареса и на Кийтинг, защото достолепната госпожа Ейнсуърт му каза с подкупваща усмивка:

— Сигурна бях, че съдружникът на господин Франкън сте вие! Разбира се, че фирмата се казва Франкън и Хайер! Как съм се заблудила! За извинение мога да ви кажа, че дори да не сте негов съдружник, имате пълното право да станете!

Животът в кантората течеше гладко, всичко изглеждаше наред.

Но една сутрин, скоро след приема у семейство Ейнсуърт, за изненада на Кийтинг Франкън пристигна в кантората видимо раздразнен.

— Няма нищо — Франкън махна нетърпеливо с ръка към Кийтинг, — всичко е нормално.

В чертожната зала Кийтинг видя, че трима чертожници са се скупчили и четат с нездрав интерес нюйоркския „Банър“; единият се изхили злорадо. Щом го видяха, вестникът тутакси изчезна. Нямаше време да провери за какво става дума; в кабинета го чакаха куриер на строителен предприемач, куп писма и чертежи за одобрение.

След три часа забрави за случката, затънал във всекидневните си задачи. Чувстваше се лек, с ясна мисъл, бодър и енергичен. Наложи се да отиде до библиотеката, за да сравни един чертеж с най-добрите образци. На излизане от кабинета си подсвиркваше с уста, размахвайки весело чертежа.

Почти излетя до средата на приемната и изведнъж спря; чертежът се развя напред, после го плесна по коленете. Спомни си, че е напълно неуместно да се държи по такъв начин на това място.

До парапета стоеше млада жена и разговаряше със служителката, в приемната. Стройната ѝ фигура не се вместваше в представите за нормално човешко тяло. Формите ѝ бяха толкова издължени, крехки и деликатни, че приличаше на стилизирана рисунка на жена, в сравнение с която обичайните пропорции на човешкото тяло изглеждат тежки и тромави. Носеше сив костюм със семпла кройка; контрастът между изтънчената строгост на дрехата и вида на жената беше съзнателно подсилен и създаваше впечатление за невероятна изисканост. Пръстите на едната ѝ ръка бяха опрени на перилото, властната ѝ издължена ръка завършваше с тънка длан. Сивите очи не бяха с овална форма, а приличаха на дълги правоъгълни прорези между успоредните линии на миглите; излъчваше ледено спокойствие. Устните ѝ издаваха силна порочност. Лицето ѝ, бледозлатистата коса и костюмът сякаш нямаха цвят, а само намек за цвят, нюанс от цветовата реалност и поради това всичко около нея изглеждаше твърде грубо. Кийтинг ѝ се любуваше безмълвно. За първи разбра какво имат предвид хората на изкуството, когато говорят за красотата.

— Ще се срещна с него сега, ако изобщо ще се срещаме — каза тя на служителката. — Той ме помоли да дойда и това е единственото време, с което разполагам. — Не прозвуча като заповед; говореше така, сякаш е излишно гласът й да звучи заповеднически.

— Да, но… — на таблото пред служителката светна лампичка и тя бързо включи линията. — Да, господин Франкън… — Изслуша го и кимна облекчено. — Да, господин Франкън. — Обърна се към посетителката. — Моля, заповядайте, влезте веднага.

Младата жена тръгна към стълбите и погледна Кийтинг, минавайки край него. Погледът й сякаш се плъзна, без да спре нито за миг. Възторгът му избледня. Успя да зърне в очите й досада и леко презрение. Усети в погледа й хладна жестокост.

Чу я как се качва по стълбите и усещането изчезна, а възторгът се върна. Отиде при служителката и я попита с несдържано любопитство:

— Коя е тази? — попита.

Секретарката вдигна рамене.

— Девойчето на шефа.

— Виж ти, какъв щастливец! — каза Кийтинг. — Крие я от мен.

— Не ме разбрахте — каза студено секретарката. — Тя е дъщеря му. Доминик Франкън.

— О — каза Кийтинг. — О, господи!

— Нали? — момичето го погледна саркастично. — Четохте ли „Банър“ тази сутрин?

— Не. Защо?

— Прочетете го.

Таблото забръмча и тя му обърна гръб.

Прати едно момче да му купи сутрешния „Банър“ и го разгърна нетърпеливо на рубриката „Вашият дом“ от Доминик Франкън. Говореше се, че напоследък жъне голям успех с описания на домовете на изтъкнати нюйоркчани. Беше специалистка по вътрешен дизайн, но понякога се пробваше и в архитектурната критика. Този път темата й беше новата къща на г-н и г-жа Дейл Ейнсуърт на „Ривърсайд Драйв“. Написала бе следното:

„Влизате във величествено фоайе от позлатен мрамор и решавате, че сте в кметството или централната поща, но не сте. Тук има всичко: меценин с колонада, стълбище с висящи орнаменти и

картуши във формата на преплетени кожени колани. Те обаче не са от кожа, а от мрамор. Трапезарията има разкошна бронзова врата, поставена погрешка на тавана, под формата на пергола със свежи бронзови гроздове. По стените висят умрели патици и зайци в букети от моркови, петунии и зелен фасул. Струва ми се, че няма да са много привлекателни, ако са истински, но след като са калпави гипсови имитации, всичко е наред… Прозорците на спалните гледат към тухлена стена, която не е особено чиста, но кой ще наднича в спалните… Големите фасадни прозорци изобилно пропускат светлина, също като краката на мраморните амурчета, задрямали навън. Амурчетата са добре охранени и от улицата изглеждат прекрасно, на фона на фасадата от строг гранит. Те са чудесни, само дето едва ли ще се насладите на гледката на напуканите им петички, ако погледнете навън, за да видите дали вали. Ако тя ви омръзне, винаги можете да погледате навън от централните прозорци на третия етаж, към чугунения задник на Меркурий, седнал на корниза над входа. Този вход е много красив. Утре ще посетим дома на г-н и г-жа Смайт-Пикъринг.“

Къщата бе проектирана от Кийтинг. Но напук на целия си гняв, той не се сдържа да прихне при мисълта как ли се е чувствал Франкън, четейки рубриката, и как Франкън ще се изправи пред г-жа Дейл Ейнсуърт. После забрави и къщата, и статията. Мислеше само за момичето, което я беше написало.

Взе произволно три скици от масата и тръгна към кабинета на Франкън, за да му ги представи, без да има нужда от неговото одобрение.

Спря на площадката пред затворената врата. Зад вратата кънтеше гласът на Франкън, висок, гневен и безпомощен. Гласът на Франкън, когато беше победен.

— … безподобно оскърбление! От собствената ми дъщеря! Допускал съм, че си способна на всичко, но това е прекалено. Какво ще правя? Какво ще им обяснявам? Даваш ли си сметка, поне малко, в какво положение съм? При тези думи тя се разсмя; смехът й беше весел и студен. Той разбра, че е по-добре да не влиза. Реши, че не иска да влиза. Отново се уплаши, също както се бе уплашил от очите й.

Обърна се и заслиза по стълбите. Стигайки до долния етаж, си помисли, че ще се запознае с нея, и то съвсем скоро, и че Франкън не

ще може да попречи. Зачака нетърпеливо този миг. Засмя се с облекчение, сещайки се каква представа си бе изграждал за дъщерята на Франкън в продължение на няколко години. Започна да променя плановете си за бъдещето. Но смътно си даваше сметка, че ще е по-добре никога да не я среща.

---

[1] Hells Kitchen — предградие на Ню Йорк. Името означава Кухнята на Ада. — Бел.прев. ↑

X

Ралстън Холкъм видимо нямаше врат, но брадичката му го компенсираше. Брадичката и челюстите му се извиваха в безупречна дъга, опряна на гърдите му. Розовите му бузи бяха, меки, отпуснати от възрастта, като кора на попарена праскова. Гъстата му бяла коса се издигаше над челото и се спускаше по раменете като средновековна грива. Отзад по яката му имаше пърхот.

Ходеше по улиците на Ню Йорк с широкопола шапка, тъмен делови костюм, бледозелена сатенена риза, жилетка от бял брокат и огромна черна папийонка, подаваща се изпод брадичката му. Ходеше с жезъл — не бастун, а дълъг абаносов жезъл с топка от масивно злато. Сякаш огромното му тяло се бе примирило с условностите на прозаичната цивилизация, но овалът на гърдите и корема му изпъкваше, развявайки знамето на вътрешния му мир.

Всичко това му бе позволено, защото беше гений. Беше и президент на Американската гилдия на архитектите.

Ралстън Холкъм не споделяше възгледите на своите колеги в организацията. Не беше нито заклет строител, нито бизнесмен. Самият той се определяше като човек с идеали.

Критикуваше окаяното състояние на американската архитектура и безпринципния еклектизъм на архитектите. Във всеки период от историята, казваше той, архитектите са строели в духа на своето време, без да копират миналото; оставаме верни на историята само ако спазваме нейния закон, който изисква да вкоренияваме изкуството си дълбоко в реалността на собствения ни живот. Холкъм изтъкваше колко е глупаво да се издигат сгради в гръцки, готически или романски стил. Умоляваше: нека сме модерни, нека да градим в стил, принадлежащ на нашето време. Той беше основал такъв стил — стилът Ренесанс.

Излагаше ясно аргументите си: тъй като след Ренесанса в света не се е случило нищо важно от историческа гледна точка, трябва да смятаме, че все още живеем в този период; всички външни изяви на

нашето съществуване трябва да бъдат верни на образците на великите майстори от шестнадесети век, подчертаваше той.

Не можеше да понася малцината, които говореха за модерна архитектура, използвайки думи, коренно различни от неговите. Той не им обръщаше внимание; казваше само, че хората, които искат изцяло да скъсат с миналото, са невежи мързеливци и че човек не може да поставя оригиналността над Красотата. Произнасяше последната дума с благоговеен трепет.

Приемаше само внушителни поръчки. Беше специалист по вечното и монументалното. Строеше паметници и капитолии. Изпълняваше проекти за международни изложения.

Строеше като композитор, направляван от мистична сила. Спохождаха го внезапни вдъхновения. Добавяше огромен купол над плоския покрив на готова сграда, украсяваше някой свод с мозайка от варак, заменяше фасада от варовик с мраморна. Клиентите му пребледняваха, изгубваха ума и дума… и плащаха. Властната му личност надделяваше винаги, когато клиентът се опиташе да прояви спестовност; неговият непреклонен, мълчалив и необорим довод беше, че е Творец. Радваше се на огромен престиж.

Произхождаше от семейство, включено в Социалния регистър. На средна възраст се бе оженил за млада дама, чието семейство не фигурираше в Социалния регистър, но печелеше купища пари от империя за дъвки, наследена от единствената дъщеря.

Ралстън Холкъм беше на шестдесет и пет години, към които добавяше още няколко, за да получава комплименти от приятели за чудесната си физика; госпожа Ралстън Холкъм беше на четиридесет и две, но се опитваше да изглежда много по-млада.

Госпожа Ралстън Холкъм имаше салон и даваше неофициални приеми в неделя следобед.

— Всеки, който се смята за име в архитектурата, се отбива при нас — казваше тя на приятелите си и добавяше: — Добре правят тези, които се отбиват.

Беше мартенски неделен следобед. Кийтинг тръгна с колата си към дома на Холкъм, който бе копие на флорентински дворец. Ходеше там по задължение, малко неохотно. Посещаваше редовно прочутите приеми, но се отегчаваше, защото познаваше всички, които ходеха там.

Знаеше обаче, че този път трябва да отиде, защото приемът бе по случай поредният капитолий, проектиран от Ралстън Холкъм.

Внушително множество се бе събрало в мраморната бална зала на семейство Холкъм. Хората бяха пръснати на групи, като островчета сред пространството, достатъчно за дворцови приеми. Гостите се опитваха да се държат непринудено и да блеснат. Стъпките отекваха по мраморния под като в гробница. Пламъците на високите свещи се блъскаха отчаяно в сивата светлина отвън; дневната светлина замъгляваше сиянието на свещите, а те й придаваха преждевременен здрачен нюанс. Умален модел на новия щатски капитолий се мъдреше насред залата върху постамент, осветен с малки електрически крушки.

Госпожа Ралстън Холкъм заемаше почетното място на масата за чай. Всеки гост получаваше крехка чаша от прозрачен порцелан, отпиваше две малки глътки и се изнасяше към бара. Двама огромни прислужници отнасяха излишните чаши.

Г-жа Ралстън Холкъм беше, по думите на млада и въодушевена нейна приятелка, „дребна, но интелектуалка“. Страдаше тайно от миниатюрния си ръст, но се бе научила да го компенсира. Умееше да обяснява, че носи дрехи десети размер и пазарува в детските магазини. Обличаше се като гимназистка и през лятото обуваше къси чорапи, показвайки дългите си крака с изпъкнали сини вени. Обожаваше знаменитостите. Те бяха смисъла на живота й. Преследваше ги безпощадно; гледаше ги с широко отворени очи, изпълнени с възхищение, изтъквайки своята незначителност и смирение пред тяхното съвършенство; вдигаше рамене мълчаливо и враждебно, когато някой от тях не взимаше под внимание нейните възгледи за задгробния живот, теорията на относителността, архитектурата на ацтеките, контрола над раждаемостта или филмите. Имаше мнозина бедни приятели и се хвалеше с този факт. Ако някой от тях станеше заможен, тя го изоставяше, приемайки като предателство подобряването на финансовото му състояние. Искрено мразеше богатите: те притежаваха единственото, с което тя можеше да блесне. Гледаше на архитектурата като на своя лична територия. Името й беше Констанс, но смяташе за изключително сполучливо прозвището Кики, което наложи на приятелите си доста след като бе навършила тридесет години.

Кийтинг винаги се чувстваше неловко в присъствието на госпожа Холкъм. Тя му се усмихваше твърде настоятелно и коментираше думите му с намигване:

— О, Питър, колко си закачлив! — макар че в поведението му нямаше и следа от закачливост. И този път, както обикновено, той я поздрави, навеждайки се почтително над ръката й, а тя се усмихна иззад сребърния чайник. Носеше царствена рокля от смарагдовозелено кадифе и пурпурна лента в късо подстриганата си коса, вързана отпред на кокетна малка фльонга. Кожата й беше загоряла и суха, а на носа й се виждаха разширени пори. Подаде чаша на Кийтинг. Осветен от свещите, на пръста й проблесна квадратен смарагд.

Кийтинг изказа възхищението си от капитолия и се измъкна под предлог, че иска да го разгледа. Остана пред него необходимия брой минути, парейки устните си с горещата течност с аромат на карамфил. Холкъм, който никога не гледаше към модела, но и никога не пропускаше гост, спрял пред него, потупа Кийтинг по рамото и каза нещо за младите хора, които изучават красотата на ренесансовия стил. После Кийтинг обиколи салона, стисна вяло няколко ръце и си погледна часовника, пресмятайки след колко време ще е допустимо да си тръгне. И изведнъж се закова на място.

Зад широк свод, в малка библиотека видя Доминик Франкън в компанията на трима млади мъже.

Беше се облегнала на една колона, с коктейлна чаша в ръка. Носеше костюм от черно кадифе; тежкият плат, който не пропускаше светлинни лъчи, я държеше прикована към реалността, спирайки светлината, прозираща през плътта на ръцете, шията и лицето й. В чашата й проблясваше бяла огнена искра, която приличаше на студено метално разпятие, на увеличително стъкло, фокусиращо лъчите на кожата й.

Кийтинг се втурна в тълпата и откри Гай Франкън.

— Я виж ти, Питър! — каза весело Франкън. — Искаш ли да ти взема нещо за пиене? Не толкова горещо — добави той, понижавайки гласа си, — но „Манхатънс“ не е лошо питие.

— Не — каза Кийтинг, — благодаря.

— Entre nous — каза Франкън, намигвайки към модела на капитолия, — съвсем бездарно, нали?

— Да — каза Кийтинг. — Жалки пропорции… Този купол прилича на лицето на Холкъм, имитиращо изгрев на покрива… — Бяха спрели точно пред библиотеката и очите на Кийтинг се спряха на момичето в черно, подканвайки Франкън да го забележи; хареса му, че държи Франкън в капан.

— А планът! Планът! Виждаш ли, на втория етаж… о, — каза Франкън, забелязвайки накъде гледа Кийтинг.

Погледна към Кийтинг, след това към библиотеката, след това отново към Кийтинг.

— Добре — каза накрая Франкън, — ама после да не се сърдиш на мен. Сам го поиска. Ела.

Влязоха заедно в библиотеката. Кийтинг спря на известно разстояние, но погледът му беше особено настоятелен. Франкън се усмихна и каза престорено весело:

— Доминик, скъпа! Мога ли да ти представя Питър Кийтинг, моята дясна ръка? Питър — това е дъщеря ми.

— Приятно ми е да се запознаем — каза тихо Кийтинг.

Доминик направи строг поклон.

— Толкова отдавна очаквам да се запозная с вас, госпожице Франкън.

— Ще стане интересно — каза Доминик. — Ще искате да сте мил с мен, разбира се, но няма да е дипломатично.

— Какво имате предвид, госпожице Франкън?

— Баща ми би предпочел да се държите ужасно с мен. С баща ми никак не се разбираме.

— Но, госпожице Франкън, аз…

— Смятам, че е честно да ви го кажа от самото начало. Може да си промените мнението. — Кийтинг потърси с очи Франкън, но той беше изчезнал. — Не — каза тя меко, — татко не ги умее тези неща. Твърде неловко действа. Помолили сте го да ни запознае и той не биваше да допусне аз да се досетя. Все пак всичко е наред, тъй като и двамата си признахме. Седнете.

Тя се отпусна в едно кресло и той покорно седна до нея. След като постояха няколко минути, опитвайки се да се включат в разговора с празни усмивки, непознатите млади мъже се оттеглиха. Кийтинг с облекчение си помисли, че в нея няма нищо страшно, но долови

обезпокоителен контраст между думите й и искрената невинност, с която тя ги изричаше. Зачуди се на кое да вярва.

— Признавам, че поисках да ви бъда представен — каза той. — Очевидно е, нали? Кой не би го поискал? Но не мислите ли, че изводите, които ще си направя, няма да имат нищо общо с вашия баща?

— Само не ми казвайте, че съм красива и прелестна, че не сте срещали друга като мен и силно се страхувате, че ще се влюбите в мен. В крайна сметка пак ще го кажете, но нека да го отложим. Освен това мисля, че можем да се разбираме много добре.

— Но вие се опитвате да ме поставите в много трудно положение, нали?

— Да. Баща ми сигурно ви е предупредил.

— Предупреди ме.

— Трябваше да го послушате. Внимавайте с баща ми. Запознавала съм се с толкова много негови „десни ръце“, че започнах да ставам скептична. Но вие сте първият, който се задържа за по-дълго време. И който вероятно ще се задържи и занапред. Слушала съм много за вас. Поздравления.

— От години очаквам да се запозная с вас. Чета вашата рубрика с такова… — Той млъкна. Даде си сметка, че не биваше да говори за това и преди всичко, че не трябваше да млъква.

— С такова…? — попита тя любезно.

— … с такова удоволствие — завърши той, надявайки се, че тя няма да се хване за думите му.

— О, да — каза тя. — Къщата на Ейнсуърт. Вие сте я проектирали. Съжалявам. Случайно станахте жертва на един от редките ми изблици на честност. Не се проявяват често. Сигурно го знаете, ако сте чели вчерашната ми рубрика.

— Четох я. И… добре, ще последвам вашия пример и ще бъда съвършено откровен. Не го приемайте като оплакване — човек не трябва да се оплаква от своите критици. Но всъщност капитолият на Холкъм е много по-калпав от всичко, за което ни порицахте. Защо го възхвалихте във вчерашната си рубрика? Или бяхте принудена да го направите?

— Не ме ласкайте. Разбира се, че не съм била принудена. Да не би да мислите, че някой обръща достатъчно внимание на

вестникарската рубрика за украса на дома, та да го е грижа какво пиша в нея? Освен това, аз дори не би трябвало да пиша за капитолии. Но украсите за дома взеха да ми омръзват.

— Защо тогава похвалихте Холкъм?

— Защото неговият капитолий е толкова ужасен, че би било банално да го критикувам. Затова си помислих, че ще е забавно да го възвелича до небесата. И така си беше.

— Това ли е начинът, по който работите?

— Това е начинът, по който работя. Но хората не четат моята рубрика, освен домакините, които нямат средства да си украсяват домовете, така че това въобще няма значение.

— А какво харесвате в архитектурата?

— Не харесвам нищо в архитектурата.

— Е, сигурно разбирате, че няма да ви повярвам. Защо пишете, след като няма какво да кажете?

— За да правя нещо. Нещо по-отвратително от много други неща, които бих могла да правя. И по-забавно.

— Хайде, хайде, това не е истинската причина.

— Никога нямам истински причини.

— Но сигурно работата ви доставя удоволствие.

— Така е. Не виждате ли, че ми доставя удоволствие?

— Знаете ли, всъщност ви завиждам. Работите за възхитителна компания, каквато са вестниците на Уайнънд. Най-голямата организация в страната, за която работят най-добрите писачи и…

— Слушайте — каза тя и се наведе поверително към него, — нека ви помогна. Ако току-що се бяхте запознали с моя баща и ако той работеше за вестниците на Уайнънд, трябваше да кажете точно тези неща. Но не и на мен. Именно това очаквах да ми кажете, а аз не обичам да чувам онова, което очаквам да чуя. Щеше да е много по-интересно да ми кажете, че вестниците на Уайнънд са пълен боклук, жълта преса и че всичките им автори, взети заедно, не струват пукнат грош.

— Така ли мислите за тях?

— Съвсем не. Но не харесвам хора, които се опитват да казват само това, което си мислят, че аз мисля.

— Благодаря. Имам нужда от помощта ви. Никога не съм срещал… о, не, разбира се, точно това не искате да ви казвам. Но бях

искрен за вашите вестници. Винаги съм се възхищавал на Гейл Уайнънд. Винаги съм искал да се запозная с него. Какво бихте казали за него?

— Точно такъв е, какъвто го описва Остин Хелър — изтънчен негодник.

Кийтинг трепна. Спомни си къде беше чул тези думи на Остин Хелър. Споменът за Катрин изглеждаше тромав и груб на фона на тънката бяла ръка, увиснала от облегалката на креслото до него.

— Но какъв човек е той?

— Не знам. Не го познавам.

— Не го познавате?

— Не.

— О, чух, че е много интересен!

— Несъмнено. Когато съм в настроение за нещо упадъчно, вероятно ще се запозная с него.

— Познавате ли Тухи?

— О — каза тя. В очите й се появи блясъкът, който бе виждал и преди. Не му хареса сладката веселост на гласа й. — О, Елсуърт Тухи. Разбира се, че го познавам. Чудесен е. Човек, с когото винаги ми е приятно да говоря. Той е съвършен мерзавец.

— Но, госпожице Франкън! Вие сте първият човек, който…

— Не се опитвам да ви впечатлявам. Казвам го искрено. Възхищавам му се. Толкова е съвършен. В този свят съвършенството не се среща често, нали? А той е точно такъв. Истински съвършен, по свой начин. Всички други са толкова незавършени, разтрошени на толкова много парченца, които не съвпадат едно с друго. Не и Тухи. Той е като монолит. Понякога, когато съм огорчена от целия свят, намирам утеха в мисълта, че всичко е наред, че ще бъда отмъстена, че светът ще си получи заслуженото — защото го има Елсуърт Тухи.

— За какво искате да бъдете отмъстена?

Тя го изгледа за миг с вдигнати клепачи, така че очите й не изглеждаха правоъгълни, а меки и бистри.

— Много умно нещо казахте. Първото умно нещо, което изрекохте.

— Защо?

— Защото знаете за какво да се хванете от всички глупости, които избърборих. Така че трябва да ви отговоря. Желая да бъда

отмъстена за факта, че няма нищо, за което да бъда отмъстена. Сега да продължим за Елсуърт Тухи.

— Всички казват, че той е нещо като светец, истински идеалист, съвършено неподкупен и…

— Това е напълно вярно. Отявленият мошеник е много по-безопасен. Но Тухи е като лакмус за хората. Можеш да научиш много за тях от начина, по който го възприемат.

— Защо? Какво точно искате да кажете?

Тя се облегна назад в креслото и протегна ръце към коленете си, извивайки китки с дланите навън, с преплетени пръсти на ръцете. Засмя се непринудено.

— Нищо, което да обсъждаме на чаено парти. Кики е права. Тя мрази да ме вижда, но трябва да ме кани от време на време. А аз не мога да се сдържа да не дойда, след като тя толкова ясно показва, че не ме иска. Знаете ли, тази вечер казах на Ралстън точно какво мисля за неговия капитолий, но той не ми повярва. Усмихна се широко и каза, че съм много сладко момиченце.

— Не е ли прав?

— За какво?

— Че сте много сладко момиченце.

— Не. Не и днес. Накарах ви да се почувствате съвсем неловко. Но ще ви дам компенсация. Ще ви кажа какво мисля за вас, защото ще се чудите какво ли ми е мнението. Мисля, че сте умен и надежден, и открит, и доста амбициозен, и ще успеете. Освен това ми харесвате. Ще кажа на баща ми, че силно одобрявам неговата „дясна ръка“ и ще видите, че няма защо да се страхувате от дъщерята на шефа. Макар че би било по-добре да не казвам нищо на баща ми, защото моята препоръка ще има обратен ефект.

— Мога ли да ви кажа само едно нещо, което мисля за вас?

— Разбира се. Кажете ми всичко, което искате.

— Мисля, че щеше да е по-добре, ако не ми бяхте казали, че ме харесвате. Тогава бих имал по-голям шанс да е истина.

Тя се засмя.

— Щом сте наясно — каза тя, — ние двамата ще се разбираме отлично. Тогава дори може и да стане истина.

Гордън Л. Прескът се появи под свода на балната зала с чаша в ръка. Носеше сив костюм и сребристо вълнено поло. Младежкото му

лице изглеждаше току-що измито. Както обикновено, навяваше мисли за сапун, паста за зъби и открито небе.

— Доминик, скъпа! — извика Прескът, размахвайки чашата и добави рязко: — Здравей, Кийтинг. Доминик, къде се криеш? Чух, че си тук и сума време те търся!

— Здравей, Гордън — каза тя. Каза го съвсем благовъзпитано — в тихия й любезен тон нямаше нищо обидно. Но след неговото въодушевление нейният глас прозвуча глухо и убийствено равнодушно. Сякаш двете нотки се примесиха в звуков контраст около мелодичната нишка на нейното презрение.

Прескът не го долови.

— Скъпа — каза той, — всеки път, когато те видя, изглеждаш все по-прекрасна. Да не повярваш, че е възможно.

— Седми път — каза Доминик.

— Какво?

— Казваш го за седми път, когато се срещнем, Гордън. Броя ги.

— Не може да бъде, Доминик. Не говориш сериозно.

— Нищо подобно, Гордън. Точно водех много сериозен разговор с моя приятел Питър Кийтинг.

Една дама помаха на Прескът и той се възползва, за да се измъкне, гледайки много глупаво. А Кийтинг се наслади на мисълта, че тя пренебрегна друг мъж заради разговора, който искаше да продължи със своя приятел Питър Кийтинг.

Но когато се обърна към нея, тя попита мило:

— Та за какво говорехме, господин Кийтинг? — И в следващия миг загледа с подчертан интерес съсухрен дребен човек, задавил се над чаша уиски в залата.

— Ами — каза Кийтинг — говорехме…

— О, това е Юджийн Петингил. Той ми е голям любимец. Трябва да кажа здрасти на Юджийн.

Изправи се, прекоси залата с тяло, наклонено назад, и отиде при най-непривлекателния сред присъстващите седемдесетгодишен мъж.

Кийтинг се зачуди дали трябва да стане член на братството на Гордън Л. Прескът или всичко е било случайно.

Върна се неохотно в балната зала. Наложи си да минава от група на група сред гостите и да си говори с тях. Наблюдаваше как Доминик Франкън се движи през тълпата и спира да разговаря с други хора. Тя

не го погледна повече. Нямаше представа дали е постигнал с нея успех или се е провалил напълно.

Направи така, че да е на вратата, точно когато тя си тръгна.

Тя се спря и му се усмихна очарователно.

— Не — изрече Доминик, преди той да успее да си отвори устата, — не можете да ме изпратите. Чака ме кола. Все пак ви благодаря.

Тя си тръгна, а той остана безпомощно на вратата, мислейки си яростно, че се изчервява.

Усети мека ръка на рамото си. Обърна се и видя, че Франкън е до него.

— Вкъщи ли си отиваш, Питър? Ще те закарам.

— Но нали трябва да си в клуба към седем.

— Е, нищо, ще закъснея малко. Ще те заведа у дома, няма проблем. — Лицето на Франкън изразяваше необичайна и неподхождаща му загриженост.

Кийтинг го последва мълчаливо. Стана му забавно. Продължи да мълчи, след като двамата се настаниха в уютната кола на Франкън.

— Е? — попита заплашително Франкън.

Кийтинг се усмихна.

— Ти си прасе, Гай. Не можеш да оцениш това, което имаш. Защо не ми каза? Тя е най-красивата жена, която съм виждал.

— О, да — каза мрачно Франкън. — Може би точно това е проблемът.

— Какъв проблем? Къде виждаш проблем?

— Какво всъщност си мислиш за нея, Питър? Забрави външния вид. Ще видиш колко бързо го забравяш. Какво мислиш?

— Ами мисля, че тя има доста силен характер.

— Благодаря ти за дипломатичността.

Франкън навъсено замълча, после каза със странна нотка на надежда:

— Знаеш ли, Питър, изненадах се. Наблюдавах те как дълго разговаряш с нея. Беше изумително. Бях сигурен, че ще те отпрати с малка отровна забележка. Възможно е все пак да се разбираш с нея. Стигнах до заключението, че ти не можеш да кажеш нищо за нея. Може би… Знаеш ли, Питър, исках да ти кажа следното: не обръщай внимание на думите й, че бих предпочел да се отнасяш ужасно с нея.

Това тромаво и искрено изречение съдържаше толкова силен намек, че устните на Кийтинг неволно се извиха, за да подсвирнат от почуда, но навреме спряха. Франкън тежко добави:

— Изобщо не искам да се държиш лошо с нея.

— Знаеш ли, Гай — каза Кийтинг леко покровителствено — не трябваше да се измъкваш така.

— Не умея да разговарям с нея. — Въздъхна. — Така и не се научих. Не мога да разбера какво по дяволите става с нея, но нещо става. Тя просто не се държи човешки. Знаеш ли, изключиха я от две училища, точно преди да завърши. Не знам как е изкарала колежа, но мога да ти кажа, че в продължение на цели четири години умирах от страх, като си отварях пощата, очаквайки съобщение за неизбежното. После реших, че веднъж да стане самостоятелна, вече нищо няма да зависи от мен и няма да се тревожа, но сега е по-лоша от всякога.

— Какво толкова те тревожи?

— Нищо. Опитвам се да не се тревожа. Доволен съм, когато успявам да не мисля за нея. Нищо не мога да направя, просто не ставам за баща. Но понякога чувствам, че в края на краищата това е моя отговорност, макар Бог да ми е свидетел, че не я искам, но все пак отговорността е налице, трябва да направя нещо, няма кой друг да я поеме.

— Позволил си й да те изплаши, Гай, а всъщност няма от какво да се страхуваш.

— Мислиш ли, че няма?

— Няма.

— Може би ти си мъжът, който ще се справи с нея. Сега не съжалявам, че те запознах с нея, а знаеш, че не исках. Да, мисля, че ти си единственият мъж, който може да се справи с нея. Ти си доста… решителен — нали, Питър? — когато си поставиш някаква цел.

— Ами — каза Кийтинг, махвайки безгрижно с ръка, — не се плаша често.

Облегна се на възглавниците, сякаш беше изморен, сякаш не бе чул нищо важно. Не продума до края на пътуването. И Франкън не продума.

* * *

— Момчета — каза Джон Ерик Снайт, — не жалете силите си. Задава се най-важната ни поръчка за тази година. Парите не са много, нали разбирате, но престижът, връзките! Ако успеем да я изпълним, някои велики архитекти ще позеленеят! Остин Хелър ми каза, че ние сме третата фирма, към която се обръща. Не харесал нищо, което големите клечки се опитали да му пробутат. Така че сега всичко зависи от нас, момчета. Трябва да е нещо различно, необичайно, с вкус, но преди всичко различно. Дайте най-доброто от себе си.

Петимата му проектанти седяха в полукръг около него. „Готика“ изглеждаше отегчен, а „Разни“ обезсърчен от самото начало; „Ренесанс“ следеше движението на една муха по тавана. Роурк попита:

— Какво всъщност каза той, господин Снайт?

Снайт вдигна рамене и погледна съзаклятнически Роурк, като че ли двамата знаеха за новия клиент някаква срамна тайна, която е по-добре да не се споменава.

— Нищо кой знае колко важно… но това да си остане между нас, момчета — каза Снайт. — Не се изрази много ясно, като имаме предвид превъзходния английски на статиите му. Призна, че изобщо не разбира от архитектура. Не каза дали иска къща в модернистичен или в друг стил. Каза нещо в смисъл че иска да си има собствена къща, но дълго време се колебаел дали да си построи, защото всички къщи му изглеждали еднакви, всички изглеждали ужасно и се чудел как човек може да си хареса някоя къща. Но все пак знаел, че иска къща, която да обикне. „Къща, която да е важна за мен“, каза той и добави: „не зная каква или как да изглежда.“ Ето, това е. Не каза нищо повече. Почти няма за какво да се хванеш и аз не бих се заел да му предлагам скици, ако не беше Остин Хелър. Но определено не виждам смисъл… Какво има, Роурк?

— Нищо — каза Роурк.

Така завърши първият разговор за жилището на Остин Хелър.

Същия ден Снайт и петимата му проектанти се качиха на един влак и отидоха до Кънектикът, за да видят мястото, което Хелър бе избрал. Дъвчейки сандвичи и фъстъци, стигнаха до самотен скалист бряг, на три мили от затънтено градче. От брега се издигаше начупена на тераси канара, завършваща с отвесна оголена скала. Устремена вертикално над морето, тя образуваше кръст с дългата водоравна линия на бледото море.

— Ето — каза Снайт. — Това е. — В ръката си въртеше молив. — Страхотия, нали? — Въздъхна. — Опитах се да му предложа по-прилично място, но той не го прие много радушно, така че трябваше да млъкна. — Завъртя молива. — Иска къщата му да е там, на самия връх на скалата. — Почеса носа си с острото на молива. — Опитах се да му предложа къщата да е по-далеч от брега и да гледа към скалата, но и това не беше прието добре. — Захапа гумата между зъбите си. — Само като си помисля за взривяването, за изравняването на скалния връх. — Почисти нокътя си с графита, който остави черна следа. — Ами това е… Забележете наклона и качеството на камъка. Достъпът ще е труден… В кантората имам всички проучвания и снимки… Е… някой има ли цигара?… Струва ми се, че това е всичко… Ще ви помагам с идеи… Добре… Кога тръгва проклетият влак?

Петимата проектанти се хванаха на работа. Четиримата веднага застанаха пред чертожните дъски. Роурк няколко пъти отиде сам до мястото.

Петте месеца, откакто Роурк бе постъпил при Снайт, останаха зад него като празно пространство. Ако се бе запитал как се е чувствал, нямаше да намери отговор, освен че не си спомня нищо за тези месеци. Помнеше обаче всеки свой чертеж. Стига да искаше, можеше да си спомни и какво е станало с чертежите, но не искаше.

Не бе обичал нито един от проектите си така, както обикна къщата на Остин Хелър. Оставаше в чертожната зала вечер след вечер, сам пред листа хартия, с мисълта за скалата над морето. Никой не видя чертежите му, преди да ги завърши.

Завърши ги една нощ. Седна до масата с пръснатите чертежи. Остана така часове наред, с едната ръка подпираше челото си, а другата висеше отстрани с пръсти, сковани от притока на кръв. Улицата под прозорците стана тъмносиня, а след това бледосива. Той не гледаше чертежите. Чувстваше се изчерпан и изтощен.

Къщата на скиците не бе проектирана от Роурк, а от скалата, на която трябваше да бъде построена. Сякаш скалата се бе разраснала, за да завърши сама себе си и да разгласи, че за това е създадена. Къщата, разчупена на много нива, следваше скалните тераси и се издигаше заедно със скалата, във възходящи пространства и равнини, сливащи се в ненадминатата хармония. Стените, изградени от гранита на скалата, бяха продължение на нейните вертикални линии; широките издадени

тераси от бетон, сребрист като морето, следваха линията на вълните и на ширналия се хоризонт.

Роурк не бе помръднал от мястото си до масата, когато хората дойдоха в чертожната зала за новия работен ден. Чертежите бяха изпратени в кабинета на Снайт.

Два дни по-късно окончателна скица на къщата, готова, за да бъде показана на Остин Хелър, лежеше увита в паус на една маса. Скицата, избрана и довършена от Джон Ерик Снайт, бе нарисувана от художника китаец. Това бе къщата, проектирана от Роурк. Конкурентите му отпаднаха от състезанието. Беше къщата на Роурк, но с червени тухлени стени и прозорци, сведени до обичайния размер и снабдени със зелени капаци. Двете издадени крила бяха орязани. Вместо голямата тераса с конзоли над морето, имаше балконче с парапет от ковано желязо. Добавени бяха вход с йонийски колони, поддържащи разчупен корниз, както и малка куличка с ветропоказател.

Джон Ерик Снайт стоеше до масата, опънал ръце във въздуха над скицата, за да не докосва девствената чистота на изящните й цветове.

— Точно това е имал предвид господин Хелър, сигурен съм — каза той. — Много добре… да, много добре… Роурк, колко пъти да ти казвам да не пушиш близо до окончателната скица? Дръпни се. Ще падне пепел.

Остин Хелър трябваше да дойде в дванадесет. Но в единадесет и половина се появи госпожа Саймингтън, без да предупреди, и поиска незабавно да говори с господин Снайт. Г-жа Саймингтън беше внушителна вдовица, която току-що се беше настанила в нова къща, проектирана от г-н Снайт; а Снайт очакваше поръчка от брат й за нова сграда с апартаменти. Нямаше как да я отпрати. Поклони й се и я въведе в кабинета си. Бълвайки поток от слова, без да подбира изразите си, тя обясни, че таванът на библиотеката й се напукал, а еркерните прозорци на гостната били постоянно забулени от влага, с която тя не можела да се пребори. Снайт извика главния инженер и двамата се впуснаха в обяснения, извинения и проклятия към строителите. Г-жа Саймингтън не проявяваше никаква готовност да отстъпи. На бюрото на Снайт забръмча звуков сигнал и гласът на служителката в приемната съобщи, че е дошъл Остин Хелър.

Нямаше как нито г-жа Саймингтън да бъде помолена да си тръгне, нито Остин Хелър да чака. Снайт реши проблема, като остави

инженера да я успокоява и я помоли да го извини за момент. Влезе в приемната, стисна ръката на Хелър и му каза:

— Искате ли да влезем в чертожната зала, г-н Хелър? Там осветлението е по-добро. Подготвили сме ви скицата и не ми се иска да я местим.

Хелър явно нямаше нищо против. Последва послушно Снайт в чертожната зала. Беше висок и широкоплещест. Носеше костюм от английски туид. Имаше пясъчноруса коса и квадратно лице. Около ироничните му спокойни очи имаше безброй бръчици.

Скицата лежеше на масата на художника китаец, който се отдръпна смутено и мълчаливо. Съседната чертожна маса беше на Роурк. Той беше с гръб към Хелър. Продължи да чертае, без да се обръща. Служителите бяха инструктирани да не се натрапват, когато Снайт води клиент в чертожната.

Снайт повдигна копринената хартия с крайчеца на пръстите си, като було на младоженка. После направи крачка назад и се вторачи в лицето на Хелър. Хелър се наведе и остана дълго в тази поза, вцепенен и напрегнат, без да продума.

— Слушайте, г-н Снайт — каза най-после. — Слушайте, мисля, че… — и млъкна.

Снайт чакаше търпеливо и доволно, убеден, че предстои нещо, което не иска да смущава.

— Тази скица — изрече Хелър внезапно и гръмогласно, удряйки с юмрук по чертежа, а Снайт потръпна — е най-добра от всички досега!

— Знаех, че ще я харесате, г-н Хелър — каза Снайт.

— Не я харесвам — отвърна Хелър.

Снайт примигна и зачака.

— Толкова близо е до онова, което искам — каза Хелър със съжаление, — и въпреки това се разминава с желанието ми. Не знам защо. Моля да ме извините, ако ви звучи неясно, но аз или харесвам нещата от пръв поглед, или не ги харесвам. Сигурен съм, че няма да ми е уютно с този вход. Входът е чудесен, но човек дори не го забелязва, като го вижда твърде често.

— Моля, позволете да ви изтъкна някои съображения, г-н Хелър. Стремим се да сме модерни, разбира се, но също се опитваме да придадем някакъв вид на къщата. Да съчетаем достолепието с уюта.

Нали разбирате, строга къща като тази се нуждае от малко смекчаване. От архитектурна гледна точка това е точно по правилата.

— Без съмнение — каза Хелър. — Не разбирам от тези неща. Никога през живота си не съм бил наясно с правилата.

— Нека ви обясня скицата и ще видите, че тя е…

— Знам — каза изморено Хелър. — Знам. Сигурен съм, че сте прав. Само че… — Гласът му прозвуча енергично, така му се искаше и да се чувства. — Иска ми се да има някаква спойка, някакво… някаква обединяваща идея… хем я има, хем я няма… искам да изглежда като жива… но не изглежда… Нещо й липсва, а друго й е в повече… Иска ми се да е по-изчистена, по-избистрена… каква дума съм чувал да се използва? — да е смислена…

Роурк се обърна. Стоеше от другата страна на масата. Грабна скицата, ръката му се протегна и моливът се втурна, чертаейки груби черни линии върху неръкотворния акварел. Линиите унищожиха йонийските колони, корниза, входа, куличката, капаците и тухлите; извиха две каменни крила и уголемиха прозорците, разцепиха балкончето и хвърлиха тераса над морето.

Всичко се случи, преди останалите да осъзнаят кога е започнало. Снайт скочи, но Хелър го хвана за китката и го възпря. Ръката на Роурк продължи да събаря стени, да руши и да строи наново с яростен устрем.

Роурк вдигна глава само веднъж за част от секундата и погледна през масата към Хелър. Това им бе достатъчно, за да се запознаят. Роурк продължи и когато остави молива, къщата — проектираната от него къща — бе готова, скицирана с черни линии. Отне му не повече от пет минути.

Снайт се опита да издаде някакъв звук. Тъй като Хелър мълчеше, Снайт реши, че трябва да се нахвърли срещу Роурк и закрещя:

— Уволнен си, дявол да те вземе! Изчезвай! Уволнен си!

— Уволнени сме и двамата — каза Остин Хелър, намигвайки на Роурк. — Ела с мен. Обядвал ли си? Да отидем някъде. Искам да поговорим.

Роурк отиде до шкафчето да си вземе палтото и шапката. Присъстващите в чертожната зала станаха свидетели на нещо изумително. Всички спряха да работят, за да погледат: Остин Хелър

взе скицата, сгъна я на четири, начупвайки свещения картон, и я пъхна в джоба си.

— Но, господин Хелър… — запелтечи Снайт, — нека ви обясня… Ако искате такава къща, всичко е наред, ще направим скицата отново… нека ви обясня…

— Не сега — каза Хелър. — Не сега. — Добави, спирайки на вратата: — ще ви изпратя чек.

В следващия миг Хелър бе излязъл заедно с Роурк. Вратата, затръшната от Хелър, прозвуча като заключителен абзац в негова статия.

Роурк не бе продумал.

В сепарето с приглушена светлина, в най-скъпия ресторант, в който Роурк бе попадал, през блясъка на кристала и сребърните прибори, Хелър заговори:

— … това е къщата, която искам, къщата, която винаги съм искал. Можеш ли да я проектираш, да начертаеш плановете и да надзираваш строежа?

— Да — каза Роурк.

— Колко време ще е нужно, ако започнем веднага?

— Около осем месеца.

— И къщата ще е готова в късната есен?

— Да.

— Точно като тази скица?

— Точно като нея.

— Слушай, нямам представа как се сключва договор с архитект, но ти сигурно си наясно. Подготви договора, за да може адвокатът ми да го одобри следобед, съгласен ли си?

— Да.

Хелър се взря в човека срещу него. Загледа се в ръката, опряна на масата. Вгледа се внимателно в тази ръка. Разгледа дългите пръсти, изпъкналите стави и вени. Изпита усещането, че не той наема на работа този човек, а самият той се съгласява да работи за него.

— На колко си години — попита Хелър, — който и да си ти?

— Двадесет и шест. Искате ли препоръки?

— По дяволите, не. Те са вече в джоба ми. Как се казваш?

— Хауърд Роурк.

Хелър извади чекова книжка, отвори я на масата и хвана писалката си.

— Слушай — каза той, пишейки, — ще ти дам петстотин долара предплата. Намери си кантора или каквото ти трябва, и започвай.

Откъсна чека и го подаде на Роурк с върховете на изпънатите си пръсти, с лакът, опрян на масата. Китката му описа широка дъга. Наблюдаваше Роурк лукаво, с присвити присмехулни очи. Движението му приличаше на поздрав.

Чекът бе написан за „Хауърд Роурк, архитект“.

XI

Хауърд Роурк отвори собствена кантора.

Нае просторна стая на най-горния етаж на стара сграда, с голям прозорец високо над покривите. Виждаше далечната лента на река Хъдсън до перваза на прозореца, а корабите се движеха като чертички под пръстите му, когато ги притиснеше в стъклото. Имаше бюро, два стола и огромна чертожна маса. На стъклото на входната врата написа: „Хауърд Роурк, архитект.“ Стоя дълго в коридора, загледан в тези думи. След това влезе и затръшна вратата. Взе един линеал от масата и го хвърли обратно, сякаш пусна котва.

Джон Ерик Снайт се опита да го разубеди. Роурк отиде в кантората му да си прибере чертожните си инструменти. Снайт излезе в приемната, стисна му топло ръката и каза:

— Е, Роурк! Как си? Ела, влез при мен, искам да поговорим!

И когато Роурк седна пред бюрото му, Снайт изрече на висок глас:

— Виж, човече, надявам се, че си достатъчно разумен да не ми се сърдиш за онова, което казах вчера. Малко се ядосах, но не на работата ти, а защото го направи на онази скица, онази скица… както и да е, няма значение. Нали не ми се сърдиш?

— Не — каза Роурк. — Никак.

— Разбира се, че не си уволнен. Не си го приел на сериозно, нали? Можеш да се върнеш на работа още сега.

— Защо да се върна, господин Снайт?

— Как защо? О, къщата на Хелър, нали? Но ти не вземаш Хелър на сериозно, нали? Видя го колко е луд, сменя си мнението шестдесет пъти в минута. Той няма никакво намерение да ти даде тази поръчка, това трябва да ти е ясно, не е толкова просто, не се прави така.

— Вчера подписахме договора.

— Така ли? Ами чудесно! Добре тогава, Роурк, ето какво ще направим: връщаш поръчката обратно при нас и аз ще ти позволя да напишеш името си до моето — „Джон Ерик Снайт & Хауърд Роурк“. И ще си разделим хонорара. Това ще бъде в допълнение към заплатата

ти… а освен това получаваш повишение. Същата уговорка ще важи за всяка нова поръчка, която донесеш. И… господи, човече, защо се смееш?

— Извинете ме, господин Снайт. Съжалявам.

— Мисля, че не разбираш — каза Снайт озадачено. — Не разбираш ли? За теб това е сигурност. Все още не ти е изгодно да си самостоятелен. Поръчките няма да ти падат от небето просто ей така. Какво ще правиш? При мен ще имаш сигурна работа и ще се подготвиш за самостоятелна практика, ако това е целта ти. След четири-пет години ще си готов за такъв скок. Всички действат така. Нали разбираш?

— Да.

— Значи си съгласен?

— Не.

— Но за бога, човече, ти си полудял! Да започнеш самостоятелно сега? Без опит, без връзки, без… без нищо! Не знам друг подобен случай. Питай когото и да било от гилдията. Чуй какво ще ти кажат. Това е абсурд!

— Сигурно.

— Слушай, Роурк, няма ли да ме изслушаш?

— Ще ви изслушам, щом искате, г-н Снайт. Но ви казвам отсега, че каквото и да ми кажете, нещата няма да се променят. Ако приемете, че е така, нямам нищо против да ви изслушам.

Снайт говори дълго. Роурк го изслуша, без да му възразява, обяснява или отговаря.

— Е, добре, след като си решил твърдо, не се надявай да те върна на работа, като се окажеш на улицата.

— Не се надявам, господин Снайт.

— Никой от гилдията няма да те вземе, като се разчуе как си постъпил с мен.

— Знам, г-н Снайт.

През следващите няколко дни Снайт обмисляше дали да заведе дело срещу Роурк и Хелър. Накрая се отказа, защото нямаше прецедент, на който да се позове; Хелър му беше платил за свършената работа, а къщата беше проектирана от Роурк; освен това никой никога не бе съдил Остин Хелър.

Първият посетител в кантората на Роурк беше Питър Кийтинг.

Отиде при него един ден по обед, без да му се обади предварително. Прекоси стаята и седна на бюрото на Роурк, засмя се и разтвори ръце:

— Е, Хауърд! — каза той. — Гледай ти!

Не се бяха виждали от година.

— Здравей, Питър — каза Хауърд.

— Собствен офис, с твоето име и всичко останало! Толкова бързо! Невероятно!

— Кой ти каза, Питър?

— О, нещата се разчуват. Да не би да мислиш, че не се интересувам от твоята кариера? Знаеш какво е мнението ми за теб. Излишно е да ти казвам, че те поздравявам и ти желая всичко най-хубаво.

— Няма нужда, наистина.

— Хубава ти е кантората. Светла и просторна. Може би не е достатъчно внушителна, но не е зле като начало. А и бъдещето не е много сигурно нали, Хауърд?

— Никак.

— Поел си огромен риск.

— Вероятно.

— Наистина ли смяташ да продължиш така? Имам предвид сам?

— Ще опитам.

— Все още не е късно. Чух какво се е случило и помислих, че със сигурност ще върнеш поръчката на Снайт и ще сключиш добра сделка с него.

— Не.

— Няма ли да го направиш?

— Не.

Кийтинг се зачуди защо го обзема неприятно усещане за раздразнение, защо ли е дошъл, надявайки се да установи, че историята не е вярна, надявайки се да завари Роурк неуверен и готов да отстъпи. Усещането го обзе още щом чу новината за Роурк — усещане за нещо неприятно, което продължи да изпитва, след като бе забравил какво го е предизвикало. То се връщаше безпричинно, беше като прилив на необясним гняв и той се питаше: какво по дяволите чух днес? Тогава си спомняше: о, да, Роурк — Роурк е отворил собствена

кантора. Следващият въпрос беше: И какво от това? — но самият факт му действаше унизително, като обида.

— Хауърд, възхищавам се на смелостта ти. Нали знаеш, имам много повече опит и се радвам на добро име в професията, не ми се сърди, че го казвам — говоря обективно, — но аз не бих дръзнал да постъпя по този начин.

— Така е.

— Значи ти първи направи този скок. Много добре, много добре. Кой би допуснал?… Желая ти всичкия късмет на света.

— Благодаря ти, Питър.

— Знам, че ще успееш. Сигурен съм.

— Сигурен ли си?

— Разбира се! Разбира се, че съм сигурен. А ти?

— Не съм мислил.

— Не си мислил ли?

— Не особено.

— Значи не си сигурен, така ли, Хауърд?

— Защо задаваш този въпрос така настоятелно?

— Какво? Ами… не, не настоятелно, но разбира се, аз съм загрижен, Хауърд, липсата на увереност е много лошо състояние, точно сега в твоя случай. Съмнения ли имаш?

— Никакви.

— Но ти каза…

— Напълно съм уверен, Питър.

— Помислил ли си за регистрация?

— Подадох заявление.

— Та нали нямаш диплома от колежа. Ще ти създадат трудности на изпитите.

— Вероятно.

— Какво ще правиш, ако не получиш разрешение за работа?

— Ще го получа.

— Е, предполагам, че ще се виждаме в Гилдията на архитектите, ако не ме гледаш отвисоко, защото ти ще си пълноправен член, а аз съм младши.

— Не искам да ставам член на архитектурната гилдия.

— Как не искаш? Вече отговаряш на изискванията.

— Може би.

— Ще те поканят да станеш член.

— Кажи им да не си правят труда.

— Какво?

— Питър, водихме такъв разговор преди седем години, когато се опитваше да ме убедиш да стана член на твоето студентско братство в Стантън. Не започвай отново.

— Няма ли да станеш член на Гилдията, след като имаш тази възможност?

— Не, Питър, няма да членувам в никаква гилдия.

— Не си ли даваш сметка, че това е полезно?

— За какво?

— Да бъдеш архитект.

— Нямам нужда от помощ, за да бъда архитект.

— Сам си правиш живота труден.

— Така е.

— Ще ти бъде много трудно, да знаеш.

— Знам.

— Ще си създадеш врагове, ако откажеш поканата.

— Така или иначе ще си създам врагове.

Първият човек, на когото Роурк каза новината, беше Хенри Камерън. Роурк отиде в Ню Джърси ден, след като подписа договора с Хелър. Беше валяло. Камерън се разхождаше бавно по прогизналите пътеки в градината, подпирайки се тежко на бастуна. През изтеклата зима състоянието му се бе подобрило и можеше да ходи по няколко часа на ден. Движеше се трудно, с приведено тяло. Разглеждаше първите зелени стръкове в земята под краката си. От време на време повдигаше бастуна и стягаше краката си, за да се задържи стабилен; с върха на бастуна докосваше някоя свита зелена чашка и гледаше как от нея изтича блестяща капка в здрача. Видя, че Роурк се изкачва по хълма и се намръщи. Бяха се видели само преди седмица и тъй като тези посещения означаваха твърде много и за двамата, никой от тях не искаше те да са твърде чести.

— Е? — попита дрезгаво. — Какво търсиш тук отново?

— Искам да ти кажа нещо.

— Можеше да почака.

— Едва ли.

— Какво има?

— Отворих си кантора. Току-що подписах първия договор.

Камерън завъртя бастуна с връх забит в земята, стъблото описа широк кръг, а двете му ръце, поставени една върху друга, натискаха дръжката. Главата му бавно се клатеше в ритъм с движението. Остана така дълго време със затворени очи. След това погледна Роурк и каза:

— Добре де, не се фукай.

И добави:

— Помогни ми да седна.

Камерън произнесе за първи път това изречение. Сестра му и Роурк отдавна знаеха, че за него е оскърбление, ако някой се опита да му помогне да се придвижи.

Роурк го хвана под ръка и го заведе до една пейка. Камерън се втренчи в залеза и попита рязко:

— Какво? За кого? Колко?

Изслуша мълчаливо разказа на Роурк. Дълго разглежда скицата на пречупения картон, нанесена с молив върху акварела. След това зададе множество въпроси за камъка, стоманата, пътищата, строителните предприемачи, разходите. Не изказа нито поздравления, нито мнение.

Едва когато Роурк тръгна да си ходи, Камерън каза:

— Хауърд, като си отвориш кантората, направи снимки и ми ги донеси да ги видя.

Поклати глава, погледна виновно настрани и изруга.

— Започвам да изкуфявам. Забрави.

Роурк не каза нищо.

Дойде отново след три дни.

— Ставаш досаден — каза Камерън. Роурк му подаде един плик, без да продума. Камерън разгледа снимките на просторната необзаведена кантора, на широкия прозорец, на входната врата. Загледа се в снимката на входната врата.

— Доживях да я видя — каза най-после.

Остави снимката и добави:

— Не точно да я видя. Не по начина, по който исках, но доживях. Сигурно така ще изглеждат сенките от земния живот, които ще

виждаме на онзи свят. Може би така ще виждам нещата отсега нататък. Уча се.

Взе снимката.

— Хауърд — каза, — погледни я.

Задържа я, за да я виждат и двамата.

— Надписът е кратък. Само „Хауърд Роурк, архитект“. Но той е като девизите, които мъжете са гравирали над входовете на своите замъци и са умирали за тях. Това е предизвикателство в лицето на нещо толкова необятно и зловещо, че цялата болка на земята — а знаеш ли колко много страдание има на земята? — цялата болка на земята избликва от това нещо, срещу което се изправяш. Не знам какво е, не знам защо се развихря срещу теб. Знам само, че ще се развихри. И знам, че ако отстояваш тези думи докрай, ще победиш, Хауърд, не само заради самия теб, но в името на нещо, което трябва да победи, което движи света… и никога не печели признание. То ще отмъсти за толкова много хора, които са паднали преди теб, които са страдали, както ще страдаш ти. Да те благослови Бог — или който и да е, който единствен ще види най-доброто, най-възвишеното за човешките сърца. Поел си по пътя към ада, Хауърд.

Роурк тръгна по пътеката към върха на скалата, където стоманеното скеле на къщата на Хелър се извисяваше към синьото небе. Скелето беше издигнато и вече изливаха бетона; големите носещи плоскости на терасите висяха над сребърната водна повърхност, трептяща далеч надолу; водопроводчици и електротехници полагаха тръбите.

Погледна към небесните квадрати, очертани от тънките линии на трегерите и колоните, празните кубове пространство, които бе откъснал от небето. Ръцете му неволно се раздвижиха, за да запълнят бъдещите равнини на стените и да оформят бъдещите стаи. Един камък изтрополи под краката му и заподскача надолу по склона — ехтящи звукови капчици, падащи в слънчевата яснота на летния въздух.

Стоеше на върха на скалата широко разкрачен, сякаш облегнат назад в пространството. Гледаше материалите пред себе си,

стоманените глави на нитовете, искрите в каменните блокове, виещите се спирали в свежата жълта дървесина.

И тогава зърна широкоплещест мъж, оплетен в електрически жици, с лице на булдог, на което грейна огромна грозна усмивка. Порцелановосините му очи проблеснаха дяволито.

— Майк! — каза Роурк, не вярвайки на очите си.

Преди няколко месеца Майк беше заминал за Филаделфия да работи на голям строеж, много преди Хелър да се появи в кантората на Снайт. Затова Роурк си мислеше, че той няма как да е чул новината.

— Здравей, Рижко — каза Майк небрежно и добави: — Здравей, шефе.

— Майк, как…?

— Ти си страхотен архитект. Може ли да пренебрегваш работа като тази? От три дни съм тук и чакам да се появиш.

— Майк, как попадна тук? Защо си свалил мерника? — знаеше, че Майк не се занимава с дребни строежи на частни къщи.

— Не се прави, че не разбираш. Знаеш как попаднах тук. Да не мислиш, че ще пропусна първата ти къща? Смяташ, че е понижение ли? Може и да е. А може и да е обратното.

Роурк протегна ръка и изцапаните пръсти на Майк се сключиха свирепо около нея. Петната, които оставиха по кожата на Роурк, сякаш изразиха всичко, което той искаше да каже. И тъй като се боеше, че може наистина да го каже, Майк изръмжа:

— Давай нататък, шефе, давай. Не пречи на работата.

Роурк тръгна из строежа. Имаше мигове, когато можеше да бъде прецизен и безличен, да спира, за да дава наставления, все едно че това не е проектирана от него къща, а математическа задача; усещаше съществуването на тръбите и нитовете, а личността му се стопяваше.

Но имаше и мигове, когато в него се надигаше нещо, което не беше нито мисъл, нито чувство, а прилив на физическа сила. Изпитваше желание да спре, да се облегне назад и да почувства реалността на своята личност, извисена от стоманената рамка, която се издигаше неясно около яркото, откроено съществуване на тялото му в нейния център. Не се спираше. Продължаваше спокойно нататък. Но ръцете му издаваха онова, което искаше да скрие. Протягаше ръце и ги прокарваше бавно по гредите и спойките. Работниците на строежа го бяха забелязали. Казваха:

— Човекът е влюбен в работата. Не може да удържи ръцете си.

Работниците го харесваха, за разлика от строителните надзорници. Трудно намери фирма, която да построи къщата. Няколко от добрите фирми отказаха поръчката. „Няма да строим такова нещо“. „Не, не искаме да се занимаваме с това. Твърде сложно е за толкова малък строеж.“ „Кой по дяволите иска такава къща? Най-вероятно накрая няма да си получим парите от тоя чешит. Да върви по дяволите.“ „Никога не съм правил подобно нещо. Не знам как се прави. Ще се заема със строеж, който е наистина строеж.“ Един предприемач погледна плановете и ги захвърли, заявявайки категорично:

— Няма да издържи.

— Ще издържи — каза Роурк.

Строителят каза с провлечен и равнодушен глас:

— Така ли? А кой сте вие, че да ми го казвате, мистър?

Намери малка фирма, която искаше работа. Фирмата прие поръчката срещу повече пари — заради риска, който поемаше с този странен експеримент. Строежът напредваше и старшите майстори се подчиняваха начумерено, с неодобрително мълчание, сякаш очаквайки предсказанията им да се сбъднат. Щяха да се зарадват, ако къщата се срути над главите им.

Роурк си купи стар Форд и започна да ходи на строежа по-често от необходимото. Трудно му беше да седи на бюрото в кантората, трудно си налагаше да стои далеч от строежа. Понякога на строежа му се искаше да забрави кантората и чертожната дъска, да грабне инструментите на работниците и да се включи в издигането на къщата. Спомняше си как бе работил като дете и изпитваше желание да изгради тази къща със собствените си ръце.

Ходеше из строежа, прекрачвайки леко купчини дъски и макари с тел, правеше си бележки и даваше кратки указания с дрезгав глас. Избягваше да гледа към Майк. Но Майк го наблюдаваше, следейки движенията му из къщата. Намигваше му с разбиране винаги, когато Роурк минаваше покрай него. Веднъж му каза:

— Овладей се, Рижко. Приличаш на отворена книга. За бога, неприлично е да си толкова щастлив!

Роурк стоеше на скалата до строежа, загледан в крайбрежието, в дългата сива лента на пътя, виещ се по брега. Профуча открита кола,

пълна с хора, които отиваха на пикник. Мярнаха се ярки пуловери и шалове, развети от вятъра. Викове и смях се примесваха с рева на двигателя. Момиче бе седнало напряко, с провесени крака над вратата. Носеше мъжка сламена шапка, нахлупена над носа и удряше свирепо по струните на хавайска китара, от която изтръгваше хрипливи звуци и крещеше „Хей!“ Хората се наслаждаваха на този ден от своето съществуване, крещяха колкото им глас държи, доволни, че са се отърсили от работата си и от бремето на изминалите дни, през които бяха работили и бяха носили бремето си, за да постигнат тази цел — именно такава беше тяхната цел.

Роурк проследи с поглед преминаващата кола. Помисли, че има разлика, съществена разлика между начина, по който той и тези хора възприемат деня. Реши, че трябва да направи опит да осмисли тази разлика. Но забрави. В следващия миг се загледа в камиона, който бавно изкачваше хълма, натоварен с купчина бляскав гранит.

Остин Хелър често идваше на строежа. Наблюдаваше с любопитство и като че ли с малко изненада как къщата израства. Изучаваше внимателно и Роурк, и къщата. Имаше чувството, че му е трудно да ги разграничава.

Хелър, борецът против принудата, се озадачаваше от Роурк — толкова неподатлив на принуда, че сам се превръщаше в някакъв вид принуда, в ултиматум срещу неща, които убягваха на Хелър. Седмица след първата им среща Хелър знаеше, че е намерил най-добрия си приятел за всички времена; знаеше също, че това приятелство се дължи на непоклатимото безразличие на Роурк. Дълбоко в себе си Роурк нехаеше за Хелър, не изпитваше нужда от Хелър, нямаше привличане, нямаше изисквания. Хелър усещаше граница, до която не можеше да се докосне; отвъд тази граница Роурк не искаше нищо от него и нищо не му даваше. Но когато Роурк го поглеждаше одобрително, когато се усмихваше, когато похвали негова статия, Хелър се чувстваше странно зарадван от тази оценка, която не беше нито ласкателство, нито подаяние.

В летните вечери двамата сядаха на някоя тераса на хълма и си говореха. Тъмнината се изкачваше бавно по гредите на къщата над тях,

а последните лъчи на слънцето се оттегляха към върховете на стоманените колони.

— Защо толкова много харесвам къщата, която ми строиш, Хауърд?

— Една къща може да е смислена, точно както и човек може да е смислен — каза Роурк, — но това се случва много рядко.

— Какво имаш предвид?

— Ами погледни я. Всяка частица от нея съществува, защото къщата има нужда от нея — единствено заради това. Отвън я виждаш същата, каквато я виждаш и отвътре. Стаите, в които ще живееш, определят формата. Пропорциите и размерите се определят от разпределението на вътрешното пространство. Естетиката се определя от начина на съграждането й, тя подчертава принципа, на който е изградена къщата. Можеш да видиш всяка тежест и всяка опора, която я държи. Когато погледнеш къщата, собствените ти очи проследяват целия процес на изграждането й, всяка стъпка от него, знаеш как е съградена и защо. Виждал си сгради с колони, на които не се крепи нищо, с безцелни корнизи, с пиластри, первази, имитации на арки и на прозорци. Виждал си сгради, които сякаш се състоят от една-единствена огромна зала, а имат колони и прозорци, високи колкото шест етажа. Щом влезеш вътре, установяваш, че има шест етажа. Има и сгради, които се състоят от една-единствена зала, но фасадите им са разчертани на мними етажи и редове от прозорци. Нали схващаш разликата? Твоята къща е съградена според вътрешната й логика. Другите са построени с цел да впечатляват. Логиката, която определя твоята къща, е вътре в къщата. Другите къщи ги определя логиката на зрителния ефект.

— Знаеш ли, че усещането ми е точно такова? Сигурен съм, че когато заживея в тази къща, ще поведа нов живот, и дори най-обикновените неща, които върша във всекидневието, ще придобият някаква почтеност или достойнство, които не мога точно да опиша. Не се учудвай, ако ти кажа, че ще се стремя да живея в хармония с тази къща.

— Именно това беше целта ми — каза Роурк.

— Сега е моментът да ти благодаря, че си се погрижил да се чувствам удобно. Забелязвам много неща, които никога не са ми идвали наум, но ти си ги планирал така, сякаш си знаел от какво имам

нужда. Например кабинетът е за мен най-важното помещение, и ти си му отделил господстващо място, което се вижда и отвън. Кабинетът е свързан с библиотеката, а всекидневната е далеч от тях, както и стаите за гости, за да не чувам какво става там — и още много неща. Проектирал си къщата, мислейки за мен.

— Знаеш ли — каза Роурк, — въобще не съм мислил за теб. Мислех за къщата. — И добави: — Може би точно затова съм разбрал от какво имаш нужда.

Къщата на Хелър бе готова през ноември 1926 г.

През януари 1927 г. „Архитектурна трибуна“ публикува обзор на най-хубавите къщи, построени в Америка през изтеклата година. Списанието отпечата дванадесет големи лъскави страници със снимки на двадесет и четирите къщи, определени от редакторите за най-ценни архитектурни постижения. Къщата на Хелър не бе сред тях.

Рубриките за недвижими имоти на нюйоркските вестници представяха всяка неделя кратки описания на забележителните нови къщи в областта. За къщата на Хелър нямаше нито дума.

Годишникът на Американската гилдия на архитектите (АГА) публикува внушителни снимки на избраните от гилдията най-добри сгради в страната под заглавие „Поглед напред“. Къщата на Хелър не бе спомената.

При редица поводи оратори излизаха на трибуната, за да говорят пред шикозна аудитория за напредъка на американската архитектура. Никой не каза нищо за къщата на Хелър.

В клубовете на АГА бяха изказани някои мнения.

— За нашата страна е позор, че допускаме да се строят сгради като къщата на Хелър. Тя е срам за професията. Трябва да има закони — каза Ралстън Холкъм.

— Така се отблъскват клиентите — каза Джон Ерик Снайт. — Като видят подобна къща, те решават, че всички архитекти са луди.

— Не виждам защо се възмущавате — каза Гордън Л. Прескът. — Мисля, че е ужасно смешна. Прилича на кръстоска между бензиностанция и космически кораб за луната от комиксите.

— Почакайте няколко години и ще видите какво ще стане — каза Юджийн Петингил. — Това чудо ще рухне като къщичка от карти.

— Защо говорим за години? — каза Гай Франкън. — Тези модернистични недомислици не оцеляват повече от един сезон. На собственика скоро ще му писне и набързо ще се настани в къща от добрия, стар, ранен колониален стил.

Къщата на Хелър се прочу в околността. Хората се отбиваха от пътя, паркираха край нея, зяпаха я, сочеха я с пръст и се кикотеха. Работещите на бензиностанциите се подсмиваха, като видеха колата на Хелър. Ходейки на пазар, готвачката на Хелър трябваше да устоява на присмехулните погледи на продавачките. В околността къщата на Хелър получи прозвището „Лудницата“.

Питър Кийтинг казваше със снизходителна усмивка на приятели и колеги:

— Хайде, не говорете така за него. Познавам Хауърд Роурк отдавна, той е талантлив, наистина. Дори на времето работеше за мен. Изгубил си е ума с тази къща. Но ще се научи. Има бъдеще… Мислите, че няма ли? Наистина ли мислите, че няма бъдеще?

Елсуърт Тухи, без чийто коментар и камък не можеше да се издигне на американска земя, сякаш не знаеше, че е построена къщата на Хелър, поне ако се съди по рубриката му. Не сметна за необходимо да уведоми читателите си за нея, дори и само за да я заклейми. Не написа нито дума.

XII

Нюйоркският вестник „Банър“ отпечатваше всеки ден на първа страница коментар, озаглавен „Наблюдения и размишления“ от Алва Скарет. Надежден източник на информация и идеи, колонката формираше общественото мнение в малките градчета из цялата страна. Преди години в нея бе публикувано прословутото изречение: „Всички ние ще се чувстваме далеч по-добре, ако забравим екстравагантностите на нашата капризна цивилизация и обърнем повече внимание на онова, което диваците са знаели много преди нас: да почитаме майка си.“ Алва Скарет беше ерген, натрупал два милиона долара, отличен играч на голф и главен редактор на вестниците на Уайнънд.

Именно Алва Скарет измисли кампанията срещу условията на живот в бедняшките квартали и срещу „хищните собственици“. Публикации на тази тема излизаха в „Банър“ в продължение на три седмици. Тези кампании бяха любими на Алва Скарет, защото привличаха читателите с човечността и социалните си поуки. Бяха подходящи за неделни притурки, илюстрирани с момичета, които скачат в някоя река, а полите им се повдигат доста над коленете. Тиражът се увеличаваше. Разобличените едри собственици, притежаващи цели квартали край „Ист Ривър“, изпаднаха в неловка ситуация. Тези „акули“ отказваха да продадат кварталите на безлична фирма за недвижима собственост, но в края на кампанията отстъпиха и ги продадоха. Никой не можеше да докаже, че фирмата за недвижима собственост е притежавана от компания, притежавана от Гейл Уайнънд.

Вестниците на Уайнънд имаха нужда от редовни кампании. Току-що бе завършила кампания за модерната авиация. В неделната притурка на „Списание за семейството“ имаше научни статии за историята на авиацията, илюстрирани с чертежи на летящи машини от Леонардо да Винчи, снимки на най-новия бомбардировач и рисунка на Икар, гърчещ се в алени пламъци, със синьо-зелено голо тяло, жълти восъчни крила и пурпурен дим. Имаше и рисунка на прокажена

вещица с огнени очи и кристална топка, която през XI в. предсказала, че човекът ще полети, както и на прилепи, вампири и върколаци.

Организираха състезание по авиомоделизъм, открито за момчета под десетгодишна възраст, след като изпратят по пощата три абонамента за „Банър“. Гейл Уайнънд имаше лиценз за пилот и летя сам от Лос Анджелис до Ню Йорк, отбелязвайки континентален рекорд за скорост с малък самолет, построен специално за случая за сто хиляди долара. Беше направил малка грешка, изчислявайки как да стигне до Ню Йорк и се принуди да кацне на каменисто пасище; беше кацане, от което да ти настръхнат косите, но изпълнено безпогрешно; случайно в околността се оказаха цяла група фотографи от „Банър“. Гейл Уайнънд бе излязъл от самолета. Всеки ас в летенето би се разтреперил от преживяното. Гейл Уайнънд застана пред фотоапаратите. На ревера на пилотското му яке имаше изрядна гардения. Вдигна ръка за поздрав, с цигара между двата пръста, които не трепваха. Попитаха го какво е първото му желание след приземяването. Той отвърна, че иска да целуне най-хубавата жена сред присъстващите, избра най-старомодно облечената бабичка в множеството, наведе се и я целуна тържествено по челото, обяснявайки, че тя му напомня за майка му.

По-късно, в началото на кампанията за бедняшките квартали, Гейл каза на Алва Скарет:

— Действай. Изстискай от тази история максимума, на който си способен. — После замина на околосветско пътешествие с яхтата си, придружен от очарователна авиаторка, на която подари трансконтиненталния си самолет.

Алва Скарет започна да действа. Един от ходовете му в кампанията бе да възложи на Доминик Франкън да проучи състоянието на жилищата в бедняшките квартали и да събира човешки истории. Доминик Франкън току-що се беше върнала от лятна ваканция в Биариц. Тя винаги излизаше в отпуск за цялото лято. Алва Скарет я пускаше, защото тя беше сред неговите любими служители, защото го озадачаваше и защото той знаеше, че тя може да напусне работата си, щом пожелае.

Доминик Франкън отиде да живее за две седмици в малко таванско помещение на петия етаж, с единствен прозорец на покрива, в сграда с евтини жилища в „Истсайд“. В стаята й нямаше течаща

вода. Готвеше си сама в кухнята на многобройно семейство на долния етаж; ходеше на гости на съседите, вечер сядаше на площадките на пожарните изходи и ходеше на долнопробни филми с момичетата от квартала.

Носеше овехтели поли и блузи, в които необичайно крехката й фигура придобиваше изтощен и недохранен вид. Съседите решиха, че е туберкулозна. Но тя се държеше така, сякаш се намира в салона на Кики Холкъм — със същото хладно спокойствие и самоувереност. Търкаше с четка пода на стаята си, белеше картофи, къпеше се в метална вана, пълна със студена вода. Справяше се безупречно, макар че никога не бе правила такива неща. Беше оправна, уменията й бяха в пълен контраст с външния й вид. Не се чувстваше неловко в новите условия. Отнасяше се към бедняшкия квартал със същото безразличие, както към салоните за приеми.

Двете седмици изтекоха. Тя се върна в луксозния си апартамент на последния етаж на хотел край Сентръл Парк. В „Банър“ започнаха да излизат статиите й за живота в бедняшкия квартал — безпощадни и потресаващи.

Отиде на официална вечеря. Смаяни гости я засипаха с въпроси: „Скъпа, наистина ли вие написахте тези неща?“, „Доминик, наистина ли живяхте там?“.

— О, да — отвърна тя. Завъртя лениво ръката си под смарагдовата гривна, която бе твърде широка и тежка за тънката й китка. — В притежаваната от Вас сграда на Източна Дванадесета улица, господин Палмър, канализацията се запушва през ден и залива двора. На слънчевата светлина водата се оцветява в синьо и мораво, като дъга. В квартала, който вие стопанисвате от името на компанията „Кларидж“, господин Брукс, са помещенията с най-красивите сталактити, изникващи по таваните — продължи тя, свеждайки златокосата си глава към букетчето бели гардении, красящо роклята й. По матовите листенца на гарденииите проблясваха водни капчици.

Поканиха я да говори на събрание на социални работнички. Събраха се много хора с войнствени радикални настроения, начело с най-изтъкнати жени от тази сфера. Алва Скарет беше много доволен.

— Иди, детето ми — каза той, — и действай без колебание. Трябва да спечелим социалните работнички на наша страна.

Тя се изправи на трибуната в задушната зала. Погледна към морето от лица, чиито изражения откроявaха по отблъскващ начин собствените им добродетели. Заговори с равен, неизразителен глас. Говори дълго. Разказа им следното:

— Семейството в задния апартамент на първия етаж въобще не си плаща наема, а децата не ходят на училище, защото нямат дрехи. Бащата има лична сметка в заведението за контрабанден алкохол на съседния ъгъл. Той е в добро здраве и има хубава работа… Семейството на втория етаж току-що си купи радиоапарат за шестдесет и девет долара и деветдесет и пет цента в брой. Във фасадния апартамент на четвъртия етаж бащата не е работил нито ден през живота си и няма никакво намерение да работи. Имат девет деца, за които получават помощи от общината, а жената е бременна с десето… Щом свърши, в залата се разнесоха няколко гневни ръкопляскания. Вдигна ръка и каза:

— Няма нужда да ръкопляскате. Не очаквам аплодисменти. — Попита учтиво: — Има ли въпроси?

Нямаше.

Върна се вкъщи. В гостната я чакаше Алва Скарет. Имаше нелеп вид, приседнал на ръба на изящния стол. Масивното му туловище приличаше на прегърбено плашило на фона на светлините на огромния град зад плътното стъкло. Градът беше като стенопис, предназначен да осветява и допълва помещението: изящните линии на небостъргачите, извисяващи се в черното небе, продължаваха изящните линии на мебелите; светлините, проблясващи в далечните прозорци, се отразяваха върху голия излъскан под; бездушната прецизност на ъглестите сгради хармонираше със студената бездушна елегантност на предметите в стаята. Алва Скарет нарушаваше хармонията. Приличаше и на добродушен селски доктор, и на печен мошеник. На едрото му лице грееше блага бащинска усмивка, която му отваряше всички врати и беше негова запазена марка. Добронамерената му усмивка не намаляваше, а подсилваше излъчваното от него тържествено достойнство; дългият, тънък и извит нос намаляваше добротата, но подсилваше достойнството; коремът му, люшкащ се над краката, намаляваше достойнството, но подсилваше добродушието му.

Стана, усмихна се широко и пое ръката на Доминик.

— Реших да се отбия, прибирайки се у дома. Имам да ти кажа нещо. Как мина, детето ми?

— Както очаквах.

Тя рязко свали шапката си и я хвърли на най-близкия стол. Косата й очерта дъга през челото и падна хоризонтално към раменете й; беше гладка и стегната, като шапка от блед излъскан метал. Изправи се до прозореца и се загледа в града. Попита го, без да се обръща:

— Какво искаш да ми кажеш?

Алва Скарет й се наслаждаваше. Отдавна се беше отказал от всякакви опити да я докосва, само понякога й хващаше ръката, без да е необходимо, или я потупваше по рамото; престана да мисли по този въпрос, изпитвайки нещо смътно и полуосъзнато, което обобщаваше за самия себе си с думите: човек никога не знае.

— Имам добри новини за теб, дете — каза той. — Подготвям малък план, нещо като реорганизация. Решил съм да създам отдел, който ще се занимава с темите около социалната политика и жените. Ясно ти е, нали, училищата, грижите за дома и семейството, отглеждането на бебета, малолетните престъпници и неща от този род — всичко това ще бъде под ръководството на един човек. Не виждам по-подходяща жена за тази работа от теб, моето момиченце.

— Имаш предвид мен ли? — попита тя, без да се обръща.

— Единствено теб. Щом Гейл се върне, ще му искам съгласието.

Тя се обърна и го погледна. Скръсти ръце и хвана лактите си. Каза:

— Благодаря ти, Алва. Но не искам.

— Какво значи не искаш?

— Значи, че не искам.

— За бога, даваш ли си сметка какъв скок ще направиш?

— Какъв скок?

— В кариерата си.

— Никога не съм казвала, че се стремя към кариера.

— Да не би да искаш вечно да водиш дребна рубрика на някоя от последните страници?

— В никакъв случай. Само докато ми писне.

— Но помисли какво можеш да постигнеш в голямата игра! Помисли какво може да ти предложи Гейл, стига само да му привлечеш вниманието!

— Нямам желание да му привличам вниманието.

— Но, Доминик, имаме нужда от теб. От тази вечер нататък жените ще застанат плътно зад теб.

— Едва ли.

— Наредих да запазят две колони за репортаж за събранието и твоята реч.

Тя взе телефона и му подаде слушалката.

— По-добре ги отмени.

— Защо?

Разрови купчината листове на бюрото, намери няколко страници, напечатани на машина и му ги подаде.

— Ето речта, която произнесох тази вечер.

Той я прочете набързо. Не продума, но притисна челото си с ръка. Грабна телефона и нареди да пуснат възможно най-кратка дописка за събранието, без да споменават името на оратора.

— Чудесно — каза Доминик, щом той затвори телефона. — Уволнена ли съм?

Той тъжно поклати глава.

— Това ли искаш?

— Не непременно.

— Ще потуля нещата — измърмори той. — Няма да казвам на Гейл.

— Както желаеш. Не ме е грижа какво ще направиш.

— Слушай, Доминик, знам, няма да ти задавам въпроси — кажи ми само защо по дяволите все ги вършиш такива?

— Без никаква причина.

— Слушай, казаха ми за шикозната вечеря, на която си направила изказвания по същата тема. После отиваш и произнасяш подобна реч на радикално събрание.

— Но и едното, и другото е вярно, нали?

— О, несъмнено, но не трябваше ли да размениш аудиториите, пред които си ги казала?

— Не би имало никакъв смисъл.

— А имаше ли смисъл това, което направи?

— Не. Нямаше. Но се забавлявах.

— Не те разбирам, Доминик. Случвало се е и преди. Справяш се толкова добре, вършиш чудесна работа и точно когато си пред прага на

истински успех, проваляш всичко. Защо?

— Може би точно по тази причина.

— Ще ми кажеш ли — като на приятел, защото те харесвам и не си ми безразлична — към какво всъщност се стремиш?

— Мисля, че е очевидно. Не се стремя към абсолютно нищо.

Той разтвори ръце и безпомощно сви рамене.

Тя се разсмя.

— Защо придоби толкова тъжен вид? Аз също те харесвам, Алва, и също не си ми безразличен. Дори обичам да си говорим, което е още по-добре. Сега седни спокойно и се отпусни, а аз ще ти предложа питие. Имаш нужда от едно питие, Алва.

Донесе му заскрежена чаша с кубчета лед, които звъннаха в тишината.

— Ти си сладко дете, Доминик — каза той.

— Разбира се. Точно така.

Тя седна на ръба на масата, опря длани зад гърба си, облегна се на изпънатите си ръце и бавно заклати крака. Каза:

— Знаеш ли, Алва, ужасно би било да имам работа, която наистина харесвам.

— И тая хубава! Как можа да измислиш подобна глупост! Какво искаш да кажеш?

— Точно това. Че би било ужасно да имам работа, която харесвам и се страхувам да загубя.

— Защо?

— Защото ще завися от теб — ти си чудесен, Алва, но не си от най-вдъхновяващите личности. Едва ли би било приятно човек да се свива от страх пред камшика в твоята ръка — не се възмущавай, ще е учтиво камшиче и затова ще е още по-грозно. Ще завися от нашия началник Гейл — той е голяма работа, сигурна съм, само че предпочитам никога да не го виждам.

— Защо говориш такива врели-некипели? Нали знаеш, че и Гейл, и аз сме готови на всичко за теб, а лично аз…

— Не е само заради това, Алва. Не е само заради теб. Ако намеря работа, проект, идея или човек, които са ми по вкуса, ще стана зависима от целия свят. Всяко нещо е обвързано с всичко останало. Толкова сме обвързани едни с други. Всички сме хванати в мрежа, мрежата дебне и едно-единствено желание е достатъчно, за да паднем

в нея. Пожелаваш нещо и то става ценно за теб. Знаеш ли кой се готви да ти го изтръгне от ръцете? Няма как да знаеш, може да е толкова наблизо или толкова далеч, но има някой, който се готви да го стори и ти се боиш от всички. Свиваш се от страх, умоляваш и се съобразяваш с всички — стига само да ти позволят да го запазиш. И да внимаваш с кого да се съобразяваш.

— Ако правилно те разбирам, ти критикуваш човечеството като цяло…

— Знаеш ли, толкова е странна представата ни за човечеството като цяло. Всеки има някаква смътна и пламенна представа, когато говори за него, представя си го като нещо тържествено, голямо и важно. Но всъщност съдим за него единствено по хората, които срещаме в живота си. Помисли за тях. Познаваш ли човек, който да ти вдъхва усещане за нещо голямо и тържествено? Има само домакини, които се пазарят с уличните продавачи, лигльовци, които пишат мръсни думи по тротоарите, и пияни дебютантки. Или техни духовни подобия. Наистина можеш да изпиташ респект към хората, когато страдат. Придобиват някакво достойнство. Но заглеждал ли си ги, когато се забавляват? Именно тогава разбираш за какво става дума. Погледни как харчат парите, спечелени с робски труд — за увеселителни паркове и зрелища. Погледни богаташите, които могат да си купят целия свят. Виж какви са им развлеченията. Наблюдавай ги в шикозните незаконни барове. Това е твоето човечество като цяло. Аз не искам дори да се докосна до него.

— По дяволите! Не бива да възприемаш нещата така. Това не е цялостната картина. И в най-лошите сред нас има по нещо добро. Винаги има нещо, което компенсира.

— Още по-зле. Въодушевяващо ли е някой да извърши героична постъпка, а след това да се забавлява на оперета? Или човек, нарисувал великолепна картина… да преспива с всяка срещната мръсница?

— Ти какво искаш? Съвършенство, или какво?

— Или нищо. Както виждаш, избирам нищото.

— Това е нелепо.

— Избирам единственото, което човек наистина може да си позволи. Свобода, Алва, свобода.

— Това ли е за теб свободата?

— Да не искам нищо. Да не очаквам нищо. Да не завися от нищо.

— А ако намериш нещо, което да пожелаеш?

— Няма да намеря. Няма да го погледна. То ще бъде част от твоя чуден свят. Ще трябва да го поделям с всички вас — но аз не ще го сторя. Знаеш ли, никога не се зачитам повторно в прекрасна книга, която съм прочела и съм харесала. Причинява ми болка мисълта за другите очи, които са я прочели, мисълта какви са били тези хора. Подобни неща не могат да се поделят. Не може да се поделят с такива хора.

— Доминик, не е нормално да си толкова изострено чувствителна.

— Изпитвам само такива чувства. Или никакви.

— Доминик, скъпа — каза той искрено, с истинска загриженост, — иска ми се да ти бях баща. Каква трагедия си преживяла в детството си?

— Никаква. Имах чудесно детство. Живеех си свободно, спокойно, никой не ми досаждаше кой знае колко. Само дето често се чувствах силно отегчена. Но съм свикнала.

— Струва ми се, че си злополучен плод на нашето време. Винаги съм го казвал. Ние сме твърде цинични, твърде упадъчни. Ако с пълно смирение се върнем назад, към обикновените добродетели…

— Алва, как можеш да ги говориш такива? Тия приказки са само за редакционните статии… — Тя млъкна, срещайки погледа му — озадачен и малко обиден. Разсмя се. — Греша. Ти наистина вярваш във всичко това. Явно убежденията ти са такива. О, Алва! Точно затова те обичам. Точно затова в този момент правя същото, което направих тази вечер на събранието.

— Какво? — попита объркан той.

— Говоря така, както говоря винаги — на теб, какъвто си. Приятно е да си говорим с теб за тези неща. Знаеш ли, Алва, че първобитните хора са извайвали боговете си в човешки образ? Само си помисли как би изглеждала статуята по твое подобие — гол, с корем и всичко друго.

— Какво общо има това с разговора ни?

— Нищо, скъпи. Прости ми. Знаеш ли, обичам статуи на голи мъже. Не гледай толкова глупаво. Казах статуи. Имах една такава статуя. Май беше Хелиос. Взех я от един музей в Европа. Много

трудно се сдобих с нея, тъй като, разбира се, не се продаваше. Изглежда се бях влюбила в нея, Алва. Донесох я вкъщи.

— Къде е? Иска ми се да видя нещо, което харесваш.

— Строшена е.

— Строшена? Та нали е била музеен експонат? Как се случи?

— Аз я строших.

— Как?

— Хвърлих я във вентилационната шахта. Долу подът е бетонен.

— Да не си полудяла! Защо го направи?

— За да не може никой никога да я види.

— Доминик!

Тя тръсна глава, сякаш за да сложи точка по въпроса. Гъстата й коса се изви тежко, като вълнение в полутечен живак. Каза му:

— Съжалявам, драги. Не исках да те шокирам. Мислех, че пред теб мога да говоря всичко, защото си единственият човек, който не се впечатлява от нищо. Не трябваше да го правя. Изглежда няма смисъл.

Тя скочи леко от масата и му каза:

— Бързо се прибирай у дома, Алва. Късно е. Изморена съм. Ще се видим утре.

Гай Франкън редовно четеше статиите на дъщеря си. Разказаха му какво е говорила на приема и на събранието на социалните работнички. Изобщо не му беше ясно за какво става дума, но знаеше, че точно това може да се очаква от дъщеря му. Тормозеше се, обзет от смътни предчувствия, каквито винаги съпровождаха мислите му за нея. Питаше се дали не я мрази.

И щом си зададеше този въпрос, в съзнанието му неизменно изникваше една и съща картина от детството й. Това се бе случило много отдавна, през лятото, в извънградското му имение в Кънектикът. Не помнеше нищо друго от този ден, нито си спомняше какво се бе случило преди мига, запечатан в паметта му. Ясно си спомняше, че стои на терасата и вижда как тя прескача висок жив плет в края на моравата. Плетът изглеждаше твърде висок за миниатюрното й телце; помисли, че няма да успее, но в същия миг я видя как прелита победоносно над зелената преграда. Не си спомняше нито началото, нито края на скока. В съзнанието му се бе запечатал ясно и отчетливо,

като отрязан от лентата филмов кадър мигът, когато тялото й увисна във въздуха, с раздалечени дълги крака и вдигнати тънки ръце с напрегнати длани. Вятърът развяваше като платна бялата рокля и русата й коса. Телцето й се извиси за миг в най-възторжения скок към свободата, който бе виждал през живота си.

Не знаеше защо точно този миг се е запечатал в паметта му, защо е толкова важен, макар тогава да не му е обърнал внимание, защо помни точно него, а е забравил толкова много други, по-важни неща. Не знаеше защо си спомня този миг винаги, когато е огорчен от дъщеря си, нито защо споменът винаги извиква у него неудържим пристъп на нежност. Казваше си, че вероятно бащинската обич е по-силна от волята му. Изпитваше необяснимо и неосъзнато желание да й помогне, без да знае и без да иска да знае от каква помощ има нужда.

Започна все по-често да се заглежда в Питър Кийтинг. Започна да осъзнава решението, макар никога да не го признаваше пред самия себе си. Намираше опора в личността на Питър Кийтинг. Усещаше, че здравият разум на Кийтинг е подкрепата, от която се нуждае неговата безразсъдна и непоследователна дъщеря.

Кийтинг не призна пред никого за постоянните си, но напразни опити да се срещне с Доминик. Франкън отдавна му бе дал телефонния й номер и Кийтинг често й се обаждаше. Тя му отговаряше със смях, че ще се срещнат някой ден, че рано или късно това ще се случи, но е много заета през близките седмици. Поръчваше му да й звънне на първо число следващия месец.

Франкън се досещаше. Каза на Кийтинг, че ще покани Доминик на обяд, за да се срещнат отново.

— Тоест — добави той ще се опитам да я поканя. Но тя, разбира се, ще откаже.

Доминик отново му поднесе изненада: веднага прие, и то с радост.

Срещнаха се в един ресторант. Тя се усмихваше, сякаш изпитваше удоволствие от срещата. Разговаряха весело. Очарован, Кийтинг се зачуди защо бе изпитвал страх от нея. Половин час по-късно тя погледна Франкън и каза:

— Чудесно е, че намираш време да се видим, татко. Особено когато си толкова зает и имаш толкова много ангажименти.

Лицето на Франкън придоби отчаян израз.

— Господи, Доминик, това ми напомня нещо!

— Да не би да си забравил, че имаш среща? — попита тя мило.

— Да, дявол да го вземе! Съвсем бях забравил. Старият Андрю Колсън ми се обади сутринта, но аз не си записах в бележника. Настоя да се видим в два следобед. Знаеш, че просто не мога да откажа на Андрю Колсън, по дяволите! — точно днес… — Попита я подозрително: — А ти откъде знаеш?

— Изобщо не знаех. Но всичко е наред, татко. С г-н Кийтинг ще те извиним и ще похапнем заедно. За днес нямам никакви срещи, така че не се бой, няма да избягам от него.

Франкън се зачуди дали тя знае, че той предварително си е измислил извинение, за да я остави насаме с Кийтинг. Нямаше как да разбере. Тя го гледаше право в очите, само дето погледът й беше прекалено искрен. Тръгна си с облекчение.

Доминик се обърна към Кийтинг и го погледна толкова мило, че погледът й не можеше да означава нищо друго, освен презрение.

— Вече можем да си отдъхнем — каза тя. — И двамата знаем какво е целял баща ми, така че всичко е наред. Не се смущавай. Аз не се смущавам. Добре е, че водиш баща ми като куче на каишка. Но знам, че не е приятно да го пускаш да избързва напред и да тегли каишката. Нека да забравим за това и да си изядем обяда.

Той понечи да стане и да си тръгне, но яростно осъзна, че е безпомощен и че няма да го направи. Тя каза:

— Не се мръщи, Питър. Можеш да ме наричаш Доминик, защото рано или късно това ще стане. Вероятно ще се виждаме често. И без това се срещам с толкова много хора. Ако на баща ми му е приятно ти да си един от тях — защо не?

До края на обяда тя му говори като на стар приятел, весело и открито. Беше обезпокоително пряма, сякаш нямаше какво да крие, но му показваше, че е по-добре да не търси скрит смисъл в думите й. Прекалената й любезност подсказваше, че отношенията им са съвсем повърхностни и дори не си струва да го удостоява с враждебност. Усети силна неприязън към нея, но продължи да наблюдава формата на устата й, движението на устните й, докато говори; наблюдаваше я как кръстосва крака с плавно и прецизно движение, сякаш сгъва скъп инструмент. Не можеше да се освободи от невероятното възхищение, което изпита, виждайки я за първи път.

На тръгване тя попита:

— Ще ме заведеш ли на театър довечера, Питър? Няма значение на коя пиеса. Ела да ме вземеш след вечеря. Кажи на баща ми, ще му стане драго.

— Едва ли би се заблудил толкова лесно — каза Кийтинг, — а също и аз, но все пак за мен ще е удоволствие, Доминик.

— Защо да се заблуждаваш?

— Защото нямаш желание нито да ходиш довечера на театър, нито да ме виждаш.

— Нищо подобно. Започваш да ми харесваш, Питър. Ела да ме вземеш в осем и половина.

Щом Кийтинг се върна в кантората, Франкън го извика в кабинета си.

— Е? — попита нетърпеливо Франкън.

— Какво има, Гай? — отвърна невинно Кийтинг. — Защо си толкова тревожен?

— Ами, аз… само… честно казано, искам да знам дали двамата се разбирате. Мисля, че ти можеш да й повлияеш добре. Какво стана?

— Нищо. Беше приятно. Нали знаеш колко е вкусна храната в твоите ресторанти… Всъщност, тази вечер ще водя дъщеря ти на театър.

— Не може да бъде!

— Защо не?

— Как успя да я убедиш?

Кийтинг вдигна рамене.

— Казах ти, че няма защо да се страхуваш от Доминик.

— Не се страхувам, но… О, вече я наричаш Доминик? Поздравления, Питър… Не се страхувам, само че не мога да я разбера. Никой не може да се сближи с нея. Не е имала нито една приятелка, дори в детската градина. Около нея винаги има куп хора, но няма приятели. Не знам какво да мисля. Живее съвсем сама, все е заобиколена от тълпа мъже, но…

— Слушай, Гай, недей да храниш никакви лоши мисли за собствената си дъщеря.

— Нямам такива мисли! Точно това е проблемът — че ги нямам, а бих искал да ги имам. Тя е двадесет и четири годишна, Питър, а е още девствена — знам, сигурен съм. Не ти ли е достатъчен само един

поглед, за да разбереш каква е една жена? Не съм моралист, Питър и не смятам, че това е нормално. Не е естествено за нейната възраст, с нейния външен вид, с напълно свободния живот, който води. Моля се на Бог да се омъжи. Искрено се моля… Но не ми повтаряй същото и не тълкувай думите ми неправилно, нямам предвид никаква покана.

— Не, разбира се.

— Между другото, Питър, обадиха се от болницата, докато те нямаше. Казаха, че състоянието на горкия Лусиъс се подобрява. Смятат, че ще се оправи.

Лусиъс Хайер беше получил удар. Кийтинг проявяваше голям интерес към неговото състояние, но не го посети в болницата.

— Радвам се — каза Кийтинг.

— Но според мен повече няма да е в състояние да идва на работа. Той остарява, Питър… Да, остарява… След определена възраст човек не може да се товари с работа. — Държеше между два пръста нож за хартия и замислено почукваше с него по ръба на един календар. — Случва се на всеки, Питър, рано или късно… Човек трябва да гледа напред…

Кийтинг седна на пода, до изкуствените цепеници в камината на всекидневната, и обгърна коленете си с ръце. Изслуша въпросите на майка си как изглежда Доминик, какви дрехи носи, какво му е говорила и колко пари според него е наследила от майка си.

Срещаше се често с Доминик. Току-що се беше върнал, след като цяла вечер бяха обикаляли нощните клубове. Тя винаги приемаше поканите му. Питаше се дали с отношението си не се стреми да му покаже, че го пренебрегва още повече, като го вижда често, отколкото ако откаже да го вижда. Но всеки път той нетърпеливо очакваше следващата среща. Не беше виждал Катрин от месец. Тя се бе заела с изследователска работа, която й бе поверил чичо й, за да му помогне да подготви поредица от лекции.

Седнала под една лампа, г-жа Кийтинг кърпеше хастара на вечерното сако на Питър. Засипа го с въпроси и му направи забележка, че седи на пода с официалните си панталони и най-хубавата си риза. Той не обърна внимание нито на забележките, нито на въпросите й. Силно се подразни и отегчи, но усети и странно облекчение, сякаш

неспирният поток на нейните думи го насърчаваше и оправдаваше. От време на време й отговаряше:

— Да… Не… Не знам… О, да, тя е прекрасна. Много е красива… Ужасно късно е, майко. Изморен съм. Ще си лягам…

Звънецът на входната врата звънна.

— Виж ти — каза госпожа Кийтинг. — Кой ли е по това време?

Кийтинг стана, сви рамене и тръгна към вратата.

Беше Катрин. Стоеше, стиснала в ръце голям, стар и омачкан бележник. Изглеждаше и решителна, и разколебана. Каза:

— Добър вечер, Питър. Мога ли да вляза? Трябва да говоря с теб.

— Кейти! Разбира се! Колко мило! Влизай. Майко, това е Кейти.

Госпожа Кийтинг погледна краката на момичето, което й напомни на човек, пристъпващ по палубата на кораб в бурно море. Погледна сина си и разбра, че се е случило нещо, към което трябва да се отнесе много внимателно.

— Добър вечер, Катрин — изрече меко.

Появата й предизвика у Кийтинг внезапен изблик на радост. Тази радост беше знак, че нищо не се е променило, че може да се чувства спокоен и сигурен, че нейното присъствие изчиства всички съмнения. Не се зачуди на късния час, в който идва за първи път в дома му, и то без покана.

— Добър вечер, госпожо Кийтинг — каза тя с ясен глас. — Дано не ви притеснявам. Късно е, нали?

— Съвсем не, дете — каза госпожа Кийтинг.

Катрин заговори бързо, заслушана в собствените си безсмислени думи:

— Само ще си сваля шапката… Къде да я оставя, госпожо Кийтинг? Тук на масата ли? Така добре ли е?… Не, може би по-добре да я сложа на бюрото, но е малко мокра, шапката може да повреди лака, бюрото е много хубаво, надявам се, че няма да повреди лака…

— Какво има, Кейти? — попита внимателно Кийтинг.

Погледите им се срещнаха. Очите й бяха изпълнени с ужас. Устните й се разтвориха в опит да се усмихне.

— Кейти! — възкликна той.

Тя мълчеше.

— Съблечи си палтото. Ела да се стоплиш до камината.

Приближи ниска табуретка до камината и я покани да седне.

Беше облечена с ученически черен пуловер и износена черна пола, които носеше вкъщи. Не се бе преоблякла. Сви се на табуретката, притискайки коленете си едно в друго. Заговори по-тихо и по-естествено. В гласа й прозвуча болка:

— Имате хубаво жилище… Толкова е топло и просторно… Винаги ли можеш да отваряш прозорците?

— Кейти, мила — попита той нежно, — какво е станало?

— Нищо. Нищо не се е случило. Но трябва да говоря с теб. Сега. Тази вечер.

Той погледна към госпожа Кийтинг.

— Ако предпочиташ…

— Не. Всичко е наред. Нека госпожа Кийтинг да чуе. По-добре е да чуе. — Обърна се към майка му и каза съвсем просто: — Госпожо Кийтинг, с Питър сме сгодени. — Обърна се към него и добави с треперещ глас: — Питър, искам да се оженим веднага, утре, възможно най-скоро.

Госпожа Кийтинг бавно положи ръка на коленете си. Гледаше Катрин с безизразни очи. Изрече тихо и с неочаквано за Питър достойнство:

— Не знаех. Много се радвам, скъпа.

— Нямате нищо против ли? Наистина ли? — попита отчаяно Катрин.

— Тези неща ги решавате двамата със сина ми.

— Кейти! — промълви той. — Какво се е случило? Защо да бързаме толкова?

— О! Думите ми прозвучаха като… като че ли съм в положението на момичетата, които… — Лицето й пламна. — О, боже! Не! Няма такова нещо! Нали знаеш, че това е невъзможно! О, нали не мислиш, Питър, че аз… че…

— Не, разбира се — той се засмя, седна на пода до нея и я прегърна. — Съвземи се най-после. Какво става? Нали знаеш, че ако поискаш, още тази вечер ще се оженя за теб. Само ми кажи, какво се е случило?

— Нищо. Добре съм. Ще ти кажа. Ще решиш, че съм луда. Внезапно ме обзе усещането, че никога няма да се омъжа за теб, че се случва нещо ужасно и трябва да избягам от него.

— Какво точно ти се случи?

— Не знам. Нищо конкретно. Работих през целия ден. Никой не ми се обади, никой не дойде вкъщи. И изведнъж вечерта ме обзе това усещане, беше кошмар, неизразим ужас, нещо страшно. Почувствах смъртна опасност, сякаш нещо ме връхлита, а аз не мога да избягам, защото ме е сграбчило и вече е твърде късно.

— Да избягаш от какво?

— Не знам точно. От всичко. От целия си живот. Сякаш попаднах в подвижни пясъци. Беше гладко и естествено. Не забелязваш нищо, нищо не подозираш. Безгрижно тръгваш напред. Но като забележиш, вече е твърде късно… Почувствах, че ще потъна, че никога няма да се омъжа за теб, че трябва да бягам, сега или никога. Не си ли изпитвал подобно чувство, не си ли изпитвал необясним страх?

— Изпитвал съм — прошепна той.

— Нали не ме мислиш за луда?

— Не, Кейти. Само ми кажи какво го предизвика? Нещо конкретно ли беше?

— Ами… сега изглежда толкова глупаво. — Тя се засмя извинително. — Ето как стана: седях си в стаята, беше малко хладно и не отворих прозореца. На масата бях натрупала толкова много листове и книги, че нямаше място да пиша и събарях хартиите с лакът. На пода край мен имаше купища хартия, която шумолеше, защото вратата на всекидневната беше отворена и сигурно е ставало малко течение. Чичо също работеше във всекидневната. Работата ми вървеше, бяха минали часове, дори не знаех колко е часът. И внезапно се случи това нещо. Не знам как стана. Може би стаята е била задушна, а може би го предизвика тишината, не чувах нищо, всекидневната бе притихнала, а хартията шумолеше, като че ли някой се бе задавил до смърт. И тогава се огледах и… и не видях чичо във всекидневната, видях само неговата сянка на стената. Сянката бе огромна и силно прегърбена. Беше неподвижна и огромна!

Тя потръпна. Случилото се вече не й се струваше глупаво. Прошепна:

— Точно тогава ме обзе страхът. Сянката беше неподвижна, но ми се стори, че всичката хартия се движи, стори ми се, че тя се надига много бавно от пода, ще стигне до гърлото ми и ще се удавя. И тогава изкрещях. Но, Питър, той не ме чу. Не чу! Сянката не помръдна. Тогава грабнах палтото и шапката си и побягнах. Затичах се през

всекидневната, а той като че ли каза: „Катрин, колко е часът?… Къде отиваш?“ Нещо такова, не съм сигурна. Но аз не погледнах назад и не му отговорих — не можах. Уплаших се от него. Уплаших се от чичо Елсуърт, който никога през живота си не ми е казал лоша дума!… Това е, Питър. Не разбирам, но ме е страх. Вече не толкова много, откак съм тук с теб, но ме е страх…

Госпожа Кийтинг заговори сухо и отсечено:

— Ясно е какво ти се е случило, скъпа. Работила си твърде много, преуморила си се и си реагирала малко истерично.

— Да… сигурно…

— Не — каза Кийтинг унило, — нищо подобно… — Сети се за високоговорителя във фоайето на събранието на стачниците. Добави бързо: — Да, майка ми е права. Съсипваш се от работа, Кейти. На твоя чичо ще му извия врата някой ден.

— Но той не е виновен! Той не иска да работя. Често ми взима книгите и ме праща на кино. Самият той казва, че работя твърде много. Но на мен работата ми харесва. Мисля си, че всичко, което записвам, всяка моя бележка, всяка частица информация ще стигне до стотици студенти в цялата страна. Мисля си, че помагам за образованието на хората и давам своя малък принос за тази голяма кауза… гордея се с това и не искам да спирам. Разбираш ли? Няма от какво да се оплаквам. Но… но тази вечер… Не знам какво става с мен.

— Слушай, Кейти, утре ще взема удостоверението и веднага ще се оженим, където пожелаеш.

— Нека го направим, Питър — прошепна тя. — Наистина ли нямаш нищо против? Не че се налага, но ми се иска. Толкова ми се иска. Ще знам, че всичко е наред. Ще се справим. Мога да работя, ако ти… ако още не си готов или…

— О, глупости. Не говори така. Ще се справим. Това няма значение. Само да се оженим и всичко друго ще си дойде на мястото.

— Скъпи, разбираш ли ме? Наистина ли ме разбираш?

— Да, Кейти.

— Вече всичко е наред — каза госпожа Кийтинг. — Ще ти приготвя чаша горещ чай, Катрин. Ще го изпиеш, преди да си идеш у дома.

Тя направи чай. Катрин отпи с благодарност и каза усмихната:

— Аз… често се страхувах, че няма да ме одобрите, госпожо Кийтинг.

— Откъде ти е хрумнало подобно нещо? — каза провлечено г-жа Кийтинг. Думите й не прозвучаха като въпрос. — Бъди добро момиче, прибери се вкъщи и хубаво се наспи.

— Майко, не може ли Кейти да остане тук тази нощ? Може да спи при теб.

— Питър, не ставай истеричен. Какво ще си помисли чичо й?

— О, не, не, разбира се. Всичко е наред, Питър. Ще си ида у дома.

— Но ако искаш…

— Не ме е страх. Вече не ме е страх. Добре съм. Нали не си мислиш, че наистина съм се уплашила от чичо Елсуърт?

— Добре. Но остани още малко.

— Слушай, Питър — каза госпожа Кийтинг, — нали не искаш тя да тича по улиците толкова късно.

— Ще я изпратя до вкъщи.

— Не — каза Катрин. — Не искам да се държа толкова глупаво. Не, няма да ме изпращаш.

На вратата той я целуна и каза:

— Ще дойда да те взема утре в десет и ще отидем за удостоверението.

— Добре, Питър — прошепна тя.

Затвори вратата след нея и остана за миг в коридора, неволно стиснал юмруци. После се върна във всекидневната и се изправи предизвикателно пред майка си, пъхнал ръце в джобовете. В очите му се четеше мълчалив въпрос. Г-жа Кийтинг го гледаше спокойно, без да се прави, че не вижда погледа му, но и без да му отговаря.

Попита го:

— Ще си лягаш ли, Питър?

Очакваше всичко друго, само не и това. Почувства неудържимо желание да се възползва от възможността, да се обърне, да излезе от стаята и да избяга. Трябваше обаче да разбере какво мисли тя, трябваше да се оправдае.

— Майко, не искам да чувам никакви възражения.

— Не съм изказала никакви възражения — отвърна г-жа Кийтинг.

— Майко, разбери, че обичам Кейти и нищо няма да ме спре, това е.

— Чудесно, Питър.

— Не виждам какво не й харесваш.

— За теб вече няма значение какво харесвам и какво не харесвам.

— Нищо подобно, майко, разбира се, че има значение! Знаеш, че има. Защо говориш така?

— Питър, не става дума какво ми харесва или какво не ми харесва на мен. Изобщо не мисля за себе си, защото за мен ти си най-важният на този свят. Може би е старомодно, но аз съм си такава. Знам, че не съм права, защото в наше време децата не го оценяват, но не мога да се променя.

— О, майко, знаеш, че го оценявам! Знаеш, че не искам да те нараня.

— Можеш да ме нараниш, Питър, само ако нараниш себе си. Трудно бих го понесла.

— Защо да нараня себе си?

— Ако ме изслушаш…

— Винаги съм те изслушвал!

— Ако наистина искаш да чуеш какво мисля, ще ти кажа, че ще погребеш двадесет и девет години от моя живот, всички надежди, които хранех за теб.

— Но защо? Защо?

— Не че не харесвам Катрин, Питър. Много я харесвам. Тя е добро момиче — стига да не й се случва често да пада духом и да й се привиждат разни небивалици. Но тя е прилично момиче и според мен би била добра съпруга. На всяко добро, трудолюбиво, почтено момче. Но като си помисля, че това може да си ти, Питър! Ти!

— Но…

— Ти си скромен, Питър. Твърде скромен си. Винаги си имал този проблем. Не дооценяваш себе си. Мислиш, че си като всички останали.

— Определено не мисля така! И няма да позволя никой да мисли така!

— Тогава мисли с главата си! Не си ли даваш сметка какво бъдеще имаш? Не виждаш ли какво си постигнал и колко много още

можеш да постигнеш? Имаш шанс да станеш… е, да не казвам най-добрият, но да се издигнеш съвсем близо до върха в архитектурата и…

— Съвсем близо до върха ли? Така ли мислиш? Искам да съм най-добрият, единственият ненадминат архитект в страната за времето си и няма да се задоволя с нищо по-малко!

— Но Питър, това не се постига само с работа. Човек може да бъде на върха, само ако е готов на някои жертви.

— Но…

— Животът не ти принадлежи, Питър, ако наистина си се прицелил нависоко. Не можеш да задоволяваш всяка своя приумица, като останалите хора, защото за тях това е без значение. Не е важно какво чувстваш, Питър, нито какво чувствам аз. Важна е твоята кариера. Трябва да си силен, да проявиш себеотрицание, за да спечелиш уважението на хората.

— Ти просто не харесваш Кейти и се поддаваш на предразсъдъците си…

— Защо да не я харесвам? Е, разбира се, не мога да кажа, че одобрявам поведението на момиче, което проявява неуважение към своя любим, тича при него, безпокои го безпричинно и изисква да си изхвърли бъдещето през прозореца заради някакви щуротии. Каква подкрепа можеш да очакваш от такава съпруга? Но ако става въпрос за мен, ако мислиш, че се тревожа за себе си — тогава просто си сляп, Питър. Не ти ли е ясно, че от моята гледна точка това ще бъде съвършен брак? Аз няма да имам проблеми с Катрин, ще се разбирам прекрасно с нея, тя ще се държи почтително и покорно със своята свекърва. Но пък госпожица Франкън…

Той потръпна. Знаеше, че ще стане така. Това беше единствената тема, от която се страхуваше.

— О да, Питър — каза г-жа Кийтинг тихо, но твърдо. — Налага се да поговорим за нея. Сигурна съм, че аз няма да се разбирам с госпожица Франкън. Елегантно светско момиче като нея няма да търпи старомодна и необразована майка като мен. Най-вероятно ще ме изхвърли от къщи. О, да, Питър. Но нали разбираш, че мисля не за себе си.

— Майко — каза грубо той, — говориш пълни глупости, та аз нямам никакъв шанс с Доминик. Тази фурия… не знам дали изобщо би ме погледнала.

— Не се държиш на ниво, Питър. Навремето не допускаше, че има нещо, което не можеш да спечелиш.

— Но аз не я искам, майко.

— Наистина ли не я искаш? Ето, това си ти. Нали ти казах? Погледни се! Франкън е най-добрият архитект в града, точно този, който ти трябва! Та той почти те умолява да му станеш съдружник — въпреки възрастта ти, пренебрегвайки толкова много други по-възрастни мъже! Той не само ти позволява, той те умолява да се ожениш за дъщеря му! А ти утре ще влезеш в кантората и ще му представиш малката никаквица, за която си хукнал да се жениш! Само за миг престани да мислиш за себе си и се замисли за другите. Как мислиш, дали това ще му се понрави? Ще му се понрави ли, че си предпочел пред дъщеря му момиче от простолюдието?

— Няма да му хареса — прошепна Кийтинг.

— Можеш да заложиш живота си, че няма да му хареса! Можеш да се хванеш на бас, че ще те изхвърли! Тутакси ще намери куп хора, които ще се възползват да грабнат твоето място. Какво ще кажеш за Бенет например?

— О, не! — Кийтинг се задави от ярост и тя разбра, че е ударила право в целта. — Само не Бенет!

— Да — каза тя тържествуващо. — Бенет! Точно така ще стане, „Франкън&Бенет“, а ти ще обикаляш да си търсиш работа! Но ще си имаш съпруга! О, да, ще си имаш съпруга!

— Майко, моля те… — прошепна отчаяно той. Но тя продължи безмилостно:

— Ето, такава съпруга ще си имаш. Недодялано момиче, което не знае къде да си сложи ръцете и краката. Глуповато девойче, което ще бяга и ще се крие от всяка важна личност, която доведеш у дома. Мислиш си, че много те бива ли? Не се заблуждавай, Питър Кийтинг! Никой мъж не може да стигне до върха, ако е сам. Не подценявай важността на подходящата съпруга. Твоят Франкън не се е оженил за прислужница, нали? За миг се опитай да видиш нещата през очите на другите. Какво ще си помислят за твоята съпруга? Какво ще си помислят за теб? Ти не си изкарваш прехраната, като строиш колиби за улични продавачи, не забравяй това! Трябва да играеш играта така, както я играят влиятелните мъже на този свят. Трябва да бъдеш на тяхното ниво. Какво ще си помислят за мъж, който се е оженил за

малко нищожество? Дали ще ти се възхищават? Ще ти вярват ли? Ще те уважават ли?

— Млъкни! — извика той.

Но тя продължи. Говори дълго, а той седеше, яростно пукаше с пръсти и от време на време изпъшкваше:

— Но аз я обичам… Не мога, майко! Не мога… Обичам я…

Тя млъкна, когато навън улиците посивяха от светлината на утрото. Пусна го да си отиде в стаята, залитайки. Каза му нежно и изморено:

— Питър, направи поне едно нещо. Изчакайте само няколко месеца. Помоли я да почака няколко месеца. Хайер може да умре всеки момент, и тогава, след като станеш съдружник, можеш да се ожениш за нея и да се справиш с всичко. Тя няма да има нищо против да почака още малко, ако те обича… Помисли за това, Питър… И докато размисляш, не забравяй, че ако се ожениш сега, ще разбиеш сърцето на майка си. Не че е толкова важно, но само малко помисли по този въпрос. Мисли един час за себе си, но отдели минута в мисли за другите…

Той не се опита да заспи. Не се съблече, а остана с часове седнал на леглото. В ума му се избистри едно-единствено желание: да прескочи година напред във времето, когато всичко ще се е уредило, без значение как.

Не беше взел никакво решение, когато в десет часа звънна на вратата на Катрин. Смътно усещаше, че тя ще го хване за ръка, ще го поведе, ще настоява — и така решението ще дойде от само себе си.

Катрин отвори вратата и се усмихна щастливо и доверчиво, сякаш нищо не се беше случило. Покани го в стаята си. На бюрото й бяха подредени купища книги и листове, облени в слънчеви лъчи. Стаята беше чиста и подредена. На килима личаха ивиците от подочистачката. Катрин беше с крепирана муселинена блуза, чиито ръкави очертаваха раменете й; в косата й на слънчевата светлина проблясваха бухнали косъмчета. Той усети мигновено разочарование, че в дома й нищо не го заплашва; изпита и облекчение, и разочарование.

— Готова съм, Питър — каза тя. — Подай ми палтото.

— Каза ли на чичо си?

— Да. Снощи му казах. Още работеше, когато се прибрах.

— Какво ти отвърна?

— Нищо. Разсмя се и ме попита какъв сватбен подарък искам. Толкова се смя!

— Къде е? Не поиска ли да се запознае с мен?

— Трябваше да отиде в редакцията на вестника. Каза, че занапред ще има предостатъчно време да се виждате. Но го каза толкова мило!

— Слушай, Кейти, аз… искам да ти кажа нещо. — Поколеба се, гледайки настрани. Гласът му беше безизразен. — Слушай за какво става дума: Лусиъс Хайер, съдружникът на Франкън, е много болен и едва ли ще живее дълго. Франкън ми намеква доста ясно, че аз ще заема мястото на Хайер. Но Франкън си е втълпил, че трябва да ме ожени за дъщеря си. Разбери ме правилно, знаеш, че това е изключено, но не мога да му го кажа. Затова си помислих… помислих си, че ако изчакаме… само няколко седмици… ще се наложа във фирмата и тогава Франкън не може да стори нищо, като отида при него и му кажа, че съм се оженил… Но разбира се, решението зависи от теб. — Погледна я и гласът му затрепери. — Но ако искаш да се оженим сега, тръгваме веднага.

— Но, Питър — каза тя спокойно и с искрена изненада. — Разбира се, че ще почакаме.

Той се усмихна, доволен и облекчен. Затвори очи.

— Разбира се, че ще почакаме — каза тя твърдо. — Не знаех, че нещата стоят така. Наистина няма никаква причина да бързаме.

— Не се ли страхуваш, че дъщерята на Франкън може да ме отнеме?

Тя се засмя.

— О, Питър! Познавам те твърде добре.

— Но ако предпочиташ…

— Не, така е много по-добре. Ако трябва да съм откровена, тази сутрин си помислих, че е по-хубаво да изчакаме, но не исках да ти кажа, защото не знаех дали си взел твърдо решение. Но след като искаш да почакаме, и аз искам същото. Тази сутрин разбрахме, че чичо ми е поканен да изнесе същия курс лекции това лято в един от големите университети на Западното крайбрежие. Би било ужасно да го изоставя, без да съм завършила работата. Помислих си, освен това,

че може би сме твърде неразумни, и двамата сме толкова млади. Чичо Елсуърт така се смя… Наистина е по-разумно да почакаме.

— Да, така е. Но, Кейти, ако се чувстваш по същия начин като снощи…

— Нищо подобно! Толкова се срамувам. Не мога да си обясня какво ми стана снощи. Опитвам се да си спомня, но не мога да разбера. Нали знаеш колко зле се чувства човек после. На следващия ден всичко е ясно и просто. Много ли глупости наговорих снощи?

— Забрави за снощи. Ти си умно момиченце. И двамата сме разумни. Ще почакаме, но не задълго.

— Добре, Питър.

Изведнъж той произнесе с ярост:

— Настоявай да се оженим сега, Кейти.

Засмя се глупаво, сякаш не го каза сериозно.

Тя се усмихна.

— Е? — попита, разтваряйки ръце.

— Ами… — измърмори той. — Ами добре, Кейти. Ще почакаме. По-разумно е, разбира се. Аз… аз ще тръгвам. Ще закъснея за работа. — Усети, че трябва на секундата да избяга от стаята й. — Ще ти звънна. Хайде утре да вечеряме заедно.

— Добре, Питър. Ще бъде чудесно.

Той си тръгна, успокоен и натъжен, проклинайки се за натрапчивото усещане, че е пропуснал шанс, който никога не ще се повтори, че нещо надвисва над тях, а те не се съпротивляват. Проклинаше се, защото не знаеше срещу какво трябва да се съпротивляват. Забърза към кантората. Закъсняваше за среща с госпожа Мурхед.

Катрин остана насред стаята, след като той си тръгна. Зачуди се защо изведнъж усети празнота и студ. В този миг осъзна, че се е надявала той да я застави да го последва. После вдигна рамене, усмихна се с укор на самата себе си и се зае отново с работата, която я чакаше на бюрото й.

XIII

Един октомврийски ден, когато къщата на Хелър беше почти готова, върлинест млад мъж в работен комбинезон се отдели от групичка хора, които стояха край пътя и гледаха къщата. Дойде при Роурк.

— Вие ли сте човекът, който построи Лудницата? — попита той колебливо.

— Да, ако имате предвид тази къща — отвърна Роурк.

— О, моля да ме извините, господине. Така я наричат хората наоколо. Но аз не бих я нарекъл така. Знаете ли, искам да си построя нещо… смятам да си построя бензиностанция на около десет мили оттук, на „Пост Роуд“. Нека да поговорим.

Видяха се по-късно и седнаха на пейка пред гаража, където работеше Джими Гауън. Той изложи подробно плановете си и добави:

— Реших да се обърна към вас, господин Роурк, защото харесвам вашата странна къща. Не знам защо, но я харесвам. За мен тя е смислена. Наблюдавах как всички я зяпат изумено и я обсъждат — когато става дума за къща, това няма значение, но ще е чудесно за бизнес постройка, нека да се подсмиват, но и да говорят за нея. Затова реших, че искам да я построите вие. Всички ще кажат, че съм луд, но вас нали не ви е грижа? На мен не ми пука.

Джими Гауън бе работил упорито петнадесет години, за да спести пари за собствен бизнес. Хората се възмущаваха, че е избрал точно този архитект. Но Джими не продума нито дума, за да се обяснява или защитава. Само казваше учтиво:

— Възможно е, момчета, възможно е.

И възложи на Роурк да му построи бензиностанцията.

Бензиностанцията заработи в края на декември. Сред горичка до „Бостън Пост Роуд“ две малки постройки от стъкло и бетон оформяха полукръг, в който бяха вместени като във вътрешен двор цилиндричният офис, издължената ниска елипса на крайпътния ресторант и бензиновите колонки. Всички форми бяха извити, нямаше нито ъгли, нито прави линии. Флуидните овали сякаш се лееха,

задържани в мига на изтичането, когато са в съвършена и неръкотворна хармония. Бензиностанцията приличаше на съцветие от сфери, което виси ниско над земята, почти без да я докосва и всеки миг може да бъде отнесено от порив на вятъра. Излъчваше радост и вдъхваше усещане за твърда и свежа полезност, като мощен самолетен двигател.

Роурк остана в бензиностанцията в деня на откриването й. Отпиваше кафе от чисто бяла порцеланова чаша до бара в ресторанта и наблюдаваше колите, които спираха отпред. Остана до късно вечерта. Подкара колата си по дългото пусто шосе и хвърли поглед назад. Светлините на бензиностанцията проблясваха в далечината. Тя бе на кръстовище, където денонощно минаваха коли. Те идваха от градове, в които нямаше място за такива сгради и отиваха в градове, където нямаше такива сгради. Загледа се в пътя пред себе си и повече не погледна в огледалото, на което меко проблясваха точиците светлина, оставащи все по-далеч…

Отново последваха месеци бездействие. Сядаше в кантората си всяка сутрин. Знаеше, че трябва да седи там, загледан във вратата, която никога не се отваряше, с пръсти на телефона, който никога не звънеше. В пепелника, който изхвърляше всеки ден преди да си тръгне, нямаше други фасове, освен неговите.

— Какво смяташ да правиш, Хауърд? — попита го една вечер Остин Хелър, докато вечеряха.

— Нищо.

— Трябва да направиш нещо.

— Нищо не мога да направя.

— Трябва да се научиш да общуваш с хората.

— Не мога.

— Защо?

— Не умея. Родил съм се лишен от това умение.

— Човек може да го придобие.

— Нямам сетиво, с което да го придобия. Не знам дали нещо ми липсва, или имам нещо в повече, което ми пречи. Освен това не харесвам хора, с които се налага да се общува.

— Но не можеш да седиш така и да не правиш нищо. Трябва да търсиш поръчки.

— Какво да кажа на хората, за да ми възлагат поръчки? Мога само да показвам работата си. Ако тя не им говори достатъчно, те няма да чуят какво им казвам. За тях аз съм нищо, но работата… моята работа е единственото, което ни свързва. Нямам желание да говоря за каквото и да било.

— Какво ще правиш тогава? Не се ли тревожиш?

— Не. Знаех, че ще стане така. Чакам.

— Какво чакаш?

— Подходящите хора.

— Кои са те?

— Не знам. Всъщност знам, но не мога да го обясня, макар че ми се иска. Сигурно има някакъв принцип, но не знам какъв е.

— Почтеност?

— Да… не, само отчасти. Гай Франкън е почтен човек, но не е същото. Смелост? Ралстън Холкъм е смел, по свой начин… Не знам. Не съм толкова неясен, когато става дума за други неща. Но хората, с които мога да общувам, разпознавам по лицата. Има нещо в лицата им. Хиляди хора минават край твоята къща и край бензиностанцията. Ако един от тези хиляди спре и се загледа — това ми стига.

— Значи в крайна сметка имаш нужда от хората, нали, Хауърд?

— Разбира се. Защо се смееш?

— Винаги съм мислил, че ти си най-антисоциалното животно, което имам удоволствието да познавам.

— Имам нужда от хора, които да ми възлагат работа. Аз не строя мавзолеи. Смяташ ли, че трябва да изпитвам различна необходимост? От по-близко, по-лично общуване?

— Нямаш нужда от много лично общуване.

— Нямам, наистина.

— Дори не се хвалиш с това.

— Трябва ли?

— Та ти не можеш. Твърде надменен си, за да се хвалиш.

— Такъв ли съм?

— Не знаеш ли какъв си?

— Не. Не знам какъв съм в твоите очи, нито в очите на който и да било друг.

Хелър седеше мълчаливо и с цигара в ръка описваше кръгове. Засмя се и каза:

— Съвсем типично за теб.

— Кое?

— Че не ме питаш какъв си според мен. Всеки друг би попитал.

— Съжалявам. Не че ми е все едно. Ти си един от малцината ми приятели, на които държа. Просто не ми хрумна да те попитам.

— Знам, че не ти хрумва. И това е проблемът. Ти си егоцентричен звяр, Хауърд. Още по-чудовищен си, защото не го осъзнаваш.

— Така е.

— Трябва да проявиш малко загриженост, казвайки това.

— Защо?

— Има нещо, което ме озадачава. Не познавам по-студен човек от теб. И не мога да разбера защо — тъй като по свой начин си устремен към съвършенство, — щом те видя, усещам, че си и най-животворният човек, когото съм срещал.

— Какво искаш да кажеш?

— Не знам. Само това, което казах.

Седмиците минаваха. Роурк отиваше всеки ден в кантората, прекарваше по осем часа на бюрото си и четеше много. В пет часа си отиваше у дома. Премести се в по-хубаво жилище близо до кантората. Живееше пестеливо и парите щяха да му стигнат задълго.

Една февруарска сутрин телефонът в кантората звънна. Бодър и енергичен женски глас поиска среща с господин Роурк, архитектът. Същия следобед енергична и дребна мургава жена влезе в кантората. Беше с палто от визон и екзотични обици, звънтящи при всяко движение на главата й. Главата й се движеше постоянно, като на пърхаща птица. Г-жа Уейн Уилмът от Лонг Айлънд искаше да си построи къща извън града. Обясни, че се е спряла на г-н Роурк, защото е проектирал дома на Остин Хелър. Тя обожаваше Остин Хелър. Нарече го пророк за всички онези, които се стремят поне малко да бъдат прогресивни интелектуалци. „Не мислите ли?“ — и беше фанатична почитателка на Хелър, „да, буквално фанатична“. Господин Роурк е много млад, нали? — но тя няма нищо против, тя е много либерална и с удоволствие помага на младите. Искаше голяма къща, имаше две деца, които трябва да имат възможност да изразяват своята индивидуалност — „съгласен ли сте?“ — всяко от тях трябва да има отделна стая, а тя иска библиотека — „чета до забрава“, — музикална

стая, оранжерия — „отглеждаме момини сълзи, приятелките ми казват, че това е моето цвете“ — кабинет за съпруга й, който й се доверява напълно и й е поверил да планира къщата — „толкова ме бива за това, че ако не бях жена, сигурно щях да съм архитект“ — стаи за прислугата, гараж за три коли. След около час и половина, които посвети на подробности и обяснения, тя каза:

— И разбира се, стилът на къщата ще бъде английски Тюдор. Обожавам английския Тюдор.

Той я погледна и бавно попита:

— Виждали ли сте къщата на Остин Хелър?

— Не, макар че ми се иска да я видя, но как?… Не познавам г-н Хелър, аз съм само негова почитателка, най-обикновена почитателка. Какво представлява той всъщност? Трябва да ми кажете, умирам от любопитство… не, не съм виждала къщата му, тя е някъде в Мейн, нали?

Роурк извади снимки от чекмеджето на бюрото и й ги подаде.

— Това е къщата на Хелър.

Тя разгледа снимките. Погледът й се плъзгаше като вода по гланцираната им повърхност. Остави ги на бюрото.

— Много интересно — каза тя. — Съвсем необичайно. Направо изумително. Но, разбира се, аз не искам такава къща, тя няма да изразява моята индивидуалност. Приятели ми казват, че индивидуалността ми е съзвучна с епохата на кралица Елизабет.

Той се опита спокойно и търпеливо да й обясни защо не трябва къщата й да е в стил Тюдор. Тя го прекъсна насред изречението.

— Слушайте, господин Роурк, нали не се опитвате да ме наставлявате? Уверена съм, че имам добър вкус, знам доста за архитектурата, минала съм специален курс в клуба. Приятелките ми казват, че знам повече от мнозина архитекти. Твърдо съм решила, че къщата ми ще бъде в стил английски Тюдор. Нямам намерение да го обсъждам повече.

— Ще трябва да потърсите друг архитект, госпожо Уилмът.

Тя го погледна невярващо.

— Искате да кажете, че отказвате поръчката?

— Да.

— Отказвате моята поръчка?

— Да.

— Но защо?

— Не работя такива проекти.

— Но аз мислех, че архитектите…

— Да. Архитектите ще ви построят точно каквото поискате. Всеки друг архитект в града ще ви направи каквото му поръчате.

— Но аз се обръщам първо към вас.

— Ще ми направите ли една услуга, госпожо Уилмът? Ще ми кажете ли защо дойдохте при мен, след като държите къщата ви да е на всяка цена в стил Тюдор?

— Сигурна бях, че ще оцените възможността. Освен това реших да се похваля на моите приятелки, че съм избрала архитекта на Осгин Хелър.

Той се опита да й обясни и да я убеди. Говорейки, осъзна, че е безполезно, защото думите му звучаха като във вакуум. Госпожа Уейн Уилмът не беше личност, а само куха черупка, пълна с мнения на нейните приятелки, с гледки от пощенски картички, с изчетени романи за провинциални благородници. Налагаше се да говори на тази нематериалност, която нито го чуваше, нито му отвръщаше, която беше глуха и безлична като памучен тампон.

— Съжалявам — каза госпожа Уейн Уилмът, — но не съм свикнала да говоря с човек, който изобщо не е в състояние да разсъждава. Убедена съм, че ще намеря множество по-умни хора, които ще се радват да работят за мен. Съпругът ми отначало възрази на моята идея да ви наема. Със съжаление разбирам, че е бил прав. Приятен ден, господин Роурк.

Излезе достойно и затръшна вратата. Той върна снимките обратно в чекмеджето на бюрото.

Господин Робърт Л. Мънди дойде в кантората на Роурк през март, изпратен от Остин Хелър. Гласът и косата на господин Мънди бяха сиви като стомана, а очите му бяха сини, кротки и замечтани. Искаше да си построи къща в Кънектикът и говореше за нея трепетно, като младоженец и като мъж, устремил се към своята тайна, последна цел.

— Няма да е обикновена къща, господин Роурк — каза той свенливо и нерешително, като че ли говореше на по-възрастен и по-

известен човек от него, — ще е като… като символ за мен. Толкова съм мечтал и работил за нея през годините. Изминаха толкова много години… Казвам ви тези неща, за да ме разберете. Сега имам много пари, повече, отколкото ми трябват. Но на времето не беше така. Може би ги спечелих твърде късно. Не знам. Младите хора си мислят, че когато човек достигне тази възраст, забравя какво е преживял. Но не е така. Човек си спомня разни неща. Винаги ще си спомням детството си в едно градче в Джорджия — изпълнявах поръчки за сарача, а другите деца се смееха, когато минаваха файтони и опръскваха с кал панталоните ми. Още тогава реших, че един ден ще имам собствена къща — къща, пред която ще спират файтони. После, колкото и трудно да ми е било понякога, винаги мислех за тази къща, и това ми помагаше. Имаше и години, в които се страхувах от нея — можех да я построя, но се страхувах. Е, сега й е дошло времето. Разбирате ли, господин Роурк? Остин казва, че вие сте човекът, който ще ме разбере.

— Да — каза нетърпеливо Роурк, — разбирам.

— Имаше едно имение — продължи господин Мънди — близо до моя роден град. Най-голямото имение в окръга. Имението Рандълф. Стара плантаторска къща — такива вече не се строят. Понякога им носех разни неща, оставях ги до задния вход. Искам такава къща, господин Роурк. Точно такава. Но не в Джорджия. Не искам да се връщам там. Искам да е тук, близо до града. Купил съм земята. Трябва да ми помогнете да стане точно като имението Рандълф. Ще засадим дървета и храсти като онези в Джорджия, цветя и всичко останало. Ще намерим начин да ги отглеждаме. Цената няма значение. Разбира се, ще има електрическо осветление и гаражи, а не файтони. Но искам електрическите лампи да приличат на свещници, а гаражите — на конюшни. Всичко да е съвсем същото. Имам снимки на имението Рандълф. Купил съм част от старите им мебели.

Когато Роурк заговори, господин Мънди се заслуша учтиво и изумено. Не се засегна от думите му. Те просто не стигаха до него.

— Не си ли давате сметка? — каза Роурк. — Искате да построите паметник, но не на самия себе си. Не на вашия живот или на онова, което сте постигнали, а на други хора. На превъзходството им над вас. Вие не оспорвате превъзходството им, а го обезсмъртявате. Не го отхвърляте, а го утвърждавате завинаги. Мигар ще сте щастлив, ако се затворите до края на живота си в тази несвойствена сграда? Какво ще

стане, ако веднъж завинаги се освободите и построите нова къща, вашата къща? Онова, което искате, не е имението Рандълф, а значението, което то е имало за вас. Но именно срещу него сте се борили през целия си живот.

Господин Мънди слушаше безучастно. Роурк отново се почувства безсилен пред нереалността: нямаше човек на име господин Мънди. Той бе изправен пред отдавна починалите обитатели на имението Рандълф. С тях не можеше нито да спори, нито да ги убеждава.

— Не — каза накрая господин Мънди. — Не. Може би сте прав, но аз не искам такова нещо. Не отричам вашите аргументи — звучат убедително, но на мен ми харесва имението Рандълф.

— Защо?

— Просто ми харесва. Просто харесвам точно него.

Роурк му предложи да си избере друг архитект. Г-н Мънди възкликна:

— Но аз харесвам вас. Защо не ми построите къщата? Има ли значение за вас?

Роурк не му обясни.

След това Остин Хелър му каза:

— Знаех си. Очаквах, че ще му откажеш. Не те упреквам, Хауърд. Но той е толкова богат. Ако се беше се съгласил, тази поръчка щеше много да ти помогне. В края на краищата, трябва да живееш.

— Не с такива поръчки — каза Роурк.

През април господин Натаниъл Янс от компанията за недвижими имоти „Янс-Стюарт“ покани Роурк в кантората си. Г-н Янс беше откровен и рязък. Каза, че компанията му планира да построи малка административна сграда — тридесет етажа — в долната част на Бродуей, и че той не харесва Роурк като архитект, дори в някаква степен е против него, но приятелят му Остин Хелър настоял да се запознае с Роурк и да поговорят. Г-н Янс няма особено добро мнение за сградите на Роурк, но Хелър е упражнил натиск над него и той ще изслуша Роурк преди да вземе решение. Какво би казал Роурк по въпроса?

Роурк имаше да каже много неща. Каза ги спокойно, макар че в началото му беше трудно, защото искаше да получи поръчката, искаше му се да я изтръгне от господин Янс с насочен пистолет, ако му бе в ръката. Но след минути всичко изглеждаше просто и лесно, мисълта за оръжието изчезна, изчезна дори желанието да му бъде възложена сградата; не ставаше дума за поръчката, а и той не бе дошъл, за да я получи. Заговори за архитектура.

— Господин Янс, когато си купувате автомобил, нали не искате розови гирлянди по стъклата, изваян лъв на всеки калник и ангел, седнал на покрива. Защо?

— Би било нелепо — отвърна г-н Янс.

— Защо да е нелепо? Сигурно би било прекрасно. Луи XIV е имал такава карета, а щом тя е подхождала на Луи XIV, защо да не подхожда и на нас. Няма защо да се стремим към прибързани нововъведения, нито да скъсваме с традицията.

— Но вие изобщо не вярвате в подобни неща!

— Да, така е. Но вие вярвате, нали? Вземете например човешкото тяло. Защо да не ви хареса човешко тяло с къдрава опашка, завършваща със сноп щраусови пера? И с уши като листа от акант? Мигар няма да е по-привлекателно от сегашното ни грозно голо тяло, без никакви украшения? Защо не ви допада тази мисъл? Защото такова тяло ще е безполезно и нелепо. Човешкото тяло е красиво, защото в него няма нито един мускул, който да не служи за нещо; защото в него няма никаква излишна линия; защото всеки негов детайл е подчинен на някаква идея — идеята за човека и за неговия живот. Кажете ми тогава защо, когато става дума за сграда, не я гледате с мисълта, че тя има своя цел и предназначение, защо искате да я удушите с украшения, да принесете в жертва предназначението й в името на нейната обвивка, без дори да знаете дали искате такава обвивка? Защо искате тя да изглежда като хибридно чудовище, пръкнало се от кръстосване на десет различни изчадия, превърнало се в твар без душа, сърце и мозък, в твар, която няма нищо друго, освен козина, опашка, нокти и пера? Защо? Обяснете ми, моля ви, защото и досега не съм успял да го разбера.

— Никога не съм мислил по този начин — каза г-н Янс и добави неуверено: — Но ние искаме нашето здание да излъчва достойнство, нали знаете, и красота, истинска красота.

— Какво е красотата?

— Ами-и-и…

— Кажете ми, господин Янс, наистина ли намирате за красиви гръцките колони и кошниците с плодове, лепнати на модерна административна стоманена сграда?

— Не знам дали съм се замислял какво прави сградата красива — призна г-н Янс, — но предполагам, че красивото е онова, което се харесва на обществеността.

— А защо е толкова важно какво харесват хората?

— Не знам.

— Защо тогава да ви е грижа какво искат хората?

— Трябва да се съобразяваме с обществото.

— Мигар не знаете, че повечето хора приемат нещата каквито са, и нямат собствено мнение? Искате ли да се ръководите от онова, което хората искат вие да мислите, че те мислят, или от собствената си преценка?

— Не можете да налагате мнението си.

— И не е необходимо. Нужно е само търпение. Защото на ваша страна е разумът — знам, че всъщност почти никой не иска разумът да е на негова страна, — а срещу вас имате само неясна, безформена, сляпа инерция.

— Защо смятате, че не искам разумът да е на моя страна?

— Не става дума за вас, господин Янс. Така мислят повечето хора. Трябва да се поемат рискове, само това е нужно, но хората се чувстват много по-сигурни, когато поемат риск с нещо, за което знаят, че е грозно, нелепо и глупаво.

— Наистина е така — каза господин Янс.

В края на разговора господин Янс каза замислено:

— Признавам, че аргументите ви са разумни, г-н Роурк. Нека да помисля. Скоро ще ви се обадя.

Г-н Янс се обади след седмица.

— Решението ще вземе съветът на директорите. Искате ли да опитате, Роурк? Начертайте плановете и няколко предварителни скици. Ще ги представя на съвета. Не мога нищо да ви обещая. Но аз съм на ваша страна и ще се постарая да ги убедя.

Роурк се зае с плановете. Работи денонощно в продължение на две седмици и ги предаде. Поканиха го да се яви пред съвета на

директорите на компанията „Янс-Стюарт“. Застана до дългата маса и заговори, а очите му се местеха бавно от лице на лице. Опитваше се да не свежда поглед към масата, но в долната периферия на зрението му се мяркаха като бели петна неговите чертежи, разтворени пред дванадесетте мъже. Зададоха му множество въпроси. От време на време господин Янс скачаше и отговаряше вместо него, удряше по масата с юмрук, изръмжаваше:

— Не разбирате ли? Не ви ли ясно?… И какво от това, господин Грант? Какво като никой не е строил такава сграда?… Готика ли, господин Хабърд? Защо трябва да е готика?… Твърдо съм решил да подам оставка, ако отхвърлите проекта!

Роурк говореше спокойно. Той беше единственият човек в стаята, който беше уверен в собствените си думи. Но усещаше, че няма шансове. Дванадесетте лица пред него имаха различни изражения, но всички имаха нещо общо — то не бе нито цвят, нито черта, а някакъв общ знаменател, който размиваше израженията им и те вече не бяха лица, а само празни очертания от плът. Говореше на всички, без да се обръща към никого. Не усещаше ответна реакция. Имаше чувството, че думите му не стигат до тъпанчетата в ушите на хората около масата. Думите му пропадаха в кладенец, удряха каменните издатини по пътя си, но издатините ги пропускаха и те падаха още по-надолу, блъскаха се една в друга и политаха към несъществуващото дъно.

Казаха му, че ще го уведомят за решението на съвета. Предварително знаеше какво ще е то. Получи писмото и го прочете напълно равнодушно. Писмото от г-н Янс гласеше: „Драги г-н Роурк, със съжаление ви уведомявам, че нашият съвет на директорите не взе решение да ви възложи поръчката за…“ Зад безмилостния, агресивен официален тон на писмото прозираше признание за вина: признание, че човекът няма сили да го погледне в очите.

Като млад Джон Фарго бе амбулантен търговец с улична количка. На петдесет години притежаваше скромно състояние и процъфтяващ универсален магазин в края на Шесто Авеню. Години наред се конкурираше успешно с по-голям магазин от другата страна на улицата, един от множеството наследени от многобройна фамилия. Предишната есен собствениците преместиха конкурентния магазин в

нов квартал, по-далеч от търговския център. Бяха убедени, че сърцето на търговията в града се премества на север и решиха да ускорят упадъка на доскорошния си квартал, опразвайки стария магазин. Той трябваше да се превърне в мрачно напомняне към конкурента на отсрещната страна на улицата. В отговор Джон Фарго обяви, че ще построи още един магазин, на същото място, точно до стария. Щеше да е най-новият и най-модерният магазин в града. Зарече се да запази престижа на стария квартал.

Покани Роурк в кантората си. Не каза, че ще вземе решение по-късно или ще размисли. Каза:

— Архитектът си ти.

Седна с крака на бюрото, запуши лула, изпускайки едновременно думи и кълба дим.

— Ще ти кажа колко пространство ми е нужно и колко пари мога да вложа. Ако ти трябват още, кажи ми. Другото зависи от теб. Не разбирам от сгради. Но мога да разпозная от пръв поглед човека, който разбира. Действай.

Фарго избра Роурк, защото веднъж мина край бензиностанцията на Гауън, спря, влезе вътре и зададе няколко въпроса. След това даде малко пари на готвачката на Хелър, за да го разведе из къщата, докато Хелър го няма. На Фарго не му трябваше нищо повече.

В края на май, когато масата в кантората на Роурк беше затрупана с чертежите за магазина на Фарго, той получи още една поръчка.

Клиентът, г-н Уитфърд Санбърн, притежаваше административна сграда, която преди много години му бе построил Хенри Камерън. Г-н Санбърн решил, че иска нова къща извън града. Не одобрил нито един от архитектите, които предложила съпругата му и писал на Хенри Камерън. В отговор Камерън му написал писмо от десет страници. В първите три реда на писмото съобщил, че вече не работи, а останалото било посветено на Хауърд Роурк. Роурк не узна съдържанието на писмото — Санбърн не му го показа, а Камерън не пожела да му го разкаже. Но Санбърн му възложи да построи извънградската къща въпреки категоричното несъгласие на г-жа Санбърн.

Г-жа Санбърн председателстваше няколко благотворителни организации и това я бе пристрастило неудържимо към едноличното разпореждане с всичко. Г-жа Санбърн желаеше в новото й имение край река Хъдсън да бъде построен френски замък. Искаше да изглежда внушителен и старинен, сякаш винаги е принадлежал на семейството. Разбира се, признаваше тя, хората ще знаят, че не е така, но замъкът ще изглежда по този начин.

Г-н Санбърн подписа договора, след като Роурк му обясни подробно каква ще е къщата; г-н Санбърн веднага се съгласи и дори не изчака да види скиците.

— Разбира се, Фани — казваше отегчено господин Санбърн, — искам модерна къща. Казвал съм ти го отдавна. Точно както би я проектирал Камерън.

— Но, за бога, какво е Камерън сега? — попита тя.

— Не знам, Фани. Знам само, че в Ню Йорк няма друга сграда като тази, която той ми построи.

Споровете се проточиха през дългите вечери в тъмния, претрупан викториански салон на семейство Санбърн, пищно облицован с лакиран махагон. Господин Санбърн се разколеба. Роурк питаше, сочейки с ръка салона:

— Това ли искате?

— Слушайте, ако ще се държите нахално… — започна г-жа Санбърн, но г-н Санбърн избухна:

— За бога, Фани! Той е прав! Точно това не искам! Точно това ми е дошло до гуша!

Роурк не се видя с никого, докато подготви скиците. Къщата от обикновен камък, с големи прозорци и много тераси, се издигаше в градината над реката, просторна като водата, открита като градината. Човек трябваше да се вгледа внимателно в нейните линии, за да открие връзката й с ширналата се градина. Терасите се приближаваха и се сливаха плавно със стените. Дърветата сякаш се вливаха в къщата и изтичаха през нея. Къщата не беше преграда за слънчевата светлина, а купа, в която тя се събира, за да се сгъсти и заблести по-ярко, отколкото във въздуха навън.

Г-н Санбърн първи видя скиците. Разгледа ги и каза:

— Не знам какво да кажа, г-н Роурк. Прекрасна е. Камерън беше прав за вас.

Но след като и други хора видяха скиците, г-н Санбърн вече не беше толкова уверен. Г-жа Санбърн каза, че къщата е ужасна. И споровете през дългите вечери се възобновиха.

— Но защо да не сложим кули на ъглите? — настояваше г-жа Санбърн. — По плоските покриви има достатъчно място.

След като я разубедиха за кулите, тя запита:

— Защо да няма вътрешни вертикални рамки на прозорците? Какво толкова ще се промени? За Бога, прозорците са достатъчно големи — макар че не разбирам защо трябва да са толкова големи, не създават никакъв уют. Готова съм обаче да приема вашите прозорци, г-н Роурк, щом толкова държите на тях, но защо да не сложим вътрешни вертикални рамки. Те ще смекчат интериора, ще му придадат царствен вид, нали разбирате, ще изглежда като аристократично имение.

Приятели и роднини, на които госпожа Санбърн побърза да покаже скиците, изобщо не харесаха къщата. Г-жа Уолинг я нарече абсурдна, а г-жа Хупър — недодялана. Г-н Меландър каза, че не би я приел, дори да му я подарят. Г-жа Апълби заяви, че прилича на фабрика за обувки. Г-ца Дейвис хвърли един поглед на скиците и каза одобрително:

— О, колко артистично, скъпа моя! Кой я проектира?… Роурк ли?… Роурк… Никога не съм чувала за него… Честно казано, Фани, изглежда ми съмнително.

Двете деца на семейството бяха на различни мнения по въпроса. За 19-годишната Джун Санбърн всички архитекти бяха романтични. Тя се зарадва, като научи, че архитектът им е много млад, но не хареса Роурк и безразличието му към нейните подмятания. Обяви, че къщата е отвратителна и че тя няма да живее в нея. 24-годишният Ричард Санбърн, който завърши блестящо колежа, но бавно се самоубиваше с алкохол, слиса семейството — излизайки от обичайната си летаргия, той заяви, че къщата е великолепна. Никой не разбра дали това е естетическа оценка, омраза към майка му, или и двете.

Уитфърд Санбърн си променяше непрекъснато мнението. Мърмореше:

— Разбира се, няма да има вертикални рамки, те са напълно излишни, но защо да не направите корниз, г-н Роурк, та да има мир в семейството? Само един назъбен корниз, нали няма да развали нищо. Или ще развали?

Споровете престанаха, когато Роурк заяви, че няма да построи къщата, ако г-н Санбърн не одобри плановете, каквито са, и не удостовери одобрението си, като се подпише на всеки лист от чертежите.

Малко по-късно г-жа Санбърн с удоволствие научи, че никой почтен строителен предприемач не се наема да построи къщата.

— Виждаш ли? — каза тя тържествуващо.

Господин Санбърн не се примири. Намери неизвестна фирма, която прие поръчката неохотно и за да му направи услуга. Госпожа Санбърн си даде сметка, че строителният предприемач й е съюзник и създаде социален прецедент, като го покани на чай. Тя отдавна бе забравила каква къща иска; просто мразеше Роурк. А строителният предприемач мразеше всички архитекти.

Строежът на къщата на Санбърн се проточи през лятото и есента. Всеки ден се водеха нови битки.

— Разбира се, г-н Роурк, казах ви, че искам три килера в моята спалня, ясно си спомням, беше петък и седяхме в салона, г-н Санбърн седеше в голямото кресло до прозореца, а аз бях… Плановете ли? Какви планове? Мигар очаквате от мен да разбирам от планове?

— Леля Розали казва, че не може да се качва по вита стълба, г-н Роурк. Какво да правим? Да подбираме гостите си така, че да подхождат на вашата къща?

— Г-н Хълбърт казва, че този таван няма да издържи… А г-н Хълбърт разбира от архитектура. Прекарал е две лета във Венеция.

— Горката Джун казва, че нейната стая е мрачна като килер… Това е нейното усещане, г-н Роурк. Може и да не е мрачна, но й вдъхва усещане за мрак.

Роурк не спеше по цели нощи и преправяше плановете, за да внесе изискваните промени. Така минаваха дни, в които бяха събаряни построени етажи, стълбища и преградни стени. Разходите за строежа непрекъснато растяха. Предприемачът свиваше рамене и казваше:

— Нали ви казвах. Винаги е така, като наемете някой шантав архитект. Ще видите колко ще се охарчите до приключването на строежа.

А когато къщата беше почти готова, Роурк реши, че трябва да я промени. Източното крило никак не му хареса. Докато го строяха, той осъзна каква грешка е допуснал и как може да я поправи, за да стане

къщата по-смислена. Правеше първите си стъпки в строителството и първите експерименти. Признаваше го най-откровено. Но г-н Санбърн не разреши промяната — беше дошъл неговият ред. Роурк се опита да го убеди. След като бе осъзнал как трябва да изглежда новото крило, Роурк не можеше да се примири с вида на къщата, както бе построена.

— Не, че не съм съгласен с вас — каза студено господин Санбърн, — всъщност смятам, че сте прав. Но не можем да си го позволим. Съжалявам.

— Ще ви струва по-малко от нелепите промени, които ми наложи г-жа Санбърн.

— Не повдигайте отново този въпрос.

— Г-н Санбърн — попита бавно Роурк, — ще се подпишете ли, че сте съгласен с промяната, ако тя не ви струва нищо?

— Разбира се. Ако направите чудо, за да я изпълните.

И той подписа. Източното крило беше построено наново. Плати го Роурк. Похарчи по-голяма сума от хонорара, който му бе изплатен за проекта. Г-н Санбърн се поколеба дали да поеме разходите. Г-жа Санбърн се възпротиви.

— Това е обикновена хитрина — каза тя, — форма на натиск. Изнудва те заради добрите ти чувства. Очаква, че ще платиш. Почакай и ще се убедиш. Сам ще поиска да платиш. Не му позволявай да се измъква.

Роурк не поиска нищо. Г-н Санбърн така и не му плати.

След като къщата бе построена, г-жа Санбърн отказа да се нанесе в нея. Г-н Санбърн гледаше тъжно къщата, безсилен да признае, че му харесва и че винаги е искал точно тази къща. Предаде се. Къщата остана необзаведена. Г-жа Санбърн накара съпруга си и дъщеря си да се изнесат във Флорида за зимата. „Там си имаме къща в чудесен испански стил, слава Богу! — защото я купихме готова. Така става, когато поемеш риска да строиш, наемайки за архитект някакъв идиот!“ За изненада на всички синът й прояви невиждан изблик на силна воля: отказа да отиде във Флорида. Харесваше новата къща и не искаше да живее никъде другаде. Обзаведоха му три стаи. Семейството замина, а той се нанесе и заживя сам в къщата край Хъдсън. През нощта от реката се виждаше един-единствен осветен правоъгълник, малък и самотен сред прозорците на огромния необитаем дом.

В бюлетина на Американската гилдия на архитектите излезе кратка дописка:

„Съобщиха ни за любопитен случай, който щеше да е забавен, ако не беше тъжен — построената неотдавна къща на известния индустриалец г-н Уитфърд Санбърн. Проектирана е от някой си Хауърд Роурк, а построяването й струвало повече от $100 000. Семейството решило, че къщата е необитаема. Тя бе изоставена и се превърна в красноречиво доказателство за професионална некомпетентност.“

XIV

Лусиъс Хайер упорито отказа да умре. Възстанови се от удара и се върна в кантората въпреки възраженията на своя лекар и загрижеността на Гай Франкън. Франкън предложи да изкупи дела му. Хайер отказа с вторачен воднист поглед. Идваше в кантората веднъж на два-три дни, както обикновено изчиташе кореспонденцията, оставена в коша за писма, сядаше на бюрото и рисуваше цветя на чисти бели листове, после си отиваше у дома. Вървеше бавно, провличайки крака, с лакти, притиснати до тялото и изпънати напред ръце, с полузатворени пръсти, като нокти на птица. Пръстите му трепереха. Не можеше да използва лявата си ръка. Не искаше да се пенсионира. Харесваше си името, изписано на бланките за писма на фирмата.

Смътно се чудеше защо вече не го запознават с изтъкнати клиенти, защо вижда чертежите на новите сгради чак когато са наполовина построени. Щом отвореше дума по този въпрос, Франкън възразяваше:

— Лусиъс, и през ум не ми минава да те безпокоя, като си в това състояние. Всеки друг отдавна би се пенсионирал.

Франкън леко го озадачаваше. Но Питър Кийтинг направо го объркваше. Кийтинг едва го поздравяваше, като се срещнат. Кимваше му от немай къде. Излизаше си на средата на изречение, адресирано към него. Хайер нареждаше нещо дребно на някой чертожник, но то не се изпълняваше и чертожникът го уведомяваше, че нареждането е отменено от г-н Кийтинг. Хайер не разбираше защо става така. Помнеше Кийтинг като стеснителното момче, с което тъй приятно си бяха говорили за порцеланови антики. Първоначално търсеше оправдавания за Кийтинг, после се опита да го умилостиви, унизен и непохватен. Накрая взе да изпитва необясним страх от Кийтинг. Оплака се на Франкън. Каза сприхаво, с тон на човек, който никога не е имал възможност да упражни авторитета си:

— Твоето момче, Гай, този Кийтинг, става непоносим. Държи се грубо с мен. Трябва да го уволниш.

— Ето, виждаш ли, Лусиъс — отвърна сухо Франкън, — защо казвам, че трябва да се пенсионираш. Претоварваш се с нервно напрежение и започваш да си въобразяваш разни неща.

И тогава обявиха конкурс за проект на сграда на „Космо-Слотник“.

Компанията „Космо-Слотник Пикчърс“ от Холивуд, Калифорния, реши да си построи изумителна административна сграда в Ню Йорк — 40-етажен небостъргач с кинозала и офиси. Обявен бе конкурс за архитект със срок една година. Обявата гласеше, че „Космо-Слотник“ е не само водеща компания във филмовото изкуство, но и във всички изкуства, тъй като киноизкуството обхваща всички изкуства. И тъй като архитектурата е изящен, макар и пренебрегван клон на естетиката, „Космо-Слотник“ е готова да я изведе на мястото, което й се полага.

Във вестниците, наред с новините за определянето на ролите във филма „Ще си взема моряк“ и заснемането на „Съпруги за продан“, се появиха разкази за Партенона и Пантеона. Г-ца Сали О’Дон бе фотографирана на стъпалата на Реймската катедрала — по бански костюм, а господин Прат Пърсел (по прякор Съдружника) каза в интервю, че винаги си е мечтал да бъде водещ строител, ако не бе станал филмов актьор. Цитирани бяха мисли на Ралстън Холкъм, Гай Франкън и Гордън Л. Прескът за бъдещето на американската архитектура в статия, написана от г-ца Димпълс Уилямс. Отпечатано бе въображаемо интервю с разсъждения на сър Кристофър Рен за киното. В неделните притурки излизаха снимки на начинаещи актриси от „Космо-Слотник“ по шорти и спортни пуловери, застанали с линеали и сметачни линийки пред чертожни дъски с надпис: „Космо-Слотник Билдинг“ над огромна въпросителна.

В конкурса можеха да участват всички архитекти от всички страни. Сградата щеше да бъде построена на Бродуей и щеше да струва десет милиона долара. Трябваше да символизира гения на модерната технология и духа на американския народ; предварително беше наречена „най-красивата сграда в света“. Журито за конкурса включваше г-н Шупи, представител на „Космо“, г-н Слотник, представител на „Слотник“, професор Питъркин от Стантънския технологичен институт, кмета на Ню Йорк, Ралстън Холкъм, президент на АГА, и Елсуърт М. Тухи.

— Яви се, Питър! — каза въодушевено Франкън на Питър. — Покажи най-доброто, на което си способен. Дай всичко от себе си. Това е големият ти шанс. Ще станеш световноизвестен, ако спечелиш. Ще направим следното: на нашата кандидатура ще изпишем твоето име и името на фирмата. Ако спечелим, ще получиш една пета от наградата. Голямата награда е шестдесет хиляди долара, нали знаеш.

— Хайер ще възрази — каза внимателно Кийтинг.

— Нека възразява. Точно това целя. Може да се подсети какво е редно да направи. А аз… ти знаеш какво мисля, Питър. Вече гледам на теб като на съдружник. Дължа ти го. Ти го заслужаваш. Конкурсът може да се окаже за теб ключ към тази врата.

Кийтинг преправи пет пъти проекта си. Намрази го. Намрази всяка греда на сградата, още преди да се е родила. Работеше с трепереща ръце. Не виждаше чертежа под ръцете си. Мислеше за другите участници в конкурса, за човека, който ще го спечели и всички ще разберат, че е по-добър от него. Чудеше се какво ще направи този човек, как ще реши проблема, за да спечели. Трябваше да победи този човек. Всичко друго беше без значение. Вече нямаше Питър Кийтинг, имаше само всмукателна камера, подобна на тропическото растение, за което бе чул. Растение, което привлича насекоми, улавя ги и ги изсмуква, докато ги пресуши. Така се изхранва.

Обзе го огромна несигурност, когато привърши скиците на изящната сграда от бял мрамор. Приличаше на ренесансов дворец от гума, извисяващ се цели четиридесет етажа. Спря се на ренесансовия стил, защото знаеше неписания закон, че всички журита на архитектурни конкурси харесват колоните и защото Ралстън Холкъм бе в журито. Взе по нещичко от всички любими на Холкъм италиански дворци. Изглеждаше добре… може би… не беше сигурен. И нямаше кого да пита.

Тези думи сякаш отекнаха в главата му. Изпадна в сляпа ярост. Усети я преди да осъзнае какво я предизвиква, но почти в същия миг си даде сметка, че има човек, когото може да попита. Не искаше да мисли за него, нямаше желание да ходи при него. Гневът се разля по лицето му. Знаеше, че няма как да не отиде.

Опита се да прогони тази мисъл. Никъде няма да ходи. Но времето минаваше. Когато срокът наближи, прибра чертежите в една папка и отиде в кантората на Роурк.

Роурк седеше сам на бюрото в огромната стая. По нищо не личеше да има работа.

— Здравей, Хауърд! — каза весело Кийтинг. — Как си? Не те прекъсвам, нали?

— Здравей, Питър — каза Роурк. — Не ме прекъсваш.

— Много ли си зает?

— Не.

— Имаш ли нещо против да седна за няколко минути?

— Сядай.

— Направил си хубава сграда, Хауърд. Видях магазина на Фарго. Прекрасен е. Поздравления.

— Благодаря.

— Напредваш бързо. Вече си изпълнил три поръчки, нали?

— Четири.

— Да, четири. Много добре. Чух, че си имал някакви проблеми със семейство Санбърн.

— Така е.

— Нещата невинаги вървят гладко, нали знаеш… Нямаш ли поръчки оттогава? Никакви ли?

— Не. Никакви.

— Ще получиш. Винаги съм казвал, че няма защо архитектите да се хващаме за гушите, има достатъчно работа за всички ни, трябва да развиваме професионално единство и сътрудничество. Между другото, кандидатира ли се за участие в конкурса?

— Какъв конкурс?

— Конкурсът. Конкурсът на „Космо-Слотник“.

— Няма да участвам.

— Няма да участваш ли? Изобщо?

— Не.

— Защо?

— Не участвам в конкурси.

— Защо, за бога?

— Хайде, Питър. Не си дошъл да говорим за това.

— Всъщност мислех да ти покажа моя проект. Не че искам да ми помогнеш, искам само твоето мнение, да ми кажеш какво мислиш за него по принцип.

Бързо отвори папката.

Роурк разгледа чертежите. Кийтинг попита:

— Е? Добре ли е?

— Не. Нищо не струва. И ти знаеш, че е така.

В продължение на няколко часа Кийтинг не откъсна очи от Роурк. Небето ставаше все по-тъмно, прозорците на града светнаха. Роурк говореше, обясняваше, прокарваше линии през чертежите, разплиташе лабиринта на изходите на кинозалата, разсичаше прозорци, поправяше коридори, махаше излишни сводове, изправяше стълбища. В един момент Кийтинг промълви:

— За бога, Хауърд! Защо не участваш в конкурса, щом можеш да проектираш така?

Роурк отговори:

— Защото не мога. Нищо не излиза. Идеите ми секват, ако се опитам да работя такъв проект. Не мога да предложа на журито онова, което то иска. Но мога да оправя нечий сбъркан проект, щом го видя.

Беше се съмнало, когато Роурк бутна чертежите настрана. Кийтинг прошепна:

— А фасадата?

— По дяволите твоята фасада! Не ми се гледат проклетите ти ренесансови фасади! — Въпреки всичко я погледна. Не можа да се сдържи и ръката му нахвърля няколко линии по фасадата. — Добре де, дявол да го вземе, предложи им хубав ренесанс, ако се налага и ако изобщо има такъв! Само че аз не мога да го направя вместо теб. Сам го измисли. Нещо такова. По-просто, Питър, нека е по-просто, по-изчистено, възможно най-почтено, ако изобщо има почтеност в тия неща. Сега си иди и се опитай да измислиш нещо в този дух.

Кийтинг се прибра. Пречерта плановете на Роурк. Довърши беглата скица на фасадата, нахвърляна от Роурк. Получи се изящна, завършена рисунка. Пусна чертежите по пощата на адрес:

Конкурс „Най-красивата сграда в света“
„Космо-Слотник Пикчърс“, Инк.
Ню Йорк

На плика, приложен към кандидатурата, бе изписано: „Франкън&Хайер“, архитекти, Питър Кийтинг, проектант.

Зимата минаваше. Роурк не получи други предложения, не се появиха никакви поръчки. Седеше на бюрото си и понякога дори не се сещаше да светне лампите, когато се стъмни. Тегнещите часове на бездействие в кантората, неподвижната врата и въздух сякаш се просмукваха в мускулите му. Ставаше и запращаше някоя книга в стената, за да усети, че ръката му се движи, за да чуе как отеква ударът. Засмиваше се, вдигаше книгата и я поставяше внимателно на бюрото. Светваше настолната лампа. След това застиваше с ръце в светлинния конус под лампата, започваше да разглежда ръцете си и бавно разтваряше пръсти. Спомняше си какво му бе казал Камерън преди много време. Отдръпваше ръцете си. Вземаше си палтото, изгасваше лампите, заключваше вратата и си отиваше у дома.

С наближаването на пролетта си даде сметка, че парите му скоро ще свършат. Редовно плащаше наема за кантората на първо число. Искаше да усеща предстоящите тридесет дни, през които ще може да остане в кантората. Влизаше спокойно в нея всяка сутрин. Осъзна обаче, че не иска да поглежда календара, когато се стъмва, защото вижда, че си отива още един от тридесетте дни. Щом го забеляза, започна умишлено да гледа календара. Беше като състезание, състезание между неговите пари за наема и… не знаеше кой е другият състезател. Може би всеки човек, с когото се разминава на улицата.

Когато се качваше към кантората си, операторите на асансьора го поглеждаха странно, лениво и любопитно. Понякога ги заговаряше, те му отвръщаха, наистина не арогантно, но с безразличен и провлечен тон, който сякаш след миг ще стане арогантен. Не знаеха какво работи, но знаеха, че е човек, при когото никога не идват клиенти. По настояване на Остин Хелър ходеше на неговите партита. Гостите го питаха:

— Архитект ли сте? Простете ми, не разбирам от архитектура. Какво сте построили?

Отговаряше им, а те казваха:

— О, така ли — и той разбираше от пресилената им любезност, че е самонадеяно да се смята за архитект. Не бяха виждали неговите сгради, не знаеха дали са добри или калпави — никога не бяха чували за тези сгради.

Беше като война, в която трябва да се бие срещу нищо, налагаше се да воюва, трябваше да воюва, нямаше избор, нито противник.

Спираше край строежите и разглеждаше стоманените скелета. Понякога имаше чувството, че гредите и трегерите се превръщат не в здание, а в бариера, която се изпречва пред него и той никога не ще успее да направи няколкото стъпки по тротоара, които го разделят от дървената ограда около строежа. Изпитваше болка — притъпена и разсеяна. Вярно е, казваше си, но тялото му отвръщаше с недосегаема здравословност: не, не е вярно.

Магазинът на Фарго вече работеше. Но една сграда не може да спаси целия квартал; конкурентите на Фарго бяха прави, търговията се изместваше далеч от центъра на града, клиентите го напускаха. Заговори се открито за упадъка на Джон Фарго, който не само бе сгрешил в преценката си за бизнеса, но бе инвестирал в нелепа сграда. Според приказките това доказваше, че обществото отказва да възприеме архитектурните нововъведения. Никой не каза, че неговият магазин е най-чистият и най-осветеният в града, че благодарение на изкусния проект магазинът е възможно най-функционален, нито че кварталът е бил обречен още преди магазинът да бъде построен. Вината бе хвърлена върху сградата.

Атълстън Бийсли, светски лъв на архитектурната гилдия и придворен шут на АГА, който никога не бе построил нищо, но организираше всички благотворителни балове, писа в своята рубрика „Шеги и приумици“ в Бюлетина на АГА:

„Ето ви, момчета и момичета, приказка с поука: Имало едно време едно момченце. Косата му била с цвета на тиква за Деня на Вси Светии. То се смятало за по-добро от всички вас, обикновените момчета и момичета. И за да го докаже, се хванало и построило къща. Тя била много красива, само дето никой не можел да живее в нея. Построило и магазин — прекрасен магазин, само дето фалирал. Построило и много прочута сграда: двуколка на черен път. Последната се оказва наистина много процъфтяваща, което вероятно показва, че това е подходящото поле за изява на момченцето.“

В края на март Роурк прочете във вестниците за Роджър Енрайт. Той беше милионер, имаше нефтен концерн и нямаше никакви задръжки. Затова името му се появяваше често във вестниците. Предизвикваше полувъзхитителен, полуприсмехулен ужас с

множеството си най-различни авантюри. Последната беше проект за нов вид жилищен комплекс — сграда с апартаменти, всеки от които е отделен от другите, като скъп частен дом. Щеше да се нарича „Енрайт Хауз“. Енрайт обяви, че иска той да бъде различен от всички други сгради. Потърси някои от най-известните архитекти в града, но не одобри нито един.

Роурк възприе дописката във вестника като лична покана, като някакъв шанс, предложен конкретно на него. За първи път реши сам да поиска поръчка. Обади се за среща с Роджър Енрайт. Прие го неговият секретар, млад и отегчен мъж, който го разпита за професионалния му опит. Зададе въпросите бавно, сякаш се мъчеше да реши какво точно се пита в такъв случай, тъй като отговорите няма да имат никакво значение; хвърли поглед на няколко снимки със сгради на Роурк и заяви, че господин Енрайт няма да прояви интерес.

През първата седмица на април, след като Роурк плати с последните си пари наема на кантората за още един месец, му поръчаха да предложи чертежи за нова сграда за „Манхатън Банк Къмпани“. Поръчката бе от г-н Уайдлър, член на съвета на директорите, приятел на младия Ричард Санбърн. Уайдлър му каза:

— Водих истинска битка, г-н Роурк, и мисля, че спечелих. Лично ги заведох в къщата на Санбърн и двамата с Дик им обяснихме някои неща. Но директорите трябва да видят чертежите, преди да вземат решение. Така че нека ви кажа честно, още не е напълно сигурно, но е почти сигурно. Отхвърлиха двама други архитекти. Проявяват голям интерес към вас. Направете чертежите. Успех!

Състоянието на Хенри Камерън се влоши и лекарят предупреди сестра му, че той няма да се възстанови. Тя не повярва. Хранеше надежди, защото виждаше, че Камерън, легнал неподвижно в леглото, изглежда ведър и… почти щастлив, дума, която според нея дотогава не подхождаше за брат й.

Но една вечер се уплаши, когато той внезапно каза:

— Обади се на Хауърд. Помоли го да дойде.

През всичките три години, откакто спря да работи, Камерън нито веднъж не повика Роурк. Просто чакаше посещенията му.

Роурк пристигна след час. Седна до леглото и Камерън му заговори както обикновено. Не каза нищо за необичайната си покана и не обясни причината за нея. Нощта беше топла, прозорецът на

спалнята на Камерън беше отворен към притъмнялата градина. В една пауза между изреченията се вслуша в тишината на дърветата отвън, в надвисналото мълчание в късния час. Повика сестра си и каза:

— Приготви на Хауърд леглото във всекидневната. Ще преспи тук.

Роурк го погледна и разбра. Кимна в знак на съгласие. Разбра какво му каза Камерън с безмълвния си сериозен поглед.

Роурк остана в къщата три дни. Никой не споменаваше нито за престоя му, нито колко дълго ще остане. Присъствието му се приемаше като нещо естествено, за което няма нужда да се говори. Госпожица Камерън разбра и усети, че не бива да казва нищо. Ходеше из къщата мълчаливо, примирена в отчаянието си.

Камерън не искаше Роурк да седи непрекъснато при него. Казваше му:

— Излез и се разходи из градината, Хауърд. Хубаво е, тревата никне. — Лежеше в леглото и гледаше доволно през отворения прозорец как Роурк се движи сред голите дървета на фона на бледосиньото небе.

Искаше само да се хранят заедно. Г-ца Камерън слагаше поднос на коленете на Камерън, а на Роурк сервираше на масичка до леглото. Камерън сякаш изпитваше удоволствие от нещо, което никога не бе нито имал, нито търсил: усещането за топлота в повтарящите всекидневни действия, усещането за семейство.

Вечерта на третия ден Камерън се бе подпрял на възглавницата, говорейки както обикновено, но думите излизаха бавно. Главата му беше неподвижна. Роурк слушаше и се опитваше да не показва, че знае какво става в страшните паузи между думите на Камерън. Думите звучаха естествено, но усилието, което му струваха, щеше да остане последната тайна на Камерън. Такова бе неговото желание.

Камерън говореше за бъдещето на строителните материали.

— Следи индустрията на леките метали, Хауърд… След няколко… години… ще правят удивителни неща… Наблюдавай пластмасите, те ще открият нова епоха… Ще има нови инструменти, нови средства, нови форми… Ще трябва да показваш… на проклетите глупаци… какви богатства създава за тях човешкият ум… какви възможности… Миналата седмица четох за нов вид синтетична плочка… и си помислих, че може да се използва там, където нищо…

друго не е подходящо… например малка къща… за около пет хиляди долара…

След малко замълча и затвори очи. После Роурк чу как прошепва внезапно:

— Гейл Уайнънд…

Роурк се наведе към него, изненадан.

— Вече… не мразя никого… освен Гейл Уайнънд… Не, не съм му виждал очите… Но той е… всичко лошо в света… тържеството на надменната вулгарност… Гейл Уайнънд е човекът, срещу когото трябва да се бориш, Хауърд…

После дълго мълча. Усмихна се, когато отново отвори очи. Каза:

— Знам… какво преживяваш сега в кантората си… — Роурк никога не му беше споменавал нищо по този въпрос. — Не… не отричай и… не казвай нищо… Знам… Но… всичко ще е наред… Не се страхувай… Помниш ли, когато се опитах да те уволня?… Забрави какво ти казах тогава… То не беше всичко… Това е… Не се бой… Заслужаваше си…

Гласът му отслабна и той повече не можа да проговори. Но зрението му остана незасегнато. Лежеше мълчаливо и гледаше спокойно Хауърд. Половин час по-късно издъхна.

Кийтинг се виждаше често с Катрин. Не беше обявил годежа им, но майка му знаеше и това вече не беше негова безценна тайна. На Катрин й се струваше, че той е престанал да държи на техните срещи. Не й се налагаше да го чака в самота, но изгуби успокоението, което получаваше, щом той се появи.

Кийтинг й бе казал:

— Нека изчакаме резултатите от конкурса на филмовата компания, Кейти. Няма да е задълго, ще обявят решението си през май. Ако спечеля, ще се утвърдя за цял живот. Тогава ще се оженим. И тогава ще се запозная с чичо ти… а и той ще иска да се запознае с мен. Длъжен съм да спечеля.

— Знам, че ще спечелиш.

— Освен това старият Хайер няма да живее повече от месец. Лекарят каза, че всеки момент може да се очаква втори удар и това ще

е краят. Дори и не го прати в гроба, със сигурност не ще може да идва в кантората.

— О, Питър, не ми харесва, като говориш така. Не бива да си такъв… такъв ужасен егоист.

— Съжалявам, скъпа. Е… да, наистина съм егоист. Всеки е такъв.

Прекарваше повече време с Доминик. Доминик го гледаше безучастно, сякаш вече не представляваше проблем за нея. Изглежда го смяташе за подходящ маловажен придружител за случайни маловажни вечери. Той си мислеше, че тя го харесва. Но знаеше, че това не е обнадеждаващо.

Понякога забравяше, че е дъщеря на Франкън, забравяше всичко, което го тласкаше към нея. Нямаше нужда нищо да го тласка. Искаше я. Нямаше нужда от никакви обяснения. Достатъчна му беше тръпката на нейното присъствие.

Но беше безпомощен пред нея. Не можеше да се примири с мисълта, че една жена може да остане безразлична към него. Дори не беше сигурен в нейното безразличие. Изчакваше и се опитваше да отгатне настроенията й, за да реагира както смяташе, че тя би искала. Тя обаче не реагираше.

Една нощ през пролетта отидоха на бал. Танцуваха и той я притисна, прокарвайки пръсти по тялото й. Сигурен беше, че тя усеща и е наясно. Тя не се дръпна — гледаше го втренчено, почти в очакване. На тръгване той й подаде наметалото и пръстите му се задържаха на раменете й. Тя не помръдна и не се загърна с наметалото. Изчака той да си отдръпне ръцете. После тръгнаха към таксито.

Тя седна мълчаливо в ъгъла. До този момент присъствието му не й се бе струвало толкова важно, че да изисква мълчание. Седеше с кръстосани крака, плътно загърната в пелерината. Почукваше с върховете на пръстите си около коляното. Той меко обхвана с ръка китката й. Тя не оказа съпротива, не реагира, само пръстите й спряха да се движат. Докосна с устни косата й, без да я целува. Устните му останаха дълго в косата й.

Таксито спря и той прошепна:

— Доминик… нека се кача с теб… само за малко…

— Добре — отговори тя равнодушно, безлично, без нотка на покана. Съгласяваше се за първи път. Последва я с разтуптяно сърце.

Влизайки в апартамента, за част от секундата тя спря и зачака. Той се втренчи в нея безпомощно, объркан и твърде щастлив. Усети паузата едва, когато тя тръгна към всекидневната. Седна и отпусна ръце, отдалечавайки лакти от тялото си. Очите й бяха полуотворени, правоъгълни, безизразни.

— Доминик… — прошепна той — Доминик… колко си прекрасна!…

Приближи се до нея, шепнейки несвързано:

— Доминик… Доминик, обичам те… Не ми се смей, моля те, не се смей!… През целия си живот… всичко, което пожелаеш… Колко си красива!… Доминик… обичам те…

Прегърна я и наведе лице над нейното, търсейки ответна реакция или съпротива. Тя не реагира. Притисна я силно и целуна устните й.

Внезапно я пусна. Тялото й падна назад към канапето. Той се вторачи в нея ужасен. Това не бе целувка. Не бе прегърнал и целунал жена, а нещо, в което няма живот. Устните й не бяха мръднали при съприкосновението с неговите, ръцете й не бяха мръднали, за да го прегърнат, но това не беше отвращение — щеше да усети, ако беше отвратена. Сякаш можеше да я прегръща неспирно или да я захвърли, да я целуне или да продължи, за да задоволи своето желание — но нейното тяло оставаше безучастно. Погледна го и погледът й мина през него. Видя угарка, паднала от пепелника на масата, протегна ръка и я върна в пепелника.

— Доминик — прошепна той глупаво, — нали искаше да те целуна?

— Да. — Не му се надсмиваше, отговаряше му просто и безпомощно.

— Никой ли не те е целувал досега?

— Целували са ме. Много пъти.

— Винаги ли се държиш така?

— Винаги. Все така.

— Защо искаше да те целуна?

— Исках да опитам.

— Това е нечовешко, Доминик.

Тя вдигна глава и стана. Движенията й отново станаха уверени и прецизни. Той си даде сметка, че в гласа й няма нотка на изповед или безпомощност; усети, че близостта е приключила, макар че думите,

които произнасяше, бяха по-интимни и по-откровени от когато и да било. Но говореше така, сякаш не я е грижа какво и на кого казва:

— Изглежда съм голяма особнячка, напълно фригидна жена. Съжалявам, Питър. Нали виждаш? Нямаш съперници, включително и самия ти. Разочарован ли си, скъпи?

— Ти… ще го надживееш… един ден…

— Не съм толкова млада, Питър. На двадесет и пет години съм. Сигурно е интересно преживяване да преспя с мъж. Искало ми се е да го пожелая. Сигурно ще е вълнуващо да стана развратница. Аз, както знаеш, опитвам всичко, но всъщност… Питър, като че ли ще се изчервиш и това е много забавно.

— Доминик! Никога ли не си се влюбвала? Дори и съвсем малко?

— Не съм. Наистина ми се искаше да се влюбя в теб. Мислех си, че ще бъде удобно. С теб няма да имам проблеми. Но нали видя? Не усещам нищо. Все едно ми е дали си ти, Алва Скарет или Лусиъс Хайер.

Той стана. Не искаше да я гледа. Отиде до прозореца и се загледа навън, със сключени зад гърба ръце. Забрави и желанието си, и красотата й. Спомняше си само, че е дъщерята на Франкън.

— Доминик, ще се омъжиш ли за мен?

Налагаше се да й го каже точно сега. Ако се поддаде на мислите си за нея, никога няма да й го каже. Вече нямаше значение какви чувства изпитва към нея. Нямаше да позволи чувствата да пречат на бъдещето му. Започна да я намразва.

— Не говориш сериозно, нали? — попита тя.

Обърна се към нея. Заговори бързо и леко. Лъжеше и думите му звучаха уверено:

— Обичам те, Доминик. Луд съм по теб. Дай ми шанс. Ако за теб няма друг мъж, защо не ме приемеш? Ще се научиш да ме обичаш, защото аз те разбирам. Ще бъда търпелив. Ще те направя щастлива.

Тя потръпна, после се разсмя. Смехът й беше искрен и дълбок. Бледата й рокля се раздвижи. Стоеше изправена, с отметната назад глава, като струна, трептяща с вибрациите на обидния й смях — нито горчив, нито подигравателен, само весел.

Замълча и се загледа в него. Каза сериозно:

— Питър, ако искам да си наложа страшно наказание, ще се омъжа за теб. — Добави: — Обещавам ти.

После се усмихна хладно и весело. Той се страхуваше от усмивката й.

— Питър, не се налага да се жениш за мен. Така или иначе ще станеш съдружник на баща ми. И ще бъдем добри приятели. Време е да си вървиш. Не забравяй, че в сряда ще ме водиш на шоу с коне. Обожавам го. Лека нощ, Питър.

Излезе и се запъти към дома си в топлата пролетна нощ. Преливаше от ярост. Ако в този миг някой му бе предложил да стане едноличен собственик на фирмата „Франкън&Хайер“ при условие че се ожени за Доминик, би отказал. Знаеше също, с цялата омраза към себе си, че ако му направят същото предложение следващата сутрин, няма да откаже.

XV

Изпитваше страх. Приличаше на кошмар, мислеше си Питър Кийтинг, само че човек се събужда, когато кошмарът стане непоносим, а той не можеше нито да се събуди, нито да го понесе. Страхът се засилваше, минаваха дни, после и седмици. Обхвана го отвратителен, неизразим ужас, че ще се провали. Ще изгуби конкурса, сигурен беше, че ще го изгуби. Тази сигурност нарастваше с всеки ден, прекаран в очакване. Не можеше да работи. Стряскаше се, когато някой го заговори. Не спеше по цели нощи.

Тръгна към дома на Лусиъс Хайер. Опитваше се да не вижда лицата на хората, с които се разминаваше, но нямаше как — винаги гледаше хората, гледаха го и те, както обикновено. Идваше му да им изкрещи да се обърнат, да го оставят на мира. Сякаш се взираха в него, защото знаеха, че ще се провали.

Запъти се към дома на Хайер, за да се спаси от приближаващата катастрофа по единствения начин, който му идваше наум. Ако се провали на конкурса — а беше сигурен, че ще се провали — Франкън ще бъде възмутен и разочарован; и когато Хайер умре, а това се очаква всеки момент, Франкън ще се разколебае, след горчилката от публичното унижение, дали да вземе Кийтинг за съдружник; ако Франкън се разколебае, всичко е загубено. И други хранеха надежда: Бенет, когото не успя да изгони от кантората; Клод Стенгъл, който се справяше много добре самостоятелно и бе предложил на Франкън да купи дела на Хайер. Кийтинг можеше да разчита единствено на колебливото доверие на Франкън. Ако някой друг стане съдружник на мястото на Хайер, това ще сложи край на бъдещето на Кийтинг. Почти беше успял, но се провали. Не можеше да си прости.

В безсънните нощи стигна до ясно и твърдо решение: трябва да уреди проблема рязко, трябва да се възползва от измамните надежди на Франкън, преди да се разбере кой печели конкурса; трябва да принуди Хайер да напусне и да заеме мястото му. Остават само няколко дни.

Спомни си приказките на Франкън за нрава на Хайер. Разрови се из документите в кабинета на Хайер и откри онова, което търсеше. То бе писмо от строителен предприемач, писано преди петнадесет години. Гласеше, че предприемачът прилага чек от двадесет хиляди долара, които да се изплатят на г-н Хайер. Кийтинг разгледа архивите за строежа. Той бе излязъл по-скъпо от допустимото. Точно тази година Хайер бе започнал да събира колекцията си от старинни порцелани.

Завари Хайер сам в кабинета му. Въздухът в малката, мрачна стая беше тежък, сякаш не бе проветряван от години. Тъмната махагонова ламперия, стенните килими, безценните стари мебели бяха поддържани и безупречно чисти, но стаята лъхаше на упадък и тлен. Светеше една-единствена лампа на масичка в ъгъла. На масичката имаше пет изящни скъпоценни чаши от старинен порцелан. Хайер седеше прегърбен и гледаше чашите на сумрачната светлина със смътна, напразна наслада. Потръпна, когато камериерът въведе Кийтинг. Примигна безизразно и объркано, но покани Кийтинг да седне.

Чувайки първите звуци на собствения си глас, Кийтинг си даде сметка, че се е отървал от страха, който го бе следвал по улиците. Гласът му беше студен и равен. Тим Дейвис, помисли той, Клод Стенгъл, а сега още един, който трябва да бъде отстранен.

Обясни какво иска, разстилайки в застоялия въздух на стаята мисълта си в кратък, сбит и завършен абзац, съвършен като скъпоценен камък с шлифовани ръбове.

— И така, ако вие не уведомите утре сутринта Франкън, че се пенсионирате — заключи той, държейки писмото с два пръста, — това нещо отива в АГА.

Зачака. Хайер седеше неподвижен, с празен поглед в бледите изпъкнали очи и със зяпнала уста. Кийтинг потръпна и се запита дали говори на идиот.

Устните на Хайер се раздвижиха и бледорозовият му език се показа, проблясвайки върху долните му зъби.

— Но аз не искам да се пенсионирам. — Каза го просто, простодушно, хленчейки.

— Ще се пенсионирате.

— Не искам. Няма да го направя. Аз съм известен архитект. Винаги съм бил известен архитект. Не искам никой да ме притеснява.

Всички искат да се пенсионирам. Ще ви кажа една тайна. — Наведе се и прошепна многозначително: — Може би вие не знаете, но аз зная, той не може да ме заблуди: Гай иска да се пенсионирам. Мисли, че ще ме надхитри, но ми е ясен. Съвсем ясен ми е. — Изхили се.

— Май не ме разбрахте. Знаете ли какво е това? — Кийтинг пъхна писмото между полузатворените пръсти на Хайер.

Тънкият лист затрепери в ръката на Хайер и падна на масата. Лявата му ръка с парализираните пръсти се вкопчи в него като кука, сляпо и безцелно. Изрече задавено:

— Няма да изпратите това в АГА. Ще ми отнемат лиценза.

— Със сигурност ще ви го отнемат — каза Кийтинг.

— И вестниците ще пишат.

— Всичките.

— Няма да направите такова нещо.

— Ще го направя, ако не се пенсионирате.

Раменете на Хайер се свлякоха до ръба на масата. Главата му остана отгоре. Подаваше я боязливо, като че ли се готвеше да скрие и нея.

— Няма да го направите, моля ви не го правете — замънка Хайер, хленчейки провлечено, без паузи. — Вие сте добро момче, вие сте много добро момче, няма да го направите, нали?

Жълтият квадратен лист лежеше на масата. Безпомощната лява ръка на Хайер посегна към листа, движейки се бавно по ръба на масата. Кийтинг се наведе и грабна писмото изпод ръката му.

Хайер го гледаше с килната глава и отворена уста. Сякаш очакваше Кийтинг да го удари. Отблъскващо умолителният му поглед казваше, че ще позволи на Кийтинг да го удари.

— Моля ви — прошепна Хайер, — няма да го направите, нали няма да го направите? Не се чувствам много добре. Никога не съм ви правил нищо лошо. Като че ли си спомням, че веднъж направих нещо много хубаво за вас.

— Какво? — кресна Кийтинг. — Какво сте направили за мен?

— Вие сте Питър Кийтинг… Питър Кийтинг… помня… направих нещо добро за вас… Вие сте момчето, на което Гай вярва толкова много. Не се доверявайте на Гай. Аз не му се доверявам. Вие ми харесвате. Скоро ще ви направим проектант. — Устата му остана

отворена след последната дума. От ъгълчето й се процеди тънка слюнка. — Моля ви… недейте…

Очите на Кийтинг блеснаха от отвращение. Погнусата го тласна да влоши нещата, иначе нямаше да издържи.

— Ще бъдете изобличен публично — каза отчетливо Кийтинг. — Ще бъдете изобличен като рушветчия. Хората ще ви сочат с пръст. Снимката ви ще се появи във вестниците. Собствениците на онази сграда ще ви съдят. Ще ви хвърлят в затвора.

Хайер не каза нищо. Не мръдна. Внезапно чашите на масичката звънтнаха. Кийтинг не видя, че тялото на Хайер се гърчи. Чу само слабо подрънкване в притихналата стая, като че ли чашите подрънкваха сами.

— Напусни! — каза Кийтинг, повишавайки глас, за да не чува звука от чашите. — Напусни фирмата! За какво стоиш? Няма полза от теб. От теб никога не е имало полза.

Прежълтялото лице над ръба на масата отвори уста и издаде мокър, бълбукащ звук, като стон.

Кийтинг седеше удобно, наведен и с раздалечени колене. Лакътят му се опираше на коляното с протегната ръка, в която държеше писмото.

— Аз… — задави се Хайер. — Аз…

— Млъкни! Няма нужда да казваш нищо, освен да или не. Мисли бързо. Не съм дошъл да спорим.

Хайер престана да трепери. През лицето му премина диагонална сянка. Кийтинг видя немигащо око и половин отворена уста, през чиято дупка в лицето се вливаше мрак, сякаш се дави.

— Отговори! — кресна Кийтинг, обхванат от ужас. — Защо не ми отговаряш?

Лицето над ръба на масата се люшна. Главата се килна, удари се в масата и се изтърколи на пода като отсечена. Две чаши паднаха след нея и тихо се пръснаха на парчета върху килима. Кийтинг почувства облекчение, че тялото последва главата и се сгърчи невредимо на пода. Не се чу никакъв звук, освен приглушеното мелодично счупване на порцелана.

Ще побеснее, помисли Кийтинг, гледайки строшените чаши. Скочи на крака, коленичи и събра безцелно парчетата. Не можеше нищо да се направи. Заедно с това си помисли, че е настъпил

очакваният втори удар и че след миг ще трябва да предприеме нещо във връзка с него. Но всичко е наред, каза си той, защото Хайер вече няма как да не се пенсионира.

След това, както бе коленичил, се приближи към тялото на Хайер. Зачуди се защо не му се иска да го докосне.

— Господин Хайер?

Гласът му беше мек, дори почтителен. Внимателно вдигна главата на Хайер, после я пусна. При падането й не чу никакъв звук. Чу как изхълца собственото му гърло. Хайер беше мъртъв.

Седна до тялото, отпускайки се на петите си, с ръце на коленете. Загледа се право напред, погледът му спря върху диплите на завесите до вратата. Зачуди се дали сивият оттенък е прах или мъхът на кадифето, дали всъщност е кадифе и колко старомодно е да имаш завеси до вратата. Усети, че трепери. Повдигна му се. Стана, прекоси стаята и рязко отвори вратата, защото си спомни, че камериерът е някъде в апартамента. Изкрещя, опитвайки се да издаде вик за помощ.

Отиде в кантората както обикновено. Отговаряше на въпросите, обясняваше, че Хайер го поканил у дома си след вечеря, за да обсъдят пенсионирането му. Никой не се усъмни в тези думи. Кийтинг беше сигурен, че никой никога не ще се усъмни. Хайер се помина така, както всеки бе очаквал. Франкън изпита огромно облекчение.

— Знаехме, че рано или късно това ще се случи — каза Франкън. — Излишно е да съжаляваме, че спести на себе си и на всички нас продължителна агония.

Поведението на Кийтинг стана по-спокойно в сравнение с последните седмици. Изпадна в пълно вцепенение, преследван навсякъде — на работа, вкъщи, нощем, от тихата, ненатрапчива, монотонна мисъл, че е убиец… не, точно, но почти убиец… почти убиец… Знаеше, че не беше нещастен случай, знаеше, че заложи на потреса и ужаса, заложи на втория удар, който да прати Хайер в болница до края на живота му. Но само това ли бе очаквал? Мигар не знаеше какво означава вторият удар? На него ли бе разчитал? Опитваше се да си спомни, ровейки из ума си до изтощение. Не чувстваше нищо. Не очакваше да чувства каквото и да било. Само искаше да знае. Не забелязваше какво става в кантората около него.

Забрави, че има съвсем малко време да сключи сделка с Франкън за съдружието.

Няколко дни след смъртта на Хайер Франкън го извика в своя кабинет.

— Седни, Питър — каза той с необичайно широка усмивка. — Имам добри новини за теб, момчето ми. Тази сутрин прочетоха завещанието на Лусиъс. Нали знаеш, че той няма роднини. Изненадан съм, вероятно не съм му вярвал достатъчно, но изглежда понякога е можел да направи някой добър жест. Оставил е всичко на теб… Доста добре, нали? Сега няма да се притесняваш за инвестицията, когато сключим споразумението за… Какво става, Питър?… Питър, момчето ми, болен ли си?

Лицето на Кийтинг рухна върху ръката му, опряна на ъгъла на бюрото. Не биваше Франкън да види лицето му. Почувства се зле, повдигна му се, защото в ужаса си осъзна, че се пита всъщност колко ли е оставил в наследство Хайер…

Завещанието беше направено преди пет години, вероятно при необмислен изблик на привързаност към единствения човек в кантората, който бе проявил уважение към Хайер, а може би и като жест, насочен срещу съдружника му. След това е било забравено. Състоянието възлизаше на двеста хиляди долара, плюс дела на Хайер във фирмата и порцелановата му колекция.

Този ден Кийтинг тръгна от кантората рано, безразличен към поздравленията. Прибра се вкъщи, каза новината на майка си, която остана със зяпнала уста в средата на всекидневната, и се заключи в спалнята. Преди вечеря излезе, без да продума. Не хапна нищо вечерта, но се напи яростно и преднамерено в любимия си нелегален бар. Извиси се до състояние на пълно прояснение. С клюмнала над чашата глава, но с бистър ум, той си каза, че няма за какво да съжалява, че е направил онова, което би направил всеки друг. Катрин му го бе казала: той е егоист. Но всеки е егоист. Да си егоист не е хубаво, но той не е единственият. Само че имаше повече късмет от останалите, защото беше по-добър от тях. Почувства се добре и реши, че повече никога не ще си задава излишни въпроси. Всеки човек е сам за себе си, измърмори той, заспивайки масата.

Никога повече не си зададе излишните въпроси. Нямаше време да мисли за тях в последвалите дни. Спечели конкурса за „Космо-

Слотник“.

Питър Кийтинг знаеше, че ще спечели, но не бе очаквал подобен триумф. Мечтаеше за звън на тромпети, но не бе предвидил такава симфонична експлозия.

Всичко започна с тихо позвъняване на телефона и с обявяването на победителите. После всички телефони в кантората зазвъняха с възгласи и трясък под пръстите на операторката, която едва успяваше да отвръща на повикванията; обаждаха се от всички вестници в града, обаждаха се известни архитекти, задаваха въпроси, валяха поръчки за интервюта и поздравления. Потопът се изля от асансьорите, потече през вратите на кантората, трупаха се съобщения и телеграми, приижда хора, познати на Кийтинг и хора, които никога не бе виждал. Секретарката в приемната изгуби ума и дума, не знаеше кого да пуска и кого да отпраща. Кийтинг стискаше ръце, безкраен поток от ръце като колело с меки влажни зъбци, впиващи се в пръстите му. Не запомни какво казва в първото интервю, дадено в претъпканата с хора и фотоапарати кантора на Франкън, който бе отворил широко шкафа с напитките. Франкън разпалено обясняваше на всички, че Питър Кийтинг е проектирал сам сградата на „Космо-Слотник“, но за него това нямаше значение — Франкън изпадна във великодушен ентусиазъм. Освен всичко, беше добър вестникарски сюжет.

Сюжетът се оказа по-добър, отколкото Франкън бе очаквал. На страниците на всички вестници в страната беше лицето на Питър Кийтинг — красиво, здраво, усмихнато лице с блестящи очи и тъмни къдри. То стоеше над статиите, разказващи за възнаградените бедност, борба, стремежи и упорита тежка работа; за вярата на майката, пожертвала всичко за успеха на своя син, за „Пепеляшка на архитектурата“.

В „Космо-Слотник“ бяха доволни. Не бяха допускали, че млади, красиви и бедни архитекти също могат да печелят награди — е, бедни до съвсем неотдавна. Откриха момче гений. В „Космо-Слотник“ обожаваха момчетата гении, защото самият господин Слотник беше такъв — той беше само на четиридесет и три години.

Скици на проектирания от Кийтинг „най-красив небостъргач на земята“ бяха публикувани във вестниците, а под тях бяха изписани

причините за наградата: „… За блестящото умение и простота на плана… за изчистената, безпощадна ефикасност… за пестеливото пространство… за отличното съчетаване на модерното с традиционното в Изкуството… на «Франкън&Хайер» и Питър Кийтинг…“

В кинопрегледите показваха как Кийтинг се ръкува с г-н Шупи и г-н Слотник. Субтитрите цитираха мнението на тези двама господа за неговата сграда. Кинопрегледите показваха как Кийтинг се ръкува с г-ца Димпълс Уилямс, а субтитрите цитираха какво мисли той за последната й картина. Появяваше се на банкети в архитектурните и филмовите среди, сядаше на почетното място, произнасяше речи, понякога забравяше дали трябва да говори за сгради или за филми. Ходеше в архитектурни клубове и във фенклубове. „Космо-Слотник“ издадоха фотомонтаж на Кийтинг и неговата сграда, която можеше да се поръча за двадесет и пет цента на адресиран плик със залепена марка. В продължение на една седмица всяка вечер излизаше на сцената на Космо Театър, в началото на извънредното издание на „Космо-Слотник“, покланяше се в светлините на прожекторите, строен и елегантен, в черен смокинг, за да говори две минути за значението на архитектурата. Оглави журито на конкурс за красота в Атлантик Сити. Наградата за победителката беше пробни снимки в „Космо-Слотник“. Снимаха го с прочут професионален боксьор, а надписът под снимката гласеше: „Шампиони.“ Направиха макет на неговата сграда и го изложиха, заедно със снимки на другите най-добри проекти, във фоайетата на киносалоните на „Космо-Слотник“ в цялата страна.

В началото госпожа Кийтинг хлипаше, притискаше Питър в прегръдката си и мълвеше, че не може да повярва. Запъваше се, отговаряйки на въпросите за Пити, позираше за снимки, притеснена в желанието си да я харесат. После свикна. Вдигаше рамене и казваше на Питър, че, разбира се, той е победителят, няма нищо изумително, защото никой друг не би могъл да спечели. Придоби леко рязък и снизходителен тон към репортерите. Дразнеше се, когато не я снимат до Пити. Купи си палто от визон.

Кийтинг се остави на течението. Имаше нужда от хората и от шумотевицата наоколо. Не си задаваше въпроси, нито изпитваше съмнения, заставайки на сцената над море от лица; въздухът беше тежък, сгъстен, наситен само с един разтворител — възхищението.

Нямаше място за нищо друго. Беше велик — казваха му го толкова много хора. Беше прав, защото толкова много хора му вярваха. Вглеждаше се в лицата и очите и сякаш виждаше, че се ражда в тях, че те му даряват живот. Ето какво беше Питър Кийтинг — той бе отражение в широко отворените зеници, тялото му беше само негово отражение.

Една вечер намери време да прекара два часа с Катрин. Взе я в прегръдката си, а тя шепнеше сияйни планове за бъдещето им. Гледаше я доволно, без да чува думите й. Мислеше си как биха изглеждали на снимка заедно и колко вестници ще публикуват снимките.

Срещна се само веднъж с Доминик. Тя прекарваше лятото извън града. Изпита разочарование. Доминик го поздрави съвсем приятелски, но го гледаше както винаги, сякаш нищо не се е случило. От всички публикации за архитектура единствено нейната рубрика въобще не спомена конкурса за „Космо-Слотник“, нито победителя в него.

— Отивам в Кънектикът — каза тя. — Ще прекарам лятото в къщата на баща ми. Той ми я дава на пълно разположение. Не, Питър, няма да идваш да ме виждаш. Нито веднъж. Отивам там, за да не се срещам с никого.

Разочарова се, но това не му развали тържеството от победата. Вече не се страхуваше от Доминик. Почувства се уверен, че може да я накара да промени отношението си, че ще има промяна, когато тя се върне през есента.

Имаше обаче едно нещо, което разваляше тържеството — макар и не често, нито твърде силно. Не му омръзваше да слуша какво се говори за него, но не обичаше да се говори твърде много за сградата му. И когато трябваше да чуе какво се говори за нея, нямаше нищо против забележките за „отличното съчетание на модерното с традиционното“ във фасадата. Но когато се заговореше за проекта — а за него се говореше толкова много, — когато слушаше за „блестящото умение и простота на проекта… за изчистената, безпощадна ефективност… за пестеливото пространство…“, когато слушаше тези фрази, започваше да мисли за… не мислеше. В ума му нямаше думи. Не ги допускаше. Имаше само тягостно, мрачно чувство… и едно име.

Изминаха две седмици, откакто спечели наградата. Изхвърляше тази мисъл от ума си като незаслужаваща внимание. Трябваше да я погребе така, както погреба скромното си минало, изпълнено със съмнения. Цяла зима пазеше собствените си скици с линиите от молив, прокарани през тях от ръката на другия. Вечерта след обявяването на наградата ги изгори. Това бе първото нещо, което направи.

Но мисълта не го напускаше. Внезапно осъзна, че не става дума за смътна заплаха, а за реална опасност. Отърси се напълно от страха си. Можеше да се изправи срещу реалната опасност, можеше да я отстрани съвсем просто. Изсмя се облекчено, обади се в кантората на Роурк и си уговори среща с него.

Отиде на срещата изпълнен с увереност. За първи път в живота си се почувства свободен от странната си неловкост в присъствието на Роурк, която не можеше да обясни, от която не можеше да се отърве. Вече се чувстваше в безопасност. Беше приключил с Хауърд Роурк.

Роурк седеше зад бюрото в кантората и чакаше. Телефонът звънна веднъж тази сутрин, но това беше Питър Кийтинг, който поиска среща. Дори беше забравил, че Кийтинг ще дойде. Чакаше да звънне телефонът. През последните няколко седмици беше станал зависим от телефона. Очакваше всеки момент да научи новини за проекта на „Манхатън Банк Къмпани“.

Отдавна не бе плащал наема за кантората. Също и наема за стаята, където живееше. Не се притесняваше за стаята. Можеше да помоли собственика да почака. Собственикът вече чакаше, а и нямаше да има голямо значение, ако откаже да чака. Но за кантората имаше значение. Каза на собственика, че ще трябва да почака. Не поиска отлагане. Само го уведоми решително и спокойно, че ще забави плащането, защото нямаше какво друго да му каже. Но самата мисъл, че се нуждае от снизходителността на собственика, че твърде много зависи от него, го накара да се почувства като просяк. Беше истинско изтезание. Добре, помисли си, изтезание. И какво от това?

Не беше плащал телефона от два месеца. Получи последно предупреждение. След няколко дни щяха да прекъснат линията. Трябваше да чака. Толкова много неща могат да се случат за няколко дни.

Отговорът на съвета на банката, който Уайдлър му беше обещал отдавна, се отлагаше от седмица на седмица. Съветът не можеше да вземе решение. Проектът имаше противници и ревностни поддръжници. Разискваха го на съвещания. Уайдлър не му казваше почти нищо, но той се досещаше за много неща. Дните минаваха в тишина — тишина в кантората, тишина в целия град, тишина вътре в него. Чакаше.

Седеше свлечен на бюрото, с отпуснато над ръката лице и пръсти върху вилката на телефона. Мина му през ума, че не трябва да седи така, но този ден се чувстваше много изморен. Помисли, че трябва да си махне ръката от телефона, но не я помръдна. Е, да, зависеше от телефона, можеше да го строши, но пак щеше да зависи от него. Зависеше от него изцяло, до въздуха, който поема. Пръстите му лежаха неподвижни на вилката. Залъгваше се и за пощата. Залъгваше се, но си наложи да не скача, когато някое писмо падне през процепа на вратата. Наложи си да не се втурва, да почака, да погледа белия плик на пода, а след това да отиде бавно и да го вдигне. Процепът на вратата и телефона бяха единствените неща, които му останаха.

При тази мисъл вдигна глава и погледна към вратата, към пода до вратата. Нямаше нищо. Беше късен следобед, сигурно доста след часа, когато за последен път носят поща. Вдигна китката си и погледна часовника. На китката му нямаше нищо — беше заложил часовника. Обърна се към прозореца. Оттам можеше да види часовника на един далечен небостъргач. Беше четири и половина. За този ден нямаше да има повече поща.

Ръката му вдига слушалката на телефона. Пръстите му набраха номера.

— Не, още не — каза гласът на Уайдлър по жицата. — Събранието беше насрочено за вчера, но беше отменено… Гоня ги като булдог… Мога да ви обещая, че ще имаме окончателен отговор утре. Почти мога да ви обещая. Ако не утре, ще трябва да почакаме до началото на следващата седмица, но със сигурност ви обещавам, че ще стане в понеделник… Вие проявявате завидно търпение към нас, господин Роурк. Оценяваме го.

Роурк остави слушалката на телефона. Затвори очи. Трябва да си почине, просто да си почине, без да мисли няколко минути, преди да

започне да мисли за коя дата е предупреждението за спиране на телефона и как да го отложи до понеделник.

— Здравей, Хауърд — каза Питър Кийтинг.

Отвори очи. Кийтинг беше влязъл и стоеше усмихнат пред него. Светлият му шлифер беше разкопчан, коланът висеше от двете страни, на илика му имаше стрък синчец. Стоеше разкрачен, с ръце на хълбоците и шапка на тила. Черните му къдри се виеха над бледото му чело. Сякаш по косите му проблясваха капчици пролетна роса, като в синчеца.

— Здравей, Питър — каза Роурк.

Кийтинг седна удобно, свали си шапката, пусна я на средата на бюрото и обхвана коленете си с ръце.

— Е, Хауърд, има събития, нали?

— Поздравления.

— Благодаря. Какво става с теб, Хауърд? Изглеждаш адски зле. Едва ли си претоварен с работа, доколкото чувам.

Нямаше намерение да започне разговора по такъв начин. Искаше да се държи спокойно и приятелски. Но реши, че това ще стане по-късно. Първо трябва да покаже, че не се страхува от Роурк, че никога повече няма да се страхува от него.

— Не, не съм претоварен.

— Хауърд, защо не се откажеш?

Нямаше никакво намерение да говори така. Устата му остана леко отворена от удивление.

— От какво да се откажа?

— От позата. От идеалите, ако предпочиташ. Защо не слезеш на земята? Защо не започнеш да работиш като всеки друг и не престанеш да се държиш като проклет глупак? — Усети как полита надолу, без спирачки. Не можеше да спре.

— Какъв е проблемът, Питър?

— Как очакваш да постигнеш успех? Трябва да живееш с другите хора, нали знаеш. Има само два пътя. Можеш или да си с тях, или против тях. Но ти изглежда не правиш нито едното, нито другото.

— Така е.

— И хората не те искат. Те не те искат! Не те ли е страх?

— Не.

— Не си работил от година. И няма и да работиш. Та кой ще ти даде работа? Сигурно са ти останали неколкостотин долара — и после идва краят.

— Грешиш, Питър. Останали са ми четиринадесет долара и петдесет и седем цента.

— А виж мен! Не ме е грижа дали е самохвалство. Не е там работата. Не се хваля. Няма значение кой го казва. Но виж мен! Помниш ли как започнахме? Погледни какви сме сега. И помисли, че всичко зависи от теб. Трябва само да се откажеш от глупавата заблуда; че си по-добър от всички останали — и да се хванеш на работа. След година ще имаш кантора, която ще те кара да се червиш, като си помислиш за този боклук. Хората ще тичат след теб, ще имаш клиенти, ще имаш приятели, ще имаш множество чертожници, на които да възлагаш работа!… По дяволите! Хауърд, за мен е без значение — какво значение би могло да има за мен? — този път не се опитвам да издействам нещо за себе си, всъщност знам, че можеш да ми бъдеш опасен конкурент, но трябва да ти го кажа. Само помисли, Хауърд, помисли! Ще станеш богат и известен, ще те уважават, ще те хвалят, ще ти се възхищават — ще бъдеш един от нас!… Е?… Кажи нещо! Защо мълчиш?

Роурк не го гледаше безизразно и пренебрежително, а внимателно и учудено. За него това бе почти равностойно на капитулация, защото не бе спуснал желязната завеса в очите си, защото позволяваше очите му да изразяват озадаченост и любопитство — дори безсилие.

— Слушай, Питър. Вярвам ти. Знам, че няма какво да спечелиш, като ми казваш тези неща. Знам и друго. Че ти не искаш аз да успея — но няма значение. Не те упреквам. Винаги съм знаел, че ти не искаш никога да постигна нещата, за които ми говориш. И все пак ме подтикваш към тях, почти искрено. Знаеш също, че ако се вслушам в твоя съвет, ще ги постигна. Не е от любов към мен, защото ако беше така, нямаше да си толкова гневен — нито толкова изплашен… Питър, защо се страхуваш от мен?

— Не знам… — прошепна Кийтинг.

Осъзна, че с този отговор прави признание, и то ужасяващо признание. Не му беше ясно какво точно е признал и беше сигурен, че и на Роурк не му е ясно. Но то се бе разголило. Не можеха да го

разпознаят, но усещаха очертанията му. Седяха мълчаливо един срещу друг, смаяни и примирени.

— Ела на себе си, Питър — каза Роурк внимателно, като на приятел. — Повече никога няма да говорим по този въпрос.

Кийтинг изрече рязко, с променен глас, от който бликаше облекчение и вулгарност:

— По дяволите, Хауърд, говорех ти само за здрав практически разум. Ако искаш да работиш като нормален човек…

— Млъкни! — отсече Роурк.

Кийтинг се отпусна назад. Нямаше какво друго да каже. Забрави защо е дошъл.

— Кажи сега — попита Роурк, — какво имаше да ми кажеш за конкурса?

Кийтинг рязко се изправи на стола. Зачуди се как Роурк се е досетил. Стана му по-лесно, защото забрави всичко останало, заслепен от обида.

— О, да — каза Кийтинг дрезгаво, със силно раздразнение в гласа. — Да, наистина исках да поговорим за това. Благодаря ти, че ми напомни. Разбира се, ти щеше да се досетиш, защото знаеш, че не съм неблагодарна свиня. Наистина дойдох тук да ти благодаря, Хауърд. Не съм забравил, че имаш принос в тази сграда, че наистина ми даде идеи за нея. Ще ти дам дължимото от наградата.

— Не е нужно.

— Не че за мен е важно, но съм сигурен, че ти би искал да си мълча. Сигурен съм, че и самият ти ще си мълчиш, защото знаеш колко са странни хората, колко погрешно и глупаво тълкуват всичко… Но тъй като аз получавам част от наградата, реших, че ще е най-честно да я разделя с теб. Радвам се, че става във време, когато изпитваш огромна нужда от пари.

Отвори портфейла си, извади от него предварително попълнен чек и го сложи на бюрото. На чека пишеше: „Да се изплати на Хауърд Роурк сумата от петстотин долара.“

— Благодаря ти, Питър — каза Роурк и взе чека. Обърна го и написа на гърба: „Да се изплатят на Питър Кийтинг“, подписа се и му подаде чека.

— А това е моят подкуп за теб, Питър. По същата причина. Да си мълчиш.

Кийтинг се втренчи объркано в него.

— Повече от това не мога да ти предложа — каза Роурк. — В момента не можеш да измъкнеш нищо повече от мен, но по-късно, когато ще имам пари, ще те помоля да не ме изнудваш. Честно ти казвам, че можеш да го направиш. Защото не искам никой да знае, че имам нещо общо с тази сграда.

Стана му смешно, гледайки как Кийтинг бавно осъзнава за какво става дума.

— Нали? — продължи Роурк. — Нали няма да ме изнудваш?… Иди си у дома, Питър. Няма да има нищо страшно. Никога няма да кажа и дума. Цялата сграда е твоя, всеки неин трегер, всеки сантиметър водопровод и всяка твоя снимка във вестниците.

Кийтинг скочи на крака. Трепереше.

— Проклет да си! — изкрещя. — Проклет да си! За кого се мислиш? Кой ти каза, че можеш да се държиш така с хората? Излиза, че тази сграда не е достойна за теб? Искаш да ме накараш да се срамувам ли? Ти си противно и потайно копеле! Кой си ти? Не ти стига мозък да осъзнаеш, че си некадърник, некомпетентен, просяк, неудачник, неудачник, неудачник! А стоиш тук и произнасяш присъди! Ти, против цялата страна! Ти против всички! Защо да те слушам? Няма да ме изплашиш. Не можеш да ме докоснеш. Целият свят е с мен!… Не ме гледай така! Винаги съм те мразел! Не знаеше ли? Винаги съм те мразел и винаги ще те мразя! Един ден ще те съсипя, кълна се, дори да е последното нещо, което ще направя в живота си!

— Питър — каза Роурк, — защо си толкова заблуден?

Кийтинг се задъха и изстена. Свлече се на стола и потъна в мълчание. Ръцете му стискаха рамката на стола.

След малко вдигна глава. Попита вдървено:

— Господи, Хауърд, какви ги наговорих?

— Сега добре ли си? Можеш ли да си тръгнеш?

— Хауърд, съжалявам. Извинявам ти се, ако приемаш извинения. — Гласът му беше дрезгав и приглушен, звучеше неубедително. — Обезумях. Сигурно съм пренапрегнат. Не мисля нищо от онова, което казах. Не знам защо го казах. Честна дума, не знам.

— Оправи си яката. Разкопчана е.

— Изглежда ме ядоса това, което ти направи с чека. Но сигурно и ти се обиди. Съжалявам. Понякога се държа много глупаво. Не исках

да те обидя. Нека да унищожим проклетия чек.

Взе чека, драсна клечка кибрит и внимателно изчака хартията да изгори, докато се наложи да пусне последното парченце.

— Хауърд, забравяме ли за случая?

— Не е ли по-добре вече да си вървиш?

Кийтинг се надигна тежко и ръцете му направиха няколко излишни движения. Измънка:

— Е… лека нощ, Хауърд. Аз… ще се видим скоро… Толкова много неща ми се случиха напоследък… Вероятно трябва да си почина… До скоро, Хауърд…

Когато излезе в коридора и затвори вратата зад себе си, Кийтинг почувства ледено облекчение. Беше напрегнат и много изморен, но мрачно самоуверен. Узнал бе едно: че мрази Роурк. Излишно беше повече да се съмнява, да се чуди и да се гърчи от безпокойство. Беше съвсем просто. Мрази Роурк. Защо? Няма нужда да знае. Изпитваше необходимост да мрази, да мрази сляпо, да мрази търпеливо, да мрази без гняв. Само да мрази и да не допуска нищо да се примесва с омразата, да не допуска никога да я забрави.

Телефонът звънна късно в понеделник следобед.

— Господин Роурк? — каза Уайдлър. — Можете ли да дойдете веднага? Не искам да ви казвам нищо по телефона, елате веднага. — Гласът му беше ясен, весел, изпълнен с радост.

Роурк погледна към прозореца и видя часовника на далечния небостъргач. Усмихна се на часовника, като на някогашен враг, с когото се сприятелява — вече няма да има нужда от него, защото ще има часовник на ръката си. Отметна глава и погледна предизвикателно бледосивия циферблат, надвиснал над града.

Стана и си взе палтото. Изпъна рамене, за да го облече. Изпита удоволствие от раздвижването на мускулите си.

На улицата взе такси, макар че не биваше.

Председателят на управителния съвет го чакаше в кабинета си, заедно с Уайдлър и с вицепрезидента на Манхатън Банк Къмпани. В стаята имаше дълга заседателна маса, на която бяха разтворени чертежите на Роурк. Уайдлър стана и го посрещна на вратата с протегната ръка. Във въздуха сякаш нещо подсказваше думите, които

произнесе Уайдлър. Роурк не беше сигурен кога точно ги е чул. Стори му се, че ги чу, щом влезе.

— Господин Роурк, поръчката е ваша — каза Уайдлър.

Роурк се поклони. Беше по-добре няколко минути да не казва нищо.

Председателят се усмихна приятелски и го покани да седне. Роурк седна до масата, на която бяха неговите чертежи. Дланта му се отпусна на масата. Усети под пръстите си топлия и жив полиран махагон, като че ли сложи ръка върху основите на своята сграда — неговата най-прекрасна сграда на петдесет етажа в центъра на Манхатън.

— Трябва да ви кажа — произнесе председателят, — че водихме големи битки за вашата сграда. Слава Богу, всичко приключи. Някои членове на съвета просто не можеха да преглътнат вашите радикални нововъведения. Знаете, че някои хора са непреодолимо консервативни. Но намерихме начин да им угодим и получихме тяхното съгласие. Г-н Уайдлър отстояваше неотклонно вашата кауза.

Тримата мъже говориха дълго. Но Роурк почти не слушаше. Мислеше за първата копка на машината, която ще започне изкопите. Председателят каза:

— … и така, поръчката е ваша, при едно минимално условие.

При тези думи Роурк погледна председателя.

— Става дума за малък компромис и ако го приемете, можем да подпишем договора. Малък детайл във външния вид на сградата. Струва ми се, че вие, модернистите, не отдавате голямо значение на фасадата, за вас е важен цялостният замисъл и това е правилно. Ние не искаме по никакъв начин да променяме проекта ви, именно логиката на проекта ви ни спечели. Затова съм сигурен, че няма да имате нищо против.

— Какво искате?

— Става дума само за малка промяна на фасадата. Ще ви покажа. Синът на господин Паркър учи архитектура. Помолихме го да нарисува скица, бегла скица, за да ви покажем какво имаме предвид, да го покажем и на членовете на съвета, за да добият представа за компромиса, който предлагаме. Ето я.

Извади скица изпод чертежите на масата и я подаде на Роурк.

На скицата беше сградата на Роурк, нанесена много изящно. Беше неговата сграда, но с опростен дорийски портал, отгоре с корниз, а неговата украса беше заменен със стилизиран гръцки орнамент.

Роурк стана. Трябваше да стане. Съсредоточи вниманието си, за да стане. Останалото беше лесно. Облегна се на изпънатата си ръка, с длан, обхванала ръба на масата. Сухожилията изпъкнаха под кожата на китката му.

— Ясна ли ви е идеята? — попита меко председателят. — Нашите консерватори просто отказаха да приемат неукрасено здание като вашето. Твърдят, че и обществото няма да го приеме. Затова избрахме среден път. С тази фасада, макар че, разбира се, това не е традиционна архитектура, хората ще придобият впечатлението, с което са свикнали. Придава й здрав, стабилен и достоен вид — а една банка трябва да изглежда точно така, нали? Сигурно има неписан закон банката да има класически портал — банката не е институция, която парадира с нарушаване на законите и бунтарски дух. Това би подкопало неуловимото доверие към нея. Хората не се доверяват на нововъведенията. Тази схема се хареса на всички. Лично аз не държа на нея, но и не смятам, че нещо разваля. Така реши съветът. Разбира се, не е задължително да се съобразявате с точно тази скица. Тя ви дава само общата ни идея, а вие сам ще я разработите, ще направите адаптация на класическия мотив върху фасадата.

Тогава Роурк отговори. Събеседниците му не можаха да различат дали гласът му е прекалено спокоен или прекалено развълнуван. Решиха, че по-скоро е спокоен, защото звучеше равномерно, без напрежение, без тембър, всяка сричка бе произнесена като от машина. Но въздухът в стаята не може да вибрира от спокоен глас.

Решиха, че няма нищо нередно в държането на мъжа, който говори, освен че дясната му ръка не се отделяше от ръба на масата. Местеше чертежите с лявата ръка, сякаш дясната бе парализирана.

Говори дълго. Обясни защо тази сграда не може да има класически мотив на фасадата. Обясни защо честната сграда, също като честния човек, трябва да е последователна и смислена. Обясни как оживява идеята във всяко същество или творение. Обясни също защо ако и най-малка частица измени на тази идея, съществото или творението умира. Обясни защо доброто, възвишеното и благородно на земята може да съществува, само ако не изменя на своята цялост.

Председателят го прекъсна:

— Господин Роурк, съгласен съм с вас. Нямам отговор на онова, което казвате. Но за жалост, в живота човек не може винаги да бъде толкова безупречно последователен. Винаги има непредвидим човешки елемент на емоция. Не можем да го победим със студена логика. Дискусията става излишна. Съгласен съм с вас, но не мога да направя нищо. Въпросът е приключен. Това е окончателното решение на съвета — след обсъждания, продължили повече от обичайното, както знаете.

— Ще ми позволите ли да говоря пред съвета?

— Съжалявам, господин Роурк, но съветът няма да се връща към този въпрос. Решението е окончателно. Мога само да ви попитам дали приемате поръчката при нашите условия или не. Трябва да призная, че съветът обсъди и възможността да откажете. В такъв случай като алтернатива бе споменато името на друг архитект, някой си Гордън Л. Прескът. Но аз уверих съвета, че ще приемете.

Той млъкна. Мълчеше и Роурк.

— Нали ситуацията е ясна, г-н Роурк?

— Да — каза Роурк. Гледаше надолу. Към чертежите.

— Е?

Роурк не отговори.

— Да или не, господин Роурк?

Главата на Роурк се отпусна назад. Затвори очи.

— Не — каза Роурк.

След малка пауза председателят попита:

— Давате ли си сметка какво правите?

— Напълно — каза Роурк.

— За бога! — извика Уайдлър. — Не знаете ли колко голяма е поръчката? Вие сте млад човек, няма да имате друга такава възможност. И… добре, де дявол да го вземе, ще го кажа! Имате нужда от нея! Знам каква отчаяна нужда имате от нея!

Роурк събра чертежите от масата, нави ги на руло и ги сложи под мишница.

— Това е безумие! — изохка Уайдлър. — Искам вие да сте архитектът. Искаме вие да проектирате сградата. Вие имате нужда от поръчката. Мигар сте толкова фанатичен и не мислите за себе си?

— Какво? — попита Роурк недоверчиво.

— Фанатичен сте и не мислите за себе си.

Роурк се усмихна. Погледна чертежите. Лакътят му помръдна леко и ги притисна. Каза:

— Това е най-егоистичното нещо, което човек може да направи.

Върна се в кантората. Събра чертожните инструменти и малкото си вещи. Прибра ги в пакет и го взе под мишница. Заключи вратата и даде ключа на агента по наемите. Каза му, че затваря кантората. Отиде си у дома и остави пакета. После отиде в дома на Майк Дъниган.

— Не? — попита го Майк с поглед.

— Не — каза Роурк.

— Какво стана?

— Друг път ще ти разкажа.

— Негодници!

— Няма значение, Майк.

— А кантората?

— Затворих я.

— Завинаги?

— Засега.

— Проклети да са всички, Рижко! Проклети да са!

— Млъкни. Имам нужда от работа, Майк. Можеш ли да ми помогнеш?

— Аз ли?

— Не познавам никого в занаята. Никой, който би ме взел. Ти познаваш всички.

— В кой занаят? За какво говориш?

— В строителството. Работа на строежи. Както съм работил преди.

— Искаш да кажеш… работа за общ работник?

— Работа за общ строителен работник.

— Ти си полудял, дявол да го вземе!

— Стига, Майк. Ще ми намериш ли работа?

— Но защо, по дяволите? Можеш да си намериш прилична работа в архитектурна кантора. Знаеш, че можеш.

— Няма да го направя, Майк. Никога повече.

— Защо?

— Не искам да имам нищо общо с архитектурата. Не искам да я виждам. Не искам да участвам в онова, което се върши.

— Можеш да намериш хубава и чиста работа някъде другаде.

— Ако имам хубава и чиста работа, ще трябва да мисля. Не искам да мисля по техния начин. А където и да отида, ще се наложи да мисля по техния начин. Искам работа, която ще върша, без да мисля.

— Архитектите не вършат работата на общите работници.

— Не мога да върша нищо друго.

— За нула време можеш да научиш нещо.

— Не искам да уча нищо.

— Искаш да кажеш да те вкарам в строителна бригада тук, в града?

— Точно така.

— Не, по дяволите! Не мога! Няма да го направя! Няма!

— Защо?

— Рижко, искаш да се изложиш на показ пред всички негодници в града ли? Всички кучи синове да узнаят, че са те докарали дотам? Всички да злорадстват ли?

Роурк се засмя.

— Пет пари не давам, Майк. На теб защо ти пука?

— Няма да ти позволя. Няма да доставя такова удоволствие на кучите синове.

— Майк — каза тихо Роурк, — не мога да правя друго.

— По дяволите, можеш. Казвал съм ти и преди. Сега ще послушаш здравия разум. Имам парите, от които се нуждаеш, докато…

— Ще ти кажа същото, което казах на Остин Хелър: ако отново ми предложиш пари, приятелството ни приключва.

— Защо?

— Не спори, Майк.

— Но…

— Искам от теб по-голяма услуга. Искам работа. Не искам да се безпокоиш за мен. Аз не се безпокоя.

— Но… какво ще стане с теб, Рижко?

— Къде?

— Имам предвид… твоето бъдеще?

— Ще спестя пари и ще се върна. А може някой да ме извика по-рано.

Майк го погледна. В очите на Роурк имаше нещо, което той не искаше да показва.

— Добре, Рижко — каза тихо Майк.

Замисли се. Каза:

— Слушай, Рижко, няма да ти намеря работа в града. Просто не мога. Стомахът ми се свива, като си помисля. Но ще ти намеря нещо в строителството.

— Добре. Каквото и да е. За мен няма значение.

— Работил съм толкова дълго за всички любими предприемачи на този негодник Франкън, че познавам всички, които са работили за него. Той притежава гранитна кариера в Кънектикът. Един от бригадирите ми е голям приятел. Сега е в града. Работил ли си в кариера?

— На времето. Много отдавна.

— Дали ще ти хареса?

— Със сигурност.

— Ще говоря с него. Няма да му казваме кой си, само че си мой приятел.

— Благодаря, Майк.

Майк посегна към палтото му, но ръцете му се отпуснаха. Сведе очи към пода.

— Рижко…

— Всичко ще е наред, Майк.

Роурк се прибра вкъщи. Беше тъмно. Улицата беше пуста. Духаше силен вятър. Усещаше в лицето си студения свистящ порив. Той бе единственото движение във въздуха. В каменния проход наоколо не помръдваше нищо. Нямаше разлюлени дървета, завеси или тенти. Имаше само голи каменни блокове, стъкло, асфалт и остри ъгли. Странно беше усещането от бясното движение по лицето му. В боклукчийското кошче на ъгъла прошумоля смачкан вестник и трескаво заудря по металната мрежа. Вятърът беше истински.

На втория ден вечерта Роурк замина за Кънектикът.

От влака хвърли поглед назад към силуета на града, който изникна пред него и остана за няколко мига зад прозорците. Здрачът заличаваше детайлите на сградите. Те се издигаха като тънки кули от син порцелан. Това не бе цвят от реалността, а от далечна нощна вселена. Извисяваха се резки и голи, като празни калъпи, които чакат

да бъдат изпълнени. Отдалеч градът изглеждаше плосък, а кулите — неизмеримо високи, несъразмерни с останалата част от пейзажа. Те живееха в собствен свят и извисяваха в небесата измисленото и създаденото от хората. Бяха празни калъпи. Но след като човекът бе постигнал толкова много, можеше да стигне и по-далеч. Градът на хоризонта беше и въпрос, и обещание.

Точици светлина проблеснаха по върха на прочута кула, в прозорците на ресторанта на „Покрива под звездите“. После влакът зави и градът изчезна.

Същата вечер в банкетната зала на „Покрива под звездите“ имаше празнична вечеря в чест на приемането на Питър Кийтинг като съдружник във фирмата, която щеше да се нарича „Франкън&Кийтинг“.

На дългата маса, покрита сякаш не с покривка, а със светещ лист, седеше Гай Франкън. Тази вечер нехаеше за сребърните нишки в слепоочията си, които се открояваха на тъмната коса и му придаваха изискан и елегантен вид, на фона на снежнобялата риза и черния официален костюм. На почетното място беше Питър Кийтинг, облегнат назад, с изправени рамене и ръка, стиснала столчето на чашата. Черните къдри блестяха над бялото му чело. Настъпи миг мълчание, в който гостите се отърсиха от всякаква завист, негодувание или злоба. Настъпи тържествено усещане за единение в залата, в присъствието на бледото красиво момче, толкова сериозно, сякаш получаваше първото си причастие. Ралстън Холкъм стана да говори. Изправи се с чаша в ръка. Беше си приготвил речта, но с изумление се чу как изрича нещо съвсем различно, напълно искрено:

— Ние сме хранители на велика човешка дейност. Вероятно най-великата сред всички. Постигнали сме много, макар и често да грешим. Но с пълно смирение сме готови да направим път на своите приемници. Ние сме обикновени хора, изследователи. Но се стремим към истината с най-доброто, което носим в сърцата си. Търсим я с най-възвишеното, което е дадено на човешкия род. Това е велик стремеж. За бъдещето на Американската Архитектура!

ЧАСТ ВТОРА
ЕЛСУЪРТ М. ТУХИ

I

Да стиска здраво юмруците си, сякаш кожата на дланите му се е сраснала със стоманата в тях — да държи краката си стабилни, силно притиснати към вертикалния натиск на плоската скала под подметките му — да не усеща тялото си, а само няколко точки на напрежение: коленете, китките, раменете и сондата в ръцете му — да усеща свредела, потръпващ в дълга конвулсивна вибрация — да усеща как потръпват стомахът му, дробовете, правите линии на каменните издатини, които се разпадат в назъбени жилки от трептенето — да чувства сондата и тялото си слети във волята на натиска, за да може стоманеното острие да се врязва бавно в гранита. В това се състоеше целият живот на Хауърд Роурк през изтеклите два месеца.

Стоеше на камъка, напечен от слънцето. Лицето му загоря до бронзово. Ризата лепнеше на дълги мокри петна по гърба му. Кариерата се издигаше наоколо с плоски издатини, преминаващи една в друга. Вселена без криви линии, без трева или пръст, опростена вселена от каменни плоскости, остри ръбове и ъгли. Камъкът не бе извайван бавно през вековете от наноси на ветрове и течения. Възникнал бе от разтопена маса, застивала бавно в незнайни дълбини. Земята го бе запратила нагоре. Белязан бе от насилие, което се възправяше срещу насилието на хората върху неговите жили.

Правите равнини свидетелстваха за силата на всеки разрез, натискът на всеки удар пробиваше в еднаква посока, камъкът се разломяваше с непреклонна съпротива. Сондите се забиваха с глухо, неспирно бръмчене, звуковото напрежение се врязваше в нервите и черепите, сякаш вибриращите инструменти бавно разбиваха и камъка, и хората, държащи ги в ръце.

Работата му харесваше. Усещаше я като състезание по борба между мускулите си и гранита. Вечер беше много изморен. Харесваше чувството на празнота в изтощеното си тяло.

Всяка вечер извървяваше пеша двете мили от кариерата до градчето, където живееха работниците. Минаваше през гора. Усещаше топлата и мека почва под краката си. След деня, прекаран на

гранитните ръбове, това бе странно усещане, на което се радваше всяка вечер като на ново удоволствие. Гледаше надолу, за да вижда как краката му газят повърхност, която поддава, отстъпва и остава белязана от следите на стъпките.

В таванската му стая имаше баня. Боята отдавна се бе олющила от дюшемето и голите дъски бяха сиво-бели. Лежеше дълго във ваната. Хладната вода поемаше каменния прах от кожата му. Отпускаше глава на ръба на ваната и затваряше очи. Огромното изтощение се превръщаше в отмора, в която имаше само едно: бавното удоволствие на оттеглящото се от мускулите му напрежение.

Вечеряше в столовата заедно с други работници от кариерата. Сядаше сам на маса в ъгъла. Изпаренията от мазнините, изгарящи по огромната газова готварска печка, изпълваха помещението с лепкава мъгла. Ядеше малко. Пиеше много вода; студената искряща течност в чистата чаша го опиняваше.

Спеше в малка дървена стая под покрива. Гредите на тавана се спускаха над леглото му. Когато валеше, чуваше всяка капка на покрива и трябваше да се напрегне, за да разбере защо не усеща дъжда по тялото си.

Понякога след вечеря отиваше в гората зад къщата. Отпускаше се на земята по очи, с лакти, забити напред и брадичка, подпряна на дланите. Наблюдаваше извивките на жилчиците в зелените стръкчета трева пред лицето си. Духваше, стръкчетата потръпваха и застиваха в покой. Обръщаше се по гръб и лежеше без да мърда, а земята под него беше топла. Далеч нависоко листата бяха зелени. Имаха тъмен и наситен цвят, който сякаш се сгъстяваше, преди да го разтвори здрачът. Листата висяха неподвижни на фона на бляскавото лимоненожълто небе. Сияйната бледност на небето подсилваше гаснещата светлина. Притискаше хълбоците и гърба си към земята отдолу. Тя първо оказваше съпротива, после поддаваше. Изпитваше усещане за мълчалива победа; усещаше смътно, чувствено удоволствие в мускулите на краката си.

Понякога, не много често, сядаше и дълго оставаше така. После се усмихваше с бавна усмивка на екзекутор, наблюдаващ жертвата си. Мислеше за отминаващите дни, за сградите, които можеше да построи през това време, които трябваше да построи, но сигурно никога нямаше да построи. Наблюдаваше неканената поява на болката със

студено любопитство на страничен наблюдател. Казваше си: гледай ти, ето я отново. Изчакваше я колко дълго ще трае. Изпитваше странно, жестоко удоволствие да наблюдава битката си с нея. Дори понякога забравяше, че тя е собственото му страдание. Усмихваше се презрително, без да осъзнава, че се смее на собствената си агония. Тези мигове бяха редки, но когато настъпваха, той се чувстваше също както в кариерата: трябва да разбива гранита, да насочва острието и да руши в себе си онова, което продължава да моли за милост.

През лятото Доминик Франкън заживя сама в голямото бащино имение в колониален стил, на три мили от градчето с кариерата. Не приемаше посетители. Възрастен пазач и съпругата му бяха единствените човешки същества, които виждаше, не много често и само когато е необходимо. Те живееха близо до къщата, при конюшните. Пазачът се грижеше за земята и конете, жена му се грижеше за къщата и готвеше на Доминик.

Ястията бяха поднасяни с изящна строгост, усвоена от възрастната жена в дните, когато майката на Доминик бе жива и в присъствието на гостите заемаше почетното място на масата в голямата трапезария. Вечер Доминик заварваше единственото си място на масата подредено като за официална вечеря, със запалени свещи. Неподвижните им жълти пламъци блестяха като копия на почетна стража. В тъмнината стаята изглеждаше огромна, като зала. Високите прозорци бяха като войскови строй. В средата на дългата маса имаше осветена кристална купа с една-единствена водна лилия, разтворила бяло венчелистче около тичинките, жълти като огъня на свещите.

Възрастната жена поднасяше вечерята мълчаливо и без да се натрапва. После веднага изчезваше от къщата. Доминик се качваше в спалнята и намираше на леглото грижливо сгъната изящната си нощница. Сутрин влизаше в банята и заварваше ваната пълна с вода, ароматизирана с хиацинтови соли. Синьо-зелените плочки блестяха под краката й, огромни хавлии като преспи поемаха тялото й — но не чуваше никакви стъпки и не виждаше жив човек в къщата. Възрастната жена се отнасяше към Доминик толкова внимателно и предпазливо, колкото към венецианското стъкло в шкафовете на салона.

Доминик беше прекарала много лета и зими, умишлено заобиколена с хора, за да се чувства сама. Експериментът с истинската самота я очароваше. Поддаде се напълно на слабостта, която никога не си беше позволявала: слабостта да се наслаждава на самотата. Протягаше ръцете и ги отпускаше лениво, усещайки сладостна, сънлива тежест над лактите си, като след първото питие. Радваше се на летните си рокли, усещаше коленете си, чувстваше леката съпротива на тъканите в бедрата си, когато се движи. Усещаше не тъканта, а коленете и бедрата си.

Къщата се издигаше самотна сред огромно имение, отвъд което се простираха гори. На разстояние от мили нямаше никакви съседи. Яздеше по дълги, пусти пътища, по скрити пътеки, водещи към никъде. Листата блестяха на слънцето. Клончетата се разклащаха от нейното препускане. Понякога дъхът й спираше от внезапното усещане, че след завоя ще я пресрещне нещо великолепно и убийствено; не можеше да определи точно какво е, не знаеше дали е гледка, човек или събитие. Сигурна беше само, че ще й дари усещане за скверно удоволствие.

Понякога тръгваше пеша от къщата и извървяваше много мили, без да има нито цел, нито да знае кога ще се върне. Край нея минаваха автомобили; хората от градчето с кариерата я познаваха и й се кланяха; смятаха я за господарката на имението, като майка й навремето. Излизаше от пътя и тръгваше в гората, размахвайки широко ръце, с отметната глава, загледана във върхарите на дърветата. Виждаше как облаците плуват над листата, сякаш гигантското дърво пред нея се движи и накланя, готово да връхлети и да я смаже; спираше, зачакваше с отметната глава и стегнато гърло, като че ли иска дървото да я смаже. После вдигаше рамене и продължаваше. Разтваряше нетърпеливо дебелите клони от пътя си и те драскаха голите й ръце. Вървеше дълго, след като се изтощи, налагаше си да върви напред въпреки умората в мускулите. След това се свличаше по гръб и оставаше неподвижна, с разтворени ръце и крака като кръст на земята, дишайки свободно, с чувство за празнота и лекота, усещайки тежестта на въздуха като натиск над гърдите си.

Понякога сутрин се събуждаше в спалнята си и чуваше взривовете в гранитната кариера. Протягаше се с ръце, изпънати

високо над главата върху бялата копринена възглавница и слушаше. Харесваше й този звук на разрушение.

Слънцето печеше силно и тя знаеше, че в гранитната кариера ще бъде още по-горещо. Тъй като не искаше да среща никого, тъй като знаеше също, че там ще има група работници, Доминик тръгна към кариерата. Мисълта да отиде в такъв зноен ден в кариерата беше отблъскваща. Наслади се на очакването.

Излезе от гората на ръба на огромната каменна вдлъбнатина. Сякаш попадна в камера за екзекуции, пълна с нажежена пара. Зноят се излъчваше не от слънцето, а от насечената земя, от плоските прорези в скалите. Раменете, главата и гърбът й бяха изложени на слънцето, но ги чувстваше хладни. Горещият полъх на камъка се издигна по краката й, до гърлото и ноздрите. Долу въздухът трептеше, огнени искри прорязваха гранита. Стори й се, че камъкът се раздвижва, разтапя и потича в бели струи лава. Сонди и чукове разбиваха неподвижния застоял въздух. Загледа се покварено в мъжете, работещи на нажежените тераси. Не приличаха на работници, а на каторжници, осъдени на неописуемо наказание за неописуемо престъпление. Не можеше да откъсне поглед от тях.

Присъствието й беше оскърбително за хората долу. Роклята беше с цвят на вода — бледо синьо-зелена, семпла и скъпа, с плисета като стъклени ръбове. Тънките й токове бяха раздалечени и здраво стъпили на скалата. Косата й приличаше на гладък шлем. Невероятно крехкото й тяло се открояваше на небето. Присъствието й излагаше на показ тънката прохлада в градините и салоните на имението.

Втренчи се надолу. Очите й спряха върху оранжевата коса на мъж, който вдигна глава и я погледна.

Закова се на място, защото първото й усещане не бе за поглед, а за докосване: сякаш не бе гледка на човек, а плесница в лицето. Едната й ръка остана далеч от тялото, с широко разтворени пръсти, сякаш срещу стена. Осъзна, че не може да мръдне, докато той не й позволи.

Видя устата му и мълчаливото презрение, изписано на устните; видя сухите му хлътнали бузи и студения, ясен блясък на очите, в които нямаше капчица милост. Нямаше по-красиво лице от неговото — то изразяваше абстракцията на силата. Заля я гняв, протест и

съпротива — но и наслада. Той стоеше и я гледаше; не беше поглед, а акт на притежание. Помисли, че лицето й трябва да придобие изражение, което да му даде заслужения отговор. Но вместо това заразглежда каменния прах по загорелите му ръце, мократа риза, прилепнала към ребрата му, издължените му крака. Сети се за мъжките статуи, които издирваше; замисли се как изглежда гол. В погледа му видя, че я гледа, сякаш се досеща. Осъзна, че вече има цел в живота си — внезапна, съкрушителна омраза към този мъж.

Тя първа се раздвижи. Обърна се и се отдалечи. На пътеката видя началника на кариерата и махна с ръка. Той се втурна да я посрещне.

— Госпожице Франкън! Как сте, госпожице Франкън!

Надяваше се мъжът долу да е чул тези думи. За първи път в живота си й стана приятно, че е госпожица Франкън, зарадва се на положението и имуществото на баща си, които винаги бе презирала. Внезапно помисли, че мъжът долу е най-обикновен работник, собственост на собственика на кариерата, а самата тя е почти собственик на кариерата.

Началникът стоеше почтително пред нея. Тя се усмихна и каза:

— Сигурно един ден ще наследя кариерата. Все някога трябва да проявя интерес към нея.

Директорът я поведе по пътеката, показа й кариерата, обясни й работата. Тя прекоси с него цялата кариера, слезе до прашната зелена долинка с бараките, разгледа внимателно удивителните машини. Прекара в кариерата достатъчно дълго. После се върна сама на ръба на гранитната вдлъбнатина.

Видя го отдалеч, докато приближаваше. Той работеше. Видя паднал над лицето му кичур рижава коса, който се полюшкваше с вибрациите на сондата. Помисли си: дано вибрациите на сондата му причиняват болка, дано тялото му да боли, дано болката е в тялото му.

Когато се изправи на скалите над него, той вдигна глава и я погледна. Тя не разбра кога е забелязал, че се приближава. Погледна, сякаш очакваше тя да е там, сякаш знаеше, че ще се върне. Видя на лицето му нещо като усмивка, по-оскърбителна от думи. Продължи да я гледа нахално и право в очите, без да мръдне, да трепне или да се обърне, за да признае, че няма право да я гледа по такъв начин. Не само беше придобил това право, а мълчаливо й казваше, че го е получил от нея.

Тя се обърна рязко и тръгна надолу по скалистия склон, отдалечавайки се от кариерата.

Запомни не очите, не устата, а ръцете му. Смисълът на този ден сякаш се свеждаше до една-единствена картина, запечатала се в съзнанието й: ръката му, опряна в гранита. Виждаше я съвсем ясно: върховете на пръстите му се притискаха в камъка, в дългите пръсти преминаваха правите линии на сухожилията, разположени ветрилообразно от китката към кокалчетата. Мислеше за него, но във всичките си мисли виждаше само ръката върху гранита. Изплаши се. Не разбираше.

Та той е най-обикновен работник, наемник, полагащ каторжен труд. Замисли се, седнала пред стъклото на тоалетката. Гледаше кристалните предмети пред себе си. Бяха като скулптури от лед, открояващи собствената й хладна и луксозна крехкост. Замисли се за тялото му, изпълнено с напрежение, за дрехите му, напоени с прах и пот, за ръцете му. Съсредоточи се върху контраста, който я унижаваше. Облегна се и затвори очи. Спомни си многото видни мъже, които бе отхвърлила. Мислеше за работника в кариерата. Помисли, че може да я сломи не мъж, на когото се възхищава, а мъж, към когото изпитва отвращение. Отпусна глава на ръката си. Прималя от наслада.

В продължение на два дни се отдаде на планове как да избяга от това място. В куфара си намери стари туристически дипляни, разгледа ги, избра курорт, хотел и стая в хотела, избра на кой влак да се качи, на кой кораб и в кой номер каюта. Тези занимания й доставиха порочно удоволствие, защото знаеше, че няма да тръгне за никъде. Ще се върне в кариерата.

Върна се в кариерата след три дни. Спря се над разлома, където той работеше, застана и се вторачи в него. Той вдигна глава, но тя не се обърна. Погледът й му казваше, че знае какво прави, но не го уважава достатъчно, за да го скрие. Неговият поглед каза само, че е очаквал да дойде. Наведе се над сондата и продължи работата си. Тя зачака. Искаше да погледне нагоре. Знаеше, че и той знае. Не я погледна.

Стоеше, загледана в ръцете му. Искаше да види как докосва камъка. Забрави сондата и динамита. Достави й удоволствие мисълта, че разбива гранита с ръце.

Началникът на кариерата я извика по име, забързан по пътеката към нея. Обърна се към него.

— Харесва ми да гледам как работят мъжете — обясни тя.

— Впечатляващо, нали? — съгласи се началникът. — Вижте влака, тръгва с току-що натоварения гранит.

Но тя не погледна влака. Гледаше мъжа долу, вперил поглед в нея. Знае, че точно сега тя не иска да я гледа, каза безочливият блясък в очите му. Обърна глава. Погледът на началника мина над кариерата и се спря на човека под тях.

— Ей, ти, долу! — извика той. — Да работиш ли ти плащат или да зяпаш?

Мъжът се наведе мълчаливо над сондата. Доминик се изсмя високо.

Началникът каза:

— Тия хора тук не са стока, госпожице Франкън… Някои са бивши затворници.

— Този бил ли е в затвора? — попита тя, сочейки надолу.

— Не знам. Не ги познавам всички.

Искаше й се да е бил затворник. Чудеше се дали все още бият с бич осъдените. Надяваше се да ги бият. При тази мисъл й призля, както в детството й, когато сънуваше, че пада от висока стълба. Почувства, че стомахът й премалява.

Обърна се рязко и си тръгна от кариерата.

Върна се след няколко дни. Ненадейно го видя на плоска каменна тераса, встрани от пътеката. Закова се на място. Не искаше да се приближава до него. Странно й беше, че е пред нея, а тя няма защитата и извинението на дистанцията.

Стоеше и я гледаше право в очите. Разбираха се агресивно и интимно, защото до този момент не бяха разменяли нито дума. Тя разруши усещането с въпроса:

— Защо всеки път се взираш в мен?

Помисли с облекчение, че думите са най-доброто средство да отблъснеш някого. Отхвърли всичко, което знаеха и двамата, назовавайки го с думи. Той помълча за миг, загледан в нея. Тя се ужаси при мисълта, че той няма да отговори, че с мълчание ще й каже твърде ясно защо няма нужда от отговор. Но той отговори:

— По същата причина, поради която вие се взирате в мен.

— Не знам какво имаш предвид.

— Ако не знаехте, щяхте повече да се чудите и по-малко да се ядосвате, госпожице Франкън.

— Знаеш името ми?

— Достатъчно високо го разгласявате.

— По-добре не бъди нахален. Мога да те уволня на секундата, нали знаеш.

Той обърна глава, търсейки някого сред мъжете долу. Попита:

— Да извикам ли началника?

Тя се усмихна презрително.

— Не, разбира се. Би било твърде лесно. Но тъй като знаеш коя съм, ще е по-добре, ако престанеш да се взираш в мен, когато идвам тук. Може да бъде изтълкувано погрешно.

— Не мисля.

Тя се обърна. Трябваше да контролира гласа си. Погледна над каменните тераси. Попита:

— Трудна ли е работата тук?

— Да. Ужасно.

— Изморяваш ли се?

— Нечовешки.

— Какво усещаш?

— Едва ходя в края на деня. През нощта не мога да раздвижа ръцете си. Лежейки в леглото, мога да различа всеки мускул на тялото си по различните видове болка.

Даде си сметка, че той не говори за себе си, а говори за нея, казва неща, които тя иска да чуе, казва й, че знае защо тя иска да чуе точно тези изречения.

Обзе я гняв, който я изпълни с доволство, защото беше студен и уверен. Но почувства и желание кожата й да докосне неговата, да притисне голата си ръка до неговата — само толкова. Желанието не стигна по-далеч.

Попита спокойно:

— Не ти е тук мястото, нали? Не говориш като работник. Какъв си бил преди?

— Електротехник. Водопроводчик. Мазач. Много неща.

— Защо работиш тук?

— Заради парите, които ми плащате, госпожице Франкън.

Тя сви рамене. Обърна се и се отдалечи по пътеката. Знаеше, че я гледа. Не се обърна назад. Прекоси бързо кариерата. Повече не се върна на пътеката, от която можеше да го види.

II

Доминик се събуждаше всеки ден с мисълта, че има цел пред себе си: да мине денят, без да ходи в кариерата.

Изгуби любимата си свобода. Знаеше, че постоянната битка с едно-единствено тиранично желание е също тирания, но предпочете да приеме тази нейна форма. Това бе единственият начин, по който можеше да му позволи да определя живота й. Откри мрачно задоволство в болката — защото болката идваше от него.

Отиде на гости на далечни съседи — богато и мило семейство, което в Ню Йорк я отегчаваше. Цяло лято не бе посещавала никого. Те се изненадаха и възхитиха, че я виждат. Седна сред група изискани хора до басейна. Наблюдаваше претенциозната им елегантност. Наслаждаваше се на почтителността, с която се отнасят към нея. Поглеждаше към отражението си в басейна: беше най-изящната и аскетичната сред тях.

Запита се с порочна тръпка какво биха направили тези хора, ако могат да прочетат мислите й, ако знаят, че копнее за мъж от каменната кариера, че мисли за тялото му силно интимно, както човек не мисли за тялото на никой друг, а само за своето. Усмихна се. Студената чистота на лицето й скри от другите какво означава тази усмивка. Посети семейството още няколко пъти само заради тези свои мисли, изникващи на фона на уважението, което проявяваха към нея.

Една вечер един от гостите й предложи да я изпрати до вкъщи. Беше известен млад поет, бледен и строен, с меки, чувствени устни и очи, натъжени от цялата вселена. Не забеляза скръбното внимание, с което дълго я бе наблюдавал. По пътя в колата усети, че колебливо се навежда към нея. Чу го да шепне умолително и несвързано, също като много други мъже. Колата спря. Устните му се впиха в рамото й.

Отдръпна се рязко. Остана за миг неподвижна — ако беше станала, трябваше да го докосне, а мисълта за това й бе непоносима. Разтвори вратата, изскочи от колата и тръшна вратата зад себе си, сякаш за да го заличи с трясъка. Побягна. След малко забави ход и

продължи по неосветения път потръпвайки, докато видя очертанията на своя покрив.

Спря и удивено се огледа. Опита се да свърже мислите си. Подобни неща й се случваха често. Забавляваше се, без да изпитва отвращение, без да усеща нищо.

Тръгна бавно към къщата през моравата. Спря по стълбите към стаята си. Мислеше за мъжа в кариерата. Знаеше ясно и недвусмислено, че мъжът от кариерата я иска. Усети го от самото начало, още щом я погледна за първи път. Но до този момент не го признаваше пред себе си.

Разсмя се. Хвърли поглед наоколо, към смълчаното великолепие на своята къща. Къщата правеше думите излишни. Знаеше, че никога няма да й се случи. Знаеше също какво страдание може да му причини.

Два дни обикаляше доволно из стаите на своята къща. Тя й беше защита. Слушаше взривовете от кариерата и се усмихваше.

Тя обаче се чувстваше прекалено уверена, а къщата беше прекалено сигурна. Изпита желание да подсили сигурността, като я предизвика.

Избра мраморната плоча пред камината в спалнята си. Трябваше да я счупи. Коленичи с чук в ръка и се опита да строши мрамора. Заудря по него, вдигайки високо тънката си ръка, блъскайки с яростно безсилие. Заболяха я костите на ръката и рамото. Успя само да направи дълга драскотина в мрамора.

Отиде в кариерата. Видя го отдалеч и тръгна право към него.

— Здравей — каза небрежно.

Той изключи сондата. Облегна се на каменния ръб и отвърна:

— Здравейте.

— Сетих се за теб — каза тя спокойно и замълча. После добави със същия подканващ глас: — В къщата ми трябва да се свърши дребна черна работа. Искаш ли да спечелиш малко пари отгоре?

— Разбира се, госпожице Франкън.

— Ще дойдеш ли в къщата ми довечера? Входът за прислугата е от Риджууд Роуд. Счупи се мраморната плоча на камината и трябва да се смени. Искам да я изнесеш и да поръчаш нова.

Очакваше да се разгневи и да откаже. Той попита:

— Кога да дойда?

— В седем часа. Колко ти плащат тук?

— Шестдесет и два цента на час.

— Сигурна съм, че ги заслужаваш. Готова съм да ти платя по същата тарифа. Знаеш ли как да стигнеш до дома ми?

— Не, госпожице Франкън.

— Когото и да попиташ в селото, ще те упъти.

— Добре, госпожице Франкън.

Тръгна си разочарована. Почувства, че тайното им разбирателство е секнало. Отнесе се така, като че ли работата е проста и може да я свърши всеки друг работник. После й премаля силно, обзета от срам и удоволствие, както всеки път в негово присъствие. Осъзна, че разбирателството им е по-интимно и скандално от всякога. То се прояви в естествения начин, по който прие неестественото й предложение. Показа й колко много неща са му известни, тъй като изобщо не се изненада.

Помоли стария пазач и съпругата му да останат вечерта в къщата. Почтителното им присъствие допълваше атмосферата на феодално имение. В седем часа звънна звънецът на входа за прислугата. Възрастната жена го поведе към големия салон. Доминик стоеше на площадката на широкото стълбище.

Загледа го как приближава, вдигнал очи към нея. Остана загледана в него достатъчно дълго, за да му даде възможност да заподозре, че може би го прави съзнателно, преднамерено, и произнесе точно в мига, преди той да се убеди в това:

— Добър вечер.

Гласът й беше строг и спокоен.

Той не отговори, само кимна и се заизкачва към нея. Беше с работни дрехи и носеше чанта с инструменти. Движенията му излъчваха гъвкавост и енергия, които бяха необичайни за нейния дом, за излъсканите стъпала, за изящните строги перила. Очакваше, че присъствието му ще е неподходящо в дома й, но се оказа, че домът й е в дисхармония с него.

Посочи с ръка вратата на спалнята си. Той я последва покорно. Сякаш не забеляза стаята, в която влезе. Влезе като в работилница. Отиде право при камината.

— Ето я — каза тя и посочи с пръст мраморната плоча.

Той коленичи мълчаливо, извади тънък метален клин от чантата, опря острието му в драскотината на плочата и удари веднъж с чука.

Плочата се разцепи по дължина.

Вдигна очи към нея. Именно от този поглед се ужасяваше, от насмешката, на която не може да отвърне, защото насмешката не се вижда, а само се усеща. Той каза:

— Строшена е и трябва да се смени.

Тя попита спокойно:

— Знаеш ли какъв е мраморът и къде може да се поръча нова?

— Да, госпожице Франкън.

— Тогава давай. Изнеси я.

— Добре, госпожице Франкън.

Тя остана загледана в него. Изпитваше странна, нелепа необходимост да наблюдава механичната му работа, сякаш му помага с очи. Усети, че я е страх да погледне стаята наоколо. Наложи си да вдигне глава.

Зърна лавицата на тоалетната масичка. Стъкленият й ръб проблясваше като ивица зелен сатен в полумрака. Зърна кристалните шишенца, белите спални пантофи, бледосинята хавлия на пода до огледалото, чорапите, метнати върху облегалката на креслото, бялата сатенена покривка на леглото. По ризата му имаше влажни Петна. Сив каменен прах бе полепнал по ръцете му. Стори й се, че всеки предмет в стаята е докоснат от него, че въздухът е като огромен басейн с вода, в който са се потопили и водата, докоснала него, пренася докосването до нея, до всеки предмет в стаята. Поиска й се той да вдигне поглед. Но той работеше, с наведена глава.

Приближи се и застана мълчаливо над него. Не бе го доближавала толкова много. Загледа се в гладката кожа на врата му. Различаваше отделните нишки в косата му. Погледна към върха на сандала си на пода, на сантиметри от тялото му. Можеше да го докосне само с едно движение, с много леко движение на крака. Отдръпна се.

Той мръдна глава, но не погледна нагоре, а само взе някакъв инструмент от чантата, отново се наведе и продължи да работи.

Тя се засмя на висок глас. Той спря и я погледна.

— Да? — попита.

Отговори му любезно и със сериозно изражение:

— О, съжалявам. Може би си решил, че се смея на теб. Не ти се смея, разбира се.

Добави:

— Не исках да те смущавам. Сигурна съм, че нямаш търпение да свършиш и да си тръгнеш. Имам предвид, разбира се, че сигурно си изморен. Но от друга страна, аз ти плащам на час, така че е съвсем редно малко да удължиш времето, ако искаш да спечелиш повече. Вероятно има неща, за които искаш да поговорим.

— Да, госпожице Франкън.

— Е?

— Мисля, че тази камина е отвратителна.

— Така ли? Тази къща е проектирана от баща ми.

— Да, разбира се, госпожице Франкън.

— Неуместно е ти да оценяваш работата на архитекта.

— Така е.

— Сигурно можем да изберем друга тема.

— Да, госпожице Франкън.

Отдалечи се от него. Седна на леглото, облегната на изпънатите си ръце, с кръстосани и притиснати в дълга права линия крака. Тялото й, отпуснато от раменете, контрастираше с напрегнатата поза на краката. Студеното й строго лице контрастираше с позата на тялото.

Поглеждаше я от време на време, докато работеше. Заговори почтително:

— Ще се постарая да намеря мрамор със съвсем същото качество, госпожице Франкън. Много е важно да се прави разлика между видовете мрамор. Общо взето те са три. Белите мрамори, които се получават от рекристализация на варовик, ониксовите, които са химически депозити на калциев карбонат, и зелените мрамори, които се състоят главно от воден магнезиев силикат или серпентин. Последният не е същински мрамор. Истинският мрамор е метаморфна форма на варовик, възникнала от топлината и налягането. Налягането е могъщ фактор. То предизвиква процеси, които, след като започнат, не се поддават на контрол.

— Какви процеси? — попита тя, накланяйки се напред.

— Рекристализация на частиците на варовика и проникване на чужди елементи от околната почва. Те съставляват цветните нишки в повечето мрамори. Розовият мрамор се получава от манганови оксиди, сивият се дължи на въглеродни съединения, жълтият мрамор на водни оксиди на желязото. Тази плоча тук, разбира се, е бял мрамор. Има

много разновидности на белия мрамор. Трябва да сте много внимателна, госпожице Франкън…

Тя седеше сведена напред, смалена в смътно черно очертание; светлината на лампата се лееше върху едната й ръка, отпусната на коленете с дланта нагоре и с полуотворени пръсти. Огънят в камината осветяваше с тънка ярка линия всеки пръст на ръката й. Върху тъмния плат на роклята ръката й изглеждаше разголена и блестяща.

— … и да се уверите, че ще поръчам нова плоча със съвсем същото качество. Например не е препоръчително плочата да се замени с бял мрамор от Джорджия, който не е така ситнозърнест като белия мрамор от Върмонт. Той пък не е ситнозърнест като белия мрамор от Алабама. Това е алабамски мрамор. Много високо качество. Много скъп.

Ръката й се сключи и се отдръпна от светлината. Той продължи да работи мълчаливо.

След като свърши, стана и попита:

— Къде да оставя камъка?

— Остави го там. Ще наредя да го изнесат.

— Ще поръчам да отрежат нова плоча със същите размери и да ви я доставят с наложен платеж. Искате ли да дойда да я монтирам?

— Разбира се. Ще те уведомя, когато пристигне. Колко ти дължа? — Тя хвърли поглед към часовника на нощната масичка. — Работил си три четвърти час. Това прави четиридесет и осем цента. — Взе чантата си, извади банкнота от един долар и му я подаде. — Задръж рестото — каза му.

Очакваше да хвърли банкнотата в лицето й. Той я прибра в джоба си и каза:

— Благодаря ви, госпожице Франкън.

Видя как краят на дългия черен ръкав трепери над свитите й пръсти.

— Лека нощ — каза тя с глас, приглушен от гняв.

Той се поклони:

— Лека нощ, госпожице Франкън.

Обърна се, слезе по стълбите и излезе от къщата.

Престана да мисли за него. Мислеше за поръчаната мраморна плоча. Зачака я трескаво и напрегнато, като вманиачена. Броеше дните, загледана в редките камиони по пътя отвъд моравата. Яростно си повтаряше, че само иска мраморът да пристигне, само това, нищо друго, че няма никакви други причини, че въобще няма причини. Беше последна истерична последица, но бе свободна от всичко друго. Камъкът ще дойде и всичко ще приключи.

Камъкът дойде, но тя едва го погледна. Още преди да потегли камионът, седна на бюро и написа бележка на изящна бланка за писма:

„Мраморът е доставен. Искам да бъде монтиран довечера.“

Изпрати пазача с бележката до кариерата. Нареди му да я предаде:

— Не знам как се казва. Рижият работник, който веднъж идва тук.

Пазачът се върна и й донесе парче от кафяв хартиен плик. На него бе написано с молив:

„Ще бъде монтиран довечера“.

Зачака до прозореца на спалнята си, потопена в душната празнота на нетърпението. Звънецът на входа за прислугата звънна в седем часа. На вратата й се почука.

— Влез — каза рязко тя, опитвайки се да приглуши странното звучене на гласа си.

Вратата се отвори. Появи се съпругата на пазача и махна на някого зад нея да я последва. Влезе нисък, дебел италианец на средна възраст с криви крака, с голяма златна халка в едното ухо и протрита шапка, която държеше почтително с две ръце.

— Човекът, когото изпратиха от кариерата, госпожице Франкън — каза жената на пазача.

Доминик издаде нещо средно между вик и въпрос:

— Кой си ти?

— Паскуале Орсини — отговори мъжът покорно и смутено.

— Какво искаш?

— Ами аз… рижият долу в кариерата каза камината трябва бъде поправена, каза вий искате да поправя нея.

— Да. Да, разбира се — изрече тя и се изправи. — Забравих. Започвай.

Трябва да излезе от стаята. Трябва да бяга, за да не я види никой, за да не види сама себе си, ако може да избяга и от себе си.

Спря в градината и затрепери, притискайки очите си с юмруци. Обзе я гняв — чист и ясен, който помете всичко, с изключение на ужаса, стаен под него. Сети се, че вече няма защо да приближава кариерата, но въпреки това ще отиде.

Изминаха много дни. Една привечер отиде до кариерата. Връщаше се от дълга езда из околността. Сенките по моравата се удължаваха. Знаеше, че няма да издържи още една нощ. Трябваше да стигне в кариерата, преди работниците да си тръгнат. Препусна с коня. Вятърът пронизваше бузите й.

Когато стигна до кариерата, него го нямаше. Веднага разбра, че го няма, макар че работниците тъкмо си тръгваха, изпълвайки пътеките на излизане от каменната кариера. Стисна устни и го затърси с очи. Знаеше, че си е тръгнал.

Препусна през гората, напосоки между стени от листа, които бледнееха в падащия здрач. Спря, откърши от едно дърво дълъг тънък клон, откъсна листата и продължи, шибайки коня с гъвкавата пръчка като с камшик, за да препуска по-бързо. Сякаш скоростта може да ускори вечерта, да скъси задаващите се часове, да й помогне да направи скок във времето, да улови новото утро, преди да е настъпило. И тогава го видя. Вървеше сам по пътеката пред нея.

Втурна се напред. Настигна го и спря внезапно. Рязкото движение я тласна напред, после назад, като пружина. Той спря.

Мълчаха, загледани един в друг. Тя помисли, че всеки миг мълчание е предателство. Безсловесната среща бе твърде красноречива, тя бе признание, че няма нужда от никакъв поздрав.

Попита с равен глас:

— Защо не дойде да монтираш мрамора?

— Реших, че за вас е без значение кой ще дойде. Не е ли така, госпожице Франкън?

Думите и подействаха не като звуци, а като плесница през устата. Вдигна клона и го шибна по лицето. Препусна, набрала сила от движението.

Доминик седеше до тоалетната масичка в спалнята си. Стана много късно. В голямата празна къща цареше пълна тишина. Френските прозорци на спалнята бяха отворени към терасата. Листата бяха притихнали в тъмната градина.

Чаршафите я очакваха разтворени на леглото, възглавницата белееше на фона на високите черни прозорци. Реши, че ще се опита да заспи. Не го бе виждала три дни. Прокара ръце по главата си. Извивките на дланите притиснаха гладката й плътна коса. Опря слепоочия с върховете на пръстите си, намокрени с парфюм, и ги задържа за миг. Изпита облекчение от студеното, тръпчиво щипване на студената течност по кожата й. На стъклото на тоалетната масичка блестеше като скъпоценен камък разлята капчица парфюм.

Не чу стъпките в градината. Чу ги едва когато се заизкачваха по стълбите към терасата. Седна в леглото и се намръщи. Погледна към френските прозорци.

Той влизаше. Беше с работни дрехи, мръсната му риза бе с навити ръкави, панталоните му бяха полепнали с каменен прах. Загледа се в нея. Изражението му не беше насмешливо. Лицето му беше изопнато, сурово и жестоко, страстно и аскетично, с хлътнали бузи и издължени стиснати устни. Тя скочи на крака, изправи се с опънати назад ръце и разтворени пръсти. Той не помръдна. На врата му изпъкна вена, запулсира и се сви.

Тръгна към нея. Прегърна я така, че плътта му проряза нейната. Усети костите на ръцете му върху ребрата си. Притисна здраво краката й към своите, с устни върху нейните.

Не разбра дали веднага я обзе ужас и заби лакти в гърлото му, извивайки се, за да избяга, или в първия миг остана неподвижна в ръцете му, шокирана от усещането за кожата му върху нейната. Онова, което бе обмисляла и очаквала, се оказа съвсем различно. Но тя нямаше как да го знае, защото то бе извън живота. Човек можеше да го понесе не по-дълго от миг.

Опита да се изтръгне от него. Усилието й се разби в ръката му, която дори не го усети. Заудря го с юмруци по раменете и по лицето. С една ръка хвана двете й китки, стисна ги зад гърба и й изви плешките. Тя извърна глава. Усети устните му върху гърдите си. Изтръгна се от него.

Облегна се на тоалетката. Обхвана с ръце ръба зад себе си. Очите й бяха разширени, безцветни, безформени от ужас. Той се смееше. Лицето му се раздвижи от смях, но без звук. Изглежда я пусна нарочно. Стоеше разкрачен, с ръце отстрани. Даде й възможност да усети тялото му през разделящото ги пространство по-силно, отколкото в прегръдката му. Тя погледна към вратата зад гърба му. Той долови намекнатото движение — то беше само мисъл за скок към вратата. Протегна ръка без да я докосва, после я отпусна. Раменете й леко се повдигнаха. Той направи крачка напред и раменете й увиснаха. Тя се приведе по-близо до тоалетката. Даде й малко време. После се приближи. Вдигна я съвсем леко. Впи зъби в ръката му и вкуси кръв на върха на езика си. Той отметна главата й назад и я накара да отвори уста в неговата.

Бореше се животински, но не издаде нито звук. Не извика за помощ. Чу как ударите й отекнаха в дъха му и усети, че той пъшка от удоволствие. Посегна към лампата на тоалетката. Той изби лампата от ръката й. Кристалът се разби в тъмнината.

Хвърли я на леглото. Кръвта заби в гърлото и в очите й. Заляха я омразата и безсилният ужас на кръвта й. Потъна в омразата и в неговите ръце — ръце, които се движат по тялото й и разбиват гранита. Направи последен опит за съпротива. Остра болка прониза цялото й тяло, чак до гърлото. Изкрещя. После притихна.

Това действие може да е нежно, за да изрази любов, или презрително, в знак на унижение и завоевание. Може да го извърши любовник, но може да го извърши и войник, за да оскверни жената враг. Той го извърши презрително. Не беше любов, а оскверняване. Накара я да легне и да му се покори. Ако бе проявил и капка нежност, тя би останала студена, недосегаема за случващото се с тялото й. Но той се държа като господар, облада я презрително и безсрамно, а тя изпита очаквания възторг. Усети го, че тръпне от агонията на удоволствието, непоносимо дори и за него. Разбра, че му го дава тя, че

идва от нея, от нейното тяло. Прехапа устни. Вече знаеше какво е искал да й покаже.

Лежеше неподвижен, далеч от нея, с глава, висяща над края на леглото. Чу бавните му, затихващи неравни вдишвания. Тя лежеше по гръб, както я беше оставил, без да помръдва, с отворена уста. Усещаше се олекнала и унила.

Той стана. Видя силуета му пред прозореца. Тръгна си, без й продума, без да я погледне. Забеляза го, но нямаше значение. Заслуша се равнодушно в шума на стъпките му, които се отдалечаваха в градината.

Лежа неподвижно дълго време. После раздвижи език в отворената си уста. Чу звук, идващ някъде отвътре в нея. Беше сухо, кратко, противно хлипане. Но не заплака, очите й бяха като парализирани, сухи и широко отворени. Звукът прерасна в движение, разтърсване, слизащо от гърлото към стомаха. Накара я да се надигне. Изправи се мъчително, приведена, с ръце притиснати към стомаха. Нощната масичка до леглото тракна в тъмнината. Изгледа я удивена, че се движи без причина. Разбра, че самата тя трепери. Не беше уплашена; беше глупаво да се тресе така, на кратки, откъслечни тласъци, като хълцане без звук. Реши, че трябва да се изкъпе. Изпита непреодолима нужда да се изкъпе, сякаш я бе усетила отдавна. Всичко е все едно, стига само да се изкъпе. Бавно провлече крака към вратата на банята.

Светна лампата в банята. Видя се във високото огледало. Видя моравите следи, оставени по тялото й от устата му. В гърлото й се надигна приглушен стон. Не беше заради вида й, а заради внезапната мисъл, че няма да се изкъпе. Изпита желание да задържи усещането за неговото тяло, следите от тялото му по нейното. Ясно си даде сметка какво означава това желание. Падна на колене и се вкопчи в ръба на ваната. Нямаше сили да пропълзи над този ръб. Ръцете й се плъзнаха и тя се отпусна неподвижно на пода. Плочките под тялото й бяха твърди и студени. Лежа там до сутринта.

Роурк се събуди сутринта с мисълта, че предишната вечер е като постигната цел, като спирка в движението на живота му. Вървеше напред в името на тези спирки — подобни на мига, когато обхождаше

строящата се къща на Хелър, подобни на предишната вечер. По необясними причини предишната вечер за него бе равнозначна на строяща се сграда, създаваше му усещане за живот.

Постигнаха единение отвъд насилието, отвъд умишлената скверност, която бе извършил. Ако не държеше толкова много на нея, не би я обладал така. Ако тя не държеше толкова на него, не би оказала такава отчаяна съпротива. Изживяха неизразим възторг, защото и двамата го знаеха.

Отиде в кариерата и работи както обикновено. Тя не дойде. Не очакваше да дойде. Но продължи да мисли за нея. Следеше с любопитство мислите си. Беше му странно да усеща съществуването на друг човек, да го чувства като осъзната, неотложна необходимост; необходимост, която не подлежи на квалификации, не е нито приятна, нито болезнена, но е непоклатима като ултиматум. Важното беше, че я има на света. Важното беше, че мисли за нея, мисли как се е събудила сутринта, как движи тялото си, което му принадлежи завинаги, какво си мисли.

Докато вечеряше в окадената кухня, отвори вестник и прочете името на Роджър Енрайт в светската хроника. Краткият текст гласеше:

> „Изглежда ще отпадне още един голям проект. Петролният крал Роджър Енрайт този път сякаш е затруднен. Ще трябва да се откаже от мечтата си за «Енрайт Хауз». Според нашата информация има проблем с архитектите. Твърди се, че на г-н Енрайт никой не може да угоди. Показал е вратата на половин дузина архитекти — всичките от тежката артилерия.“

Прониза го острата болка, с която толкова често се бореше. Опита се да не й се поддаде. Болка от безсилието пред яснотата на какво е способен, какво би могъл да направи, ако не му беше забранено. После, без никаква връзка, се сети за Доминик Франкън. Тя нямаше нищо общо с онова, за което мислеше. Порази го, че е в съзнанието му дори и сред тези мисли.

Измина цяла седмица. Една вечер намери писмо в къщата, където живееше. Беше препратено от неговата бивша кантора към

последния му адрес в Ню Йорк, от там до Майк, от Майк в Кънектикът. На плика имаше релефен адрес на неизвестна за него петролна компания. Отвори писмото и прочете:

Уважаеми г-н Роурк,

Опитвам да се свържа с вас, но не мога да ви открия. Моля, свържете с мен, щом ви е възможно. Бих искал да поговорим за плановете ми за „Енрайт Хауз“, ако вие сте човекът, проектирал магазина на Фарго.

Искрено ваш:

Роджър Енрайт

Половин час по-късно Роурк беше във влака. Когато влакът потегли, той си спомни за Доминик, спомни си, че я оставя. Тази мисъл му се стори далечна и маловажна. Смая се, че продължава да мисли за нея.

С времето може би ще се примири и ще забрави всичко, мислеше си Доминик. С изключение на спомена, че изпита удоволствие от случилото се, че той го знае, че го е знаел, преди да отиде при нея и че е дошъл само затова. Можеше да се защити само по един начин — да реагира с погнуса, но не го направи. Изпита наслада от погнусата си, от страха си и от неговата сила. Устреми се към падението и това я накара да го намрази.

Една сутрин намери писмо на масата със сервираната закуска. Беше от Алва Скарет. „… Кога се връщаш, Доминик? Не мога да ти опиша колко много ни липсваш. Не си от приятните хора, когато си тук, всъщност аз се страхувам от теб, но от разстояние ще раздуя допълнително и без това раздутото ти его и ще призная, че всички те чакаме с нетърпение. При нас ще се върне Императрицата.“

Прочете го и се разсмя. Ако знаеха… тези хора… от някогашния й живот, които благоговееха пред нея… изнасилиха ме… Изнасили ме рижав бачкатор в каменна кариера… Изнасили мен, Доминик Франкън… В яростното унижение тези думи й доставяха същото удоволствие, което изпита от прегръдката му.

Продължи да мисли за него, докато се разхождаше из околността, когато се разминаваше с хора по пътя, а те й се кланяха, защото бе господарката на замъка. Искаше да крещи пред всички.

Дните й минаваха незабелязано. Затъна в странно усамотение, наслаждавайки се на думите, които неспирно си повтаряше. Една сутрин на моравата в градината си даде сметка, че е изтекла цяла седмица, през която не го е виждала. Забърза през моравата и излезе на пътя. Тръгна към кариерата.

Извървя разстоянието до кариерата пеша, без шапка в зноя. Не бързаше. Нямаше защо да бърза. Беше неизбежно. Да го види отново… Не си постави никаква цел. Изпитваше толкова силна нужда от него, че не й трябваше цел. По този въпрос ще мисли после… Имаше и други неща, отблъскващи и важни, които се надигаха смътно в ума й, но първо и преди всичко, само едно: да го види отново…

Стигна до кариерата и се огледа бавно, внимателно и глупаво. Толкова бе чудовищно, че не можа да повярва на очите си: веднага разбра, че го няма. Работата кипеше под високото обедно слънце, не се виждаше нито един бездействащ човек, но той не беше сред работещите. Вцепени се и зачака. Мина много време.

Видя началника и го повика, махвайки с ръка.

— Добър ден, г-це Франкън… Прекрасен ден, нали, г-це Франкън? Още е средата на лятото, но есента наближава, да, есента наближава, вижте листата, г-це Франкън.

Тя попита:

— Имаше тук един човек… мъж с ярко оранжева коса… къде е?

— О, да. Знам го. Отиде си.

— Отиде си?

— Напусна. Мисля, че замина за Ню Йорк. Съвсем ненадейно.

— Кога? Преди седмица ли?

— Не. Вчера.

— Кой беше…

Млъкна. Вместо да зададе въпроса: „Кой беше той?“, попита:

— Кой работеше тук до толкова късно снощи? Чух взривове.

— Изпълняваме специална поръчка за сградата на г-н Франкън. Нали знаете, сградата „Космо-Слотник“. Спешно е.

— Да… разбирам…

— Съжалявам, че сме ви обезпокоили, г-це Франкън.

— О, не… всичко е наред.

Тръгна си. Не попита за името му. Това беше последен шанс да остане свободна.

Закрачи бързо, леко, с внезапно облекчение. Зачуди се защо не си е давала сметка, че не знае как се казва и защо не го е попитала. Може би защото й бе станало ясно всичко, което искаше да знае за него, още от първия поглед. Човек не може да открие в Ню Йорк работник, чието име не знае. Беше в безопасност. Ако знаеше името му, щеше вече да е тръгнала за Ню Йорк.

Занапред всичко е ясно. Не е нужно да прави нищо повече, освен да не пита за името му. Отдъхна си. Има шанс да се бори. Ще го сломи… или ще бъде сломена. Ако бъде сломена, ще пита за името му.

III

Питър Кийтинг влизаше в кантората и вратата се отваряше като висока нотка на тромпет. Вратата се разтваряше широко, като пред човек, за когото всички врати се разтварят така.

Денят му в кантората започваше с вестниците. На бюрото го очакваше купчина вестници, подредени от секретарката. Харесваше му да чете новите публикации за строежа на „Космо-Слотник Билдинг“ или за фирмата „Франкън&Кийтинг“.

Тази сутрин във вестниците нямаше нищо по тези въпроси и Кийтинг се намръщи. Прочете една история за Елсуърт М. Тухи, която го порази. Починал бе видният филантроп Томас Л. Фостър. В завещанието си, наред с други големи суми, бе оставил скромните сто хиляди долара на Елсуърт М. Тухи, „мой приятел и духовен водач, в благодарност за извисения му ум и искрената преданост към човечеството“. Елсуърт М. Тухи приел наследството и го дарил непокътнато на „Центъра за социални изследвания“, прогресивен научен институт, където изнасяше лекции за „Изкуството като социален симптом“. Обяснил, че прави дарението, защото „не вярва в институцията на наследяването от частни лица“ и отказал всякакви коментари.

— Не, приятели мои, нито дума повече.

И добавил, верен на стила си да омаловажава своите заслуги:

— Придържам се към лукса да коментирам само интересни теми. Не се смятам за такава.

Питър Кийтинг изчете статията и тъй като знаеше, че самият той никога не би постъпил така, изпита безгранично възхищение.

После го обзе познатото раздразнение от мисълта, че още не е успял да се запознае с Елсуърт Тухи. Тухи бе заминал да изнася лекции малко след обявяването на наградите в конкурса за „Космо-Слотник“. На бляскавите приеми, които посещаваше Кийтинг, не идваше единственият човек, с когото най-силно желаеше да се запознае. Тухи не спомена нито веднъж в рубриката си името на Кийтинг. И този път, както всяка сутрин, Кийтинг разтвори с надежда

„Банър“ на страницата, където излизаше „Един тих глас“. Но рубриката, озаглавена „Песни и други неща“, описваше превъзходството на фолклорните песни над всички останали видове музика, и на хоровото пеене над всеки друг вид музикално изпълнение.

Кийтинг захвърли вестника. Закрачи гневно из кабинета. Трябваше да се заеме с неприятен проблем, който отлагаше от няколко дни. Проблемът с избора на скулптор за сградата на „Космо-Слотник“. Преди месеци поръчката за гигантската статуя „Усърдието“, предвидена за главното фоайе на сградата, бе присъдена експериментално на Стивън Малъри. Тази награда изненада Кийтинг, но решението бе на г-н Слотник, така че Кийтинг го одобри. Г-н Слотник каза на Малъри: „… признание за изключителните ви способности… разбира се, вие още не сте име, но ще станете, след такава поръчка… сгради като моята не се строят всеки ден.“

Кийтинг не хареса Малъри. Очите му бяха като черни дупки, в които тлее огън. Малъри не се усмихна нито веднъж. Беше двадесет и четири годишен. Веднъж бе направил изложба със свои творби, но нямаше много поръчки. Изкуството му бе странно и необуздано. Кийтинг си спомни какво бе написал Елсуърт Тухи преди много време в „Един тих глас“: „Човешките ваяния на г-н Малъри щяха да са чудесни, стига да я нямаше хипотезата, че Бог е сътворил света и човешкото тяло. Ако поверят тази работа на г-н Малъри, той може да се справи по-добре от Всевишния, съдейки по каменните му скулптури на човешки фигури. А може би не?“ Кийтинг се чудеше защо г-н Слотник се е спрял на него. Стана му ясно, когато научи, че Димпълс Уилямс навремето живяла в Гринич Вилидж в същата къща със Стивън Малъри, а г-н Слотник не можел да откаже нищо на Димпълс Уилямс. Малъри получи поръчката, работи по нея и предаде макет на „Усърдието“. Щом го видя, Кийтинг осъзна, че статуята ще изглежда като кървяща рана, като обгорено петно в проектираното от него изящно фоайе. Скулптурата представляваше стройно мъжко голо тяло, което може да премине през стоманената броня на боен кораб или през всякакво друго препятствие. Беше предизвикателна. Правеше странно впечатление. До нея хората изглеждаха по-малки и по-тъжни от обичайното. Гледайки статуята, Кийтинг помисли, че за първи път в живота си разбира какво значи думата „героичен“.

Не каза нищо. Макетът бе изпратен на г-н Слотник. Мнозина реагираха с негодувание, подобно на Кийтинг. Г-н Слотник му каза да търси друг скулптор и остави избора в неговите ръце.

Кийтинг се свлече в едно кресло, облегна и цъкна с език. Зачуди се дали да възложи поръчката на Бронсън, скулптор, който бе приятел на г-жа Шупи, съпругата на президента на Космо, или на Палмър, препоръчан от г-н Хюзби, който искаше да построи фабрика за козметика за пет милиона долара. Кийтинг установи, че това колебание му харесва. Съдбата на двама души, както и на още много други потенциални кандидати зависи от него — тяхната съдба, трудът и надеждите им, а може би дори количеството храна в стомасите им. Може да избере когото поиска, без значение по каква причина или без причина; може да хвърли чоп, може да избере, като брои копчетата на жилетката си. Беше могъщ чрез благоговението на онези, които зависеха от него.

Тогава видя плика.

Беше най-отгоре на купчината писма върху бюрото — обикновен, тънък, тесен плик, с малката емблема на „Банър“ в ъгъла. Взе го припряно. Вътре нямаше писмо, само тясна коректура за утрешния „Банър“. Видя познатото заглавие „Един тих глас“ от Елсуърт М. Тухи. Следваше подзаглавие от една дума, с големи, раздалечени букви, набиваща се като залп заради липсата на други думи:

„К И Й Т И Н Г“

Изтърва хартиената лента, грабна я отново и зачете, задъхвайки се от големите изречения. Хартията затрепери в ръката му, челото му се покри с ярко розови петна. Тухи пишеше:

> Величието е преувеличение. Подобно на всички преувеличени измерения, и то съдържа и неизбежна празнота. Човек се сеща за надут детски балон, нали? И все пак има случаи, когато сме принудени да признаем съществуването на сходно явление — поразително близко

— до онова, което смътно обозначаваме с понятието величие. Такова явление има на нашия архитектурен хоризонт в лицето на едно обикновено момче, на име Питър Кийтинг.

Много се каза и изписа — основателно — за прекрасната сграда на „Космо-Слотник“, която той е проектирал. Но нека хвърлим поглед отвъд сградата, към човека, оставил върху нея отпечатъка на своята личност.

Тази сграда не носи личностен отпечатък — и в това, приятели мои, се крие величието на личността. Величието на млад самоотвержен дух, който осмисля всичко и го връща обратно на света, обогатено с топлия блясък на неговия талант. Така човек се превръща от самотен чудак в представител на всички хора, за да въплъти стремежите на всички в своя собствен…

… Мислещите хора ще чуят посланието, което Питър Кийтинг ни отправя чрез сградата „Космо-Слотник“. Ще видят, че първите три масивни етажа са здравата маса на нашата работническа класа, която издържа цялото общество; че редиците еднакви прозорци, обърнати към слънцето, са душите на обикновените хора, на безбройните безименни хора, еднакви като братя, протягащи ръка към светлината; ще видят, че изящните пиластри, които се издигат от здравата основа на ниските етажи и разцъфтяват весело в коринтски капители, са цветята на Културата. Те разцъфтяват само ако са вкоренени в благодатната почва на широките маси…

… За да отговоря на онези, според които всички критици са злодеи и имат за цел да смажат възвишения талант, желанието на тази рубрика е да благодари на Питър Кийтинг, че ни позволи рядката — тъй рядка! — възможност да изпитаме наслада от истинската си мисия. А тя е да открием нов талант — когато го има. И ако Пит Кийтинг прочете тези редове, не очакваме никаква благодарност от него. Благодарните сме ние.

Едва след като се зачете в статията за трети път, Кийтинг забеляза няколко реда, написани с червен молив в полето до заглавието:

Уважаеми Питър Кийтинг,

Заповядайте някой ден в кабинета ми. Иска ми се да се запознаем.

Е. М. Т.

Пусна изрезката на бюрото и се загледа в нея, въртейки с пръсти кичур коса, щастливо унесен. Обърна се рязко към скицата на сградата „Космо-Слотник“, която висеше на стената между огромни фотографии на Партенона и Лувъра. Погледна пиластрите на своята сграда. Никога не си ги бе представял като Култура, разцъфваща от широките маси, но реши, че всеки спокойно може да я възприеме така, подобно на всички други красиви неща.

Грабна телефона. Отвърна му високият и равен глас на секретарката на Елсуърт Тухи. Уговори си среща с Тухи за четири и половина на следващия ден.

В следващите часове работата му се услади по нов начин. Сякаш обичайните му занимания до този момент бяха само лъскав стенопис, а сега се преобразяваха в аристократичен барелеф, изнесен в триизмерна реалност от думите на Елсуърт Тухи.

Гай Франкън излизаше от време на време от кабинета си, без видима причина. Тънките нюанси на ризите и чорапите му хармонираха с посребрените слепоочия. Усмихваше се благосклонно и мълчеше. Кийтинг профуча край него в чертожната зала. В движение забеляза присъствието му. Забави крачка точно толкова, че да мушне шумолящо парче вестник в гънките на моравата кърпичка в джобчето на Франкън:

— Прочети го, като имаш време, Гай.

Добави, влизайки в съседната стая:

— Искаш ли да обядваме заедно, Гай? Да се видим в Плаза.

Кийтинг се върна от обеда. Пресрещна го млад чертожник и го попита развълнувано:

— Кажете ми, г-н Кийтинг, кой стреля срещу Елсуърт Тухи?

Кийтинг промълви:

— Кой какво е направил?

— Някой е стрелял срещу г-н Тухи.

— Кой?

— И аз искам да знам.

— Стрелял е… срещу Елсуърт Тухи?

— Така пишеше във вестника, който четеше един човек в ресторанта. Нямах време да го купя.

— Убит ли е?

— Не зная. Пишеше само за изстрел.

— Ако е убит, ще публикуват ли утре рубриката му?

— Не знам. Защо, г-н Кийтинг?

— Купи ми вестника.

— Но аз трябва…

— Купи ми вестника, идиот такъв!

Следобедните вестници пишеха за случилото се. Сутринта срещу Елсуърт Тухи бил даден изстрел, докато излизал от колата си пред една радиостанция, за да произнесе реч на тема „Безгласните и беззащитните“. Тухи не бил улучен. Запазил спокойствие и самообладание. Поведението му било театрално само заради пълната липса на театралност. Казал: „Не можем да караме слушателите да чакат“ и забързал по стълбите към микрофона. Без да каже и дума за случката, произнесъл половинчасовата реч по памет, както обикновено. Нападателят не казал нищо, когато го арестували.

Кийтинг се втренчи с изсъхнало гърло в името на нападателя — Стивън Малъри.

Кийтинг изпитваше страх единствено от необяснимото, особено когато необяснимото не се изразяваше с конкретни факти, а с безпричинен страх вътре в него. Случилото се не го засягаше пряко по никакъв начин, само дето му се искаше да е всеки друг, но не и Стивън Малъри. Не можеше да си обясни защо не му се иска да е Малъри.

Стивън Малъри потъна в мълчание. Не даде обяснение за деянието си. Първоначално предположиха, че е действал от отчаяние след загубата на поръчката за „Космо-Слотник Билдинг“, защото живеел в крайна мизерия. Но Елсуърт Тухи нямаше нищо общо с тази

загуба. Тухи не бе разменил нито дума с г-н Слотник за Стивън Малъри, нито бе виждал статуята на „Усърдието“. По този въпрос Малъри наруши мълчанието си и призна, че не познава Тухи, нито лично, нито се е срещал с някой от приятелите му. На въпроса дали смята, че г-н Тухи има нещо общо със загубата на поръчката, Малъри отвърнал отрицателно. Запитали го: „Тогава защо го направихте?“ Малъри не казал нищо.

Тухи не разпознал нападателя си, когато полицаите го арестували на тротоара до сградата на радиото. Научил името му едва след радиопредаването. На излизане от студиото Тухи казал пред очакващите го в преддверието репортери: „Не, разбира се, няма да предявя никакви обвинения. Искам да го пуснат да си ходи. Между другото, кой е той?“ Като му казали името, погледът на Тухи се заковал в точка между рамото на един човек и периферията на шапката на друг. Тогава Тухи, който запазил спокойствие при попадението на куршума на инч от лицето му, в стъклото на входната врата, произнесъл само една дума, и думата сякаш се отронила в краката му, натежала от страх: „Защо?“

Никой не могъл да даде отговор. Впоследствие Тухи вдигаше рамене и казваше с усмивка: „Ако е опит за безплатна реклама — каква проява на лош вкус!“ Но никой не вярваше на това обяснение, защото всички усещаха, че и самият Тухи не го вярва. В множеството интервюта Тухи отговаряше на въпросите весело. Казваше: „Никога не съм се смятал за толкова важен, че да заслужа да ме убиват. Това би било най-голямата чест, която човек може да си представи — стига да не беше толкова оперетно.“ Успя да внуши шеговито, че не се е случило нищо важно, тъй като по света никога не се случва нищо важно.

Малъри зачака съдебния процес в затвора. Всички опити да бъде разпитан се провалиха.

Мисълта, заради която Кийтинг не мигна с часове през тази нощ, беше безпричинната увереност, че Тухи се чувства точно като него. Знае, също като мен, че в мотива на Стивън Малъри се крие по-голяма заплаха, отколкото в опита за убийство, казваше си Кийтинг. Но никога не ще узнаем неговия мотив. А може би ще го узнаем?… И тогава докосна ядрото на страха: внезапно си пожела през идните години, до края на живота си, да не узнае никога този мотив.

Секретарката на Елсуърт Тухи се изправи бавно при появата на Кийтинг и го поведе към кабинета на Елсуърт Тухи.

Макар да беше преодолял етапа, в който го обземаше тревожност преди среща с известен човек, Кийтинг го преживя отново в мига, когато вратата се отвори под ръката на секретарката. Питал се беше как ли изглежда Тухи. Помнеше великолепния глас във фоайето на стачното събрание. Представяше си огромен на ръст мъж, с гъста буйна коса, може би леко посребрена, с открити, широки черти и безкрайно великодушие, смътно напомнящ на Бог Отец.

— Господин Питър Кийтинг, господин Тухи — каза секретарката и затвори вратата след него.

Видеше ли за първи път Елсуърт Монктън Тухи, човек изпитваше желание да му подари дебело, плътно подплатено палто — тъй крехко и беззащитно изглеждаше тънкото му дребно телце. Приличаше на пиле, току-що излюпило се от яйцето, с чупливи, неукрепнали кости. При втория поглед на човек му се приискваше да се увери, че палтото е от най-добро качество — тъй елегантни бяха дрехите, покриващи тялото му. Кройката на тъмния костюм следваше стриктно формите на тялото, без да се оправдава за нищо: потъваше в хлътналия, тесен гръден кош, спускаше се от дългия тънък врат по скосените рамене. Над тялото се извисяваше голямо чело. Клиновидното лице се стесняваше от широките слепоочия към малката остра брадичка. Имаше черна лъскава коса, разделена по средата с прав път. Черепът му беше правилен, ушите му стърчаха широки и голи, като дръжки на супник. Имаше дълъг и тънък нос, удължен от загатнат черен мустак. Очите му бяха черни и пронизителни. Излъчваха такъв необятен интелект и искряща веселост, че очилата сякаш бяха предназначени не да предпазват неговите очи, а да предпазват очите на другите хора от неудържимия им блясък.

— Здравейте, Питър Кийтинг — каза Елсуърт Монктън Тухи с вълшебния си завладяващ глас. — Какво мислите за храма на Ника Аптерос?

— Приятно ми е… да се запознаем, г-н Тухи — изрече Кийтинг и млъкна смаян. — Какво мисля… за кое?

— Седнете, приятелю. За храма на Нике Аптерос.

— Ами… аз…

— Сигурен съм, че е изключено да ви е убягнало това малко бижу. Партенонът е заграбил цялото внимание — та мигар обикновено не става така? По-големият и по-силният си присвоява цялата слава, а красотата на по-малко привлекателния остава невъзпята. А това внимание трябваше да бъде насочено към великолепното миниатюрно творение на великия свободен дух на Гърция. Забелязали сте, сигурен съм, изящното разпределение на неговата маса, ненадминатото съвършенство на малките му пропорции — разбира се, че го знаете, превъзходното в скромното — тънкото умение в детайлите?

— Да, разбира се — измънка Кийтинг, — храмът на Нике Аптерос винаги ми е бил любим.

— Наистина ли? — каза Елсуърт Тухи с неопределима усмивка. — Сигурен бях. Сигурен бях, че ще го кажете. Имате много красиво лице, Питър Кийтинг, стига да не гледате така втренчено — никак не се налага да гледате така.

Тухи прихна. Смехът му беше натрапчив, дори обиден и за Кийтинг, и за самия него, сякаш изтъкваше целия фалш на срещата им. Кийтинг остана за известно време втрещен, но после и той се разсмя облекчено, като че ли си беше у дома с много стар приятел.

— Така е по-добре — каза Тухи. — Не смятате ли, че е по-разумно да не говорим твърде сериозно във важен момент? Може би моментът е много важен — знае ли човек? — и за двама ни. Разбира се бях наясно, че малко ще ви е страх от мен. Признавам си, че и аз се страхувах от вас. Нали така е много по-добре?

— О, да, господин Тухи — каза доволно Кийтинг. Обичайната му самоувереност при срещи с хора се бе изпарила, но вече се чувстваше добре, сякаш бе освободен изцяло от отговорност и нямаше защо да внимава дали изрича правилните неща. Остави се леко да го направляват какво да говори, без никакво усилие от негова страна.

— Винаги съм знаел, че запознаването ми с вас ще бъде важен момент, господин Тухи. Винаги съм го знаел. От години.

— Наистина ли? — попита Елсуърт Тухи, гледайки внимателно иззад очилата. — Защо?

— Защото винаги съм се надявал да ме харесате, да ме одобрите… да одобрите работата ми… когато му дойде времето… ами

аз дори…

— Да?

— … Дори често съм си мислил, когато проектирам, дали Елсуърт Тухи би казал, че сградата е хубава? Опитвал съм се да я видя през вашите очи… аз… аз… — Тухи слушаше внимателно. — Отдавна искам да се запозная с вас, защото вие сте изключителен мислител, толкова изискан и културен човек…

— Хайде — каза Тухи любезно, но малко нетърпеливо, сякаш интересът му бе отслабнал при последното изречение. — Оставете тия работи. Не искам да съм неучтив, но нека си ги спестим, става ли? Колкото и да е странно, наистина не обичам да ме ласкаят.

Кийтинг си даде сметка, че очите на Тухи му вдъхват спокойствие. В очите на Тухи имаше толкова разбиране и непресторена доброта — не, може би точната дума е безгранична доброта. Човек не можеше да скрие нищо от него, но и нямаше защо да крие — той би простил всичко. Кийтинг не бе виждал по-съпричастни очи.

— Г-н Тухи — измънка той, — исках…

— Искахте да ми благодарите за статията — каза Тухи и на лицето му се появи лека гримаса на весело отчаяние. — Аз пък правя всичко възможно да ви попреча. Помогнете ми да си го спестим, съгласен ли сте? Няма защо да ми благодарите. Ако сте заслужили написаното — дължите го на себе си, не на мен. Нали?

— Толкова съм щастлив, че ме смятате за…

— … добър архитект? Но, момчето ми, и вие знаете, че е така. Или не сте съвсем сигурен? Никога ли не сте съвсем сигурен?

— Ами, аз…

Паузата трая само миг. На Кийтинг му се стори, че Тухи очаква от него точно такава пауза. Не го изчака да продължи, а заговори така, сякаш бе чул пълния отговор — отговор, който му харесва.

— Колкото до сградата на „Космо-Слотник“, мигар някой може да отрече, че е забележителна? Проектът силно ме впечатли. Изключително находчив, блестящ проект. Твърде необичаен. Съвсем различен от предишните ви работи. Нали?

— Разбира се — каза Кийтинг и за първи път гласът му прозвуча ясно и твърдо, — заданието беше различно от всичко друго, което съм

правил. Изпълних проекта така, че да отговаря на конкретните изисквания на заданието.

— Разбира се — каза тихо Тухи. — Чудесен е. Гордейте с него.

Кийтинг забеляза, че очите на Тухи гледат неподвижно през средата на стъклата, фокусирани право в неговите зеници. Кийтинг внезапно проумя, че Тухи знае, че не той е проектирал „Космо-Слотник Билдинг“. Но не това го изплаши. Изплаши го одобрението в очите на Тухи.

— Ако трябва да изпитвате… не, не благодарност, благодарност е досадна дума… но да кажем, признателност? — продължи Тухи с още по-тих глас, сякаш Кийтинг беше съучастник в заговор и знае, че думите от този момент нататък ще са като таен шифър, — можете да ми благодарите, че съм разбрал символичния смисъл на вашата сграда и съм го изразил с думи така, както вие сте го изразили с мрамор. Разбира се, защото вие не сте обикновен зидар, а мислител в камък.

— Да — каза Кийтинг, — именно такава беше моята абстрактна тема, когато проектирах сградата — великите маси и цветята на културата. Винаги съм вярвал, че истинската култура произтича от обикновения човек. Но не се надявам някой някога да ме разбере.

Тухи се усмихна. Тънките му устни се отвориха и разкриха зъбите. Не гледаше Кийтинг. Гледаше собствената си ръка — дълга, слаба, чувствителна ръка, като на концертиращ пианист, местеща лист на бюрото. Каза:

— Може би ние сме братя по дух, Кийтинг. Човешкият дух. Само той е от значение в живота — погледът му се плъзгаше край Кийтинг, а лещите бяха вдигнати много над нивото на лицето на Кийтинг.

На Тухи му е ясно, че и през ум не ми е минавало за абстрактна тема, преди да прочета статията му, каза си Кийтинг. Нещо повече, Тухи одобрява. Когато лещите бавно слязоха към лицето на Кийтинг, очите омекнаха и се изпълниха с привързаност, съвсем студена и истинска привързаност. Кийтинг сякаш усети как стените на стаята бавно тръгват към него и го тласкат към ужасяваща интимност, но не с Тухи, а с незнайна вина. Идеше му да скочи на крака и да избяга. Остана на мястото си с полуотворена уста.

Без да знае какво го кара да заговори, Кийтинг чу собствения си глас в тишината:

— Исках също да ви кажа колко се радвам, че останахте невредим от куршума на онзи маниак вчера, г-н Тухи.

— О… Благодаря. Така ли? Не се разстройвайте. Това е едно от малките наказания, които човек трябва да изтърпи заради известността си.

— Никога не съм харесвал Малъри. Странен е. Твърде е напрегнат. Не харесвам напрегнатите хора. Никога не съм харесвал творчеството му.

— Обикновена показност. Нищо особено.

— Разбира се, идеята да му бъде даден шанс не беше моя. Беше на господин Слотник. Някой му е повлиял. Но в крайна сметка г-н Слотник постъпи разумно.

— Малъри споменавал ли ви е моето име?

— Не. Никога.

— Знаете ли, дори не го познавам. Никога не съм го виждал. Защо го направи?

Този път Тухи остана неподвижен, загледан в лицето на Кийтинг. За първи път Тухи изглеждаше тревожен и несигурен. Ето какво ни свързва, помисли Кийтинг. Тази връзка беше страх, беше и нещо много повече, но можеше да се назове само с една дума — страх. Даде си сметка, безпричинно, но окончателно, че Тухи му харесва повече от всеки друг, когото познава.

— Нали знаете — каза весело Кийтинг с надеждата, че ще приключи темата с изтъркана фраза. — Малъри е некадърник, знае го и е решил да си го изкара на вас като символ на прочутите и способни хора.

Вместо очакваната усмивка, Кийтинг усети погледа на Тухи като изстрел. Не беше поглед, а рентген, сякаш проникваше изпитателно в костите му. Лицето на Тухи се втвърди и на него отново се изписа хладнокръвие. Кийтинг проумя, че Тухи е намерил успокоение някъде в неговите кости или в изумения му поглед, в смаяното лице. Проумя, че някакво скрито и необятно невежество в него е върнало увереността на Тухи, който произнесе бавно, странно и насмешливо:

— Ще станем големи приятели, Питър.

Изтече един миг, преди Кийтинг да отговори припряно:

— Надявам се, господин Тухи!

— Наистина, Питър! Не съм чак толкова стар, нали? „Елсуърт“ е резултат от странния вкус на родителите ми към имената.

— Да… Елсуърт.

— Така е по-добре. Името за мен няма кой знае какво значение, особено в сравнение с онова, което са ме наричали и в частни разговори, и публично през годините. Да, лаская се. Създавайки си врагове, човек знае, че е опасен, когато е необходимо да е опасен. Има неща, които трябва да унищожим, иначе те ще ни унищожат. Ще се опознаем добре, Питър. — Гласът беше равен и сигурен, в него звучеше увереността на изпитано и взето решение, че Кийтинг му е съвсем ясен. — От известно време се каня да събера неколцина млади архитекти — толкова много от тях са ми познати — да създам малка неформална организация, за размяна на идеи, нали знаеш, за насърчаване на духа на сътрудничество, за обща насока на действие в името на общото добро на професията, ако е необходимо. Няма да има нищо общо с предвзетата АГА. Просто група младежи. Мислиш ли, че ще ти е интересно?

— Ами да, разбира се! Вие ли ще сте председател?

— О, не. Никога не ставам председател на каквото и да било, Питър. Не обичам титлите. Не, по-скоро си мислех, че ти си подходящ за председател, не се сещам за по-добър.

— Аз ли?

— Ти, Питър. Но това е само проект — нищо конкретно, — само идея, към която се връщам от време на време. Друг път ще поговорим за нея. Има нещо, което бих искал да направиш — и то е всъщност една от причините, поради които поисках да се срещна с теб.

— О, разбира се, г-н Ту… разбира се, Елсуърт. Готов съм да направя всичко за вас…

— Не за мен. Познаваш ли Лоис Кук?

— Лоис… кой?

— Кук. Не я познаваш. Но ще се запознаеш. Тази млада дама е най-големият литературен гений след Гьоте. Трябва да прочетеш нещо от нея, Питър. Струва ми се, че така би я оценил всеки прозорлив човек. Тя е толкова над умовете на средната класа, която обича очевидното. Възнамерява да си строи къща. Малка къща жилище на „Бауъри“.[1] Да, на „Бауъри“. Съвсем в стила на Лоис. Помоли ме да й препоръчам архитект. Сигурен съм, че само човек като теб може да

разбере Лоис. Ще й дам името ти — ако проявяваш интерес да проектираш малко, макар и доста скъпо жилище.

— Но разбира се! Колко мило от ваша страна, Елсуърт! Знаете ли, помислих си, като казахте… и като прочетох вашата бележка, че искате… някаква услуга от мен, знаете, услуга за услуга, и ето сега вие…

— Скъпи Питър, колко си наивен!

— Май не трябваше да го казвам! Съжалявам. Не исках да ви обидя, аз…

— Няма значение. Трябва да ме опознаеш по-добре. Колкото и странно да звучи, напълно безкористният интерес към другите наистина е възможен в този свят, Питър.

Поговориха за Лоис Кук и трите й издадени творби.

— Романи? Не, Питър, не точно романи… Не, нито сборници разкази… просто Лоис Кук, съвсем нова литературна форма…

Поговориха и за състоянието, което тя наследила от няколко поколения заможни търговци, и за къщата, която възнамерява да построи.

Едва когато Тухи стана да го изпрати до вратата, Кийтинг забеляза колко крехък изглежда на малките си крака. Тухи рязко направи пауза, после каза:

— Между другото, имам чувството, че ни свързва някаква лична връзка, но за нищо на света не мога да се сетя… о, да, разбира се. Моята племенница. Малката Катрин.

Кийтинг усети, че чертите му се опъват, че не бива да допуска да обсъждат този въпрос. Усмихна се насила, вместо да възрази.

— Разбирам, че сте сгодени?

— Да.

— Прекрасно — каза Тухи. — Колко прекрасно. За мен ще бъде удоволствие да съм ти чичо. Много ли я обичаш?

— Да — каза Кийтинг. — Много.

Произнесе го без усилие и отговорът прозвуча сериозно. За първи път прояви искреност пред Тухи и му показа колко важно е това за него.

— Прекрасно — каза Тухи. — Любов между млади. Пролет, утро и кутия шоколадови бонбони от бакалията за долар и четвърт. Изключително право на боговете и филмите… Наистина одобрявам,

Питър. Мисля, че е прекрасно. Не би могъл да направиш по-добър избор от Катрин. Тя е от хората, за които светът е без значение — светът с всичките си проблеми и възможности за изява — да, без значение, защото е невинна, прелестна, красива и анемична.

— Ако смятате… — започна Кийтинг, но Тухи се усмихна сияйно и топло.

— О, Питър, разбира се, знам. И одобрявам. Аз съм реалист. Мъжът винаги упорито се прави на магаре. Хайде, нека не губим чувството си за хумор. Чувството за хумор е най-святото нещо. Въпреки всичко винаги съм харесвал приказката за Тристан и Изолда. Тя е най-прекрасната приказка на всички времена — след тази за Мики и Мини Маус.

---

[1] „Бауъри“ — улица в Ню Йорк, известна с множеството си заведения и бездомници. — Бел.прев. ↑

IV

„… Четка за зъби между челюстите четка за зъби четка четка зъби челюст пяна купол в пяната римски купол у дома дома между челюстите Рим купол зъби четка за зъби клечка за зъби джебчия гнездо ракета…“[1]

Питър Кийтинг примигна с нефокусиран поглед, сякаш за да се вгледа надалеч, но остави книгата. Тя беше тънка и черна. Заглавието гласеше с алени букви: „Облаци и мъгли“ от Лоис Кук. На обложката пишеше, че в нея госпожица Кук разказва за пътешествията си по света.

Кийтинг се облегна, изпълнен с усещане за топлина и благоденствие. Книгата му хареса. Тя превърна неделната му закуска в дълбоко духовно преживяване. Сигурен беше, че е дълбоко, защото нищо не разбираше от книгата.

Питър Кийтинг никога не бе изпитвал нужда да изразява абстрактни възгледи. Но разполагаше с техен ефикасен заместител. Имаше непоклатимото и неоспоримо кредо: „Възвишено е само недостижимото; велико е единствено неподлежащото на размисъл; дълбоко е само онова, чието дъно е невидимо за очите.“ Така си спестяваше всякакви опити за досег, размисъл или съзерцание и се отнасяше иронично към онези, които правят такива опити. Затова изпита наслада от писанията на Лоис Кук. Почувства се извисен от способността си за ответна реакция на абстрактното, дълбокото, идеалното. Тухи бе казал: „Съвсем просто е, звук като звук, поезия на думите като думи, стил като бунт срещу стила. Но само най-изтънченият ум може да го оцени, Питър.“ Кийтинг реши, че може да поговори за книгата със своите приятели и ако те не са я разбрали, значи ги превъзхожда. Не е нужно да обяснява с какво ги превъзхожда — съвсем просто е, „превъзходство като превъзходство“, автоматично отказвано на всеки, който иска обяснения. Книгата му хареса.

Хапна още една препечена филия. На масата беше обемистият неделен вестник, оставен от майка му. В този миг се почувства силен и уверен в тайното си духовно извисяване, готов да се изправи срещу

целия свят, изпълнил вестника. Разтвори приложението с илюстрациите. Смая се. Имаше репродукция на скица: „Енрайт Хауз“ от Хауърд Роурк.

Още преди да прочете текста, още преди да види отривистия подпис в ъгъла на скицата знаеше, че никой друг не може да измисли и създаде такава сграда. Рисунката излъчваше и ведрост, и сила. Линиите, нанесени с молива върху хартията, приличаха на високоволтови проводници, изящни и безвредни за окото, но опасни за пипане. Сградата се издигаше върху широк терен до „Ист Ривър“. Приличаше на извисил се към небето масив от планински кристал. Развихрен, фантастичен устрем, стегнат в суров математически строй; прави линии и изчистени ъгли, пространство, насечено с кама, но изящно и хармонично като ювелирно творение; невероятно разнообразие от неповторими форми, всяка от които неизменно поражда следващата и изгражда цялото, така че бъдещите обитатели да не попаднат в кубични клетки, съставящи кубична купчина от клетки, а всеки да има отделен дом, вграден заедно с другите домове като кристал в скалата.

Кийтинг разгледа скицата. Знаеше отдавна, че Хауърд Роурк е избран за архитект на „Енрайт Хауз“. Видя няколко пъти името му във вестниците. Споменаваше се, че „г-н Енрайт е избрал млад архитект по някаква причина, вероятно защото му се е сторил интересен млад архитект“. Текстът под скицата гласеше, че строежът започва веднага. „Е, и?“ помисли си Кийтинг и хвърли вестника. Вестникът падна до черно-червената книга. Загледа се в тях. Обзе го усещането, че Лоис Кук го закриля от Хауърд Роурк.

— Какво пише там, Пити? — попита майка му зад него.

Подаде й вестника през рамо. След миг вестникът отново беше на масата.

— О — вдигна рамене госпожа Кийтинг. — Хм…

Застана до него. Издокараната й копринена рокля беше прекалено тясна и отдолу личеше твърдият корсет; под брадичката й проблясваше малка брошка — точно толкова малка, че ясно да се виждат диамантите. Беше показно скъпа, като новия апартамент, в който се бяха нанесли. Кийтинг се зае сам с обзавеждането на апартамента и за първи път работи за самия себе си. Обзаведе го в средновикториански стил, консервативно и солидно. Над камината в

салона висеше старинна картина. Не беше знаменит прародител, но имаше вид на такъв.

— Пити, миличък, не искам да те притеснявам в неделя сутрин, но не е ли време да се облечеш? Трябва да изляза и ти напомням, че ще ми е крайно неприятно ако загубиш представа за времето и закъснееш. Толкова е любезно от страна на г-н Тухи да те покани в дома си!

— Да, майко.

— Ще има ли видни гости?

— Не. Няма да има гости. Но ще има един друг човек. Не е виден. — Тя го гледаше в очакване. Той добави: — Кейти ще е там.

Името сякаш не й оказа никакво въздействие. Напоследък се бе опаковала в някаква странна увереност, като пласт мазнина, през който този въпрос не може да проникне до нея.

— Семеен чай — подчерта той. — Така ми каза.

— Много мило от негова страна. Сигурна съм, че г-н Тухи е много умен.

— Да, майко.

Надигна се нетърпеливо и си отиде в стаята.

Кийтинг за първи път влизаше в изискания хотел, където Катрин и чичо й неотдавна се бяха нанесли да живеят. Не обърна голямо внимание на апартамента, но запомни, че е обзаведен пестеливо, много чист и скромно елегантен, че има много книги и твърде малко картини, всичките автентични и ценни. Човек запомняше не жилището на Елсуърт Тухи, а домакина. В неделния следобед домакинът носеше тъмносив костюм, строг като униформа и черни лачени пантофи с червен кант. Пантофите се подиграваха със строгата елегантност на костюма, но наред с това я допълваха с дръзкия си ефект. Настани се в широко ниско кресло и лицето му придоби изражение на сдържана благост, толкова сдържана, че Кийтинг и Катрин се почувстваха като незначителни сапунени мехури.

На Кийтинг не му хареса начина, по който Катрин седи на ръба на стола, свита, с неестествено притиснати един в друг крака. Искаше му се да не носи един и същ костюм вече трети сезон, но тя го носеше. Очите й бяха вперени в една точка някъде в средата на килима. Рядко го поглеждаше. Не погледна чичо си нито веднъж. Кийтинг не откри и следа от възторга и възхищението, с което тя говореше за Тухи и което

той очакваше да прояви в негово присъствие. Катрин беше някак тромава, безцветна и много изморена.

Камериерът на Тухи внесе подноса с чая.

— Ще налееш ли, скъпа? — каза Тухи на Катрин. — Нищо не може да се сравнява със следобедния чай. Когато Британската империя рухне, историците ще установят, че тя е дала на цивилизацията само две безценни неща — чаеният ритуал и криминалния роман. Катрин, скъпа, защо хващаш дръжката на чайника като месарски сатър? Но нищо, чудесно е, всъщност именно затова те обичаме двамата с Питър. Нямаше да те обичаме, ако беше изящна като херцогиня — за какво му е на човек херцогиня в наше време?

Наливайки чая, Катрин разля малко по стъклото върху масичката — нещо, което никога не й се бе случвало.

— Много ми се искаше да ви видя заедно поне веднъж — каза Тухи. Държеше небрежно изящната чаша. — Глупаво от моя страна, нали? Всъщност няма повод, но понякога съм глупав и сантиментален, като всички хора. Поздравявам те за добрия избор, Катрин. Дължа ти извинение, не съм подозирал, че имаш толкова добър вкус. С Питър сте чудесна двойка. Ти ще си много важна за него. Ще му готвиш овесена каша, ще му переш носните кърпи и ще му родиш деца, макар че, разбира се, всички деца се разболяват от шарка, а това е досадно.

— Но все пак вие… вие одобрявате ли? — попита тревожно Питър.

— Да одобрявам? Какво да одобрявам, Питър?

— Нашият брак… в крайна сметка.

— Какъв излишен въпрос, Питър! Разбира се, че одобрявам. Но вие сте тъй млади! Съвсем типично за младите хора — виждат проблем там, където го няма. Питаш ме така, сякаш е толкова важно, че да заслужава неодобрение.

— Кейти и аз се запознахме преди седем години — каза Кийтинг отбранително.

— Беше любов от пръв поглед, нали?

— Да — каза Кийтинг и усети, че става смешен.

— Сигурно е било през пролетта — каза Тухи. — Обикновено така става. В тъмен киносалон двама души забравят за света и се държат здраво за ръце — но ръцете се потят, когато са твърде дълго една в друга, нали? И все пак е прекрасно да си влюбен. Най-сладката

история на света… и най-баналната. Не се извръщай така, Катрин. Никога не бива да губим чувството си за хумор.

Той се усмихна и ги обгърна с топлата си усмивка. Топлотата му беше толкова всеобхватна, че любовта им сякаш се смали и стана незначителна, защото само нещо недостойно би могло да предизвика такава огромна съпричастност. Той попита:

— Между другото, Питър, кога възнамерявате да се ожените?

— Ами… не сме определили дата, нали знаете колко много неща ми се случиха, а сега Кейти е заета с работата си, и… И понеже стана дума — добави той рязко, защото се дразнеше безпричинно от работата на Кейти, — когато се оженим, Кейти ще спре да работи. Не одобрявам.

— Но разбира се — каза Тухи, — и аз не одобрявам, ако на Катрин не й харесва.

Катрин започна работа като детегледачка в детските ясли в Клифърд. Сама го бе решила. Няколко пъти бе ходила в Клифърд с чичо си, който четеше там лекции по икономика. Работата й бе харесала.

— Но на мен ми харесва! — каза тя въодушевено. — Не разбирам защо не одобряваш, Питър! — В гласа й прозвуча предизвикателна и неприятна груба нотка. — През живота си не съм изпитвала по-голямо удоволствие. Да помагам на безпомощните и нещастните. Отидох там сутринта — не бях длъжна, сама пожелах, — а после толкова бързах да се върна у дома, че не ми остана време да се преоблека. Но това няма значение, кой го е грижа как изглеждам? — грубата нотка замлъкна, тя заговори пламенно и много бързо, — чичо Елсуърт, представи си! Малкият Били Хансън го болеше гърлото… нали помниш Били? Сестрата я нямаше и се наложи аз да му промия гърлото с аргирол, горкото дете! Цялото му гърло беше в налепи!

Гласът й засия, сякаш описваше нещо много красиво. Погледна чичо си. За първи път Кийтинг усети очакваната привързаност. Тя продължи да говори за работата си, за децата, за дома. Тухи слушаше сериозно и мълчеше. Но жадното внимание в очите му го промени, присмехулната веселост изчезна и той забрави собствения си съвет, стана сериозен, наистина много сериозен. Забеляза, че чинията на Катрин е празна и й подаде подноса със сандвичите с непринуден жест, който се превърна в елегантен израз на почтителност.

Кийтинг зачака нетърпеливо да млъкне. Искаше да смени темата. Огледа се из стаята и видя неделните вестници. Отдавна искаше да зададе въпрос. Попита внимателно:

— Елсуърт… какво мислите за Роурк?

— Роурк? Роурк ли? — попита Тухи. — Кой е Роурк?

Твърде невинният и небрежен начин, по който повтори името, със загатнатия, леко пренебрежителен въпрос накрая убеди Кийтинг, че на Тухи името му е много добре известно. Човек не изтъква, че не знае нищо по даден въпрос, ако наистина не знае нищо. Кийтинг каза:

— Хауърд Роурк. Архитектът. Проектира „Енрайт Хауз“.

— О, да, някой най-после се зае с „Енрайт Хауз“, нали?

— Има нейна скица в днешния „Кроникъл“.

— Така ли? Хвърлих поглед в „Кроникъл“.

— И… какво мислите за сградата?

— Ако беше интересна, щях да я запомня.

— Разбира се! — сричките на Кийтинг затанцуваха, сякаш дъхът му спираше на всяка, докато отмине. — Пълна щуротия! На нищо не прилича!

Олекна му. Все едно че цял живот бе смятал, че има наследствено заболяване и изведнъж най-прочутият специалист на света го обявява за здрав. Изпита желание да се смее свободно, глупаво, без достойнство. Изпита желание да говори.

— Хауърд ми е приятел — каза доволно.

— Приятел ли? Значи го познаваш?

— Да го познавам ли! Та ние учехме заедно в Стантън, та той живя в нашата къща три години, мога да ви кажа какъв цвят е бельото му и как взема душ — виждал съм го!

— Живял е във вашата къща в Стантън ли? — повтори Тухи. Произнасяше думите внимателно и прецизно. Гласът му звучеше тихо, сухо и категорично, като пукане на кибритени клечки.

Много странно, каза си Кийтинг. Тухи му задаваше твърде много въпроси за Хауърд Роурк. Но въпросите бяха безсмислени. Не бяха нито за сгради, нито за архитектура. Бяха маловажни лични въпроси и беше странно, че ги задава за човек, за когото твърди, че не е чувал.

— Смее ли се често?

— Много рядко.

— Нещастен ли изглежда?

— В никакъв случай.

— Имаше ли много приятели в Стантън?

— Никога не е имал приятели.

— Момчетата не го ли харесваха?

— Никой не е в състояние да го хареса.

— Защо?

— Кара те да се чувстваш така, сякаш би било нахалство да го харесваш.

— Излизаше ли да изпие по някое питие, забавляваше ли се?

— Никога.

— Обича ли парите?

— Не.

— Обича ли да му се възхищават?

— Не.

— Вярва ли в Бог?

— Не.

— Говори ли много?

— Много малко.

— Изслушва ли, когато другите обсъждат някакви… идеи с него?

— Изслушва. Но щеше да е по-добре, ако не изслушва.

— Защо?

— Нямаше да е толкова обидно… ако разбирате какво имам предвид, когато някой ви слуша по този начин, а вие знаете, че думите ви за него нямат никакво значение.

— Винаги ли е искал да бъде архитект?

— Той…

— Какво, Питър?

— Нищо. Просто ми дойде наум колко странно е, че никога не съм си задавал този въпрос. Странното е, че не можете да задавате този въпрос за него. Той е маниак на тема архитектура. Изглежда тя е толкова важна за него, че е изгубил всичко човешко. Изобщо няма чувство за самоирония — ето един човек без чувство за хумор, Елсуърт. Излишен е въпросът какъв щеше да бъде, ако не искаше да е архитект.

— Не — каза Тухи. — Ще зададем въпроса какво би правил, ако не може да е архитект.

— Ще мине през трупове. През колкото е необходимо. През труповете на всички нас. Но ще бъде архитект.

Тухи сгъна смачканата си носна кърпа върху коляното, сгъна я старателно два пъти и прокара нокът по гънките, за да направи ръбове.

— Помниш ли нашата малка група млади архитекти, Питър? — попита той. — Готвя се скоро да свикам първата среща. Говорих с мнозина от бъдещите членове. Ще бъдеш поласкан от мнението им за теб като вероятен председател.

Поговориха си приятно още половин час. Когато Кийтинг стана да си ходи, Тухи каза:

— О, да. Говорих с Лоис Кук. Скоро ще ти се обади.

— Толкова съм ви благодарен, Елсуърт. Между другото, чета „Облаци и мъгли“.

— Е?

— Страхотна е. Знаете ли, Елсуърт, тя… кара човек да промени напълно начина си на мислене.

— Нали? — отвърна Тухи.

Стоеше до прозореца, загледан в последните слънчеви лъчи на студения ясен следобед. Обърна се и каза:

— Прекрасен ден. Вероятно един от последните хубави дни за тази година. Защо не изведеш Катрин на малка разходка, Питър?

— С удоволствие! — каза нетърпеливо Катрин.

— Хайде, тръгвайте. — Тухи се усмихна весело. — Какво има, Катрин? Мигар чакаш позволение от мен?

Тръгнаха заедно, сами по студените бляскави улици, огрени от късните слънчеви лъчи. Кийтинг си припомни какво означава Катрин за него. Обзе го познатата емоция, която избледняваше в присъствието на други хора. Хвана ръката й. Тя я изтегли, свали ръкавицата и мушна пръстите си между неговите. И тогава помисли, че пръстите наистина се потят, ако хората се държат за ръце твърде дълго. Ускори ядосано крачка. Представи си, че сигурно приличат на Мики и Мини Маус и изглеждат смешни в очите на минувачите. За да се отърси от тези мисли, погледна към нея. Тя гледаше право напред в златистата светлина. Видя нежния й профил и неуловима частица усмивка в ъгълчето на устата, усмивка на тихо щастие. Забеляза, че ръбът на клепача й е блед и се запита дали наистина е анемична.

Лоис Кук седна на пода насред всекидневната си. Кръстоса крака по турски, разголвайки едрите си колене. Носеше сиви чорапи, навити на стегнати ластици и избелели розови долни гащи. Питър Кийтинг седна на ръба на шезлонг от виолетов сатен. Не му се бе случвало да се чувства така неловко на първи разговор с клиент.

Лоис Кук беше на тридесет и седем години. В публични изказвания и частни разговори се представяше на шестдесет и четири. Повтаряше го като ексцентрична шега, която създаваше около името и разсеяно усещане за вечна младост. Беше висока, суха, с тесни рамене и широки бедра. Имаше издължено бледо лице и сближени очи. Косата й висеше около ушите на мазни кичури. Ноктите й бяха счупени. Носеше се предизвикателно развлечена, умишлено небрежна. Поддържаше тази своя външност така, както се поддържа прическа — със същата цел.

Говореше неспирно, клатейки се върху ханша си:

— … да, на „Бауъри“. Моят дом. Светилището на „Бауъри“. Вече имам парцела, исках го и го купих, толкова е просто, по-точно купи го тъпият ми адвокат, трябва да се запознаеш с моя адвокат, има лош дъх. Не знам колко ще ми струваш ти, но това не е важно, парите нямат значение. Зелето също няма значение. Искам къща на три етажа и всекидневна с керамични плочки на пода.

— Госпожице Кук, прочетох „Облаци и мъгли“. Книгата ви ме извиси духовно. Позволете ми да се присъединя към малцината, които разбират смелостта и значимостта на вашите постижения, докато…

— Я стига с тия глупости — прекъсна го Лоис Кук и му намигна.

— Но аз наистина мисля така! — сопна се той. — Харесвам книгата ви. Аз…

Тя придоби отегчен вид.

— Толкова е банална — каза провлечено, — че всеки може да я разбере.

— Но г-н Тухи каза…

— Да, г-н Тухи. — Очите й се напрегнаха, дръзко виновни, като очите на дете, току-що измислило мръсна шегичка. — Г-н Тухи. Председател съм на малка група млади писатели, към които г-н Тухи проявява силен интерес.

— Така ли? — каза той доволно. Като че ли за първи път между тях се установи пряк контакт. — Колко интересно! Г-н Тухи събира също малка група млади архитекти и беше така любезен да ме предвиди за председател.

— О — каза тя и смигна. — Един от нас?

— От кои нас?

Не разбра защо, но усети, че някак я е разочаровал. Тя прихна. Седеше и го гледаше отдолу, смеейки се предизвикателно в лицето му. Смехът й беше неприятен и невесел.

— Какво по… — Опомни се. — Какво става, г-це Кук?

— Господи! — каза тя. — Ти си толкова приятно и красиво момче!

— Г-н Тухи е изключителен човек — изрече той гневно. — Той е най… най-благородният човек, когото…

— О, да, господин Тухи е изключителен човек. — Гласът й прозвуча странно, защото в него липсваше нещо, драстично липсваше уважение. — Той е най-добрият ми приятел. Най-прекрасният човек на земята. Светът съществува, съществува и г-н Тухи — това е природен закон. Освен това, само помисли колко добре се римува: Тухи-гухи-фухи-хухи. И въпреки всичко той е светец. Срещат се много рядко. Също както рядко се срещат гении. Аз съм гений. Искам всекидневна без прозорци. Да няма никакви прозорци, запомни го добре, когато правиш проекта. Да няма прозорци, подът да е с керамични плочки, а таванът да е черен. И да няма електричество. Не искам електричество в къщата си, искам газени лампи Газени лампи с шишета и свещи. По дяволите Томас Едисън! Всъщност кой беше той?

Смутиха го не толкова думите, колкото усмивката й. Не беше усмивка, а самодоволна гримаса, която изви крайчетата на дългата й уста и тя придоби изражение на лукав и зъл палавник.

— Кийтинг, освен това искам къщата ми да е грозна. Внушително грозна. Искам да е най-грозната къща в Ню Йорк.

— … Най-грозната ли, г-це Кук?

— Сладурче, красивото е толкова банално!

— Да, но… но аз… добре, не знам как бих могъл…

— Кийтинг, нямаш ли смелост? Не си ли способен на благороден жест? Всички работят толкова усърдно, борят се и страдат, опитвайки се да сътворят красота, състезавайки се кой да сътвори по-голяма

красота. Нека ги изпреварим всички! Да хвърлим собствената им пот в лицата. Да ги унищожим с един удар. Нека бъдем богове. Нека бъдем грозни.

Той прие поръчката. След няколко седмици престана да се чувства неловко. Щом заговореше за новия си проект, всички реагираха почтително и любопитно. Беше насмешливо, но почтително любопитство. Името на Лоис Кук беше известно в най-изисканите салони. Заглавията на книгите й проблясваха в светските разговори като брилянти в интелектуалната корона на ораторите. В гласовете, които ги произнасяха, винаги прозвучаваше предизвикателна нотка, сякаш говорещият беше много дързък. Тази дързост беше приятна, защото не пораждаше антагонизъм. За автор, чиито книги нямат кой знае какъв успех на пазара, името й беше необяснимо известно и почитано. Тя беше знаменосец на интелектуалния и бунтарски авангард. Само дето на Кийтинг не му беше съвсем ясно срещу какво е насочен бунтът. Той обаче предпочиташе да не знае.

Проектира къщата точно както тя поиска — триетажна, от мрамор и тухли, украсена с водоливници и файтонджийски фенери. Приличаше на павилион в увеселителен парк.

Вестниците публикуваха повече репродукции на тази скица от която и да било друга, с изключение на „Космо-Слотник Билдинг“. Един коментатор написа следното: „Питър Кийтинг очевидно е нещо повече от талантлив млад човек, който умее да угажда на педантични магнати от едрия бизнес. Той се впуска в полето на интелектуалния експеримент с клиент като Лоис Кук.“ Тухи нарече къщата „космическа шега“.

Но у Кийтинг се загнезди особено усещане за остатъчен привкус. Долавяше го смътно, докато проектираше други важни сгради, усещаше го в мигове, когато се гордееше с работата си. Не можеше да го определи, но знаеше, че отчасти е и срам.

Веднъж го сподели с Елсуърт Тухи. Той се засмя:

— Не е лошо за теб, Питър. Човек не бива да се смята за прекалено важен. Излишно е да товариш съзнанието си с мисли за абсолютното.

---

[1] На английски звучи като скороговорка: „… toothbrush in the jaw toothbrush brush brush tooth jaw foam dome in the foam Roman dome

come home home in the jaw Rome dome tooth toothbrush toothpick pickpocket socket rocket…“ — Бел.прев. ↑

V

Доминик се върна в Ню Йорк. Върна се без определена цел, просто защото не можа да остане в извънградската къща повече от три дни след последното си ходене в кариерата. Трябваше да е в града, усети го внезапно, непреодолимо и без причина. Не очакваше нищо да се случи в града. Но искаше да е там, да усеща улиците и сградите. Сутрин се събуждаше и чуваше далечния грохот на движението долу на улицата. Действаше й като унижение, защото й напомняше къде е и защо. Заставаше до прозореца и обхващаше рамката с широко разтворени ръце, все едно че поемаше в ръце част от града. Улиците и покривите се открояваха на стъклото между двете й ръце.

Излизаше сама и дълго се разхождаше. Вървеше бързо с ръце в джобовете на старото палто, с вдигната яка. Повтаряше си, че не се надява да го срещне. Не го търсеше. Трябваше обаче да е навън, по улиците, безучастна, без цел, понякога с часове.

Мразеше градските улици. Лицата на хората, минаващи край нея, изразяваха страх — страхът беше техен общ знаменател, страх от самите себе си, страх от всички и страх от другия, страх, заради който бяха готови да унищожат всичко свято за отделния човек. Не бе в състояние да определи естеството или причината на този страх, но винаги го бе усещала. Отдала се беше, чиста и свободна, на една-единствена страст — да не се докосва до нищо. Харесваше й да се разминава с хората по улиците, харесваше й безсилието на омразата им, защото не можеха с нищо да я наранят.

Вече не беше свободна. Вече всяка стъпка по улиците я раняваше. Чувстваше се обвързана с него — така, както той беше обвързан с всяка частица от града. Той беше безименен работник, вършещ някаква безименна работа, изгубен в тълпите, зависим от тях, уязвим за всеки един от тези хора, а тя трябваше да го поделя с целия град. Намрази мисълта, че той върви по тротоарите, по които ходят другите. Мразеше мисълта как продавачка му подава пакет цигари през щанда. Мразеше лактите, докосващи неговите лакти в метрото.

Връщаше се трескава у дома след тези разходки. На следващия ден пак излизаше.

Когато ваканцията й свърши, отиде в кантората на „Банър“, за да съобщи, че напуска. Работата във вестника и рубриката вече не й се струваха забавни. Прекъсна прочувствените поздрави на Алва Скарет:

— Дойдох само да ти кажа, че напускам, Алва.

Той я изгледа глупаво и промълви:

— Защо?

За първи път от дълго време до нея достигна звук от външния свят. Винаги действаше според импулса на момента и се гордееше, че не се нуждае от мотиви за действията си. Но сега се изправи пред това „защо?“, водещо към отговор, от който не можеше да избяга. Каза си: заради него, защото му позволява да промени хода на живота й. Беше като повторно изнасилване; представи си усмивката му, същата като онази на пътеката в гората. Нямаше избор. И в двата случая щеше да живее под принуда: или да напусне работата си, защото под негово въздействие е пожелала да напусне, или да остане, мразейки работата си, за да не допусне животът й да се промени, напук на него. Второто беше по-трудно.

Вдигна глава и каза:

— Шегувам се, Алва. Исках да чуя какво ще кажеш. Няма да напускам.

Изминаха няколко дни, откак се бе върнала на работа. В кабинета й влезе Елсуърт Тухи.

— Здравей, Доминик — каза той. — Разбрах, че си се върнала.

— Здравей, Елсуърт.

— Радвам се. Знаеш ли, мисля си, че някоя сутрин ще ни напуснеш без причина.

— Мислиш или се надяваш, Елсуърт?

Гледаше я с обичайния си добронамерен поглед, с обичайната си чаровна усмивка, но в чара му имаше умишлена нотка на самоирония, която тя не одобряваше. Имаше и нотка на самоувереност, сякаш за да й напомни, че въпреки това е добронамерен и чаровен.

— Знаеш ли, бъркаш — каза той и се усмихна помирително. — Винаги си бъркала по този въпрос.

— Не. Не ми е мястото тук, Елсуърт. Не си ли съгласен?

— Разбира се, бих могъл да попитам: защо да не ти е мястото тук? Но нека предположим, че не попитам. Само ще кажа, че хората, които не се вписват някъде, също са полезни, както и онези, които се вписват. Така харесва ли ти? Най-простото нещо, което мога да кажа, е, че винаги съм бил и винаги ще бъда твой голям почитател.

— Това не е комплимент.

— Струва ми се, че ние с теб никога не ще бъдем врагове, Доминик, ако искаш да чуеш тези думи.

— И аз мисля, че никога не ще бъдем врагове, Елсуърт. Ти си най-предразполагащият човек, когото познавам.

— Така е.

— В смисъла, в който го разбирам аз ли?

— В смисъла, който ти харесва.

На бюрото й беше приложението с илюстрациите от неделния „Кроникъл“. Отворено бе на страницата със скицата на „Енрайт Хауз“. Подаде му я и очите й се присвиха в неизказан въпрос. Той погледна скицата, после премести поглед към лицето й, после пак към скицата. Пусна вестника на бюрото.

— Самонадеяно като оскърбление, нали?

— Знаеш ли, Елсуърт, мисля, че човекът, проектирал тази сграда, би трябвало да се самоубие. Човекът, способен да измисли толкова красиво нещо, не бива да позволи то да бъде построено. Не бива да допусне да съществува. Но той ще позволи тази сграда да бъде построена, жените ще простират пране по балконите, мъжете ще плюят по стълбищата и ще рисуват мръсни рисунки по стените. Давайки им я, той я приобщава към тях, към всичко останало. А не би трябвало да допуска да я гледат хора като теб. Да говорят за нея хора като теб. Първата ти дума за нея ще оскверни творението му. Така той става по-лош дори от теб. Ти ще извършиш нещо дребно и непристойно, но той извършва светотатство. Човек, знаещ достатъчно, за да създаде тази сграда, не би могъл да продължи да живее.

— Ще напишеш ли статия по този въпрос? — попита той.

— Не. Така бих повторила престъплението му.

— Както и като говориш с мен по въпроса?

Погледна го. Той се усмихваше любезно.

— Да, разбира се — отвърна тя, — и това е част от същото престъпление.

— Хайде да вечеряме заедно тия дни, Доминик — предложи той. — Не ми даваш възможност да те опозная.

— Добре — каза тя. — Когато пожелаеш.

На съдебния процес за покушението срещу Елсуърт Тухи Стивън Малъри отказа да признае мотива си. Не каза нищо. Отнесе се безразлично към евентуалната присъда. Но Елсуърт Тухи предизвика малка сензация, като се яви, без да бъде призован, и се изказа в защита на Малъри. Помоли съдията да бъде снизходителен и обясни, че не иска бъдещето и кариерата на Малъри да бъдат съсипани. Всички в съдебната зала се трогнаха, с изключение на Стивън Малъри. Малъри слушаше и гледаше така, сякаш го подлагат на особено жестоко изпитание. Съдията го осъди на две години затвор и обяви присъдата за условна.

Заваляха коментари за невероятното милосърдие на Тухи, който весело и скромно възразяваше срещу славословията.

— Приятели мои — каза той и всички вестници го цитираха, — отказвам да съм съучастник във фабрикуването на мъченици.

На първото събрание на бъдещата организация на млади архитекти Кийтинг забеляза, че Тухи има неповторима способност да подбира хора, които си подхождат. Сред присъстващите осемнадесет души се установи атмосфера, която не можа да определи, но тя му създаде усещане за спокойствие и сигурност, каквито не бе изпитвал нито сам, нито с други хора. Спокойствието се дължеше отчасти и на това, че всички останали се чувстваха по същия начин, по същата необяснима причина. Чувстваха се като братство, но не свещено или благородно братство. Точно оттам извираше спокойствието — не се налагаше никой да бъде нито светец, нито благородник.

Ако я нямаше тази близост, Кийтинг щеше да се разочарова от събранието. Между осемнадесетте души във всекидневната на Тухи нямаше нито един изтъкнат архитект, освен самия той и Гордън Л. Прескът. Прескът носеше бежово поло и се държеше леко

покровителствено, макар и приятно. Кийтинг не бе чувал имената на останалите. Повечето бяха начинаещи, млади, зле облечени и напористи. Някои бяха само чертожници. Имаше архитектка, която бе проектирала няколко малки частни къщи, предимно за богати вдовици. Беше агресивна, със стиснати устни и с петуния в косата. Имаше едно момче с чисти невинни очи, неизвестен строителен предприемач с пълно безизразно лице, висока суха жена, която се занимаваше с вътрешен дизайн и някаква жена без определена професия.

Кийтинг не разбра каква точно е целта на групата, въпреки че се изговориха много неща. Макар и доста несвързани, те бяха обединени от неизказана мисъл. Единствено тя беше конкретна сред множеството общи приказки. Беше там заради нея, подобно на останалите. Никой не изпитваше никакво желание да я изрази.

Младите мъже говориха много за несправедливостта и нелоялността, за суровостта на обществото към младите и предлагаха всеки да има гарантирани поръчки, още щом завърши колежа. Младата архитектка изстреля набързо нещо за богаташкия произвол. Строителният предприемач се възмути, че животът е труден и „хората трябва да си помагат“. Момчето с простодушния поглед настоя, че „можем да направим толкова добро…“. В гласа му имаше отчаяна искреност, която звучеше неловко и неуместно. Гордън Л. Прескът заяви, че АГА са банда старчоци без никакво чувство за социална отговорност и без капка мъжка кръв и че е дошло време да бъдат изритани. Жената с неясна професия говори за идеали и каузи, но никой не разбра за какво точно става дума.

Питър Кийтинг единодушно бе избран за председател, а Гордън Л. Прескът — за заместник-председател и касиер. Тухи отклони всякакви предложения. Каза, че ще бъде само неофициален съветник. Решиха организацията да носи името „Съвет на американските строители“. Решиха, че в нея могат да членуват не само архитекти, но и хора от всички сродни професии, както и всички, които носят в сърцето си тази прекрасна професия.

И тогава Тухи заговори. Говори дълго, изправен, опрял пръсти на масата. Внушителният му глас беше тих и убедителен. Изпълваше стаята, но всеки от слушателите усети, че този глас би могъл да изпълни и римски амфитеатър; в това имаше нещо ласкателно, защото той обуздаваше заради тях силата на могъщия си глас.

— … и така, приятели мои, на архитектурната професия й липсва разбиране за нейната социална важност. Тази липса се дължи на две причини: на антисоциалната същност на цялото общество и на вашата вродена скромност. Научени сте да мислите за себе си като за хора, които си изкарват прехраната, без да имате някаква по-висша цел от заплащането и спечелването на средства за преживяване. Не е ли време, приятели мои, да сложите точка и да преосмислите положението си в обществото? От всички професии вашата е най-важната. Не с количеството на парите, които можете да спечелите, нито с художествените умения, които можете да проявите, а със службата в полза на вашите съграждани. Вие сте хората, които осигуряват подслон на човечеството. Спомнете си, че е така и погледнете нашите градове, нашите бордеи. Тогава ще осъзнаете гигантската задача, която ви предстои. Но за да се справите с това предизвикателство, трябва да изградите по-широк възглед за самите себе си и за работата си. Вие не сте наемни лакеи на богаташите. Вие сте кръстоносци за каузата на онеправданите и на хората без подслон. Ще ни съдят не по това какви сме, а на кого служим. Нека се обединим в този дух. Нека във всичко да сме верни на този нов, по-широк и по-възвишен възглед. Нека си изградим — ако мога да се изразя така, приятели мои — една по-благородна мечта!

Кийтинг слушаше жадно. Винаги се бе смятал за човек, който трябва да си изкарва прехраната, да си изработи заплатата, в професия, която бе избрал, защото майка му поиска да я избере. С удоволствие откри, че е нещо много повече, че всекидневната му работа има по-благороден смисъл. Беше приятно и омайващо. Знаеше, че и другите в стаята се чувстват по същия начин.

— … и когато обществената система рухне, професията на строителите няма да остане засипана под нея, а ще се извиси към слава и признание…

Звънецът на входната врата звънна. Камериерът на Тухи се появи за миг, отвори вратата на всекидневната и въведе Доминик Франкън.

Тухи спря насред думата си и Кийтинг разбра, че Доминик не е нито поканена, нито очаквана. Усмихна се на Тухи, кимна и му махна с ръка да продължи. Той й се поклони едва забележимо, сякаш почти само с движение на веждите и продължи речта си. Липсата на официалност в лекия поздрав приобщи гостенката към атмосферата на

близост между присъстващите, но на Кийтинг му се стори, че поздравът закъсня с част от секундата. Не бе виждал Тухи да пропусне момента.

Доминик седна в един ъгъл, зад останалите. За миг Кийтинг престана да слуша, опитвайки се да привлече вниманието й. Наложи се да изчака, докато очите й прекосят замислено стаята, от лице на лице, за да срещнат неговите. Поклони се енергично и кимна, поздравявайки я със собственическа усмивка. Тя сведе глава и миглите й докоснаха бузите, когато затвори очи. После отново го погледна. Продължи да го гледа известно време, без да се усмихва, като че ли откриваше в лицето му нещо ново. Не я беше виждал от пролетта. Стори му се малко изморена и по-красива, отколкото си я спомняше.

Отново се заслуша в словото на Елсуърт Тухи. Думите, които изричаше, бяха както винаги вълнуващи, но в удоволствието, което му доставяха, имаше тревожен нюанс. Погледна Доминик. Тя нямаше нищо общо с тази стая, с това събрание. Не можеше да каже защо, но го знаеше с потискаща и непреодолима сигурност. Не беше заради красотата или безочливата й елегантност. Беше като от друг свят. Сякаш бе влязла напълно облечена в стая с удобно разсъблечени хора, които внезапно почувстваха голотата си непристойна. Но тя беше безучастна. Седеше и слушаше внимателно. В един миг се облегна назад, кръстоса крака и запали цигара. Угаси кибритената клечка с рязко движение на китката и я пусна в пепелника на масичката до себе си. Той видя как пуска клечката в пепелника. Като че ли с това движение на китката хвърли клечката в лицата на присъстващите. Реши, че е твърде мнителен. Но забеляза, че Елсуърт Тухи не я погледна нито веднъж, докато говореше.

Събранието свърши и Тухи се втурна към нея.

— Доминик, скъпа! — каза весело. — Да се чувствам ли поласкан?

— Ако ти харесва.

— Ако знаех, че проявяваш интерес, щях да ти изпратя много специална покана.

— Но реши, че не проявявам интерес ли?

— Честно казано, аз…

— Грешка, Елсуърт. Подценил си репортерския ми усет. Никога не пропускай новина. Човек няма често възможността да присъства на

зараждане на престъпление.

— Какво точно искаш да кажеш, Доминик? — попита остро Кийтинг.

Тя се обърна към него.

— Здравей, Питър.

— Нали познаваш Питър Кийтинг? — усмихна се Тухи.

— О, да. Питър беше влюбен в мен.

— Използваш неправилно глаголно време, Доминик — каза Кийтинг.

— Никога не взимай сериозно думите на Доминик, Питър. Тя не очаква да ги приемаме сериозно. Искаш ли да се присъединиш към нашата малка група, Доминик? Професионалните ти умения те квалифицират за членство.

— Не, Елсуърт. Не искам да се присъединя към вашата малка група. Не ви мразя чак толкова, че да го сторя.

— Защо тогава се отнасяш така неодобрително? — рязко попита Кийтинг.

— Виж ти, Питър! — каза тя провлечено. — Откъде ти хрумна? Въобще не съм против. Нали, Елсуърт? Мисля, че е уместно начинание, наложено от очевидна необходимост. Точно това, от което всички се нуждаем… и го заслужаваме.

— Да разчитаме ли, че ще присъстваш на следващата ни среща? — попита Тухи. — Приятно е да имаме такъв съпричастен слушател, който въобще не ни пречи… искам да кажа на следващата среща.

— Не, Елсуърт. Благодаря. Беше ми любопитно. Събрал си интересна група хора. Млади строители. Между другото, защо не покани човека, който е проектирал „Енрайт Хауз“… как му беше името? Хауърд Роурк?

Кийтинг стисна челюсти. Но тя гледаше невинно, каза го съвсем безгрижно, като незначителна забележка — със сигурност тя не иска да каже… какво? — запита се той и си отговори: не иска да каже онова, което той за миг помисли, че тя има предвид и от което за миг изпадна в ужас.

— Не съм имал удоволствието да се запозная с г-н Роурк — отвърна мрачно Тухи.

— А ти познаваш ли го? — попита я Кийтинг.

— Не — отговори тя. — Само видях скица на „Енрайт Хауз“.

— И какво мислиш за нея? — попита настоятелно Кийтинг.

— Не мисля за нея — отвърна тя.

Тя си тръгна и Кийтинг я придружи. Загледа я, докато слизаха с асансьора. Ръката и в тясна черна ръкавица придържаше ъгълчето на бележник. Безгрижните й пръсти бяха и предизвикателни, и подканващи. Отново почувства, че не може да й устои.

— Доминик, защо дойде?

— Отдавна не съм ходила никъде и реших за начало да дойда тук. Знаеш ли, когато плувам, не обичам да се подлагам на изтезание, влизайки постепенно в студената вода. Гмурвам се веднага, първо е неприятно, но след това става по-лесно.

— Какво искаш да кажеш? Какво не ти хареса на събранието? В крайна сметка ние нямаме конкретни планове. Още нямаме и програма. Дори не знам защо се събрахме.

— Точно така, Питър. Дори не знаеш защо сте се събрали.

— Та ние сме само група познати, които се събират. Главно за да си говорим. Какво лошо има в това?

— Питър, изморена съм.

— Добре, появата ти тази вечер поне означава ли, че излизаш от усамотението си?

— Да… Усамотение ли?

— Опитвах се много пъти да те открия.

— Така ли?

— Да казвам ли отначало колко съм щастлив, че те виждам пак?

— Не. Приемаме, че вече си го казал.

— Не си същата, Доминик. Не знам точно как, но си променена.

— Така ли?

— Приеми, че съм ти казал колко си красива, защото не намирам подходящите думи.

Улиците бяха тъмни. Той спря такси. Седна близо до нея и я загледа право в очите с ясен намек, надявайки се мълчанието между тях да стане многозначително. Тя не извърна очи. Разглеждаше лицето му. Сякаш се чудеше, следвайки някаква своя мисъл, която той не можеше да отгатне. Посегна бавно и хвана ръката й. Усети в дланта й усилие, почувства през скованите пръсти усилието на цялата й ръка. Полагаше усилие не да издърпа ръката си, а да му я остави. Повдигна ръката й, обърна я и я притисна към устните си.

Погледна я в лицето. Пусна ръката й, която увисна във въздуха за миг, със сковани пръсти, полузатворена. Порази го не безразличието, а отвращението й. То бе толкова силно, че стана безлично, не го обиди, защото очевидно не бе насочено само към него. Внезапно усети тялото й, без да го желае, нито да го отбягва, просто усети присъствието на тялото й близо до своето, под дрехите й. Прошепна без да иска:

— Доминик, кой е той?

Тя се извърна рязко към него. Очите й се присвиха. Устните й се отпуснаха, закръглиха се и омекнаха, издължиха се в бледа усмивка, без да се отварят. Отговори, гледайки право в него:

— Работник в гранитната кариера.

Успя. Той се разсмя.

— Така ми се пада, Доминик. Не бих могъл да заподозра невъзможното.

— Питър, не е ли странно? По едно време си мислех, че мога да си наложа да поискам именно теб.

— Защо да е странно?

— Само като си помисля колко малко знаем за самите себе си. Някой ден и ти ще узнаеш истината за себе си, Питър. Ще ти е много по-тежко, отколкото на всеки друг. Но недей да мислиш за това сега. Няма да ти се случи скоро.

— Наистина ли си ме искала, Доминик?

— Мислех си, че никога не ще поискам каквото и да било, а ти така добре пасваш на тази мисъл.

— Не разбирам какво искаш да кажеш. Никога не знам какво мислиш, че казваш. Знам, че винаги ще те обичам. И няма да ти позволя отново да изчезнеш. След като се върна…

— Сега, след като се върнах, Питър, не искам повече да те виждам. Ще те виждам, когато се срещнем случайно, но не ме търси. Не ми се обаждай. Не се опитвам да те наскърбя, Питър. Няма такова нещо. С нищо не си ме засегнал. Има нещо в мен, пред което не искам да се изправям пак. Съжалявам, че се спрях на теб. Но ти беше толкова подходящ. Ти… Питър, ти си всичко на света, което презирам и не искам да си припомням колко много го презирам. Ако продължа да си го спомням, ще се върна към него. С това не искам да те обидя, Питър. Опитай се да разбереш. Ти не си най-лошият на света. Ти си най-добрият. И това е ужасяващо. Ако някога се върна при теб, не ме

допускай. Казвам ти го сега, защото мога да ти го кажа, но ако се върна при теб, не ще можеш да ме спреш. Сега е единствената възможност да те предупредя.

— Не знам за какво говориш — каза той. Стисна устни, обзет от хладна ярост.

— Не се опитвай да разбереш. Няма значение. Нека просто да стоим далеч един от друг. Става ли?

— Никога няма да се откажа от теб.

Тя сви рамене.

— Добре, Питър. Сега е единственият път, когато съм добра с теб. И към когото и да било.

VI

Роджър Енрайт бе започнал като миньор във въглищна мина в Пенсилвания. Никой не му бе помагал по пътя към милионите, които бе натрупал. „Затова никой не ми е пречил“, обясняваше той. Всъщност му бяха пречили много хора и много неща, но той не ги забелязваше. Множество случки от дългата му кариера не се радваха на възхищение, но за никоя не се носеха мълви. Кариерата му беше ярка и публична като билборд. Не беше подходящ обект за изнудвачи или очернящи биографи. Богатите не го харесваха, защото бе забогатял по брутален начин.

Мразеше банкерите, профсъюзите, жените, проповедниците и фондовата борса. Никога не бе купувал акции, нито бе продавал дял в което и да било от своите предприятия. Притежаваше състоянието си еднолично, сякаш носеше в джоба всичките си пари в брой. Освен петролния бизнес притежаваше издателска къща, ресторант, магазин за радиоприемници, гараж, завод за хладилници. Преди всяко ново начинание правеше дълги проучвания, а после действаше така, като че ли никога не е чувал за този бизнес, прегазвайки всички традиции. Някои от начинанията му бяха успешни, други се проваляха. Продължаваше да ги управлява всичките с необуздана енергия. Работеше по дванадесет часа на ден.

Реши да построи сграда и шест месеца търси архитект. Нае Роурк при първата им среща, която продължи половин час. Щом получи чертежите, незабавно нареди строежът да започне. Роурк се опита да му говори за чертежите, но Енрайт го прекъсна:

— Не ми обяснявай. Излишно е да ми обясняваш абстрактни идеи. Никога не съм имал идеали. Хората казват, че нямам никакъв морал. Хващам се само с това, което ми хареса. Но знам много добре какво ми харесва. Роурк не спомена за предишния си опит да се срещне с Енрайт, нито за разговора с отегчения секретар. Но Енрайт научи по някакъв начин. Пет минути по-късно секретарят бе уволнен, десет минути по-късно излизаше от кантората, както бе наредено,

насред натоварен работен ден, оставяйки полунаписано писмо в пишещата машина.

Роурк отвори наново кантората си, в същото голямо помещение на последния етаж на стара сграда. Разшири я с още една стая за чертожниците, които нае, за да се справи с планирания светкавичен график на строежа. Чертожниците бяха млади и нямаха опит. Не познаваше нито един от тях, но не поиска препоръчителни писма. Избра ги измежду множество кандидати, разглеждайки за няколко минути чертежите им.

В последвалите свръхнапрегнати дни говореше с тях само за работата. Влизайки в кантората сутрин, те усещаха, че нямат личен живот, че е от значение единствено всепоглъщащата реалност на големите листове хартия по масите. На пръв поглед помещението им се струваше студено и бездушно като фабрика, но щом погледнеха него, разбираха, че не е фабрика, а пещ, която черпи енергия от телата им и на първо място от неговото.

Понякога той оставаше в кантората цели нощи. Сутринта го заварваха потънал в работа. Не изглеждаше изморен. Веднъж работи два дни и две нощи без прекъсване. На третия ден следобед заспа, полулегнал на масата. След няколко часа се събуди, не каза нищо и мина по масите, за да види какво е свършено. Нанесе някои поправки и думите му прозвучаха така, сякаш продължава мисъл, която е прекъснал за няколко часа.

— Нетърпим си, когато работиш, Хауърд — каза Остин Хелър една вечер, макар че Хауърд не му бе говорил за работата си.

— Защо? — попита смаяно той.

— Неуютно е човек да стои в една стая с теб. Напрежението е заразно, нали знаеш?

— Какво напрежение? Чувствам се съвсем добре, когато работя.

— Именно. Ти си съвсем добре само, когато си на сантиметър от взривяване. От какво, по дяволите, си направен, Хауърд? В края на краищата това е само сграда, а не съчетание от свято тайнство, индиански мъчения и сексуален възторг, в каквото ти явно я превръщаш.

— Нима?

Рядко мислеше за Доминик, но мисълта за нея не бе мимолетен спомен, а усещане за трайно присъствие, което не се нуждае от

потвърждение. Искаше я. Знаеше къде да я намери. Изчакваше. Очакването му бе забавно, защото знаеше, че е непоносимо за нея. Знаеше, че отсъствието му я привързва към него много по-силно и по-унизително, отколкото би я обвързало присъствието му. Даваше й време да се опита да бяга, за да осъзнае колко е безпомощна, когато той реши да я потърси. Тогава тя ще разбере, че опитът за бягство е негов избор, че е само различна форма на притежание. Тогава ще е готова или да го убие, или да дойде при него по собствено желание. За нея ще е все едно кое от двете ще избере. Искаше да я тласне до това състояние. Чакаше.

Точно преди да започне строежът на „Енрайт Хауз“, Роурк бе поканен в кантората на Джоуъл Сътън. Сътън бе преуспял бизнесмен и се готвеше да построи огромна бизнес сграда. Сътън бе преуспял благодарение на пълната си неспособност да разбира хората. Обичаше всички и обичта му не признаваше никакви разлики. Тя приравняваше всички, не минаваше нито през пикове, нито през спадове, беше като повърхност на купа с меласа.

Джоуъл Сътън се запозна с Роурк на вечеря, дадена от Енрайт. Джоуъл Сътън хареса Роурк. Възхити му се, без да вижда разлика между него и когото и да било друг. Когато Роурк дойде в кантората му, Джоуъл Сътън заяви:

— Не съм сигурен, не съм сигурен, въобще не съм сигурен, само си мисля, че може би ще ви имам предвид за малката сграда, която замислям. Вашата „Енрайт Хауз“ е малко… ексцентрична, но е красива, всички сгради са красиви, а вие обичате сгради, нали?… Родж Енрайт е много умен мъж, изключително умен, той прави пари там, където никой друг не би се сетил. Винаги съм готов да приема съвет от Родж Енрайт. Което е добро за Родж Енрайт, е добро и за мен.

Изминаха седмици след първата им среща. Джоуъл Сътън никога не взимаше бързи решения.

Една декемврийска вечер Остин Хелър се отби при Роурк без уговорка и му каза, че трябва да отидат заедно идния петък на официален прием у г-жа Ралстън Холкъм.

— По дяволите, не, Остин — каза Роурк.

— Слушай, Хауърд, защо не? Знам, че мразиш такива неща, но това не е достатъчна причина. Мога да ти посоча много основателни причини да отидеш. Там е нещо като офис за наемане на архитекти. Знам, че би направил всичко, за да строиш… да, знам, за да строиш по твоя начин, и все пак би си продал душата, ако можеше. Не би ли изтърпял няколко часа скука заради бъдещи възможности?

— Сигурно. Но не вярвам, че тези неща разкриват възможности.

— Ще дойдеш ли?

— Защо точно този път?

— Първо, адската чума Кики Холкъм настоява. Вчера ми говори повече от два часа и заради нея не можах да отида на официален обяд. Репутацията й страда, защото в града се строи сграда като „Енрайт Хауз“, а тя не може да привлече архитекта в салона си. Хоби й е. Колекционира архитекти. Настоя да те заведа и аз й обещах.

— Защо?

— В петък там ще е Джоуъл Сътън. Опитай да бъдеш мил с него, колкото и да ти е противно. Почти е решил да ти възложи сградата, доколкото чувам. Може би му е нужен само малко личен контакт, за да се реши. Мнозина други го преследват и всички те ще са там. Искам да си там и ти. Искам да възложи сградата на теб. Да не чувам нищо за гранитни кариери през следващите десет години. Не си падам по гранитните кариери.

Роурк седеше върху масата и стискаше с ръце ръба й, изтощен след четиринадесет часа в кантората. Помисли си, че сигурно е изтощен, но не го усеща. Опита се да отпусне рамене, за да си отдъхне, но не успя. Ръцете му бяха напрегнати и изморени, единият му лакът слабо трепереше. Дългите му крака бяха широко разкрачени, единият сгънат и неподвижен, с отпуснато върху масата коляно, а другият висеше прав от ръба на масата и нервно се клатеше. Тези дни му беше изключително трудно да си наложи почивка.

Новият му дом беше голяма стая в малка, модерна жилищна кооперация на тиха улица. Спря се на нея, защото нямаше корнизи над прозорците, а стените отвътре бяха голи. Стаята му беше мебелирана просто и оскъдно, чиста, огромна и празна. На човек му се струваше, че чува ехо от ъглите.

— Защо не, само този път? — настоя Хелър. — Няма да е толкова противно. Може дори да ти стане забавно. Ще видиш мнозина

стари приятели. Джон Ерик Снайт, Питър Кийтинг, Гай Франкън и дъщеря му — трябва да се запознаеш с дъщеря му. Чел ли си й статиите?

— Ще дойда — каза рязко Роурк.

— Толкова си непредвидим, че понякога ставаш разумен. Ще мина да те взема в осем и тридесет в петък. Сложи черна вратовръзка. Между другото, имаш ли смокинг?

— Енрайт ме накара да си купя.

— Енрайт е много умен мъж.

Хелър си тръгна, а Роурк дълго седя на масата. Реши да отиде на приема, защото знаеше, че това е последното място, където Доминик би желала да се срещнат отново.

— Няма нищо по-безсмислено, скъпа Кики — каза Елсуърт Тухи, — от богата жена, която е превърнала приемите в своя професия. Но пък всички безполезни неща имат чар. Като аристокрацията, например, която е най-безполезното нещо на света.

Кики Холкъм сбръчка нос и направи превзета укорителна гримаса, но сравнението с аристокрацията й хареса. Над балната й зала във флорентински стил грееха три кристални полилея и щом погледнеше към Тухи, светлините се отразяваха в очите й. Между тежко гримираните й мигли избликваха влажни искри.

— Говорите отвратителни неща, Елсуърт. Не знам защо ви каня.

— Именно затова, скъпа моя. Струва ми се, че ще ме каните винаги, когато пожелая.

— Какво може да направи срещу вас една най-обикновена жена?

— Никога да не започва спор с г-н Тухи — каза г-жа Гилеспи, висока жена с огърлица от диаманти, едри като зъбите, оголени от усмивката й. — Излишно е. Спорът е предварително загубен.

— Спорът, г-жо Гилеспи — каза той, — е сред най-излишните и най-неприятните неща. Оставете го на умните мъже. Умът, разбира се, е опасно признание за слабост. Твърди се, че мъжете развиват ума си, след като са се провалили във всичко останало.

— В никакъв случай не говорите сериозно — каза г-жа Гилеспи, а усмивката й казваше, че приема думите му за шеговита истина. Обсеби го тържествуващо и го отведе настрани като трофей, отнет от

г-жа Холкъм, която за миг се обърна, за да поздрави новите гости. — Но вие, мъжете с интелект, сте като деца. Толкова сте чувствителни. Човек трябва да ви угажда.

— На ваше място не бих го правил, г-жо Гилеспи. Ние бихме се възползвали. По-вулгарно е дори от демонстриране на богатство.

— Скъпи, нанасяте удар, така ли? Разбира се, чувам, че сте радикален, но не го приемам сериозно. Ни най-малко. Така добре ли е?

— Много добре — каза Тухи.

— Няма да ме заблудите. Не можете да ми внушите, че сте от опасните. Те са до един нечистоплътни и граматиката им е слаба. А вие имате толкова прекрасен глас!

— Какво ви кара да мислите, че се опитвам да съм опасен, г-жо Гилеспи? Аз само… как да кажа?… Имам най-кроткото нещо — съвест. Тя е и собствената ви съвест, уютно въплътена в тялото на друг човек, която откликва на вашата грижа за не тъй щастливите на този свят и по този начин ви освобождава от тази грижа.

— Странна идея! Не знам дали е крайна или много мъдра.

— И двете, г-жо Гилеспи. Каквато е мъдростта изобщо.

Кики Холкъм наблюдаваше доволно балната си зала. Вдигна очи към полуосветения таван, недостижим над полилеите, и забеляза колко високо се издига над гостите. Въпреки тълпите от гости залата не се смаляваше, кубичното й пространство се издигаше над тях, гротескно и несъразмерно. Точно този разхитен въздух, затворен върху тях, създаваше усещане за дворцов лукс. Беше като капак на кутия за бижута, излишно голям над плоското дъно, на което е закрепен дребен скъпоценен камък.

Гостите попадаха в два големи, променливи потока, които рано или късно ги насочваха към два вихъра; център на единия беше Елсуърт Тухи, а на другия — Питър Кийтинг. Вечерното облекло не беше подходящо за Елсуърт Тухи. Правоъгълникът на бялата риза удължаваше лицето му и го разтягаше в две измерения, а зад крилцата на папийонката тънкият му врат изглеждаше като на оскубано пиле, блед, синкав и готов за извиване с едно движение на силен юмрук. Но той носеше официалното облекло по-добре от всеки сред присъстващите мъже. Носеше го нехайно, без ни най-малка неловкост, че не изглежда добре. Превръщаше в свое предимство самия факт, че

външността му е гротескна и това предимство гарантираше, че никой не ще обърне внимание на неестетичния му вид.

Заговори на меланхолична млада жена с очила и вечерна рокля с огромно деколте:

Скъпа моя, ще останете завинаги интелектуална дилетантка, ако не се отдадете на кауза, по-важна от самата вас.

Каза на много пълен господин със зачервено от разгорещения спор лице:

— Приятелю мой, и на мен не ми харесва. Казвам само, че това е неумолимият ход на историята. Но кои сме вие или аз, за да противодействаме на хода на историята?

Каза на нескопосан млад архитект:

— Не, момчето ми, упреквам те не за лошата сграда, която си проектирал, а за лошия вкус, който прояви, хленчейки след моите критики. Трябва да внимаваш. Някой може да реши, че критиката ти действа зле.

Каза на вдовицата на един милионер:

— Да, наистина е добра идея да направите дарение на Симпозиума за социални изследвания. Така ще се включите в големите културни постижения, без да нарушите дневния режим или храносмилането си.

Хората около него казваха:

— Колко е остроумен! И колко е смел!

Питър Кийтинг се усмихваше лъчезарно. Чувстваше вниманието и възхищението, които го заливаха от всички кътчета на балната зала. Гледаше хората, елегантни и ухаещи сред шумоляща коприна, облени със светлина. Светлината се стичаше по тях така, както се бе стичала водата под душа преди часове, когато са се готвели да дойдат, за да отдадат почит на мъж на име Питър Кийтинг. Имаше мигове, когато забравяше, че е Питър Кийтинг, поглеждаше собственото си отражение в огледалото и му се приискваше да се присъедини към общото възхищение към него.

Оказа се лице в лице с Елсуърт Тухи. Кийтинг се усмихваше като момче, излизащо от поток в летен ден, блестящ, бодър, преливащ от енергия. Тухи го загледа с ръце, пъхнати небрежно в джобовете на панталоните. Сакото му висеше над слабите бедра, сякаш се

полюшваше на малките си крака. Очите му бяха съсредоточени и загадъчно преценяващи.

— Елсуърт, чудесна вечер, нали? — каза Кийтинг с тон на дете, което говори на разбиращата си майка. Държеше се като пиян.

— Щастлив ли си, Питър? Ти си сензацията на вечерта. Малкият Питър изглежда е прекосил границата към славата. Стават такива работи, никой не може да каже точно кога и защо… Но май тук има някой, който те пренебрегва доста драстично, или се лъжа?

Кийтинг се сепна. Зачуди се кога и как Тухи е успял да забележи.

— Както и да е — каза Тухи, — изключението потвърждава правилото. Жалко, все пак. Винаги ми се е въртяла абсурдната мисъл, че само изключителен мъж може да привлече Доминик Франкън. Така че естествено се сетих за теб. Просто ми хрумна. Но мъжът, който ще я спечели, ще има качество, което на теб ти липсва и с което ще те превъзхожда.

— Никой не я е спечелил — каза рязко Кийтинг.

— Няма спор. Все още не. Това е доста учудващо. Сигурно ще е изключителен мъж.

— Какво по дяволите имаш предвид? Не харесваш Доминик Франкън ли?

— Никога не съм казвал, че я харесвам.

Малко по-късно Кийтинг дочу как Тухи произнесе високопарно в разгорещена дискусия:

— Щастие ли? Толкова е еснафско. Какво е щастието? В живота има твърде много неща, които са далеч по-важни от щастието.

Кийтинг бавно си проправи път към Доминик. Беше силно изправена, сякаш облегната във въздуха, който бе достатъчна опора за тесните й голи рамене. Вечерната й рокля беше с цвят на стъкло. Стори му се, че през тялото й вижда стената зад нея. Беше толкова крехка, че изглеждаше нереална, но крехкостта й излъчваше страховита сила, която закотвяше призрачното й тяло в реалността.

Приближи се до нея. Тя не направи опит да го пренебрегне, обърна се към него и му отговори, но монотонната прецизност на отговорите й го възпря. Почувства се безсилен и след няколко мига се отдалечи от нея.

Кики Холкъм посрещна Роурк и Хелър на вратата. Хелър й представи Роурк. Тя заговори с обичайния си пронизителен глас,

помитащ всяко възражение със скоростта на изстреляна ракета.

— О, господин Роурк, толкова исках да се запознаем! Слушали сме толкова много за вас! Веднага ще ви предупредя, че съпругът ми не ви одобрява — разбира се, по чисто художествени причини, нали разбирате, — но това не бива да ви смущава, в този дом имате съюзник, възторжен съюзник!

— Много мило от ваша страна, г-жо Холкъм — каза Роурк. — Но няма нужда.

— Обожавам вашата „Енрайт Хауз“! Разбира се, не мога да кажа, че съвпада с моите естетически убеждения, но умът на културните хора трябва да е отворен за всичко. Искам да кажа, за да възприемаме всяка гледна точка в изкуство, преди всичко трябва да сме свободомислещи, нали?

— Не знам — каза Роурк. — Никога не съм бил свободомислещ.

Беше сигурна, че не е искал да прозвучи дръзко. Нямаше дързост нито в гласа, нито в поведението му, но първото й впечатление от него беше, че е дързък. Високата му слаба фигура изглеждаше добре във вечерното облекло, но то сякаш не беше за него. Оранжевата коса се караше с официалните дрехи. Освен това не хареса лицето му, което предизвикваше асоциация с бригада строителни работници или армейска част, но не се връзваше с нейния салон. Тя каза:

— Всички ние проявяваме голям интерес към вашата работа. „Енрайт Хауз“ първата ви сграда ли е?

— Петата.

— Така ли? Колко интересно.

Плесна с ръце и тръгна да поздрави друг гост. Хелър попита:

— С кого да те запозная?… Ето я Доминик Франкън, гледа към нас. Ела.

Роурк се обърна и видя Доминик, сама в другия край на залата. Лицето й беше толкова безизразно, че дори не се опитваше да заличи изражението. Странна беше гледката на човешко лице, състоящо се от кости и мускули, но без изражение, лице като анатомична илюстрация, като рамо или ръка, на което не се изписва никакво чувство. Тя не откъсна очи от тях, докато се приближаваха. Държеше се на краката си по странен начин — два тесни успоредни триъгълника, сочещи напред, все едно че наоколо няма под, освен няколкото квадратни сантиметра под подметките й, на които ще се задържи, само ако не помръдва и не

гледа надолу. Роурк изпита бурно удоволствие — изглеждаше твърде крехка, за да понесе бруталното му поведение, но въпреки това го понасяше твърде добре.

— Г-це Франкън, позволете да ви представя Хауърд Роурк — каза Хелър.

Не повиши глас, произнасяйки името му и се зачуди защо то звучи толкова отчетливо. Реши, че всички са замълчали и името е увиснало във въздуха, но мълчание не бе настъпило. Лицето на Роурк бе ледено учтиво, а Доминик произнасяше с обичайна любезност:

— Приятно ми е, г-н Роурк.

Роурк се поклони:

— Приятно ми е, г-це Франкън.

Тя каза:

— „Енрайт Хауз“…

Изрече го така, сякаш не искаше да произнесе тези две думи. Сякаш те означаваха нещо много повече от една сграда.

Роурк каза:

— Да, г-це Франкън.

На устните й се появи подходящата при запознанство формална усмивка. Каза:

— Познавам Роджър Енрайт. Нещо като семеен приятел.

— Нямам удоволствието да познавам много приятели на г-н Енрайт.

— Веднъж баща ми го покани на вечеря. Беше ужасно. Макар че минава за блестящ събеседник, баща ми не можа да измъкне нито дума от г-н Енрайт. Роджър си седеше на мястото, без да продума. Само ако познава баща ми, човек би могъл да разбере какво поражение претърпя с него.

— Работил съм при баща ви… — ръката й увисна във въздуха — … преди няколко години, като чертожник.

Ръката й падна.

— Тогава сигурно сте наясно, че баща ми няма как да се разбира с Роджър Енрайт.

— Да, така е.

— Струва ми се, че Роджър почти ме хареса, но не можа да ми прости, че работя в един от вестниците на Уайнънд.

Застанал между тях, Хелър реши, че се е заблудил и че в тази среща няма нищо странно, всъщност просто няма нищо. Подразни се, че Доминик не говори за архитектура, както би могло де се очаква от нея. Реши, че за жалост човекът не й харесва, както не й харесват повечето хора, с които се среща.

Г-жа Гилеспи обсеби Хелър и го отведе нанякъде. Роурк и Доминик останаха сами. Роурк каза:

— Г-н Енрайт чете всички вестници, излизащи в града. Носят му ги в кабинета… но страниците с редакционните коментари са изрязани.

— Винаги е правил така. Роджър е сбъркал призванието си. Трябвало е да стане учен. Толкова много обича фактите и толкова мрази коментарите.

— А познавате ли г-н Флеминг? — попита той.

— Не.

— Приятел е на Хелър. Г-н Флеминг чете само редакционните коментари. Хората обичат да го слушат как говори.

Тя го наблюдаваше. Гледаше я право в очите, много любезно, както би я гледал всеки мъж при първата им среща. Искаше й се да долови някакъв намек в изражението му, следа от онази подигравателна усмивка. Дори само подигравката щеше да е признание и знак на обвързаност. Нямаше такова нещо. Говореше като непознат. Пред нея беше мъж, когото й бяха представили в светски салон, почтителен, придържащ се безупречно към правилата на светското общуване. Почтителното му отношение й подсказа, че роклята не скрива нищо от погледа му, че я бе използвал за нужда, по-интимна дори от храната, която поглъща — а сега е на около метър от нея и се държи като мъж, който не би си позволил да се приближи повече. Реши, че й се подиграва след онова, което не бе забравил, но няма да признае. Иска тя да го назове първа, да я тласне до унижението да приеме миналото, да произнесе първа думата, с която ще върне миналото към реалността, защото знае, че тя не ще го остави в забрава.

— С какво се занимава г-н Флеминг? — попита тя.

— Произвежда острилки за моливи.

— Така ли? И е приятел на Остин?

— Остин познава много хора. Той ми разказа за бизнеса му.

— Успешен ли е?

— Кой, г-це Франкън? Не съм сигурен за Остин, но г-н Флеминг е преуспяващ. Има фабрики в Ню Джързи, Кънектикът и Роуд Айлънд.

— Грешите за Остин, г-н Роурк. Той се справя отлично. В неговата и в моята професия човек се справя добре, ако съхрани недосегаемостта си.

— Как става това?

— Има два начина: или въобще да не обръщаш внимание на хората, или да се вглеждаш постоянно в тях.

— Кое е за предпочитане, г-це Франкън?

— По-трудното.

— Но стремежът да избираш най-трудното може би сам по себе си е признание за слабост.

— Разбира се, господин Роурк. Но това е най-безобидното признание.

— Ако въобще има слабост, която човек да си признае.

Някой се втурна през тълпата и обгърна с ръка раменете на Роурк. Беше Джон Ерик Снайт.

— Роурк, колко е хубаво, че си тук, сред всички тези хора! — извика той. — Толкова се радвам да те видя! Мина цяла вечност, нали? Слушай, искам да поговорим! Ще ти го отнема за малко, Доминик.

Роурк й се поклони с ръце, прибрани към тялото и паднал напред кичур коса, така че тя не видя лицето му. Видя само оранжевата глава, сведена почтително за миг. Той последва Снайт в тълпата.

Снайт му заговори:

— За бога, колко много си постигнал през последните няколко години! Кажи ми, знаеш ли дали Енрайт възнамерява да се впусне в бизнеса с недвижими имоти, имам предвид има ли планове за други сгради?

Хелър измести Снайт, за да заведе Роурк при Джоуъл Сътън. Сътън беше възхитен. Присъствието на Роурк в този салон стопи последните му съмнения. То беше гаранция за качествата на Роурк. Джоуъл Сътън хвана лакътя на Роурк и петте му пълни розови пръсти се сключиха над черния ръкав. Джоуъл Сътън му довери:

— Слушай, момче, взех решение. Избрах теб. Само да не ми изстискваш последните стотинки. Вие, архитектите, до един сте главорези и пладнешки разбойници. Но ще рискувам с теб, ти си умно момче, омая стария Родж, нали? Сега успя да залъжеш и мен, почти

успя, тоест ще ти звънна след няколко дни и ще водим битка за договора!

Хелър ги загледа. Заедно изглеждаха почти неприлично: високата аскетична фигура на Роурк, с характерната искряща чистота на издължените тела, а до него буца месо с усмивка на уста, чието решение можеше да се окаже толкова важно.

Роурк заговори за бъдещата сграда, но Джоуъл Сътън го погледна изотдолу, изумен и обиден. Джоуъл Сътън не бе дошъл да говори за сгради. Приемите бяха за забавление. А какво по-голямо забавление от това да забравиш важните неща в живота? Затова Джоуъл Сътън заговори за бадминтон — неговото хоби. Обясни, че е аристократично хоби и че той не е елементарен като другите мъже, които си губят времето с голф. Роурк слушаше учтиво. Нямаше какво да каже.

— Нали играеш бадминтон? — попита внезапно Джоуъл Сътън.

— Не — каза Роурк.

— Не играеш ли? — възкликна Джоуъл Сътън. — Наистина ли? Колко жалко, колко неприятно! Сигурен бях, че играеш бадминтон, висок си като върлина и ще си много добър, ще си супер, мислех си, че винаги можем да сритаме стария Томкинс, докато се строи сградата.

— Докато се строи сградата, г-н Сътън, няма да имам никакво време за игра.

— Какво значи, няма да имаш време? За какво са ти чертожниците? Наеми още няколко, остави ги да се бъхтят, нали ще ти плащам достатъчно? Но пък ти не играеш, колко жалко, сигурен бях… Архитектът, който ми построи сградата на „Канал Стрийт“, беше факир на бадминтон, но почина миналата година, потроши се в автомобилна катастрофа, дявол да го вземе, беше чуден архитект. Но ти не играеш.

— Г-н Сътън, нали това не е толкова важно?

— Много съм разочарован, момчето ми.

— Но за какво всъщност ме наемате?

— За какво всъщност… моля?

— За какво ме наемате?

— За да построиш сграда, разбира се.

— Смятате ли, че сградата ще е по-добра, ако играя бадминтон?

— Ами има бизнес и има забавления, има практическа и човешка цел. Е, за мен няма значение, но все пак си мислех, че с твоята кльощава фигура със сигурност щеше… добре де, добре, човек не може да има всичко…

Разделиха се с Джоуъл Сътън. До Роурк се разнесе ясен глас:

— Поздравления, Хауърд. — Обърна се и видя Питър Кийтинг, който му се усмихваше лъчезарно и иронично.

— Здравей, Питър. Какво каза?

— Казах: поздравления, че омая Джоуъл Сътън. Само че, да ти кажа, не се справи много добре.

— С кое?

— Със стария Джоуъл. Разбира се, чух голяма част от разговора ви — нали няма нищо лошо? — беше много забавно. Не се прави така, Хауърд. Знаеш ли какво щях да направя аз? Щях да се закълна, че играя бадминтон от двегодишен, че това е игра за крале и благородници, че е нужна възвишена душа, за да я оцени. И до момента, когато той реши да ме изпробва, ще имам грижата да се науча да играя като аристократ. Не е кой знае колко трудно.

— Изобщо не се сетих.

— Това е тайна, Хауърд. Важна тайна. Ще ти я разкрия безплатно, като подарък: бъди винаги такъв, какъвто хората очакват да бъдеш. Тогава ще правят онова, което ти поискаш. Разкривам ти я безплатно, защото ти никога няма да я използваш. Никога няма да разбереш как. Ти си блестящ в някои отношения, Хауърд, винаги съм ти го казвал… и ужасно глупав в други.

— Сигурно.

— Длъжен си да се опиташ да усвоиш някои неща, ако ще играеш играта в салона на Кики Холкъм. Ще опиташ ли? Издигаш се, а, Хауърд? Макар че бях шокиран, като те видях точно тук. Да, поздравления за сградата на Енрайт, както винаги чудесна работа… къде беше цяло лято?… Напомни ми да те открехна как се носи смокинг, за бога, изглеждаш идиотски с него! Харесва ми, харесва ми идиотския ти вид, нали сме стари приятели, Хауърд?

— Ти си пиян, Питър.

— Разбира се. Но тази вечер не съм изпил капка, нито капка. Опиянен съм… но от нещо, което ти никога няма да разбереш, никога, то не е за теб, и това също е част от моето опиянение, че не е за теб.

Знаеш ли, Хауърд, обичам те. Наистина те обичам. Обичам те… тази вечер.

— Да, Питър. Винаги ще ме обичаш.

Роурк се запозна с много хора и много хора го заговориха. Усмихваха се и искрено се опитваха да се отнасят с него приятелски, да покажат, че го ценят, да проявят добра воля и истински интерес. Казваха му: „Енрайт Хауз“ е великолепна. Почти като „Космо-Слотник Билдинг.“ „Сигурен съм, че имате прекрасно бъдеще, г-н Роурк, повярвайте ми, имам усет за тези неща, вие ще сте нов Ралстън Холкъм.“ Беше свикнал с враждебността, но тази добронамереност беше по-обидна от враждебност. Сви рамене и реши, че скоро ще си тръгне и ще се върне в ясната, чиста действителност в кантората си.

До края на вечерта повече не погледна Доминик. Тя го наблюдаваше в тълпата. Наблюдаваше хората, които го спираха и заговаряха. Наблюдаваше как раменете му се свеждаха почтително, докато слушаше. Реши, че това също е начин да й се присмее — пред очите й се отдаваше на тълпата, на всеки, който пожелае да го притежава за няколко мига. Той знаеше, че за нея тази гледка е по-мъчителна от слънцето и сондата в кариерата. Тя стоеше и наблюдаваше покорно. Не очакваше да я забележи отново. Трябваше да стои там, докато той е в залата.

Имаше и още един човек, който тази вечер беше изострено чувствителен към присъствието на Роурк от самото му появяване в залата. Елсуърт Тухи го забеляза, щом влезе. Тухи не го бе виждал и не го познаваше, но дълго остана загледан в него.

После тръгна през тълпата, усмихвайки се на приятелите си. Но между усмивките и репликите очите му се връщаха към мъжа с оранжевата коса. Поглеждаше към него така, както поглеждаше към тротоара от прозореца на тридесетия етаж, питайки се какво ли ще стане, ако тялото му полети надолу и се блъсне в паважа. Не знаеше името на мъжа, нямаше представа за професията или миналото му, а и не искаше да знае. В неговите очи не бе мъж, а само сила, защото Тухи никога не виждаше хората. Може би беше заради магията, излъчвана от тази сила, тъй силно концентрирана в човешко тяло.

Попита Джон Ерик Снайт, посочвайки с ръка:

— Кой е този мъж?

— Този ли? — каза Снайт. — Хауърд Роурк, нали знаете, „Енрайт Хауз“.

— О — каза Тухи.

— Какво?

— Да, разбира се.

— Искате ли да се запознаете с него?

— Не — каза Тухи. — Не, не искам да се запознавам с него.

През цялата вечер, щом някой му препречеше погледа към залата, Тухи припряно се обръщаше, за да открие Роурк. Не искаше да гледа към Роурк, но трябваше, също както винаги трябваше да гледа надолу към паважа, изпълнен с ужас от гледката.

Тази вечер Елсуърт Тухи не се интересуваше от никой друг, освен от Роурк. Роурк дори не знаеше, че Тухи е в залата.

Роурк си тръгна. Доминик започна да брои минутите, за да е сигурна, че той ще се отдалечи достатъчно, преди да се реши да си тръгне. После пое към изхода.

Тънките влажни пръсти на Кики Холкъм стиснаха ръката й на раздяла, стиснаха я двусмислено, изкачиха се нагоре и задържаха за миг китката й.

— Скъпа, какво мислиш за новия — попита Кики Холкъм, — видях, че говориш с него, за този Хауърд Роурк?

— Мисля — каза твърдо Доминик, — че не съм виждала по-противен човек.

— Наистина ли?

— Да не би да ти харесва подобна необуздана дързост? Не знам какво да кажа за него, освен че изглежда ужасно добре, ако това има значение.

— Изглежда добре ли? Да не би да се шегуваш, Доминик?

За първи път Кики Холкъм видя Доминик глупаво озадачена. А Доминик осъзна, че онова, което тя вижда в лицето му, което в нейните очи го прави божествено, е невидимо за другите, че те го приемат с безразличие; осъзна, че това, което тя смята за очевидна и маловажна забележка, всъщност е признание за нещо вътре в нея, което другите не споделят.

— Но, скъпа — каза Кики, — той не изглежда добре, но е изключително мъжествен.

— Не се чуди, Доминик — произнесе някой зад нея. — Естетичното възприятие на Кики не е като твоето… нито като моето.

Доминик се обърна. Елсуърт Тухи й се усмихваше и внимателно наблюдаваше лицето й.

— Ти… — изрече тя и млъкна.

— Разбира се — каза Тухи и леко се поклони, сякаш за да потвърди онова, което тя не изказа. — Признай, че съм проницателен, Доминик, почти колкото теб. Макар и не за естетична наслада. Нея оставям на теб. Но понякога и двамата виждаме неща, които не всеки забелязва, нали?

— Какви неща?

— Скъпа, ще трябва да поведем пространна философска дискусия и да затънем в нея, но тя е излишна. Винаги съм ти казвал, че трябва да сме добри приятели. Интелектуално имаме толкова общи неща. Тръгваме от различни полюси, но това няма значение, защото както виждаш, се срещаме в една точка. Вечерта беше много интересна, Доминик.

— Накъде биеш?

— Интересно ми беше например да узная какво значи според теб някой да изглежда добре. Хубаво е, че го определи така категорично и конкретно. Без думи — само чрез едно лице.

— Ако… си даваш сметка за какво говориш, не си това, за което се представяш.

— Не си права, скъпа. Аз трябва да бъда такъв, какъвто съм, точно защото си давам сметка за тези неща.

— Знаеш ли, Елсуърт, мисля, че си много по-лош, отколкото си мислех.

— И вероятно много по-лош, отколкото си мислиш сега. Но съм полезен. Всички сме полезни едни на други. Както и ти ще ми бъдеш полезна. И си мисля, че самата ти ще го поискаш.

— Какво имаш предвид?

— Лошо, Доминик. Много лошо. Толкова е безсмислено. Ако не знаеш за какво говоря, не мога да ти обясня. Но ако знаеш — тогава си в ръцете ми, без да казваш нищо повече.

— Що за разговор водите? — объркано попита Кики.

— Така се присмиваме един на друг — каза ведро Тухи. — Не се притеснявай, Кики. Двамата с Доминик винаги се присмиваме един на

друг. Но не много успешно, защото както виждаш… не се получава.

— Един ден, Елсуърт — каза Доминик, — ще допуснеш грешка.

— Напълно възможно. А ти, скъпа, вече я допусна.

— Лека нощ, Елсуърт.

— Лека нощ, Доминик.

Кики се обърна към него, след като Доминик си тръгна.

— Какво ви става на вас двамата, Елсуърт? Що за разговор беше — без причина? Хорските лица и първите впечатления не са толкова важни.

— Това, скъпа Кики — отвърна той с тих и далечен глас, сякаш отговаряше не на нея, а на някаква своя мисъл, — е една от най-големите ни заблуди. Няма нищо по-многозначително от лицето на човека. Няма нищо по-красноречиво. Можем да узнаем най-много за някого от пръв поглед. Защото с този поглед узнаваме всичко. Макар че невинаги сме достатъчно прозорливи, за да го узнаем. Замисляла ли си се какво е стилът на душата, Кики?

— Моля?

— Стилът на душата. Помниш ли какво казва прочутият философ за стила на цивилизацията? Нарича го „стил“ и казва, че това е най-близката по значение дума, за която се сеща. Казва, че всяка цивилизация има основен принцип, има възвишена, определяща идея, и всяко човешко начинание в тази цивилизация съответства неосъзнато и неизбежно на този принцип… Мисля, Кики, че всяка човешка душа също има свой стил. Своя основна тема. Той е залегнал във всяка мисъл, във всяко действие и желание на този човек. Той е единствената абсолютна величина, единственият императив в този човек. Но няма да го разкриете, дори и да изследвате даден човек с години. Ще ви го разкрие лицето му. Ще трябва да изпишете томове, за да опишете човека. Мислете за лицето му. Не ви трябва нищо друго.

— Звучи фантастично, Елсуърт. И е несправедливо, ако е вярно. То разголва хората пред теб.

— По-лошо. Разголва и теб пред тях. Издаваш се сам с начина, по който реагираш на дадено лице. На определен вид лице… Стилът на душата ти… Няма нищо важно на земята, освен хората. Няма нищо по-важно за хората от отношенията помежду им…

— А какво виждаш в моето лице?

Погледна я така, сякаш за първи път забеляза присъствието ѝ.

— Какво каза?

— Попитах какво виждаш в моето лице?

— А… да… кажи ми кои филмови актьори харесваш и ще ти кажа каква си.

— Знаеш ли, просто обичам да ме анализират. Чакай да видим. Най-любимият ми актьор е…

Но той не я изслуша. Обърна й гръб и се отдалечи, без да се извини. Изглеждаше изморен. Никога не го бе виждала да се държи грубо, освен когато го бе правил умишлено.

Малко по-късно чу великолепния му звучен глас сред група приятели:

— … следователно най-благородната идея на земята е за абсолютното равенство между хората.

VII

„… и тя ще стане паметник на себелюбието на господата Енрайт и Роурк. Ще се издига между кафявите кооперации с евтини апартаменти от едната страна и резервоарите на бензиностанцията от другата. Сигурно не е случайно, по-скоро показва, че съдбата поставя всичко на мястото му. Едва ли друго обкръжение би могло да открои толкова силно дързостта, присъща на тази сграда. Тя ще се извиси като подигравка към всички сгради в града и към хората, които са ги построили. Нашите здания са безсмислени и фалшиви и тази сграда ще ги направи още по-безсмислени и фалшиви. Но контрастът няма да е в нейна полза. Създавайки този контраст, тя ще стане част от общия абсурд, и то най-нелепата част от него. Ако лъч светлина огрее кочината, именно той ни показва мръсотията, именно лъчът става отблъскващ. Нашите постройки имат голямото предимство, че са неугледни и плахи. Освен това те ни подхождат. «Енрайт Хауз» е бляскава и дръзка. Нещо като питон с пера. Тя наистина ще привлече вниманието — но само към безграничната самонадеяност на г-н Роурк. Когато бъде построена, тази сграда ще бъде рана на лицето на нашия град. Раната също може да бъде цветиста.“

Текстът бе отпечатан в рубриката „Вашият дом“ на Доминик Франкън седмица след приема у Кики Холкъм.

Сутринта, когато излезе статията, Елсуърт Тухи влезе в кабинета на Доминик. Носеше брой от „Банър“, отворен на страницата с нейната рубрика. Застана пред нея мълчаливо, поклащайки се върху малките си крака. Сякаш изразът на очите му трябваше да се чуе, а не да се види: очевидно се заливаше от смях. Устните му бяха свити превзето и наивно.

— Е? — попита тя.

— Къде си се виждала с Роурк преди приема?

Седеше загледана в него, едната й ръка висеше над облегалката на стола, между върховете на пръстите й едва-едва се крепеше молив.

— Не съм се срещала с Роурк преди приема.

— Значи съм сбъркал. Зачудих се защо… — хартията прошумоля в ръката му — … отношението ти се е променило.

— Учудва ли те? Не го харесах, когато се запознах с него… на приема.

— Така ми се стори и на мен.

— Седни, Елсуърт. Не си в най-добра форма, когато си прав.

— Не възразяваш? Не си ли заета?

— Не много.

Седна на ъгъла на бюрото й. Седна и замислено потупа коляното си със сгънатия вестник.

— Знаеш ли, Доминик, не си го написала добре. Въобще не си го написала добре.

— Защо?

— Не виждаш ли какво се чете между редовете? Разбира се, малцина ще забележат. Но той ще го забележи. Забелязвам и аз.

— Не е написано нито за него, нито за теб.

— А за другите ли?

— За другите.

— Тогава е мръсен номер към него и към мен.

— Видя ли? Струва ми се, че съм се справила добре.

— Е, всеки си има методи.

— Ти какво ще напишеш по този въпрос?

— Кой?

— За „Енрайт Хауз“.

— Нищо.

— Нищо ли?

— Нищо.

Хвърли вестника на бюрото без да помръдне, с лек замах на китката. Каза:

— Като си говорим за архитектура, Доминик, защо не написа нищо за „Космо-Слотник Билдинг“?

— Заслужава ли си да пиша за нея?

— Със сигурност. Някои хора много ще се ядосат.

— А заслужава ли си да ги ядосвам?

— Така изглежда.

— Кои са те?

— Не знам. Можем ли да знаем кой ни чете писанията? Именно затова е толкова интересно. Всички непознати, които никога не сме виждали, с които никога не сме говорили или с които не можем да говорим… ето вестника, където могат да прочетат нашия отговор, ако ние искаме да отговорим. Наистина смятам, че трябва да напишеш нещо хубаво за „Космо-Слотник Билдинг“.

— Изглежда Питър Кийтинг много ти харесва.

— На мен ли? Силно се привързах към Питър Кийтинг. И на теб ще ти хареса… когато го опознаеш по-добре. Полезно е да познаваш хора като Питър. Защо не отделиш време тези дни и да го помолиш да ти разкаже за себе си? Ще научиш много интересни неща.

— Например?

— Например че е учил в Стантън.

— Това го знам.

— И смяташ, че не е интересно ли? За мен е интересно. Чудесно място е Стантън. Забележителна готическа архитектура. Прозорецът със стъклописи в университетския параклис е сред най-изящните в страната. Освен това там са учили толкова много млади хора. И толкова различни. Някои са завършили с отличие. Други са били изключени.

— Е и?

— Не знаеш ли, че Питър Кийтинг и Хауърд Роурк са стари приятели?

— Не! Наистина ли?

— Да.

— Питър Кийтинг е стар приятел на всички.

— Точно така. Забележително момче. Но това е друго. Не знаеше ли, че и Роурк е учил в Стантън?

— Не.

— Изглежда малко знаеш за г-н Роурк.

— Не знам нищо за г-н Роурк. Не говорехме за г-н Роурк.

— Така ли? Разбира се, обсъждахме Питър Кийтинг. Нали знаеш, че човек може да изрази най-добре мисълта си чрез контраст, чрез сравнение. Както си сторила и ти днес в хубавата си малка статия. За да оценим Питър по достойнство, нека прибегнем до сравнение. Да вземем две успоредни линии. Склонен съм да се съглася с Евклид, че двете успоредни прави едва ли някога ще се пресекат. И двамата са

учили в Стантън. Майката на Питър е имала нещо като пансион, където Роурк е живял три години. Това не е толкова важно, но засилва контраста и с времето му придава по-личностна окраска. Питър завършва с отличие, той е с най-висок успех във випуска. Роурк е изключен. Не ме гледай така. Излишно е да обяснявам защо е изключен, и на двамата ни е ясно. Питър постъпва на работа при баща ти и сега му е съдружник. Роурк също постъпва на работа при баща ти, но е уволнен. Да, така е станало. Забавно, нали?… Бил уволнен, но без твоя помощ… по онова време. Питър печели слава с „Космо-Слотник Билдинг“, а Роурк е проектирал заведение за хотдог в Кънектикът. Питър дава автографи, а за Роурк не са чували дори производителите на аксесоари за баня. Сега Роурк получи поръчка да проектира жилищна сграда и тя му е скъпа като единствен син, а на Питър дори не би му направило впечатление, ако получи поръчка за „Енрайт Хауз“ — той получава такива поръчки всеки ден. Не, не смятам, че Роурк има високо мнение за работата на Питър. Никога не го е ценил и няма да има високо мнение за него, без значение какво се случва. Да продължим нататък. Никой мъж не обича да го побеждават. Но да го победи човекът, който в неговите очи винаги е бил пример за посредственост, да тръгне от равен старт с тази посредственост и да вижда как тя се издига, докато той се бори, но получава само ритник в лицето, да вижда как посредствеността му изтръгва един след друг шансовете, за които би дал живота си, да вижда как всички боготворят посредствеността, да загуби мястото, към което се стреми и на него да се настани посредствеността, да губи, да бъде жертван и пренебрегван, да бъде побеждаван, бит, разгромяван — не от по-голям гений, не от бог, а от Питър Кийтинг — е, моя малка аматьорке, и испанската инквизиция не е успяла да измисли подобно изтезание!

— Елсуърт! — кресна тя. — Напусни!

Скочи на крака. За миг остана права, после се наведе и опря длани на бюрото. Плътната й коса се залюля тежко и увисна над лицето.

— Но, Доминик — каза любезно той, — само ти разказвам защо Питър Кийтинг е толкова интересен.

Косата й рязко се отметна назад, а после и лицето. Свлече се на стола и се вгледа в него с отпуснатата, много грозна уста.

— Доминик — каза той тихо, — ясна си ми. Съвсем си ми ясна.

— Махни се.

— Винаги съм казвал, че ме подценяваш. Повикай ме следващия път, когато имаш нужда от помощ.

На вратата се обърна и добави:

— Лично аз мисля, че Питър Кийтинг е най-добрият архитект, с когото разполагаме.

Вечерта Доминик се прибра вкъщи. Телефонът звънна.

— Доминик, скъпа — произнесе нервен глас — наистина ли мислиш така?

— Кой се обажда?

— Джоуъл Сътън. Аз…

— Здравей, Джоуъл. Какво имаш предвид?

— Здравей, скъпа, как си? Как е чаровният ти баща? Исках да те попитам наистина ли мислиш така за „Енрайт Хауз“ и за този Роурк? Написала си го в днешната си рубрика. Малко съм разстроен. Нали знаеш, че имам планове да строя сграда? Готов съм да започна, това са толкова много пари, мислех, че всичко съм обмислил внимателно, но най-много вярвам на теб, винаги съм ти вярвал, ти си умно момиче, много умно. След като работиш за човек като Уайнънд, сигурно си знаеш работата. Уайнънд разбира от строителство, спечелил е повече от недвижими имоти, отколкото от всичките си вестници, обзалагам се, че е така, тези неща не са много-много известни, но аз ги зная. А ти работиш за него. Вече не знам какво да мисля. Бях решил, да, решил бях окончателно — или почти — да възложа сградата на този Роурк и му го казах. Той ще дойде утре следобед да подпише договора, но сега… Наистина ли мислиш, че ще изглежда като питон с пера?

— Слушай, Джоуъл — каза тя със здраво стиснати зъби, — искаш ли утре да обядваме заедно?

Срещнаха се в просторна пуста трапезария на шикозен хотел. Неколцина самотни гости се открояваха сред празните маси, които служеха за елегантен декор, изтъкващ изключителните посетители. Джоуъл Сътън се усмихваше широко. Не му се бе случвало да бъде в компания на по-бляскава дама.

— Знаеш ли, Джоуъл — каза тя с тих, безжизнен, сериозен глас, гледайки го през масата — чудесна е идеята ти да избереш Роурк.

— Така ли мислиш?

— Да. Сградата ти ще бъде красива като химн. Ще ти спира дъха… и наемателите. След сто години ще пишат за теб в историята… и ще търсят гроба ти в гробищата за безименните.

— Господи, Доминик, за какво говориш?

— За твоята сграда. Сградата, която Роурк ще проектира. Ще бъде прекрасна сграда, Джоуъл.

— Искаш да кажеш, че ще е добра?

— Не искам да кажа добра. Казах прекрасна.

— Не е същото.

— Не, Джоуъл, не е същото.

— Не ми харесва това „прекрасна“.

— Не. Не ти харесва. Не мисля, че ще ти хареса. Тогава какво искаш от Роурк? Искаш сграда, която няма да шокира никого. Сграда, която ще бъде най-обикновена, уютна и позната, като старата трапезария у дома, която вони на рибена чорба. Сграда, която ще хареса на всички, на всички и на всеки. Много е некомфортно да си герой, Джоуъл, а ти нямаш сили за това.

— Разбира се, че искам сграда, която да се харесва на хората. За какво да я строя, за мое здраве ли?

— Не, Джоуъл. Нито за душата ти.

— Искаш да кажеш, че Роурк не става?

Седеше изправена и напрегната, сякаш мускулите й противодействаха на някаква болка. Но очите й бяха натежали, полузатворени, като че ли нечия ръка милваше тялото й. Каза:

— Виждал ли си сгради, проектирани от него? Познаваш ли хора, които са го наемали? В Ню Йорк има шест милиона души. Шест милиона души не могат да грешат. Нали?

— Разбира се, че не.

— Разбира се.

— Но аз реших, че Енрайт…

— Ти не си Енрайт, Джоуъл. Най-малкото, той не се усмихва толкова много. Освен това Енрайт не би поискал мнението ми. А ти го поиска. Затова те харесвам.

— Наистина ли ме харесваш, Доминик?

— Мигар не знаеш, че винаги си бил сред най-големите ми любимци?

— Аз… винаги съм ти вярвал. Винаги ще ти вярвам. Какво всъщност смяташ, че трябва да направя?

— Съвсем просто е. Искаш най-доброто, което може да се купи с пари. Искаш сграда, която ще бъде каквато заслужава да бъде. Искаш архитект, когото другите наемат, за да им покажеш, че по нищо не им отстъпваш.

— Точно така. Точно така… Но, Доминик, ти не хапна почти нищо.

— Не съм гладна.

— Кой архитект препоръчваш?

— Помисли, Джоуъл. За кого говорят всички сега? Кой обира каймака на поръчките? Кой прави най-много пари за себе си и за своите клиенти? Кой е млад, известен, надежден и популярен?

— Ами, предполагам… предполагам, че Питър Кийтинг.

— Да, Джоуъл. Питър Кийтинг.

— Така съжалявам, г-н Роурк, толкова много съжалявам, повярвайте ми, но в края на краищата не съм в бизнеса за здраве… нито за здраве, нито за удоволствие… тоест, искам да кажа, сигурен съм, че разбирате положението ми. И не че имам нещо против вас, напротив, смятам, че сте великолепен архитект. Разбирате ли, точно в това е проблемът, това е хубаво, но не е практично. Това е проблемът, г-н Роурк, не е практично, и в края на краищата трябва да признаете, че г-н Кийтинг има много по-добро име. Освен това има и популярен подход, който на вас ви е чужд.

Г-н Сътън се смути, че Роурк не възразява. Искаше му се Роурк да направи опит да спори; тогава би могъл да му изложи необоримите аргументи, които бе чул от Доминик преди няколко часа. Но Роурк не каза нищо, само сведе глава, когато чу решението. На Г-н Сътън отчаяно му се искаше да изрече обясненията, но нямаше смисъл да убеждава човек, който и без това е убеден. Все пак г-н Сътън обичаше хората и не искаше да обижда никого.

— Всъщност, г-н Роурк, не стигнах сам до това решение. Желанието ми беше да възложа сградата на вас, бях го решил, честна дума, но г-ца Доминик Франкън, чието мнение ценя толкова високо, ме

убеди, че не съм направил правилния избор за тази поръчка. Тъй като е достатъчно честна, тя ми позволи да ви го кажа.

Роурк внезапно го погледна. Бузите му хлътнаха още по-силно и устните му се отвориха. Разсмя се, без да издаде звук, рязко поемайки въздух.

— Защо, за бога, се смеете, г-н Роурк?

— Значи г-ца Франкън поиска да ми кажете?

— Не че е поискала… Тя само каза, че мога да го повторя пред вас, ако пожелая.

— Да, разбира се.

— Това показва колко е честна, както и че убежденията й са обосновани и ще ги отстоява открито.

— Да.

— Тогава какъв е проблемът?

— Никакъв, г-н Сътън.

— Слушайте, неприлично е да се смеете така.

— Вярно е.

Стаята му бе полутъмна. Скица на къщата на Хелър бе прикрепена с кабарче на една от дългите бели стени. С нея стаята изглеждаше още по-празна, а стената — още по-дълга. Не усещаше как изтичат минутите, но усещаше времето като нещо твърдо, затворено и впримчено в стаята. Време, чийто единствен смисъл бе неподвижното присъствие на неговото тяло.

Някой почука на вратата. Каза: „Влез“, без да става.

Влезе Доминик. Влезе, сякаш не й беше за първи път. Беше с плътен черен костюм, семпъл като детска дреха, предназначена единствено да я пази от студа, но не и за да изглежда добре в него; високата мъжка яка бе високо вдигната, а шапката скриваше половината й лице. Той седна и я загледа. Искаше й се да види присмехулната усмивка, но тя не се появи. Усмивката като че ли беше в самата стая, в самото й присъствие насред стаята. Свали шапката си като мъж на влизане в къща, дръпна я за периферията с върховете на скованите си пръсти и отпусна ръка. Зачака със сурово и студено изражение, но гладката й светла коса беше беззащитна и кротка. Каза:

— Не си изненадан, че съм тук.

— Очаквах да дойдеш тази вечер.

Тя вдигна ръка, свивайки лакът с пестеливо движение — минимално необходимото, за да хвърли шапката на масата. Дългото прелитане на шапката издаде напрежението в контролирания жест, с който я хвърли.

Той попита:

— Какво искаш?

Отвърна с тежък и равен глас:

— Знаеш какво искам.

— Да. Но искам да го кажеш. Да кажеш всичко.

— Щом желаеш. — Гласът й прозвуча прецизно, сякаш изпълняваше заповед стриктно, с метална точност. — Искам да спя с теб. Сега, тази вечер, и по всяко време, когато поискаш да ме имаш. Искам голото ти тяло, кожата ти, устата ти, ръцете ти. Искам те — именно така — не с истерично желание, а студено и разумно, без достойнство или угризения. Искам те без самоуважение, което да ме възпира или разколебава. Искам те — искам те като животно, като котка на ограда или като уличница.

Гласът й беше монотонен и равен, като че ли рецитираше урок по вероучение. Стоеше неподвижна, с раздалечени крака в ниските обувки, с изпънати рамене и ръце, отпуснати до тялото. Изглеждаше безлична, равнодушна към изречените думи, непорочна като момченце.

— Знаеш, че те мразя, Роурк. Мразя те заради това, което си, заради това, че те искам, че толкова те искам. Ще се изправя срещу теб — и ще те унищожа. Казвам ти го със същото спокойствие, както ти казах, че съм умоляващо животно. Ще се моля да не бъдеш унищожен — казвам ти и това, — макар че не вярвам в нищо и нямам за какво да се моля. Но ще правя всичко по силите си, за да провалям всяка твоя стъпка. Ще водя битка, за да ти отнема всеки шанс, към който се стремиш. Ще те ранявам чрез единственото, което може да те нарани — работата ти. Ще водя битка, за да те уморя от глад, да те задуша с нещата, които не ще постигнеш. Вече го сторих днес и затова ще спя с теб тази вечер.

Той седеше удобно в креслото. Тялото му си почиваше, но беше напрегнато и неподвижно, изпълващо се бавно със силата на зараждащото се движение.

— Днес те нараних и пак ще те нараня. Ще идвам при теб винаги, когато те победя, винаги, когато знам, че съм те наранила и ще ти позволявам да ме притежаваш. Искам да бъда притежавана, но не от любовник, а от противник, който да унищожи победата ми над него не с честни удари, а със съприкосновението на тялото му към моето. Това искам от теб, Роурк. Такава съм. Искаше да чуеш всичко. Вече го чу. Искаш ли да кажеш нещо?

— Свали си дрехите.

Остана за миг неподвижна. Две твърди петна избиха и побеляха до ъгълчетата на устата й. Забеляза, че платът на ризата му се раздвижва под тласъка на поетия въздух. Тя се усмихна на свой ред подигравателно, както той винаги й се бе усмихвал.

Вдигна ръце към яката и разкопча сакото си просто, прецизно, освобождавайки копчетата едно след друго. Хвърли сакото на пода, свали тънката бяла блуза и тогава забеляза тесните черни ръкавици на разголените си ръце. Свали ръкавиците, издърпвайки пръстите един по един. Съблече се равнодушно, сякаш беше сама в спалнята си.

Погледна го. Стоеше гола, в очакване, усещайки разделящото ги пространство като натиск в стомаха си. Знаеше, че и той се изтезава, че и двамата го искат. Той стана, отиде при нея и когато я прегърна, ръцете й се вдигнаха охотно. Почувства формата на тялото му върху кожата на дланта, с която го прегърна, усети ребрата му, мишниците, гърба и раменете под пръстите си. Устата й се впи в неговата. Отстъплението й бе по-яростно от предшествалата го съпротива.

По-късно, лежейки до него, под неговото одеяло, тя огледа стаята му и попита:

— Роурк, защо работеше в кариерата?

— Знаеш защо.

— Да. Всеки друг би отишъл да работи в някоя архитектурна кантора.

— Но тогава изобщо нямаше да поискаш да ме унищожиш.

— Значи ти е ясно?

— Да. Мълчи. Сега вече няма значение.

— Знаеш ли, че „Енрайт Хауз“ е най-прекрасната сграда в Ню Йорк?

— Зная, че ти го знаеш.

— Роурк, докато работеше в кариерата, ти носеше в себе си „Енрайт Хауз“ и много други сгради като „Енрайт Хауз“, и разбиваше гранита като…

— След миг ще проявиш слабост, Доминик, и утре ще съжаляваш.

— Да.

— Прекрасна си, Доминик.

— Недей.

— Красива си.

— Роурк, аз… и занапред ще искам да те унищожа.

— Мислиш ли, че щях да те искам, ако ти не ме искаше?

— Роурк…

— Искаш ли пак да го чуеш? Искам те, Доминик. Искам те. Искам те.

— Аз… — тя замлъкна и думата, която не изрече, почти прозвуча в дъха й.

— Недей — каза той. — Още не. Още не го казвай. Заспивай.

— Тук? С теб?

— Тук. С мен. Сутринта ще ти приготвя закуска. Знаеш ли, че сам си приготвям закуската? Ще ти хареса да гледаш как я правя. Като работата в кариерата. После ще си идеш у дома и ще мислиш как да ме унищожиш. Лека нощ, Доминик.

VIII

Транспарантите на прозорците във всекидневната бяха вдигнати. Светлините на града се издигаха до черния хоризонт в средата на стъклата. Доминик седеше на бюрото си. Завършваше корекцията на една статия, когато някой звънна на входната врата. Никога не идваха гости без предупреждение. Тя вдигна поглед, обзета от яд и любопитство. Моливът й увисна във въздуха. В коридора се разнесоха стъпките на камериерката, която влезе и каза:

— Един господин иска да ви види, госпожо. — В гласа й се прокрадна нотка на враждебност. Обясни, че господинът отказал да съобщи името си.

Доминик понечи да попита дали мъжът е с оранжева коса, но замълча. Дръпна рязко молива и каза:

— Покани го да влезе.

Вратата се отвори. В светлината от коридора тя видя дълъг врат и скосени рамене, като силует на бутилка. Разнесе се звучен, кадифен глас:

— Добър вечер, Доминик. — Позна Елсуърт Тухи, когото никога не бе канила в дома си.

Усмихна се и каза:

— Добър вечер, Елсуърт. Не съм те виждала толкова отдавна.

— Би трябвало да ме очакваш точно сега, не мислиш ли? — Той се обърна към камериерката: — Коантро, моля, ако има, сигурен съм, че има.

Камериерката изгледа Доминик с широко отворени очи. Доминик й кимна мълчаливо и тя излезе, затваряйки вратата.

— Заета си, разбира се — каза Тухи, поглеждайки към отрупаното бюро. — Много ти отива, Доминик. Освен това дава резултати. Напоследък пишеш много по-добре.

Тя пусна молива, преметна ръка през облегалката на стола, обърна се към него и го погледна кротко.

— Какво искаш, Елсуърт?

Той остана прав и заразглежда стаята без да бърза, с експертно любопитство.

— Не е зле, Доминик. Точно така си представях, че изглежда домът ти. Малко студен. Знаеш ли, на твое място не бих държал онова кресло в ледено синьо. Набива се на очи. Прекалено добре пасва. Точно каквото всеки би очаквал точно на това място. Бих го сменил с морковено оранжево. Грозно, заслепяващо, натрапчиво рижо. Като косата на г-н Хауърд Роурк. Това е само en passant — случайна реплика, абсолютно нищо лично. Достатъчен е само нюанс на неподходящ цвят и цялата стая ще се промени. Ще й придаде елегантност. Цветята са добре аранжирани. Картините също — никак не са зле.

— Хубаво, Елсуърт. Защо си дошъл?

— Нали знаеш, че никога не съм идвал тук? Никога не си ме канила. Не знам защо. — Седна удобно, с глезен върху коляното — тънък крак, протегнат хоризонтално върху другия тънък крак. Под ръба на панталона се показа стегнат метално сив чорап, а над него ивица синкаво бяла кожа с няколко черни косъмчета. — Но и ти беше толкова необщителна. В минало време, скъпа моя, в минало време. Нали каза, че не сме се виждали отдавна? Вярно е. Ти беше толкова заета — по такъв необичаен начин. Гости, вечери, незаконни барове и чаени партита. Нали?

— Така е.

— Чаени партита — според мен те са върхът. Хубаво място за парти — голяма стая, само да я напълниш с хора, особено ако не си много претенциозен с кого ще я напълниш, а ти не си. Не и сега. Какво им поднасяш? Паста от аншоа и яйца, нарязани на сърчица?

— Хайвер и лук, нарязан на звездички.

— А за възрастните дами?

— Топено сирене и орехови ядки, нарязани спираловидно.

— Иска ми се да те видя как се занимаваш с такива неща. Проявяваш завидно внимание към възрастните дами. Особено към червивите с пари — със зетьове в бизнеса с недвижими имоти. Макар че според мен не е толкова зле да отидеш да гледаш „Удари ми един“ с Комодор Хигби. Той има зъбна протеза и чудесен незастроен парцел на ъгъла на Бродуей и Чамбърс.

Камериерката влезе с подноса. Тухи вдигна изящно чашата и вдъхна аромата на ликьора. Камериерката излезе.

— Ще ми кажеш ли за какъв дявол ти е това разузнаване — няма да питам кой разузнава — и защо са ти подробните сведения за моите занимания? — попита равнодушно Доминик.

— Можеш да ме попиташ кой. Всеки и всички. Защо мислиш хората така изведнъж заговориха каква прекрасна домакиня е г-ца Доминик Франкън? Г-ца Доминик Франкън се изявява като втора Кики Холкъм, но е далеч по-добра — далеч! Много по-изтънчена, много по-умела и освен това, помислете само колко е по-красива. Време е да се възползваш някак от фантастичната си външност, заради която всяка жена би ти прерязала гърлото. Пропиляваш я, разбира се, ако се замислим за формата и нейната функция, но поне някои хора извличат изгода от нея. Баща ти например. Сигурен съм, че е възхитен от новия ти живот. Малката Доминик започва да се държи приятелски с хората. Малката Доминик най-после става нормална. Той, разбира се, греши, но е хубаво, че се чувства щастлив заради теб. Както и още няколко други хора. Аз например. Макар че никога не би си помръднала пръста, за да ме направиш щастлив, но нали виждаш какво хубаво качество имам: да извличам наслада от нещо, което изобщо не е предназначено за мен, по най-безкористен начин.

— Не отговаряш на въпроса ми.

— Точно това правя. Ти ме попита защо проявявам такъв интерес към твоите занимания и аз ти отговарям: защото ме правят щастлив. Има и нещо друго, от което някой би се изненадал — макар и недалновидно, — ако събирах информация за заниманията на враговете си. Но да не съм осведомен за действията на хората, които са на моя страна… със сигурност не ме смяташ за толкова калпав генерал. А каквото и да си мислиш за мен, поне никога не ще ме смяташ за калпав.

— Хората на твоя страна ли, Елсуърт?

— Виж, Доминик, това ти е проблем на стила — и писмения, и говоримия: използваш твърде много въпросителни. Не е хубаво, както и да го погледнеш. Особено зле е, когато е ненужно. Нека да изоставим тази техника на разпит и просто да си поговорим, тъй като и двамата сме наясно и няма защо да си задаваме никакви въпроси. Ако трябваше

да си задаваме въпроси… ти щеше да ме изхвърлиш оттук. Вместо това ти ми поднесе много скъп ликьор.

Задържа ръба на чашата под носа си и вдъхна аромата нехайно и чувствено. Този жест би бил равностоен на звучно просташко мляскане, ако бяха на маса и се хранеха, но бе извънредно елегантен над ръба на чашата от гравиран кристал, притисната към тънкия му мустак.

— Добре — каза тя. — Кажи каквото имаш.

— Точно това правя. Което е проява на внимание от моя страна, защото ти не си готова да говориш. Все още не. Добре, нека поговорим — нека поразсъждаваме — за това колко е интересно някои хора да те приемат така въодушевено в средата си, да те приобщават, да се тълпят при теб. Защо става така според теб? Самите те са доста високомерни, но щом някой, който през целия си живот се е държал високомерно към тях, внезапно рухне и стане общителен, всички идват вкупом, търкалят се по гръб със свити лапи и чакат да ги чешеш по коремите. Защо? Според мен може да има две обяснения. Приятното обяснение, е, че те са великодушни и искат да те почетат с приятелството си. Само че приятните обяснения никога не са верни. Другото е, че знаят как се принизяваш, ако почувстваш нужда от тях, че слизаш от някакъв връх — всяка самота е връх — и изпитват наслада да те повлекат още по-надолу със своето приятелство. Макар, разбира се, никой от тях да не го осъзнава, освен самата ти. Затова изживяваш агония, когато правиш такива неща. Никога не ги правиш в името на благородна кауза. Правиш ги само заради набелязаната цел, а тя е много по-порочна от средството и затова го прави приемливо.

— Знаеш ли, Елсуърт, каза едно изречение, което никога не би използвал в рубриката си.

— Така ли? Несъмнено. Мога да ти кажа доста неща, които никога не бих използвал в рубриката си. Кое е изречението?

— Всяка самота е връх.

— Това ли? Да, съвсем вярно. Не бих го използвал. Предоставям ти го — макар че не е толкова добро. Доста сурово. Ще ти кажа по-качествени някой ден, ако желаеш. Жалко, все пак, че само това ти хареса от моята малка реч.

— Какво искаше да си харесам?

— Ами моите две обяснения например. В тях се съдържа интересен въпрос. Кое е по-хубаво: да вярваш в доброто у хората и да ги товариш с благородство, което не са в състояние да понесат, или да ги виждаш каквито са, да ги приемаш, защото така се чувстват комфортно? Любезността е по-важна от справедливостта, разбира се.

— Не ме е грижа за това, Елсуърт.

— Не си ли в настроение за отвлечени размисли? Интересуваш се само от конкретни резултати ли? Добре. Колко поръчки успя да издействаш за Питър Кийтинг през последните три месеца?

Тя стана, отиде до подноса, оставен от камериерката, наля си питие и каза:

— Четири — и вдигна чашата към устата си. Обърна се към него и го погледна. Стоеше права с чашата в ръка. Добави: — Това е прочутата техника на Тухи. Никога не забивай гвоздея в началото или в края на текста. Забий го на най-неочакваното място. Напълни цялата статия с глупости, само за да пробуташ един-единствен важен ред.

Той се поклони галантно.

— Точно така. Затова обичам да разговарям с теб. Човек си губи времето да проявява изтънченост и покварeност пред хора, които дори не си дават сметка за това. Но глупостите никога не са произволни, Доминик. Освен това не знаех, че техниката на рубриката ми е разкрита. Ще трябва да измисля нова.

— Не си прави труда. Харесва се.

— Разбира се. Всичко, което напиша, се харесва. Значи четири поръчки? Пропуснал съм една. Преброил бях три.

— Ако това е всичко, което си искал да узнаеш, не разбирам защо е трябвало да идваш тук. Ти много харесваш Питър Кийтинг, а аз му помагам много ловко, далеч по-добре, отколкото би се справил ти. Така че е излишно да ме убеждаваш колко е добър.

— Допусна две грешки в едно изречение, Доминик. Една неволна грешка и една лъжа. Неволната ти грешка е предположението, че искам да помагам на Питър Кийтинг — между другото, мога да му помогна много по-добре от теб, помагал съм му и ще му помагам, но това са по-пространни разсъждения. Лъжата е, че съм дошъл тук, за да говорим за Питър Кийтинг — ти знаеш за какво съм дошъл да говорим от мига, в който ме видя на вратата. Ти би допуснала да ти се натрапи и човек, който ти е далеч по-противен от мен, за да говорите на тази

тема. Макар че не знам кой би могъл да е по-противен от мен в този момент.

— Питър Кийтинг — каза тя.

Той направи гримаса, сбръчквайки нос:

— Едва ли. Твърде незначителен е. Но нека си поговорим за Питър Кийтинг. Какво удобно съвпадение, че е съдружник на баща ти. Ти се претрепваш, за да осигуриш поръчки на баща си, като предана дъщеря — нищо по-естествено от това. За последните три месеца си направила чудеса за фирмата „Франкън&Кийтинг“. И то само като се усмихваш на видни дами и се явяваш с поразителни тоалети на шикозни приеми. Питам се какво ли би постигнала, ако решиш да стигнеш докрай и продадеш ненадминатото си тяло за нещо различно от естетическа наслада… за поръчки за Питър Кийтинг например. — Той замълча. Тя не му отвърна. Продължи: — Поздравления, Доминик, заслужи най-високото ми мнение, защото не си шокирана.

— Какво целиш, Елсуърт? Да ме шокираш или да ми правиш намеци?

— Може би много неща — предварителен сондаж например. Но всъщност не целях нищо. Само си позволих малко вулгарност. Това също е техника на Тухи — винаги препоръчвам неподходящ ход в подходящо време. По същество съм толкова сериозен и скучен пуритан, че от време на време си позволявам по малко цвят — за да наруша еднообразието.

— Така ли, Елсуърт? Чудя се какъв си — по същество. Не знам.

— Смея да кажа, че никой не знае — каза сладко той. — Макар че всъщност няма никаква тайна. Много е просто. Всичко е просто, ако го сведеш до основни понятия. Ще се изненадаш, ако узнаеш колко малко са основните понятия. Май са само две. И те обясняват всичко за нас. Трудното е разплитането, опростяването, с което на хората не им се занимава. А и резултатите няма да им харесат.

— Не ме интересува. Знам каква съм. Хайде, кажи го. Аз съм просто кучка.

— Не се заблуждавай, скъпа. Много по-лоша си от кучка. Ти си светица. Което показва защо светците са опасни и нежелани.

— А ти?

— Всъщност знам точно какъв съм. Това обяснява много неща за мен. Давам ти полезна идея — ако желаеш да я използваш. Ти не

желаеш, разбира се. Но можеш да я използваш в бъдеще.

— Защо да я използвам?

— Имаш нужда от мен, Доминик. Можеш дори малко да вникнеш в мен. Не се страхувам от такова нещо. Не и от теб.

— Имам нужда от теб ли?

— Хайде, прояви малко смелост.

Тя седна. Зачака студено и мълчаливо. Той се усмихна с нескрито удоволствие.

— Да видим — каза той, разглеждайки тавана с небрежно внимание, — какви поръчки си издействала за Питър Кийтинг. Бизнес сградата „Крайън“ беше напразно усилие — Хауърд Роурк нямаше никакъв шанс там. Къщата на Линдзи си струваше — със сигурност са обмисляли дали да я възложат на Роурк и ако не беше ти, той щеше да я получи. Същото се отнася и за клуба „Стоунбрук“ — той имаше шансове, но ти му ги отне. — Погледна я и тихо се изсмя. — Нямаш ли коментар по въпроса за техниките и ударите, Доминик? — Усмивката му беше като студена мазнина, плаваща над леещия се звучен глас. — Но ти не успя с вилата на Норис — както знаеш, той получи поръчката за нея миналата седмица. Е, не можеш да постигаш сто процента успех. В края на краищата „Енрайт Хауз“ е голяма работа, много се говори за нея и доста хора започват да проявяват интерес към г-н Хауърд Роурк. Но ти се справяш забележително добре. Поздравления. Е, не намираш ли, че съм много добър с теб? Всеки творец има нужда да го оценят — а теб няма кой да те похвали, тъй като никой не знае точно какво правиш, освен Роурк и аз, но той няма да ти благодари. Всъщност може би Роурк не знае какво правиш, а това ти разваля удоволствието, не е ли така?

Тя попита изморено:

— Откъде знаеш какво правя?

— Скъпа, да не би да си забравила, че аз ти дадох тази идея?

— О, да — отвърна тя разсеяно. — Разбира се.

— Освен това знаеш защо съм тук. Знаеш какво имам предвид, когато говоря за „моята страна“.

— Да. Разбира се.

— Това е договор, скъпа моя. Съюз. Съюзниците никога не се доверяват един на друг, но от това ефективността им не намалява. Възможно е мотивите ни да са напълно противоположни. И те са. Но

няма значение. Резултатът ще е същият. Не е задължително да имаме обща благородна цел. Необходимо е само да имаме общ враг. Какъвто имаме.

— Да.

— Затова имаш нужда от мен. Вече ти бях полезен.

— Да.

— Мога да навредя на твоя г-н Роурк много повече от всяко твое чаено парти.

— В името на какво?

— Остави това. Аз не те питам защо.

— Добре.

— Значи се разбрахме? Съюзници ли сме?

Тя го погледна и се наведе съсредоточено, с безизразно лице.

— Съюзници сме.

— Чудесно, скъпа. Слушай внимателно. Престани да го споменаваш в рубриката си през ден. Знам, всеки път му нанасяш ожесточени удари, но е излишно. Името му е непрекъснато във вестниците, но ти не бива да го правиш. Още нещо: ще е по-добре да ме каниш на тези твои чаени партита. Има неща, които аз мога да направя, а ти не можеш. Още един съвет: г-н Гилбърт Колтън, калифорнийският производител на керамика, възнамерява да строи фабрика на изток. Търси добър архитект модернист. Мисли за г-н Роурк. Не допускай Роурк да получи поръчката. Тя е огромна, а и рекламата ще е голяма. Измисли нов сандвич за чая на г-н Колтън. Направи каквото ти дойде на ум, но не допускай Роурк да получи поръчката.

Тя стана, тръгна бавно към масата с отпуснати ръце и си взе цигара. Запали я, обърна се към него и каза равнодушно:

— Умееш да говориш много кратко и по същество… когато пожелаеш.

— Когато смятам, че е необходимо.

Застана до прозореца и се загледа над града. Каза:

— Никога не си направил нищо против Роурк. Не знаех, че толкова те е грижа.

— О, скъпа. Наистина ли не съм направил нищо?

— Никога не си писал за него.

— Точно това съм направил против г-н Роурк, скъпа. Засега.

— Кога чу за него за първи път?

— Когато видях скиците на къщата на Хелър. Нали знаеш, че не бих пропуснал такова нещо? А ти кога узна за него?

— Когато видях скиците на „Енрайт Хауз“.

— Не беше ли по-рано?

— Не.

Тя пушеше мълчаливо. Каза, без да се обръща към него:

— Елсуърт, ако някой от нас се опита да повтори онова, което си казахме тук тази вечер, другият ще отрече и то никога не ще може да бъде доказано. Така че няма значение дали сме искрени един с друг, нали? Съвсем безопасно е. Защо го мразиш?

— Не съм казал, че го мразя.

Тя вдигна рамене.

— А за другото — добави той — мисля, че можеш да си отговориш сама.

Тя кимна бавно към блестящата точица на отразената в стъклото цигара.

Той стана, отиде до нея и се загледа в светлините на града под тях, в ъглестите очертания на сградите, в тъмните стени, озарени от светлината на прозорците. Стените приличаха на мрежа от тънък черен воал над твърда лъчиста маса. Елсуърт Тухи каза тихо:

— Погледни. Върховно постижение, нали? Драматично постижение. Помисли колко хиляди са работили, за да създадат града и колко милиони се възползват от него. Някои твърдят, че благодарение на духа на десетина души, пръснати във времето, не повече от десетина — а може би и по-малко — нямаше да има и следа от всичко това. Може и да е вярно. Ако е така, пак има две възможни гледни точки. Можем да кажем, че тези десетина са велики благодетели, че всички ние съществуваме благодарение на великолепната щедрост на техния дух, която приемаме с радост, благодарност и братска обич. Но можем да кажем също, че с блясъка на техните постижения, с които не можем нито да се мерим, нито да съхраним, тези дузина души ни показват какви сме, че не искаме безвъзмездните дарове на тяхното величие, че предпочитаме пещера до кално блато и огън, запален с търкане на пръчки пред небостъргачи и неонови светлини… ако пещерата и пръчките са границата на нашите творчески способности.

От двете гледни точки, Доминик, коя според теб е истински човеколюбивата? Защото аз съм човеколюбец.

След време Доминик откри, че по-лесно общува с хора. Научи се да приема самоизтезанието като изпитание за издръжливост, тласкана от любопитството да разбере колко може да устои. Явяваше се на официални вечери, на театър, приеми и танци грациозна и усмихната. С усмивката лицето й изглеждаше по-блестящо и студено, като слънце в зимен ден. Изслушваше равнодушно празните думи, изричани така, сякаш онзи, който ги произнася, би се засегнал от най-малкия признак на въодушевление или интерес от страна на събеседника си, сякаш досадата е единствената възможна връзка между хората, единственото нещо, което може да запази застрашеното им достойнство. Кимаше непрекъснато и се съгласяваше с всичко.

— Да, господин Холт, мисля, че Питър Кийтинг е човекът на века — на нашия век.

— Не, господин Инскип, не и Хауърд Роурк, Хауърд Роурк не е подходящият… Шарлатанин ли? Разбира се, че е шарлатанин. Трябва да се замислите за почтеността му… Не е кой знае какво ли? Разбира се, г-н Инскип, че Хауърд Роурк не е кой знае какво. Всичко е въпрос на мащаби и дистанция — и дистанция… Не, не пия много, г-н Инскип — драго ми е, че харесвате очите ми — да, винаги са такива, когато се забавлявам — стана ми много приятно, като казахте, че Хауърд Роурк не е кой знае какво.

— Запознахте се с г-н Роурк ли, г-жо Джоунс? И той не ви хареса?… Да, той е от хората, към които човек не може да изпита съчувствие. Колко вярно. Съчувствието е прекрасно нещо. Човек изпитва съчувствие, като види смачкана гъсеница. Извисяващо преживяване. Човек може да му се отдаде и да го разпръсне около себе си — все едно че си отпуска колана. Няма защо да си стяга корема, сърцето или духа, когато е обзет от съчувствие. Трябва само да погледне надолу. Толкова е лесно. Като гледате нагоре, ви заболява вратът. Съчувствието е най-голямата добродетел. То оправдава страданието. По света трябва да има страдание, иначе как можем да сме добродетелни и да изпитваме съчувствие?… О, то има своя противоположност — но тя е толкова трудна и завладяваща…

Възхищението, г-жо Джоунс, възхищението. Но то изисква много повече от отпускане на колан… Затова казвам, че всеки, когото не сме в състояние да съжалим, е покварен. Като Хауърд Роурк.

Често ходеше късно нощем в стаята на Роурк. Ходеше без да го предупреди, сигурна, че ще го завари сам. В стаята му не се налагаше никого да щади, да лъже, да се съгласява или да омаловажава собственото си съществуване. Тук беше свободна да оказва съпротива, радваща противника, който е твърде силен, за да се страхува от битката и достатъчно силен, за да се нуждае от битка. Срещаше воля, която й разкриваше собствената й същност, недосегаема, докосвана само в честна битка, в която или побеждаваш, или те побеждават, но оставаш съхранен и в победата, и в поражението, вместо да те погълне лепкаво безличие.

Лягаха заедно в леглото и извършваха акт на насилие. Беше отстъпление, още по-цялостно заради силната им съпротива. Беше акт, изпълнен с напрежение, като всички значими неща на земята. Напрежението между тях бе като електричество, то бе сила, подхранвана от съпротивлението, потичаща по опъната метална жица; беше и като вода, която се превръща в енергия от възпиращото насилие на язовирната стена. Допирът на кожата му с нейната не бе ласка, а порив на болка, породена от неудържимото желание, от отприщването му след изминалите часове на копнеж и въздържане. Вършеха го със стиснати зъби и омраза, с нетърпимост и агония, със страст — дума, изкована да означава страдание. Беше миг, изтъкан от омраза, напрежение и болка. Миг, който разбива своите елементи, преобразява ги тържествуващо и помита всяко страдание, за да го превърне в неговата антитеза — възторга.

Идваше в стаята му след прием, облечена в дълга вечерна рокля, скъпа и крехка като коричка лед около тялото й. Облягаше се на стената, за да усети мазилката под кожата си. Оглеждаше бавно всеки предмет наоколо, грубата кухненска маса, отрупана с хартия, металните линии, кърпите с черни петна от пръсти, голите дъски на пода. Плъзгаше поглед по блестящия сатен на роклята, до малкия триъгълник на сребристия сандал, мислейки как ще бъде разсъблечена. Обичаше да кръжи из стаята, да си хвърли ръкавиците върху разпилените моливи, гуми и парцали, да остави сребристата си чантичка върху някоя мръсна захвърлена риза, да отвори фермоара на

брилянтната си гривна и да я пусне в чиния с остатъци от сандвич, до някой недовършен чертеж.

— Роурк — казваше тя и заставаше зад стола му. Обгръщаше му раменете и мушваше ръце под ризата, с разтворени пръсти, притиснати към гърдите му. — Днес накарах господин Саймънс да възложи поръчката си на Питър Кийтинг. Тридесет и пет етажна сграда, колкото поиска като разходи, парите не са проблем, важно е изкуството, чистото изкуство. — Чу тихия му смях. Той не се обърна да я погледне, само пръстите му се сключиха около китката й. Изтегли ръката й още по-надолу под ризата, притискайки я силно към кожата си. Тя дръпна главата му назад и се наведе, за да покрие устните му със своите.

Веднъж влезе и намери на масата брой на „Банър“, отворен на страницата с „Вашият дом“ от Доминик Франкън. Рубриката съдържаше следния текст: „Хауърд Роурк е архитектурният маркиз дьо Сад. Влюбен е в своите сгради — само ги погледнете.“ Знаеше, че вестникът не му харесва, че го е сложил там само заради нея, че я наблюдава с онази полуусмивка, която й вдъхва страх. Това я ядосваше. Искаше й се той да чете всичко, написано от нея, и все пак предпочиташе мисълта, че нейните статии го нараняват достатъчно, за да ги избягва. После лягаха на леглото, той целуваше гърдите й, тя гледаше през оранжевата му коса към вестника, който се белееше на масата и той я усещаше да тръпне от удоволствие.

Седна на пода, до краката му, с глава притисната в коленете му. Пое ръката му, обхващайки с юмрук последователно всеки от пръстите му, стискайки го здраво и плъзгайки бавно юмрука си надолу по дължината на пръста. Усети твърдите възли на ставите и попита тихо:

— Роурк, нали искаше да получиш фабриката на Колтън? Нали много я искаше?

— Да, много — отвърна той без усмивка и без болка. Тя повдигна ръката му към устните си и я задържа там за дълго.

Стана от леглото в тъмнината и прекоси стаята гола, за да си вземе цигара от масата. Наведе се към пламъка на кибритената клечка и плоският й корем леко се изви при движението. Той каза:

— Запали една и на мен — и тя постави цигара между устните му. Заразхожда се из тъмната стая пушейки, а той лежеше в леглото, опрян на лакът и я наблюдаваше.

Веднъж дойде и го завари да работи на масата. Каза й:

— Трябва да свърша. Седни. Изчакай.

Повече не я погледна. Тя зачака мълчаливо, свита на един стол в най-далечния край на стаята. Наблюдаваше правите линии на веждите му, съсредоточено опънати, формата на устата му, пулсиращата вена под стегнатата кожа на врата му, рязката хирургическа увереност на ръката му. Не приличаше на творец, а на работник в кариера, на разрушител на стени, на монах. Прииска й се да не спира да работи, да не я поглежда. Искаше й се да съзерцава аскетичната чистота на личността му, лишена от всякаква чувственост, да съзерцава тази гледка… и да мисли за онова, което добре помнеше.

Понякога нощем той отиваше в нейния апартамент, също както тя ходеше в неговия, без предупреждение. Ако се случеше тя да има гости, той казваше:

— Отпрати ги — и влизаше в спалнята, а тя ги отпращаше. Имаха мълчаливо споразумение да не се явяват заедно пред хора. Спалнята й беше изящна, със стъклени мебели в студено бледозелено. Обичаше да влиза в спалнята й с работните си дрехи, след като бе прекарал цял ден на строежа. Отмяташе покривката на леглото. Сядаха и си говореха спокойно час-два, без да поглеждат към леглото, без да споменават нито нейните статии, нито неговите сгради, нито последната поръчка, която бе издействала за Питър Кийтинг. Харесваше им да се отпуснат. Така часовете ставаха още по-чувствени от отлаганите мигове.

Понякога вечер сядаха във всекидневната й, до големия прозорец над града. Харесваше й да го вижда до този прозорец. Стоеше полуобърнат към нея, пушеше и гледаше надолу, към града. Тя се отдръпваше от него, сядаше на пода в средата на стаята и го наблюдаваше.

Веднъж той стана от леглото, тя светна лампите и го видя изправен и гол. Загледа се в него, после каза с тих и отчаян глас, безнадеждна в искреността си:

— Роурк, всичко, което правя в живота си, се дължи на този свят, който те принуди да работиш в кариерата миналото лято.

— Зная.

Седна на пода до леглото. Тя се приближи до него, притисна лице към бедрото му, сви се с крака върху възглавницата и с отпуснатата

ръка, прокарвайки бавно длан по крака му, от глезена към коляното и обратно. Каза:

— Разбира се, ако зависеше от мен, когато си бил сломен и без работа миналата пролет, щях да те изпратя точно на тази работа, точно в тази кариера.

— И това зная. А може би щеше да направиш друго. Да ме пратиш да чистя тоалетните в клуба на АГА.

— Да. Възможно е. Сложи си ръката на гърба ми, Роурк. Задръж я там. Така. — Лежеше неподвижно, с лице, заровено в коленете му. Ръката й висеше край леглото, сякаш животът в нея бе само в кожата между раменете, под неговата ръка.

В светските салони, които посещаваше, в ресторантите, в офисите на АГА, всички заговориха за неприязънта на г-ца Доминик Франкън от вестник „Банър“ към Хауърд Роурк, архитектът особняк на Роджър Енрайт. Това му създаваше скандална слава. Хората казваха: „Роурк ли? Та той е човекът, когото Доминик Франкън ненавижда.“ „Дъщерята на Франкън е познавачка на архитектурата и ако казва, че не го бива, трябва да е по-калпав, отколкото си мислех.“ „Господи, тези двамата наистина се мразят! Макар че доколкото знам, дори не се познават.“ Харесваше й да слуша тези приказки. Зарадва се на статията на Атълстън Бийсли в Бюлетина на АГА за архитектурата на средновековните замъци: „За да разберем мрачната ярост на тези постройки, трябва да си спомним, че феодалите са воювали дивашки — както враждуват г-ца Доминик Франкън и г-н Хауърд Роурк.“

Остин Хелър, с когото бяха приятели, веднъж й заговори по въпроса. Не го бе виждала толкова ядосан. На лицето му нямаше и следа от чара на обичайната му саркастична самоувереност.

— Какво по дяволите си мислиш, че правиш, Доминик? — сопна й се той. — Не съм виждал по-голямо журналистическо хулиганство. Защо не оставиш тия работи на Елсуърт Тухи?

— Елсуърт го бива, нали? — каза тя.

— Той поне си държи мръсната уста затворена за Роурк — макар че, разбира се, това също е неприлично. Но какво става с теб? Даваш ли си сметка за кого и какво говориш? Не ти ли беше достатъчно забавление, като похвали онова изчадие на дядката Холкъм, или като се грижиш за поръчките за собствения си баща и за момчето от месарски календар, което си е взел за съдружник. Дотук добре. Но да

използваш същия интелектуален подход към човек като Роурк… Знаеш ли, мислех, че си почтена и умна… ако ти дадат възможност да използваш тези качества. Всъщност, мислех си, че се държиш като уличница, за да подчертаеш посредствеността на всичките боклуци, за чиято работа ти се налага да пишеш. Но не съм допускал, че си безотговорна кучка.

— Сгрешил си — каза тя.

Една сутрин Роджър Енрайт влезе в кабинета й и каза, без да я поздрави:

— Вземи си шапката. Идваш с мен да я видиш.

— Добро утро, Роджър — каза тя. — Какво да видя?

— „Енрайт Хауз“. Докъдето е стигнал строежът.

— Разбира се, Роджър — тя се усмихна и стана. — С удоволствие ще разгледам „Енрайт Хауз“.

В колата го попита:

— Какво целиш, Роджър? Опитваш се да ме подкупиш ли?

Той седеше сковано на огромните сиви възглавници в своята лимузина, без да я поглежда. Отвърна:

— Мога да разбера глупавото озлобление. Мога да разбера невежото озлобление. Но не мога да разбера умишленото очерняне. Разбира се, ти си свободна да напишеш каквото пожелаеш… след това. Но то няма да е нито глупост, нито невежество.

— Надценяваш ме, Роджър — тя сви рамене и повече не проговори.

Минаха покрай дървената ограда и влязоха в джунгла от гола стомана и дъски — бъдещата „Енрайт Хауз“. Доминик стъпваше леко с високите си токове по опръсканите с вар дъски. Движеше се изправена, безгрижно и дръзко елегантна. Спря и погледна към затвореното в стоманена рамка небе, което изглеждаше по-далеч от обичайното, запратено нагоре от извисяващите се греди. Загледа се в стоманените клетки на бъдещите помещения, към дръзките ъгли, към невероятно сложната конструкция, оживяваща в изчистено и логично цяло, гол скелет с въздушни повърхности, очертаващи стените, гол скелет в студения зимен ден, зареден с обещание за раждане и живот, като разлистващо се дърво.

— О, Роджър!

Той я погледна и видя изражение на човек, отишъл на църква на Великден.

— Нищо не съм подценил — каза той сухо. — Нито теб, нито сградата.

— Добро утро — каза зад тях нисък, рязък глас.

Появата на Роурк не я изненада. Не го чу да се приближава, но присъствието му бе съвсем нормално на строежа на сградата, която бе проектирал. Усети присъствието му от мига, в който премина през външната ограда. Строежът сякаш изразяваше същността му много по-ярко от собственото му тяло. Застана пред тях с ръце в джобовете на широкото палто, без шапка в студа.

— Госпожица Франкън, господин Роурк — каза Енрайт.

— Вече се запознахме — каза тя, — у Холкъм. Ако г-н Роурк си спомня.

— Разбира се, г-це Франкън — каза Роурк.

— Исках г-ца Франкън да види сградата — каза Енрайт.

— Да ви разведа ли из строежа? — попита го Роурк.

— Да, моля ви — отвърна тя.

Тримата тръгнаха из строежа. Работниците любопитно зяпаха Доминик. Роурк обясняваше разпределението на бъдещите стаи, системата от асансьори, отоплителната инсталация, разположението на прозорците, също както би обяснявал на хората на строителния предприемач. Тя задаваше въпроси, той отговаряше.

— Каква е кубатурата, г-н Роурк?

— Колко тона стомана ще отидат?

— Внимавайте с тръбите, г-це Франкън. Минете оттук.

Енрайт вървеше заедно с тях. Погледът му бе прикован в земята. Попита:

— Как върви, Хауърд?

Роурк се усмихна и отговори:

— Два дни преди срока. — Заговориха за строежа, все едно че бяха братя. За миг я забравиха. Металният грохот на машините заглушаваше думите им.

Изправена в самото сърце на сградата, тя помисли, че не притежава от него нищо, освен тялото му, но тук й се разкрива останалото, тук може да го види и да го докосне, открит за всички; трегерите, тръбопроводите и извисяващите се пространства бяха

негови и не биха могли да принадлежат на никой друг в света; те бяха негови като лицето и душата му; виждаше зараждащата се сграда, сътворена от него, както и вътрешната му сила, която го бе подтикнала да я сътвори, виждаше крайната цел и причината, събрани в едно. Виждаше движещата сила, бликаща от всяка стоманена линия и изразяваща същността на човека, която в този миг й принадлежеше, защото я виждаше и вникваше в нея.

— Изморихте ли се, г-це Франкън? — попита Роурк, вглеждайки се в лицето й.

— Не — каза тя, — не, ни най-малко. Мислех си… какви водопроводни връзки ще използвате тук, г-н Роурк?

След няколко дни седна на ръба на чертожната му маса и видя вестника с рубриката си: „Ходих на строежа на Енрайт. Иска ми се при бъдещо въздушно нападение бомба да разруши тази сграда. Така тя ще има достоен край. Много по-добър, отколкото ако остарее и почернее, оскверняване от семейните снимки, мръсните чорапи, миксерите за коктейли и обелките на грейпфрутите, изядени от нейните обитатели. Няма човек в Ню Йорк, достоен да живее в тази сграда.“

Роурк застана до нея и притисна крака в коленете й. Погледна вестника с усмивка.

— Съвсем объркa Роджър — каза той.

— Той прочете ли статията ми?

— Бях в кабинета му тази сутрин, когато я прочете. Първо те нарече с имена, каквито не съм чувал да изрича. След това каза: чакай малко, прочете я отново, придоби твърде озадачен вид, но вече не беше ядосан. После каза: като го прочетеш по един начин… но пък от друга страна…

— Ти каза ли му нещо?

— Не. Знаеш ли, Доминик, признателен съм, но кога ще престанеш да ме обсипваш с такива екстравагантни хвалби? Някой може да забележи. А на теб няма да ти хареса.

— Някой друг ли?

— Ти знаеше, че на мен ми е ясно, още от първата ти статия за „Енрайт Хауз“. Искаше да съм наясно. Но не мислиш ли, че някой друг може да разбере как точно правиш нещата?

— О, да. Но последствията — за теб — ще бъдат по-лоши, отколкото ако не разберат. Ще те намразят още повече. Но не знам кой би си направи труда да разбере. Освен ако… Роурк, какво мислиш за Елсуърт Тухи?

— За бога, защо изобщо да мисля за Елсуърт Тухи?

Доставяха й удоволствие редките срещи с Роурк на приеми, където го водеха Хелър или Енрайт. Харесваше й неговото учтиво, безлично „госпожице Франкън“. Наслаждаваше се на изнервеното внимание на домакинята, която се старае да не допусне да са заедно. Знаеше, че околните очакват експлозия или драстична враждебност, каквато никога не проявяваха. Не се стремеше да се среща с Роурк, но и не го избягваше. Говореха си, ако се случат заедно, както биха си говорили с всеки друг. Не изискваше усилия, беше нормално и непринудено. За нея беше напълно приемливо, когато са сред хора, да се държат като непознати, дори като врагове. Тези хора може би се чудят какви са отношенията между нас, но никога не биха могли да се досетят, мислеше си тя. Това извисяваше още повече незабравимите им мигове, недокоснати от чужди погледи и от чужди думи. Тези мигове са само в мен и в него, казваше си тя. Изпитваше чувство на притежание, каквото не можеше да изпита никъде другаде — притежание, стигащо до кулминация в стаята, изпълнена с чужди хора, сред които рядко поглеждаше към него.

Когато го зърнеше да разговаря с безизразни, равнодушни лица, тя безразлично отместваше очи. Ако на тези лица имаше враждебност, тя доволно задържаше погледа си за миг. Ядосваше се, когато види усмивка, израз на топлота или одобрение на лице, обърнато към него. Не ревнуваше, нямаше значение дали е лице на мъж или жена — одобрението към него й действаше като обида.

Измъчваха я странни неща: улицата, на която той живееше, прагът пред дома му, колите, които завиваха край къщата. Особено силно мразеше колите — искаше й се да ги застави да се движат по другата улица. Поглеждаше кофата за смет пред верандата на съседната къща и се питаше дали е била на същото място, когато той е минавал на път към кантората сутринта, дали е видял смачканата цигарена кутия отгоре. Веднъж във фоайето на къщата един мъж

излезе от асансьора. Тя се вцепени, защото винаги бе смятала, че той е единственият обитател на къщата. Качваше се в малкия асансьор, облягаше се на стената с кръстосани на гърдите ръце и обхващаше раменете си с длани. Чувстваше се на познато и уютно място, сякаш взимаше топъл душ.

Мислеше си за тези неща, докато някой й разказваше за новото представление на Бродуей, а Роурк отпиваше коктейл в другия край на стаята. През това време домакинята шепнеше на някого:

— Господи, не знаех, че Гордън ще доведе Доминик. Остин много ще ми се сърди, защото и приятелят му Роурк е тук.

По-късно лягаше на леглото му със затворени очи, с пламнало лице и мокри устни. Забравяше правилата, които сама си бе наложила, забравяше значението на собствените си думи и шепнеше:

— Роурк, днес си говорехте с един мъж и той ти се усмихваше, този глупак, невероятен глупак, миналата седмица се бе загледал в двойка актьори, които му харесват, искаше ми се да кажа на този човек: не го гледай, нямаш право да гледаш така, нямаш право да го харесваш, защото ще намразиш всичко друго на света, проклети глупако, не го гледай със същите очи, не го гледай, не го харесвай, не го одобрявай, това ми се искаше да му кажа, да не гледа с един и същи поглед и теб, и останалия свят, не мога да понеса такова нещо, не издържам някой от техния свят да те отнема, Роурк… — Не се чуваше какво говори, не виждаше усмивката му, нито напълно разбиращото му изражение, виждаше само лицето му над своето и нямаше какво да крие от него, можеше да му каже всичко, всичко беше ясно, изговорено, изказано.

Питър Кийтинг беше объркан. Внезапното отдаване на Доминик Франкън на неговата кариера му се струваше смайващо, ласкателно и изключително полезно. Всички му го казваха. Но имаше моменти, когато не се чувстваше нито смаян, нито поласкан, а притеснен.

Стремеше се да избягва Гай Франкън.

— Как успя, Питър? Как го постигна? — питаше Франкън. — Тя си е изгубила ума по теб! Кой би помислил, че точно Доминик… На кого би му хрумнало, че тя е в състояние да прави подобни неща? Ако ги бе вършила преди пет години, вече щях да съм милионер. Но,

разбира се, бащата не може да предизвиква такива чувства като… — забеляза мрачното изражение на Кийтинг и завърши изречението с думите: — … като нейния мъж, нали?

— Слушай, Гай — започна Кийтинг, но млъкна, въздъхна и промълви: — Моля те, Гай, нека не…

— Знам, знам. Няма защо да бързаме. Но, дявол да го вземе, Питър, entre nous, не е ли нещо като годеж? Дори повече. И по-явно. — Усмивката изчезна и Франкън стана сериозен и спокоен. Изглеждаше видимо остарял и излъчваше достойнство. — Радвам се, Питър. Точно това ми се искаше. Всъщност винаги съм обичал Доминик и сега съм щастлив. Сигурен съм, че ще я оставя в добри ръце. Нея и в крайна сметка всичко останало…

— Виж, старче, ще ме извиниш ли? На голям зор съм — спал съм само два часа нощес заради фабриката на Колтън, господи, колко много работа! — благодарение на Доминик — скъсвам се от работа, но само почакай да я видиш! А също и да видиш чека!

— Нали е чудесна? Ще ми кажеш ли защо го прави? Попитах я, но не разбрах нищичко, разказва ми някакви щуротии, нали знаеш какви ги говори.

— Да не би да ни притеснява онова, което прави?

Нямаше как да каже на Франкън, че не знае отговора. Не можеше да му признае, че с Доминик не се бяха срещали насаме от месеци, че тя отказваше да се срещат.

Спомни си последния разговор на четири очи с нея, в таксито на връщане от събирането при Тухи. Спомни си равнодушието и спокойствието, с което тя го обсипа с обиди, пълното презрение и обидите, изречени без гняв. След подобен разговор очакваше всичко друго, само не тя да се превърне в негов застъпник, в негов рекламен агент, в негов почти… сводник. Нещо не е наред, след като ми идват подобни думи, когато се сещам за това, казваше си той.

Виждаше я често, откакто тя предприе кампанията си, без никой да я е молил. Канеше го на своите приеми, запознаваше го с бъдещи клиенти, но не допускаше да останат сами нито за миг. Няколко пъти се опита да й благодари и да я разпита. Не му се удаде да поведат разговор, който тя отбягваше, сред любопитната тълпа от гости наоколо. Той продължи да се усмихва безизразно. Понякога тя докосваше небрежно с ръка черния ръкав на смокинга му и

притискаше бедро в неговото, заемайки властна и драстично интимна поза, докато разказваше на възхитените гости какво мисли за „Космо-Слотник Билдинг“. Слушаше завистливите коментари на приятелите си. Аз съм единственият в Ню Йорк, който не мисли, че Доминик Франкън е влюбена в мен, казваше си той с огорчение.

Знаеше колко опасно нетрайни са прищевките й, а точно тази прищявка беше твърде ценна за него и затова не я притесняваше. Държеше се на разстояние от нея и й пращаше цветя. Остави се на течението, опитвайки се да не мисли много-много, но не можеше да се отърве от тънкото усещане, че нещо не е наред.

Веднъж се срещнаха случайно в един ресторант, където тя обядваше сама. Той се възползва от шанса, отиде право до нейната маса, решен да се държи като стар приятел, който си спомня само невероятната й добронамереност. След поток похвали за късмета си, той попита:

— Доминик, защо не искаш да се срещаш с мен?

— А защо да се срещам с теб?

— Всемогъщи боже!… — изрече тези думи неволно. Резкият му глас не успя да скрие потискания гняв. Опита се да се усмихне: — Не мислиш ли, че трябва да ми дадеш възможност да ти благодаря?

— Благодарил си ми. Много пъти.

— Да, но не си ли съгласна, че трябва да се срещнем насаме? Не допускаш ли, че съм малко… изумен?

— Не съм се сетила. Да, възможно е да си изумен.

— Е?

— Какво?

— Защо правиш всичко това?

— За… петдесет хиляди долара досега, струва ми се.

— Държиш се ужасно.

— Да престана ли?

— Не! Нямах предвид…

— Поръчките. Добре. Няма да ги спра. Видя ли? За какво да си говорим? Правя разни неща за теб, на теб ти е приятно — с една дума разбираме се прекрасно.

— Говориш абсурдни неща! Прекрасно се разбираме. Това е и излишно, и недостатъчно. Как да се държим един с друг при тези

обстоятелства? Едва ли очакваш да възразя срещу това, което правиш, нали?

— Не. Не очаквам.

— Но не съм съгласен, че се разбираме. Толкова съм ти благодарен, че направо съм зашеметен — слисан съм — не ме карай да изглеждам глупав, знам, че не би ти харесало, но съм ти толкова благодарен, че не знам какво да правя.

— Чудесно, Питър. Вече ми благодари.

— Не съм си и помислял, че цениш работата ми, че те е грижа или че я забелязваш. И изведнъж ти… Правиш ме толкова щастлив и… Доминик — попита той и гласът му трепна, защото въпросът беше като кука, дърпаща дълго и скрито въже, защото знаеше, че това е причината за неговия тормоз, — наистина ли смяташ, че съм добър архитект?

На лицето й бавно се появи усмивка. Каза:

— Питър, ако някой те чуе, че задаваш този въпрос, ще се изсмее. Още повече че го задаваш на мен.

— Да, знам, но… наистина ли мислиш всичко онова, което казваш за мен?

— Тези думи вършат работа.

— Да, но заради това ли се спря на мен? Защото смяташ, че съм добър ли?

— Продаваш се като топъл хляб. Това не е ли достатъчно?

— Да… Не… Искам да кажа… с други думи… имам предвид… Доминик, иска ми се да чуя от теб поне веднъж, само веднъж, че аз…

— Слушай, Питър, трябва да тръгвам, но преди това нека ти кажа, че тия дни сигурно ще ти се обади госпожа Лонсдейл. Запомни, че тя подкрепя сухия режим, обича кучета, мрази жените пушачки и вярва в прераждането. Иска по-хубава къща от тази на г-жа Парди, която е проектирал Холкъм, така че ако й кажеш, че къщата на госпожа Парди е твърде натруфена и че семплото е много по-шик и по-скъпо, ще се представиш добре. Може би ще се наложи да си говорите за брюкселска дантела — хобито й.

Кийтинг си тръгна доволен, унесен в мисли за къщата на г-жа Лонсдейл и забрави въпроса. По-късно си го спомни и възмутено вдигна рамене. Реши, че най-хубавото в помощта на Доминик е нежеланието й да се срещат.

Като компенсация ходеше с удоволствие на събранията на Съвета на американските строители, организирани от Тухи. Не му беше ясно защо ги приема като компенсация, но там му беше добре. Изслуша внимателно речта на Гордън Л. Прескът за значението на архитектурата.

„Следователно важността, присъща на нашия занаят, е във философския факт, че ние работим с нищото. Създаваме празнота, в която се движат физически тела — за удобство ще ги наречем човеци. Под празнота имам предвид това, което обикновено обозначаваме с думата стаи. Само непосветеният смята, че ние издигаме каменни стени. Не правим нищо подобно. Ние създаваме празнота, както вече казах. Това ни води към заключение с астрономическа важност: до безусловното приемане на твърдението, че «отсъствието» превъзхожда «присъствието». С други думи до приемане на неприемането. За яснота ще се изразя с по-прости понятия: «нищото» превъзхожда «нещото». Така става ясно, че архитектът е много повече от зидар, който реди тухли — а фактът на тухлите така или иначе е маловажна илюзия. Архитектът е метафизичен жрец, който се занимава със същностни неща. Той има смелостта да възприеме основното понятие реалност като нереалност — тъй като създава празнота. Ако това ви звучи като противоречие, то не е доказателство за сбъркана логика, а за по-висша логика, за диалектиката на живота и на изкуството. Ако искате да направите неизбежните изводи от това фундаментално схващане, можете да стигнете до заключения с огромна социологическа важност. Може би ще си дадете сметка, че красивата жена стои по-ниско от некрасивата, че грамотният е по-нисш от неграмотния, че богатият е по-нисш от бедния, способният — от некадърния. Архитектът е конкретна илюстрация на космически парадокс. Нека да бъдем скромни в огромната гордост, че го осъзнаваме. Всичко друго са празни приказки.“

Слушайки тези думи, човек можеше да бъде сигурен, че е стойностен и значим. Самоуважението ставаше излишно.

Кийтинг слушаше с голямо задоволство. Хвърли поглед към другите. Сред аудиторията цареше съсредоточено мълчание. На всички им харесваше също толкова, колкото и на него. Едно момче дъвчеше дъвка, млад мъж си чистеше ноктите с кибритена клечка, недодялано изтегнат на стола. Това също хареса на Кийтинг; те сякаш казваха:

обичаме да ни говорят за възвишеното, но няма защо да сме твърде почтителни.

Съветът на американските строители се събираше веднъж в месеца и не се занимаваше с никаква конкретна дейност, освен слушане на речи и пиене на евтина бира. Членската му маса не растеше бързо, нито като количество, нито като качество. Не можеше да се похвали с конкретни резултати.

Съветът се събираше в огромно празно помещение над един гараж на „Уест Сайд“. По дълъг, тесен, непроветрен коридор се стигаше до врата, на която бе изписано името на Съвета. Вътре имаше сгъваеми столове, маса за председателя и кофа за смет. АГА смяташе Съвета на американските строители за плоска шега.

— Защо си губиш времето с тия непрокопсаници? — Франкън и Кийтинг бяха в розовата, преливаща от сатен зала на АГА. Франкън деликатно сбърчи нос.

— Проклет да съм, ако знам — отвърна весело Кийтинг. — Харесват ми.

Елсуърт Тухи присъстваше на всяка среща на Съвета, но не взимаше думата. Сядаше в ъгъла и слушаше.

Една вечер Кийтинг и Тухи си тръгнаха заедно след сбирката на Съвета по тъмните бедняшки улички в „Уест Сайд“. Влязоха да изпият по чаша кафе в евтина закусвалня.

— Защо да не влезем в закусвалня? — засмя се Тухи, когато Кийтинг му напомни за изисканите ресторанти, прочули се благодарение на него. — Тук поне никой няма да ни познае и да ни безпокои.

Изпрати струйка дим от египетската си цигара към избелялата реклама на Кока-Кола над сепарето, поръча си сандвич, отдели придирчиво резенче краставичка, което имаше вид на наплюто от мухи и заговори на Кийтинг. Говореше каквото му хрумне. Нямаше значение какво казва — Кийтинг слушаше гласа му, неповторимия глас на Елсуърт Тухи. Представи си, че е изправен насред огромна равнина под звездите. Почувства се в сигурни ръце.

— Доброта, Питър — гласът се лееше — доброта. Това е първата заповед, а може би единствената. Затова се наложи да критикувам новата пиеса във вчерашната ми рубрика. На тази пиеса изцяло й липсва доброта. Трябва да сме добри, Питър, към всекиго около нас.

Трябва да приемаме и да прощаваме — на всеки от нас могат да бъдат простени толкова много неща. Ако се научиш да обичаш всичко, най-смиреното, най-дребното, най-посредственото, тогава и най-незначителното в теб ще бъде обичано. Тогава ще открием смисъла на универсалното равенство, величествения мир на братството, новия свят, Питър, прекрасния нов свят…

IX

Елсуърт Монктън Тухи беше на седем години, когато насочи маркуча към Джони Стоукс. Джони минаваше край моравата на семейство Тухи, облечен в най-хубавия си празничен костюм. Джони бе чакал година и половина за този костюм, защото майка му беше много бедна. Елсуърт не го издебна, нито се скри. Извърши го съвсем умишлено, системно и целенасочено: отиде до крана, отвъртя го, застана в средата на моравата и насочи безпогрешно маркуча към Джони. Той беше с майка си, която вървеше няколко крачки зад него, а майката и бащата на Елсуърт, заедно с гостуващия проповедник, бяха на верандата на семейство Тухи. Джони Стоукс беше будно дете с трапчинки и златни къдрици. Хората винаги се обръщаха след Джони Стоукс. Никой не се обръщаше след Елсуърт Тухи.

Възрастните, които станаха свидетели на сцената, бяха толкова смаяни и шокирани, че никой не се втурна веднага да възпре Елсуърт. Той напрегна дребното си телце, за да удържи право към целта тресящия се край на маркуча. Щом реши, че е изпълнил замисленото, пусна маркуча на земята и водата засъска в тревата. Той направи две крачки към верандата, изправи се и зачака наказанието с високо вдигната глава. Наказанието щеше да се стовари от Джони, но г-жа Стоукс му попречи. Без да ги удостои дори с поглед, Елсуърт се обърна към майка си и проповедника и произнесе бавно и отсечено:

— Джони е мръсен хулиган. Бие всички момчета в училището.

И така си беше.

Въпросът за наказанието прерасна в етичен проблем. Много трудно беше да се наложи наказание на Елсуърт заради крехката му физика и здраве. Освен това не беше редно да се наказва момче, пожертвало себе си, за да отмъсти за несправедливост, и то смело, открито, напук на физическата си слабост. Превърна се в мъченик. Елсуърт не каза нищо такова, той дори не каза нищо повече, но го каза майка му. Проповедникът сякаш се съгласи с нея. Елсуърт беше лишен от вечеря и изпратен в стаята си. Не се оплака. Затвори се послушно в стаята и отказа храната, която майка му донесе късно през нощта,

престъпвайки волята на съпруга си. Г-н Тухи настоя да плати на г-жа Стоукс костюма на Джони. Г-жа Тухи се подчини неохотно. Тя не харесваше г-жа Стоукс.

Бащата на Елсуърт управляваше бостънския клон на национална верига магазини за обувки. Получаваше скромна, но добра заплата и имаше скромна, но уютна къща в невзрачно предградие на Бостън. Тайната му болка беше, че няма собствен бизнес. Беше тих и съвестен човек без въображение. Ранният брак сложи край на всички негови амбиции.

Майката на Елсуърт беше слаба и неспокойна жена, която за девет години смени пет религии. Имаше нежни черти, дори беше красива, но само за няколко години от живота си — в периода, когато разцъфна. Елсуърт беше нейният идол. Сестра му Хелън беше пет години по-голяма от него. Момичето беше добродушно и незабележимо, не се отличаваше с красота, но беше симпатично и здраво — не създаваше проблеми. Елсуърт обаче се роди с лошо здраве. Майка му изпита обожание към него в мига, когато лекарят обяви, че няма да оцелее. Осъзнавайки колко великодушна е обичта й към едно тъй непривлекателно същество, тя се извиси духовно. Бебето Елсуърт ставаше все по-синкаво и грозно, а нейната любов към него се разгаряше. Тя почти се разочарова, когато той оцеля, без да се превърне в инвалид. Не проявяваше голям интерес към Хелън, защото в обичта към нея нямаше нищо мъченическо. Момичето със сигурност заслужаваше много повече обич и затова изглеждаше почти справедливо, че не я получава.

По причини, които самият той не можеше да обясни, г-н Тухи не беше особено привързан към сина си. Но Елсуърт господстваше над дома чрез своето мълчаливо, доброволно послушание на двамата си родители, въпреки че баща му така и не разбираше какво е неговото участие в това послушание.

Вечер, под лампата в семейния хол, г-жа Тухи изричаше с напрегнат, предизвикателен глас, издаващ предварителното й поражение:

— Хоръс, искам да купиш велосипед. Велосипед за Елсуърт. Всички момчета на неговата възраст имат велосипеди, Уили Ловет получи нов онзи ден, Хоръс. Хоръс, искам да купиш велосипед на Елсуърт.

— Не сега, Мери — отговаряше изморено г-н Тухи. — Може би следващото лято… Сега не можем да си позволим…

Г-жа Тухи повеждаше спор и гласът се издигаше до крясък.

— Майко, защо ми е? — питаше Елсуърт с тих, плътен и ясен глас. Гласът му беше по-нисък от гласовете на неговите родители и въпреки това ги пронизваше, заповеднически и странно убедителен. — Нуждаем се от много неща повече, отколкото от велосипед. Защо се хващаш за Уили Ловет? Уили не ми харесва. Уили е тъпанар. Купиха му колело, защото баща му има галантериен магазин. Баща му е фукльо. Не искам велосипед.

Всичко това си беше чиста истина. Елсуърт наистина не искаше велосипед. Но г-н Тухи го погледна озадачено и се зачуди защо ли детето е изрекло тези думи. Синът му го наблюдаваше с безизразни очи иззад малките стъкла; очите му не бяха нито ласкави, нито укоряващи, нито зли, те бяха просто безизразни. Г-н Тухи си даде сметка, че трябва да е благодарен на сина си, задето проявява разбиране, но адски му се прииска момчето да не бе споменало за магазина.

Елсуърт не получи велосипед. Но всички вкъщи се отнасяха мило и внимателно с него, отнасяха се с грижовно уважение — нежно и изпълнено с вина от страна на майка му, неловко и подозрително от страна на баща му. Г-н Тухи беше готов на всичко, стига да не се налага да разговаря с Елсуърт. В същото време се чувстваше като глупак и се ядосваше на собствения си страх.

— Хоръс, искам да купиш нов костюм на Елсуърт. Видях костюм на една витрина и…

— Майко, имам четири костюма. За какво ми е нов? Не искам да изглеждам идиотски като Пат Нунън, който ги сменя всеки ден. Баща му има сладкарница за сладолед. Пат е суетен към облеклото си като момиче. Не искам да съм глезльо.

Елсуърт ще стане светец, казваше си щастлива и притеснена г-жа Тухи. Изобщо не го интересуват материалните неща. Това беше съвсем вярно. Елсуърт не се интересуваше от материалните неща.

Беше слабо и бледо дете с лошо храносмилане. Майка му трябваше да го храни диетично. Често страдаше от простудни заболявания в главата. Имаше изумително звучен глас за крехкото си тяло. Пееше в хора, където нямаше равен. Беше образцов ученик.

Винаги си знаеше уроците, тетрадките му бяха най-прегледните, ноктите — най-чистите. Ходеше с радост на неделно училище и предпочиташе четенето пред спортните занимания, в които беше слаб. Не беше много добър по математика — тя не му харесваше, — но се справяше отлично с историята, английския, обществените науки и литературата, а по-късно с психологията и социологията.

Учеше съзнателно и упорито. Не беше като Джони Стоукс, който не слушаше в час и рядко отваряше книга у дома, но знаеше всичко още преди учителят да го е обяснил. Ученето се удаваше на Джони наготово, както и всички други неща. Имаше силни малки юмруци, здраво тяло, удивително красива външност, преливаща жизненост. Но Джони вършеше шокиращи и неочаквани неща, докато Елсуърт правеше всичко, което се очаква от него по-добре от когото и да било. Когато пишеха съчинения, Джони смайваше класа с блестящи бунтарски прояви. Зададоха им темата „Дните в училище: Златният век“ и Джони написа изумително есе, в което разказа колко мрази училището и защо. Елсуърт написа поема в проза за славните училищни дни, която беше публикувана в местния вестник.

Освен това Елсуърт разбиваше Джони, когато ставаше дума за имена и дати. Паметта на Елсуърт беше като слой течен цимент: тя задържаше всичко, попаднало върху нея. Джони беше изригващ гейзер, Елсуърт беше попиваща гъба.

Децата го наричаха Елси Тухи. Обикновено го оставяха да стори, каквото си е намислил и се опитваха да го избягват, но не го правеха открито. Не го разбираха. Беше им полезен и разчитаха на него, когато имаха нужда от помощ за уроците. Беше много находчив и съкрушаваше всяко дете, на което измисли точен и обиден прякор. Рисуваше унищожителни карикатури по оградите. Имаше всички данни да бъде мамино синче, но това определение някак не му пасваше. Беше твърде самоуверен и спокоен. Всички се смущаваха от мъдрото му и презрително отношение. Не се страхуваше от нищо.

Отиваше право при най-силните момчета, насред улицата, и изричаше без да крещи, с ясен глас, отекващ през няколко пресечки — никой не бе виждал Елсуърт Тухи разгневен: „Джони Стоукс има кръпка на задника. Джони Стоукс живее в апартамент под наем. Уили Ловет е тъпак. Пат Нунън яде риба.“ Джони не налиташе да го бие, не му налитаха и другите момчета, защото Елсуърт носеше очила.

Не играеше на топка с другите деца, но единствен той се хвалеше с това, вместо да се натъжава или да се срамува като другите по-дребни момчета. Смяташе спорта за просташко занимание и не криеше мнението си. Умът е по-голяма сила от мускулите, казваше той и наистина го мислеше.

Нямаше близки приятели. Смятаха го за безпристрастен и неподкупен. Майка му много се гордееше с две случки от неговото детство.

Веднъж заможният и популярен Уили Ловет покани децата на рожден ден, но на същия ден празнуваше и Сополивия Мън, син на овдовяла шивачка. Той вечно хленчеше и носът му вечно течеше. Никой не прие поканата на Сополивия, освен децата, които никой никога не канеше. Измежду поканените и на двете празненства Елсуърт Тухи единствен отряза Уили Ловет и отиде на рождения ден на Сополивия Мън, макар че не очакваше и не изпита никакво удоволствие от посредственото парти. Месеци наред след това враговете на Уили Ловет се кикотеха и се подиграваха на Уили, че е бил пренебрегнат заради Сополивия Мън.

Втората случка: Пат Нунън предложи на Елсуърт кесия желирани бонбони, ако му позволи да надникне в неговото контролно. Елсуърт прие бонбоните и позволи на Пат да препише контролното. Седмица по-късно Елсуърт отиде при учителката, сложи на бюрото й плика с бонбоните, от които не бе хапнал нито един и призна престъплението си, без да назове другия съучастник. Всичките й опити да изтръгне името му се провалиха. Елсуърт не продума. Само обясни, че виновникът е един от най-добрите ученици и че не може да пожертва успеха му заради гласа на съвестта си. Наказаха само него — остана в училище два часа след учебния ден. Учителката се принуди да се откаже от усилията да узнае истината и остави непроменени бележките от контролното. Така възникнаха подозрения около оценките на Джони Стоукс, Пат Нунън и на всички отличници в класа, с изключение на Елсуърт Тухи.

Елсуърт беше на единадесет години, когато майка му почина. Леля Адилин, неомъжена сестра на баща му, дойде да живее с тях и пое домакинството на Тухи. Леля Адилин беше висока и енергична жена, на чието мислене и физиономия отлично подхождаше определението „кон“. Тайната й болка беше, че никой не се бе влюбил

в нея. Хелън веднага й стана любимка, а Елсуърт й се стори малък сатана. Елсуърт неизменно се държеше с нея сериозно и почтително. Скачаше на секундата да й вдигне кърпичката или да й премести стола, когато бяха сред хора и особено когато бяха в мъжка компания. Пращаше й красиви картички за свети Валентин, с хартиени панделки, напъпили рози и любовни стихотворения. Запяваше гръмогласно „Сладка Адилин“.

— Ти си паразит, Елси — каза му веднъж тя. — Храниш се с чуждата мъка.

— Значи няма да умра от глад — отвърна той.

Постепенно заживяха във въоръжен неутралитет. Елсуърт беше оставен на мира да расте както му харесва.

В гимназията Елсуърт стана местна знаменитост — най-прочутият оратор. Години наред в училището не наричаха момчетата с дар слово добри оратори, а „Тухи“. Печелеше всяко състезание по реторика. След състезанията слушателите си спомняха за „хубавото момче“, забравяйки дребното телце с хлътнал гръден кош, несъразмерни крачета и очила. Запомняха гласа му. Винаги печелеше дебатите. Можеше да докаже каквото и да е. Веднъж победи Уили Ловет, застъпвайки положителната теза в словесния двубой на тема „Писалката е по-силна от меча“. Веднага предложи на Уили да си сменят позициите, застъпи отрицателната теза и пак го победи.

До шестнадесетата си година Елсуърт смяташе, че е призван да стане проповедник. Размишляваше много за религията. Говореше за Бога и за духовните неща. Четеше много по тези въпроси. Изчете повече книги за историята на църквата, отколкото за вярата по същество. Постигна един от най-големите си ораторски триумфи, докарвайки до сълзи аудиторията си със слово на тема „Смирените ще господстват над света“.

По това време започна да печели приятели. Обичаше да говори за вярата и намираше хора, готови да го слушат. Установи, че неговите умни, силни и способни съученици не изпитват никаква нужда да слушат, а и изобщо не изпитват никаква нужда от него. Но страдащите и онеправданите идваха при него. Сополивият Мън го следваше навсякъде, мълчалив и предан като куче. След като майка му почина, Били Уилсън идваше до къщата на Тухи вечер, сядаше с Елсуърт на верандата и слушаше, потръпвайки, без да казва нищо, с широки, сухи

и умоляващи очи. Скини Дикс се разболя от детски паралич, легна на легло и все гледаше през прозореца към ъгъла на улицата, очаквайки Елсуърт. Ръсти Хейзълтън не успя да премине в по-горен клас и дълго плака, чувствайки на рамото си студената, спокойна ръка на Елсуърт.

Никой не разбра дали те откриваха Елсуърт или Елсуърт откриваше тях. Сякаш действаше природен закон: както природата не търпи вакуум, така болката и Елсуърт Тухи се привличаха. Говореше им с плътен и сладък глас:

— Хубаво е да страдате. Не се оплаквайте. Търпете, отстъпвайте, приемайте и бъдете благодарни, че Бог ви е отредил да страдате. Страданието ви прави по-добри от хората, които се смеят и са щастливи. Ако не разбирате, не се опитвайте да разберете. Всички злини идват от ума, защото умът задава твърде много въпроси. Благословен е онзи, който вярва, а не който разбира. Ако не си преминал в по-горен клас, радвай се. Това означава, че си по-добър от умните момчета, които мислят твърде много и всичко им се удава твърде лесно.

Хората се трогваха, виждайки как приятелите на Елсуърт се привързват към него. Прекарваха с него известно време и после не можеха без него. Беше като пристрастяване към наркотик.

Елсуърт беше на петнадесет години, когато смая със странен въпрос учителя, преподаващ Библията. Учителят коментираше текста: „Какво печели човек, ако спечели целия свят, но изгуби душата си?“ Елсуърт попита:

— Излиза, че за да бъде истински богат, човек трябва да колекционира души, така ли?

Учителят за малко не го попита какво по дяволите иска да каже, но се овладя и го попита какво всъщност иска да каже. Елсуърт не обясни.

На шестнадесет години Елсуърт изгуби интерес към религията. Откри социализма. Промяната смая леля му Адилин.

— Първо, това е богохулство и глупост — каза тя. — Второ е напълно нелепо. Изненадваш ме, Елси. „Бедните духом“ е добре, но само „бедните“ звучи неприлично. Освен това не ти приляга. Не си в състояние да създаваш големи проблеми, само малки. Нещо не е наред, Елси. Просто не е наред. Не е в твоя стил.

— Първо, мила ми лельо — отвърна той, — не ме наричай Елси. И второ, грешиш.

Промяната сякаш се отрази добре на Елсуърт. Не стана агресивен фанатик. Стана по-благ, по-спокоен, по-кротък. Стана по-внимателен и загрижен за хората. Сякаш уталожи нервността си и придоби увереност. Околните започнаха да го харесват. Леля Адилин престана да се тревожи. От страстта му към революционните теории не произтече нищо сериозно. Не се присъедини към политическа партия. Четеше много, посети няколко съмнителни събрания, където говори един-два пъти, и то не много успешно. По-често сядаше в някой ъгъл, слушаше, наблюдаваше и размишляваше.

Елсуърт се записа да учи в Харвард. Майка му бе завещала своята застраховка живот за тази цел. Успехът му като студент в Харвард беше превъзходен. Избра си историята за специалност. Леля Адилин смяташе, че ще се ориентира към икономиката или социологията и се опасяваше, че в края на краищата ще стане социален работник, но такова нещо не се случи. Увлече се по литературата и изящните изкуства. Тя се озадачи, защото беше новост за него — никога не бе проявявал такива склонности.

— Не си от хората, подходящи за изкуство, Елси — заяви тя. — Не е в твоя стил.

— Грешиш, лельо — каза той.

Отношенията на Елсуърт с неговите състуденти бяха сред най-необикновените му постижения в Харвард. Държеше се така, че всички го приемаха. В компанията на гордите млади наследници на горди стари фамилии той не само не криеше скромния произход, а го изтъкваше. Не им казваше, че баща му е управител на магазин за обувки, а твърдеше, че е обущар. Не го казваше предизвикателно, огорчено или по пролетарски арогантно — казваше го като шега за самия него, а ако човек погледнеше внимателно усмивката му, и като шега за тях. Държеше се снобски, но не като изявен сноб, а естествено и непокварено, като сноб, който полага усилия да не проявява снобизъм. Държеше се любезно, но не като човек, който търси благосклонност, а който я дарява. Отношението му беше заразително. Хората не поставяха под съмнение причините за превъзходството му. Те приемаха за даденост, че има такива причини. Отначало бе забавно да градят представата си за Тухи като за „Монаха“, после стана

изискано и прогресивно. Ако това беше победа, Елсуърт не го приемаше така. Сякаш не го интересуваше. Движеше се сред безпросветните младежи с увереността на човек, който има план, подробен план за години напред, човек, който може само да се забавлява от дребните случки по пътя си. В усмивката му имаше нещо тайно и прикрито, приличаше на усмивка на магазинер, пресмятащ печалбите, макар че видимо не се случваше нищо особено.

Не говореше за Бога и за благородството на страданието. Говореше за масите. На събрания, продължаващи до сутринта, доказваше на захласнатата аудитория, че религията поражда егоизъм, защото поставя твърде силно ударение върху духа на отделния човек. Религията има една-единствена грижа — спасението на собствената душа, казваше той.

— За да бъде добродетелен в абсолютния смисъл — започна веднъж словото си Елсуърт Тухи, — човек трябва да е готов да поеме в душата си най-отвратителните престъпления, за да спаси своите братя. Бичуването на плътта е нищо. Единствено бичуването на душата е добродетелен акт. Смятате ли, че обичате човечеството? Та вие не знаете нищо за обичта. Дали сте два долара в подкрепа на стачка и решавате, че сте изпълнили дълга си? Бедни глупци! Дарението си заслужава само, ако е най-ценното, което имате. Дарете душата си. Дори в името на лъжа ли? Да, ако други вярват в нея. Или в името на някоя заблуда? Да, ако други се нуждаят от нея. Или може би в името на предателство, измама, престъпление? Да! За всичко онова, което ви изглежда най-низко и най-порочно. Само когато изпитате презрение към безценното си дребно его, можете да се извисите до истинската, необятна вселена на себеотрицанието, до сливането на вашия дух с необятния колективен дух на човечеството. В тясната, претъпкана скъперническа дупка на егото няма място за обич към другите. Опразнете я, за да се изпълните. „Онзи, който обича живота си, ще го изгуби; а който намрази живота си в този свят, ще го запази за вечен живот.“ В тези думи се крие нещо много ценно за търговците на религиозен опиум, но те не го осъзнават. Себеотричане ли? Да, приятели мои, с всякакви средства. Но човек не може да се отрече от себе си, ако иска да се съхрани чист и горд. Жертвата, която изисква унищожение на собствената душа… но какво говоря? Само героите могат да го разберат и да го постигнат.

Тухи нямаше успех сред бедните момчета, които се издържаха сами в колежа, но печелеше привърженици между момчетата от заможни семейства, второ и трето поколение милионери. Предлагаше им възможности за извисяване, на което смятаха, че са способни.

Завърши с големи отличия. Малката му лична слава стигна до Ню Йорк преди самият той да се озове в града. От Харвард се понесе слухът за един изключителен човек на име Елсуърт Тухи. Неколцина измежду свръхинтелектуалците и супер богатите чуха слуха, веднага забравиха точно какво са чули, но запомниха името, което се запечата в паметта им със смътна асоциация за бляскав ум, смелост и идеализъм.

Около Елсуърт Тухи закръжиха хора — онези, за които той се превърна в духовна необходимост. Други не идваха, сякаш по интуиция. Веднъж някой заговори за верните последователи на Тухи — той нямаше титла, програма или организация, но някак от самото начало кръгът около него бе наречен последователи. Изпълнен със завист съперник отбеляза:

— Тухи е прилепчив. Нали знаете кои две неща лепнат най-силно: калта и лепилото.

Тухи чу забележката, вдигна рамене и каза с усмивка:

— Хайде, хайде, има още много: лейкопласт, пиявици, карамел, мокри чорапи, каучукови ленти, дъвка, пудинг от тапиока.

Отдалечавайки се, добави през рамо, без да се усмихва:

— И цимент.

Защити магистърска степен в нюйоркски университет и написа дисертация на тема „Колективните модели в градската архитектура от XIV век“. Изкарваше си хляба с множество разнообразни и хаотични дейности — никой не знаеше точно какви. В университета беше съветник по избор на професия, пишеше рецензии на книги, пиеси, изложби, пишеше статии, изнасяше лекции пред малобройни невзрачни аудитории. В работата му се проявяваха определени тенденции. Когато пишеше рецензии на книги, предпочиташе романите за земята пред тези за града, за обикновените хора, а не за надарените, за болните, не за здравите. В писанията му се усещаше особена страстност, когато ставаше дума за „малките хорица“. Любимото му прилагателно беше „човешки“. Предпочиташе психологията пред действието, описанието пред психологията.

Харесваше романи без интрига, но най-много му харесваха романите без герой.

Смятаха го за забележителен съветник по избор на професия. Малкият му кабинет в университета стана като изповедалня, където студентите споделяха всичките си проблеми — академични и лични. На драго сърце разговаряше с тях, еднакво внимателно, задълбочено и съсредоточено, за избора на предмети, за любовните им авантюри и избора на бъдеща кариера.

Когато студентите му искаха съвет за любовните си преживявания, Тухи препоръчваше отдаване, ако ставаше дума за свалка с очарователна девойка на пиянска сбирка. „Нека сме модерни“, казваше той. Но ако се отнасяше за дълбока, емоционална страст, съветът му беше: „Да се държим като възрастни хора.“ Случваше се някое момче да отиде при него и да му признае, че се срамува от посредствено сексуално представяне. Тухи му казваше да не се вживява:

— Било ти е адски полезно. Има две неща, от които трябва да се избавим още на младини: чувството за лично превъзходство и преклонението към секса.

Хората забелязаха, че Елсуърт Тухи рядко допускаше момчетата да се посветят на кариерата, която сами са избрали.

— Не, на твое място не бих се посветил на правото. Ти си твърде неспокоен и страстен. С истерично отдаване на кариерата не се постига нито щастие, нито успех. По-мъдро е да си избереш професия, в която да бъдеш спокоен, разумен и практичен. Да, дори да я мразиш. Така ще станеш реалист…

— Не, не бих те посъветвал да продължиш с музиката. Фактът, че тя ти се удава толкова лесно, е сигурен знак, че талантът ти е повърхностен. Проблемът е именно че ти харесва. Не си ли съгласен, че децата разсъждават така? Откажи се. Да, дори да е адски мъчително…

— Не, съжалявам, много ми се иска да ти кажа, че одобрявам, но не мога. Когато мислиш за архитектура, изборът ти е чисто егоистичен, нали? Замисляш ли се за нещо друго, освен да задоволиш егоизма си? Та кариерата на всеки човек засяга цялото общество. Най-важното е да си най-полезен на другите. Не какво можеш да вземеш от обществото, а какво можеш да му дадеш. А когато става въпрос за възможностите

да служиш на хората, няма по-благородна професия от тази на хирурга. Замисли се по този въпрос.

След колежа някои от неговите последователи преуспяха, други се провалиха. Един-единствен се самоуби. Твърдеше се, че Елсуърт Тухи им повлиял благотворно, защото не го забравиха: години по-късно продължаваха да се съветват с него за много неща, пишеха му, оставаха му верни. Бяха като двигатели без собствен стартер, които трябва да задвижва външна ръка. Въпреки голямата си заетост той винаги намираше време да ги изслуша.

Животът му беше натоварен, изложен на показ и безличен като градски площад. Приятелят на човечеството нямаше нито един личен приятел. Хората идваха при него, но той не се сближи с никого. Приемаше всички. Отзивчивостта му беше златна, гладка и равна, като огромен пясъчен плаж, на който няма да вее вятър, за да издигне дюни — пясъкът е неподвижен под високото слънце.

От скромните си доходи правеше дарения на множество организации, но не даваше назаем и долар на отделни хора. Никога не молеше заможните си приятели да помагат на изпаднали в нужда, но получаваше от тях големи суми и дарения за благотворителни цели: за приюти, възстановителни центрове, домове за пропаднали момичета, училища за деца в неравностойно положение. Участваше безвъзмездно в управителните съвети на тези институции. Множество филантропски начинания и радикални публикации, ръководени от най-различни хора, имаха едно свързващо звено помежду си, един общ знаменател: името на Елсуърт Тухи в управата. Той бе еднолично акционерно дружество за алтруизъм.

Жените нямаха никаква роля в живота му. Сексът изобщо не го интересуваше. Потайните му редки пориви го тласкаха към млади, стройни, едрогърдести и празноглави момичета — кискащи се сервитьорки, маникюристки с нечленоразделна реч, неопитни стенографки с розови или лилави рокли и шапчици на темето и големи златни къдри на челото. Беше напълно безразличен към умните жени.

Твърдеше, че семейството е буржоазна институция, но не го превръщаше в проблем и не отстояваше свободната любов. Темата за секса го отегчаваше. Смяташе, че по този маловажен въпрос се вдига твърде много шум, докато по света има далеч по-съществени неща.

Годините минаваха. Всеки натоварен ден от живота му беше като дребна новичка монета, пускана търпеливо в гигантски монетен автомат, без поглед към комбинацията на екрана, без очакване за възвръщаемост. Постепенно една от многото му дейности започна да се откроява: прочу се като забележителен архитектурен критик. Пишеше статии за сгради в три списания, които се появиха шумно на бял свят, просъществуваха няколко години и едно след друго отмряха: Нови гласове, Нови пътища, Нови хоризонти. Четвъртото — Нови граници, се задържа. Елсуърт Тухи единствен оцеля от последователните корабокрушения. Архитектурната критика сякаш бе пренебрегвана сфера за изява — малцина си правеха труда да пишат за сгради, а още по-малко четяха. Тухи спечели слава и неофициален монопол. Добрите списания се обръщаха към него винаги, когато имаха нужда от статия на архитектурна тема.

През 1921 г. в личния живот на Тухи настъпи малка промяна: неговата племенница Катрин Холси, дъщеря на сестра му Хелън, се пренесе да живее при него. Баща му отдавна бе починал, а леля Адилин изчезна в затънтено бедно градче. Родителите на Катрин починаха и нямаше кой да се грижи за нея. Тухи не бе помислял да я задържи у дома. Но когато слезе от влака в Ню Йорк, на невзрачното й личице грейна красота, сякаш пред нея се откри бъдещето и блясъкът му озари челото й, а тя го посрещна гордо и нетърпеливо. Беше един от редките мигове, когато най-скромно човешко същество внезапно се превръща в център на вселената и се разкрасява, а светът — в очите на свидетелите — изглежда по-добър, защото има такъв център. В този миг Елсуърт Тухи реши да задържи Катрин при себе си.

През 1925 написа „Проповеди върху камък“ и се прослави.

Елсуърт Тухи стана мода. Домакините интелектуалки водеха битки за него. Някои хора не го харесваха и му се подиграваха. Но тези подигравки не им носеха удоволствие, защото той винаги пръв правеше най-скандалните забележки за самия себе си. На един прием самодоволен и недодялан бизнесмен изслуша задълбочените социални теории на Тухи и отсече наперено:

— Тия интелектуални приказки са далеч от мен. Аз играя на фондовия пазар.

— А аз — каза Тухи — играя на фондовия пазар на духа. И печеля добре.

Най-важният резултат от „Проповеди върху камък“ беше договорът на Тухи да пише всеки ден в „Ню Йорк Банър“ на Гейл Уайнънд.

Договорът бе изненада и за двете страни и в началото разгневи всички. Тухи често говореше без всякакво уважение за Уайнънд, а вестниците на Уайнънд лепваха на Тухи всички квалификации, които могат да се отпечатат на хартия. Но вестниците на Уайнънд нямаха друга политика, освен да отстояват най-големите предразсъдъци на най-широкия кръг хора. Те блуждаеха, но все пак в предвидима сфера: в непоследователността и безотговорността, в сферата на блудкавото и сантименталното. Вестниците на Уайнънд бяха против Привилегията и за Обикновения човек, но го правеха така, че да не се засяга никой. Разобличаваха монополите, ако им изнася, подкрепяха стачките, ако им изнася и обратното. Еднакво разпалено заклеймяваха Уолстрийт, критикуваха социализма и настояваха за благоприличие в киното. Бяха кресливи и безсрамни — но по същество напълно беззъби. Елсуърт Тухи беше прекалено краен, за да се вмести в облика на „Банър“.

Но екипът на „Банър“ беше непретенциозен като политиката на вестника. В него можеше да влезе всеки, който угажда на публиката или на по-голяма част от нея. Казваха: „Гейл Уайнънд не е прасе. Яде всичко.“ Елсуърт Тухи беше на върха на славата си, а обществото изведнъж се заинтересува от архитектура. „Банър“ не беше влиятелен в тази сфера и затова се обърна към Елсуърт Тухи. Беше съвсем просто.

Така се появи „Един тих глас“.

„Банър“ написа следното: „От понеделник «Банър» ще ви представи нов приятел — ЕЛСУЪРТ М. ТУХИ, — чиято блестяща книга «Проповеди върху камък» всички сте прочели и харесали. Името на г-н Тухи е свързано с прекрасната професия на архитекта. Той ще ви помага да разбирате всичко, което искате да знаете за чудесата на съвременното строителство. От понеделник търсете «ЕДИН ТИХ ГЛАС». Рубриката ще излиза единствено в нюйоркския «Банър».“ Другите неща, с които се свързваше името на г-н Тухи, не бяха споменати.

Елсуърт Тухи не написа нищо, за да се представи или за да обясни защо приема да пише във вестника на Уайнънд. Не обърна никакво внимание на приятелите си, които се възмутиха, че се е

продал. Просто се хвана на работа. Веднъж в месеца посвещаваше рубриката си „Един тих глас“ на архитектурата. В другите дни рубриката беше гласът на Елсуърт Тухи, казващ онова, което желае да каже на милиони читатели.

Тухи беше единственият човек, нает от Уайнънд, чийто договор допускаше да пише каквото му скимне. Самият той настоя за това и всички го приеха като голяма победа, с изключение на самия Елсуърт Тухи. Той си даде сметка, че това може да означава едно от двете неща: или Уайнънд бе отстъпил почтително пред славата на името му… или го презираше и смяташе, че не си заслужава да го ограничава.

„Един тих глас“ сякаш никога не казваше опасно революционни неща и рядко споменаваше за политика. Той изразяваше нагласи, споделяни от повечето хора: себеотрицание, братство, равенство. „По-важно е да съм добър, отколкото да съм прав“. „Милосърдието превъзхожда справедливостта, въпреки несъгласието на безсърдечните.“ „От гледна точка на анатомията — а може би и от други гледни точки — сърцето е най-важният ни орган. Мозъкът е суеверие.“ „В духовната сфера има един прост, непогрешим критерий: всичко, което произтича от егото, е зло; всичко, което произтича от любовта към другите, е добро.“ „Полезността е единственият знак за благородство. Не виждам нищо обидно в понятието тор като висш символ на човешката съдба: именно торът прави житото и розите.“ „Най-лошата народна песен е по-добра от най-добрата симфония.“ „По-смелият обижда косвено своите събратя със смелостта си. Нека не се стремим към добродетели, които не могат да бъдат споделени.“ „Не познавам гений или герой, който да се опари с горяща клечка и да изпита по-малка болка от обикновения си събрат.“ „Геният е преувеличено измерение. Гигантизмът също. И двете са болестни състояния.“ „Всички под кожата си сме братя — и аз съм готов да одера човечеството, за да го докажа.“

В кабинетите на „Банър“ се отнасяха с уважение към Елсуърт Тухи и не го закачаха. Шепнеше се, че Гейл Уайнънд не го харесва — защото Уайнънд се държеше безупречно любезно с него. Алва Скарет реши да бъде приветлив, но спазваше предпазлива дистанция. Между Тухи и Скарет се установи негласно, бдително равновесие: всеки си даваше сметка какъв е другият.

Тухи не направи никакъв опит да се сближи с Уайнънд. Отнасяше се безразлично към всички важни хора в „Банър“. Насочи вниманието си към останалите.

Организира клуб на служителите на Уайнънд. Не беше профсъюз, само клуб. Събираше се веднъж в месеца в библиотеката на „Банър“. Не се занимаваше със заплати, работно време или условия на труд, нито имаше конкретна програма. Хората се опознаваха, разговаряха и слушаха речи, повечето произнасяни от Елсуърт Тухи. Той говореше за новите хоризонти и за печата като глас на масите. Веднъж Гейл Уайнънд се появи неочаквано по средата на едно събрание. Тухи се усмихна и го покани да стане член на клуба, заявявайки, че и той има това право. Уайнънд не стана член. Седна и слуша половин час, прозя се, стана и си излезе преди събранието да свърши.

Алва Скарет беше благодарен, че Тухи не се опитва да се меси в неговата територия, във важните въпроси на политиката. Отвръщайки на любезността му, Скарет допускаше Тухи да препоръчва нови служители, когато имаше вакантно място, особено ако не е важно. По принцип на Скарет не му пукаше, докато Тухи винаги проявяваше загриженост, дори ако става дума за момче за поръчки. Хората, посочени от Тухи, биваха назначавани. Повечето бяха млади, безразсъдни и хитри, имаха шарещи погледи и се ръкуваха с отпуснати ръце. Имаха и други общи неща, но те не бяха толкова очевидни.

Тухи ходеше редовно на месечните събрания на Съвета на американските строители, Съвета на американските писатели, Съвета на американските художници. Беше организатор и на трите.

Лоис Кук председателстваше Съвета на американските писатели. Събираха се в нейния салон, в къщата й в „Бауъри“. Тя беше единственият известен член. Останалите бяха: жена, която не използваше главни букви в своите книги и мъж, който не използваше запетаи; младеж, който бе написал роман от хиляда страници без нито едно „о“ и друг, който пишеше стихотворения без рими и мерена реч; изтънчен мъж с брада, който се доказваше, използвайки най-нецензурната четирибуквена дума на всеки десет страници от ръкописите си; жена, която подражаваше на Лоис Кук, но стилът й беше по-неясен; когато я питаха защо пише така, тя отвръщаше, че така й звучи самият живот, пречупен през призмата на подсъзнанието

й: „Нали знаете какво прави призмата с лъча светлина?“ Имаше и един свиреп младеж, известен просто като Геният Айк, но никой не знаеше какво точно прави, освен че обяснява колко обича всяко нещо от живота.

Съветът подписа декларация, че писателите са слуги на пролетариата. Всъщност не беше толкова просто — текстът беше по-заплетен и много по-дълъг. Декларацията бе изпратена до всички вестници в страната, но бе публикувана само на страница 32 в „Нови граници“.

Председател на Съвета на американските художници беше смъртно блед младеж, който рисуваше видения от сънищата си. Имаше едно момче, което не използваше платна, а правеше неща с клетки за птици и метрономи. Друго бе открило нова техника за рисуване: почерняше листа и рисуваше с гума. В Съвета членуваше набита дама на средна възраст, която рисуваше подсъзнателно. Твърдеше, че никога не гледа ръката си и няма представа какво прави тя. Ръката й била водена от духа на покоен любовник, с когото не се била срещала на земята. Всъщност те не говореха много за пролетариата, а по-скоро се бунтуваха срещу тиранията на реалното и обективното.

Приятели на Тухи му обърнаха внимание, че е непоследователен; той бе голям противник на индивидуализма, а всичките му писатели и художници бяха яростни индивидуалисти.

— Наистина ли мислите така? — каза Тухи, усмихвайки се невъзмутимо.

Никой не приемаше сериозно Съветите. Говореше се за тях, защото хората смятаха, че са добра тема за разговор; бяха толкова смехотворни, че на никого не пречеха.

— Наистина ли мислите така? — питаше Тухи.

Елсуърт Тухи беше на четиридесет и една години. Нанесе се в елегантен апартамент. Жилището изглеждаше скромно в сравнение с доходите, които можеше да получава, ако поискаше. Само в едно отношение обичаше да използва за себе си прилагателното „консервативен“: обличаше се изискано консервативно. Никой не го бе виждал да губи самообладание. Поведението му бе еднакво в салоните, на профсъюзните събрания, на лекторската трибуна, в банята или при сексуален акт: хладен, спокоен, весел, леко покровителствен.

Хората се възхищаваха на чувството му за хумор. Казваха, че е човек, който може да се надсмива на себе си.

— Аз съм опасен. Трябва да ви предупредят да се пазите от мен — казваше той с такъв тон, сякаш изрича най-нелепото нещо в света.

От всички квалификации, с които го обсипваха, той предпочиташе да го наричат Елсуърт Тухи, човеколюбецът.

X

„Енрайт Хауз“ беше готова през юни 1929 г.

Нямаше официална церемония по откриването ѝ, но Роджър Енрайт реши да отбележи събитието, за да си достави удоволствие. Покани няколко души, които му се нравеха и отключи голямата стъклена врата, разтваряйки я към въздуха, изпълнен със слънчева светлина. Пристигнаха фотографи от вестниците, защото ставаше дума за Роджър Енрайт, а той не искаше те да са там. Енрайт не им обърна внимание. Застана насред улицата, загледан към сградата, после прекоси фоайето, спря за миг и продължи нататък. Не продума. Беше мрачно намръщен, сякаш се готви яростно да закрещи. Приятелите му знаеха, че Роджър Енрайт е доволен.

Сградата се издигаше на брега на „Ист Ривър“, устремена като вдигнати ръце. Приличаше на планински кристал, извисен към небето. Създаваше усещането, че не е неподвижна, а извира като струя, но всъщност се движеше погледът, принуден да се издига в точно определен ритъм. Стените от бледосив варовик сребрееха на фона на небето с чист, приглушен блясък на метал, затоплен и изпълнен с живот, изваян с най-режещия инструмент — устремената човешка воля. Сградата имаше свой странен живот и щом човек я погледнеше, в ума му смътно и сякаш без връзка изникваха пет думи: „… по Негов образ и подобие…“

Млад фотограф от „Банър“ зърна от другата страна на улицата Хауърд Роурк, облегнат на перилата над реката. Гледаше нагоре към сградата със сключени на парапета ръце, като в несвяст. Младият фотограф видя лицето на Роурк и се сети за нещо, което отдавна го озадачаваше. Винаги се бе чудил защо в сънищата усещанията са много по-наситени, отколкото в действителността, защо ужасът е тъй смразяващ, а екстазът толкова цялостен, кое е неповторимото качество на усещането — например, когато в съня си върви по пътека през преплетени зелени листа, въздухът е изпълнен с очакване, с необясним, върховен възторг, но когато се събуди, човек не може да разкаже нищо друго, освен че е ходил по пътека през гората. Сети се за

това, защото за първи път видя в будната реалност неповторимото качество на усещането, изписано на лицето на Роурк, обърнато нагоре към сградата. Фотографът беше младо момче, начинаещ в професията си, но обичаше своята работа — от дете правеше любителски снимки. И точно в този миг направи снимка на Роурк.

По-късно художественият редактор на „Банър“ видя снимката и кресна:

— Кой по дяволите е този?

— Хауърд Роурк — каза фотографът.

— Кой е Хауърд Роурк?

— Архитектът.

— Кой, по дяволите, иска снимка на архитекта?

— Само си помислих…

— Освен това има налудничав вид. Какво му е на този човек?

И така снимката отиде в архива.

„Енрайт Хауз“ незабавно се напълни с наематели — хора, които искат да живеят здравословно и комфортно и не се интересуват от нищо друго. Не обсъждаха качествата на сградата, просто им харесваше да живеят в нея. Водеха полезен и активен живот, далеч от всякаква публичност.

Други хора обаче говореха неспирно за „Енрайт Хауз“ цели три седмици. Наричаха я абсурдна, показна и престорена.

— Скъпа, как би поканила госпожа Морланд, ако живееш на такова място! А нейният дом е толкова изискан!

Случваше се някой да каже:

— Знаете ли, харесвам модерната архитектура, правят се наистина твърде интересни неща в наше време, в Германия има забележителна школа — но това няма нищо общо с нея. На нищо не прилича.

Елсуърт Тухи не спомена нито веднъж „Енрайт Хауз“ в своята рубрика. Читател на „Банър“ му писа: „Скъпи г-н Тухи, какво мислите за «Енрайт Хауз»? Мой приятел, архитект по интериор, често говори за сградата и смята, че е отвратителна. Тъй като архитектурата и други изкуства са ми хоби, не знам какво да мисля. Ще ни кажете ли нещо по въпроса във вашата рубрика?“ Елсуърт Тухи му изпрати писмо: „Скъпи приятелю, днес по света има толкова много важни сгради и

събития, че не мога да отделям място в рубриката си на незначителни неща.“

При Роурк дойдоха клиенти — малцината, от които имаше нужда. Същата зима получи поръчка да проектира извънградската къща на Норис. През май подписа договор за първата си бизнес сграда — петдесететажен небостъргач в центъра на Манхатън. Собственикът Антъни Корд се бе появил изневиделица и за няколко успешни бурни години бе натрупал състояние на Уолстрийт. Имаше нужда от сграда и отиде при Роурк.

Кантората на Роурк се разрасна до четири стаи. Служителите му го обикнаха, без да си дават сметка защо. Биха се изненадали, ако някой използва думата обич за техния студен, необщителен, затворен началник. Описваха го с такива думи, защото бяха свикнали с тях от опит. Работейки с него, те разбраха, че той съвсем не е такъв, но не бяха в състояние нито да обяснят какъв е, нито какво изпитват към него.

Не се усмихваше на служителите си, не ги водеше да пийнат по нещо, никога не ги разпитваше за семействата им, за любовния живот или религиозните им убеждения. За него бе важна само същността — творческите способности. Изискваше хората му да са способни. Нямаше алтернативи, нито компромисни обстоятелства. Ако човекът работеше добре, веднага печелеше благоразположението на работодателя си: за него то не бе подарък, а задължение и признание. Това отношение към служителите изгради у всеки от тях силно самоуважение.

— Но този студен и интелектуален подход е нечовешки — реагираха близките на един от чертожниците на Роурк, който се опита да разкаже у дома за работодателя си.

В кантората на Роурк постъпи на работа младеж, нещо като втори, по-млад Питър Кийтинг. Направи опит да наложи човешкото над интелектуалното, но напусна след по-малко от две седмици. Понякога, не твърде често, Роурк допускаше грешки при избора на служители. Онези, които успееха да се задържат след първия месец, му ставаха приятели завинаги. Не се наричаха негови приятели, не го хвалеха пред външни хора, изобщо не говореха за него. Дълбоко в себе си смътно осъзнаваха, че отношението произтича не от лоялност към него, а от най-доброто в самите тях.

Доминик остана в града през цялото лято. С горчиво удоволствие си спомняше някогашните си пътувания. Ядосваше я мисълта, че няма сили да тръгне на път, че не иска да тръгне. Гневът й носеше удоволствие, защото я тласкаше към неговата спалня. В нощите, когато не беше с него, тя се разхождаше по улиците на града. Отиваше до „Енрайт Хауз“ или до магазина на Фарго, заставаше пред тях и дълго ги наблюдаваше. Излизаше сама с колата извън града и отиваше при къщата на Хелър, при къщата на Санбърн, при бензиностанцията на Гауън. Не му казваше, че ходи там.

Веднъж се качи на ферибота за Стейтън Айлънд в два часа сутринта. Изправи се сама до перилата на притихналата палуба. Градът бавно се отдалечаваше. Сред огромната пустош на небето и океана градът се сви до дребно триизмерно очертание, плътна изваяна форма без улици и сгради, с безредни нива, резки извисявания и спадове, като графика на ожесточена битка. Устремяваше се към няколко точки, към тържествуващите небостъргачи, извисяващи се от битката.

Корабчето преплава край Статуята на свободата, осветена в зелено, с ръка, издигната в небето като небостъргачите зад нея.

Остана до перилата, докато градът се смаляваше. Усети как под натиска на растящото разстояние в нея се трупа напрежение, сила на жива струна, която не бива да се опъва твърде много. Потопи се в тих екстаз, щом корабчето заплава обратно към нарастващия град, който я посрещаше. Протегна широко ръце. Градът се уголеми, стигна до лактите й, после до китките, до върховете на пръстите. Небостъргачите се издигнаха високо над главата й. Отново беше у дома.

Слезе на брега. Знаеше къде ще отиде, искаше да стигне бързо, но да стигне пеша. Прекоси половината Манхатън по дългите, пусти, отекващи улици. В четири и половина почука на вратата му. Събуди го. Поклати глава.

— Не — каза тя. — Заспивай. Само искам да съм тук.

Не го докосна. Свали си шапката и обувките и се сви в едно кресло. Заспа с ръка, висяща от креслото и с глава върху другата ръка. На сутринта той не я попита нищо. Заедно приготвиха закуската и той

забърза за работа. Прегърна я и я целуна преди да тръгне. Излезе, тя остана още малко, после си тръгна. Не размениха и двадесет думи.

Понякога през уикендите двамата излизаха от града с нейната кола и отиваха на затънтено местенце на брега. Лягаха на пясъка на някой пуст плаж, печаха се на слънце и плуваха в океана. Обичаше да наблюдава тялото му във водата. Изоставаше зад него. Вълните удряха коленете и. Гледаше го как плува право срещу пенестите гребени. Харесваше й да лежат заедно до водата. Лягаше по очи на метър от него, с лице към брега и протягаше пръстите на краката си към вълните. Не го докосваше. Усещаше как вълните ги приближават и се разбиват в телата им. После водата се оттичаше от тях на сливащи се струйки.

Преспиваха в някой извънградски хотел. Взимаха само една стая. Не говореха за нещата, които оставяха зад себе си, в града. Неизказаното придаваше очарование на часовете, в които се отдаваха на отдих. Очите им се смееха мълчаливо на това абсурдно споразумение всеки път, когато поглеждаха един към друг.

Опитваше се да демонстрира властта си над него. Не идваше в дома му, чакаше го да дойде при нея. Той й разваляше удоволствието, идвайки твърде скоро, отказвайки й увереността, че е чакал и е оказвал съпротива на желанието си, капитулирайки веднага. Казваше му.

— Целуни ми ръката, Роурк.

Той падаше на колене и целуваше глезена й. Разгромяваше я, признавайки силата й. Отнемаше й удоволствието да я налага. Лягаше в краката й и казваше:

— Разбира се, че имам нужда от теб. Обезумявам като те видя. Можеш да правиш с мен почти всичко, което пожелаеш. Това ли искаш да чуеш? Почти всичко, Доминик. Но има неща, които не можеш да ме заставиш да направя — дори ако ме хвърлиш в пъкъла и ги поискаш, пак ще ти откажа. В абсолютния ад, Доминик. Така харесва ли ти? Защо искаш да знаеш дали ме притежаваш? Толкова е просто. Разбира се, че ме притежаваш. Твое е всичко в мен, което може да се притежава. Никога не ще поискаш нещо по-малко. Но ти искаш да знаеш можеш ли да ме накараш да страдам. Би могла. И какво от това?

Думите не звучаха като капитулация, защото не му бяха изтръгнати, а признати лесно и доброволно. Тя не усети завоевателна тръпка. Чувстваше, че принадлежи повече от всякога на мъжа, който

може да изрече тези неща, защото знае, че са верни, но въпреки това не губи контрол, точно както на нея й се иска.

В края на юни при Роурк дойде човек на име Кент Лансинг. Беше на четиридесет години, облечен по последна мода и с вид на професионален боксьор, макар че не беше едър, нито мускулест или набит: беше слаб и издължен. Напомняше на боксьор, както и на други неща, несъответстващи на външния му вид: на стенобойна машина, танк или подводничарско торпедо. Беше член на корпорация за строеж на луксозен хотел в южната част на „Сентръл Парк“. В нея участваха мнозина заможни хора. Начело на корпорацията бе многоброен управителен съвет. Бяха купили мястото, но не бяха решили кой ще е архитектът. Кент Лансинг обаче бе решил, че ще е Роурк.

— Няма да се опитвам да ви разкажа колко ми се иска да го проектирам — каза Роурк в края на първата им среща. — Но нямам шанс да получа поръчката. Разбирам се с хората… когато са сами, но не и когато са група. Досега не се е случвало да ме наеме нито един съвет и мисля, че никога не ще се случи.

Кент Лансинг се усмихна.

— Чували ли сте за съвет, който да е свършил някаква работа?

— Какво искате да кажете?

— Точно това: чували ли сте съвет да е свършил някаква работа?

— Изглежда, че съветите съществуват и действат.

— Така ли мислите? Знаете ли, едно време всеки е смятал за даденост, че земята е плоска. Би било забавно да поразсъждаваме за естеството и причините за човешките илюзии. Някой ден ще напиша книга по този въпрос. Няма да е популярна. Ще има глава за управителните съвети. Те просто не съществуват.

— Иска ми се да ви повярвам, но къде е поантата?

— Не, не сте склонен да ми повярвате. Причините за илюзиите не са приятни. Те са или зли, или трагични. В случая са и двете. Предимно зли. И не става въпрос за поанта. Но сега няма да се занимаваме с това. Имам предвид, че управителният съвет се състои от един-двама души с амбиции — и много баласт. Искам да кажа, че групите от хора са като вакуум. Огромна празнота, тотално нищо. Твърди се, че не сме в състояние да си представим нищото. По

дяволите, посетете което и да е заседание на някоя комисия. Поантата е само кой ще реши да запълни нищото. Това е трудна битка — най-трудната. Много по-просто е да се биеш с враг, стига да има с кого да се биеш. Но когато няма… Не ме гледайте, като че ли съм луд. Би трябвало да сте наясно. Самият вие цял живот водите битка с нищото.

— Гледам ви така, защото ми харесвате.

— Разбира се, че ме харесвате. Както и аз бях сигурен, че вие ще ми харесате. Всъщност хората са братя и имат силно усещане за братството помежду си — като се изключат управителните съвети, профсъюзите, корпорациите и други банди. Но аз говоря твърде много. Затова съм добър търговец. На вас обаче нямам какво да продавам и вие го знаете. Затова просто си казваме, че вие ще построите „Аквитания“ — така ще се казва нашият хотел — и се разбираме помежду си.

Ако яростта на битките, за които никога не се разчува, можеше да се измери със статистика, битката на Кент Дансинг срещу управителния съвет на корпорация „Аквитания“ щеше да е сред най-кървавите в историята. Но онова, за които той воюваше, не бе достатъчно материално, за да остави трупове на бойното поле.

Наложи му се да воюва с явления като следните: „Слушай, Палмър, Дансинг говори за някакъв си Роурк, как ще гласуваш, дали големите клечки го одобряват или не?“ „Няма да решавам, преди да знам кой гласува за и кой против.“ „Дансинг казва… но от друга страна, Торп ми каза…“ „Талбът строи шикозен хотел на Пето Авеню, някъде около шейсети номер — и е наел «Франкън&Кийтинг».“ „Харпър се кълне в младия Гордън Прескът.“ „Слушай, Бетси казва, че сме луди.“ „Не ми харесва физиономията на Роурк — не е отзивчив.“ „Знам, усещам го, че Роурк не е подходящ. Не е симпатичен.“ „А какъв е симпатичният човек?“ „О, по дяволите, знаеш много добре какво искам да кажа: симпатичен.“ „Според Томпсън г-жа Причет знае със сигурност, защото господин Мейси й казал, че ако…“ „Момчета, не ме е грижа какво казват другите, сам решавам за себе си и ви казвам, че според мен този Роурк е противен. «Енрайт Хауз» не ми харесва.“ „Защо?“ „Не знам защо. Просто не ми харесва и толкоз. Нямам ли право на собствено мнение?“

Битката продължи седмици наред. Всеки каза какво мисли, с изключение на Роурк. Лансинг му каза:

— Всичко е наред. Нямай грижа. Не прави нищо. Остави ме аз да говоря. Нищо не зависи от теб. Когато се изправи пред обществото, човекът, който е най-ангажиран, човекът, който трябва да направи най-много и да даде най-голям принос, има най-малко право на глас. Приема се, че той няма право на глас, че аргументите, които може да изложи, са отхвърлени предварително като предубедени — никой не слуша речта, а преценява само говорителя. Много по-лесно е да си съставиш мнение за човека, отколкото за идеята. Макар че, по дяволите, никога няма да си изясня как е възможно да преценяваш човека, без да вземеш под внимание какво има в главата му. Но нещата стават по този начин. За да бъдат обмислени аргументите, са необходими критерии. А критериите не са от памук. Човешкият дух обаче е направен именно от памук — нали знаеш, безформена материя, не оказва съпротива и може да бъде усуквана и извивана на всички страни, като вита баница. Ти можеш да им обясниш много по-добре от мен защо трябва да те наемат. Но те ще послушат мен, а не теб. Защото аз съм посредникът. Най-краткото разстояние между две точки не е правата линия, а посредникът. Колкото повече са посредниците, разстоянието се скъсява. Това е психологията на витата баница.

— Защо водиш такава битка заради мен? — попита Роурк.

— Защо си добър архитект? Защото имаш ясни критерии кое е добро, те са твои критерии и ти държиш на тях. Аз искам добър хотел и също имам определени критерии кое е добро — те са моите собствени критерии и аз знам, че ти си човекът, който може да ми даде онова, което искам. Когато водя битка за теб, от своята позиция аз правя точно същото, което правиш ти, проектирайки сграда. Да не би да мислиш, че почтеността е монопол на твореца? Между другото, какво според теб е почтеността? Способността да не измъкнеш часовника от джоба на съседа си ли? Не, не е толкова просто. Ако беше така, може би деветдесет процента от хората щяха да са честни и почтени. Само че, както виждаш, не са. Почтеността е способност да отстояваш идеи, а тя предполага способност да мислиш. Мисленето е нещо, което човек не може да вземе назаем или да заложи. Въпреки всичко, ако поискат от мен да избера символа на човечеството, каквото го познаваме, не бих избрал нито разпятието, нито орела, лъва или еднорога. Ще избера три позлатени топки.

Роурк го гледаше озадачен, а той добави:

— Не се тревожи. Всички са против мен. Но аз имам едно предимство: те не знаят какво искат, а аз знам.

В края на юли Роурк подписа договора за проекта на „Аквитания“.

Елсуърт Тухи седеше в кабинета си, загледан във вестника на бюрото му. Вестникът бе отворен на съобщението за договора за „Аквитания“. Пушеше, придържайки цигарата в ъгъла на устата си с два изпънати пръста. Единият пръст потупваше дълго, бавно и ритмично по цигарата.

Чу отварянето на вратата и вдигна очи. Доминик стоеше облегната на рамката на вратата, скръстила ръце. Лицето й изразяваше интерес, нищо повече, но интересът на лицето й сам по себе си бе нещо тревожно.

— Скъпа — каза той, ставайки от стола, — за първи път си правиш труда да влезеш в кабинета ми за четирите години, откакто работим в тази сграда. Това е истинско събитие.

Без да казва нищо, тя се усмихна мило, което беше още по-тревожно. Той изрече с приятен глас:

— Моята малка реч, разбира се, е равносилна на въпрос. Или може би вече не се разбираме?

— Струва ми се, че не се разбираме, ако смяташ за нужно да питаш какво ме води тук. Но ти знаеш, Елсуърт, знаеш добре: ето го на бюрото ти. — Отиде до бюрото и докосна ъгълчето на вестника. Изсмя се. — Иска ти се да го беше скрил някъде, нали? Разбира се, че не си очаквал да дойда. Не че има значение. Но поне веднъж искам да се уверя, че си ми ясен. И ето, виждам го на бюрото ти. Отворен на страницата за недвижими имоти.

— Звучиш така, сякаш се радваш на дребната новинка.

— Така е, Елсуърт. Радвам се.

— Мислех, че здраво си се потрудила да попречиш на този договор.

— Потрудих се.

— Лъжеш се, ако смяташ, че в момента играеш театър, Доминик. Това не е театър.

— Не, Елсуърт. Не е.

— Доволна ли си, че Роурк го спечели?

— Толкова съм доволна, че мога да преспя с този Кент Лансинг, който и да е той, ако се срещнем и ако поиска.

— Значи разваляме споразумението помежду си?

— Съвсем не. Ще продължа опитите си да проваля всяка работа, която може да му бъде предложена. Ще продължа да го правя и занапред. Няма да е лесно, както досега. „Енрайт Хауз“, „Корд Билдинг“, сега „Аквитания“. Няма да е лесно за мен, нито за теб. Той е по-силен от теб, Елсуърт. Елсуърт, какво ще правим, ако се окаже, че сме на погрешно мнение за света, и ти, и аз?

— Ти винаги си грешала, скъпа. Моля да ми простиш. Трябваше да се досетя, вместо да се удивявам. Разбира се, ти си доволна, че той спечели. А на мен не ми е трудно да призная, че никак не съм доволен. Нали виждаш? Визитата ти в моя кабинет вече е пълен успех. Затова определяме „Аквитания“ като огромен неуспех, забравяме за нея и продължаваме както досега.

— Разбира се, Елсуърт. Както досега. Ще се опитам да издействам чудесна нова болница за Питър Кийтинг на приема довечера.

Елсуърт Тухи се прибра вкъщи и прекара вечерта в мисли за Хоптън Стодард.

Хоптън Стодард беше дребен човечец, струващ двадесет милиона долара. В тази сума влизаха три наследства и седемдесет и две годишен живот, преминал в неуморна работа и посветен на правене на пари. Хоптън Стодард беше инвестиционен гений — влагаше парите си в сгради с лошо име, в по няколко спектакъла на Бродуей наведнъж, главно с религиозни теми, във фабрики, ипотеки на ферми и противозачатъчни средства. Беше дребен и прегърбен. Лицето му не беше обезобразено, както си мислеха всички — на него имаше едно-единствено изражение: усмивка. Малката му уста беше с формата на латинската буква V и изразяваше неизменно добро настроение. Веждите му бяха като малки обърнати букви V над кръгли сини очи. Косата му беше гъста, бяла и вълниста. Приличаше на перука, но беше истинска.

Тухи се познаваше с Хоптън Стодард от дълги години и силно му влияеше. Стодард никога не се бе женил, нямаше нито роднини, нито приятели. Не се доверяваше на хората, защото смяташе, че се

интересуват само от парите му. Към Елсуърт Тухи обаче изпитваше огромно уважение, защото виждаше в него пълната противоположност на собствения си живот. Тухи изобщо не се интересуваше от земни блага и заради този контраст Стодарт го смяташе за въплъщение на добродетелта. Но и през ум не му мина да се замисли какво означава това сравнение, отнесено към собствения му живот. Дълбоко в себе си не беше доволен от живота си. Тревожността му растеше с годините и безпощадно наближаващия край. Намираше успокоение в религията, под формата на подкуп. Опита няколко различни вероизповедания, посещаваше богослужения, даряваше големи суми и после си сменяше вярата. С годините трескаво се залута, стигайки до паника.

Безразличието на Тухи към религията беше единственият недостатък, който го смущаваше у неговия приятел и наставник. Но всичко, което Тухи проповядваше, изглеждаше съзвучно с Божия закон: милосърдие, саможертва, помощ на бедните. Хоптън Стодард се чувстваше сигурен винаги, когато следваше съветите на Тухи. Правеше щедри дарения на институциите, препоръчани от Тухи, без да чака напомняне. По духовните въпроси се уповаваше на Тухи на земята така, както би се уповавал на Бог на небето.

Но това лято Тухи за първи път претърпя поражение с Хоптън Стодард.

Хоптън Стодард реши да осъществи своя мечта, която лелееше в продължение на години, потайно и предпазливо, като всичките си инвестиции — реши да построи храм. Но не храм на конкретно вероизповедание, а паметник на религията, катедрала на вярата, открит за всички. Хоптън Стодард искаше да залага на сигурно.

Елсуърт Тухи го съкруши със съвета си да не се захваща с този проект. Тухи искаше нов дом за умствено изостанали деца. Зае се с организационната работа, учреди комитет от изтъкнати спонсори и фондация за разходите, но нямаше сграда, нито пари за строеж. Ако Хоптън Стодард иска паметник, достоен за името му, върхна точка за щедростта му, няма по-благородна цел, на която да посвети парите си от „Дома Хоптън Стодард“ за умствено изостанали деца. Тухи му го изтъкваше неуморно, напомняйки за горките малчугани, забравени от всички. Но у Хоптън Стодард нямаше грам ентусиазъм нито за дом за деца, нито за каквато и да било светска институция. Искаше да издигне храм на човешкия дух — храм, който да носи името му.

Не бе в състояние да оспори блестящите аргументи на Тухи. Само му повтаряше:

— Не, Елсуърт, не съм съгласен.

Не стигнаха до съгласие. Хоптън Стодард беше непреклонен, но неодобрението на Тухи го смущаваше и той отлагаше решението си ден след ден. Налагаше се да го вземе до края на лятото, защото есента тръгваше на дълга обиколка из светините на различните религии по света — от Лурд до Ерусалим, от Мека до Варанаси.

Няколко дни след съобщението за договора за „Аквитания“, една вечер Тухи посети Хоптън Стодард в претрупания му огромен апартамент на „Ривърсайд Драйв“.

— Хоптън — каза весело Тухи — сгрешил съм. Ти беше прав за храма.

— Нима? — попита изумен Хоптън Стодард.

— Да — каза Тухи, — прав беше. Идеята ти е възможно най-добрата. Трябва да построиш храм. Храм на човешкия дух.

Хоптън Стодард преглътна и сините му очи се навлажниха. Реши, че сигурно е станал много праведен, след като е успял да убеди учителя си в правотата на добродетелното дело. Останалото нямаше значение. Седна като послушно, сбръчкано бебе, заслушан в думите на Елсуърт Тухи. Кимаше и се съгласяваше с всичко.

— Начинанието е амбициозно, Хоптън, и ако ще се заемаш с него, всичко трябва да е изпипано. Малко е самонадеяно, нали разбираш — като ще правиш подарък на Бог, ако не го направиш по най-добрия начин, подаръкът ще е обиден, а не благочестив.

— Да, разбира се. Трябва да е изпипано. Трябва да е изпипано. Да е най-доброто. Нали ще ми помогнеш, Елсуърт? Ти си съвсем наясно за проекти, за изкуство и за всички тези неща… трябва да е изпипано.

— Ще се радвам да ти помогна, ако наистина желаеш.

— Ако желая! Какво искаш да кажеш… ако желая…! Боже мили, какво щях да правя без теб? Нямам и понятие от… тези неща. А всичко трябва да е изпипано.

— Ако искаш да е изпипано, ще направиш ли точно каквото ти кажа?

— Да. Да, разбира се.

— Първото нещо е архитектът. Много е важен.

— Да, точно така.

— Нали не искаш да наемеш някое лъскаво комерсиално момче, белязано от горе до долу с доларови знаци. Сигурно искаш човек, вярващ в работата си така… както ти вярваш в Бог.

— Вярно. Съвсем вярно.

— Ще наемеш онзи, когото ти посоча.

— Разбира се. Кой е той?

— Хауърд Роурк.

— Ъ? — Хоптън Стодард го изгледа с празен поглед. — Кой?

— Човекът, който ще проектира Храма на Човешкия Дух.

— Бива ли го?

Елсуърт Тухи го погледна право в очите.

— Кълна се в безсмъртната си душа, Хоптън — изрече бавно, — той е най-добрият.

— О!…

— Но е трудно да бъде нает. Работи само при определени условия. Трябва да ги приемеш. Да му дадеш пълна свобода. Да му кажеш какво искаш и с колко пари разполагаш, а другото да оставиш на него. Нека да проектира и построи каквото реши. Иначе няма да се съгласи. Признай му честно, че не разбираш от архитектура и че си го избрал, защото е единственият, на когото можеш да се довериш. Кажи му, че той ще изпипа всичко без съвети или намеса.

— Добре, щом гарантираш за него.

— Гарантирам.

— Чудесно. Няма значение колко ще ми струва.

— С него обаче трябва да внимаваш. Според мен в началото ще откаже. Ще ти каже, че не вярва в Бог.

— Какво!

— Не му вярвай. Той е силно религиозен… по свой начин. Доказват го сградите му.

— Така ли?

— Но не принадлежи към никоя църква. Така че не проявявай пристрастия и няма да засегнеш никого.

— Добре.

— След като си се посветил на вярата, самият ти трябва да си най-вярващият. Така ли е?

— Да.

— Не изчаквай да видиш чертежите му. Ще му отнемат известно време, а ти не бива да отлагаш пътуването си. Само го наеми — не подписвай договор, не е необходимо, — уреди с банката да се погрижат за финансовата страна и го остави да свърши останалото. Не е необходимо да му плащаш хонорара, преди да се върнеш. Ще мине около година и ще се върнеш, след като си разгледал великолепните храмове. И тогава ще имаш свой още по-добър храм, който ще чака завръщането ти.

— Точно такова е желанието ми.

— Трябва обаче да помислиш как да го разгласиш пред обществото, на кого да го посветиш и как да го рекламираш.

— Разбира се… За каква реклама говориш?

— Чувал ли си за голямо събитие, което да не е разгласено с добра рекламна кампания? Ако няма кампания, няма голямо събитие. Свиди ли ти се за рекламата, нищо няма да излезе.

— Така е.

— Но ако искаш добра реклама, трябва внимателно да я планираш доста преди събитието. При откриването на храма ти е нужен истински спектакъл, като увертюра към опера, като звук от тръбата на архангел Гавраил.

— Звучи прекрасно, както го описваш.

— Но за да го осъществиш, не бива да позволиш на журналистическата глутница да унищожи ефекта с предварителна информация. Не давай на никого проекта за храма. Дръж го в тайна. Кажи на Роурк, че искаш да е таен. Той няма да възрази. Нареди на строителната фирма да огради обекта с плътна ограда. Никой да не знае нищо за него, докато се върнеш и лично организираш откриването. А после… да излязат снимки във всички до един проклети вестници в страната!

— Елсуърт!

— Моля?

— Идеята е добра. Точно така направихме „Легенда за богородица“, това беше преди десет години, с екип от деветдесет и седем актьори.

— Но междувременно трябва да поддържаш интереса на публиката. Намери си добър рекламен посредник и му обясни какво точно искаш. Ще ти препоръчам много подходящ човек. Погрижи се

всяка седмица във вестниците да излиза по нещо за мистериозния храм на Стодард. Накарай хората да гадаят. Накарай ги да са нетърпеливи. Ще са подготвени и узрели, когато настъпи моментът.

— Прав си.

— Но преди всичко, не допускай Роурк да узнае, че аз съм ти го препоръчал. Не казвай и дума на никого, че имам нещо общо с тази работа. На никого. Закълни се.

— Но защо?

— Защото имам твърде много приятели архитекти, а поръчката е толкова голяма, че не искам никой да се засяга.

— Да. Така е.

— Закълни се.

— О, Елсуърт!

— Закълни се. В спасението на душата си.

— Заклевам се. В… това, което казваш.

— Добре. Слушай, никога не си работил с архитекти. Той е особен архитект, а ти не искаш да оплескаш нещата. Затова ще ти кажа точно какво да говориш с него.

На следващия ден Тухи влезе в кабинета на Доминик. Застана до бюрото й, усмихна се и изрече с глас без усмивка:

— Помниш ли Хоптън Стодард и храма на всички религии, за който говори от шест години?

— Смътно.

— Решил е да го построи.

— Така ли?

— Ще го възложи на Хауърд Роурк.

— Не може да бъде!

— Наистина.

— Колко невероятно… Хоптън!

— Да, Хоптън.

— Хубаво. Ще трябва да го обработя.

— Не. Откажи се. Аз му казах да го възложи на Роурк.

Тя се вкамени от тези думи. Забавното изражение изчезна от лицето й. Той добави:

— Исках да знаеш, че го направих аз, за да няма някакви тактически противоречия. Никой друг не знае, нито ще узнае. Разчитам на теб да го запомниш добре.

Тя попита със стегнати устни:
— Какво целиш?
Отвърна й с усмивка:
— Ще направя така, че да се прослави.

Роурк седеше в кабинета на Хоптън Стодард и го слушаше втрещен. Хоптън Стодард говореше бавно. Звучеше искрено и впечатляващо, защото бе запомнил почти наизуст речта си. Бебешките му очи гледаха право в Роурк подкупващо и умолително. За първи път Роурк почти забрави архитектурата и постави на първо място човешкия елемент. Поиска му се да стане и да си излезе, защото човекът бе непоносим. Но остана заради думите, които чу — те не съответстваха нито на лицето, нито на гласа на човека.

— Така че, г-н Роурк, макар че трябва да е здание, посветено на вярата, всъщност то е нещо много повече. Нали забелязвате, че го наричаме Храм на Човешкия Дух. Искаме да изразим — с камък, както други се изразяват с музика — не някаква незначителна вяра, а същността на всички религии. А каква е същността на религията? Великият стремеж на човешкия дух към най-възвишеното, най-благородното, най-съвършеното. Човешкият дух като творец и завоевател на идеалното. Великата животворна сила на вселената. Героичният човешки дух. Това е вашата задача, г-н Роурк.

Роурк безпомощно потърка очи с обратната страна на дланите си. Невъзможно. Просто не е възможно. Не може да стане, както го иска човекът, точно този човек. Ужасяваше се от думите му.

— Г-н Стодард, опасявам се, че грешите — каза той бавно и уморено. — Не съм подходящият човек. Не е уместно да се захвана с това. Аз не вярвам в Бог.

С удивление видя наслада та и тържеството, които се изписаха на лицето на Хоптън Стодард. Лицето му грейна от задоволство — защото оцени прозорливата мъдрост на Елсуърт Тухи, който винаги се оказваше прав. Това му вдъхна нова увереност. Изрече твърдо, за първи път с тона на стар човек, който се обръща към младеж, мъдро и леко покровителствено:

— Няма значение. Вие сте дълбоко вярващ, г-н Роурк — по свой начин. Усещам го в сградите ви.

Зачуди се защо Роурк се втренчи в него, неподвижно и дълго.

— Вярно е — каза Роурк, почти шепнейки.

Научи нещо за себе си и за сградите си точно от този човек, който го бе видял и разбрал преди самият Роурк да го осъзнае. Фактът, че този човек го изрече толерантно и уверено, с пълно разбиране, премахна съмненията на Роурк. Каза си, че всъщност не разбира хората, че външният вид може да лъже, че Хоптън Стодард така или иначе ще бъде на друг континент, че при такава поръчка всичко отстъпва на заден план, когато един човешки глас — дори и ако е гласът на Хоптън Стодард — продължава да говори:

— Аз го наричам Бог. Вие може би сте избрали друго име. Но моето желание е в тази сграда да се всели вашият дух. Вашият дух, г-н Роурк. Дайте ми най-доброто от него — и ще си свършите работата, както и аз ще свърша своята. Не се тревожете за съдържанието, което искам да бъде вложено. Нека бъде вашият дух под формата на сграда — и ще се изпълни с това съдържание, независимо дали го осъзнавате или не.

Роурк прие да построи Храма на Стодард на Човешкия Дух.

XI

През декември „Космо-Слотник Билдинг“ беше открита с пищна церемония. Имаше знаменитости, венци, кинокамери, прожектори и три часа речи, които по нищо не се различаваха.

Трябва да съм щастлив, казваше си Питър Кийтинг… но не беше. Гледаше от един прозорец множеството, изпълнило Бродуей. Опитваше се да си внуши, че се радва. Не усещаше нищо. Признаваше пред самия себе си, че е отегчен, но се усмихваше, стискаше ръце и се съгласяваше да го снимат. „Космо-Слотник Билдинг“ се издигаше над улицата като тромава бяла грамада.

След церемониите Елсуърт Тухи отведе Кийтинг в усамотено бледомораво сепаре в тих и скъп ресторант. За откриването на сградата бяха дадени множество бляскави приеми, но Кийтинг прие предложението на Тухи и отклони всички други покани. Тухи го наблюдаваше как вдигна питието и се свлече на стола.

— Беше великолепно, нали? — каза Тухи. — Питър, преживяваш кулминацията на онова, което можеш да очакваш от живота. — Вдигна внимателно чашата си. — Да пием за надеждата, че ще имаш още много триумфи като тази вечер.

— Благодаря — каза Кийтинг, посегна припряно за питието си, без да го погледне. Надигна чашата, но тя беше празна.

— Не се ли гордееш, Питър?

— Гордея се, разбира се.

— Добре. Така те искам. Беше много представителен тази вечер. Ще изглеждаш чудесно в кинопрегледите.

В очите на Кийтинг блесна искра на интерес.

— Надявам се.

— Не е хубаво, че не си женен, Питър. Съпругата би била ценно украшение за такава вечер. Приема се добре в обществото, а също и от зрителите в киносалоните.

— Кейти не изглежда добре на снимки.

— Вярно, че си сгоден за Кейти. Колко глупаво от моя страна — все забравям. Не, Кейти не изглежда добре на снимки. Освен това не

си я представям в светска роля. За Кейти може да се кажат много хубави прилагателни, но „представителна“ и „изискана“ не са сред тях. Прости ми, Питър. Въображението ми се развихря. Тъй като се занимавам с изкуство, проявявам склонност да възприемам нещата преди всичко от естетична гледна точка. Като те гледах тази вечер, непрекъснато си мислех за жената, която съвършено би ти подхождала.

— Коя е тя?

— Не ми обръщай внимание. Става дума само за естетично хрумване. Животът никога не е съвършен. Хората ти завиждат за много неща. Не можеш да добавиш и това към постиженията си.

— Коя е тя?

— Забрави, Питър. Не можеш да я спечелиш. Никой не може да я спечели. Добър си, но това няма да ти се удаде.

— Коя е?

— Доминик Франкън, разбира се.

Кийтинг се изпъна на стола и Тухи видя в очите му страх, недоволство, истинска враждебност. Тухи спокойно посрещна погледа му. Кийтинг отстъпи, отпусна се и каза умоляващо:

— Господи, Елсуърт, та аз не я обичам.

— Не съм и помислял, че я обичаш. Но все забравям, че средностатистическият мъж отдава прекалено голямо значение на любовта… на сексуалната любов.

— Аз не съм средностатистически мъж — каза Кийтинг отегчено. Възрази автоматично, не особено убедително.

— Изправи се, Питър. Нямаш героичен вид, както си се свил.

Кийтинг рязко се изправи на стола. На лицето му се изписа тревога и гняв. Каза:

— Наясно съм, че искаш да се оженя за Доминик. Защо? Какво значение има за теб?

— Сам си отговори на въпроса, Питър. Какво значение би могло да има за мен? Но ние говорехме за любов. Сексуалната любов, Питър, е дълбоко егоистична емоция. А егоистичните емоции не носят щастие. Съгласен ли си? Тази вечер например можеше да изпълни сърцето на егоиста. Изпита ли щастие, Питър? Не си прави труда, драги, излишно е да ми отговаряш. Исках само да изтъкна, че човек не бива да се осланя на импулсивните си реакции. Желанията ни са толкова маловажни! Човек не намира щастието, докато не си даде

сметка за това. Помисли за тази вечер. Ти, драги ми Питър, беше най-маловажната личност. И точно така трябва да бъде. Не е важен онзи, който е създал нещата, а онези, за които ги е създал. Но ти не си в състояние да го разбереш и затова не усети възторга, който заслужаваше.

— Така е — прошепна Кийтинг. Не би го признал пред никой ДРУГ.

— Не изпита възвишената гордост на себеотрицанието. Едва когато се научиш да преодоляваш напълно егото си, когато се научиш да се надсмиваш на дребни сантименталности като нищожните си сексуални влечения — едва тогава ще постигнеш извисяването, което очаквам от теб.

— Ти… така ли мислиш за мен, Елсуърт? Наистина ли?

— Нямаше да съм тук, ако не мислех така. Но да се върнем към любовта. Себичната любов, Питър, е голямо зло — както всичко себично. Винаги носи страдание. Не разбираш ли защо? Себичната любов е проява на дискриминация, на предпочитание. Тя е проява на несправедливост към всяко човешко същество на земята, на което отнемаш обичта, за да я дариш произволно на някого. Трябва да обичаш еднакво всички хора. Човек може да се извиси до това благородно чувство, само ако задуши дребните си егоистични предпочитания. Те са порочни и суетни, защото противоречат на основния космически закон — изначалното равенство между хората.

— Да не би да искаш да кажеш — попита Кийтинг с внезапен интерес, — че в дълбоко философски смисъл всички сме равни? Всички ние, хората?

— Разбира се — каза Тухи.

Кийтинг се изненада колко приятно и топло му подейства тази мисъл. Нямаше значение, че тя го приравнява с всеки джебчия в тълпата, която се събра вечерта заради неговата сграда. Тази мисъл премина смътно в главата му, но не го смути, макар че бе в разрез с неудържимия стремеж към превъзходство, който го бе тласкал цял живот. Противоречието беше без значение. Не мислеше нито за вечерта, нито за тълпата. Мислеше за човека, който отсъстваше тази вечер.

— Знаеш ли, Елсуърт — каза Кийтинг и се наведе, обзет от неловко задоволство, — аз… предпочитам разговорите с теб пред

всичко останало, пред абсолютно всичко друго. Сега можех да съм на толкова много други места… но съм по-щастлив, като седя тук с теб. Понякога се чудя как бих се оправил без теб.

— Така трябва да бъде. Нали приятелите са точно затова? — каза Тухи.

Същата зима годишният бал с маски беше небивало бляскав и впечатляващ. Атълстън Бийсли, главният организатор, бе озарен според собствените си думи от гениална идея: покани всички архитекти да се маскират с костюми, напомнящи за най-добрите им сгради. Настъпи истински фурор.

Питър Кийтинг стана звездата на вечерта. Изглеждаше възхитителен като „Космо-Слотник Билдинг“. От глава до пети бе покрит с точно копие от папиемаше на прочутата си сграда. Лицето му не се виждаше, но ясните му очи надничаха иззад прозорците на горния етаж, а пирамидата на покрива бе като корона на главата му. Колонадата опираше в диафрагмата, а пръстът му се показваше шеговито през огромната входна врата. Краката му се движеха свободно, с обичайната елегантност в безупречните официални панталони и лачените обувки.

Гай Франкън беше силно впечатляващ като „Фринк Нашънъл Банк“, нищо че костюмът изглеждаше малко по-обемист от оригинала, за да има място за корема му. В Адрианова факла над главата му светеше истинска електрическа крушка, захранвана от миниатюрна батерия. Ралстън Холкъм беше внушителен щатски капитолий, а Гордън Л. Прескът изглеждаше много мъжествен като зърнен силоз. Юджийн Петингил разхождаше върху кльощавите си изкривени старчески крака копие на луксозния хотел на Парк Авеню, а очилата му с рогови рамки надничаха изпод величествената кула. Двама шегобийци започнаха дуел, мушкайки се един друг в коремите с прочути небостъргачи — забележителности на града, които приветстват корабите, идващи от океана. Беше изключително забавно.

Мнозина архитекти, особено Атълстън Бийсли, се възмущаваха от Хауърд Роурк, който беше поканен, но не дойде. Мислеха, че ще се маскира като „Енрайт Хауз“.

Доминик спря в коридора и загледа надписа на вратата: „ХАУЪРД РОУРК, АРХИТЕКТ.“

Не бе виждала кантората му. Дълго време си бе налагала да не идва тук. Трябваше обаче да разгледа мястото, където той работи.

Секретарката в приемната се смая, когато Доминик й каза името си. Веднага съобщи на Роурк за посетителката.

— Заповядайте, госпожице Франкън — каза тя.

Роурк се усмихна, виждайки я в кабинета си. Усмихна се леко, без изненада.

— Знаех, че ще дойдеш някой ден. Искаш ли да те разведа из кантората?

— Какво е това? — попита тя.

Ръцете му бяха изцапани с глина. На дълга маса, сред разпилени незавършени скици, стоеше глинен макет на сграда, груб етюд от ъгли и тераси.

— „Аквитания“ ли? — попита тя.

Той кимна.

— Винаги ли правиш макет?

— Не. Невинаги. Понякога. Тук има голям проблем. Известно време ще го разучавам по този начин. Сигурно ще стане любимата ми сграда — толкова е трудна.

— Продължавай. Искам да погледам как работиш. Имаш ли нещо против?

— Ни най-малко.

След миг забрави за присъствието й. Тя седна в един ъгъл и загледа ръцете му. Видя как моделират стени. После смачкаха част от постройката и започнаха да я градят отново бавно, търпеливо, със странна увереност в колебанието. Дланта му изглади голяма равнина, един ъгъл изникна в пространството от движението на ръката му, преди да го извае от глина.

Тя стана и отиде до прозореца. Далечните сгради долу изглеждаха с размерите на макета на масата. Стори й се, че ръцете му моделират стъпаловидните тераси, ъглите, покривите на всички здания на града, рушат ги и отново ги моделират. Ръката й се раздвижи разсеяно, следвайки очертанията на далечна стъпаловидна сграда.

Изпита усещане за физическо притежание — усещане, вдъхнато й от него.

Върна се до масата. Кичур коса бе паднал върху лицето му, наведено съсредоточено над макета. Не гледаше към нея, а към ваянието под пръстите си. Ръцете му сякаш обхващаха тялото на друга жена. Тя се облегна на стената, отмаляла от неудържимо плътско удоволствие.

В началото на януари първите стоманени колони се издигнаха от изкопите на „Корд Билдинг“ и хотел „Аквитания“. Роурк се зае с проекта на Храма.

Завърши първите скици и каза на секретарката си:

— Открийте Стивън Малъри.

— Малъри, ли господин Роурк? Кой… О, да, скулпторът стрелец.

— Моля?

— Нали той стреля по Елсуърт Тухи?

— Така ли? Да, наистина.

— Същия ли имате предвид, г-н Роурк?

— Да.

Цели два дни секретарката звъня на търговци на художествени произведения, на галерии, архитекти и вестници. Никой не можа да й каже какво е станало със Стивън Малъри, нито къде може да бъде намерен. На третия ден тя каза на Роурк:

— Намерих един адрес, в Гринидж Вилидж, казаха ми, че може би е неговият. Няма телефон. — Роурк й продиктува писмо, в което помоли Малъри да се обади в кантората му.

Писмото не бе върнато обратно. Измина цяла седмица, без да се получи отговор. После Стивън Малъри се обади по телефона.

— Ало? — каза Роурк, когато секретарката му прехвърли обаждането.

— Стивън Малъри е на телефона — каза груб младежки глас. След тези думи настъпи нетърпеливо, агресивно мълчание.

— Бих искал да се срещнем, г-н Малъри. Може ли да се видим в кантората ми?

— По какъв повод?

— За поръчка, разбира се. Искам да изработите нещо за една моя сграда.

Последва дълго мълчание.

— Добре — каза Малъри. Гласът му прозвуча гробовно. — Каква сграда?

— Храмът на Стодард. Може би сте чули…

— Да, чух. Вие го проектирате. Мигар има някой, който да не е чул? Ще ми плащате ли колкото на рекламния агент?

— Не аз плащам на рекламния агент. Ще ви платя колкото поискате.

— Знаете, че няма да е много.

— Кога ще ви е удобно да дойдете?

— По дяволите, кажете вие. Знаете, че нямам работа.

— Утре следобед в два часа добре ли е?

— Добре. — Добави: — Не ми харесва гласът ви.

Роурк се засмя.

— А на мен вашият ми харесва. Заповядайте утре в два.

— Добре. — Малъри затвори телефона.

Роурк остави слушалката и продължи да се смее. Но усмивката му внезапно изчезна. Загледа се в телефона със сериозно лице.

Малъри не се яви. Минаха три дни без вест от него. Накрая Роурк лично тръгна да го търси.

Малъри живееше в къща със стаи под наем. Къщата от кафяв пясъчник се рушеше. Беше на неосветена улица, миришеше на рибен пазар. На партера, от двете страни на тесния вход, имаше пералня и обущар. Мърлявата хазайка каза:

— Малъри? На петия етаж, в дъното. — Отдалечи се, тътрейки равнодушно крака.

Роурк изкачи изкривените дървени стълби, осветени с електрически крушки. Те бяха закрепени по плетеница от тръби. Почука на мръсна врата.

Вратата се отвори. На прага застана мършав млад мъж с рошава коса, с изпъкнали устни и с най-изразителните очи, които Роурк бе виждал.

— Какво искате? — попита грубо.

— Господин Малъри?

— Да.

— Аз съм Хауърд Роурк.

Малъри се изхили, облегна се на рамката на вратата и подпря ръка на срещуположния край. Нямаше никакво намерение да се отдръпне. Очевидно беше пиян.

— Виж ти! Идвате лично.

— Може ли да вляза?

— Защо?

Роурк седна на перилото.

— Защо не дойдохте на срещата?

— Срещата ли? А, да. Добре де, ще ви кажа — каза мрачно Малъри. — Ето какво стана: наистина мислех да дойда, така беше, тръгнах към кантората ви, но по пътя минах край един киносалон, където даваха „Две глави на една възглавница“. Влязох, защото трябваше да гледам „Две глави на една възглавница“. — Ухили се, облегнат на протегнатата си ръка.

— По-добре ме пуснете да вляза — каза спокойно Роурк.

— По дяволите, влезте.

Стаята беше истинска дупка. В единия ъгъл имаше неоправено легло, разхвърлени вестници и стари дрехи, газов котлон, евтини репродукции на отвратителен пейзаж с кафяви пасища и овце. Нямаше нито рисунки, нито скулптури, нямаше и намек за професията на обитателя.

Роурк свали няколко книги и един тиган от единствения стол и седна. Малъри застана прав пред него, ухилен и леко залитащ.

— Не го правите като хората — каза Малъри. — Не се прави така. Трябва съвсем да сте изпаднали, за да тичате след някакъв си скулптор. Прави се по следния начин: каните ме да дойда в кантората ви и първия път, когато дойда, вас ви няма. Втория път ме оставяте да ви чакам час и половина, после излизате в приемната, ръкувате се с мен, питате ме дали познавам семейство Уилсън от Подънк, казвате ми колко е хубаво, че имаме общи приятели, но ужасно бързате и скоро ще ми се обадите да обядваме заедно и тогава ще говорим за работата. Изчаквате два месеца и едва тогава ми давате поръчката. После казвате, че изобщо не ме бива, че не ставам за нищо, хвърляте работата ми на боклука и наемате Валериън Бронсън, който се справя отлично. Така се прави. Само че не и този път.

Той обаче наблюдаваше съсредоточено Роурк с професионална увереност. Докато говореше, арогантността в гласа му постепенно отслабна. Произнесе последните изречения равно и отпаднало.

— Не — каза Роурк, — не и този път.

Младежът стоеше и го гледаше мълчаливо.

— Нали вие сте Хауърд Роурк? — попита. — Харесвам вашите сгради. Затова не исках да дойда при вас. За да не ми се повдига всеки път, като ги погледна. Искаше ми се и занапред да си мисля, че са проектирани от човек, който им е лика-прилика.

— А ако е така?

— Такива неща не се случват.

Седна на ръба на разхвърляното легло и се отпусна напред. Погледът му претегляше като чувствителна везна чертите на Роурк. Преценяваше го безочливо и открито.

— Слушайте — каза Роурк отчетливо и много внимателно, — искам да направите статуя за Храма на Стодард. Дайте ми лист хартия и веднага ще ви напиша договор. Ще ви платя един милион долара неустойка, ако наема друг скулптор или ако вашата работа остане неизползвана.

— Можете да говорите нормално. Не съм пиян. Не напълно. Разбирам.

— Е?

— Защо избрахте мен?

— Защото сте добър скулптор.

— Това не е вярно.

— Че сте добър ли?

— Не. Че сте ме избрали заради това. Кой ви поръча да ме наемете?

— Никой.

— Да не би да е някоя жена, с която съм преспал?

— Не познавам нито една жена, с която сте преспали.

— Или имате проблем с бюджета за строежа?

— Не. Бюджетът е неограничен.

— Може би ме съжалявате?

— Не. Защо да ви съжалявам?

— Или искате да се вдигне шум около случая с изстрела срещу Тухи?

— Бога ми, няма такова нещо!

— Добре тогава, защо?

— Оставете тия глупости. Причината е много проста.

— И каква е тя?

— Харесвам вашата работа.

— Разбира се. Всички казват така. Всички трябва да говорим така и да си вярваме. Представете си какво ще стане, когато истината излезе наяве! Чудесно, харесвате работата ми. А каква е истинската причина?

— Харесвам работата ви.

Малъри заговори разпалено и трезво.

— Искате да кажете, че сте виждали мои скулптури и сте ги харесали — вие — самият вие, сам, без някой да ви е казал, че трябва да ги харесате, нито защо да ги харесате. Решили сте, че избирате мен по тази причина, единствено по тази причина, без да знаете нищо за мен, нито да се поинтересувате, само заради работата ми и… заради онова, което сте видели в нея, единствено заради това сте решили да наемете мен и сте си направили труда да ме намерите, да дойдете дотук и да търпите обидите ми — само защото сте видели — оценили сте ме по видяното и искате да ме наемете? Това ли искате да кажете?

— Точно това — каза Роурк.

Потресен, Малъри отвори широко очи. Поклати глава и каза съвсем просто, в опит да се успокои:

— Не може да бъде.

Целият се сви. Отпадналият му глас стана умоляващ.

— Слушайте, господин Роурк. Няма да ви се сърдя. Само искам да знам. Ясно е, че сте решили да ме склоните да работя за вас. Ясно ви е, че така ще стане, ще ме наемете съвсем лесно, няма да се налага да подписвате договор за милион долара. Вижте тази стая — ясно е, че ще работя за вас. Защо не ми кажете истината? За вас е без значение — а за мен е много важно.

— Кое е много важно за вас?

— Да не… да не… Слушайте. Мислех, че повече никой няма да поиска да работя за него. Но вие ми предлагате работа. Добре. Ще започна отначало. Не желая да мисля, че работя за някой, който… който харесва работата ми. Не бих могъл да го преживея още един път. Ще ми е по-добре, ако ми кажете. Ще… съм по-спокоен. Защо ми

разигравате театър? Аз съм никой. Няма да си помисля нищо лошо за вас, ако това ви притеснява. Не разбирате ли? Много по-почтено е да ми кажете истината. Просто и честно. Ще ви уважавам повече. Наистина, ще ви уважавам.

— Какво ти е, хлапе? Какво са ти направили? Защо говориш такива неща?

— Защото… — кресна Малъри, но гласът му секна и главата му клюмна. Прошепна: — защото в продължение на две години — ръката му бавно описа кръг, сочейки стаята — се опитвах да свикна с мисълта, че това, което сега ми казвате, не е вярно…

Роурк отиде до него, повдигна рязко брадата му и каза:

— Ти си пълен глупак. Нямаш право да се чудиш какво мисля за работата ти, какъв съм или защо съм тук. Прекалено надарен си, за да се занимаваш с такива неща. Но ако искаш да го чуеш от мен, смятам, че ти си най-добрият скулптор. Така мисля, защото твоите скулптури показват не какви са хората, а какви могат да бъдат — и какви трябва да бъдат. Защото си надскочил вероятното и ни показваш възможното, но възможното само чрез теб. Защото в твоите скулптури няма и следа от презрение към човечеството. Досега не съм виждал такива творби. Защото си изпълнен с благоговение към човека. Твоите скулптури изразяват героизма на човека. Не съм дошъл да ти правя услуга, нито от съжаление, още по-малко, защото отчаяно имаш нужда от работа. Причината да дойда при теб е проста и егоистична — по същата причина човек избира възможно най-чистата храна. Това е законът за самосъхранението, нали? Не съм дошъл заради теб, а заради себе си.

Малъри се дръпна рязко и падна на леглото по очи, с глава между протегнатите му ръце със стиснати юмруци. Захлипа и ризата на гърба му затрепери, а юмруците му бавно се извиха, заровени във възглавницата. Пред очите на Роурк беше мъж, който плачеше за първи път в живота си. Роурк седна на ръба на леглото. Не можеше да отдели поглед от сгърчените китки, колкото и да му бе непоносима тази гледка.

След известно време Малъри се надигна. Погледна Роурк и видя най-спокойното и най-добронамереното лице, на което нямаше и следа от съжаление. Нямаше нищо общо с изражението на човек, наблюдаващ чуждата агония с тайно удоволствие, наблюдаващ просяка, който има нужда от съчувствие. Нямаше нищо общо с

изражението на изгладняла душа, която се храни от унижението на другия. Роурк изглеждаше изморен, слепоочията му бяха изпънати, сякаш току-що му бяха нанесли побой. Но очите му бяха спокойни. Гледаше Малъри с ясен и разбиращ поглед, изразяващ уважение.

— Легни си — каза Роурк. — Полежи малко.

— Как си успял да оцелееш?

— Полежи, отдъхни си. После ще поговорим.

Малъри се изправи. Роурк го хвана за раменете, застави го да легне, вдигна краката му и положи главата му на възглавницата. Младежът не се съпротиви.

Отстъпвайки назад, Роурк закачи маса, отрупана с отпадъци и събори нещо на пода. Малъри се хвърли напред, опитвайки се да го грабне. Роурк му блъсна ръката и вдигна предмета.

Беше гипсова плочка, каквито се продават в евтините магазини за сувенири. На нея бе изобразено бебе, обърнато по корем, с надничаща свенливо над рамото глава. Щрихите и структурата на мускулите издаваха прекрасен талант, който не може да се скрие и е в яростно противоречие с пошлия сувенир — вулгарен и банален, роден от тромаво, неубедително и измъчено усилие. Беше вещ, предназначена за килия за мъчения.

Малъри видя как ръката на Роурк затрепери, после се дръпна назад, издигна се бавно над главата му, като че ли сгъстяваше въздуха в извивката на лакътя. Движението бе мигновено, но сякаш се проточи няколко минути. Ръката увисна неподвижно във въздуха, после се стрелна напред, плочката прелетя през стаята и се разби в стената. Малъри бе първият човек, който виждаше Роурк в пристъп на убийствена ярост.

— Роурк?

— Да?

— Роурк, иска ми се да се бяхме срещнали, преди да ми направиш предложение за работа. — Гласът му бе равен. Отпусна глава на възглавницата и затвори очи. — Така щеше да е по-просто. Знаеш ли, много съм ти благодарен. Не защото ми предлагаш работа. Нито защото може би ще ми помогнеш. А за това, което си.

Остана неподвижен на леглото, отпуснат и изтощен, като човек, отдавна преминал отвъд страданието. Роурк застана до прозореца, загледан в мизерната стая и в младежа на леглото. Обзе го усещането,

че е в очакване, че чака нещо да избухне над главите им. Беше толкова нелепо. Изведнъж разбра. Сигурно така се чувстват мъжете, когато попаднат в кратер от снаряд; тази стая не е плод на бедността, а е последица от истинска война, тя е опустошена от експлозиви, много по-страшни от всички оръжия, складирани в арсеналите по света. Война… срещу какво?… Врагът няма име, нито лице. Но този младеж е брат по оръжие, ранен в битката, и Роурк се е надвесил над него, обзет от странно непознато чувство, от желание да го вдигне на ръце и да го отнесе на сигурно място… Но никой не знае къде е нито адът, нито раят… Замисли се за Кент Лансинг, опитваше се да си спомни нещо, което му бе казал Кент Лансинг…

Малъри отвори очи и се подпря на лакът. Роурк притегли стола до леглото и седна.

— Хайде, говори. Говори за нещата, които наистина искаш да разкажеш. Не ми говори за семейството си, за детството, за приятелите си или за чувствата си. Говори ми за нещата, които мислиш.

Малъри го изгледа смаяно и прошепна:

— Как разбра?

Роурк се усмихна, но не каза нищо.

— Как разбра какво ме унищожава? Бавно, от години, подтиквайки ме да мразя хората, макар че не искам да мразя… И на теб ли ти е познато? Случвало ли ти се е най-добрите ти приятели да обичат всичко, свързано с теб… с изключение на нещата, които наистина имат значение? И най-важното нещо в теб да е нищо за тях, нищо, нито дори звук, който да разпознават. Ти наистина ли искаш да ме изслушаш? Наистина ли искаш да знаеш какво правя и защо го правя, да знаеш какво мисля? Не ти ли е досадно? Мигар е важно за теб?

Роурк остана с него с часове. Малъри му разказа за работата си, за мислите, вдъхновили работата му, за мислите, оформили живота му. Говореше жадно, като изхвърлен на брега удавник, който се опиянява от огромните глътки чист въздух.

Малъри дойде в кантората на Роурк на следващата сутрин. Роурк му показа скиците на Храма. Заставайки пред чертожната маса, изправен пред поставената задача, Малъри се промени; несигурността

му изчезна, не остана следа от болката. Пое скицата с рязко и сигурно движение на ръката, като войник на пост. Движението показа, че нищо преживяно и изстрадано не е в състояние да промени онова, което е вътре в него и което сега е призовано към действие. Излъчваше непоклатима и безлична увереност. Държеше се с Роурк като с равен.

Дълго време разглежда чертежите, после вдигна глава. Изражението му бе изцяло под контрол, с изключение на очите.

— Харесва ли ти? — попита Роурк.

— Не използвай празни думи.

Взе една от скиците и отиде до прозореца. Очите му се местеха от скицата към улицата, от улицата към лицето на Роурк и пак към скицата.

— Изглежда невъзможно — изрече той. — Това… и тази гледка. — Посочи със скицата към улицата.

На ъгъла долу имаше зала за билярд, жилищна кооперация с коринтски портал, рекламно табло за мюзикъл на Бродуей, простор с розово-сиво бельо, веещо се на един покрив.

— Сякаш е невъзможно в един и същ град, на същата земя — каза Малъри. — Но ти си го направил възможно… Вече никога няма да се страхувам.

— От какво?

Малъри внимателно остави скицата на масата и отвърна:

— Вчера ми каза нещо за първия закон. Закон, който изисква човек да се стреми към най-доброто… Беше странно… Непризнатият гений — това е стара история. Замислял ли си се за нещо много по-лошо — за гения, който се радва на твърде голямо признание?… Че много хора са жалки глупци, които не виждат най-доброто — това е дреболия, на която човек не бива да се ядосва. Разбираш ли обаче защо има хора, които го виждат, но не го искат?

— Не.

— Не. Няма и да разбереш. Цяла нощ мислих за теб. Не можах да мигна. Знаеш ли каква е твоята тайна? Твоята чистота.

Роурк се изсмя на глас и погледна младежа в лицето.

— Не — каза Малъри, — не е смешно. Знам какво говоря — а ти не знаеш. Няма как да знаеш. Всичко в теб е толкова чисто и здраво, че дори не можеш да си представиш болестта. Знаеш, че я има, но всъщност не вярваш в нея. А аз съм по-мъдър от теб за някои неща,

защото съм по-слаб. Разбирам другата страна. Именно тя ми направи… онова, което видя вчера.

— То свърши.

— Сигурно. Макар и не съвсем. Вече не се страхувам. Но знам, че страхът съществува. Познавам този страх. Ти трудно можеш да го разбереш. Слушай, какво е най-ужасното преживяване, което можеш да си представиш? За мен е да ме затворят невъоръжен в заключена килия с хищен лигав звяр или маниак с разяден от зараза мозък. Тогава човек разполага само с гласа си — с гласа и мисълта си. Ще крещи на тази твар защо не трябва да го докосва, ще изрече най-красноречивите и необорими думи, ще стане носител на абсолютната истина. Ще види как го гледат живи очи и ще осъзнае, че създанието не може да го чуе, че думите не могат да стигнат по никакъв начин до него, но то диша и се движи с някаква своя цел. Ето, това е страхът. Той е надвиснал над света и дебне сред хората, той е също като онази твар, неясен, немислещ и напълно необуздан, но със своя цел и лукавство. Не съм страхливец, но ме е страх от него. И знам само, че съществува. Не знам каква е целта му, нито познавам естеството му.

— Принципът, в името на който действаше деканът — каза Роурк.

— Моля?

— Чудя се от време на време… Малъри, защо се опита да застреляш Елсуърт Тухи? — видя очите на младежа и добави. — Няма нужда да ми казваш, ако не ти се говори за това.

— Не искам да говоря за това — каза напрегнато Малъри. — Но очаквах да ми зададеш този въпрос.

— Сядай — каза Роурк. — Ще говорим за поръчката.

Малъри изслуша внимателно Роурк, който му разказа за сградата и за това, което очаква от скулптора. В заключение каза:

— Само една скулптура. Мястото й ще е тук. — Показа му на скицата. — Тя ще е център на сградата. Ще бъде статуя на гола жена. Ако осмислиш сградата, ще си изясниш каква трябва да е скулптурата. Човешкият дух. Героичното в човека. Стремежът и проявлението му. Извисен в извисяващ по своята същност. Търсещ Бог и намиращ себе си. Доказващ, че няма нищо по-възвишено от собствената му форма… Ти си единственият, който може да го направи.

— Да.

— Ще работиш така, както работя аз за клиентите си. Знаеш какво искам — останалото зависи от теб. Направи го както желаеш. Бих ти препоръчал жена за модел, но ако тя не отговаря на изискванията ти, избери която ти решиш.

— На коя си се спрял?

— Доминик Франкън.

— Господи!

— Познаваш ли я?

— Виждал съм я. Да можех да я имам… Господи! Няма по-подходяща от нея. Тя… — Той млъкна. Добави отпаднало: — Няма да се съгласи да позира. Не и за теб.

— Ще се съгласи.

Гай Франкън се опита да възрази, когато узна за предложението.

— Слушай, Доминик — каза гневно, — има граници. Наистина има граници — дори за теб. Защо го правиш? Защо… и на всичкото отгоре за сграда на Роурк? След всичко, което си изрекла и извършила срещу него — изненадваш ли се, че хората говорят? На никого не би му пукало, никой не би забелязал, ако беше някой друг. Но ти… и Роурк! Където и да отида, само за това ме питат. Какво да правя?

— Поръчай си репродукция на статуята, татко. Ще бъде красива.

Питър Кийтинг избягваше темата. Но на един прием се видяха с Доминик и той я попита, макар че бе решил да не задава никакви въпроси:

— Наистина ли ще позираш за статуя за храма на Роурк?

— Да.

— Доминик, не ми харесва.

— Така ли?

— О, извинявай. Знам, че нямам право… Само че… Само че не искам да се сприятеляваш с Роурк. Не и с Роурк. С всеки друг, но не и с Роурк.

Тя прояви интерес:

— Защо?

— Не знам.

Почувства се неловко от любопитния й изучаващ поглед.

— Може би — измънка, — защото ми се е струвало несправедливо, че се отнасяш с такова презрение към неговата работа. Разбира се, аз бях доволен от твоето отношение, но ми се е струвало, че не е справедливо от твоя страна.

— Така ли, Питър?

— Наистина. Но той не ти харесва като човек, нали?

— Не, не ми харесва като човек.

Елсуърт Тухи не скри раздразнението си.

— Твърде неразумно от твоя страна, Доминик — каза й той, когато останаха насаме в кабинета й. Гласът му звучеше рязко.

— Зная.

— Няма ли да си промениш решението и да откажеш?

— Няма да си променя решението, Елсуърт.

Той седна и вдигна рамене. След малко се усмихна.

— Добре, скъпа, прави каквото си намислила.

Тя проследи с молив няколко реда на един лист, без да продума.

Тухи запали цигара.

— Значи е избрал Стивън Малъри за скулптурата — каза той.

— Да. Странно съвпадение, нали?

— Няма никакво съвпадение, скъпа. Няма такива съвпадения. Зад тях има основен закон. Макар да съм уверен, че на него не му е известен и че никой не му е помогнал при избора.

— Да разбирам ли, че одобряваш?

— С цялото си сърце. Всичко си идва по местата.

— Елсуърт, защо Малъри се опита да те убие?

— Нямам никаква представа. Не знам. Мисля, че г-н Роурк знае. Може би знае. Между другото, кой те избра да позираш за тази статуя? Роурк или Малъри?

— Не е твоя работа, Елсуърт.

— Разбирам. Роурк.

— Между другото казах на Роурк, че ти си убедил Хоптън Стодард да го наеме.

Ръката с цигарата за миг увисна във въздуха, после насочи цигарата към устата му.

— Така ли? Защо?

— Видях чертежите на храма.

— Толкова ли е добър?

— По-добър, отколкото можеш да си представиш, Елсуърт.

— Как реагира той, като му каза?

— Никак. Смя се.

— Така ли? Колко мило. Струва ми се, че скоро ще се смеят още много хора.

През дългите зимни месеци Роурк рядко спеше повече от три часа на нощ. От него се излъчваше жизненост, сякаш тялото му захранваше с енергия всички наоколо. Енергията протичаше през стените на кантората му към три точки на града: кулата от мед и стъкло „Корд Билдинг“ в центъра на Манхатън, хотел „Аквитания“ в южната част на Сентръл Парк и Храма на една скала над река Хъдсън, далеч на север по „Ривърсайд Драйв“.

Когато имаха време да се срещнат, Остин Хелър го наблюдаваше с наслада и удоволствие.

— Когато трите сгради бъдат готови, Хауърд, никой не ще може да те спре. Никога повече. Опитвам се да си представя колко далеч можеш да стигнеш. Винаги съм имал слабост към астрономията.

Една мартенска вечер Роурк стоеше зад високата ограда, издигната около строежа на Храма, както бе наредил Стодард. Първите каменни блокове, служещи за основа на бъдещите стени, се издигаха над земята. Беше късно и работниците си бяха тръгнали. Строежът беше пуст, откъснат от света и потънал в мрак. Но небето грееше, светло в сравнение с нощта долу, сякаш светлината се бе задържала след обичайния час, за да предизвести наближаващата пролет. От реката прокънтя корабна сирена, чийто звук като че ли дойде от далеч, през много мили тишина. Дървената барака, построена за студио на Стивън Малъри, все още светеше. Доминик му позираше.

Храмът беше замислен като малка постройка от сив варовик с хоризонтални линии. Тези линии нямаше да се устремяват към небето, защото бяха свързани със земята. Простираше се над земята, като протегнати от раменете ръце, с длани обърнати надолу в мълчаливо съгласие. Не се притискаше към земята, нито се кланяше към небето. Сякаш теглеше земята нагоре, а няколкото вертикални колони теглеха небето надолу. Пропорциите му се съотнасяха към човешкия ръст така, че човек да не се чувства смален. Храмът бе предназначен да откроява

човека като единствен абсолют, като мярка за съвършенство, по която да се равняват всички измерения. Влизайки в храма, човек трябваше да усети пространството изваяно около самия него, сякаш е очаквало неговото влизане, за да заеме окончателната си форма. Беше място, изпълнено с радост и тих възторг. Място, където човек идва, за да се почувства безгрешен и силен, да намери духовен мир, който може да почерпи единствено от своята слава.

Вътре нямаше друга украса, освен стъпаловидните издатини на стените и големите прозорци. Пространството не бе затворено под куполи, а открито за земята наоколо, за дърветата, реката и слънцето, за силуета на града в далечината, небостъргачите и човешките постижения на земята. В дъното, срещу входа, на фона на града, беше статуята на голо човешко тяло.

В тъмнината все още нямаше нищо, освен първите камъни, но Роурк мислеше за готовата постройка, усещаше я в ставите на пръстите си, помнеше движенията на молива, когато бе проектирал храма. Неспирно мислеше за него. Тръгна през грубия неравен терен към бараката на скулптора.

— Един момент — каза гласът на Малъри, когато почука.

В бараката Доминик слезе от издигнатото място, на което позираше, и се наметна с един халат. Малъри отвори вратата.

— Ти ли си? Помислихме, че е пазачът. Какво те носи насам толкова късно?

— Добър вечер, г-це Франкън — каза Роурк. Тя леко му кимна. — Извинявай, че ви прекъснах, Стив.

— Няма проблем. Не напредваме много. Тази вечер Доминик не успява да постигне това, което искам от нея. Сядай, Хауърд. Колко е часът, по дяволите?

— Девет и половина. Ако ще стоите до късно, искаш ли да ви поръчам вечеря?

— Не знам. Да изпушим по цигара.

Бараката беше с небоядисано дюшеме и голи дървени греди. В единия ъгъл грееше чугунена печка. Малъри се движеше вътре като феодален господар, с петна от глина по челото си. Пушеше нервно, кръстосвайки помещението.

— Искаш ли да се облечеш, Доминик? — попита той. — Едва ли ще успеем да свършим нещо повече тази вечер. — Тя не отговори.

Стоеше и гледаше Роурк. Малъри стигна до дъното на стаята, обърна се рязко и се усмихна на Роурк: — Защо не си идвал тук досега, Роурк? Разбира се, ако съм много зает, ще те изхвърля. Между другото, какво правиш тук по това време?

— Прииска ми се да погледна строежа тази вечер. Не можах да дойда по-рано.

— Това ли искаш, Стив? — попита внезапно Доминик. Свали халата и отиде гола до постамента. Малъри премести поглед от нея към Роурк и обратно към нея. Видя точно това, което се опитваше да види цял ден. Тялото й стоеше пред него изпънато и напрегнато, с изправена назад глава, с ръце отстрани и длани, сочещи навън, както бе стояла дни наред. Но сега тялото й беше живо, толкова неподвижно, че сякаш тръпне и изрича онова, което той иска да чуе: гордо, почтително, очаровано отдаване на някакво нейно видение. Това бе мигът преди фигурата да се залюлее и пречупи, мигът, докоснат от отразеното й видение.

Цигарата на Малъри литна в стаята.

— Стой така, Доминик! — изкрещя той. — Задръж! Задръж!

Той бе до стенда си, още преди цигарата да падне на земята.

Малъри заработи. Доминик стоеше без да помръдне, а Роурк се изправи срещу нея, облегнат на стената.

През април стените на Храма се издигнаха на начупени линии над земята. В лунните нощи излъчваха мека, приглушена, подводна светлина. Високата ограда стоеше на стража около тях.

След работния ден четирима души често оставаха на строежа — Роурк, Малъри, Доминик и Майк Дъниган. Майк се бе хващал на работа на всеки един от строежите на Роурк.

Четиримата оставаха заедно в дървената барака на Малъри, след като всички други си бяха тръгнали. Мокро платно покриваше незавършената статуя. Вратата на бараката беше отворена, за да влиза топлината на пролетната нощ. Отвън висеше клон на дърво с три нови листа на фона на черното небе. Звездите потрепваха като водни капчици по ръбовете на листата. В бараката нямаше столове. Малъри приготвяше хотдог и кафе на чугунената печка. Майк седеше на постамента за модела и пушеше лула. Роурк лежеше на пода, облегнат

на лакти. Доминик седеше на кухненска табуретка, наметната с тънък копринен халат. Стъпваше боса на дъските.

Не говореха за работата. Малъри разказваше неприлични историйки и Доминик се смееше като дете. Не си казваха нищо особено, произнасяха изречения, които имаха смисъл само заради звученето на гласовете и топлото веселие, заради спокойствието на пълния отдих. Бяха просто четирима души, на които им е добре заедно. Стените, издигащи се в мрака отвъд отворената врата, бяха причината за техния отдих и им даваха усещане за лекота. Всички заедно работеха за тази сграда. Тя бе като тиха хармония, на чийто фон звучаха гласовете им. Роурк се смееше така, както Доминик не го бе чувала да се смее никъде другаде, с отпуснати и подмладени устни.

Оставаха до късно през нощта. Малъри наливаше кафе в сбирщина пукнати чаши. Ароматът на кафето се сливаше с аромата на пролетните листа.

През май строежът на хотел „Аквитания“ бе спрян.

Двама от собствениците загубиха всичко на фондовата борса; парите на трети бяха блокирани от съдебно дело за оспорвано наследство; четвърти незаконно присвои дяловете на друг. Съдружието се разпадна в лавина от съдебни дела, които щяха да се точат години. Сградата трябваше да чака недовършена.

— Ще оправя нещата, дори ако се наложи да убия няколко от тях — каза Кент Лансинг на Роурк. — Ще я изтръгна от ръцете им. Някой ден двамата с теб ще завършим хотела. Но ще отнеме време. Вероятно дълго време. Няма да ти казвам да бъдеш търпелив. Хора като теб и мен оцеляват след първите си петнадесет години, защото се сдобиват с търпение на китайски екзекутор и кожата им става като броня на боен кораб.

Елсуърт Тухи се засмя, сядайки на ръба на бюрото на Доминик.

— Недовършената Симфония, слава богу — каза той.

Доминик използва израза в своята рубрика. „Недовършената Симфония в южната част на Сентръл Парк“, написа тя, но спести „слава богу“. Прозвището стана популярно. Посетителите се заглеждаха в странния скъпоструващ строеж на централната улица, зеещ с празни прозорци, полуизмазани стени и голи греди и питаха

защо е изоставен. Хора, които никога не бяха чували за Роурк или за историята на строежа, се подсмихваха и отговаряха: „О, това е Недовършената Симфония.“

Късно през нощта Роурк заставаше от другата страна на улицата, под дърветата в парка, и гледаше черната мъртва грамада сред осветените сгради от градския силует. Ръцете му се раздвижваха, сякаш усещаха глинения макет; дланта му се насочваше към начупената стена, но инстинктивното завършващо движение срещаше само въздух.

Понякога си налагаше да обикаля из строежа. Ходеше по разклатени дъски над бездната, прекосяваше стаи без таван и стаи без под, към зеещите ръбове, където носещите греди стърчаха като кости през разкъсана кожа.

В една стаичка в задната част на приземния етаж живееше стар пазач. Познаваше Роурк и го оставяше да се скита из строежа. Веднъж старецът пресрещна Роурк и неочаквано каза:

— Някога имах син… почти. Роди се мъртъв.

Нещо го накара да изрече тези думи. Погледна към Роурк, без да е напълно сигурен какво е искал да каже. Но Роурк се усмихна със затворени очи и сложи ръка на рамото на стареца. После си тръгна.

Ходеше там само през първите седмици. После си наложи да забрави „Аквитания“.

Една октомврийска вечер Роурк и Доминик обхождаха заедно завършения Храм. Оставаше седмица до официалното му откриване, насрочено за деня след завръщането на Стодард. Никой не го бе виждал, освен хората, които работиха на строежа.

Беше ясна и притихнала вечер. Около Храма цареше пустота и тишина. Червените отблясъци от залеза по варовиковите стени бяха като първи утринни лъчи.

Дълго гледаха Храма. После влязоха вътре и застанаха пред мраморната статуя, без да си проговорят. Сенките в изваяното пространство наоколо сякаш бяха оформени от същата ръка, която бе изваяла и стените. Гаснещата светлина изтичаше в овладян ред, като отделни изречения от реч, в която се включват един след друг елементите на стените.

— Роурк…

— Кажи, скъпа?

— Не… нищо…
Тръгнаха към колата. Ръката му стискаше китката й.

XII

Откриването на Храма на Стодард беше обявено за 1 ноември следобед.

Рекламният посредник беше свършил добра работа. Хората говореха за събитието, за Хауърд Роурк, за архитектурния шедьовър, който градът очакваше.

Сутринта на 31 октомври Хоптън Стодард се върна от околосветското пътешествие. Елсуърт Тухи го посрещна на пристанището.

Сутринта на 1 ноември Хоптън Стодард публикува кратко изявление, че няма да има откриване, без да даде никакво обяснение.

Сутринта на 2 ноември в „Ню Йорк Банър“ излезе рубриката „Един тих глас“ на Елсуърт М. Тухи със заглавие „Кощунство“. Там пишеше следното:

Тук Моржът каза бавно:
— Време дойде
да поговорим за неща, като:
обуща, Хауърд Роурк, параходи,
за зеле и крале,
защо морето ври и кипи,
и има ли Роурк криле.

Не е наша работа — ако перифразираме един философ, когото не харесваме — да бъдем мухоловки, но когато някоя муха си внуши, че е велика, най-добрите от нас трябва да се унижат и да се заемат с малко изтребване.

Напоследък много се говори за някой си Хауърд Роурк. Тъй като свободата на словото е наше свещено наследство и включва свободата човек да си губи времето, не би имало нищо лошо в тези приказки — като изключим

факта, че има толкова много занимания, далеч по-полезни от това да се говори за човек, който изглежда няма никакви заслуги, освен една започната и недовършена сграда. Не би имало нищо лошо, ако смешното не бе станало трагично — и мошеническо.

Хауърд Роурк — както повечето от вас не са чули и вероятно няма да чуят — е архитект. Преди година му беше поверена изключително отговорна поръчка. Поръчано му бе да издигне величествен паметник в отсъствието на собственика, който вярваше в него и му даде пълна свобода на действие. Ако терминологията на нашето наказателно право може да се приложи в сферата на изкуствата, трябва да кажем, че направеното от г-н Роурк е равностойно на духовна кражба.

Изтъкнатият филантроп г-н Хоптън Стодард възнамеряваше да подари на град Ню Йорк Храм на Религията — катедрала без конкретна религиозна деноминация, символизираща духа на човешката вяра. Онова, което построи г-н Роурк, може да се използва за склад — макар че всъщност не изглежда практично. Може да е публичен дом — за което е по-подходящо, като имаме предвид скулптурната украса. Но определено не е храм.

Сякаш преднамерена зла воля е опорочила всичко в тази сграда, свързано с представата за религия. Вместо да бъде аскетично затворен, самозваният храм е широко отворен, като бар в Дивия Запад. Вместо настроение на почтителност и покаяние, подхождащо на място, където човек съзерцава вечността и осъзнава нищожността на човека, тази сграда внушава разгулен оргиен екстаз. Вместо линии, устремени към небето, каквито изисква самата същност на храма като символ на стремежа на човека към нещо по-висше от нищожното му его, тази сграда е горделиво хоризонтална, с корем в калта. По този начин тя заявява привързаността си към плътското и прославя грубите удоволствия на плътта над тези на духа. Статуята на голото женско тяло на място, където хората

идват да търсят извисяване, говори сама за себе си и не се нуждае от коментар.

Влизайки в храма, човек иска да се отърси от самия себе си, да смири гордостта си, да изповяда недостойното в себе си, да моли за прошка. Той намира удовлетворение в крайната смиреност. В Божия дом най-добрата поза за човека е да коленичи. Но никой психически здрав човек не би коленичил в храма на г-н Роурк. Самото място го изключва. То внушава съвсем различни чувства: надменност, безочие, дързост, самовъзхвала. То не е Божи дом, а килия на мегаломан. Не е храм, а пълната му противоположност, дръзка подигравка към всички религии. Бихме го нарекли езически, ако не беше фактът, че езичниците са имали забележително добри архитекти.

Тази рубрика не подкрепя никое вероизповедание, но приличието изисква да зачитаме религиозните убеждения на нашите съграждани. Решихме, че трябва да обясним на обществото същността на тази умишлена атака срещу религията. Няма извинение за такова скандално кощунство.

Ако някой ни упрекне, че сме забравили функцията си да бъдем критици на чисто архитектурни стойности, можем само да кажем, че случаят не изисква критика. Грешка е да се прославя посредствеността с опит за сериозна критика. Припомнихме си някои неща, които този Хауърд Роурк е строил по-рано. Те са белязани от същата несръчност, същата некадърност на свръхамбициозен аматьор. Може всички Божии деца да имат криле, но за съжаление това не е вярно за всички Божии гении.

И това е всичко, приятели мои. Радваме се, че си изпълнихме днешното задължение. Наистина не ни е приятно да пишем некролози.

На 3 ноември Хоптън Стодард заведе дело срещу Хауърд Роурк за нарушаване на договора и злоупотреба. Поиска обезщетение на сума, достатъчна за преустройство на Храма от друг архитект.

Хоптън Стодард се остави лесно да бъде убеден. Върна се от пътешествието, смазан от универсалния спектакъл на религията и преди всичко от различните форми, под които се сблъскваше с обещанието за пъкъла по цял свят. Стигна до заключението, че животът му го обрича на възможно най-страшно бъдеще при която и да било религия. Тази мисъл разтърсваше и малкото, което бе останало от разсъдъка му. На връщане корабните стюарди решиха, че старият джентълмен е сенилен.

Още в деня, когато се върна, Елсуърт Тухи го заведе да види Храма. Тухи не каза нищо. Хоптън Стодард се вторачи и Тухи чу тракането на зъбните му протези. Храмът нямаше нищо общо нито с онова, което Стодард бе видял по света, нито с онова, което очакваше. Не знаеше какво да мисли. Погледна отчаяно към Тухи и очите му заприличаха на желиран десерт. Зачака. В този миг Тухи можеше да го убеди във всичко. Тухи заговори и каза същото, което по-късно написа в своята рубрика.

— Но ти ми каза, че този Роурк е добър! — изстена панически Стодард.

— Мислех, че е добър — отговори хладно Тухи.

— Но тогава… защо?

— Не знам — каза Тухи. Обвиняващият му поглед разкри на Стодард, че във всичко това се крие зловеща вина и тази вина е на Стодард.

Тухи мълча в лимузината на връщане към апартамента на Стодард, а Стодард го молеше да говори. Не му отвърна. Мълчанието хвърли Стодард в потрес. В апартамента Тухи го довлече до едно кресло и се изправи пред него, мрачен като съдия.

— Хоптън, знам защо се случи.

— Защо?

— Допускаш ли, че е възможно да съм те излъгал?

— Не, разбира се, че не, ти си най-големият експерт и най-честният човек на земята и аз не разбирам, просто нищо не разбирам!

— А аз разбирам. Когато ти препоръчах Роурк, имах всички основания да очаквам — такава беше преценката ми — че той ще създаде шедьовър. Но не стана така. Хоптън, знаеш ли коя сила може да осуети всички човешки намерения?

— К-коя сила?

— Бог е избрал да отхвърли по този начин твоя дар. Сметнал те е за недостоен да Му подариш храм. Можеш да заблудиш мен, Хоптън, както и всички хора, но не можеш да заблудиш Бог. Той знае, че миналото ти е много по-черно, отколкото съм подозирал.

Говори дълго, спокойно и строго. Стодард бе застинал от ужас. Накрая Тухи каза:

— Очевидно, Хоптън, не можеш да си купиш опрощение, като започваш от върха. Само хора с чисти сърца могат да издигнат храм. Трябва да преминеш през много по-смирени стъпки на изкупление, за да стигнеш до този етап. Трябва да изкупиш вината си подобно на другите хора, преди да умилостивиш Бог. Тази сграда не е предназначена да бъде храм, а институция за човешко милосърдие. Например дом за деца в неравностойно положение.

Хоптън Стодард не прие идеята.

— По-късно, Елсуърт, по-късно — изпъшка той. — Дай ми време.

Съгласи се да съди Роурк, както му предложи Тухи, за да си възстанови разходите за промени, но каза, че ще реши по-късно какви ще са те.

— Не се шокирай от онова, което ще кажа или напиша — каза Тухи, преди да си тръгне. — Ще ми се наложи да кажа неща, които не са напълно верни. Трябва да защитя репутацията си от безчестие, което е по твоя, а не по моя вина. Само помни, че си се заклел да не разкриваш кой те е посъветвал да наемеш Роурк.

На следващия ден в „Банър“ се появи „Кощунство“ и фитилът бе налице. Запали го съобщението за съдебния иск на Стодард.

Едва ли на някого би му хрумнало да поведе кръстоносен поход заради някаква сграда. Но този път бе атакувана религията; рекламният посредник бе подготвил почвата твърде добре, пружината на общественото внимание бе навита и много хора можеха да се възползват от нея.

Воят на негодувание, който се надигна против Хауърд Роурк и неговия храм изненада всички, освен Елсуърт Тухи. Свещеници заклеймяваха сградата в проповедите си. Женски клубове приемаха протестни резолюции. Някакъв Комитет на майките публикува на осма страница на вестниците гръмогласна петиция в защита на децата. В статия за същностното единство на всички изкуства известна актриса

обясни, че Храмът на Стодард е напълно лишен от структурна изразителност и разказа как навремето изиграла ролята на Мария Магдалина във внушителна библейска драма. Светска дама написа статия за екзотичните храмове, които бе видяла при опасни пътешествия из джунглата, възхвали трогателната вяра на диваците и укори модерния човек в цинизъм; Храмът на Стодард, писа тя, е симптом на разглезеност и упадък; към статията имаше снимка на дамата в брич, със строен крак, стъпил на врата на мъртъв лъв. Колежански преподавател написа писмо до редактора за духовните си преживявания и заяви, че човек не би могъл да изпита нищо духовно в място като Храма на Стодард. Кики Холкъм написа писмо до редактора за възгледите си за живота и смъртта.

Американската гилдия на архитектите публикува достолепна декларация, заклеймяваща Храма на Стодард като духовна и художествена измама. Декларации в подобен дух, но не толкова достолепни и изпъстрени с жаргон, публикуваха и Съветите на американските строители, писатели и художници. Никой не бе чувал за тях, но те бяха Съвети и затова гласът им беше важен. Хората си казваха:

— Знаеш ли, че според Съвета на американските строители този храм е архитектурен боклук? — Тези думи бяха изричани с тон, предполагащ, че човекът познава най-доброто от света на изкуството. Събеседникът му не искаше да си признае, че не е чувал за такава група, но отговаряше:

— Очаквах, че ще кажат точно това. А ти?

Хоптън Стодард получи толкова много съчувствени писма, че се почувства направо щастлив. До този момент не се бе радвал на популярност. Помисли си, че Елсуърт отново се оказва прав — хората братски му прощаваха; Елсуърт винаги беше прав.

След време по-качествените вестници забравиха за случката. Но „Банър“ продължи да я използва. За „Банър“ тя беше благодат. Гейл Уайнънд плаваше с яхтата си в Индийския океан, а Алва Скарет водеше кръстоносния поход. Това го устройваше. Нямаше нужда от внушенията на Елсуърт Тухи. Скарет се справи съвсем сам.

Пишеше за упадъка на цивилизацията и оплакваше загубата на неподправената вяра. Спонсорира конкурс за гимназисти, които да напишат есе на тема „Защо ходя на църква“. Публикува серия

илюстрирани статии на тема „Църквите от нашето детство“. Отпечата снимки на религиозната скулптура през вековете — Сфинкса, готически фигури, тотемни стълбове — и постави на видно място снимки на статуята на Доминик, със съответните възмутени коментари, но пропусна името на модела. Пускаше карикатури на Роурк като варварин с меча кожа и тояга. Написа много остроумни неща за Вавилонската кула, която не се издигнала до небето и за Икар, който не могъл да полети с восъчните си криле.

Елсуърт седеше и наблюдаваше отстрани. Предложи две дреболии: в архива на „Банър“ намери снимката на Роурк при откриването на „Енрайт Хауз“ — снимката на възторженото му лице. Пусна да я отпечатат в „Банър“ със следния текст: „Щастлив ли сте, мистър Супермен?“ Освен това накара Стодард да отвори Храма за обществеността, докато чака съдебния процес по неговия иск. Храмът привлече тълпи от хора, които драскаха нецензурни рисунки и надписи по пиедестала на статуята на Доминик.

Имаше и малцина, които дойдоха, видяха и се насладиха мълчаливо на храма. Но те бяха от онези, които не участват в обществени дебати. Остин Хелър написа гневна статия в защита на Роурк и на Храма. Но той не беше авторитет нито в архитектурата, нито в религията и статията му потъна в бурята.

Хауърд Роурк не предприе нищо.

Поискаха му изявление и той прие група репортери в кантората си. Говори спокойно:

— Нямам какво да кажа за моята сграда. Ако забъркам буламач от думи, с който да залея мозъците на хората, ще обидя и тях, и себе си. Но се радвам, че дойдохте тук и имам какво да кажа. Искам да помоля всеки човек, който се интересува от случая, да отиде и да види сградата, да я разгледа и да използва своите думи и своя собствен ум, ако желае да говори.

„Банър“ публикува интервюто по следния начин: „Г-н Роурк, който изглежда е любител на публичността, прие репортерите с арогантно безочие и заяви, че умът на обществото е буламач. Не искаше да говори, но сякаш беше съвсем наясно с рекламните възможности на ситуацията. Единственото, на което държи, както обясни самият той, е сградата му да бъде видяна от възможно най-много хора.“

Роурк отказа да наеме адвокат, който да го представлява на предстоящия процес. Каза, че сам ще се защитава и отказа да обясни точно как възнамерява да се защитава, въпреки гневните протести на Остин Хелър.

— Остин, има правила, които съм напълно съгласен да спазвам. Нося същите дрехи, каквито носят всички, ям същата храна и използвам същото метро. Но има неща, които не мога да правя по техния начин — и това е едно от тях.

— Но какво знаеш ти за съдилищата и законите? Той ще спечели.

— Какво ще спечели?

— Делото.

— Какво значение има делото? Не мога да направя нищо, за да му попреча да промени сградата. Тя е негова. Може да я взриви или да я превърне във фабрика за лепило. Може да го направи независимо дали ще спечеля делото или не.

— Но ще вземе парите ти и ще го направи с тях.

— Да. Може да вземе парите ми.

Стивън Малъри не казваше нищо. Но изражението му беше както вечерта при първата им среща с Роурк.

— Стив, кажи нещо, ако ще ти е по-лесно — каза му веднъж Роурк.

— Няма за какво да говоря — отвърна равнодушно Малъри. — Казах ти, че не вярвам да те оставят да оцелееш.

— Глупости. Излишно е да се страхуваш за мен.

— Не се страхувам за теб. Каква полза? Проблемът е друг.

Дни по-късно той седна на рамката на прозореца в стаята на Роурк и се загледа надолу към улицата. Изведнъж каза:

— Хауърд, помниш ли какво ти казах за звяра, от който се страхувам? Не знам нищо за Елсуърт Тухи. Не съм го виждал никога, преди да стрелям срещу него. Само бях чел статиите му. Хауърд, стрелях по него, защото мисля, че той знае всичко за този звяр.

Доминик дойде в стаята на Роурк вечерта, след като Стодард обяви съдебния иск. Не каза нищо. Остави си чантата на масата и започна бавно да си сваля ръкавиците. Изглежда искаше да удължи познатото движение тук, в неговата стая. Гледаше надолу, в пръстите си. После вдигна глава. Сякаш й бе известно неговото най-тежко

страдание, сякаш то бе и нейно и тя го понасяше точно по този начин, хладно, без утешителни думи.

— Грешиш — каза той. Можеха да си говорят един на друг, продължавайки разговор, който не са започвали. Гласът му беше благ. — Не се чувствам така.

— Не държа да знам.

— А аз искам да знаеш. Онова, което ти си мислиш, е много по-лошо от истината. Струва ми се, че за мен няма значение — нека го разрушат. Може би толкова много боли, че дори не усещам болка. Но едва ли е така. Ако искаш да споделиш болката с мен, не поемай повече, отколкото съм поел аз. Не съм способен да страдам цялостно — никога не съм изпитвал такова страдание. Усещам го навътре до някаква точка, но там то спира. И докато я има тази недокосната точка, болката не е истинска. Не бива да гледаш така.

— Къде спира?

— Дотам, че мога да не мисля за нищо и да не чувствам нищо, освен че съм проектирал този храм. Аз го построих. Другото не е толкова важно.

— Не трябваше да го строиш. Не биваше да го оставяш на този произвол.

— Няма значение. Дори няма значение, че ще го унищожат. Важното е, че е съществувал.

Тя поклати глава.

— Виждаш ли от какво се опитвах да те спася, когато отклонявах поръчки от теб?… Исках да предотвратя такива неща… Никой няма право да живее в твоя сграда… няма право да те докосва… по никакъв начин…

Доминик влезе в кабинета на Тухи. Той се усмихна сърдечно и добронамерено, неочаквано искрено. Закъсня да овладее усмивката, докато веждите му се смръщиха разочаровано и за миг смръщването и усмивката останаха на лицето му в смехотворно съчетание. Беше разочарован, защото тя не влезе по обичайния драматичен начин; влезе без гняв и без подигравка, като счетоводител с делова задача. Попита:

— Какво искаш да постигнеш?

Той се опита да възстанови обичайната им шеговита вражда и каза:

— Седни, скъпа. Щастлив съм, че те виждам. Съвсем честно и безпомощно щастлив. Толкова отдавна не си идвала. Очаквах те много по-рано. Получих много комплименти за онази моя статийка, но откровено казано, не ми беше забавно, исках да чуя какво ще кажеш ти.

— Какво се опитваш да постигнеш?

— Виж, скъпа, надявам се, че не си се засегнала от онова, което написах за онази твоя възвишена статуя. Реших, че ще ме разбереш — просто не можех да я подмина.

— Каква е целта на съдебния процес?

— Добре, искаш да ме накараш да говоря. И аз искам да чуя твоето мнение. Но половин удоволствие е по-добре от нищо. Готов съм да ти отговоря. Очаквах те с такова нетърпение. Но те моля да седнеш, така ще ми е по-удобно… Няма ли да седнеш? Е, както предпочиташ, стига да не избягаш. Процесът ли? Не е ли ясно?

— Как според теб ще бъде спрян? — попита тя с тон, с който би могла да чете статистически данни. — Няма да се докаже нищо, независимо дали той ще спечели или ще загуби. Всичко това е забавление за простаци, мръсно, но безсмислено. Не мислех, че ще си губиш времето със смрадливи бомбички. Ще се забрави до Коледа.

— Господи, май съм се провалил! Не съм допускал, че съм толкова лош учител. Твърде малко си усвоила за двете години тясно сътрудничество с мен! Наистина е обезсърчително. Тъй като ти си най-умната жена, която познавам, вината сигурно е моя. Е, да видим, научила си поне едно: че не си губя времето. Съвсем правилно. Не си го губя. Вярно, скъпа, всичко ще бъде забравено до Коледа. И точно това ще е постижението. Можеш да се бориш с жив проблем. Не можеш да се бориш с мъртъв проблем. Мъртвите проблеми, както всички мъртви неща, не изчезват, а оставят след себе си разлагаща се материя — нещо доста неприятно, ако върви с името ти. Г-н Хоптън Стодард ще бъде напълно забравен. И Храмът ще бъде забравен. Съдебният процес също ще бъде забравен. Но ето какво ще остане: „Хауърд Роурк ли? Как да се довериш на човек като него? Враг на религията. Напълно неморален. Първото нещо, която трябва да знаеш, е, че ще те измами с разходите по строежа.“ „Роурк ли? Не го бива —

клиент трябвало да го съди, защото провалил някаква сграда.“ „Роурк? Роурк ли? Чакай малко, не е ли онзи, за когото пишеха всички вестници заради някаква неразбория? Какво ли се бе случило? Някакъв скандал, собственикът на сградата — мисля, че беше някаква нескопосана постройка — както и да е, наложило се собственикът да го съди. Никой не иска да се забърква с човек, който има такава лоша слава. Та нали има толкова почтени архитекти, сред които да избираш?“ Опитай се да се пребориш с подобна нагласа, скъпа. Кажи ми, ако има начин да се пребориш с нея. Особено, когато нямаш никакви оръжия, освен своя гений, но той не е оръжие, а по-скоро пречка.

Очите й го разочароваха — слушаха търпеливо, с неподвижен поглед, в който нямаше и следа от гняв. Стоеше до бюрото му изправена, в пълно самообладание, като страж в буря, който знае, че трябва да устои и да остане на мястото си, дори когато става нетърпимо.

— Струва ми се, че искаш да продължа — каза Тухи. — Нали си даваш сметка за особената ефективност на мъртвия проблем. Не можеш да го решиш с говорене, не можеш да обясняваш, не можеш да се защитиш. Никой не иска да слуша. Достатъчно трудно е да придобиеш известност. Невъзможно е да я промениш, след като е придобита. Не, не можеш да съсипеш даден архитект, като доказваш, че е лош архитект. Но можеш да го съсипеш, ако е атеист, или защото някой го е осъдил, или защото е преспал с някоя жена, или защото лови винени мушици и им къса крилцата. Ще кажеш, че няма смисъл ли? Разбира се, че няма. Именно затова дава резултат. Срещу разума се воюва с разум. Но как ще воюваш с нерационалното? Проблемът с теб, скъпа, както с повечето хора е, че недооценявате безсмисленото. Безсмисленото е най-важният фактор в нашия живот. Нямаш никакъв шанс, ако то е против теб. Но ако можеш да го направиш свой съюзник — ах, скъпа!… Виж, Доминик, ще млъкна в мига, когато дадеш знак, че си потресена.

— Продължавай — каза тя.

— Мисля, че сега трябва да ми зададеш въпрос. Или може би не ти харесва да си толкова прозрачна и смяташ, че сам трябва да отгатна въпроса? Май си права. Въпросът е: защо избрах Хауърд Роурк? Защото — да цитирам статията си — моята функция не е да бъда

мухоловка. Използвам цитата в доста различен смисъл, но както и да е. Освен това успях да получа нещо, което исках от Хоптън Стодард, но то е дребно странично обстоятелство, случайност, просто пълнеж. Принципно обаче си направих експеримент. Пробен бой, да речем. Резултатите са много добри. Ако не се чувстваше засегната, щеше да се насладиш на зрелището. Всъщност аз направих съвсем малко в сравнение с това, което последва. Не ти ли е интересно да наблюдаваш такава огромна, сложна машина като нашето общество, състояща се от лостове, ремъци и зъбни предавки, която сякаш има нужда от цяла армия, за да я управлява — и изведнъж се оказва, че само натискаш с пръст в определена точка, единствената чувствителна точка, където е центърът на тежестта, и всичко рухва в безполезна купчина старо желязо? Възможно е да се постигне, скъпа. Но отнема дълго време. Отнема векове. Възползвах се от предимството, че преди мен е имало много експерти. Мисля, че ще бъда последният и най-успешният в тази поредица, защото — макар да не съм по-способен от тях — виждам по-ясно към какво се стремим. Но това е абстракция. Когато става дума за конкретната реалност, не намираш ли нещо забавно в моя малък експеримент? Аз намирам. Например забелязваш ли, че всички са на неправилната страна? Г-н Алва Скарет, колежанските преподаватели, редакторите на вестници, уважаваните майки и търговските камари трябваше да се втурнат в защита на Хауърд Роурк, ако ценяха собствения си живот. Но не го направиха. Те подкрепят Хоптън Стодард. От друга страна чух, че някаква шантава банда кръчмарски радикали, наречена „Нова лига за пролетарско изкуство“, се опитали да подкрепят Хауърд Роурк — защото според тях той е жертва на капитализма, — макар че би трябвало именно Хоптън Стодард да е техният герой. Роурк, между другото, имаше благоразумието да се отдръпне. На него му е ясно. Както и на теб. И на мен. Но на повечето хора не им е ясно. Добре. Старото желязо си има предназначение.

Тя се обърна и тръгна към вратата.

— Доминик, нали не си отиваш? — Гласът му прозвуча обидено. — Нищо ли няма ли да кажеш? Съвсем нищо ли?

— Не.

— Доминик, изоставяш ме. Колко съм те чакал! По правило аз съм много самостоятелна личност, но от време на време имам нужда от слушател. Ти си единственият човек, пред когото мога да съм такъв,

какъвто съм. Сигурно защото толкова дълбоко ме презираш, че е все едно какво ти говоря. Знам, че е така, но не ми пука. Освен това методите, които прилагам към другите хора, никога не ще ти въздействат. Колкото и да е странно, на теб ти въздейства единствено моята честност. Дявол да го вземе, какъв смисъл има да свършиш добре някаква работа, ако никой не знае, че си я свършил? Ако беше вярна на себе си, сега щеше да ми кажеш, че това е психологията на убиец, който извършва съвършеното престъпление и после си признава, защото му е непоносима мисълта, че никой не знае за съвършеното престъпление. А аз щях да ти отговоря, че си права. Искам слушатели. Това е проблемът с жертвите — те дори не знаят, че са жертви, и точно така трябва да бъде, но става скучно и удоволствието е наполовина. Ти си такава рядка наслада — жертва, която може да оцени художествената стойност на своята екзекуция… За бога, Доминик, наистина ли си тръгваш, когато те умолявам да останеш?

Тя сложи ръка на дръжката на бравата. Той сви рамене и се настани удобно на стола.

— Добре. И не се опитвай да подкупиш Хоптън Стодард. Той сега зависи изцяло от мен. Няма да се продаде. — Тя бе отворила вратата, но спря и отново я затвори. — О, да, разбира се, знам, че си опитала. Безполезно е. Не си толкова богата. Нямаш достатъчно пари, за да купиш храма и не си в състояние да събереш сумата. Освен това Хоптън няма да приеме пари от теб, за да плати за промените. Знам, че и това си му предложила. Той иска парите от Роурк. Между другото, мисля, че на Роурк никак няма да му хареса, ако му кажа, че си правила такива опити.

Той се усмихна, очаквайки тя да възрази. Лицето й остана безизразно. Обърна се отново към вратата.

— Само още един въпрос, Доминик. Адвокатът на г-н Стодард иска да знае може ли да те призове като свидетел. Експерт по архитектура. Ще свидетелстваш в полза на ищеца, нали?

— Да, ще свидетелствам в полза на ищеца.

Процесът на Хоптън Стодард срещу Хауърд Роурк започна през февруари 1931 г.

Съдебната зала беше толкова пълна, че реакциите на публиката се свеждаха до бавно люлеене на главите на зрителите, ленива вълна, като тръпка под дебела и опъната тюленова кожа.

Преобладаваше кафявият цвят, сред който се мяркаха пастелни петна. Множеството приличаше на плодова торта с резени от всички професии, а сметаната на върха бяха богатите и известни архитекти от АГА. Имаше изтъкнати мъже и издокарани жени със стиснати устни; всяка жена сякаш разполагаше с изключителна собственост върху изкуството, практикувано от придружаващия я мъж и пазеше монопола си, хвърляйки презрителни погледи към другите. Почти всички се познаваха. В залата цареше атмосфера на конгрес, премиера и семеен пикник. Имаше усещане за „нашата група“, „нашите момчета“, „нашето шоу“.

Стивън Малъри, Остин Хелър, Роджър Енрайт, Кент Лансинг и Майк седяха заедно в един ъгъл. Опитваха се да не се оглеждат наоколо. Майк се притесняваше за Стивън Малъри. Не се отдалечаваше от Малъри, настоя да седне до него и го поглеждаше всеки път, когато до тях стигаше някоя особено дразнеща реплика. Накрая Малъри се усети и каза:

— Не се притеснявай, Майк. Няма да крещя. Няма да застрелям никого.

— Внимавай за стомаха си, хлапе — каза Майк. — Само внимавай за стомаха си. На човек може да му стане лошо и без да иска.

— Майк, помниш ли онази нощ, когато стояхме толкова до късно, че почти се развиделяваше, бензинът в колата на Доминик беше свършил, нямаше автобуси и всички решихме да се приберем пеша, и когато първият от нас се прибра у дома, слънцето бе огряло по покривите?

— Така беше. Ти се сещаш за това, а аз — за гранитната кариера.

— Каква гранитна кариера?

— Случка, която на времето силно ме разстройваше, но по-късно се оказа, че е без значение.

През прозорците се виждаше небето, бяло и плоско като замръзнало стъкло. Светлината сякаш се излъчваше от преспите сняг по покривите и корнизите. На това неестествено осветление всичко в залата изглеждаше разголено.

Съдията седеше прегърбен на високата скамейка и имаше вид на заспал. Дребното му лице бе сбръчкано и добродетелно. Държеше ръцете си изправени пред гърдите, с притиснати върхове на пръстите. Хоптън Стодард не беше в залата. Представляваше го неговият адвокат, красив и висок мъж, сериозен като посланик.

Роурк седеше сам на масата на защитата. Множеството го огледа втренчено и гневно отвърна поглед, тъй като любопитството остана неудовлетворено. Не изглеждаше нито смазан, нито предизвикателен. Беше безучастен и спокоен. Нямаше вид на публична личност на публично място. Държеше се като човек, който е сам в стаята си и слуша радио. Не си водеше бележки, на масата пред него нямаше листове, имаше само голям кафяв плик. Тълпата би простила всичко, само не и поведението на човек, който остава безразличен към вибрациите на огромното й колективно презрение. Някои бяха готови да проявят съжаление към него, но след първите няколко минути всички го намразиха.

Адвокатът на ищеца изложи иска с кратко въвеждащо изявление: вярно е, призна той, че Хоптън Стодард е дал на Роурк пълна свобода да проектира и построи Храма; но г-н Стодард съвсем ясно е казал, че иска да бъде построен храм; въпросната постройка не може да се приеме за храм по никакви стандарти, което ищецът предлага да докаже с помощта на най-големите авторитети в областта.

Роурк се отказа от правото си на уводни думи към съдебните заседатели.

Първият свидетел, призован от ищеца, беше Елсуърт Монктън Тухи. Той седна на ръба на свидетелския стол и се облегна назад, на крайчеца на гръбнака си; вдигна единия си крак и го постави хоризонтално върху другия. Изглеждаше развеселен, но успя да създаде впечатлението, че е благовъзпитан, за да няма отегчен вид.

Адвокатът изчете дълъг списък, изброяващ професионалните квалификации на г-н Тухи, включително броя продадени екземпляри от неговата книга „Проповеди върху камък“. След това прочете на глас статията на Тухи „Кощунство“ и го помоли да заяви дали той е авторът. Тухи отвърна утвърдително. Последва списък от въпроси на ерудитски език за архитектурните качества на Храма. Тухи доказа, че такива липсват. Последва исторически преглед. Говорейки спокойно и небрежно, Тухи направи кратко описание на всички известни

цивилизации и техните прочути религиозни паметници — от инките през финикийците до Великденските острови. Посочваше по възможност датите, на които тези паметници били започнати и датите на завършването им, броя на работниците, наети за строежа и приблизителните разходи в американски долари. Залата слушаше като замаяна.

Тухи доказа, че Храмът на Стодард е в разрез с всяка тухла, камък и правило в историята.

— Опитах се да изтъкна — каза той в заключение, — че двата основни принципа в концепцията за храма са благоговението и смирението. Посочихме гигантските пропорции на религиозните сгради, устремените линии, страховитите и гротескни богове чудовища, а по-късно и готическите фигури. Всичко това се стреми да внуши на човека неговата нищожност, да го смаже с величието си, да го изпълни с онзи сакрален ужас, който поражда смирение и добродетел. Храмът на Стодард е нагло отрицание на цялото ни минало, той е безочливо „не“, хвърлено в лицето на историята. Ще си позволя да отгатна причината, поради която този случай събуди такъв обществен интерес. Всички ние интуитивно признаваме, че той повдига морален проблем, надхвърлящ далеч правните аспекти. Тази сграда е паметник на дълбока омраза към хората. Това е егото на един човек, отправящ предизвикателство към най-свещените пориви на цялото човечество, на всеки човек от улицата, на всеки човек в тази съдебна зала!

Тухи не се държеше като свидетел пред съда, а като оратор на събрание и реакцията бе неизбежна: в залата избухнаха аплодисменти. Съдията удари с чукчето и заплаши, че ще опразни залата. Редът беше възстановен, но лицата в множеството останаха перверзно самодоволни. Приятно беше да се обърнат към теб и да те приобщят към делото като ощетена страна. Три четвърти от тези хора въобще не бяха виждали Храма на Стодард.

— Благодаря ви, господин Тухи — каза адвокатът с лек жест, наподобяващ поклон. След това се обърна към Роурк и каза учтиво: — Свидетелят е ваш.

— Нямам въпроси — каза Роурк.

Елсуърт Тухи вдигна едната си вежда и със съжаление се оттегли.

— Господин Питър Кийтинг! — извика адвокатът.

Лицето на Питър Кийтинг беше привлекателно и свежо, като след здрав сън през нощта. Отиде на свидетелското място с колежанска енергичност, поклащайки излишно рамене и ръце. Положи клетва и отговори весело на първите въпроси. Позата му на свидетелския стол беше странна: горната част на тялото му беше наклонена на една страна наперено и непринудено, с лакът, опрян на страничната облегалка на стола, но краката му бяха неудобно изпънати, със здраво притиснати колене. Нито веднъж не погледна към Роурк.

— Бихте ли назовали някои от известните сгради, които сте проектирали, господин Кийтинг? — попита адвокатът.

Кийтинг зареди списък от впечатляващи имена; назова бързо първите няколко, а после се забавяше все повече, сякаш очакваше да му кажат да спре. Последното име замря недоизказано във въздуха.

— Не забравихте ли най-важната, г-н Кийтинг? — попита адвокатът. — Нали вие проектирахте „Космо-Слотник Билдинг“?

— Да — прошепна Кийтинг.

— И така, г-н Кийтинг, вие сте учили в Стантънския технологичен институт заедно с господин Роурк, така ли?

— Да.

— Какво можете да ни кажете за следването на г-н Роурк?

— Изключиха го.

— Защото не отговаряше на високите стандарти на Института ли?

— Да. Да, точно така.

Съдията хвърли поглед към Роурк. Ако имаше адвокат, той би възразил срещу подобно показание. Роурк не възрази.

— Тогава смятахте ли, че той има талант на архитект?

— Не.

— Бихте ли говорили малко по-високо, г-н Кийтинг?

— Не мисля… че е имал талант.

Странни неща ставаха с дар словото на Кийтинг: изричаше някои думи отсечено, сякаш след всяка имаше удивителен знак, а други изстрелваше заедно, като че ли не искаше да ги отделя, за да не ги чува. Не гледаше адвоката. Очите му бяха приковани в публиката. От време на време имаше вид на момче, което върши лудория, момче, което току-що е нарисувало мустак на лицето на красиво момиче от

реклама за паста за зъби в метрото. След миг гледаше така, сякаш моли множеството за подкрепа — като че ли той е подсъдим.

— Имало е период, когато сте наели г-н Роурк във вашата кантора, нали?

— Да.

— И се принудихте да го уволните?

— Да… така беше.

— Заради некомпетентност ли?

— Да.

— Какво можете да ни кажете за кариерата на г-н Роурк?

— Виждате ли, „кариера“ е относително понятие. Като обем работа всеки чертожник в нашата кантора е работил повече от г-н Роурк. За нас една-две сгради не са кариера. Ние проектираме по толкова на всеки два месеца.

— Ще изразите ли професионално мнение за неговата работа?

— Мисля, че е незряла. Много разтърсваща, понякога дори доста интересна, но като цяло юношеска.

— Следователно г-н Роурк не може да бъде наречен пълноценен архитект?

— Не и в смисъла, в който използваме тази квалификация за господата Ралстън Холкъм, Гай Франкън или Гордън Прескът. Но разбира се, искам да бъда честен. Смятам, че г-н Роурк има определен потенциал, особено в чисто инженерно отношение. Може да се развива. Опитвал съм се да говоря с него по този въпрос — опитвал съм се да му помогна, — наистина съм го правил. Но все едно говориш на някого, който си има любими парчета армиран бетон. Знаех, че някой ден ще стане така. Не се изненадах, когато чух, че клиент се е принудил да го съди.

— Какво можете да ни кажете за отношението на г-н Роурк към клиентите?

— Точно това е проблемът. Това е целият проблем. Той не се интересува какво мислят или какво искат клиентите, изобщо не се интересува от чуждо мнение. Той дори не разбира защо другите архитекти се интересуват от тези неща. Не проявява никакво разбиране, никакво уважение. Не виждам какво лошо има в това да се опиташ да доставиш удоволствие на другите хора. Не виждам какво лошо има да се държиш приятелски, да искаш да бъдеш харесван и

популярен. Мигар е престъпление? Защо някой да ти се подиграва за това, да ти се подиграва през цялото време, непрекъснато, ден и нощ, без да ти дава нито миг покой, като китайско мъчение с вода, нали знаете, когато пускат вода да ти капе капка по капка върху черепа?

Хората в залата разбраха, че Питър Кийтинг е пиян. Адвокатът се намръщи; показанията бяха репетирани, но сега излизаха извън контрол.

— Добре, г-н Кийтинг, може би е добре да ни разкажете какви са възгледите на г-н Роурк за архитектурата.

— Ще ви кажа, щом искате да знаете. Той смята, че трябва да си свалите обувките и да коленичите, когато говорите за архитектура. Точно така мисли. Но защо трябва да го правите? Защо? Това е бизнес като всеки друг, не е ли така? Какво по дяволите има толкова свещено в него? Защо трябва всички да сме надъхани до крайност? Ние сме като всички други хора. Искаме да си изкарваме хляба. Защо нещата да не са прости и лесни? Защо трябва да бъдем проклети герои?

— Чакайте, чакайте, господин Кийтинг, мисля, че леко се отклоняваме от темата. Ние сме…

— Не, не се отклоняваме. Знам какво говоря. Вие също знаете. Всички го знаят. Всеки от присъстващите. Говоря за Храма. Не разбирате ли? Защо избирате маниак да строи храм? За това е подходящ човек с най-нормална нагласа. Човек, който разбира… и прощава. Човек, който прощава… Именно затова ходим на църква — за да ни бъде… простено…

— Да, г-н Кийтинг, но като говорим за г-н Роурк…

— Е, какво за господин Роурк? Той не е архитект. Не струва. Не ме е страх да кажа, че не струва. Защо всички вие се страхувате от него?

— Г-н Кийтинг, ако не се чувствате добре и ако желаете да ви освободим…

Кийтинг го изгледа така, сякаш се събуждаше. Опита се да се овладее. След малко каза с равен, примирен глас:

— Не. Добре съм. Ще ви кажа каквото искате. Какво искате да ви кажа?

— Ще ни кажете ли — от професионална гледна точка — какво е вашето мнение за сградата, известна като Храма на Стодард?

— Да, разбира се. Храмът на Стодард… Храмът на Стодард е неправилно проектиран, което води до пространствено объркване. Няма баланс на масите. Липсва симетрия. Пропорциите са неподходящи. — Говореше монотонно. Вратът му се беше вдървил и той полагаше усилия да не се наклони напред. — Несъразмерен е. Противоречи на елементарните принципи на композицията. Цялостният ефект е…

— По-високо, моля ви, г-н Кийтинг.

— Цялостният ефект е грубост и архитектурна неграмотност. Показва… показва липса на усет към структурата, липса на усет към красотата, липса на творческо въображение, липса… — той затвори очи — на художествен вкус…

— Благодаря ви, господин Кийтинг. Това е всичко.

Адвокатът се обърна към Роурк и каза нервно:

— Свидетелят е ваш.

— Нямам въпроси — каза Роурк.

Така завърши първият ден на процеса.

Вечерта Малъри, Хелър, Майк, Енрайт и Лансинг се събраха в стаята на Роурк. Не се бяха уговорили, но всички дойдоха, подтиквани от едно и също чувство. Не говориха за процеса, но нямаше напрежение, нито съзнателно избягване на темата. Роурк седна на чертожната маса и им заговори за бъдещето на производството на пластмаси. Внезапно Малъри се засмя високо, без видима причина.

— Какво има, Стив? — попита го Роурк.

— Просто си помислих… Хауърд, всички ние сме тук, за да ти помогнем, да те насърчим. Но вместо това ти помагаш на нас. Ти помагаш на своите поддръжници, Хауърд.

Същата вечер Питър Кийтинг се бе проснал върху масата в един незаконен бар, с ръка, опъната през масата, с лице върху ръката.

През следващите два дни редица свидетели дадоха показания в полза на ищеца. Всички показания започваха с въпроси, които изясняваха професионалните качества на свидетеля. Адвокатът ги насочваше като професионален пресаташе. Остин Хелър отбеляза, че архитектите вероятно са се състезавали за привилегията да бъдат призовани на свидетелския стол, тъй като това беше най-широката публична изява за професия, която обикновено е мълчалива.

Никой от свидетелите не поглеждаше към Роурк. Гледаше ги той. Изслушваше показанията. Казваше на всеки: „Нямам въпроси.“

Ралстън Холкъм, с вратовръзка в преливащи цветове и бастун със златна топка, имаше вид на Велик Херцог или на композитор от градинска бирария. Пространните му, изпъстрени с научни термини показания се сведоха до следното:

— Всичко това е глупост. Голяма детинщина. Не мога да кажа, че изпитвам симпатия към г-н Хоптън Стодард. Трябвало е да размисли. Научен факт е, че архитектурният стил на Ренесанса е единственият подходящ за нашата епоха. Ако най-добрите ни граждани, като г-н Стодард, не го осъзнават, какво да очакваме от някакви си парвенюта, от набедени архитекти и от простолюдието като цяло? Доказано е, че Ренесансът е единственият допустим стил за църкви, храмове и катедрали. Вижте църквите на сър Кристофър Рен. Това е само един пример. Спомнете си за най-величествения религиозен паметник на всички времена — „Свети Петър“ в Рим. Можете ли да измислите нещо по-добро от „Свети Петър“? Ако г-н Стодард не е настоял изрично за Ренесансов стил, той е получил точно това, което е заслужил. Така му се пада.

Гордън Л. Прескът носеше поло под шотландско карирано сако, панталони от туид и тежки обувки за голф.

— Корелацията на трансцендентното с чисто пространственото във въпросната сграда е напълно нелепа — каза той. — Ако приемем хоризонталното като едно от измеренията, вертикалното като второ измерение, диагоналното като трето и взаимното проникване на пространствата като четвърто измерение в изкуството, виждаме съвсем ясно, че тази сграда е хомалоидна, или — на езика на дилетанта — плоска. Флуидният живот, който произтича от усещането за ред в хаоса или ако предпочитате, от единството в многообразието, както и обратното, което е въплъщение на присъщото за архитектурата противоречие, тук изцяло липсва. Опитвам се да се изразя възможно най-ясно, но не е възможно да се опише диалектическото състояние, като се прикрие със старото смокиново листо на логиката само заради умствено ленивия непрофесионалист.

Джон Ерик Снайт свидетелства скромно и ненатрапчиво, че наел Роурк в своята кантора, че Роурк бил ненадежден, нелоялен и

немарлив служител и започнал собствена кариера, като откраднал клиент от него.

На четвъртия ден от процеса адвокатът на ищеца призова последния свидетел.

— Госпожица Доминик Франкън — обяви тържествено той.

Малъри ахна, но никой не чу. Майк сграбчи здраво китката му и го накара да замълчи.

Адвокатът запази Доминик за кулминация, отчасти защото очакваше много от нея, отчасти защото беше притеснен. Тя бе единственият свидетел, който отказа да се подготви и да репетира показанията си. Нито веднъж не бе споменала Храма на Стодард в своята рубрика. Но адвокатът прегледа предишните й статии за Роурк и Елсуърт Тухи го посъветва да я призове.

Доминик остана права за миг на издигнатото място за свидетелите и бавно огледа множеството. Беше поразително красива, но някак безлична, сякаш красотата й не й принадлежеше и присъстваше в залата отделно от нея. Напомняше на видение, което се появява и изчезва, на жертва, качена на ешафода, на човек, застанал през нощта до перилата на океански кораб.

— Името ви?

— Доминик Франкън.

— Каква е професията ви, госпожице Франкън?

— Журналистка.

— Вие ли сте автор на блестящата рубрика „Вашият дом“, която излиза в „Ню Йорк Банър“?

— Аз съм автор на „Вашият дом“.

— Баща ви е Гай Франкън, изтъкнатият архитект, нали?

— Да. Баща ми също бе призован да дойде и да свидетелства, но той отказа. Каза, че пет пари не дава за сграда като Храма на Стодард, но според него това, което става в тази зала, не е джентълменско.

— Г-це Франкън, моля ограничете отговорите си до задаваните въпроси. Наистина сме доволни, че сте тук с нас. Вие сте единствената жена свидетел, а жените винаги са имали най-чиста религиозна вяра. Освен това, тъй като сте виден познавач на архитектурата, вие сте забележително квалифицирана да изложите пред нас това, което бих нарекъл с цялото си почитание женската гледна точка по това дело. Ще ни разкажете ли какво мислите за Храма на Стодард?

— Мисля, че г-н Стодард прави грешка. Не би имало никакво съмнение в справедливостта на делото, ако беше внесъл иск не за разходите за преустройствата, а за разходите за разрушаване.

Адвокатът си отдъхна.

— Ще обясните ли основанията си, госпожице Франкън?

— Чухте ги от всички досегашни свидетели в този процес.

— Тогава да приема ли, че сте съгласна с предишните свидетели?

— Напълно. Напълно съм съгласна с хората, които свидетелстваха. Те бяха много убедителни.

— Бихте ли… разяснили думите си, госпожице Франкън? Какво точно имате предвид?

— Това, което каза господин Тухи: че този храм е заплаха за всички нас.

— Разбирам.

— Г-н Тухи толкова добре е вникнал в проблема. Да го обясня ли… със свои думи?

— Точно това очакваме от вас.

— Хауърд Роурк е построил храм на човешкия дух. За него човекът е силен, горд, чист, мъдър и смел. За него човекът е героично същество. Той е построил храм, вдъхновен от тази представа за човека. Храмът е място, където човек трябва да се извиси. Той е мислил, че човек се извисява, когато не изпитва вина, когато познава истината и я постига, когато живее по най-високите критерии, не се срамува и няма причина да се срамува, когато е в състояние да се разкрие напълно под слънчевата светлина. Той е мислил, че извисяването е радост, а радостта се полага на човек по рождение. Мислел е, че сграда, посветена на човешкия дух, е светиня. Такива са били мислите на Хауърд Роурк за човека и за извисяването. Но Елсуърт Тухи казва, че този храм е паметник на дълбока омраза към хората. Елсуърт Тухи казва, че същността на извисяването е да изпиташ смъртен страх, да паднеш на колене и да пълзиш. Елсуърт Тухи казва, че най-възвишеното действие на човека е да осъзнае своята негодност и да умолява за прошка. Елсуърт Тухи е на мнение, че човек задължително има нужда от прошка. Елсуърт Тухи е разбрал, че тази сграда е посветена на човека и на земния живот — и той казва, че тази сграда е просната по корем в калта. Прославата на човека според Елсуърт Тухи е равностойна на прослава на низките удоволствия на плътта, защото

светът на духовното е недостижим за човека. За да влезе в този свят, казва Елсуърт Тухи, човекът трябва да се държи като просяк, да пълзи на колене. Елсуърт Тухи е човеколюбив.

— Г-це Франкън, ние не обсъждаме господин Тухи, така че бихте ли свели показанията си до…

— Аз не заклеймявам Елсуърт Тухи. Аз осъждам Хауърд Роурк. Казват, че сградата трябва да е съобразена със средата, в която е построена. В какъв свят е построил Роурк своя храм? За какви хора? Огледайте се наоколо. Възможно ли е според вас светилището да стане храм в свят като този на г-н Хоптън Стодард? Или на г-н Ралстън Холкъм? Или на г-н Питър Кийтинг? Когато ги погледнете, Елсуърт Тухи ли намразвате или заклеймявате Хауърд Роурк за неописуемото оскърбление, което е сътворил? Елсуърт Тухи е прав, този храм наистина е кощунство, макар и не в смисъла, който той е имал предвид. Струва ми се обаче, че на г-н Тухи това му е добре известно. Когато човек пръска бисери, без да получи в замяна дори свинска пържола, няма да възнегодувате срещу свинете. Ще възнегодувате срещу човека, оценил толкова ниско своите бисери, че е готов да ги хвърли в калта и да предизвика хор от грухтене, записан от стенографа на съда.

— Г-це Франкън, мисля, че свидетелските ви показания са неуместни и неприемливи…

— Свидетелката да продължи показанията си — заяви неочаквано съдията. Беше отегчен. Доставяше му удоволствие да гледа Доминик. Освен това знаеше, че зрителите се наслаждават на спектакъла и на възбудата от скандала, макар че симпатиите им са на страната на Хоптън Стодард.

— Ваше благородие, изглежда има някакво недоразумение — каза адвокатът. — Г-це Франкън, в чия полза свидетелствате? На г-н Роурк или на г-н Стодард?

— На г-н Стодард, разбира се. Излагам причините, поради които г-н Стодард трябва да спечели това дело. Заклела съм се да казвам истината.

— Продължавайте — каза съдията.

— Всички свидетели казаха истината. Но не цялата истина. Аз само попълвам пропуските. Те говореха за заплаха и омраза. Бяха прави. Храмът на Стодард е заплаха в много отношения. Ако

продължи да съществува, никой няма да смее да се погледне в огледалото. Жестоко е да причиниш такова нещо на хората. Можете да им поискате каквото и да е. Поискайте от тях да спечелят богатство, слава, любов, да извършат жестокост, убийство или саможертва. Но не искайте от тях да изпитат самоуважение. Ще ви намразят от дъното на душата си. Е, те си знаят най-добре. Със сигурност имат основания. Разбира се, няма да кажат, че ви мразят. Ще кажат, че вие ги мразите. Или нещо такова, предполагам. Това усещане им е познато. Такива са хората. Така че каква е ползата да си мъченик в името на невъзможното? Каква е ползата от сграда, построена за несъществуващ свят?

— Ваше благородие, не виждам какво отношение има това към…

— Доказвам вашата правота. Доказвам защо трябва да послушате Елсуърт Тухи, както и ще направите. Храмът на Стодард трябва да бъде разрушен. Не за да бъдат спасени хората от него, а за да бъде спасен той от хората. Всъщност има ли значение? Господин Стодард печели. Аз съм напълно съгласна с всичко, което става тук, освен с едно и мисля, че не бива да го пропускаме. Нека храмът бъде разрушен, но нека не твърдим, че извършваме добродетелен акт. Нека признаем, че сме къртици и не сме съгласни с планинските върхове. Или може би, че сме леминги — животни, които скачат във водата и се издавят. В този миг осъзнавам, че съм напълно безполезна, също като Хауърд Роурк. Това е моят Храм… първият и последният. — Тя сведе глава към съдията. — Това е всичко, Ваше благородие.

— Свидетелят е ваш — излая адвокатът към Роурк.

— Нямам въпроси — каза Роурк.

Доминик се оттегли от свидетелското място.

Адвокатът се поклони към съдията и каза:

— Ищецът приключи.

Съдията се обърна към Роурк и направи неопределен жест, приканвайки го да говори.

Роурк стана и отиде до съдията с кафявия плик в ръка. Извади от плика десет снимки на Храма на Стодард и ги сложи на масата пред съдията. Каза:

— Защитата няма какво повече да каже.

XIII

Хоптън Стодард спечели делото.

Елсуърт Тухи написа в рубриката си: „Г-н Роурк прибягна до трикове в съда, но не му се размина.“

Роурк бе осъден да плати разходите за преустройството на Храма. Отказа да обжалва. Хоптън Стодард обяви, че Храмът ще бъде превърнат в Дом Хоптън Стодард за деца със забавено развитие.

В деня, след като процесът приключи, Алва Скарет ахна, хвърляйки поглед върху коректурите на „Вашият дом“: рубриката съдържаше голяма част от показанията на Доминик пред съда. Те бяха цитирани и в репортажите за делото, но само най-безобидните откъси. Алва Скарет забърза към кабинета на Доминик.

— Скъпа — каза той, — не можем да отпечатаме това.

Тя го изгледа безизразно и не каза нищо.

— Доминик, сладка моя, бъди разумна. Дори да оставим настрана езика ти и някои от абсолютно неподходящите за отпечатване мисли, знаеш много добре каква позиция възприе нашият вестник за делото. Знаеш каква кампания водихме. Нали прочете редакционната ми статия тази сутрин — „Победа за приличието“. Не може един автор да застане срещу политиката на вестника.

— Ще го отпечаташ.

— Но, скъпа…

— Или ще напусна.

— Чакай, не бъди глупава. Не ставай смешна. Ти си разумна. Не можем без теб. Не можем…

— Ще трябва да избираш, Алва.

Скарет знаеше, че Гейл Уайнънд ще го наругае и ако отпечата статията, и ако Доминик Франкън напусне, защото рубриката й е популярна. Уайнънд не се бе върнал от плаването. Скарет му телеграфира в Бали, за да му обясни ситуацията.

След няколко часа Скарет получи отговор. Беше с личния код на Уайнънд. Гласеше:

УВОЛНИ КУЧКАТА.

Г. У.

Съкрушен, Скарет се вторачи в телеграмата. Беше заповед, която нямаше алтернатива, дори ако Доминик отстъпи. Надяваше се тя да подаде оставка. Не можеше да понесе мисълта, че трябва да я уволни.

Тухи получи декодирано копие от телеграмата на Уайнънд. Донесе му го момчето за поръчки в кантората, което бе препоръчал да бъде назначено. Сложи телеграмата в джоба си и отиде в кабинета на Доминик. Не беше я виждал след процеса. Свари я да изпразва чекмеджетата на бюрото.

— Здравей — каза рязко. — Какво правиш?

— Очаквам да ми се обади Алва Скарет.

— Тоест?

— Очаквам да чуя дали трябва да подам оставка.

— Искаш ли да поговорим за процеса?

— Не.

— Но аз искам. Длъжен съм да ти призная, струва ми се, че ти направи нещо, което никой не бе правил досега: доказа, че греша. — Говореше със студен глас и безизразно лице, в очите му нямаше и следа от любезност. — Не очаквах да направиш това, което направи на свидетелското място. Беше мръсен номер. Но напълно в твоя стил. Просто не прецених правилно накъде ще насочиш жилото си. Все пак беше достатъчно разумна да признаеш, че ходът ти е безполезен. Разбира се, успя да изложиш своето виждане. И моето. Като знак на благодарност, имам подарък за теб.

Сложи телеграфната лента на бюрото й.

Тя го прочете и остана права, с лентата в ръка.

— Дори не можеш да подадеш оставка, скъпа — каза той. — Не можеш да се пожертваш за твоя герой, който пръска бисери. Спомням си, че за теб е твърде важно да не бъдеш побеждавана, освен от собствената си ръка, и затова си помислих, че ще те зарадвам.

Тя сгъна лентата и я мушна в чантата си.

— Благодаря ти, Елсуърт.

— Ако ще воюваш с мен, скъпа, ще ти трябва нещо различно от речи.

— Нима не воювам винаги с теб?

— Да. Да, разбира се, че воюваш. Съвсем вярно. Отново ме поправяш. Винаги си воювала с мен, но единствения път, когато беше съкрушена и извика за милост, беше на свидетелското място.

— Така е.

— Именно по този въпрос аз се заблудих.

— Да.

Той й се поклони официално и излезе от стаята.

Тя опакова нещата, които се готвеше да отнесе у дома. После отиде в кабинета на Скарет. Показа му телеграфната лента, но не му я даде.

— Съгласна съм, Алва.

— Доминик, нищо не мога да направя, нищо, беше… Как по дяволите получи това нещо?

— Всичко е наред, Алва. Не, няма да ти го дам. Искам да го задържа. — Прибра лентата в чантата си. — Изпрати ми по пощата чека и всичко друго, което е необходимо.

— Ти… ти наистина щеше да напуснеш, така ли?

— Да, наистина. Но така ми харесва повече — да бъда уволнена.

— Доминик, ако знаеш колко ужасно се чувствам. Не мога да повярвам. Просто не мога да повярвам.

— И така, вие все пак ме направихте мъченица — единственото нещо, което цял живот се опитвам да не бъда. Толкова е отвратително да си мъченик. Твърде голяма чест е за противниците ти. Но ще ти кажа следното, Алва — ще ти го кажа на теб, защото ти си най-неподходящият да го чуе: не можете да сторите нито на мен, нито на него нещо по-лошо от онова, което сама ще си причиня. Ако си мислиш, че не мога да понеса случая с Храма на Стодард, само почакай и ще видиш какво мога да понеса.

Три дни след процеса Елсуърт Тухи седеше вечерта в стаята си и слушаше радио. Не му се работеше. Даде си почивка, отпуснат удобно в креслото. Пръстите му отмерваха ритъма на сложна симфония. На вратата се почука.

— Влеез — каза провлечено Тухи.

Влезе Катрин. Погледна радиото, търсейки извинение за влизането си.

— Разбрах, че не работиш, чичо Елсуърт. Искам да поговорим.

Стоеше прегърбена, тялото й беше слабо и момчешко. Носеше неизгладена пола от скъп туид. Беше си сложила малко грим и кожата на лицето й изглеждаше безжизнена под петната от пудра. На двадесет и шест години изглеждаше като жена, която се опитва да скрие, че е над тридесет.

През последните години с помощта на чичо си тя стана добър социален работник. Работеше срещу заплащане в един приют и имаше малко пари в банкова сметка. Канеше на обед приятелките си — нейни по-възрастни колежки. Говореха си за проблемите на самотните майки, за реализацията на децата от бедни семейства и за злините, предизвиквани от индустриалните корпорации.

През последните години Тухи сякаш забрави за нейното съществуване. Знаеше, че тя много държи на него, по своя мълчалив, ненатрапчив начин. Рядко започваше разговор с нея. Но тя постоянно идваше при него за дребни съвети. Беше като малък мотор, който черпи от неговата енергия и трябва да спира от време на време, за да се зареди. Ходеше на театър само, след като се посъветва с него за пиесата. Не отиваше на лекция, без да поиска неговото мнение. Сприятели се с едно момиче, интелигентно, способно, весело и обичащо бедните, макар че беше социална работничка. Тухи не одобри момичето. Катрин я остави.

Обръщаше се към него за съвет накратко, между другото, внимавайки да не го бави: когато се хранеха, на вратата на асансьора, когато той излиза, или в хола, когато прекъсваше важно радиопредаване, за да се чуе името на радиостанцията. Тя държеше да показва, че не си позволява да отнема нито секунда от ценното му време.

Тухи я изгледа изненадан, когато влезе в кабинета. Каза й:

— Разбира се, момичето ми. Не съм зает. Никога не съм зает за теб. Би ли намалила радиото?

Тя намали радиото и се свлече в едно кресло срещу него. Движенията й бяха непохватни и противоречиви, като юношески: беше изгубила навика да се движи уверено, но понякога с жест или с рязко

движение на главата изразяваше сухо, надменно нетърпение, което бе започнала да проявява.

Погледна чичо си. Очите й зад очилата бяха неподвижни и напрегнати, но потайни. Каза:

— Какво правиш напоследък, чичо Елсуърт? Прочетох във вестниците, че е спечелено някакво голямо съдебно дело, с което си бил свързан. Зарадвах се. Не бях чела вестници от месеци. Толкова съм заета… Не, не е съвсем вярно. Имам време, но когато се прибера у дома, нямам сили за нищо, лягам и заспивам. Чичо Елсуърт, дали хората спят много, защото са изморени, или защото искат да избягат от нещо?

— Виж, скъпа, тези думи като че ли не са от твоята уста.

Тя поклати безпомощно глава:

— Знам.

— Какъв е проблемът?

Тя загледа върховете на обувките си. Устните й се движеха с усилие:

— Изглежда за нищо не ставам, чичо Елсуърт. — Вдигна очи към него. — Толкова съм нещастна.

Той я погледна мълчаливо, със сериозно лице и благи очи. Тя прошепна:

— Разбираш ли? — той кимна. — Нали не ми се сърдиш? Не ме презираш?

— Скъпа, как бих могъл?

— Не ми се искаше да казвам такова нещо. Дори на себе си. Не е само тази вечер, така е от дълго време. Просто ми позволи да ти кажа всичко, не се шокирай, трябва да го кажа. Все едно че отивам да се изповядам, както правех преди… не, не се връщам към религията, знам, че тя е само… средство за класова експлоатация, не мисли, че ще те измамя, след като ми го обясни толкова добре. Не ми липсва ходенето на църква. Просто… просто ми е нужно някой да ме изслуша.

— Кейти, скъпа, защо си толкова уплашена? Не бива. Особено когато си говорим двамата. Отпусни се, дръж се естествено и ми кажи какво става.

Тя го погледна с благодарност.

— Ти си… толкова чувствителен, чичо Елсуърт. Не исках да ти казвам, но ти се досети. Наистина съм уплашена. Защото… ти току-що

го каза: дръж се естествено. А аз най-много се страхувам да се държа естествено. Защото съм покварена.

Той се засмя, но не обидно, а топло и смехът му опроверга нейното твърдение. Тя не се усмихна.

— Не, чичо Елсуърт, вярно е. Ще се опитам да ти обясня. От дете винаги съм искала да върша добрини. Мислех си, че всеки го иска, но вече не мисля така. Някои хора правят най-доброто, което могат, дори да грешат, но други просто не ги е грижа. Аз винаги съм се старала да върша добри неща. Вземах го много на сериозно. Разбира се, знам, че не съм надарена и тази тема, за доброто и злото, е твърде голяма за мен. Но чувствах, че каквото и да е доброто — доколкото за мен е възможно да го опозная, — ще правя най-доброто, за да живея с мисълта за него. Човек може да опита, нали? Това вероятно ти звучи ужасно детински.

— Не, Кейти. Продължавай, скъпа.

— Като начало знаех, че е зло да си егоист. Сигурна бях, че е така. Затова се опитвах никога да не искам нищо за себе си. Когато Питър изчезваше с месеци… Не, не мисля, че ще одобриш това.

— Кое, скъпа?

— Питър и мен. Затова няма да говоря по този въпрос. И без това не е важно. Е, ясно ти е защо бях толкова щастлива, когато дойдох да живея при теб. Ти си възможно най-близо до идеала за себеотрицание. Опитвах се да бъда като теб, по най-добрия възможен начин. Затова си избрах работата, която работя сега. Всъщност ти никога не си ми казвал, че трябва да избера точно нея, но някак усетих, че мислиш така. Не ме питай как го усетих — не беше нищо специално, само дребните неща, които ми казваш. Почувствах се уверена, когато започнах. Знаех, че нещастието произтича от егоизма и че човек може да бъде щастлив само, когато се посвети на другите. Ти си ми го казвал. Казват го и толкова много други хора. Дори най-великите хора в историята го повтарят от векове.

— И?

— Ами, виж ме.

Лицето му остана неподвижно за миг, после той се усмихна и каза:

— Какво става с теб, мила? Освен че не си подбираш чорапите и че можеш да си по-внимателна с грима?

— Не се смей, чичо Елсуърт. Моля те, не се смей. Знам, че според теб трябва да можем да се смеем на всичко, особено на самите себе си. Само че… аз не мога.

— Не се смея, Кейти. Но какво всъщност се случва?

— Нещастна съм. Нещастна съм и то по ужасен, гаден, недостоен начин. По начин, който изглежда… нечист. И нечестен. Дни наред се страхувам да мисля за себе си, да се погледна. А това е лошо. Това е… лицемерие. Винаги съм искала да бъда честна към себе си. Но не съм, не съм, не съм!

— Успокой се, скъпа. Не викай. Съседите ще те чуят.

Тя потърка чело с опакото на дланта си. Поклати глава. Прошепна:

— Съжалявам… Ще се оправя…

— Защо си нещастна, скъпа?

— Не знам. Не мога да разбера. Например уредих курсове за бъдещи родилки в „Клифърд Хауз“ — идеята беше моя, — уредих парите и намерих лектор. Курсовете вървят много добре. Казвам си, че трябва да съм щастлива. Но не съм. Като че ли за мен е без значение. Седя и си казвам: ти уреди бебето на Мари Гонсалес да бъде осиновено в добро семейство — сега бъди щастлива. Но не съм. Не усещам нищо. Когато съм честна към себе си, осъзнавам, че единственото чувство, което изпитвам в продължение на години, е умора. Не физическа умора. Просто умора. Като че ли… като че ли вече не чувствам нищо.

Свали очилата си. Сякаш двойната бариера на нейните и неговите очила й пречеше да стигне до него. Заговори с нисък глас. Думите й излизаха с голямо усилие:

— Но това не е всичко. Има нещо много по-лошо, което много ме тормози. Започвам да мразя хората, чичо Елсуърт. Ставам жестока, зла и дребнава, каквато никога не съм била. Очаквам хората да са ми благодарни. Аз… изисквам благодарност. Откривам, че ми доставя удоволствие, когато бедните раболепничат и ми се подмазват. Откривам, че харесвам само онези, които угодничат. Веднъж… веднъж казах на една жена, че не оценява какво правят хора като нас за измет като нея. След това плаках с часове, толкова се срамувах. Става ми противно, когато хората спорят с мен. Чувствам, че те нямат право на собствено мнение, че аз знам по-добре, че съм върховен авторитет за

тях. Имаше едно момиче, за което се притеснявахме, защото ходеше с много красиво момче, но с лоша слава. Седмици наред я тормозех, казвах й, че той ще й навлече неприятности и че тя трябва да го зареже. Е, те се ожениха и сега са най-щастливата двойка. Мислиш, че се радвам ли? Не, бясна съм и едва успявам да се държа любезно с момичето, като се срещнем. Друго момиче отчаяно се нуждаеше от работа — положението в семейството й наистина беше непоносимо. Обещах, че ще й намеря работа. Но тя сама успя да си намери хубава работа. На мен никак не ми беше драго. Стана ми много обидно, че някой се е измъкнал от калта без моята помощ. Вчера говорих с едно момче, което иска да учи в колеж, но аз се опитах да го разубедя и му казах, че е по-добре да си потърси добра работа. Пак се ядосах и изведнъж си дадох сметка, че самата аз толкова много исках да уча в колеж — но ти не ми позволи, нали помниш — и затова не ми се иска това дете да учи… Чичо Елсуърт, нима не разбираш? Аз ставам егоцентрична. Ставам егоистка, и то много по-страшна, отколкото ако бях дребна търговка, която краде грошове от заплатите на тези хорица!

Той попита спокойно:

— Това ли е всичко?

Тя затвори очи и продължи, гледайки ръцете си:

— Да… но не съм единствената, която се чувства така. Много от жените, с които работя, се чувстват по същия начин… Не знам защо става така… Не знам защо и с мен стана така… Бях щастлива, когато помагам на някого. Помня веднъж — този ден обядвах с Питър, — на връщане видях стар латернаджия и му дадох пет долара. Това бяха всичките ми пари, бях ги спестила, за да си купя парфюм, много исках да си купя парфюм, но всеки път, когато се сещах за латернаджията, бях щастлива… По онова време често се виждахме с Питър… На път към къщи след срещите с него ми се искаше да целуна всяко дрипаво дете в квартала… Струва ми се, че сега мразя бедните… Мисля, че и останалите жени ги мразят… Но бедните не ни мразят, както би трябвало да бъде. Те само ни презират… Смешно е, нали: би трябвало господарите да презират робите, а робите да мразят господарите. Не знам кой какъв е. Може би това не важи за този случай. А може би важи. Не знам…

Тя вдигна глава и направи последен опит да се разбунтува.

— Нали разбираш какво се опитвам да си изясня? Защо нещата, които се стремя да правя, смятайки, че върша добрини, ме правят нещастна? Сигурно защото съм покварена по природа и не съм способна да живея добродетелно. Това ми се струва единственото обяснение. Но… но понякога си мисля, че не е възможно човек да е напълно искрен в добрата си воля и да не е способен да върши добрини. Не е възможно да съм толкова негодна. Отказала съм се от всичко, нямам никакви желания, нямам нищо, което да е само мое — и съм нещастна. Така се чувстват и други жени като мен. Не познавам нито един безкористен човек в света, който да е щастлив — освен теб.

Сведе глава и остана така, сякаш безразлична дори към отговора, който очакваше от него.

— Кейти — каза той меко и с укор — Кейти, скъпа.

Тя мълчеше.

— Наистина ли искаш да чуеш отговора? — Тя кимна. — Защото всъщност ти сама си отговори. — Тя вдигна безизразно очи. — За какво ми говореше? От какво се оплакваше? От това, че ти си нещастна. Говореше ми само за Кейти Холси и за нищо друго. Ти произнесе най-себичната реч, която съм чувал през живота си.

Тя примигна съсредоточено, като ученичка, разстроена от труден урок.

— Не си ли даваш сметка каква егоистка си? Избираш си благородна професия не заради доброто, което можеш да направиш, а заради личното щастие, което очакваш от нея.

— Но аз наистина искам да помагам на хората.

— Защото си мислела, че така ще станеш добродетелна.

— Вярно е. Мислех си, че правя добро. Порочно ли е човек да се стреми да върши добрини?

— Да, ако това е главната ти цел. Не си ли даваш сметка колко е егоцентрично? Всички да вървят по дяволите, стига аз да съм добродетелна.

— Но ако не изпитваш… самоуважение, как можеш да имаш стойност?

— А защо трябва да имаш стойност?

Тя разтвори ръце, объркана.

— Ако първата ти грижа е какво си, какво мислиш или чувстваш или какво имаш или нямаш, ти си най-обикновена егоистка.

— Но аз не мога да се отделя от собственото си тяло.

— Не. Но можеш да се отделиш от дребната си душица.

— Имаш предвид, че трябва да искам да съм нещастна ли?

— Не. Трябва да престанеш да искаш каквото и да било. Трябва да забравиш колко важна е госпожица Катрин Холси. Защото тя не е важна. Хората са важни само заради връзката им с другите хора, заради полезността си, заради онова, което правят за другите. Докато не го разбереш, не можеш да очакваш нищо, освен нещастие под различни форми. Защо превръщаш в космическа трагедия факта, че си осъзнала колко си жестока към хората? Какво от това? Става дума само за грешки на растежа. Човек не може да премине от състояние на животинска бруталност към духовност, без да преживее преходни състояния. Някои от тях могат да ти се сторят порочни. Преди да стане красива, жената е непохватна девойка в пубертета. Всеки растеж изисква унищожение. Не можеш да направиш омлет, без да счупиш яйцата. Трябва да си готова да страдаш, да бъдеш жестока, нечестна и нечиста — трябва да си готова на всичко, скъпа, на всичко, което убива най-упоритя корен, егото. И едва когато той е мъртъв, когато вече ти е все едно, когато си изгубила самоличността си и си забравила името на душата си — едва тогава ще познаеш щастието, за което ти говоря, и вратите на духовната възвишеност ще се отворят пред теб.

— Но, чичо Елсуърт — прошепна тя, — когато вратите се отворят, кой ще влезе през тях?

Той се засмя рязко и високо. Със смеха си сякаш оцени думите й.

— Скъпа, не съм допускал, че можеш да ме изненадаш.

След това лицето му отново стана сериозно.

— Това беше остроумна забележка, Кейти, но се надявам, че е само остроумна забележка, нали?

— Да — каза тя неуверено, — предполагам. Все пак…

— Не можем да бъдем много конкретни, когато говорим за абстракции. Разбира се, ти си тази, която ще влезе. Няма да си загубила самоличността си — ще си придобила по-обхватна самоличност, която ще бъде свързана с другите хора и с цялата вселена.

— Как? По какъв начин ще стане това? Част от какво ще бъде?

— Нали виждаш колко е трудно да обсъждаме тези неща, защото езикът ни е език на индивидуализма, с всичките му условности и

суеверия. „Самоличност“ — това е илюзия, разбира се. Не можеш обаче да построиш нова къща от стари трошливи тухли. Няма да ме разбереш напълно, разсъждавайки със съвременните представи. Ние сме отровени от суеверието на егото. Не можем да знаем какво би било добро и зло в едно безкористно общество, нито какво ще чувстваме, нито по какъв начин. Трябва първо да разрушим егото. Затова умът е толкова ненадежден. Не трябва да мислим. Трябва да вярваме. Вярвай, Кейти, дори ако умът ти възразява. Не мисли. Вярвай. Вярвай на сърцето си, не на ума си. Не мисли. Чувствай. Вярвай.

Тя седеше неподвижна и спокойна, но имаше вид на прегазена от танк. Прошепна покорно:

— Да, чичо Елсуърт… Аз… не съм мислила за това по такъв начин. Искам да кажа, винаги съм мислила, че трябва да мисля… Но ти си прав, тоест, ако прав е думата, която имам предвид, ако има такава дума… Да, ще вярвам… Ще се опитам да разбера… Не, не да разбера. Да почувствам. Да вярвам, искам да кажа… Само че съм толкова слаба… Винаги се чувствам толкова дребна, след като говоря с теб… Предполагам, че съм била права в известен смисъл — наистина съм негодна… но това няма значение… няма значение…

На следващата вечер на вратата се звънна. Тухи отиде да отвори.

Усмихна се, посрещайки Питър Кийтинг. Очакваше Кийтинг да дойде при него след процеса, знаеше, че Кийтинг ще има нужда да дойде. Очакваше обаче, че ще дойде по-рано.

Кийтинг влезе неуверено. Ръцете му сякаш бяха твърде тежки за китките. Очите му бяха отекли и кожата на лицето му изглеждаше отпусната.

— Здравей, Питър — каза бодро Тухи. — Искаш да поговорим ли? Влизай. Имаш късмет. Цяла вечер съм свободен.

— Не — каза Кийтинг. — Искам да видя Кейти.

Не погледна Тухи и затова не видя изражението зад очилата му.

— Кейти? Но разбира се! — каза весело Тухи. — Не се е случвало да дойдеш тук, за да се видиш с Кейти, затова не ми дойде наум, но… Влизай направо. Мисля, че си е у дома. Нататък… не знаеш ли къде е стаята й?… Втората врата.

Кийтинг се затътри тежко по коридора, почука на вратата на Катрин и влезе, когато тя отговори. Тухи го загледа замислено.

Катрин скочи на крака, като видя госта си. За миг остана права с глупаво, невярващо изражение, след това се втурна към леглото си, сграбчи един ластичен колан, който беше оставила там и бързо го пъхна под възглавницата. Рязко си свали очилата, скри ги с юмрук и ги мушна в джоба си. Почуди се кое ще е по-зле: да остане както е, или да седне на тоалетната масичка и в негово присъствие да оправи лицето си.

Не беше виждала Кийтинг от шест месеца. През последните три години се срещаха от време на време, през дълги промеждутъци, няколко пъти обядваха заедно, няколко пъти вечеряха, два пъти отидоха на кино. Винаги се срещаха на обществени места. След като се запозна с Тухи, Кийтинг не идваше да я вижда в дома й. Когато се срещаха, говореха така, сякаш нищо не се бе променило. Но отдавна не бяха говорили за женитба.

— Здравей, Кейти — каза меко Кийтинг. — Не знаех, че носиш очила.

— Само… само за четене… Аз… Здравей, Питър… Изглеждам ужасно тази вечер… Радвам се да те видя, Питър…

Той седна тежко, с шапка в ръка, без да съблече палтото си. Тя стоеше и се усмихваше безпомощно. След това направи неопределено движение с ръце и попита:

— Само за малко ли си или… или ще си съблечеш палтото?

— Не, не е само за малко. — Стана, хвърли палтото и шапката на леглото, после за първи път се усмихна и попита: — Или ти си заета и искаш да ме отпратиш?

Тя притисна длани към очите си, после бързо отпусна ръце; трябваше да го посрещне така, както винаги го бе посрещала, трябваше да се държи нормално:

— Не, въобще не съм заета.

Той седна и протегна ръка в мълчалива покана. Тя веднага дойде при него, сложи ръка в неговата и той я придърпа да седне на страничната облегалка на креслото.

Светлината от лампата се лееше върху него. Тя се опомни и забеляза лицето му.

— Питър — ахна тя, — какво ти се е случило? Изглеждаш ужасно.

— Много пих напоследък.

— Не… бива така!

— Разбира се. Няма вече.

— Какво става?

— Исках да те видя, Кейти. Исках да те видя.

— Скъпи… какво са ти направили?

— Никой не ми е направил нищо. Вече съм добре. Добре съм. Защото дойдох тук… Кейти, чувала ли си за Хоптън Стодард?

— Стодард ли?… Не знам. Прочетох някъде това име.

— Е, нищо, няма значение. Само си мислех колко е странно. Стодард е стар негодник, който не можеше да понася собствената си поквара и за да я компенсира, реши да построи голям подарък за града. Но когато аз… когато стана непоносимо за мен, почувствах, че единственото, което мога да направя, е онова, което наистина най-много искам да направя — да дойда тук.

— Когато ти е непоносимо… какво, Питър?

— Извърших нещо много гадно, Кейти. Някой ден ще ти разкажа, но не сега… Слушай, ще ми кажеш ли, че ми прощаваш — но без да питаш за какво? Ще си мисля… ще си мисля, че ми е простил някой, който не може да ми прости. Някой, който не може да бъде наранен и затова не може да ми прости — но така става още по-зле за мен.

Тя не изглеждаше объркана. Каза сериозно:

— Прощавам ти, Питър.

Той бавно кимна няколко пъти и каза:

— Благодаря ти.

Тя притисна глава до неговата и прошепна:

— Преживял си страшни неща, нали?

— Да. Но сега съм добре.

Взе я в прегръдката си и я целуна. Престана да мисли за Храма на Стодард, а тя престана да мисли за доброто и злото. Излишно беше да разсъждават, чувстваха се твърде чисти.

— Кейти, защо не сме се оженили още?

— Не знам — каза тя. И добави бързо, защото сърцето й биеше лудо, защото не можеше да мълчи и защото реши да не се възползва от

ситуацията: — Предполагам, защото знаем, че няма защо да бързаме.

— Но трябва да бързаме. Стига да не е твърде късно.

— Питър, ти… пак ли ми правиш предложение?

— Не се смайвай, Кейти. Защото ще реша, че през всички тези години си се съмнявала. Точно сега не мога да понеса тази мисъл. Дойдох тази вечер, за да ти кажа точно това. Ще се оженим. Ще се оженим веднага.

— Добре, Питър.

— Няма нужда от обяви, дати, подготовка, гости, няма нужда от нищо. Допуснахме такива неща да ни пречат всеки път. Честно казано, не знам защо оставихме нещата така… Няма да казваме нищо на никого. Просто ще се измъкнем от града и ще се оженим. След това ще обявим, че сме се оженили и после ще обясняваме, ако някой иска обяснения. Имам предвид чичо ти, моята майка и всички останали.

— Добре, Питър.

— Напусни още утре проклетата си работа. Ще си уредя един месец отпуск. Гай адски ще се ядоса, но аз ще съм доволен. Приготви си нещата — няма да ти е нужно кой знае какво, — не се притеснявай за грима — нали каза, че изглеждаш ужасно тази вечер? Всъщност никога не си била по-красива. Ще дойда тук в девет сутринта вдругиден. Бъди готова да тръгнем.

— Добре, Питър.

Той си тръгна, а тя легна на леглото си и се разхлипа на висок глас, без задръжки, без достойнство, без да я грижа за каквото и да било.

Елсуърт Тухи беше оставил отворена вратата на своя кабинет. Видя, че Кийтинг минава покрай вратата, но не го забеляза и си тръгна. После чу звука от хлипането на Катрин. Влезе в стаята й без да чука. Попита:

— Какво става, скъпа? Да не би Питър да те е обидил?

Тя се повдигна от леглото и го погледна, отхвърляйки косата от лицето си. Продължи да хлипа. Изрече първото, което й дойде на ум. Каза нещо, което самата тя не разбра, но което той разбра много добре:

— Не ме е страх от теб, чичо Елсуърт!

XIV

— Кой? — ахна Кийтинг.

— Госпожица Доминик Франкън — повтори камериерката.

— Ти си пияна, дявол да те вземе!

— Господин Кийтинг!…

Скочи на крака, изблъска я от пътя, влетя в хола и видя Доминик Франкън в жилището си.

— Здравей, Питър.

— Доминик!… Доминик, как е възможно? — Изпита гняв, страх и любопитство, почувства се поласкан и доволен. Първата му мисъл беше да благодари на Бога, че майка му не си е у дома.

— Обадих се в кантората. Казаха ми, че си се върнал вкъщи.

— Толкова съм поласкан и приятно изне… По дяволите, Доминик, има ли смисъл? Винаги се опитвам да бъда коректен с теб, а ти винаги схващаш толкова добре, че няма никакъв смисъл. Затова няма да си играя на сдържан домакин. Знаеш, че съм изумен, че идването ти тук е необичайно и че всичко, което ще кажа, сигурно ще е неуместно.

— Да, така е по-добре, Питър.

Той забеляза, че все още държи ключа в ръка и го мушна в джоба си. Приготвяше куфара за сватбеното пътешествие на следващия ден. Огледа помещението и ядно отбеляза колко недодялано изглеждат викторианските мебели до елегантната фигура на Доминик. Тя беше със сив костюм, черно кожено палто с вдигната до бузите яка и шапка с падаща периферия. Изглеждаше различно от появата си на свидетелското място и на приемите. Изведнъж си спомни за онзи миг преди години, когато стоеше на стълбите пред кабинета на Гай Франкън и си пожела никога повече да не вижда Доминик. Беше същата като тогава: непозната, която го ужаси с кристално безизразното си лице.

— Седни, Доминик. Свали си палтото.

— Не, няма да стоя дълго. Тъй като днес изобщо не се преструваме, да ти кажа ли защо съм дошла, или предпочиташ първо

да си поговорим любезно?

— Не, нека да не си говорим любезно.

— Добре. Ще се ожениш ли за мен, Питър?

Той се вкамени. После се свлече на стола — знаеше, че тя говори сериозно.

— Ако искаш да се ожениш за мен — продължи тя със същия отмерен, безличен глас, — трябва да стане сега. Колата ми е долу. Отиваме до Кънектикът и се връщаме. Ще са ни нужни около три часа.

— Доминик… — Нямаше сили да си мръдне устните. Успя само да произнесе името й. Изпита желание да е парализиран. Но знаеше, че е неудържимо жизнен и насила вцепенява мускулите и ума си, защото не иска да поеме отговорността да мисли трезво.

— Нека не се преструваме, Питър. Обикновено хората първо обсъждат разумните неща и чувствата си, след това уреждат практическите въпроси. Но с нас няма друг начин. Ако ти го предложа под друга форма, ще те измамя. Трябва да го направя точно така. Никакви въпроси, никакви условия, никакви обяснения. Онова, което премълчаваме, говори само за себе си. Защото не го казваме. Няма за какво друго да разсъждаваш, освен дали искаш или не.

— Доминик — заговори той съсредоточено, сякаш вървеше по гола носеща греда в строяща се сграда, — разбирам само това: разбирам само, че трябва да се опитам да се държа като теб, да не обсъждам нищо, да не говоря, само да отговарям.

— Да.

— Само че… не мога… съвсем като теб.

— Сега е моментът, Питър, в който всичко е ясно. Няма къде да се скриеш. Дори с думи.

— Само ми кажи…

— Не.

— Дай ми време…

— Не. Или слизаме заедно сега, или забравяме.

— Не бива да се сърдиш, ако аз… Никога не си ми давала надежда, че можеш… че ти… не, не, няма да го кажа… но какво очакваш да си помисля? Тук съм съвсем сам и…

— И аз съм единствената, която може да ти даде съвет. Моят съвет е да откажеш. Честна съм с теб, Питър. Но няма да ти помогна, като оттегля предложението си. За предпочитане е да не си имал

възможността да се ожениш за мен. Но я имаш. Сега. Трябва да избираш.

Той не можа да запази достойнство. Сведе глава и притисна юмрук към челото си.

— Доминик… защо?

— Знаеш защо. Веднъж ти казах причините, беше отдавна. Ако нямаш смелост да мислиш за тях, не очаквай да ти ги повторя.

Седеше неподвижен, с клюмнала глава. Каза:

— Доминик, ако двама души като теб и мен се оженят, ще бъде новина за първа страница на вестниците.

— Така е.

— Не е ли по-добре да го направим както му е редът, с обява и истинско сватбено тържество?

— Силна съм, Питър, но не чак толкова. След това можеш да се заемеш с приемите и публичността.

— Искаш да ти кажа да или не, така ли?

— Точно така.

Остана дълго загледан в нея. Тя го гледаше в очите, но погледът й беше като от портрет. Почувства се сам в стаята. Тя изчакваше търпеливо и напълно безучастно, без дори да го подкани да побърза.

— Добре, Доминик. Казвам ти да — изрече той най-после.

Тя сведе глава в знак на съгласие.

Той стана.

— Ще си облека палтото. Твоята кола ли ще вземем?

— Да.

— Тя е открита, нали? Да си облека ли коженото палто?

— Не. Но си вземи дебел шал. Има вятър.

— Никакъв багаж ли да не взимам? Веднага ли се връщаме в града?

— Връщаме се веднага.

Остави вратата към коридора отворена. Тя видя как си облича палтото и завива шал около врата си, сякаш се загръща с наметало. Приближи се до вратата на хола и я прикани да тръгва с мълчаливо кимване. Натисна бутона на асансьора и отстъпи, за да й направи път. Движенията му бяха точни и уверени. Действаше без радост или емоции. Изглеждаше по-хладен и мъжествен от когато и да било.

Хвана я под ръка твърдо и покровителствено, докато пресекат улицата, за да стигнат до колата й. Отвори вратата на колата, пусна я да се настани зад волана и мълчаливо седна до нея. Тя се пресегна през него и вдигна неговото стъкло. Каза му:

— Ако не е добре, нагласи го така, че като потеглим, да не ти е много студено.

Той й каза:

— Тръгвай към Гранд Конкърс, на няколко светофара оттук.

Тя остави чантата си на коленете му, пое волана и запали двигателя. Внезапно осъзнаха, че между тях няма враждебност, а спокойно, безнадеждно приятелско чувство, сякаш са жертви на неясно бедствие и трябва да си помагат взаимно.

Тя караше бързо, както бе свикнала, с равномерна висока скорост. Пътуваха мълчаливо. Двигателят бръмчеше монотонно. Изчакваха търпеливо, без да променят положението на телата си, когато спираха на светофар. Бяха се отдали на движение, устремено в точно определена посока, като траектория на куршум, който не може да бъде спрян. По улиците на града падаше първият здрач. Уличната настилка жълтееше. Магазините още бяха отворени. Рекламата на един киносалон светна, червените крушки се разклатиха и изместиха последната дневна светлина във въздуха, от което улицата стана още по-тъмна.

Питър Кийтинг нямаше никакво желание да говори. Сякаш вече не беше Питър Кийтинг. Не изпитваше нужда от топлота или съчувствие. Не искаше нищо. Тя се замисли за това и хвърли към него поглед, който бе почти признателен и нежен. Той посрещна погледа й без да трепне и тя видя в очите му разбиране, но без никаква друга реакция. Сякаш погледът му казваше: „Разбира се“, но нищо друго.

Излязоха от града. Студеният кафяв път летеше насреща им. Той й каза:

— Пътните полицаи се заяждат по тези места. Приготви си журналистическата карта за всеки случай.

— Вече не съм журналистка.

— Моля?

— Вече не работя във вестника.

— Да не би да си напуснала?

— Не, уволниха ме.

— Какво значи това?

— Къде беше през последните дни? Мислех, че всички знаят.

— Съжалявам. Тия дни не съм чел вестници.

Изминаха още няколко километра и тя каза:

— Дай ми цигара. В чантата ми са.

Отвори чантата й и видя табакерата, пудриерата, червилото, гребена, сгънатата снежнобяла носна кърпичка, ухаеща леко на парфюм. Мярна му се мисълта, че все едно разкопчава блузата й, но не възприе съзнателно тази мисъл, нито интимното усещане за притежание, с което отвори чантата. Извади цигара от табакерата, запали я и я премести от своите устни в нейните.

— Благодаря — каза тя. Той запали цигара и на себе си и затвори чантата й.

Стигнаха до Гринич и той заразпитва къде да отидат, показваше й накъде да кара и в коя пресечка да завие:

— Ето тук — каза той, когато стигнаха пред къщата на съдията.

Излезе първи и й помогна да слезе от колата. Натисна звънеца.

Ожениха се в хола, където имаше кресла с избеляла синьо пурпурна дамаска и лампа с ресни от стъклени мъниста. Свидетели станаха съпругата на съдията и техен съсед на име Чък, който прекъсна някаква домашна работа и леко миришеше на белина.

После се върнаха при колата и Кийтинг попита:

— Искаш ли да карам, ако си изморена?

Тя отвърна:

— Не, аз ще карам.

Пътят към града минаваше през кафяви ниви. Всяка неравност на почвата червенееше от западната страна. Лека морава мъгла покриваше нивите в далечината. Небето бе озарено от огнени проблясъци. Разминаха се с няколко коли, които профучаха край тях като кафяви силуети. Други бяха със запалени фарове с тревожна жълта светлина.

Кийтинг се загледа в пътя — тясна черта в средата на предното стъкло. От двете страни на пътя имаше ниви и хълмове, вместени в стъкления правоъгълник пред него. Пътят се разгъваше пред тях, изпълваше стъклото, излизаше извън очертанията му, разтваряше се, за да ги пусне да минат, разделяйки се в две сиви ленти от двете страни на колата. Стори му се, че участват в състезание и зачака да види как

предното стъкло печели, как колата се удря в тънката чертичка, преди тя да се разшири.

— Къде ще живеем, като начало? — попита той. — Вкъщи или у вас?

— У вас, разбира се.

— Предпочитам да се преместя при теб.

— Не. Ще се изнеса от моето жилище.

— Моят апартамент едва ли ще ти хареса.

— Защо?

— Не знам. Не ти подхожда.

— Ще ми хареса.

Помълчаха малко, после той попита:

— Как ще обявим женитбата си?

— Както желаеш. Оставям на теб.

Ставаше все по-тъмно и тя включи фаровете. Той наблюдаваше пътните знаци, появяващи се ниско отстрани на пътя. Изскачаха с наближаването на колата и гласяха: „Ляв завой“, „Кръстовище“. Бяха като светлинни точки, проблясващи сякаш нарочно и злобно.

Пътуваха мълчаливо, но в мълчанието им вече нямаше съпричастие, вече не се приближаваха заедно към бедствието, защото бедствието бе настъпило. Смелостта им беше без значение.

Той се почувства смутен и неуверен, както се бе чувствал винаги в присъствието на Доминик Франкън.

Обърна се към нея. Тя гледаше пътя. Профилът й в студения вятър беше спокоен, дистанциран и красив, почти непоносим за него. Погледна ръцете й в ръкавици, хванати твърдо от двете страни на волана. Погледна стройния крак върху педала на газта и очите му проследиха нагоре линията на крака й. Погледът му се задържа върху сивия триъгълник на тясната й пола. Изведнъж си даде сметка, че е в правото си да мисли онова, което мисли.

За първи път осъзна напълно мисълта, че са женени. Осъзна, че винаги е желал тази жена, че я желае, както би пожелал уличница, трайно, безнадеждно и порочно. Това е моята съпруга, помисли той за първи път, без следа от респект към тази дума. Обзе го такова неудържимо желание, че ако беше лято, щеше да й нареди да завие в първия страничен път, за да я обладае.

Плъзна ръка по облегалката и обгърна раменете й, почти без да я докосва. Тя не помръдна, не оказа съпротива, нито се обърна да го погледне. Той отдръпна ръката си и се загледа втренчено напред.

— Госпожа Кийтинг — каза с равен глас. Не беше обръщение към нея, а констатация.

— Госпожа Питър Кийтинг — каза тя.

Спряха пред неговото жилище, той излезе и отвори нейната врата, но тя остана зад волана.

— Лека нощ, Питър. Ще се видим утре.

Добави, преди лицето му да изрази нещо твърде нецензурно:

— Утре ще пратя нещата си у вас и тогава ще обсъдим всичко. Ще започнем от утре, Питър.

— Къде отиваш?

— Имам да уреждам разни неща.

— Но какво да кажа на хората тази вечер?

— Каквото искаш, ако изобщо имаш какво да кажеш.

Включи се в движението и потегли.

Когато влезе в стаята на Роурк същата вечер, той й се усмихна, но не с обичайната си лека усмивка, признаваща какво предстои, а с усмивка, изразяваща очакване и болка.

Не беше я виждал след процеса. След като даде показания, тя излезе от съдебната зала и оттогава не се появи. Той отиде веднъж в дома й, но камериерката му каза, че госпожица Франкън е заета.

Гледаше го усмихната, за първи път напълно съгласна, сякаш присъствието му беше решение за всичко, сякаш то даваше отговор на всички въпроси и тя съществуваше само, за да бъде жена, загледана в него.

Останаха мълчаливи един срещу друг и тя помисли, че най-хубавите думи са онези, които остават неизречени.

Щом тръгна към нея, тя му каза:

— Нека не говорим за процеса. После.

Взе я в прегръдката си. Тя насочи тялото си право срещу неговото, за да почувства изцяло гърдите му върху своите, да почувства цялата дължина на краката му върху дължината на своите,

все едно че ляга срещу него, краката й не усещат тежест и се държи изправена от натиска на тялото му.

Останаха в леглото цялата нощ. Не усещаха кога заспиват. В моментите на изтощение общуваха също толкова наситено, колкото в единението при разтърсващите срещи на телата им.

Сутринта се облякоха. Тя наблюдаваше спокойните му движения из стаята. Замисли се за онова, което бе взела от него. Напрежението в китките й я подсети, че собствената й сила е в него, сякаш всеки от тях бе дал енергията си на другия.

Той остана за миг в другия край на стаята, обърнат с гръб към нея. Тя каза с тих и спокоен глас:

— Роурк.

Обърна се към нея, като че ли се досещаше какво ще чуе.

Тя стоеше насред стаята, също като първата вечер, когато дойде при него, все едно че се готви за някакъв обред.

— Обичам те, Роурк.

Казваше го за първи път.

Видя ефекта от следващите си думи на лицето му, още преди да ги изрече.

— Вчера се омъжих. За Питър Кийтинг.

Щеше да е лесно, ако мъжът срещу нея бе стиснал устни, за да сподави вика си, ако бе свил юмруци, за да се защити от самия себе си. Но не беше никак лесно, защото той не направи нищо такова, и все пак тя знаеше, че прави точно това, но без да го изрази с физическо действие.

— Роурк… — прошепна тя, изплашена.

Той каза:

— Добре съм. — И продължи: — Моля те, изчакай за миг… Добре. Давай нататък.

— Роурк, преди да се запозная с теб, аз се страхувах да срещна някой като теб, защото знаех, че ще трябва да преживя това, което преживях на свидетелското място и ще трябва да направя това, което направих в съдебната зала. Беше ми противно, защото за теб е оскърбление някой да те защитава, а за мен е оскърбление, че някой трябва да защитава теб… Роурк, мога да приема всичко, с изключение на онова, което изглежда най-лесно за повечето хора: половинчатостта, почти свършената работа, приблизителността, средата на пътя. Може

би те имат своите оправдания. Не знам. Не искам да проверявам дали е така. Знам само, че никога няма да разбера подобно поведение. Когато се замисля какъв си ти, мога да приема само вселена като твоята. Или поне вселена, в която имаш шанс да се бориш, и то да се бориш според твоите условия. Но тя не съществува. Не мога да живея разкъсана между онова, което съществува, и теб. Това би означавало да воювам против неща и хора, които не заслужават да са ти опоненти. Да водя твоята битка, но с техните методи — но това е твърде скверно. То би означавало да правя за теб онова, което правех за Питър Кийтинг: да лъжа, да лаская, да увъртам, да правя компромиси, да насърчавам глупостта — за да ги моля да ти дадат шанс, да ги умолявам да те оставят на мира, да ти позволят да работиш, да ги моля, Роурк, не да им се надсмивам, а да треперя, защото имат власт да те наранят. Дали съм твърде слаба, след като не мога да го направя? Не знам кое би било проява на по-голяма сила: да приема всичко заради теб или да те обичам толкова много, че останалото да е неприемливо. Не знам. Твърде много те обичам.

Той я гледаше и чакаше. Тя разбра, че отдавна му е ясно, но е трябвало да бъде изречено.

— Ти не обръщаш внимание на тези неща, за разлика от мен. Нищо не мога да направя. Обичам те. Контрастът е твърде голям. Роурк, няма да спечелиш, ще те унищожат, но аз няма да съм с теб, за да видя как те унищожават. Първо бих унищожила себе си. Това е единственият израз на протест, възможен за мен. Какво друго мога да ти дам? Хората жертват толкова дребни неща. Аз ти принасям в жертва моя брак с Питър Кийтинг. Няма да допусна да съм щастлива в техния свят. Ще приема страданието. Това ще е отговорът ми към тях и подаръкът ми за теб. Сигурно повече няма да те видя. Ще се опитам да не те виждам. Но ще живея за теб, всяка минута, с всяко позорно нещо, което върша, ще живея за теб по свой начин — единствения, на който съм способна.

Той се опита да заговори, но тя продължи:

— Чакай. Нека да свърша. Можеш да ме попиташ защо тогава не се самоубия. Защото те обичам. Защото съществуваш. А това е толкова много, че не ми позволява да умра. И тъй като трябва да бъда жива, за да знам, че ти съществуваш, ще живея в света какъвто е, така, както този свят ми налага. Не половинчато, а цялостно. Не като го умолявам

и бягам от него, а като се изправя открито срещу него, като го удрям до болка и до грозота и избирам първа най-лошото, което може да ми стори. Не като съпруга на някой полусносен мъж, а като съпруга на Питър Кийтинг. И само в мислите ми, само там, където нищо не ще може да ги докосва, свещени зад стената на собственото ми падение ще останат споменът за теб и знанието за теб. От време на време ще си казвам: „Хауърд Роурк“ и ще чувствам, че съм заслужила да си го кажа.

Стоеше пред него с вдигната глава. Устните й не бяха напрегнати, а меко притворени, очертани на лицето й, изразяващи болка, нежност и примирение.

Неговото лице изразяваше страдание, което бе таил и с което бе живял дълго време. Не беше като рана, а като белег от рана.

— Доминик, ако ти кажа да анулираш веднага този брак, да забравиш вселената и моята битка, да не изпитваш нито гняв, нито тревога, нито надежда, просто да живееш за мен, защото се нуждая от теб — да си моя съпруга, да те притежавам…?

— Видя на лицето й същото, което тя видя на неговото, когато му каза за женитбата си. Но той не се изплаши. Гледаше я спокойно. След малко тя му отвърна и думите сякаш не излизаха от устните й, а устните й бяха заставени да събират звуците отвън:

— Ще ти се подчиня.

— Нали разбираш защо няма да го направя. Не ще се опитам да те спра. Обичам те, Доминик.

Тя затвори очи. Той продължи:

— Не искаш да го чуеш сега ли? Но аз искам да го чуеш. Когато сме заедно, не изпитваме нужда да говорим. Казвам ти го… за времето, когато няма да сме заедно. Обичам те, Доминик. Любовта ми към теб е също толкова себична, колкото и фактът, че съществувам. Себична е като дробовете ми, които дишат въздух. Дишам заради себе си, за да зареждам тялото си, за да съм жив. Давах ти не някаква саможертва или състрадание, а егото си и нуждата си от теб. Това е единственият начин, по който ти искаш да бъдеш обичана. Това е единственият начин, по който аз искам ти да ме обичаш. Ако се омъжиш за мен сега, аз ще стана целият ти живот. Но тогава няма да те искам, а и самата ти ще станеш нетърпима за себе си и няма да ме обичаш дълго. За да каже „аз те обичам“, човек трябва първо да може да каже „аз“.

Подчинението, което бих могъл да получа от теб сега, ще ми даде само куха обвивка. Ако го поискам от теб, ще те унищожа. Затова няма да те спра. Ще те пусна да отидеш при съпруга си. Не знам как ще преживея тази вечер, но ще я преживея. Искам те непокътната, какъвто съм и аз, каквато ще останеш след битката, която си решила да водиш. Една битка никога не е безкористна.

Думите му бяха заредени с напрежение. Тя разбра, че за него е по-трудно да говори, отколкото за нея да го слуша. Затова продължи да го слуша.

— Трябва да се научиш да не се страхуваш от света. Да не зависиш от него, както си зависима сега. Да не допускаш да те наранява, както стана в съдебната зала. Трябва да ти дам възможност да се научиш. Не мога да ти помогна. Трябва да намериш своя път и тогава ще се върнеш при мен. Няма да ме унищожат, Доминик, нито ще унищожат теб. Ти ще спечелиш, защото си избрала най-трудния начин да воюваш за своята свобода. Ще те чакам. Обичам те. Казвам го сега за всичките години, през които ще чакаме. Обичам те, Доминик.

Целуна и я пусна да си отиде.

XV

В девет часа следващата сутрин Питър Кийтинг кръстосваше нервно из стаята си, чиято врата бе заключил. Забрави, че е девет часа и Катрин го чака. Наложи си да я забрави, да забрави всичко, свързано с нея.

Заключи вратата заради майка си. Виждайки безсилната му ярост, предната вечер тя го накара да й каже истината. Призна, че се е оженил за Доминик Франкън и измисли някакво обяснение, че Доминик е извън града, за да уведоми за женитбата си възрастни роднини. Майка му изпадна във възторг и го засипа с въпроси. Той успя да избегне отговорите и да скрие паниката си. Не беше сигурен, че наистина има съпруга, която ще се върне при него сутринта.

Забрани на майка си да разгласява новината, но тя се обади на няколко души по телефона предишната вечер и на още няколко сутринта. Телефонът неспирно звънеше, нетърпеливи гласове питаха: „Вярно ли е?“, изразяваха удивление и поднасяха поздравления. Кийтинг си представяше как новината се разпространява из града, съдейки по имената и общественото положение на хората, които се обаждаха. Реши, че няма да вдига телефона. Сякаш цял Ню Йорк празнуваше, а единствен той стоеше херметично затворен в стаята си, безучастен, оборкан и уплашен.

Почти по пладне звънна звънецът на входната врата. Той притисна длани до ушите си, за да не чуе кой идва и какво иска. Разнесе се гласът на майка му, толкова кресливо радостен, че прозвуча ужасно глупаво:

— Пити, скъпи, няма ли да дойдеш да целунеш жена си?

Той влетя в коридора. Доминик съблече визоновото си палто и меката кожа прати към ноздрите му полъх от студения въздух на улицата, примесен с нейния парфюм. Усмихна се мило, погледна го в очите и каза:

— Добро утро, Питър.

За миг остана вцепенен. Спомни си всичките телефонни обаждания и преживя триумфа, който те му бяха поднесли. Почувства

се като мъж, движещ се на арената на препълнен стадион. В усмивката му сякаш грейнаха лъчи от светлинна дъга.

— Доминик, скъпа, сбъдна се една мечта!

Нямаше го усещането, че са обречени да се разбират. Бракът им беше такъв, какъвто го бяха замислили.

Изглежда тя беше доволна. Каза:

— Съжалявам, че не ме пренесе през прага, Питър.

Вместо да я целуне, пое ръката й и непринудено и нежно притисна устни над китката й.

Обърна се към майка си и каза енергично и тържествуващо:

— Майко, Доминик Кийтинг.

Майка му я целуна. Доминик отвърна на целувката. Г-жа Кийтинг захлипа:

— Скъпа, толкова съм щастлива, Бог да те благослови, не знаех, че си толкова красива!

Той се зачуди какво да прави, но Доминик бързо взе нещата в свои ръце, влезе в хола и каза:

— Нека първо да хапнем, а после ще ми покажеш жилището, Питър. Ще ми донесат вещите след около час.

Г-жа Кийтинг грейна:

— Обедът вече ще е за трима, госпожице Фран… — Сепна се. — Скъпа, как да се обръщам към теб? Госпожа Кийтинг или…

— Доминик, разбира се — отвърна Доминик, без да се усмихне.

— Няма ли да разгласим, да поканим някого…? — попита Кийтинг, но Доминик отсече:

— По-късно, Питър. Новината ще се разпространи сама.

По-късно, когато багажът й пристигна, тя влезе уверено в неговата спалня. Инструктира камериерката как да подреди дрехите й и го помоли да й помогне да внесе вещите си.

Г-жа Кийтинг попита учудено:

— Деца, няма ли да заминете някъде? Оженихте се внезапно и романтично, но… не предвиждате ли меден месец?

— Не — каза Доминик, — не искам да откъсвам Питър от работата му.

Той вметна:

— Ще сме тук временно, Доминик. Ще се преместим в друго, по-голямо жилище. Ти ще го избереш.

— Не, не е необходимо. Ще останем тук — отвърна тя.

— Аз ще се изнеса — предложи щедро госпожа Кийтинг, без да се замисли, смразена от страх от Доминик. — Ще си наема малък апартамент.

— Не — каза Доминик. — Бих предпочела да не се изнасяш. Не искам нищо да се променя. Искам да се вместя в живота на Питър такъв, какъвто е.

— Колко си мила! — усмихна се г-жа Кийтинг, но Кийтинг се вцепени от мисълта, че няма нищо мило от нейна страна.

Г-жа Кийтинг осъзна, че когато емоциите отшумят, ще намрази снаха си. Би се примирила, ако се държи надменно, но не можеше да й прости сдържаната любезност.

Телефонът звънна. Главният проектант в кантората на Кийтинг поднесе поздравления и каза:

— Току-що научихме, Питър. Гай е смаян. Мисля, че трябва да му се обадиш или да дойдеш тук — трябва да направиш нещо.

Кийтинг забърза към кантората, доволен, че се измъква за малко от къщи. Влезе грейнал, с вид на лъчезарен влюбен. Усмихваше се и стискаше ръце в чертожната зала, на фона на шумни поздравления, весела завист и пиперливи забележки. После тръгна към кабинета на Франкън.

За миг го обзе чувство на странна вина, когато видя усмивката на Франкън, почти като благословия. Потупа го приятелски по раменете и каза:

— Много съм щастлив, Гай…

— Сигурен бях, че така ще стане — каза тихо Франкън, — и вече съм доволен. Добре е, че всичко вече ще е твое, Питър, всичко, тази стая, фирмата, скоро.

— За какво говориш?

— Хайде, нали ти е ясно. Изморен съм, Питър. Идва време, когато човек се изморява окончателно и тогава… Не, няма как да знаеш, твърде млад си. По дяволите, Питър, каква е ползата от мен тук? Вече нямам желание да се преструвам, че съм полезен… Понякога ми се иска да бъда честен. Усещането е приятно… Може да поработя още една-две години и после ще се пенсионирам. Тогава всичко ще стане твое. Може би ще ми е забавно да се повъртя тук още малко… харесва ми, толкова е оживено, всичко върви толкова добре,

хората ни уважават… добра фирма беше „Франкън&Хайер“, нали?… Какво говоря, дявол да го вземе? „Франкън и Кийтинг“. Един ден ще бъде само Кийтинг… Питър — попита меко той, — защо не се радваш?

— Разбира се, че се радвам, много съм ти благодарен и така нататък, но защо по дяволите мислиш за пенсиониране отсега?

— Не говорим за това. Питам те защо не се радваш, когато ти казвам, че всичко ще е твое? Бих искал да се зарадваш, Питър.

— За Бога, Гай, не бъди мрачен, ти си…

— Питър, за мен е много важно да се радваш на това, което ти оставям. Да се гордееш с него. Гордееш се, нали, Питър?

— Та кой не би се гордял? — Погледът му избягваше Франкън. Умолителните нотки в гласа на Франкън му бяха непоносими.

— Да, кой не би се гордял? Разбира се… Нали това важи и за теб, Питър?

— Какво искаш? — сопна му се ядосано Кийтинг.

— Искам да се гордееш с мен, Питър — каза Франкън смирено и отчаяно. — Искам да знам, че съм постигнал нещо. Искам да съм сигурен, че е имало смисъл. В крайна сметка искам да съм сигурен, че не е било… напразно.

— Нима не си сигурен? Не си ли сигурен? — погледът на Кийтинг стана убийствен, сякаш Франкън изведнъж се превърна в заплаха за него.

— Какво има, Питър? — попита Франкън меко, почти равнодушно.

— Проклет да си, нямаш право да не си сигурен! На твоята възраст, с твоето име и престиж, с твоя…

— Искам да съм сигурен, Питър. Работих много упорито.

— Но ти не си сигурен! — Разгневен и изплашен, Кийтинг се опита да го оскърби и изрече онова, което наскърбява най-много, но забрави, че е обидно за самия него, а не за Франкън, че Франкън няма как да знае, че никога не е знаел и дори не би могъл да се досети: — Познавам един, който ще е сигурен в края на своя живот, ще бъде толкова сигурен, че ми се иска да му прережа проклетото гърло!

— Кой? — попита спокойно и безразлично Франкън.

— Гай! Гай, какво става с нас? Какво говорим?

— Не знам — каза Франкън. Изглеждаше изморен.

Същия ден Франкън отиде на вечеря у Кийтинг. Беше елегантен и блесна с галантността си, целувайки ръка на госпожа Кийтинг. Но когато поздрави Доминик, помръкна. Нямаше какво да й каже. Погледна я умолително. Очакваше да се държи язвително и подигравателно, но срещна ненадейно разбиране. Тя не каза нищо, сведе глава, после го целуна по челото и задържа устните си притиснати към него секунда по-дълго от необходимото. Той почувства прилив на топлота и благодарност, но после се уплаши.

— Доминик — прошепна той, за да не чуят другите, — сигурно си ужасно нещастна…

Тя се засмя и го хвана за ръката:

— Няма такова нещо, татко, как можеш да говориш така!

— Прости ми — промълви той, — толкова съм глупав… Наистина е чудесно…

Гости приииждаха цялата вечер, неканени и без предупреждение. Идваше всеки, който бе чул новината и смяташе, че може да се отбие. Кийтинг не знаеше дали се радва или не. Всичко изглеждаше чудесно на фона на веселата глъчка. Доминик се държа прекрасно. Той не долови и намек на сарказъм в поведението й.

Беше късно, когато си тръгна последният гост. Останаха сами сред препълнените пепелници и празните чаши. Седяха в противоположните ъгли на хола. Кийтинг се опитваше да отложи момента, когато щеше да му се наложи да мисли за онова, за което трябваше да мисли.

— Хайде, Питър — каза Доминик и стана, — да приключваме.

Лежеше в тъмнината до нея. Задоволил бе желанието си, но остана по-неудовлетворен от когато и да било. Неподвижното тяло до него не реагира дори и от отвращение. Той се почувства разгромен след единствения опит да й наложи превъзходството си. Прошепна:

— Ужасна си!

Тя не помръдна.

После си спомни за нещо, което бе забравил в миговете на страст. Попита я:

— Кой е той?

— Хауърд Роурк — отговори тя.

— Добре — изръмжа той, — излишно е да ми казваш, щом не искаш!

Запали лампата. Тя лежеше притихнала, гола, с отметната назад глава. Лицето й беше ведро, невинно и чисто. Каза кротко, загледана в тавана:

— Питър, след като можах да направя това нещо… сега вече мога да направя всичко…

— Ако смяташ, че ще ти досаждам често, ако така си представяш…

— Толкова често или толкова рядко, колкото желаеш, Питър.

На следващата сутрин Доминик влезе в трапезарията и видя върху чинията си дълга бяла кутия от цветарски магазин.

— Какво е това? — попита тя камериерката.

— Донесоха я тази сутрин, госпожо, с молба да бъде оставена на масата за закуска.

Кутията бе адресирана до г-жа Питър Кийтинг. Доминик я отвори. Вътре имаше няколко клонки бял люляк — цвете, по-екстравагантно луксозно от орхидеите в този сезон. На малката картичка бе изписано име с едри букви, заредени с енергичното движение на ръката. Буквите сякаш се смееха: „Елсуърт М. Тухи.“

— Колко мило! — каза Кийтинг. — Чудех се защо не се появи вчера.

— Мери, моля те, сложи ги във вода — каза Доминик и подаде кутията на камериерката.

Следобед Доминик се обади на Тухи и го покани на вечеря.

Уговориха се за след няколко дни. Майката на Кийтинг се извини, че няма да вечеря с тях заради друг ангажимент. Обяснението й за пред самата нея беше, че има нужда от време, за да свикне. Масата, сервирана за трима души, беше украсена със свещи в кристални свещници и аранжирани сини цветя.

Тухи влезе и се поклони на домакините като на дворцов прием. Доминик се държеше като светска дама, която през целия си живот е била само светска дама и не би могла да бъде в друга роля.

— Е, Елсуърт? — попита Кийтинг, с жест към дома, атмосферата и Доминик.

— Драги Питър — каза Тухи — излишно е да говорим за очевидното.

Доминик ги поведе към трапезарията. Беше облечена официално, с бяла копринена блуза с мъжка кройка и дълга черна пола, права и семпла като блестящата й коса. Тесният колан на полата й загатваше, че две ръце са достатъчни, за да обхванат талията й, а крехкото й тяло може да бъде пречупено на две без никакво усилие. Беше с къси ръкави и гладка златна гривна, твърде голяма и тежка за тънката й китка. Елегантността й граничеше с перверзност. Имаше вид на жена, съзряла до застрашителна мъдрост, въпреки външността си на младо момиче.

— Елсуърт, нали е чудесно? — каза Кийтинг. Гледаше Доминик като човек, вторачен в огромна банкова сметка.

— Точно както очаквах — каза Тухи. — Нито повече, нито по-малко.

На масата Кийтинг поддържаше разговора, обзет от неудържимо желание да говори. Лееше думите, унесен като котка, която си играе в тревата.

— Всъщност, Елсуърт, Доминик пожела да те покани. Не съм я молил. Ти си ни първият официален гост. Мисля, че е чудесно. Тя е моята съпруга и най-добрият ми приятел. Колкото и да е глупаво, винаги съм си мислил, че не храните топли чувства един към друг. Бог знае защо съм решил така. И точно затова съм толкова доволен, че сега сме заедно, тримата.

— Значи не вярваш на математиката, така ли, Питър? — каза Тухи. — Защо се изненадваш? Някои цифри в комбинация трябва да дадат определен резултат. Ако събереш три числа като Доминик, теб и мен, ще се получи неизбежният сбор.

— Казват, че трима са цяла тълпа — засмя се Кийтинг. — Но това са празни приказки. Двама е по-добре от един, а понякога трима е по-добре от двама, зависи от случая.

— Единствената неточност в това отдавнашно клише — каза Тухи — е погрешното убеждение, че „тълпа“ е обидна дума. Точно обратното. Имаш щастливата възможност да се увериш. Бих добавил, че три е мистично и много важно число. Например Светата Троица. Или триъгълникът, без който нямаше да има филмова индустрия. Има толкова много варианти на триъгълника, не задължително злополучни. Като нас тримата — ето, аз съм в ролята на хипотенузата, доста

подходяща роля, тъй като замествам своя антипод, съгласна ли си, Доминик?

Приключваха десерта, когато потърсиха Кийтинг по телефона. Чуха го от съседната стая как нетърпеливо и грубо дава инструкции на чертожник, останал до късно да работи по извънредна задача. Тухи погледна към Доминик и й се усмихна. Усмивката му каза всичко, което не можа да изрече по-рано. Лицето й не трепна. Тя не извърна очи от неговите, но изражението й се промени, сякаш се съгласяваше с него, вместо да се направи, че не разбира. Той би предпочел да срещне в погледа й отказ. Съгласието беше несравнимо по-презрително.

— Значи се върна при своите, така ли, Доминик?

— Да, Елсуърт.

— Няма ли вече да молиш за милост?

— Смяташ ли, че ще е необходимо?

— Не. Възхищавам ти се, Доминик… Как ти се струва? Мисля си, че Питър не е лош, макар че не е като мъжа, за когото и двамата се сещаме. Той сигурно превъзхожда всички, но ти никога не ще имаш възможност да узнаеш.

Вместо да се възмути, тя искрено се учуди.

— Какво имаш предвид, Елсуърт?

— Хайде, скъпа, вече не се преструваме, нали? Ти се влюби в Роурк от първия миг, когато го видя в салона на Кики Холкъм — ще ми позволиш ли да съм прям? — и поиска да спиш с него, но той дори не би се изплюл върху теб. От това произтича сегашното ти поведение.

— Така ли мислиш? — попита тя спокойно.

— Не е ли съвсем ясно? Пренебрегната жена. Също толкова ясно е, че Роурк е мъжът, когото ти желаеш. Желаеш го по най-първичен начин. А той дори не знае, че съществуваш.

— Надценила съм те, Елсуърт — каза тя. Изгуби всякакъв интерес към неговото присъствие, дори от любезност. Имаше отегчен вид. Той се намръщи, озадачен.

Кийтинг се върна. Тухи го потупа по рамото, докато минаваше край стола му.

— Преди да си тръгна, Питър, нека поговорим за преустройството на Храма на Стодард. Искам и там да си оставиш ръцете.

— Елсуърт…! — ахна Кийтинг.

Тухи се засмя.

— Не се сърди, Питър. Професионален жаргон. Доминик няма нищо против. Тя е бивша вестникарка.

— Какво има, Елсуърт? — попита Доминик. — Да не би да си се отчаял? Оръжията ти не са на обичайното ти ниво — Тя стана. — Искате ли да пием кафе в хола?

Хоптън Стодард добави щедра сума към обезщетението, което спечели от Роурк. Храмът на Стодард беше преустроен за новото си предназначение от група архитекти, избрани от Елсуърт Тухи: Питър Кийтинг, Гордън Л. Прескът, Джон Ерик Снайт и някой си на име Гъс Уеб, момче на двадесет и четири години, което подхвърляше нецензурни забележки, разминавайки се с достолепни жени на улицата. Той не бе изпълнявал самостоятелна архитектурна поръчка. Трима от архитектите имаха обществен и професионален престиж, какъвто липсваше на Гъс Уеб. Тухи го включи именно поради тази причина. От четиримата Гъс Уеб беше най-гръмогласен и най-самоуверен. Твърдеше, че не се страхува от нищо и наистина беше така. Всички бяха членове на Съвета на американските строители.

Съветът на американските строители се разрасна. След процеса на Стодард в клубовете Американската гилдия на архитектите имаше множество задълбочени неофициални дискусии. Отношението на АГА към Елсуърт Тухи не беше много сърдечно, особено след учредяването на неговия Съвет. Но процесът внесе едва доловима промяна. Мнозина членове отбелязаха, че всъщност статията в „Един тих глас“ предизвика делото Стодард и че трябва да се отнасят внимателно към човек, който може да убеди един клиент да заведе дело. Предложиха Елсуърт Тухи да бъде поканен да изнесе реч пред АГА на един от нейните обеди. Някои членове възразиха, включително Гай Франкън. Най-ревностният противник на идеята се оказа млад архитект, който произнесе красноречива реч. Гласът му трепереше от смущение, че говори пред публика за първи път. Каза, че се възхищава от Елсуърт Тухи и винаги е споделял социалните му идеали, но ако група хора усетят, че някой придобива власт над тях, идва време да се воюва с този човек. Мнозинството гласува против неговото мнение. Елсуърт Тухи бе поканен да говори на обед пред многобройна публика. Тухи

произнесе остроумна и изискана реч. Много членове на АГА се присъединиха към Съвета на американските строители. Джон Ерик Снайт бе един от първите.

Четиримата архитекти, които се заеха с преустройството на Храма на Стодард, се събраха в кабинета на Кийтинг. На масата бяха разгърнати чертежите на Храма, снимки на първите скици на Роурк, получени от строителния предприемач и глинен макет, поръчан от Кийтинг. Поговориха за депресията и бедствените й последици за строителството. Поговориха за жени и Гордън Л. Прескът разказа няколко вица. Изневиделица Гъс Уеб вдигна юмрук, стовари го върху покрива на неизсъхналия макет и го разплеска на масата.

— Момчета, да се хващаме на работа — каза той.

— Гъс, кучи сине — каза Кийтинг, — това нещо струва пари.

— Топки! — каза Гъс. — Няма да го плащаме.

Всеки от четиримата имаше комплект фотокопия на оригиналните чертежи с подпис „Хауърд Роурк“ в ъгъла. Много вечери, в продължение на седмици те чертаха своите версии направо върху оригиналите, опитвайки се да ги преправят и подобрят. Отне им повече време, отколкото очакваха. Направиха повече промени от необходимото. Изглежда им доставяше удоволствие. Като свършиха, съчетаха четирите версии. На никого от тях не се бе случвало да работи с такава наслада. Водеха дълги приятелски дискусии, в които възникваха незначителни разногласия. Веднъж Гъс Уеб възкликна:

— По дяволите, Гордън, след като ти правиш кухнята, тоалетните ще са мои. — Но това бяха дреболии. Чувстваха се единни и болезнено привързани един към друг. Бяха като братство, в името на което мъжът би устоял на мъчения, за да не издаде останалите.

Храмът на Стодард не бе разрушен, а разделен на пет етажа, със спални помещения, класни стаи, лекарски кабинет, кухня и перална. Фоайето бе облицовано с цветен мрамор, стълбите имаха парапети от ръчно обработен алуминий, душ-кабините бяха от стъкло, в стаите за отдих бяха поставени коринтски пиластри, обвити в лъскаво фолио. Огромните прозорци останаха непроменени, но прерязани от етажите.

Четиримата архитекти решиха да постигнат ефект на хармония и да не използват нито един исторически стил в чист вид. Питър Кийтинг проектира полудорийски портал от бял мрамор над главния вход и венециански балкони, за които бяха изрязани нови врати. Джон

Ерик Снайт проектира полуготическа куличка с разпятие на върха и плетеници от стилизирани акантови листа, изваяни във варовика на стените. Гордън Л. Прескът проектира полуренесансовия корниз и остъклената тераса, издадена от третия етаж. Гъс Уеб проектира кубистична украса около първоначалните прозорци и модерен неонов надпис на покрива: „Дом Хоптън Стодард за недоразвити деца.“

— Революцията започва и всяко дете в страната ще има такъв дом! — каза Гъс Уеб, гледайки завършената сграда.

Оригиналният й вид беше разпознаваем — но не като труп с милосърдно пръснати части, а като съсечено тяло, чиито парчета са събрани на едно място.

Обитателите на Дома се нанесоха през септември. Тухи подбра малоброен квалифициран персонал. По-трудно се оказа да се намерят деца, отговарящи на условията за настаняване. Наложи се повечето от тях да бъдат взети от други заведения. Верни на каузата дами избраха шейсет и пет деца на възраст от три до петнадесет години. Дамите бяха толкова старателни, че отхвърляха децата, които могат да бъдат излекувани и избираха безнадеждните случаи. Сред тях бяха петнадесетгодишно момче, което не можеше да говори, ухилено дете, което не можеше да се научи да чете и да пише, момиче, родено без нос, с баща, който й беше и дядо. Едно от децата, на име Джаки, беше с неопределена възраст и пол. Влязоха в новия си дом с празни втренчени очи, сякаш загледани в смъртта.

В топлите вечери децата от близките бедняшки квартали се промъкваха в парка около Дома на Стодард и се взираха с копнеж в стаите за игра, спортната зала и кухнята зад големите прозорци. Лицата и дрехите им бяха мръсни, имаха дребни и пъргави телца, нагли усмивки и живи и надменни умни очи. Дамите, които се грижеха за Дома, ги пъдеха с гневни възклицания, че са гангстерчета.

Веднъж в месеца делегация от представители на спонсорите посещаваше Дома. Те бяха известни хора, чиито имена фигурираха в различни специални регистри, нищо, че нямаха никакви лични заслуги. Бяха група визонови палта и диамантени брошки, понякога се мяркаше пура за долар или луксозно бомбе от английски магазин. Елсуърт Тухи неизменно ги развеждаше из Дома. При тези визити кожените палта сякаш ставаха по-топли, а притежателите им затвърдяваха правата си над дома, тъй като съчетаваха превъзходство и

алтруизъм и ги демонстрираха много по-убедително, отколкото при посещение в морга например. След обиколката из дома Елсуърт Тухи получаваше поздравления за чудесната работа, която върши. Без никакви проблеми получаваше и чекове за другите си хуманитарни дейности — публикации, лекции, радиопрограми, социални изследвания.

На Катрин Холси бе поверена трудовата терапия на децата. Тя се пренесе да живее в Дома и се хвана на работа с ожесточено усърдие. Говореше неспирно за работата си на всеки, готов да я изслуша. Гласът й беше сух и тираничен. Щом заговореше, движението на устните й скриваше двете бръчки, прорязани от ноздрите към брадичката. Хората предпочитаха да не си сваля очилата, защото очите й не бяха приятна гледка. Войнствено разясняваше, че работата й не е благотворителност, а „възстановяване на човешката същност“.

Най-важната част от деня й бе часът, в който занимаваше децата с изкуство. Наричаха го „час за творчество“. Имаше специална стая за тази цел, с изглед към града в далечината. Даваха на децата различни материали и ги насърчаваха да творят свободно под ръководството на Катрин. Тя ги надзираваше като ангел, бдящ над раждане на дете.

Нямаше по-щастлива от нея в деня, когато Джаки — най-безнадеждният случай сред децата — даде воля на въображението си. Джаки взе няколко шепи цветни парченца филц и бурканче лепило и ги занесе в ъгъла на стаята. Там имаше наклонена издатина от стената, измазана с гипс и боядисана в зелено. В оригиналния интериор на Роурк тя откроняваше оттеглянето на светлината при залез-слънце. Катрин се приближи до Джаки, който бе оформил с филц върху издатината ясно очертание на кафяво куче със сини петна и пет крака. Лицето на Джаки грееше.

— Виждате ли какво става? — каза Катрин на колежките си. — Колко е прекрасно и вълнуващо! Нямаме представа на какво са способни децата, ако ги насърчаваме по подходящ начин. Помислете само какво става в техните душици, когато някой потиска творческите им пориви! Толкова е важно да им дадем шанс за изява. Видяхте ли лицето на Джаки?

Статуята на Доминик бе продадена. Никой не разбра кой я купи. Купувачът бе Елсуърт Тухи.

Кантората на Роурк отново се сви в една стая. След завършването на „Корд Билдинг“ той остана без работа. Депресията срина строителния бизнес. Почти никой нямаше работа. Заговори се, че е настъпил краят на небостъргача. Архитекти затваряха канторите си.

От време на време капваха дребни поръчки, около които закръжаваха група архитекти, като просяци на опашка за безплатна храна. Сред тях бяха хора като Ралстън Холкъм, които никога не бяха просили, а искаха препоръки, за да приемат клиенти. Роурк също правеше опити да намери работа. Отказваха му с намека, че дори е излишно да са учтиви с него.

— Роурк ли? — казваха подозрително бизнесмените. — Героят от таблоидите, нали? Парите са твърде малко днес, за да ги пилеем после за съдебни дела.

Получи няколко поръчки за преустройство на жилищни кооперации. Работата се свеждаше до издигане на вътрешни стени и прекрояване на водопроводите.

— Не приемай, Хауърд — казваше гневно Остин Хелър. — Как е възможно да ти предлагат такива неща! След „Корд Билдинг“. След „Енрайт Хауз“.

— Приемам всичко — отвръщаше Роурк.

Обезщетението на Стодард бе по-голямо от хонорара му за „Корд Билдинг“, но Роурк имаше спестени пари, с които да преживява известно време. Плащаше наема на Малъри. Плащаше и сметките, когато се хранеха заедно.

Веднъж Малъри се опита да възрази.

— Млъкни, Стив — каза Роурк. — Не го правя заради теб. В днешно време мога да си позволя малко лукс. Купувам най-ценното нещо, което може да се купи с пари: твоето време. Конкурирам се с цялата страна, а това е истински лукс, нали? Искат да правиш плочки с бебета, но аз не искам. Доставя ми удоволствие да не го допускам.

— Какво искаш да работя, Хауърд?

— Искам да работиш и да не питаш никого какво да работиш.

Малъри разказа на Остин Хелър за този разговор. Хелър отиде при Роурк и го попита:

— След като ти помагаш на него, защо не искаш аз да ти помагам на теб?

— Бих приел, ако можеше да ми помогне — отвърна Роурк. — Но ти не можеш да ми помогнеш. Той се нуждае единствено от време. Може да работи и без клиенти. Но аз не мога.

— Забавно е, Хауърд, когато играеш ролята на алтруист.

— Не ме обиждай. Това не е алтруизъм. Но ще ти кажа следното: повечето хора казват, че са загрижени за страданието на другите, за разлика от мен. И все пак има нещо, което не разбирам. Повечето от тези хора биха се притекли на помощ, ако видят на улицата потънал в кръв човек, премазан от кола, чийто шофьор е избягал. Но повечето от тях дори не биха погледнали Стивън Малъри. Мигар не знаят, че ако страданието може да се измери, Стивън Малъри страда по-силно, когато не може да работи така, както иска, отколкото всички жертви на бойното поле, прегазени от танк? Ако трябва да се премахне болката от този свят, не трябва ли да се започне от Малъри?… Във всеки случай аз не го правя заради това.

Роурк не бе виждал преустроения Храм на Стодард. Една ноемврийска вечер отиде да го разгледа. Не знаеше дали е капитулирал пред болката или е победил страха си.

Беше късно. В градината нямаше никой. Домът на Стодард беше тъмен. Един-единствен прозорец светеше самотен на горния етаж. Роурк остана дълго загледан в сградата.

Вратата с гръцкия портал се отвори и от нея излезе дребен мъж. Забърза по стълбите, после спря.

— Здравейте, господин Роурк — каза тихо Елсуърт Тухи.

Роурк го погледна равнодушно и отвърна:

— Здравейте.

— Моля ви, не си отивайте. — В гласа му нямаше подигравка. Беше искрен.

— Нямам такова намерение.

— Знаех, че ще дойдете някой ден. Искаше ми се да съм тук, когато дойдете. Измислям оправдания за пред самия себе си да се

въртя наоколо. — В думите му нямаше и следа от злорадство.

— Така ли?

— Можем да поговорим. Разбирам работата ви. Друг въпрос е как се отнасям към нея.

— Свободен сте да се отнасяте както желаете.

— Разбирам работата ви по-добре от всеки друг, може би с изключение на Доминик Франкън. Вероятно дори по-добре от нея. Това не е малко, нали, господин Роурк? Около вас едва ли са много хората, които могат да кажат такова нещо. Свързани сме много повече, отколкото ако бях ваш верен, но сляп поддръжник.

— Знам, че сте наясно.

— Тогава вероятно не бихте имали нищо против да поговорим.

— За какво?

Тухи сякаш въздъхна в мрака. След малко посочи сградата и попита:

— Вие наясно ли сте?

Роурк не отговори.

Тухи продължи тихо:

— Как ви се струва? Пълна безсмислица ли? Или ви прилича на плаващи по течението дървета? На безумен хаос? Така ли е, господин Роурк? Не виждате ли нищо смислено? Вие знаете езика на структурата и значението на формите. Не съзирате ли някакъв смисъл?

— Не виждам никакъв смисъл да говорим.

— Господин Роурк, двамата сме съвсем сами. Защо не ми кажете какво мислите за мен? С думи по ваш избор. Никой няма да ни чуе.

— Но аз не мисля за вас.

Лицето на Тухи изразяваше внимание, сякаш се вслушваше в гласа на съдбата. Продължи да мълчи. Роурк попита:

— Какво искате да ми кажете?

Тухи го погледна, после погледна голите дървета наоколо, далечната река, необятния небесен свод отвъд реката.

— Нищо — каза Тухи.

Отдалечи се и стъпките му заскърцаха по чакъла в тишината, резки и равномерни, като тракане на моторно бутало.

Роурк остана сам на пустата пътека, загледан в сградата.

ЧАСТ ТРЕТА
ГЕЙЛ УАЙНЪНД

I

Гейл Уайнънд насочи пистолета към слепоочието си.

Усети натиска на металния пръстен върху кожата си. Не усети нищо друго. Можеше да е оловна тръба или бижу, някакво си малко кръгче.

— Ще умра — каза на глас и се прозя.

Не почувства нито облекчение, нито отчаяние, нито дори страх. Мигът на смъртта няма да му дари достойнство. Ще бъде анонимен. Преди минути бе държал в ръка четка за зъби, сега държеше пистолета със същото равнодушие.

Човек не умира така, каза си той. Трябва да почувства или голяма радост, или здравословен страх. Трябва да приветства края си. Нека само да усетя спазъма на ужаса и ще дръпна спусъка. Не усети нищо.

Сви рамене и свали пистолета, потупвайки с него лявата си длан. Винаги се говори за черна или за червена смърт; но твоята смърт, Гейл Уайнънд, ще бъде сива. Защо никой не казва, че именно това е върховният ужас? Не виковете, молбите, гърчовете. Не равнодушието на празнотата, пречистена от пожара на голямо нещастие. Именно това — дребен, мърляв, сгърчен страх, неспособен дори да сплаши. Не можеш да го направиш така, каза си той със студена усмивка; би било проява на твърде лош вкус.

Отиде до стената на спалнята си. Луксозният му апартамент беше построен на покрива, над петдесет и седмия етаж на големия жилищен хотел в центъра на Манхатън, притежаван от него; виждаше целия град отдолу. Спалнята представляваше стъклена клетка на покрива на апартамента, със стени и таван от огромни стъклени плоскости. Сиво-сините кадифени завеси можеха да покрият стените и да затворят стаята, когато му се иска. Нищо не покриваше тавана. Лягаше в леглото и гледаше над главата си звездите, проблясването на светкавиците или яростното разбиване на дъжда в ярки петна върху прозрачната стена отгоре. Обичаше да загаси лампите и да разтвори всички завеси, когато е в леглото с жена.

— Прелюбодействаме пред очите на шест милиона души — казваше й той.

Но тази вечер беше сам. Завесите бяха разтворени. Стоеше и гледаше града. Беше късно и светлинната буря ниско долу затихваше. Мина му през ум, че би гледал града още много години, но не би имал нищо против никога повече да не го види.

Облегна се на стената и усети студеното стъкло през тънката тъмна коприна на пижамата си. На джоба бе избродиран бял монограм: ГУ, възпроизведен от подписа му. Ръката му изписваше инициалите с едно-единствено императорско движение.

Хората казваха, че най-измамното нещо у Гейл Уайнънд — едно от многото измамни неща у него — е външността му. Имаше вид на упадъчен, свръхсъвършен и изтънчен потомък на вековен аристократичен род, но всички знаеха, че се е родил в калта. Беше висок, твърде слаб, за да е физически красив. Сякаш нямаше никаква плът. Не се налагаше да е изправен, за да излъчва твърдост. Беше като къс много скъпа стомана, приведен и отпуснат, но въздействаше на околните не с позата си, а със свирепата пружина, която всеки миг може да го изпъне. Това му бе достатъчно. Рядко ходеше съвсем изправен, обикновено походката му бе ленива. Беше поразително елегантен във всякакво облекло.

Лицето му не принадлежеше на модерната цивилизация, а на древния Рим. То бе лице на вечен патриций. Прошарената му коса бе пригладена зад високото чело. Кожата му бе изпъната по острите лицеви кости. Имаше дълги тънки устни и бледосини очи под сключени вежди. На снимки очите му изглеждаха като язвителни светли овали. Веднъж един художник го помоли да му позира за портрет на Мефистофел. Уайнънд се изсмя и отказа. Художникът се натъжи, защото засмяното лице стана съвършено подходящо за неговата цел.

Отпусна гръб към стъклената стена на спалнята си и пистолетът натежа в ръката му. Замисли се: днес, какво имаше днес? Случи ли се нещо, което да ми помогне сега и да придаде смисъл на този миг?

Днешният ден бе подобен на толкова много изминали дни, че трудно се различаваше от тях. Уайнънд беше на петдесет и една години. Денят бе в средата на октомври 1932 година, сигурен беше в това. За останалото трябваше да напрегне паметта си.

Сутринта се събуди в шест часа и веднага се облече. Не бе спал повече от четири часа на нощ през целия си съзнателен живот. Слезе в трапезарията, където бе сервирана закуска. Жилището му бе кацнало на ръба на огромен покрив, оформен като градина. Стаите бяха истински произведения на изкуството. Семпли и красиви, те биха предизвикали възгласи на възхищение, ако този дом принадлежеше на някой друг. Но хората се смайваха и загубваха ума и дума при мисълта, че това е домът на човека, издаващ „Ню Йорк Банър“ — най-долнопробният вестник в страната.

Закуси и отиде в кабинета си. На бюрото му бяха натрупани всички по-важни вестници, книги и списания, пристигнали сутринта от всички кътчета на страната. Остана три часа на бюрото си. Четеше и нанасяше с голям син молив кратки бележки по печатните страници. Бележките приличаха на записки, стенографирани от шпионин. Не можеше да ги разчете никой, освен мълчаливата секретарка на средна възраст, която влизаше в кабинета след излизането на Уайнънд. Не бе чувал гласа й от пет години, тъй като не се налагаше да общуват. Вечер влизаше в кабинета, където нямаше и следа от купчините книги и вестници, нито от секретарката. На бюрото бяха подредени няколко страници с бележките му от сутринта, преписани старателно на пишеща машина.

В десет часа влизаше в „Банър Билдинг“, невзрачна мърлява сграда в евтин квартал в долен Манхатън. Минаваше по тесните коридори на сградата и служителите, с които се разминаваше, му пожелаваха добро утро. Поздравяваха го учтиво и той им отвръщаше, но преминаването му действаше като смъртоносен лъч, убиващ живите организми.

Сред множеството железни правила, наложени на работещите в предприятията на Уайнънд, най-тежко бе изискването, когато г-н Уайнънд влезе в стаята, хората да не прекъсват работа и да не забелязват появата му. Никой не знаеше кой отдел и кога ще реши да посети. Можеше да се появи по всяко време и навсякъде. Присъствието му беше ненатрапчиво като токов удар. Служителите се опитваха да спазват правилото, но предпочитаха да работят допълнително три часа, отколкото да прекарат десет минути пред мълчаливия му поглед.

Тази сутрин прегледа в кабинета си коректурите на неделните редакционни статии на „Банър“. Надраска със синьо абзаците, които трябваше да отпаднат. Не се подписваше — всички знаеха, че само Гейл Уайнънд драска така със син молив. Сините задрасквания сякаш премахваха авторите на статиите от лицето на земята.

Свърши с коректурите и поиска да го свържат с редактора на „Уайнънд Хералд“ в Спрингвил, щата Канзас. Когато се обаждаше във филиалите, на жертвата никога не казваха, че на телефона е Уайнънд. Изискваше всички видни граждани в неговата империя да разпознават гласа му.

— Добро утро, Къмингс — каза той, когато редакторът вдигна телефона.

— Господи! — възкликна редакторът. — Вие не сте ли…

— Точно така — каза Уайнънд. — Слушай, Къмингс. Още един боклук като вчерашните врели-некипели за „Последната лятна роза“ и ще се върнеш в училищния вестник.

— Разбирам, господин Уайнънд.

Уайнънд затвори. Поиска да го свържат с известен сенатор във Вашингтон.

— Добро утро, сенаторе — каза той, когато господинът стигна до телефона две минути по-късно. — Толкова мило от ваша страна, че вдигнахте телефона. Оценявам го. Няма да ви отнемам време. Искам да ви изкажа най-дълбоката си благодарност. Обаждам се да ви благодаря за приноса ви в прокарването на закона Хейс-Лангстън.

— Но… господин Уайнънд! — гласът на сенатора сякаш се загърчи. — Много мило от ваша страна, но… законът не е приет.

— Да, наистина. Грешката е моя. Ще бъде приет утре.

За единадесет и половина бе насрочено събрание на директорския съвет на „Уайнънд Ентърпрайзис Инк“. Корпорацията се състоеше от двадесет и два вестника, седем списания, три осведомителни агенции и две студиа за кинопрегледи. Уайнънд притежаваше седемдесет и пет процента от акциите. Директорите не бяха наясно какви точно са функциите и правомощията им. Уайнънд бе наредил заседанията на съвета да започват винаги навреме, независимо дали той присъства или не. Влезе в заседателната зала в дванадесет и двадесет и пет. Изискан възрастен мъж произнасяше реч. На директорите бе наредено да не прекъсват изказванията и да не

забелязват присъствието на Уайнънд. Тръгна към празния председателски стол на дългата махагонова маса и седна. Никой не го погледна, сякаш току-що на стола бе седнал призрак, чието съществуване не се осмеляваха да признаят. Слуша мълчаливо в продължение на петнайсет минути. Стана насред едно изречение и излезе от стаята по същия начин, както бе влязъл.

На голямата маса в кабинета си разтвори карти на „Стоунридж“ — новото му начинание в недвижимите имоти и разговаря половин час с двама от агентите си. Купил бе голям терен в Лонг Айлънд, за да го застрои. Замисляше „Стоунридж Дивелъпмънт“ като квартал от фамилни къщи, в който всеки тротоар, улица и къща ще са построени от Гейл Уайнънд. Малцината в течение на неговия бизнес с недвижими имоти му казаха, че е луд. Тази година на никого не му минаваше през ум да строи. Но Гейл Уайнънд бе натрупал състояние с решения, които хората смятаха за безумни.

Още не бе избрал архитект, който да проектира „Стоунридж“. Изгладнялата гилдия дочу за проекта. Седмици наред Уайнънд отказваше да чете писмата или да отговаря на телефонните обаждания на най-добрите архитекти в страната и приятелите им. Отказа и когато в края на едно съвещание секретарката го уведоми, че г-н Ралстън Холкъм спешно моли да му отдели две минути по телефона.

Агентите си тръгнаха и Уайнънд натисна един бутон на бюрото си, за да извика Алва Скарет. Влезе Скарет, доволно усмихнат. Реагираше на този звън като поласкано момче за поръчки.

— Алва, какво по дяволите е „Храбрият жлъчен камък“?

Скарет се засмя.

— Заглавие на роман. От Лоис Кук.

— Какъв роман?

— Пълна безсмислица. Води се поема в проза. Разказва се за жлъчен камък, който се мисли за независимо същество, нещо като заклет индивидуалист в жлъчния мехур. Но човекът поема голяма доза рициново масло, следва картинно описание на последствията, не знам дали е медицински издържано, но така или иначе настъпва краят на Храбрия жлъчен камък. Целта е да се докаже, че не съществува свободна воля.

— Колко екземпляра са продадени?

— Не знам. Сигурно не много. Само интелектуалците я четат. Чувам обаче, че напоследък набира скорост и…

— Именно. Какво става тук, Алва?

— Какво? Имаш предвид, забелязал си, че сме я споменали няколко пъти…

— Имам предвид, че я забелязвам къде ли не в „Банър“ през последните няколко седмици. Много умело, бих казал, след като ми бе нужно толкова дълго време да разбера, че не е случайно.

— Какво искаш да кажеш?

— Какво според теб искам да кажа? Защо се появява точно това заглавие, и то в най-неподходящи места? Веднъж в криминална дописка за екзекуция на някакъв убиец, който „умрял смело, като Смелия жлъчен камък“. Два дни по-късно на шестнадесета страница, в глупава информация от Олбъни. „Сенатор Хейзълтън си мисли, че е независимо същество, но може да се окаже, че е само Смел жлъчен камък.“ После се появява в некролозите. Вчера беше на страницата за жените. Днес е в комиксите. Снукси нарича богатия си хазяин Смелия жлъчен камък.

Скарет се закикоти помирително.

— Глупаво, нали?

— Първо помислих, че е глупаво. В началото. Вече не мисля така.

— По дяволите, Гейл! Проблемът не е сериозен, авторите не се опитват да правят реклама.

— Точно това е проблемът. Единият проблем. Другият е, че книгата не е бестселър. Ако е бестселър, ще е ясно защо заглавието не им излиза от главите. Но не е. Така че някой им помага. Защо?

— Хайде, Гейл! Кой обръща внимание? И защо да ни е грижа? Ако беше политически проблем… Кой по дяволите може да спечели от утвърждаване или отричане на свободната воля?

— Някой консултирал ли се е с теб по въпроса?

— Не. Нали ти казвам, че никой не стои зад това. Станало е съвсем спонтанно. За много хора книгата е забавна.

— Кой първи ти каза за нея?

— Не знам… Чакай да помисля… Каза ми… да, мисля, че ми каза Елсуърт Тухи.

— Имай грижата да не се повтори. И непременно обърни внимание на господин Тухи.

— Добре, щом казваш. Но наистина няма проблем. За много хора книгата е забавна.

— Не ми харесва, когато някой се забавлява, използвайки моя вестник.

— Добре, Гейл.

В два часа Уайнънд пристигна като почетен гост на обяда на Националната конвенция на женските клубове. Седна отдясно на председателката в огромната банкетна зала, пълна с корсажни ухания на гардении — и на пържено пиле. След обяда Уайнънд произнесе реч. Конвенцията отстояваше правото на омъжените жени да работят, а вестниците на Уайнънд от години водеха битка против това право. Уайнънд говори двадесет минути, без да каже нищо съществено, но създаде впечатлението, че подкрепя възгледите, изразени на събранието. Никой не бе в състояние да обясни ефекта, който оказваше Гейл Уайнънд върху аудиторията, особено ако е от жени. В поведението му нямаше нищо зрелищно; гласът му беше нисък, метален и по-скоро монотонен. Придържаше се към добрия тон, но маниерът му сякаш бе сатира на добрия тон. Въпреки това успяваше да заплени аудиторията. Някои хора казваха, че този ефект се дължи на неудържимата му рафинирана мъжественост. Говореше за училището, дома и семейството, но гласът му звучеше така, сякаш прави любов с всяка застаряваща жена от публиката.

На връщане към кабинета си Уайнънд спря в залата, където се подготвяха местните новини. Изправи се до едно високо бюро, взе голям син молив и огромен лист вестникарска хартия и написа с равни трисантиметрови печатни букви блестяща, безмилостна редакционна статия, изобличаваща застъпниците на правото на жените да работят. Инициалите ГУ след текста приличаха на сини огнени езици. Не изчете статията — никога не изчиташе статиите си. Хвърли я на бюрото на най-близкия редактор и си тръгна.

Стана късен следобед и Уайнънд се канеше да си тръгва, когато секретарката го уведоми, че Елсуърт Тухи моли за среща.

— Нека влезе — каза Уайнънд.

Тухи влезе с предпазлива полуусмивка, съдържаща подигравка и към самия него, и към шефа му, но премерена така, че шестдесет

процента от подигравката да са насочени към самия него. Знаеше, че Уайнънд няма желание да го вижда. Фактът, че го прие, не бе в негова полза.

Уайнънд седеше на бюрото с любезно безизразно лице. На челото му се очертаха две диагонални резки, успоредни на веждите. Понякога придобиваше това изражение, подсилващо заплашителното му излъчване.

— Седнете, господин Тухи. С какво мога да съм ви полезен?

— Надявам се на нещо съвсем различно, господин Уайнънд — каза весело Тухи. — Не съм дошъл да искам от вас услуги, а да ви предложа своите.

— За какво става дума?

— „Стоунридж“.

Диагоналните резки се очертаха още по-силно на челото на Уайнънд.

— Какво може да направи вестникарски коментатор за „Стоунридж“?

— Вестникарският коментатор — нищо, господин Уайнънд. Но експертът по архитектура… — В гласа на Тухи прозвуча присмехулен въпрос.

Ако погледът на Тухи не бе дръзко прикован в очите на Уайнънд, веднага щеше да му бъде наредено да напусне кабинета. Но погледът каза на Уайнънд, че Тухи знае колко са му досаждали, за да му препоръчват архитекти и че той е отклонявал препоръките. Освен това Тухи успя да го заблуди, защото Уайнънд не се досети какъв е поводът за разговора им. Тази наглост се стори забавна на Уайнънд, а Тухи бе предвидил, че ще стане точно така.

— Добре, господин Тухи. Кого се опитвате да ми препоръчате?

— Питър Кийтинг.

— Е?

— Моля?

— Ами убедете ме, че той е подходящият.

Тухи се сепна, но веднага сви енергично рамене и заговори:

— Разбира се, вие сте наясно, че по никакъв начин не съм свързан с г-н Кийтинг. Действам само като негов приятел… и като ваш. — Гласът звучеше приятно непринудено, но част от увереността му се стопи. — Честно казано знам, че ви се струва банално, но какво друго

да кажа? Истината е такава. — Уайнънд не пожела да му помогне. — Позволих си да дойда при вас, защото смятам, че съм длъжен да ви кажа мнението си. Не, не става дума за морален дълг. По-скоро естетически. Зная, че искате винаги най-доброто. За проект с размаха, който вие обмисляте, няма архитект, равен на Питър Кийтинг по умение, вкус, оригиналност и въображение. Това, господин Уайнънд, е моето искрено мнение.

— Вярвам ви.

— Наистина ли?

— Разбира се. Но, господин Тухи, защо да се съобразявам с вашето мнение?

— В края на краищата аз съм вашият експерт по архитектурата! — Не можа да сдържи гневната нотка в гласа си.

— Драги ми господин Тухи, не ме бъркайте с моите читатели.

След миг Тухи се облегна и разтвори ръце с безпомощна усмивка.

— Да си призная, господин Уайнънд, не мислех, че думата ми ще тежи пред вас. Затова не съм имал намерение да ви убеждавам за Питър Кийтинг.

— Така ли? А какво ви беше намерението?

— Да ви помоля да отделите половин час на човек, който може много по-добре от мен да ви убеди в способностите на Питър Кийтинг.

— Кой?

— Госпожа Питър Кийтинг.

— Защо смятате, че бих обсъждал този въпрос с г-жа Питър Кийтинг?

— Защото тя е изключително красива и извънредно недостъпна жена.

Уайнънд тръсна глава и се разсмя.

— За Бога, г-н Тухи, толкова ли съм прозрачен?

Тухи примигна изненадан.

— Г-н Тухи, дължа ви извинение, ако съм допуснал вкусовете ми да станат толкова добре известни, с което съм ви подтикнал да сте така груб. Изобщо не съм подозирал, че наред с многото ви други хуманитарни дейности вие сте и сводник.

Тухи стана.

— Съжалявам, че ви разочаровах, г-н Тухи. Нямам никакво желание да се срещам с г-жа Питър Кийтинг.

— Сигурен бях, че ще е така, г-н Уайнънд, ако само ви предложа, без да ви представя аргументи. Предвидих го преди няколко часа. Поточно сутринта. Затова си позволих да потърся още един шанс да поговорим по въпроса. Като се приберете у дома довечера, ще намерите подарък от мен. Ако решите, че съм имал основание да смятам, че ще се вслушате в мнението ми, можете да ми се обадите по телефона и аз веднага ще дойда, за да ми кажете дали желаете да се срещнете с госпожа Питър Кийтинг или не.

— Тухи, изглежда невероятно, но ми се струва, че ми предлагате подкуп.

— Така е.

— Знаете ли, поемате голям риск. Или ще ви се размине без последици, или ще изгубите работата си.

— Разчитам на вашето мнение за подаръка ми довечера.

— Добре, г-н Тухи, ще погледна подаръка ви.

Тухи се поклони и се обърна, за да си тръгне. Беше до вратата, когато Уайнънд добави:

— Знаете ли, Тухи, някой ден ще ми писне от вас.

— Ще се постарая да не се случи, преди да е настъпил подходящият момент — каза Тухи, поклони се пак и излезе.

Когато се върна вкъщи, Уайнънд съвсем бе забравил Елсуърт Тухи.

Уайнънд вечеря в дома си с жена с бяло лице, мека кестенява коса и три столетия бащи и братя в рода си, които биха убили човек, за да опознаят нищожна частица от онова, което Гейл Уайнънд вършеше с нея.

Тя вдигна кристалната чаша с вода към устните си. Очертанието на ръката и беше съвършено като линията на сребърните свещници, изваяни от ненадминат майстор. Уайнънд я наблюдаваше, оценявайки я точно по такъв начин. Трептящата светлина на свещите по лицето й разкриваше такава красота, че му се прииска тя да не е живо същество, за да може да я гледа, без да казва нищо и да мисли за каквото пожелае.

— След месец-два, Гейл — каза тя с ленива усмивка, — когато стане студено и неприятно, да се качим на Правя го[1] и да отплаваме

право към слънцето, като миналата зима.

Правя го бе името на яхтата на Уайнънд. На никого не бе обяснил защо я е нарекъл така. Много жени го бяха питали. Жената, с която беше тази вечер, го бе питала и преди. Той мълчеше и затова тя попита отново:

— Между другото, скъпи, какво означава името на яхтата ти?

— Това е въпрос, на който не отговарям — каза той. — Един от въпросите, на които не отговарям.

— Да си приготвя ли дрехи за плаването?

— Зеленият цвят ти отива най-много. Изглежда добре в морето. Обичам да гледам как се съчетава с косата и ръцете ти. Ще ми липсва гледката на голите ти ръце и зелената коприна. Защото тази вечер се виждаме за последен път.

Пръстите й не мръднаха от столчето на чашата. Нищо не й бе подсказало, че това е последната им вечер. Но тя знаеше, че за него тези думи са достатъчни, за да сложи точка. Жените на Уайнънд знаеха, че приключва връзките си по този начин и че това не подлежи на обсъждане. След малко тя попита тихо:

— Каква е причината, Гейл?

— Причината е повече от ясна.

Бръкна в джоба си и извади гривна с диаманти, която засия студено и ярко в светлината на свещите. Тежките й халки увиснаха от пръстите му. Нямаше кутийка, нито опаковка. Хвърли й я през масата.

— Спомен, скъпа. — Много по-ценна е от онова, за което ще ти напомня.

Гривната улучи чашата и тя звънна тънко и пронизително, сякаш издаде вопъл вместо жената. Жената остана безмълвна. Той знаеше колко е ужасно, защото тя бе от жените, на които не се правят такива подаръци в подобни мигове, като на всички други жени, с които се бе срещал, но и защото няма да откаже, както не бе отказала нито една от останалите му жени.

— Благодаря ти, Гейл — каза тя и закопча гривната около китката си, без да го погледне над свещите.

После минаха през хола, тя спря и погледът изпод дългите й мигли се насочи към мрака, където започваха стълбите към спалнята му.

— Ще ми позволиш ли да си заслужа подаръка, Гейл? — попита тя с равен глас.

Той поклати глава и отвърна:

— Имах такова намерение, но съм изморен.

Жената си отиде. Той остана в хола и си помисли, че тя страда, че страда истински, но след време единственото реално нещо за нея ще остане гривната. Забравил бе откога не изпитваше никакво огорчение от подобни мисли. Сети се, че и той е засегнат от случилото се, но не чувстваше нищо, само се зачуди защо го е отлагал толкова дълго.

Отиде в библиотеката. Чете няколко часа. После прекъсна изведнъж, без причина, насред важно изречение. Нямаше никакво желание да продължи да чете. Не искаше да прави каквото и да било усилие.

Не му се бе случило нищо — да се случи нещо е позитивна реалност, а нямаше реалност, в която да се чувства безпомощен. Попаднал бе в необятна негативност, сякаш всичко бе пометено и бе останала нелепа пустош, някак неуместна, защото изглеждаше толкова обикновена, толкова скучна, като сладникаво убийство.

Не му бе отнето нищо, освен желанието, или може би по-лошо, самият корен на желанието, желанието да желае. Ако човек загуби очите си, запазва представата за зрението. Но той знаеше, че има по-страшна слепота: ако бъдат унищожени центровете на зрението в мозъка, човек губи дори спомена за зрителното възприятие.

Захвърли книгата и стана. Не искаше повече да стои на това място, но нямаше и желание да се премести. Помисли, че трябва да поспи. Беше твърде рано да си легне, но пък можеше да стане по-рано следващата сутрин. Отиде в спалнята, взе душ и си облече пижамата. После отвори чекмеджето на скрина и видя пистолета, който неизменно държеше там. Пое го, защото веднага го разпозна, обзет от пристъп на интерес.

Липсата на страх при мисълта, че ще се самоубие, го убеди, че трябва да го стори. Мисълта беше проста като аргумент, който е излишно да оспорваш. Като приспивателно.

Опря се в стъклената стена, възпрян от тази мисъл. Човек може да превърне в приспивателно живота, но не и смъртта си.

Отиде до леглото и седна. Пистолетът увисна в ръката му. Когато човек се готви да умре, сигурно вижда целия си живот като на

кинолента. А аз не виждам нищо. Но ще си наложа да го видя. Ще се върна принудително в миналото. Или ще открия в него воля да продължа да живея, или веднага ще сложа край на живота си.

Дванадесетгодишният Гейл Уайнънд стоеше в тъмнината, под отломка от срутена стена на брега на Хъдзън. Едната му ръка бе опъната назад със стиснат юмрук, готов за удар.

Камъните под краката му бяха струпани до порутен ъгъл. Едната страна на ъгъла го скриваше от улицата, а от другата беше стръмният склон към реката. Пред него се простираше неосветен, ненастлан бряг, рухнали постройки, празно небе, складове, изкривен корниз, увиснал над прозорец, от който струеше зловеща светлина.

След миг ще трябва да се бие на живот или смърт. Не помръдваше. Стиснатият ниско отзад юмрук сякаш се бе вкопчил в невидими жици, стигащи до всяка ключова точка на издълженото му мършаво тяло, под овехтелите панталони и риза, към дългото изпъкнало сухожилие на голата му ръка и изопнатите жили на врата. Жиците сякаш трептяха, а тялото бе неподвижно. Превърнал се бе в нов вид смъртоносен инструмент. Ако някой го докосне с пръст, спусъкът ще се задейства.

Знаеше, че водачът на бандата го търси и няма да дойде сам. Две от момчетата се биеха с ножове, едното имаше убийство зад гърба си. Чакаше ги с голи ръце. Беше най-младият и най-новият член на бандата. Водачът бе казал, че трябва да му даде урок.

Всичко започна, когато решиха да плячкосат шлеповете по реката. Водачът каза, че ще свършат работа през нощта. Съгласиха се всички момчета от бандата, с изключение на Гейл Уайнънд. Гейл Уайнънд обясни с нисък презрителен глас, че Малките Хулигани надолу по реката опитали същия удар предишната седмица, но шестима от техните попаднали в ръцете на ченгетата, а двама — в гробището. Работата трябва да се свърши на зазоряване, в най-неочакваното време. Бандата го освирка. Но на него му беше все едно. Гейл Уайнънд не приемаше заповеди. Съобразяваше се само със собственото си мнение. Затова водачът реши, че ще уреди проблема веднъж завинаги.

Трите момчета се движеха толкова тихо, че хората зад тънките стени, край които минаваха, не чуха стъпките им. Гейл Уайнънд ги чу от една пресечка разстояние. Не помръдна в своя ъгъл, само юмрукът му се втвърди.

Когато дойде моментът, скочи. Скочи право нагоре, без мисъл за приземяване, сякаш катапулт го изстреля на няколко мили. Гърдите му удариха главата на единия противник, коремът му — втория, краката му се стовариха в гърдите на третия. Паднаха и четиримата. Тримата вдигнаха лица, но не разпознаха Гейл Уайнънд. Във въздуха над тях бе надвиснал вихър, който ги връхлетя с унищожителни удари.

Той имаше само два юмрука. Те разполагаха с пет юмрука и нож, но това беше без значение. Ударите им се стоварваха глухо, като върху твърда гума. Усещаха как нещо пресича устрема на ножа, той спира и се връща обратно. Биеха се с непреодолим противник. Той нямаше време да почувства ударите, беше толкова бърз, че болката не го застигаше, а увисваше във въздуха над мястото, където го бе улучила, но в следващия миг той вече бе другаде.

Сякаш между раменете си имаше двигател, придаващ кръгови движения на ръцете му. Виждаха се само кръговете, а ръцете бяха невидими, като спици на въртящо се колело. Кръгът се стоварваше непрекъснато, въртейки се неспирно. Едно от момчетата видя как ножът му се забива в рамото на Уайнънд, но рамото го оттласна надолу. Ножът проряза странично хълбока на Уайнънд и изхвръкна при колана му. Това бе последното, което момчето видя. Нещо се случи с брадичката му и то не усети как тилът му се блъсна в куп стари тухли.

Дълго време другите двама се биха с центрофугата, която пръскаше червени капки по стените. Но борбата беше безсмислена. Биеха се не с човек, а с безплътна човешка воля.

Когато се предадоха, стенейки между тухлите, Гейл Уайнънд каза с нормален глас:

— Ще го направим на зазоряване — и си тръгна. Вече беше водач на бандата.

Ограбиха шлеповете на зазоряване, два дни по-късно. Справиха се блестящо.

Гейл Уайнънд живееше с баща си в мазето на стара къща в центъра на Хелс Кичин. Баща му беше докер, висок, мълчалив и

неграмотен. Не беше ходил на училище, също като баща си и дядо си. Семейството не познаваше нищо друго, освен бедността. Но някъде далеч назад в родословието си имаха аристократичен корен, прославен благороден предшественик. След това се бе случила отдавна забравена трагедия, която бе запратила потомците му в калта. В поведението на всички представители на семейство Уайнънд у дома, в кръчмата или в затвора имаше нещо, което ги отличаваше от средата им. Бащата на Гейл беше известен на пристанището като Херцога.

Гейл беше на две години, когато майка му почина от туберкулоза. Беше единствено дете. Имаше смътен спомен за голяма драма в брака на баща му. Виждал бе снимка на майка си, която нито приличаше на жените от квартала, нито бе облечена като тях. Беше много красива. Когато умря, баща му изгуби интерес към живота. Той обичаше Гейл, но с обич, която не изисква повече от две изречения на седмица.

Гейл не приличаше нито на баща си, нито на майка си. Носеше чертите на далечен прародител. Отдалечеността във времето се измерваше не в поколения, а във векове. Беше много по-висок от връстниците си и твърде слаб. Момчетата му измислиха прозвището Ластичния Уайнънд. Не беше ясно какво използва вместо мускули, знаеше се само, че има някакъв заместител.

От ранно детство започна да работи. Първо продаваше вестници на улицата. Един ден влезе при шефа на разпространителите и му каза, че трябва да предложат нова услуга — доставка сутрин на вестниците по домовете на читателите. Обясни как и защо продажбите рязко ще се увеличат.

— Така ли? — каза шефът.

— Сигурен съм, че ще проработи — каза Уайнънд.

— Но ти не командваш тук — каза шефът.

— Ти си глупак — каза Уайнънд.

Уволниха го.

Тръгна на работа в бакалия. Изпълняваше поръчки, метеше влажния дървен под, подреждаше бурета със загнили плодове, обслужваше клиентите, търпеливо отмерваше фунт брашно или пълнеше кана с мляко от огромен бидон. Беше като валяк, използван за гладене на носни кърпи. Но стискаше зъби и си вършеше работата. Един ден обясни на собственика колко добре би било да наливат млякото в бутилки, като уиски.

— Млъквай и отивай да обслужиш госпожа Съливан — каза собственикът, — и не ми разправяй врели-некипели за моя бизнес. Не ти командваш тук.

Уайнънд обслужи госпожа Съливан и си замълча.

После постъпи на работа в билярдна зала. Миеше плювалниците и почистваше след пияниците. Чуваше и виждаше неща, които му създадоха имунитет от учудване за цял живот. Положи големи усилия и се научи да мълчи, да стои на мястото, което му сочеха другите, да приема глупостта за свой господар. Научи се да чака. Никой не разбра какво чувства. Изпитваше най-различни чувства към хората, но уважението не беше сред тях.

Заработи като ваксаджия на ферибот. Подпухнали търговци на коне и пияни моряци го блъскаха и му заповядваха. Отвореше ли уста, някой груб глас му отвръщаше:

— Не ти командваш тук.

Той обаче харесваше работата си. Когато нямаше клиенти, отиваше до перилата и гледаше Манхатън. Гледаше жълтите стени на новите къщи, незастроените терени, строителните кранове, небостъргачите в далечината. Мислеше какво може да се построи и какво да се събори, мислеше за градското пространство, за възможностите, които предлага и какво може да направи с тях. Дрезгав вик „Хей, момче!“ прекъсваше мислите му. Връщаше се на столчето си и послушно се навеждаше над нечии кални обувки. Клиентът виждаше само малка глава със светлокестенява коса и две тънки, умели ръце.

В мъгливите вечери никой не забелязваше на улицата стройната фигура, облегната на стълба на газения фенер. Средновековният аристократ, патрицият на всички времена носеше инстинкта да командва и бързият му ум казваше, че има това право, защото е феодален барон и владетел — но беше роден да мете подове и да изпълнява заповеди.

Сам се научи да чете и пише на петгодишна възраст, като задаваше въпроси. Четеше всичко, което му попадне. Не търпеше необяснимото. Искаше да знае всичко, което знаят другите. Емблемата на неговото детство, с която замени изгубения преди векове хералдически герб, беше въпросителният знак. Нито веднъж не се наложи да му се обяснява два пъти. Първите си знания по математика получи от инженери, които полагаха канализационни тръби. Учеше

география от моряците на пристанището. Познания за обществото почерпи от политиците в местния клуб, където се навъртаха и гангстери. Не ходеше на църква, нито на училище. Беше на дванадесет години, когато влезе за първи път в църква. Изслуша проповед за търпението и смирението и никога повече не стъпи в църква. На тринадесет години реши, че трябва да се образова и се записа в държавно училище. Баща му не каза нищо. Не каза нищо и когато Гейл се върна у дома пребит в уличен бой.

В първата седмица, след като тръгна на училище, учителката постоянно вдигаше в час Гейл Уайнънд. За нея беше истинско удоволствие, защото той винаги знаеше отговорите. Когато имаше доверие на хората, стоящи над него и на техните мотиви, той им се подчиняваше като спартанец, налагайки си същата дисциплина, която изискваше от момчетата в бандата. Но силата на волята му се оказа излишна: за една седмица разбра, че без никакво усилие е първи в класа. След месец учителката почти не го забелязваше — беше безсмислено, защото той винаги си знаеше урока, а тя трябваше да обърне внимание на по-бавните и не толкова умни деца. Той седеше и не помръдваше с часове, точещи се като вериги, докато учителката повтаряше, дъвчеше и предъвкваше, опитвайки се отчаяно да изтръгне искрица интелект от празните очи и мънкащите гласове. След два месеца учителката обобщи основните знания по история, които се бе опитала да налее в главите на децата в класа и попита:

— Колко щати е имало първоначално в Съюза?

Никой не вдигна ръка. И тогава Гейл Уайнънд вдигна своята. Учителката кимна към него. Той стана.

— Защо да повтарям всичко по десет пъти? Тези неща ги зная.

— Не си само ти в този клас — каза учителката.

Той изрече словосъчетание, от което тя пребледня, а когато петнайсет минути по-късно го схвана напълно, пламна. Той тръгна към вратата. На прага се обърна и добави:

— О, да. Първоначално щатите са били тринайсет.

Така приключи с ходенето на училище.

В Хелс Кичин имаше хора, които никога не бяха излизали извън квартала. Други рядко излизаха извън дома, в който се бяха родили. Но Гейл Уайнънд често ходеше да обикаля хубавите райони на града. Светът на богатите не предизвикваше в него огорчение, завист или

страх. Проявяваше любопитство. На „Пето Авеню“ се чувстваше у дома си, както навсякъде другаде. Минаваше край шикозните къщи с ръце в джобовете, а пръстите на краката му се подаваха от скъсаните обувки. Хората го заглеждаха, но той не се смущаваше. Създаваше усещането, че той е в свои води на тази улица, а те не са. Имаше само едно желание — да си обясни нещата.

Искаше да разбере с какво тези хора са различни от обитателите на неговия квартал. Вниманието му привличаха не дрехите, файтоните или банките, а книгите. Хората в неговия квартал имаха дрехи, конски каруци и пари; количествената разлика беше несъществена. Но те не четяха книги. Реши да узнае какво четат хората на „Пето Авеню“. Един ден видя дама в спрял файтон. Сигурен беше, че е дама — преценката му за тези неща беше по-точна от Социалния регистър. Тя четеше книга. Скочи на стъпалата на файтона, грабна книгата и побягна. За да го хванат, ченгетата трябваше да са по-бързи и по-слаби.

Книгата беше от Хърбърт Спенсър. Преживя тиха агония, опитвайки се да я прочете до край. Прочете я. Разбра една четвърт от прочетеното. Но то го тласна към процес, през който той премина системно, решително, непоколебимо. Без съвет, помощ или план започна да чете, подбирайки книгите по най-странен начин. Попадаше в някоя книга на неразбираем текст и затърсваше друга книга на същата тема. Блуждаеше във всички посоки. Първо изчиташе цели томове, предназначени за специалисти, а после гимназиални учебници. Четеше безразборно, но прочетеното се подреждаше в ума му.

Откри читалнята на обществената библиотека и отиде няколко пъти, за да разгледа сградата. Един ден, в различни часове, в читалнята дойдоха няколко момченца, сресани с мъка и недотам измити. Бяха слабички на влизане, но не и на излизане. Същата вечер Гейл Уайнънд се сдоби с малка библиотека в един ъгъл на приземното жилище. Момчетата от бандата изпълниха заповедите му без възражения. Задачата им бе скандална: уважаващите себе си банди не крадат книги. Но Ластичният Уайнънд им бе заповядал да крадат книги, а никой не спореше с Ластичния Уайнънд.

Беше петнайсетгодишен, когато една сутрин го намериха в калта, целият в кървища, с два счупени крака, пребит от пиян докер. Намериха го в безсъзнание. Но в нощта веднага след побоя все още беше в съзнание. Лежеше сам в тъмна уличка и видя светлина зад

ъгъла. Някак успя да се довлече дотам. По паважа зад него остана дълга кървава следа. Допълзя, движейки само ръцете си, и почука ниско долу на вратата. Кръчмата все още работеше. Кръчмарят се показа. Това бе единственият случай в живота на Гейл Уайнънд, когато той помоли за помощ. Кръчмарят го изгледа с тежък, равнодушен поглед, осъзнаващ напълно агонията и несправедливостта и изразяващ тъпо, животинско безразличие. Прибра се и тръшна вратата. Не искаше да се набърква в бандитски побои.

Години по-късно Гейл Уайнънд, издателят на „Ню Йорк Банър“, продължаваше да помни имената на докера и на кръчмаря и знаеше къде да ги намери. Не стори нищо на докера. Но направи така, че кръчмарят се разори, изгуби дома и спестяванията си и се самоуби.

Гейл Уайнънд беше шестнадесетгодишен, когато баща му почина. Остана сам, без работа, с шестдесет и пет цента в джоба, неплатен наем и безразборни знания. Реши, че е дошло време да реши какво ще прави с живота си. През нощта се качи на покрива на къщата и се вгледа в светлините на града — град, в който не той командваше. Бавно премести поглед от прозорците на мизерните бордеи наоколо към прозорците на големите къщи в далечината. Виждаше само осветени правоъгълници, увиснали в пространството, но по тях разпознаваше на какви сгради принадлежат; близките светлини изглеждаха мръсни и отблъскващи, а далечните бяха чисти и уютни. Зададе си един-единствен въпрос: какво влиза във всички тези къщи, и в мърлявите, и в бляскавите, кое стига до всяка стая, до всеки човек? Всички ядат хляб. Може ли човек да управлява хората чрез хляба, който купуват? Те имат обувки, имат кафе, имат… Посоката на живота му вече бе ясна.

Следващата сутрин влезе в кабинета на издателя на „Газет“, четвъртокласен вестник, който се помещаваше в порутена сграда. Помоли за работа в редакцията. Издателят изгледа дрехите му и попита:

— Знаеш ли как се пише котка?

— А ти знаеш ли как се пише антропоморфология? — попита Уайнънд.

— Нямаме свободни работни места — каза издателят.

— Ще се навъртам тук — каза Уайнънд. — Използвайте ме, когато решите. Няма нужда да ми плащате. Ще ми дадете заплата,

когато намерите за добре.

Продължи да идва в сградата. Сядаше на стълбите пред редакцията. Цяла седмица сядаше там всеки ден. Никой не му обръщаше внимание. През нощта спеше на стълбите. Почти изхарчи парите си. Започна да краде храна от лавките и да претърсва кофите за смет, преди да се върне на пост при стълбите.

Веднъж един репортер го съжали. Слизайки по стълбите, хвърли монета от пет цента в скута на Уайнънд с думите:

— Иди си купи нещо за ядене, момче.

Уайнънд имаше в джоба монета от десет цента. Извади я и я хвърли на репортера с думите:

— Иди си купи проститутка.

Мъжът изруга и продължи надолу по стълбите. Двете монети останаха на стълбите. Уайнънд не ги докосна. Случката се разчу в редакцията. Пъпчасал чиновник сви рамене и взе двете монети.

В края на седмицата, в най-натоварената част на деня, мъж от редакцията извика Уайнънд и му възложи дребна поръчка. Последваха още няколко поръчки, които той изпълняваше с военна точност. Десет дни по-късно му отпуснаха заплата. След шест месеца стана репортер, а след две години започна да върши и редакторска работа.

На двадесет години Гейл Уайнънд се влюби. От тринадесетгодишен за него нямаше тайни в секса. Имал бе много момичета. Никога не говореше за любов, не създаваше романтични илюзии и гледаше на въпроса като на животински акт. Беше истински експерт и жените го усещаха от пръв поглед. Момичето, в което се влюби, беше изключително красиво. Такава красота не се желае, а се боготвори. Беше крехка и мълчалива. Лицето й загатваше за прелестите, стаени в нея.

Тя стана любовница на Гейл Уайнънд, който се отдаде на слабостта да бъде щастлив. Би се оженил за нея начаса, стига тя да бе поискала. Но те почти не си говореха. Той смяташе, че се разбират без думи.

Една вечер и заговори. Изля душата си, седнал в краката й, с лице, вдигнато към нея:

— Скъпа моя, ще ти дам всичко, което пожелаеш, всичко, което съм аз, всичко, което ще бъда… Искам да ти го дам — не нещата, които мога да спечеля за теб, а онова вътре в мен, с което ще ги

спечеля. Искам да ти дам точно това — мъжът не може без него, но аз искам да се откажа от него, за да бъде твое, за да служи на теб, да е само за теб.

Момичето се усмихна и каза:

— Мислиш ли, че съм по-красива от Маги Кели?

Той стана и излезе от къщата, без да продума. Повече никога не се срещна с момичето. Гейл Уайнънд беше горд, че няма нужда да му повтарят урока. Никога повече не се влюби.

Беше на двадесет и една години, когато кариерата му в „Газет“ бе застрашена за първи и последен път. Политиката и корупцията не го смущаваха, защото знаеше всичко по въпроса; бандата му получаваше пари, за да предизвиква побои в изборни дни при избирателните секции. Но когато обвиниха несправедливо Пат Мълиган, капитан от полицията в неговия квартал, Уайнънд не можа да го понесе, защото Пат Мълиган беше единственият честен човек, когото бе срещал през живота си.

„Газет“ беше контролиран от силите, натопили Мълиган. Уайнънд не каза нищо. Само подреди в ума си частиците информация, с които разполагаше и които щяха да сринат „Газет“. Щеше да се срине и работата му, но това нямаше значение. Решението му бе в разрез с всички правила, които изкова за кариерата си. Но не се замисли. Беше една от редките експлозии, които избухваха в него понякога. Забравяше всякаква предпазливост и се отдаваше на единствената мисъл да постигне своето, защото правилността на неговите решения не подлежеше на никакво съмнение. Знаеше обаче, че съсипването на „Газет“ ще е само първата стъпка и тя няма да е достатъчна, за да спаси Мълиган.

Цели три години Уайнънд пазеше малка изрезка — редакционна статия за корупцията от прочут редактор в голям вестник. Пазеше я, защото тя беше най-ярката възхвала на почтеността, която му бе попадала пред очите. Взе изрезката и отиде да се срещне с прочутия редактор. Щеше да му разкаже за Мълиган и двамата заедно щяха да победят машината.

Пресече пеша целия град, за да стигне до вестника. Наложи си да върви пеша. Помагаше му да овладее яростта си. Редакторът го прие в кабинета си — знаеше как да го приемат напук на всички правила. Зад

бюрото седеше пълен мъж, със сближени, тесни като цепки очи. Без да се представи, сложи изрезката на бюрото и попита:

— Помните ли това?

Редакторът хвърли поглед към изрезката, после към Уайнънд. Виждал бе и преди този поглед — в очите на кръчмаря, който затръшна вратата.

— Да не мислиш, че помня всеки боклук, който съм написал? — попита редакторът.

След миг Уайнънд каза:

— Благодаря.

За първи и последен път в живота си изпита благодарност към някого. Беше истинска благодарност — отплата за урока, който нямаше да се наложи да му повтарят. Дори редакторът усети, че в краткото „Благодаря“ има нещо твърде нередно и много страшно. Но не разбра, че това е некрологът на Гейл Уайнънд.

Уайнънд се върна в Газет, без да се гневи на редактора, нито на политическата машина. Изпитваше само яростно презрение към себе си, към Пат Мълиган и към почтеността изобщо. Изпита срам, когато се замисли за хората, на които той и Пат Мълиган ставаха жертви. В неговите мисли думата не беше „жертви“, а „наивници“. Върна се в редакцията и написа блестяща редакционна статия, изобличаваща капитан Мълиган.

— Я виж ти, а аз си помислих, че ти е жал за негодника — каза доволно редакторът.

— Не изпитвам жал към никого — отвърна Уайнънд.

Бакалите и моряците не оцениха Гейл Уайнънд, но политиците го оцениха. През годините, прекарани във вестника, той се научи да общува с хората. Лицето му възприе изражението, което му остана за цял живот: не точно усмивка, а застинал ироничен израз, обърнат към целия свят. Хората предполагаха, че подигравката му е насочена към конкретни неща, които им се иска да подиграят. Освен това беше приятно да общуваш с човек, който нито се гневи, нито е светец.

Беше на двадесет и три години. Съперничеща политическа група, която искаше да спечели местните избори и имаше нужда от вестник, за да раздуха конкретен проблем, купи „Газет“. Купи го на името на Гейл Уайнънд, който трябваше да служи като почтена фасада за машинацията. Гейл Уайнънд стана главен редактор. Раздуха

проблема и спечели изборите за своите шефове. Две години по-късно разби групата, прати ръководителите й в затвора и стана единствен собственик на „Газет“.

Първата му работа бе да свали табелата над вратата и да смени името на вестника. „Газет“ стана „Ню Йорк Банър“. Приятелите му възразиха.

— Не е прието издателите да сменят името на вестника — казаха му те.

— Аз го сменям — отвърна той.

Първата кампания на „Банър“ беше призив за благотворителност. Вестникът отпечата една до друга, на еднаква площ, две истории: едната за амбициозен млад учен, който гладува в таванската си стая, работейки над голямо изобретение; другата за камериерка, любима на екзекутиран убиец, която очаква извънбрачното им дете. Първата статия беше илюстрирана с диаграми, а втората със снимка на момиче с увиснала уста, отчаяно изражение и раздърпани дрехи. „Банър“ помоли читателите да помогнат на двамата несретници. За младия учен се получиха девет долара и четиридесет и пет цента, а за неомъжената бъдеща майка — хиляда седемдесет и седем долара. Гейл Уайнънд свика целия екип. Сложи на масата вестника с двете статии и събраните пари.

— Има ли някой, на когото да не му е ясно? — попита Уайнънд.

Никой не отговори. Той каза:

— Сега вече всички знаете какъв вестник ще е „Банър“.

Издателите по онова време се гордееха, че налагат личния си отпечатък върху своите вестници. Гейл Уайнънд предостави вестника, телом и духом, на тълпата. „Банър“ заприлича на цирков афиш телом и на цирков спектакъл духом. Постави си точно такава цел — да смайва, да забавлява и да събира парите за билетите. Носеше отпечатъка не на един човек, а на един милион души.

— Хората се различават по добродетелите си, ако имат такива — казваше Гейл Уайнънд, обяснявайки своята политика, — но пороците им са еднакви. — И добавяше, гледайки събеседника си право в очите: — Служа на онова, което съществува в най-голямо количество. Аз представлявам мнозинството — и това със сигурност е добродетелно, нали?

Публиката търсеше престъпления, скандали и емоции. Гейл Уайнънд ги доставяше. Даваше на хората каквото искат, плюс оправданието, че са се поддали на желания, от които се срамуват. „Банър“ пишеше за убийства, палежи, изнасилвания и корупция, гарнирани с подходящи изобличителни поучения. Подробностите се разказваха в три колони и се гарнираха с щипка поучение.

— Ако подтикваш хората да изпълняват благороден дълг, те се отегчават — казваше Уайнънд. — Ако ги подтикваш да задоволят страстите си, те се срамуват. Но ако съчетаеш двете неща… ти си ги спечелил.

Публикуваше разкази за пропаднали момичета, разводи на известни хора, приюти за безпризорни деца, квартали с червени фенери, благотворителни болници.

— Първо е сексът — казваше Уайнънд. — След това идват сълзите. Раздухай любопитството им, а после ги накарай да заплачат… и си ги спечелил.

„Банър“ поведе големи смели кръстоносни походи по теми, които не предизвикваха разделение. Изобличаваше политици точно преди да се изправят пред голямо съдебно жури; атакуваше монополите в името на угнетените; осмиваше богатите и преуспяващите в стила на онези, които не могат да бъдат нито едното, нито другото. Отделяше голямо внимание на висшето общество и представяше светските клюки с тънка насмешка. Така човекът от улицата биваше двойно удовлетворен: получаваше достъп в елитните салони, без да се налага да трие обувки на прага.

Допустимо бе „Банър“ да изопачава истината и да пренебрегва добрия вкус и достоверността, но не и да подлага на изпитание умствените способности на своите читатели. Огромните заглавия, скандалните снимки и свръхопростеният текст атакуваха сетивата и проникваха в съзнанието на хората, без да се налага междинен мисловен процес, като храна, прокарана направо до ректума, която няма нужда от смилане.

— Новина — казваше Гейл Уайнънд на екипа си — е онова, което предизвиква най-силна възбуда сред най-голям брой хора. Което ги зашеметява. Колкото са по-зашеметени, толкова по-добре, важното е да са много.

Един ден доведе в кантората човек от улицата. Обикновен, нито добре облечен, нито дрипав, нито висок, нито нисък, нито с черна, нито с руса коса. Лицето му беше от онези, които човек не може да запомни, дори ако го гледа. Беше плашещо безличен, нямаше и белези на малоумен. Уайнънд го разведе из сградата, запозна го с всеки член на екипа и го пусна да си ходи. После събра екипа си и каза:

— Когато имате съмнения за работата си, спомнете си лицето на този човек. Задачата ви е да пишете за него.

— Но г-н Уайнънд — каза млад редактор, — човек не може да запомни лицето му.

— Именно — каза Уайнънд.

Когато името на Гейл Уайнънд се превърна в заплаха за издателите, група собственици на вестници го извикаха настрана да говорят с него — бяха на общинско благотворително събитие, на което всички трябваше да присъстват — и го укориха, че принизява вкуса на публиката.

— Не е моя работа — каза Уайнънд — да помагам на хората да запазят самоуважението, което и без това им липсва. Вие им давате онова, което те твърдят, че харесват. Аз им давам това, което наистина харесват. Честността е най-добрата политика, господа, макар и не в смисъла, в който са ви учили да я приемате.

Уайнънд не бе в състояние да не си свърши добре работата. С каквото и да се захванеше, средствата му бяха превъзходни. Целият устрем, сила и волята, които не допускаше на страниците на вестника, се насочваха към правенето на вестника. Впрягаше изключителния си талант, за да постигне съвършенство в незабележимото. От духовната енергия, която влагаше в събирането на сензационни истории, за да омърси вестникарската хартия, можеше да възникне нова вяра.

„Банър“ винаги беше първи в новините. Когато в Южна Америка стана земетресение и всички комуникации с поразения район бяха прекъснати, Уайнънд нае кораб, изпрати цял екип на място и пусна специално издание по улиците на Ню Йорк дни преди конкурентите си. Извънредният брой бе илюстриран с рисунки на пламъци, зейнали пропасти и обезобразени тела. Кораб, потъващ след буря близо до атлантическия бряг изпрати сигнал SOS и Уайнънд лично се втурна към мястото с екипа си, изпреварвайки бреговата охрана. Уайнънд пое ръководството на спасителната операция. Върна се със специален

репортаж и снимки, на които самият той се катери с бебе в ръце по стълба над бушуващите вълни. Когато лавина отряза канадско село от света, „Банър“ изпрати балон, за да пусне храни и библии на жителите. Миньорско селище бе парализирано от стачка. „Банър“ отвори благотворителни кухни и отпечата тъжни истории за незавидната съдба на красивите миньорски дъщери, притиснати от бедността. Котенце, покатерило се на един стълб, беше спасено от фотограф на „Банър“.

— Ако няма новини, създайте ги — гласеше заповедта на Уайнънд. Душевноболен избяга от щатско психиатрично заведение. Дни наред в околността цареше страх, подхранван от мрачните прокоби на „Банър“ и възмущението на вестника от неефективността на местната полиция. Накрая лудият бе заловен от репортер на „Банър“. Оздравя чудодейно две седмици след залавянето си, беше пуснат на свобода и продаде на „Банър“ разказ за жестокостите, на които бил подлаган в лудницата. Последваха големи реформи. После се заговори, че душевноболният работел в „Банър“ преди случката с лудницата. Никой не можа да го докаже.

Във фабрика, където работеха тридесет млади момичета, избухна пожар. Две работнички загинаха в огъня. Мери Уотсън, една от оцелелите, предостави специално на „Банър“ разказ за експлоатацията, на която ги подлагали. Видни жени в града се вдигнаха на кръстоносен поход срещу фабриките, експлоатиращи работниците. Никой не можа да установи причината за пожара. Понесе се мълва, че Мери Уотсън била Ивлин Дрейк, която пишеше за „Банър“. Никой не можа да го докаже.

През първите години на „Банър“ Гейл Уайнънд прекарваше нощите по-често на дивана в редакцията, отколкото в спалнята си. Служителите му трудно издържаха на натоварването, което той им налагаше. Но натоварването, което налагаше на самия себе си, беше невероятно. Отнасяше се с тях като към войници, а със самия себе си като с роб. Плащаше им добре, а за себе си отделяше толкова, колкото да си плати наема и да се храни. Живееше в обзаведена стая, а най-добрите му репортери наемаха апартаменти в скъпи хотели. Харчеше парите по-бързо, отколкото ги печелеше, но ги влагаше изцяло в „Банър“. Вестникът беше като скъпа любовница. Всяка нейна прищявка биваше задоволявана — без значение колко струва.

„Банър“ винаги се сдобиваше първи с най-новата печатарска техника. „Банър“ винаги последен взимаше на работа най-добрите журналисти — последен, защото ги задържаше. Уайнънд опустошаваше редакциите на своите конкуренти — никой не бе в състояние да плаща заплатите, които предлагаше той. Подходът му се свеждаше до проста формула. Журналист получаваше покана да се срещне с Уайнънд. Приемаше я като обида към журналистическата си почтеност, но отиваше на срещата. Отиваше с няколко готови дръзки условия, при които би приел работата, ако изобщо приеме. Уайнънд започваше разговора, обявявайки заплатата. После добавяше:

— Вие може би искате да обсъдим другите условия… — и виждайки как човекът преглъща, заключаваше: — Не искате ли? Добре. Явете се в понеделник.

Уайнънд основа втория си вестник във Филаделфия. Местните издатели го посрещнаха като европейски владетели, обединени срещу нашествието на Атила. Последва не по-малко яростна война. На Уайнънд не му мигна окото. Никой не умееше по-добре от него да наеме бандити, за да ограбват разносните коли на вестниците или да пребиват продавачите. Двама от конкурентите му загинаха в битката. „Филаделфия Стар“ на Уайнънд оцеля.

Останалото стана бързо и просто, като епидемия. На тридесет и пет години Уайнънд притежаваше вестници във всички ключови градове на Съединените Щати. Когато навърши четиридесет, Уайнънд издаваше списания, притежаваше студиа за кинопрегледи и почти бе изградил „Уайнънд Ентърпрайзис“.

Натрупа състояние от най-различни дейности, за които почти нищо не се знаеше. Не забрави нищо от онова, което бе научил в детството си. Спомняше си своите мисли като ваксаджия до перилата на ферибота, когато разсъждаваше за възможностите, предлагани от големия град. Купуваше терени там, където никой не допускаше, че цената им ще расте, строеше напук на всички съвети и умножаваше стотиците в хиляди. Впускаше се в много и всевъзможни начинания. Понякога те се сгромолясваха, повличайки всички участници, с изключение на Гейл Уайнънд. Предприе атака срещу сенчеста компания, която държеше монопола над трамвайния транспорт и направи така, че тя да загуби концесията си. Концесията бе дадена на още по-сенчеста група, контролирана от Гейл Уайнънд. Разкри опит за

спекула на пазара за говеждо месо в Средния Запад и разчисти територията за друга група, действаща под негов контрол.

Помагаха му много хора, които смятаха, че младият Уайнънд е умен и си струва да го използват. Той проявяваше очарователна готовност да бъде използван. Но след това винаги се оказваше, че той е използвал другите — точно както използва хората, които купиха „Газет“ на негово име.

Понякога губеше, инвестирайки пари, губеше умишлено и хладнокръвно. С поредица ходове, които никой не успяваше да разгадае, съсипа мнозина могъщи мъже: президент на банка, директор на застрахователна компания, собственик на параходна компания. Никой не бе в състояние да отгатне подбудите му. Тези хора не му бяха конкуренти и той не печелеше нищо от разоряването им.

— Каквото и да е намислил негодникът Уайнънд, целта му не са парите — казваха хората.

Отявлените му критици губеха работата си: някои след седмици, други след години. Случваше се да подмине оскърбленията, но се случваше също да съсипе някого заради безобидна забележка. Никой не бе в състояние да предвиди за какво ще отмъсти и какво ще прости.

Веднъж забеляза блестящ млад репортер от друг вестник и поръча да му го доведат. Момчето дойде, но не се впечатли от заплатата, която Уайнънд му предложи.

— Не мога да работя за вас, господин Уайнънд — каза съвсем искрено, — защото вие… нямате никакви идеали.

Уайнънд се усмихна с тънките си устни.

— Не можеш да избягаш от покварата, момче — каза той меко. — Шефът ти може да има много идеали, но проси пари и изпълнява заповеди на много хора, достойни за презрение. Аз нямам идеали… но не прося. Избирай. Няма трета възможност.

Момчето се върна в редакцията си. След година отиде при Уайнънд и го попита дали предложението е още в сила. Уайнънд отвърна утвърдително. Момчето остана в „Банър“. Беше единственият в екипа, който изпитваше истинска обич към Гейл Уайнънд.

Алва Скарет, единственият от редакцията на първоначалния „Газет“, се издигна заедно с Уайнънд. Но той не обичаше Уайнънд — вкопчил се бе в шефа си с предаността на изтривалка под краката му. И тъй като никога не бе мразил, Алва Скарет не бе способен на обич.

Беше хитър, способен и безскрупулен, по наивния начин на човек, който няма представа що е скрупули. Вярваше на всичко, написано от самия него и на всичко, написано в „Банър“. Вярваше цели две седмици. Беше неоценим за Уайнънд като барометър за обществените настроения.

За личния живот на Гейл Уайнънд не се знаеше нищо. Часовете, които прекарваше извън офиса, бяха в стила на първата страница на „Банър“, но в много по-голям мащаб, сякаш продължаваше да играе в цирка, но в спектакъл само за крале. Веднъж купи всички билети за прочуто оперно представление и го изгледа сам в празната зала, заедно с поредната си любовница. Откри прекрасна пиеса от неизвестен драматург. Плати му огромна сума с условието, че пиесата ще се играе само веднъж. Единственият зрител на единствения спектакъл бе Уайнънд. На следващата сутрин текстът бе изгорен.

Известна дама го помоли да направи дарение за благотворителна кауза. Уайнънд й връчи подписан празен чек. Разсмя се и й призна, че сумата, която тя се осмели да попълни, е по-малка, отколкото той би й броил.

Купи някакъв балкански престол за безпаричен претендент, когото срещна в един бар, но не си направи труда да го види повторно. Често казваше: „моя камериер, моя шофьор, моя крал.“

Нощем Уайнънд обличаше износен костюм за девет долара, качваше се на метрото и обикаляше кръчмите из бедняшките квартали, за да слуша своите читатели. Веднъж попадна в долнопробна бирария в приземен етаж. Шофьор на камион изобличи цветисто и пиперливо Гейл Уайнънд като най-порочния представител на дивия капитализъм. Уайнънд се съгласи, прибавяйки няколко словосъчетания от речника, усвоен в Хелс Кичин. После взе от масата екземпляр от „Банър“, откъсна снимката си от трета страница, прикрепи я към стодоларова банкнота, подаде я на шофьора и излезе преди някой да успее да каже гък.

Толкова често си сменяше любовниците, че клюките секнаха. Мълвеше се, че се наслаждава на жените, само ако ги купи, но трябва да са жени, които не могат да бъдат купени.

Пазеше в тайна личния си живот, излагайки се под светлината на прожекторите. Отдаде се на тълпата, за да го притежават всички, като паметник в парк, като знак за автобусна спирка, като страниците на

„Банър“. Негови снимки се появяваха във вестниците му по-често от снимките на филмовите звезди. Снимаха го във всякакви дрехи, при всякакви случаи. Не се бе снимал гол, но читателите му имаха усещането, че са го виждали гол. Не изпитваше удоволствие от личната реклама — това беше въпрос на политика, която си бе наложил. Всяко кътче на жилището му бе снимано и отпечатано в неговите вестници и списания.

— И последният негодник в страната е виждал хладилника и ваната ми — казваше той.

Но една част от неговия живот беше почти неизвестна и за нея не се говореше нищо. Последният етаж на сградата под жилището му беше негова частна картинна галерия. Стоеше заключена. Не допускаше никого, освен уредника. Малцина знаеха за съществуването й. Един френски посланик го помоли да я разгледа, но Уайнънд отказа. От време на време слизаше в галерията и прекарваше там часове. Избираше произведенията на изкуството по свои критерии. Притежаваше и шедьоври, и платна от неизвестни художници. Отказваше творби на безсмъртни майстори, които не харесваше. За него нямаха значение нито мненията на колекционерите, нито прочутите подписи. Покровителстваше търговци на колекционерски творби. Те казваха, че е истински познавач.

Една нощ камериерът видя, че Уайнънд се връща от галерията на долния етаж. Порази го изражението му — имаше вид на човек, който страда, но въпреки това изглеждаше с десет години по-млад.

— Зле ли ви е, сър? — попита камериерът.

Уайнънд го погледна равнодушно и отвърна:

— Отивай да си лягаш.

— Можем да направим хубав репортаж за твоята галерия и да го публикуваме в неделното приложение за светски клюки — предложи веднъж Алва Скарет.

— Не — каза Уайнънд.

— Защо не, Гейл?

— Слушай, Алва. Всеки на тази земя си има душа, в която никой не може да надникне. Имат души дори осъдените в затвора и клоуните в цирка. Всички, с изключение на мен. Моята душа е изложена на показ в твоето неделно приложение, и то в три цвята. Затова аз имам

заместител, нищо, че е заключена стая и няколко вещи, които никой не докосва.

Промяната настъпи бавно и макар да имаше предварителни проявления, Скарет забеляза новата черта в характера на Гейл Уайнънд, когато той навърши четиридесет и пет години. Тогава я забелязаха и много други хора. Уайнънд изгуби интерес към разоряване на индустриалци и финансисти. Намери си нов вид жертви. Не беше ясно дали за него е спорт, мания или системно преследване. Беше ужасяващо, порочно и безсмислено.

Първият беше Дуайт Карсън — талантлив млад писател със славата на човек, отстояващ пламенно убежденията си. Защитаваше каузата на отделната личност срещу масите. Пишеше в престижни списания с малък тираж, които не бяха заплаха за Уайнънд. Уайнънд купи Дуайт Карсън. Накара го да списва рубрика в „Банър“, в която проповядваше превъзходството на масите над гения. Рубриката беше слаба, скучна и неубедителна. Дразнеше много хора. За нея се прахосваха големи вестникарски площи и много пари. Уайнънд реши, че рубриката ще продължи да излиза.

Дори Алва Скарет бе смаян от отмятането на Карсън.

— Не бих се учудил, ако беше някой друг, Гейл, но честно казано, не очаквах Карсън да постъпи по такъв начин — каза Скарет.

Уайнънд се разсмя. Смя се много дълго, без да спре. В смеха му имаше истерична нотка. Скарет се намръщи. Не му харесваше, че Уайнънд е неспособен да овладее емоциите си. Това беше в разрез с неговото поведение. Скарет изпита странно опасение, като че ли видя малка пукнатина в дебела стена. Пукнатината не може да застраши стената, само че мястото й не е там.

Няколко месеца по-късно Уайнънд купи млад автор от радикално списание, известен с честността си. Възложи му поредица статии, прославящи необикновени личности и заклеймяващи масите. Тази поредица отново разгневи мнозина читатели, но той продължи да я издава. И сякаш вече не се интересуваше от първите признаци за спад на продажбите.

Нае надарен поет, за да отразява бейзболни мачове. Нае изкуствовед да се занимава с финансовите новини. Нае социалист, който да защитава фабрикантите и консерватор, който да защитава работниците. Накара атеист да пише в прослава на религията. Накара

учен да прогласява превъзходството на мистиката и интуицията над науката. Отпусна щедър годишен доход на диригент, за да престане да работи и никога повече да не дирижира оркестър.

Част от тези хора първоначално отказваха, но отстъпваха, защото няколко години по-късно се оказваха на ръба на разорението в резултат на низ неясни случайности. Някои от тези хора бяха известни, други — не. Уайнънд не се интересуваше от общественото положение на жертвите си. Не проявяваше интерес към преуспели хора с кариера и състояние, които не вярват в нищо. Жертвите му имаха само една обща черта: неопетнена почтеност.

Уайнънд ги пречупваше и им плащаше стриктно, но след това губеше интерес към тях и не желаеше да ги вижда. Дуайт Карсън стана алкохолик. Двама други станаха наркомани, трети се самоуби. Алва Скарет не можа да го преглътне.

— Не е ли прекалено, Гейл? — попита той. — На практика това е убийство.

— Съвсем не — каза Уайнънд, — аз бях само странично обстоятелство. Причината беше вътре в него. Ако светкавица удари гнило дърво и то рухне, вината не е в светкавицата.

— А кое дърво според теб е здраво?

— Няма такива дървета, Алва — каза весело Уайнънд, — те не съществуват.

Алва Скарет не попита Уайнънд на какво се дължи новото му увлечение. Скарет смътно се досещаше. Свиваше рамене, смееше се и казваше на другите, че няма нищо тревожно, че това е „предпазен клапан“. Само двама души бяха наясно какво става с Гейл Уайнънд: Алва Скарет отчасти, а Елсуърт Тухи напълно.

Елсуърт Тухи — който преди всичко искаше да избегне сблъсък с Уайнънд точно в този момент — трудно потискаше негодуванието си, че Уайнънд не го набелязва за жертва. Почти му се искаше Уайнънд да се опита да го корумпира, независимо от последиците. Но Уайнънд рядко забелязваше съществуването му.

Уайнънд не се страхуваше от смъртта. През годините мисълта за самоубийство го бе спохождала неведнъж, но не като намерение, а като една от многото възможности, случващи се в живота. Приемаше я безразлично, с любезна учтивост, както се отнасяше към всяка възможност — и после забравяше за нея. Преживяваше и мигове на

пълно изтощение, когато оставаше без воля. Преодоляваше това състояние, прекарвайки часове в галерията.

Така навърши петдесет и една години. Минаваха дни, в които не му се случваше нищо особено, а вечер нямаше желание за нищо.

Гейл Уайнънд седеше наведен на ръба на леглото, с лакти на коленете и с пистолет в ръка.

Да, каза си той, някъде тук се крие отговорът. Но аз не искам да го знам. Не искам да знам.

Обзе го пристъп на страх, изникнал от нежеланието му да се вглежда в съществуването си. Осъзна, че няма да умре тази вечер. Докато продължава да изпитва страх, има защо да живее, дори и това да означава, че се придвижва към някаква неясна катастрофа. Мисълта за смъртта не му даваше нищо. Мисълта, че е жив, му даваше оскъдна милостиня — смътен страх.

Размърда ръката си, претегляйки пистолета. Усмихна се подигравателно. Не, не е за теб, каза си той. Още не. Все още си достатъчно разумен и не искаш да умреш безсмислено. Това те възпря. То е остатък от нещо.

Захвърли пистолета на леглото — мигът бе отминал и нещото не го застрашаваше. Стана. Не се радваше, чувстваше умора, но отново беше в нормалното си състояние. Нямаше проблеми, трябваше само да приключи бързо деня и да си легне.

Слезе в кабинета, за да си налее питие.

Светна лампата в кабинета и видя подаръка на Тухи. До бюрото му имаше огромен изправен сандък. Видя го по-рано същата вечер, зачуди се какво ли по дяволите има вътре и го забрави.

Наля си питие и остана прав, отпивайки на малки глътки. Огромният сандък оставаше в полезрението му. Пиеше и се опитваше да отгатне какво има в него. Беше твърде висок и тесен, за да съдържа мебел. Не му идваше на ум каква вещ би могъл да му изпрати Тухи. Предполагаше, че ще е нещо по-дребно — например плик с намек за изнудване. Много хора напразно се бяха опитвали да го изнудват. Реши, че Тухи не е толкова глупав.

Изпи си питието, но не му хрумна нищо за съдържанието на сандъка и това го ядоса, сякаш решаваше трудна кръстословица. В

чекмеджето на бюрото имаше комплект инструменти. Намери го и отвори сандъка.

Вътре беше статуята на Доминик Франкън, изваяна от Стивън Малъри.

Гейл Уайнънд отиде до бюрото и остави внимателно клещите, все едно че бяха от крехък кристал. Обърна се и отново се загледа в статуята. Не откъсна поглед от нея близо час.

Отиде до телефона и набра номера на Тухи.

— Ало? — каза гласът на Тухи. Нескритото му нетърпение показваше, че е изтръгнат от дълбок сън.

— Добре. Ела при мен — каза Уайнънд и затвори.

Тухи пристигна половин час по-късно. Влизаше за първи път в дома на Уайнънд, който лично му отвори вратата, все още по пижама. Уайнънд тръгна към кабинета, без да продума. Тухи го последва.

Голото мраморно тяло, с глава, отметната назад в екстаз, сякаш заличи стаята и тя престана да съществува, също като Храма на Стодард. Уайнънд прикова върху Тухи поглед, зареден с очакване и сдържан гняв.

— Искате да узнаете името на модела, нали? — попита Тухи. В гласа му прозвуча тържествуваща нотка.

— Не, по дяволите — отвърна Уайнънд. — Искам да знам името на скулптора.

Зачуди се защо Тухи не хареса въпроса му. На лицето на Тухи се изписа нещо по-силно от разочарование.

— Скулпторът ли? — каза Тухи. — Чакайте… да си спомня… струва ми се, че го знаех… Стивън… или Стенли… Стенли… Честно казано, не помня.

— Ако сте знаели всичко необходимо, за да купите статуята, вие знаете името на скулптора и никога няма да го забравите.

— Ще го открия, господин Уайнънд.

— Откъде я купихте?

— В магазин за изящни предмети, един от многото на „Второ Авеню“.

— Как се е озовала там?

— Не зная. Не съм питал. Купих я, защото познавам модела.

— Лъжете. Ако статуята ви е харесала само заради модела, не бихте поели този риск. Знаете, че не допускам никого в галерията си.

Да не би да си въобразявате, че ще ви позволя да ми правите подарък за нея? Никой не се е осмелявал да ми прави такъв подарък. Бихте рискували само ако сте сигурен, дяволски сигурен, че това е безценна творба, ако сте сигурен, че няма как да не я приема. Че ще ме сломите. И наистина ме сломихте.

— Радвам се да го чуя, г-н Уайнънд.

— Ако това ви радва, нека ви кажа също колко ми е неприятна мисълта, че ми я подарявате вие. Неприятно ми е, че сте способен да я оцените. Не ви е присъщо. Макар че очевидно съм ви подценявал: вие сте по-голям познавач на изкуството, отколкото си мислех.

— При това положение приемам думите ви като комплимент и ви благодаря, г-н Уайнънд.

— И така, каква беше целта ви? Искате да ми намекнете, че ще я притежавам само ако склоня да се срещна с госпожа Питър Кийтинг?

— Съвсем не, господин Уайнънд. Подарявам ви я. Исках само да знаете, че това е госпожа Питър Кийтинг.

Уайнънд погледна статуята, после погледна Тухи.

— Жалък глупак! — изрече тихо Уайнънд.

Тухи се смути.

— Значи наистина използвате статуята като червен фенер. — Уайнънд се успокои и отклони поглед от очите на Тухи. — Така е по-добре, Тухи. Не сте толкова умен, колкото предположих.

— Но, господин Уайнънд, какво…?

— Не ви ли е ясно, че тази статуя е най-сигурният начин да убиете всякакъв интерес, който бих проявил към вашата госпожа Кийтинг?

— Не сте я виждали, господин Уайнънд.

— Сигурно е красива. Може би е по-красива от статуята. Но в нея го няма онова, което й е придал скулпторът. Ако човек гледа същото лице, но лишено от смисъл, като мъртва карикатура, не мислите ли, че ще намрази жената?

— Не сте я виждали.

— Добре, ще се срещна с нея. Казах ви, че или ще ви се размине, или ще си понесете последиците заради наглостта си. Но не съм ви обещал да спя с нея, нали? Само да се срещна с нея.

— Точно това е желанието ми, господин Уайнънд.

— Кажете й да се обади в офиса ми, за да й насрочат среща с мен.

— Благодаря ви, господин Уайнънд.

— Освен това лъжете, че не знаете името на скулптора. Но не си заслужава да ви карам да ми го кажете. Тя ще ми го каже.

— Сигурен съм, че ще ви го каже. Но защо да ви лъжа?

— Бог знае. Между другото, ако скулпторът не беше толкова добър, щяхте да останете без работа.

— Но нали имам договор, г-н Уайнънд.

— О, тия ги говорете на вашите профсъюзи, Елси! А сега е време да ми пожелаете лека нощ и да се махате.

— Да, г-н Уайнънд. Желая ви лека нощ.

Уайнънд го изпрати до коридора. На вратата му каза:

— Лош бизнесмен сте, Тухи. Не знам защо толкова много държите да се срещна с госпожа Кийтинг. Не знам каква е целта на вашия рекет, защо се опитвате да издействате поръчка за този ваш Кийтинг. Но каквото и да целите, не може стойността му да е толкова висока, че в замяна да се разделите с тази статуя.

---

[1] I Do (англ.). — Бел.прев. ↑

II

— Защо не си сложи изумрудената гривна? — попита Питър Кийтинг. — Всички се захласнаха по сапфирената звезда на така наречената годеница на Гордън Прескът.

— Съжалявам, Питър. Ще я сложа следващия път — каза Доминик.

— Партито беше забавно. Добре ли прекара?

— Аз винаги се забавлявам.

— И аз… само че… Господи, искаш ли да ти кажа истината?

— Не.

— Доминик, отегчих се до смърт. Винсънт Нолтън е толкова досаден. Такъв ужасен сноб. Не го понасям. — Добави предпазливо: — Не си пролича, нали?

— Не. Ти се държа много добре. Смя се на всичките му шеги… дори когато никой друг не се смееше.

— Значи си забелязала? Ефектът винаги е добър.

— Да, забелязах.

— Но според теб не бива да правя така, нали?

— Не съм казала такова нещо.

— Смяташ, че… не е изискано, нали?

— Не мисля такова нещо.

Той потъна още по-назад в креслото и брадата му се заби в гърдите, но не си даде труд да се помръдне. В камината пращеше огън. Беше угасил всички лампи. Светеше само една с жълт копринен абажур, но вместо да създава усещане за уют и спокойствие, на светлината й стаята изглеждаше пуста, като празен апартамент с изключени електрически уреди. Доминик седеше в другия край на стаята. Тънкото й тяло следваше послушно формите на стола с права облегалка; не беше вдървена, а твърде изправена, за да й е удобно. Бяха сами, но тя седеше като дама в обществото, като красив манекен на витрина, гледаща към оживено кръстовище.

Бяха се върнали от чаено парти в дома на Винсънт Нолтън, известен млад светски мъж, с когото Кийтинг се бе сприятелил.

Вечеряха мълчаливо. Предстоеше им свободна вечер, без други ангажименти до следващия ден.

— Не биваше да се надсмиваш на теософията, когато говореше с госпожа Марш — каза той. — Тя вярва в теософията.

— Съжалявам. Ще бъда по-внимателна.

Зачака тя да заговори за нещо. Но тя мълчеше. Кийтинг си даде сметка, че тя никога не му бе заговорила първа, нито веднъж през двадесетте месеца на техния брак. Каза си, че това е смешно и че не е възможно; опита се да си спомни случай, когато тя да е започнала разговор с него. Разбира се, че имаше такива случаи; спомни си как веднъж го попита: „Кога ще се прибереш довечера?“ и „Искаш ли да поканим семейство Диксън на вечерята във вторник?“, както и още много подобни разговори.

Хвърли поглед към нея. Не беше отегчена, нито се опитваше да страни от него. Седеше в готовност, с интерес, насочен изцяло към него; не посягаше към книга, нито се вглъбяваше в свои далечни мисли. Гледаше го право в очите, без да отклонява погледа си, сякаш очаква да започнат разговор. Той осъзна, че тя винаги го гледа право в очите и се зачуди дали това му харесва. Да, харесва му, защото няма никакъв повод да ревнува, дори от тайните й мисли. Всъщност не, не му харесва чак толкова, не съвсем, защото не оставя възможност за бягство на никого от двамата.

— Току-що завърших „Храбрият Жлъчен Камък“ — каза той. — Превъзходна книга. Написана от блестящ ум, от пакостник с обляно в сълзи лице, клоун със златно сърце, беднал за миг на Божия престол.

— Четох тази рецензия за книгата. В неделния „Банър“.

— А аз прочетох самата книга. Нали знаеш, че я прочетох.

— Колко хубаво си направил.

— Наистина ли? — Стана му приятно, че тя одобрява.

— Проявил си внимание към авторката. Сигурна съм, че й се иска хората да четат нейните книги. Така че е хубаво да отделиш време… особено когато предварително знаеш какво мислиш за книгата.

— Не знаех. Но съм съгласен с автора на рецензията.

— В „Банър“ пишат най-добрите автори.

— Така е. Разбира се. Следователно няма нищо лошо в това да съм съгласен с тях, нали.

— Абсолютно нищо. Аз винаги съм съгласна.

— С кого?

— С всекиго.

— Подиграваш ли ми се, Доминик?

— Дал ли си ми повод?

— Не. Разбира се, че не съм ти дал повод.

— Значи не ти се подигравам.

Той зачака. По улицата премина камион и грохотът му изпълни няколко секунди, но когато шумът замря, Кийтинг отново заговори:

— Доминик, бих искал да знам какво мислиш.

— За какво?

— За… за… — Замисли се за важна тема и отвърна: — … за Винсънт Нолтън.

— Мисля, че е човек, заслужаващ да му целунат задника.

— За бога, Доминик!

— Съжалявам. Неприличен език и лоши маниери. Разбира се, човек не бива да се държи така. Нека да помислим: Винсънт Нолтън е човек, с когото е приятно да общуваш. Старите фамилии заслужават голямо уважение. Освен това трябва да сме толерантни към чуждото мнение, защото толерантността е най-голямата добродетел. Следователно няма да е честно да налагаш мнението си на Винсънт Нолтън. Ако просто го оставиш да мисли каквото му харесва, той ще се радва да ти е полезен, защото е много човечен.

— Това вече е смислено — каза Кийтинг. Познатият език му върна усещането за уют. — Според мен толерантността е много важна, защото… — Млъкна. Завърши изречението с равен глас: — Ти каза точно същото и по-рано.

— Значи си забелязал — каза тя. Изрече го не като въпрос, а безразлично, отбелязвайки факта. В тона й нямаше сарказъм. Той би се зарадвал на сарказма, защото ако бе поискала да го нарани, щеше да изрази лично отношение. Но гласът й нито веднъж не бе изразил лично отношение към него, през всичките двадесет месеца.

Вторачи се в огъня. Точно това прави мъжа щастлив — да седи, загледан мечтателно в огъня, в собственото си огнище, в собствения си дом — така беше чувал и чел. Взря се в пламъците с немигащи очи, за да си наложи тази общоприета истина. Още само минута и ще се

почувствам щастлив, каза си той и се опита да се съсредоточи. Не се случи нищо.

Помисли си колко убедително може да опише тази сцена на приятели, които ще завидят на пълноценното му щастие. Но защо не може да убеди самия себе си? Има всичко, което е поискал. Поиска да е пръв в професията и го постигна — през последната година се утвърди като най-добрия архитект. Поиска слава — имаше пет дебели албума с изрезки от вестници. Поиска богатство — имаше достатъчно, за да живее в лукс до края на дните си. Има всичко, което човек би могъл да си пожелае. Та нали всички хора се борят и страдат, за да постигнат онова, което е постигнал той? Та нали всички мечтаят, проливат кръвта си и умират в името на тези неща, без да ги постигнат? „Питър Кийтинг е най-щастливият човек на земята.“ Колко често чуваше тези думи!

Изтеклата година беше най-хубавата в живота му. Към всичко, което притежаваше, добави и невъзможното — Доминик Франкън. С такова удоволствие се подсмихваше, когато приятелите му повтаряха: „Питър, как успя?“ С такава наслада я представяше на хората, изричайки безгрижно: „Моята съпруга“, а после наблюдаваше глупавата, неовладяна завист в очите им. Спомни си как веднъж на голям прием елегантен пияница го попита, намигвайки с нескрито намерение в погледа:

— Я ми кажи, познаваш ли онова прекрасно създание?

— Донякъде — отвърна доволен Кийтинг, — тя ми е жена.

Често с благодарност си повтаряше, че бракът им всъщност се развива много по-добре, отколкото бе очаквал. Доминик се превърна в идеална съпруга. Посвети се изцяло на неговите интереси: да бъде мила с клиентите му, да забавлява приятелите му, да се грижи за дома. Не промени нищо в неговото всекидневие — нито навиците му, нито любимите му ястия, нито дори мебелите. Дойде само с дрехите си, не внесе нито една своя книга или пепелник в неговия дом. Когато той изказваше мнение по дадена тема, тя не спореше, а се съгласяваше с него. Тактично заемаше второто място, сякаш беше съвсем естествено той да я засенчва.

Очаквал бе да го отнесе порой и да го разбие върху непознати скали. Оказа се, че няма дори поточе, което да се влее в спокойната му река. Реката продължи да тече и сякаш някой заплува спокойно зад

него; всъщност не, не беше плуване, а рязко, принудително движение, което го следваше по течението. Ако му бяха дали възможност той да определя поведението на Доминик след женитбата им, би поискал да се държи точно така.

Единствено нощите им го правеха нещастен и незадоволен. Тя му се отдаваше всеки път, когато я пожелае. Но винаги се повтаряше онова, което се случи през първата им нощ: тялото в ръцете му беше безразлично, безжизнено, без отклик. По отношение на него тя все още беше девствена, тъй като той не успя нито веднъж да я изтръгне от безразличието. Изгарящ от унижение, всеки път той решаваше, че повече никога не ще я докосне. Но желанието му се връщаше, раздухвано от неизменно присъстващата й красота. Поддаваше му се, когато не можеше да устои, но не му се случваше често.

Майка му изказа на глас онова, което той не бе дръзнал да признае пред самия себе си за своя брак.

— Нетърпимо е — каза майка му шест месеца след сватбата. — Поне веднъж да ми се беше ядосала, да ми беше казала нещо лошо, да хвърли нещо по мен — всичко щеше да е наред. Но това е нетърпимо.

— Кое точно, майко? — попита той, усещайки студена паническа тръпка.

— Няма значение, Питър — отговори тя.

Майка му, която обикновено го засипваше със забележки, мнения и укори, не каза повече дума за техния брак. Взе малък апартамент под наем и се изнесе от дома му. Ходеше му често на гости. Отнасяше се към Доминик винаги много любезно, но някак странно примирено. Той си казваше, че трябва да се радва, задето се е отървал от майка си, но не се радваше.

Така и не успя да проумее какво направи Доминик, за да му вдъхне надигащия се в него страх. Не можеше да я упрекне за нито една дума или жест. Но всичките двадесет месеца бяха като тази вечер: макар че му бе непоносимо да остане сам с нея, не искаше да я избягва, а и тя не се опитваше да страни от него.

— Никой ли няма да дойде довечера? — попита той безизразно, извръщайки лице от огъня.

— Не — каза тя и се усмихна. Усмивката беше преход към следващите й думи: — Да те оставя ли сам, Питър?

— Не! — почти извика той. Не трябва да звуча толкова отчаяно, помисли той и добави: — Не, разбира се. Радвам се, че цяла вечер ще съм насаме с жена си.

Интуитивно усети, че трябва да реши този проблем, да съумее да направи поносими миговете, когато са заедно и да събере смелост да не ги избягва, по-скоро заради самия себе си, отколкото заради нея.

— Какво искаш да правим довечера, Доминик?

— Каквото искаш ти.

— Искаш ли да отидем на кино?

— А ти?

— Не знам. Така ще убием време.

— Добре. Хайде да убием малко време.

— Всъщност не. Защо да го правим. Звучи ужасно.

— Така ли?

— Защо да бягаме от собствения си дом? Да останем тук.

— Добре, Питър.

Той замълча. Но мълчанието също е бягство, дори по-лошо бягство, каза си той. Попита я:

— Искаш ли да направим пасианс?

— Харесват ли ти пасиансите?

— Убиват вре… — Млъкна. Тя се усмихна.

— Доминик — каза той, загледан в нея — толкова си красива. Винаги си толкова… съвършено красива. Иска ми се винаги да ти го казвам.

— И аз искам да ми го казваш, Питър.

— Обичам да те гледам. Все се сещам какво каза Гордън Прескът. Той каза, че ти си съвършено математическо творение на Бог. Винсънт Нолтън каза, че си като пролетна утрин. А Елсуърт… Елсуърт каза, че си упрек към всички други жени на земята.

— А какво каза Ралстън Холкъм? — попита тя.

— О, няма значение! — отвърна рязко той и се обърна към огъня.

Разбирам защо не мога да понасям мълчанието, каза си той. Защото на нея й е все едно дали говоря или не, сякаш не съществувам и никога не съм съществувал… а това е по-страшно, отколкото някой да умре — да не се е раждал… Внезапно го обзе отчаяно, отчетливо желание да бъде реален за нея.

— Доминик, знаеш ли какво си мисля? — попита нетърпеливо.

— Не. Какво мислиш?

— Мисля го от известно време — обмислям го съвсем сам — не съм го споделял с никого. И никой не ми го е подсказал. Идеята е само моя.

— Чудесно. За какво става дума?

— Иска ми се да се изнесем извън града, да си построим собствена къща. Какво мислиш по въпроса?

— Идеята ми харесва. Колкото и на теб. Сигурно искаш да я проектираш сам.

— Не, по дяволите. Бенет ще ми предложи нещо. Той е специалист по проектиране на извънградски къщи.

— Добре ли ще ти е да пътуваш всеки ден?

— Не, струва ми се, че ще е доста досадно. Но нали знаеш, в наше време всеки човек с положение в обществото живее извън града. Чувствам се като пролетарий всеки път, когато се налага да призная, че живея в града.

— Добре ли ще се чувстваш, когато гледаш дърветата, градината и земята?

— О, това няма значение. Кога ще имам време за такива неща? Дървото си е дърво. Когато видиш кинопреглед за пролетната гора, все едно си видял всички дървета.

— Иска ли ти се да градинарстваш? Казват, че е много приятно да обработваш земята със собствените си ръце.

— И дума да не става! Каква градина ще имаме според теб? Можем да си позволим градинар, и то добър, така че съседите да се възхищават на нашата къща и градина.

— Ще се занимаваш ли с някакъв спорт?

— Да, сигурно ще спортувам.

— Какво?

— Мисля, че най-добре ще е да играя голф. Струва ми се, че членството в провинциален клуб, в община, където човек е един от най-видните хора, е различно от това да играеш голф някой и друг уикенд, а и се срещаш с избрани хора, от много по-висока класа. Така се създават контакти… — Усети се, и добави ядосано: — Освен това ще се науча да яздя кон.

— Обичам ездата. А ти?

— Не съм имал много време за езда. Вярно е, че ти разтърсва безмилостно вътрешностите. Но защо, по дяволите, Гордън Прескът да си въобразява, че е единственият мъж на земята, и да си държи в офиса снимка в екип за езда?

— Сигурно ще търсиш уединение?

— Не, не вярвам в приказките за пустинния остров. Мисля, че къщата трябва да е до голямо шосе, за да знаят хората, че там е имението на Кийтинг. Кой по дяволите е Клод Стенгъл, че да има къща извън града, а аз да живея в апартамент под наем? Започнахме почти заедно, но какво представлява той сега и къде съм аз — той трябва да е доволен, ако го знаят двама души и половина. Защо тогава живее в Уестчестър и…

Той млъкна. Тя седеше и го гледаше ведро.

— Проклятие! Ако не искаш да живеем извън града, защо не кажеш?

— Много ми се иска да правя всичко, което искаш ти, Питър. Да изпълнявам всяка твоя идея.

Той дълго мълча.

— Какво ще правим утре вечер? — попита, преди да осъзнае въпроса си.

Тя стана, отиде до бюрото и взе календара.

— Утре ще дойдат на вечеря семейство Палмър.

— Господи! — изпъшка той. — Толкова са досадни! Защо ли ги каним?

Тя остана права, държейки календара с крайчеца на пръстите си. Приличаше на снимка, фокусирана на календара, а тялото й губеше очертания някъде назад.

— Каним семейство Палмър — каза тя, — за да получим поръчката за техния нов магазин. Трябва да получим тази поръчка, за да разкажем в събота на семейство Едингтън, които сме поканили на вечеря. Едингтън няма да възложат никаква поръчка, но те са в Социалния Регистър. Семейство Палмър са ти досадни, а семейство Едингтън се отнасят високомерно към теб. Но ти трябва да ласкаеш хора, които презираш, за да направиш впечатление на други хора, които презират теб.

— Защо говориш така?

— Искаш ли да погледнеш този календар, Питър?

— Е, всички правят така. Всички живеят за това.

— Да, Питър. Почти всички.

— Ако не ти харесва, защо не кажеш?

— Казала ли съм, че не ми харесва?

Той се замисли и призна:

— Не. Не, не си казала… Но така излиза от начина, по който поставяш нещата.

— Предпочиташ ли да се изразявам по-категорично — както се изказах за Винсънт Нолтън?

— Предпочитам… — Извика: — Предпочитам да изразиш мнение, по дяволите, поне веднъж!

Тя попита със същия равен глас:

— Чие мнение, Питър? На Гордън Прескът? На Ралстън Холкъм? Или на Елсуърт Тухи?

Извърна се към нея, опирайки се на облегалката на креслото, полуизправен и изпълнен с напрежение. Неяснотата между тях постепенно приемаше някаква форма. Започна да се досеща за думите, с които да я назове.

— Доминик — каза той меко и спокойно, — вече знам. Знам какъв е проблемът от самото начало.

— Мигар е имало проблем?

— Чакай. Много е важно. Доминик, никога, нито веднъж ти не си казала какво мислиш. За каквото и да било. Никога не си изразявала някакво желание. Каквото и да е желание.

— Какво лошо има в това?

— Но то… то е като смърт. Ти не си истинска. Ти си само едно тяло. Слушай, Доминик, ти не си даваш сметка, но аз ще се опитам да ти обясня. Нали знаеш какво е смърт? Когато тялото не може да се движи, когато няма… няма воля, няма мисъл. Разбираш ли? Нищо. Абсолютното нищо. Е, твоето тяло се движи… но само толкова. Другото, онова, което е в теб, твоята… о, не ме разбирай погрешно, не говоря за религия, но няма друга дума, затова ще я изрека: твоята душа… твоята душа не съществува. Никаква воля, никаква мисъл. Ти реално не съществуваш.

— А каква е истинската Доминик? — попита тя. За първи път прояви някакъв интерес, не му съчувстваше, но поне го слушаше внимателно.

— Какво е истинският човек ли? — попита той насърчен. — Не е само тялото. Той е… той е душата.

— Какво е душата?

— Най-важното. Онова, което е вътре в теб.

— Което мисли, преценява и взима решения ли?

— Да! Да, точно така. И което чувства. Ти… ти си се отказала от него.

— Значи има две неща, от които човек не може да се откаже: от мислите и желанията си, така ли?

— Да! На теб ти е ясно! По този начин ти си като труп за околните. Нещо като ходеща смърт. По-лошо е от престъпление. То е…

— Небитие?

— Да. Празно небитие. Ти не си тук. Никога не си била тук. Ако ми кажеш, че завесите в тази стая са отвратителни, ако ги разкъсаш и закачиш други, които ти харесват — ще има нещо реално от теб тук, в тази стая. Но ти не си правила такова нещо. Нито веднъж не каза на готвачката какъв десерт искаш за вечеря. Теб те няма тук, Доминик. Не си жива. Къде е твоето „аз“?

— А къде е твоето, Питър? — попита тихо тя.

Седеше неподвижен, с широко отворени очи. Тя разбра, че в този миг мислите му са ясни и бързи като визуален образ, че в мислите му преминават всичките преживени години.

— Не е вярно — каза той накрая с глух глас. — Не е вярно.

— Кое не е вярно?

— Онова, което каза.

— Не съм казала нищо. Зададох ти въпрос.

Очите му я умоляваха да заговори, да отрече. Тя се изправи и застана пред него. Силно изправената ѝ стойка беше знак за живот — животът, който му липсваше и за който умоляваше, тази стойка беше позитивен знак за целенасоченост, но беше и стойка на съдник.

— Започваш да разбираш, нали, Питър? Ще бъда по-ясна. Никога не си искал да съм истинска. Никога не си искал някой да е истински. Но не искаше да го показвам. Искаше игра, която да помага на твоята игра — красива и сложна игра от извъртания, труфила и думи. Само думи. Не ти харесаха думите ми за Винсънт Нолтън. Но ти хареса, когато казах същото, маскирано с добронамереност. Не искаше аз да вярвам. Искаше само да те убедя, че вярвам. Истинската ми душа

ли, Питър? Тя е истинска само когато е независима — вече разбра, нали? Истинска е само когато избира завеси и десерти — прав си, — завеси, десерти и религии, Питър, и как да изглеждат сградите. Но ти никога не си искал такова нещо. Ти искаше огледало. Хората искат да са заобиколени само с огледала. Да ги отразяват, докато и самите те отразяват. Като нелепата безкрайност, която се вижда в две срещуположни огледала в тесен коридор. Обикновено в най-долнопробните хотели. Отражения на отраженията, ехо на ехото. Без начало и без край. Без център и без цел. Дадох ти това, което искаше. Станах като теб, като твоите приятели, като онова, което се стреми да бъде по-голямата част от човечеството — само труфила. Но не стигнах дотам да декламирам рецензии за книги, за да прикрия неспособността си за преценка — казвах, че не мога да преценя. Не подражавам на чужди модели, за да прикрия творческото си безсилие — не създавам нищо. Не твърдя, че равенството е благороден възглед и че единението е върховна цел на човечеството — просто се съгласявам с всекиго. Нарече го смърт, нали Питър? Този вид смърт наложих на теб и на всички около нас. Но ти… ти не го правиш. На хората им е приятно с теб, харесват те, радват се на присъствието ти. Ти им спестяваш умирането в празнотата. Защото си го наложил… на самия себе си.

Той мълчеше. Тя се отдръпна от него, седна и зачака.

Той стана, направи няколко крачки към нея и каза:

— Доминик…

Падна на колене, вкопчи се в нея и зарови глава в скута й.

— Доминик, не е вярно, че никога не съм те обичал. Обичам те, винаги съм те обичал, не е било… само за да се показвам пред хората. Изобщо не беше така — обичах те. Двама души — ти и още един човек, мъж, винаги ме карате да изпитвам едно и също нещо. То не е точно страх, но е като стена, като отвесна стена, по която трябва да се изкатеря. Сякаш получавам заповед да се издигна, не знам накъде — нагоре. Винаги съм мразил този човек, но теб те обичах, винаги съм те обичал, затова се ожених за теб, макар да знаех, че ме презираш. Така че трябваше да ми простиш този брак, а не да ми отмъщаваш по този начин — не по този начин, Доминик — Доминик, не мога да отвърна на удара, аз…

— Кого мразеше, Питър?

— Няма значение.

— Кой е той?

— Никой. Аз…

— Кажи името му.

— Хауърд Роурк.

Тя дълго мълча. После сложи ръка върху косата му. Жестът като че ли изразяваше нежност.

— Не съм искала да ти отмъщавам, Питър — каза тихо.

— Тогава… защо?

— Омъжих се за теб, защото имах свои причини. Постъпих така, както светът налага да се действа. Но не мога да правя нещата половинчато. Онези, които могат, имат пукнатина в себе си. Повечето хора имат в себе си много пукнатини. Самозалъгват се, но не си го признават. Аз никога не съм се самозалъгвала. Затова трябваше да действам като всички вас, с тази разлика, че вършех нещата последователно и докрай. Вероятно съм те унищожила. Ако не ми беше все едно, щях да кажа, че съжалявам. Не съм имала такава цел.

— Доминик, обичам те. Но се страхувам. Ти промени нещо в мен, откакто се оженихме, откакто ти казах „да“. Дори да те загубя, не мога да стана отново такъв, какъвто бях преди — ти ми отне нещо, което имах…

— Не. Отнех ти нещо, което никога не си имал. Уверявам те, че е по-лошо.

— Какво?

— Казват, че най-лошото, което можеш да направиш на някого, е да унищожиш самоуважението му. Но това не е вярно. Самоуважението е нещо, което не може да бъде убито. Най-лошото е да унищожиш нечия заблуда за самоуважение.

— Доминик… не искам да говоря.

Тя сведе очи към лицето му, отпуснато в коленете й. Той видя в очите й съжаление и за миг усети колко ужасно е истинското съжаление, но не запомни това усещане, защото тутакси затвори мислите си за думите, с които би го запаметил.

Тя се наведе и го целуна по челото. За първи път го дари с целувка.

— Не искам да страдаш, Питър — каза тя нежно. — Сега е истинско — това съм аз — това са моите думи. Не искам да страдаш. Не изпитвам други чувства, но не искам да страдаш.

Той притисна устни към ръката ѝ.

Вдигна глава и тя го погледна така, сякаш за миг наистина беше неин съпруг. Каза:

— Питър, ако можеш да останеш такъв, какъвто си сега…

— Обичам те — каза той.

Останаха така дълго време и мълчаха. Той не усещаше напрежение в тишината.

Телефонът звънна.

Но не звукът унищожи мига, а нетърпението, с което Кийтинг скочи и се втурна към телефона. Тя чу през отворената врата гласа му, в който прозвуча отблъскващо облекчение:

— Ало?… Здравей, Елсуърт!… Не, съвсем не… Свободен като птичка… Разбира се, ела, ела веднага!… Добре!

— Беше Елсуърт — каза той, връщайки се в хола. Гласът му беше весел, с арогантна нотка. — Иска да намине.

Тя замълча.

Той се зае да почиства пепелниците, в които имаше само по една клечка или угарка, подреди вестниците, добави в камината излишна цепеница, запали няколко лампи. Подсвиркваше си мелодия от мюзикъл.

Изтича да отвори, щом чу звънеца.

— Колко е приятно — каза на влизане Тухи. — В камината гори огън и двамата сте сами. Здравей, Доминик. Дано не ви притеснявам.

— Здравей, Елсуърт — отвърна тя.

— Никога не ни притесняваш — каза Кийтинг. — Нямам думи да ти кажа колко се радвам да те видя. — Премести стол до огъня. — Сядай, Елсуърт. Какво ще пиеш? Като чух гласа ти по телефона… идеше ми да подскоча и да залая като кутре.

— Само не размахвай опашка — каза Тухи. — Не, не искам питие, благодаря. Как си, Доминик?

— Точно както преди година — отвърна тя.

— Но не както преди две години, нали?

— Не.

— Какво ли сме правили преди две години по това време? — попита нехайно Кийтинг.

— Тогава не бяхте женени — каза Тухи. — Праисторически период. Чакай да видя… какво се случи тогава? Струва ми се, че

Храмът на Стодард току-що беше завършен.

— Така ли — каза Кийтинг.

Тухи попита:

— Чувал ли си нещо за твоя приятел Роурк… Питър?

— Не. Мисля, че от година или повече няма работа. Този път е свършено с него.

— Да, сигурно… А ти какво правиш, Питър?

— Нищо особено… Току-що прочетох „Храбрият Жлъчен Камък“.

— Хареса ли ти?

— Да! Знаеш ли, мисля, че е много важна книга. Защото е вярно, че няма такова нещо като свободна воля. Ние сме такива, каквито сме, правим това, което правим. Не сме виновни. Не бива никого да обвиняваме. Всичко се дължи на произхода… и на жлезите ни. Ако си добър, не си го постигнал сам — просто имаш късмет с жлезите. Ако си негоден, не бива да те наказват — не си имал късмет, това е. — Говореше предизвикателно, с настоятелност, необичайна за разговор на литературна тема. Не гледаше нито Тухи, нито Доминик, а сякаш говореше на стаята и на случилото се в тази стая.

— По принцип е така — каза Тухи. — Но за да сме логични, изобщо не бива да мислим за наказание на негодните. Защото те страдат не по своя вина, защото нямат късмет и не са надарени. Те заслужават някаква компенсация или по-скоро награда.

— Ами разбира се! — извика Кийтинг. — Това е… съвсем логично.

— И справедливо — каза Тухи.

— Успя ли да прокараш в „Банър“ онова, което искаше, Елсуърт? — попита Доминик.

— Какво имаш предвид?

— Храбрият Жлъчен Камък.

— О. Не, не бих казал, че успях. Не съвсем. Винаги има… непредвидими неща.

— За какво говорите? — попита Кийтинг.

— Професионални клюки — каза Тухи. Протегна ръце към огъня и размърда закачливо пръсти. — Между другото, Питър, правиш ли нещо за „Стоунридж“?

— Да върви по дяволите — каза Кийтинг.

— Какъв е проблемът?

— Знаеш какъв е проблемът. Познаваш негодника по-добре от мен. Да се появи възможност точно сега за такъв проект, който е като манна в пустинята и всичко да зависи точно от този мръсник Уайнънд!

— Какъв е проблемът с г-н Уайнънд?

— Хайде, Елсуърт! Много добре знаеш, че ако беше някой друг, щях да получа поръчката просто ей така — щракна с пръсти, — нямаше да се помръдна, собственикът сам щеше да ме потърси. Особено като знае, че архитект като мен сега практически бездейства в сравнение с работата, която може да поеме кантората ни. А господин Гейл Уайнънд се прави на свещен лама, алергичен към въздуха, който дишат архитектите.

— Това означава ли, че си опитал?

— Не ми говори. Повдига ми се. Похарчих триста долара, за да храня и поя разни мошеници, които ме убеждаваха, че могат да ми уредят среща с него. Останах си само с махмурлука. Май е по-лесно човек да се срещне с папата.

— Да разбирам ли, че искаш да получиш „Стоунридж“?

— Занасяш ли се, Елсуърт? Бих дал дясната си ръка за тази поръчка.

— Не е препоръчително. Няма да можеш да чертаеш, нито да се преструваш, че чертаеш. По-добре да дадеш нещо не толкова материално.

— Бих дал душата си.

— Наистина ли, Питър? — попита Доминик.

— Какво си наумил, Елсуърт? — сопна се Кийтинг.

— Имам практично предложение — каза Тухи. — Кой беше най-ефективният ти търговски агент в миналото, спечелил някои от най-добрите ти поръчки?

— Ами… Доминик, струва ми се.

— Точно така. И тъй като ти не можеш да се добереш до Уайнънд, а дори и да се добереш, едва ли ще ти е от полза, не мислиш ли, че Доминик е тази, която ще успее да го убеди?

Кийтинг се вторачи в него.

— Да не си луд, Елсуърт?

Доминик се наведе, явно проявявайки интерес.

— Доколкото съм чувала — каза тя — Гейл Уайнънд прави услуги на жени, само ако са красиви. А ако са красиви, не го прави като услуга.

Тухи я изгледа, за да подчертае, че не отрича думите й.

— Глупости — възрази Кийтинг. — Как би могла Доминик да стигне до него?

— Като се обади в кантората му и поиска среща — каза Тухи.

— А кой ти каза, че той ще се съгласи?

— Каза ми го самият той.

— Кога?!

— Късно снощи. Или рано тази сутрин, за да съм точен.

— Елсуърт! — ахна Кийтинг и добави: — Не мога да повярвам.

— Но аз вярвам — каза Доминик, — иначе Елсуърт не би подел този разговор. — Усмихна се на Тухи. — Значи Уайнънд ти обеща да се срещне с мен?

— Да, скъпа.

— Как успя?

— Предложих му убедителен аргумент. Но не бива да отлагаме. Трябва да му се обадиш още утре — ако желаеш.

— Защо да не се обади още сега? — каза Кийтинг. — Да, всъщност е много късно. Първата ти работа утре сутринта е да му се обадиш.

Тя го погледна с полузатворени очи и замълча.

— Отдавна не си проявявала активен интерес към кариерата на Питър — каза Тухи. — Би ли се заела с трудна задача като тази заради Питър?

— Ако Питър иска, ще се заема.

— Ако искам ли? — извика Питър. — И двамата ли сте полудели? Та това е шансът на живота ми… — Забеляза любопитните им погледи и отсече: — Пълни глупости!

— Кое наричаш глупости, Питър? — попита Доминик.

— Ще допуснеш ли да те спрат хорските приказки? Съпругата на всеки архитект би пропълзяла на четири крака в името на такъв шанс, за да…

— Такъв шанс няма да получи съпругата на никой друг архитект — каза Тухи. — Никой друг архитект няма съпруга като Доминик. Винаги си бил толкова горд с нея, Питър.

— Доминик може да се грижи сама за себе си при всякакви обстоятелства.

— Несъмнено.

— Добре, Елсуърт — каза Доминик. — Утре ще се обадя на Уайнънд.

— Елсуърт, ти си върхът! — каза Кийтинг, без да я погледне.

— Вече бих изпил едно питие — каза Тухи. — Трябва да го отпразнуваме.

Кийтинг забърза към кухнята, а Тухи и Доминик се погледнаха. Той се усмихна. Хвърли поглед към вратата, от която излезе Кийтинг и кимна леко на Доминик, видимо доволен.

— Очакваше го, нали? — каза Доминик.

— Разбира се.

— Кажи сега, каква е истинската ти цел, Елсуърт?

— Искам да ти съдействам да спечелиш „Стоунридж“ за Питър. Наистина е страхотна поръчка.

— Защо толкова държиш да преспя с Уайнънд?

— Няма ли да е интересно преживяване за всички участници?

— Не си доволен от начина, по който се развива моят брак, нали, Елсуърт?

— Не съвсем. Само около петдесет процента. Е, нищо в този свят не е съвършено. Човек взима каквото може, после опитва отново.

— Ти много държеше Питър да се ожени за мен. Макар да знаеше по-добре от Питър или от мен какъв ще е резултатът.

— Питър нямаше никаква представа.

— Ето че успя, но само петдесет процента. Докара Питър Кийтинг точно докъдето искаше — водещият архитект в страната е полепнал като кал по галошите ти.

— Никога не съм харесвал твоя начин на изразяване, но винаги е точен. Аз бих казал, че той сега е душа, размахваща опашка. Твоят език е по-мек.

— Какво ще кажеш за другите петдесет процента, Елсуърт? Провал ли?

— Почти пълен. Грешката е моя. Трябваше да се досетя, че човек като Питър Кийтинг, дори в ролята на съпруг, не е в състояние да те сломи.

— Откровен си.

— На времето ти казах, че това е единственият начин, който може да има успех при теб. Освен това едва ли са ти били нужни две години, за да разбереш какво съм целял с този брак.

— И сега смяташ, че Гейл Уайнънд ще доведе работата докрай ли?

— Може би. Ти как мислиш?

— Мисля, че отново съм само второстепенен проблем. Не го ли нарече веднъж „допълнителна печалба“? Какво имаш против Гейл Уайнънд?

Тухи се разсмя. Но смехът му издаде, че не очаква този въпрос. Тя каза презрително:

— Не показвай изненадата си, Елсуърт.

— Добре. Ще говорим направо. Нямам нищо конкретно против г-н Гейл Уайнънд. Отдавна имам планове да му уредя среща с теб. Ако искаш да научиш дребни подробности, вчера сутринта той направи нещо, което ме ядоса. Твърде наблюдателен е. Затова реших, че вече е време.

— Освен това и въпросът със „Стоунридж“.

— Освен това и „Стоунридж“. Знаех, че ще проявиш интерес. Никога не би се продала, за да спасиш страната си, душата си или живота на мъжа, когото обичаше. Но ще се продадеш, за да спечелиш за Питър Кийтинг поръчка, която той не заслужава. Да видим какво ще остане после от теб. Или от Гейл Уайнънд. За мен също ще е интересно.

— Съвсем правилно, Елсуърт.

— Прав ли съм? Дори и за мъжа, когото обичаше… ако изобщо си го обичала?

— Да.

— Не би ли се продала за Роурк? Нищо, че не искаш и да чуеш това име.

— Хауърд Роурк — изрече тя с равен глас.

— Много си смела, Доминик.

Кийтинг се върна. Поднесе коктейли. Очите му бяха трескави. Правеше излишни движения.

Тухи вдигна чаша и каза:

— За Гейл Уайнънд и „Ню Йорк Банър“!

III

Гейл Уайнънд стана и я посрещна насред кабинета си.

— Приятно ми е да се запознаем, госпожо Кийтинг.

— Приятно ми е, господин Уайнънд — каза Доминик.

Предложи й стол, но когато тя седна, той не се настани на стола зад бюрото си, а остана прав, изучавайки я професионално, като експерт. С поведението си показваше, че върши нещо очевидно необходимо, което й е ясно и в което няма нищо неуместно.

— Изглеждате като стилизирана версия на вашата собствена стилизирана версия — каза той. — Като правило, когато види модели на произведения на изкуството, човек става атеист. Но този път скулпторът и Бог са били доста близки.

— Какъв скулптор?

— Който е изваял вашата статуя.

Той знаеше, че зад статуята се крие някаква история и се увери, че е така от изражението на лицето й, което за миг се стегна, изпадайки в противоречие с пълното й равнодушие и самообладание.

— Къде и кога видяхте статуята, господин Уайнънд?

— В моята галерия тази сутрин.

— Откъде я взехте?

Беше негов ред да се зачуди.

— Мигар не знаете?

— Не.

— Вашият приятел Елсуърт Тухи ми я изпрати. Направи ми подарък.

— За да ми издейства тази среща ли?

— Не с толкова пряк мотив, за какъвто ми се струва, че си мислите. Но по същество — да.

— Не ми е казал.

— Имате ли нещо против да притежавам тази статуя?

— Не особено.

— Очаквах да кажете, че много се радвате.

— Не.

Той седна небрежно на ръба на бюрото, изпъна крака и кръстоса глезените си. Попита я:

— Да разбирам ли, че сте изгубили следите на статуята и се опитвате да я откриете?

— Цели две години.

— Няма как да я получите. — Добави, наблюдавайки я: — Можете да получите „Стоунридж“.

— Променям си мнението. Радвам се, че Тухи ви я е подарил.

Обзе го горчива тръпка на тържество, но и на разочарование, установявайки, че може да чете мислите й, които се оказаха прозрачни. Попита:

— Защото подаръкът му ви издейства тази среща ли?

— Не. Защото вие сте предпоследният човек на света, който бих искала да притежава статуята. Последният е Тухи.

Усещането за тържество се изпари: жена, която се опитва да спечели „Стоунридж“, не би казала, нито би помислила такова нещо. Попита я:

— Не знаехте ли, че Тухи я притежава?

— Не.

— Трябва заедно да се заемем с нашия общ приятел господин Елсуърт Тухи. Не ми харесва да съм пионка и мисля, че и на вас не ви харесва. Струва ми се дори, че никой не би могъл да ви превърне в пионка. Има твърде много неща, които господин Тухи е решил да премълчи. Името на скулптора например.

— Не ви ли го каза?

— Не.

— Стивън Малъри.

— Малъри?… Не е ли онзи, който се опита… — Разсмя се високо.

— Какъв е проблемът?

— Тухи ми каза, че не помни името. Точно това име.

— Господин Тухи още ли ви удивлява?

— Няколко пъти през последните няколко дни. В наглостта му има нещо твърде изтънчено. То се постига много трудно. Почти ми харесва колко го бива.

— Не споделям вашия вкус.

— В никоя област ли? В скулптурата… или в архитектурата?

— Със сигурност не в архитектурата.

— Не е ли много голяма грешка, че го казвате?

— Вероятно.

Погледна я и каза:

— Интересна сте.

— Не се опитвам да съм интересна.

— Това е третата ви грешка.

— Третата ли?

— Първата беше свързана с г-н Тухи. В дадените обстоятелства човек би очаквал да го хвалите пред мен. Да го цитирате. Да се позовавате на големия му авторитет по въпросите на архитектурата.

— Но човек би очаквал вие да познавате Елсуърт Тухи. Тогава всички цитати са излишни.

— Смятах да ви го кажа… ако ми бяхте дали възможността, която няма да ми дадете.

— Така е по-забавно.

— Очаквахте да се забавлявате ли?

— Наистина се забавлявам.

— Заради статуята ли? — Той не откриваше друго слабо място.

— Не. — Гласът й беше твърд. — Не заради статуята.

— Кажете ми, кога е направена и с каква цел?

— И това ли е забравил г-н Тухи?

— Изглежда.

— Помните ли скандала около сградата, наречена Храма на Стодард? Беше преди две години. Тогава вие бяхте извън страната.

— Храма на Стодард… Откъде знаете къде съм бил преди две години?… Чакайте, Храмът на Стодард. Спомням си: светотатствена църква или нещо от сорта, заради което бригадата в защита на Библията изрева до небесата.

— Да.

— Имаше… — Той млъкна. Гласът му прозвуча рязко и с неохота, като нейния. — Имаше и статуя на гола жена.

— Да.

— Разбирам.

Помълча за малко. После заговори дрезгаво, сякаш за да прикрие раздразнение, чиято причина тя не можеше да отгатне:

— По онова време бях около Бали. За жалост цял Ню Йорк видя тази статуя, преди да я видя аз. Но когато плавам, не чета вестници. Издал съм заповед да бъде уволняван всеки, който се приближи с вестник на Уайнънд до яхтата ми.

— Не сте ли виждали снимки на Храма на Стодард?

— Не. Сградата беше ли достойна за статуята?

— Статуята беше почти достойна за сградата.

— Разрушиха я, нали?

— Да. С помощта на вестниците на Уайнънд.

Той сви рамене.

— Помня, че Алва Скарет много се забавляваше тогава. Голяма история. Съжалявам, че съм я изпуснал. Но Алва се справи много добре. Между другото, откъде знаете, че не съм бил в страната и защо сте запомнили този факт?

— Заради тази история загубих работата си при вас.

— Вашата работа? При мен?

— Не знаете ли, че моминското ми име е Доминик Франкън?

Раменете му се свиха напред под елегантното сако, изразявайки изненада и безсилие. Вторачи се в нея и след малко отвърна:

— Не.

Тя се усмихна равнодушно и каза:

— Изглежда Тухи е искал да създаде възможно най-големи трудности и на двама ни.

— По дяволите Тухи. Трябва да изясним нещата. Нелепо е. Значи вие сте Доминик Франкън?

— Това е моминското ми име.

— И сте работили тук, в тази сграда, години наред?

— Шест години.

— Защо не съм ви виждал?

— Сигурна съм, че не познавате всеки свой служител.

— Мисля, че ви е ясно какво имам предвид.

— Да го кажа ли вместо вас?

— Да.

— Защо аз не съм направила опит да се запозная с вас?

— Точно така.

— Нямах желание.

— Точно това е нелепо.

— Да подмина ли тези ваши думи или да вникна в тях?

— Ще ви спестя необходимостта да избирате. С вашата красота, като сте знаели каква слава ми се носи според хорските приказки — защо не се опитахте да направите голяма кариера в „Банър“?

— Никога не съм се стремила към кариера в „Банър“.

— Защо?

— Вероятно по същата причина, заради която вие сте забранили вестниците на Уайнънд на яхтата си.

— Основателна причина — каза тихо той. После попита непринудено: — Кажете ми, какво направихте, за да ви уволня? Написахте нещо в разрез с нашата политика, ако не се лъжа?

— Опитах се да защитя Храма на Стодард.

— Бяхте достатъчно неразумна и се опитахте да сте искрена на страниците на „Банър“ ли?

— Смятах да ви го кажа… ако ми бяхте дали възможност.

— Забавлявахте ли се?

— Тогава не се забавлявах. Харесваше ми работата тук.

— Вие сте единствената, която го казва в тази сграда.

— По-скоро съм единият от двама души, които го казват.

— Кой е другият?

— Вие, господин Уайнънд.

— Не бъдете толкова сигурна. — Вдигна глава и му се стори, че очите и се смеят. Попита я: — Казахте го, за да ми поставите клопка ли?

— Да, така е — отговори тя спокойно.

— Доминик Франкън… — повтори той, сякаш говореше на себе си. — Харесваха ми вашите статии. Почти ми се иска да сте тук, за да ме помолите да се върнете на работа.

— Тук съм заради „Стоунридж“.

— Да, разбира се. — Той се облегна, готвейки се да изслуша дълга реч с цел убеждаване. Интересно му бе да чуе какви аргументи е подбрала и как ще действа като молителка. — Какво имате да ми кажете?

— Бих искала да възложите тази поръчка на моя съпруг. Наясно съм, че нямате причина да го правите, освен ако в замяна се съглася да преспя с вас. Ако смятате, че това е достатъчна причина, аз съм готова да го сторя.

Той я гледаше мълчаливо, без да допусне лицето му да изрази каквато и да било реакция. Тя седеше и го гледаше, леко изненадана от изпитателния му поглед, сякаш думите й не заслужаваха особено внимание. Въпреки че трескаво я наблюдаваше, той не успя да открие в изражението й нищо, освен невероятна, невъзмутима чистота.

Каза й:

— Точно това смятах да ви предложа. Но не толкова безцеремонно и не на първата ни среща.

— Спестих ви време и лъжи.

— Много ли обичате съпруга си?

— Презирам го.

— Може би вярвате, че е гений в изкуството?

— Според мен той е третокласен архитект.

— Тогава защо постъпвате така?

— Доставя ми удоволствие.

— Мислех, че съм единственият, който действа с такива подбуди.

— Не би трябвало да ви прави впечатление. Едва ли за вас оригиналността е добродетел, г-н Уайнънд.

— Всъщност не ви е грижа дали съпругът ви ще получи „Стоунридж“, нали?

— Не.

— И нямате желание да преспите с мен?

— Никакво.

— Бих се възхитил от жена, която ми изнася такъв спектакъл. Само че не е спектакъл.

— Не. Моля ви, не ми се възхищавайте. Опитвам се да го предотвратя.

Когато се усмихваше, лицевите му мускули не трепваха. Загатнатият присмех бе постоянно на лицето му и за миг се засилваше, а после едва доловимо отслабваше. Сега беше по-силен.

— Всъщност — каза той — вашата главна подбуда в крайна сметка съм аз. Имате желание да ми се отдадете. — Видя как тя не можа да овладее погледа си и добави: — Не, не се наслаждавайте на мисълта, че съм изпаднал в такава огромна заблуда. Нямам предвид обичайния, а точно обратния смисъл на думата. Нали казахте, че ме смятате за предпоследния човек в света? Вие не искате „Стоунридж“.

Искате да се продадете с най-долния мотив на най-долния човек, когото намерите.

— Не очаквах да го разберете — призна тя.

— Вие искате да направите нещо, което правят понякога мъжете, но не и жените — да изразите чрез сексуален акт крайното си презрение към мен.

— Не, господин Уайнънд. Към себе си.

Тънките му устни леко помръднаха, сякаш доловиха първия знак за лично разкриване, което бе неволно и следователно бе проява на слабост, и здраво го задържаха. Той каза:

— Повечето хора са готови на всичко, за да се убедят в самоуважението си.

— Да.

— И, разбира се, стремежът към самоуважение доказва липсата му.

— Да.

— Тогава какъв смисъл има човек сам да се презира?

— Искате да кажете, че не мога да се презирам ли?

— И че никога не ще можете.

— Не очаквах, че ще разберете и това.

— Няма да казвам нищо повече… защото ще престана да бъда предпоследният човек в света и ще се окажа неподходящ за вашата цел. — Стана. — Да ви кажа ли официално, че приемам вашето предложение?

Тя кимна в потвърждение.

— Всъщност — каза той — все ми е едно кого ще избера да построи „Стоунридж“. Никога не съм наемал добър архитект за сградите, които съм строил. Давам на обществото онова, което иска. Известно време се затруднявах с този избор, защото ми е писнало от некадърниците, които работят за мен, а освен това е трудно да се взима решение без критерии или причини. Сигурен съм, че нямате нищо против да ви го кажа. Наистина съм ви благодарен, че ми предложихте много по-добър мотив, отколкото се надявах да открия.

— Радвам се, че не казахте колко се възхищавате от работата на Питър Кийтинг.

— А вие не ми казахте колко се радвате, че ще влезете в шикозния списък на любовниците на Гейл Уайнънд.

— Може да ви достави удоволствие да го призная, ако пожелаете, но на мен ми се струва, че ние ще се разбираме много добре.

— Много е възможно. Най-малкото с вас преживявам нещо ново: правя това, което винаги съм правил, но честно. Да ви дам ли нарежданията си? Няма да се преструвам, че не са нареждания.

— Ако желаете.

— Ще дойдете с мен на двумесечно плаване на моята яхта. Ще отплаваме след десет дни. Когато се върнем, ще сте свободна да се върнете при съпруга си с договора за „Стоунридж“.

— Чудесно.

— Бих искал да се срещна с вашия съпруг. Ще вечеряме ли тримата в понеделник вечерта?

— Да, ако желаете.

Тя стана да си ходи. Той я попита:

— Да ви кажа ли каква е разликата между вас и статуята?

— Не.

— Но аз искам да ви я кажа. Изумително е да видиш едни и същи елементи, използвани в две композиции с противоположни теми. Всички ваши елементи, използвани в статуята, са на тема възторг. Но вашата тема е страданието.

— Страдание ли? Не смятам, че съм показала такова нещо.

— Не го показвате. Точно това исках да кажа. Щастливият човек не може да бъде толкова неподатлив на болка.

Уайнънд се обади на своя агент за произведения на изкуството и поръча да му уреди да види творби на Стивън Малъри. Отказа да се срещне лично с Малъри. Никога не се срещаше с онези, чиито произведения харесваше. Агентът изпълни светкавично поръчката. Уайнънд купи пет от творбите, които видя и плати повече, отколкото агентът се надяваше.

— Господин Малъри би искал да знае — каза агентът — какво е привлякло вниманието ви към него.

— Видях една негова работа.

— Коя?

— Няма значение.

Тухи очакваше Уайнънд да го потърси след срещата с Доминик. Уайнънд не се обади. Но няколко дни по-късно, срещайки случайно Тухи в редакцията, Уайнънд попита на висок глас:

— Господин Тухи, толкова много ли са хората, които са се опитвали да ви убият, та не им помните имената?

Тухи се усмихна и отвърна:

— Сигурен съм, че мнозина имат такова желание.

— Ласкаете себеподобните си — каза Уайнънд и се отдалечи.

Питър Кийтинг се загледа в бляскавия салон на ресторанта. Беше най-елитният и най-скъпият в града. Кийтинг се разтапяше от удоволствие при мисълта, че е гост на Гейл Уайнънд.

Опитваше се да не се вторачва в грациозната елегантност на Уайнънд, който седеше срещу него на масата. Благославяше Уайнънд, че е решил да ги покани на вечеря на публично място. Хората се вглеждаха в Уайнънд — наистина дискретно и с обиграна прикритост, но все пак се вглеждаха в него и вниманието им се насочваше и към двамата гости на масата на Уайнънд.

Доминик седеше между двамата мъже. Облечена беше с бяла копринена рокля с дълги ръкави и качулка. Монашеската дреха имаше изумителен ефект на вечерно облекло единствено поради факта, че беше напълно неподходяща за целта. Не носеше никакви бижута. Златистата й коса приличаше на гугла. Матовата бяла коприна се огъваше с движенията на тялото й, откроявайки го със студена невинност, като предмет за публично жертвоприношение, който не се прикрива, нито е обект на желание. Кийтинг не харесваше тази рокля, но му се стори, че Уайнънд й се възхищава.

Висок и пълен мъж, седнал на отдалечена маса, ги гледаше настоятелно. Едрият мъж стана и Кийтинг разпозна Ралстън Холкъм, който забърза към тях.

— Питър, момчето ми, толкова се радвам да те видя — избоботи Холкъм, разтърси ръката му и се поклони на Доминик, пренебрегвайки демонстративно Уайнънд. — Къде изчезна? Защо не те виждам напоследък? — Преди три дни обядваха заедно.

Уайнънд се бе изправил и стоеше леко наведен, с любезно изражение. Кийтинг се поколеба и каза с явна неохота:

— Г-н Уайнънд — г-н Холкъм.

— Да не би г-н Гейл Уайнънд? — каза Холкъм съвършено невинно.

— Г-н Холкъм, ако видите на живо някой от братята Смит, онези на таблетките против кашлица, ще го познаете ли? — попита Уайнънд.

— Ами… предполагам, че да — каза Холкъм, примигвайки.

— Моето лице, г-н Холкъм, е не по-малко втръснало на всички.

Холкъм измърмори няколко любезни общи фрази и се измъкна.

Уайнънд се усмихна топло.

— Излишно беше да се боите да ме запознаете с г-н Холкъм, г-н Кийтинг, нищо, че е архитект.

— Да се боя ли, г-н Уайнънд?

— Излишно беше, защото всичко е уредено. Г-жа Кийтинг не ви ли каза, че „Стоунридж“ е ваш?

— Аз… не, тя не ми каза… не знаех… — Уайнънд се усмихваше със застинала усмивка. Кийтинг се почувства длъжен да говори, докато не получи някакъв сигнал да спре. — Не се надявах… толкова бързо… разбира се, помислих си, че тази вечеря е някакъв знак… че ще ви помогне да решите… — Изрече неволно: — Винаги ли поднасяте такива изненади… просто така?

— Когато мога — каза сериозно Уайнънд.

— Ще направя всичко възможно да заслужа тази чест и да отговоря на вашите очаквания, г-н Уайнънд.

— Не се съмнявам — каза Уайнънд.

Не говореше много с Доминик тази вечер. Цялото му внимание сякаш бе насочено към Кийтинг.

— Обществото се е отнасяло ласкаво към досегашната ми работа — каза Кийтинг, — но „Стоунридж“ ще бъде най-доброто, на което съм способен.

— Това е ценно обещание, като се има предвид списъкът на вашите творби.

— Не съм допускал, че моите работи са достатъчно значими, за да привлекат вашето внимание, г-н Уайнънд.

— Но аз ги познавам доста добре. „Космо-Слотник Билдинг“ — чист Микеланджело. — По лицето на Кийтинг се разля невярващо удоволствие. Знаеше, че Уайнънд е голям ценител на изкуството и не би правил лековато такива сравнения. — „Президеншъл Банк

Билдинг“ — истински Паладио. Универсалният магазин „Слотърн“ — копие на Кристофър Рен. — Изражението на Кийтинг се промени. — Вижте каква знаменита компания получавам, а плащам само на един човек. Нали сделката е изключително изгодна?

Кийтинг се усмихна сковано и каза:

— Чувал съм, че имате ненадминато чувство за хумор, г-н Уайнънд.

— А чували ли сте за моя описателен стил?

— Какво имате предвид?

Уайнънд се извърна на стола и загледа Доминик, сякаш изучаваше неодушевен предмет.

— Вашата съпруга има прекрасно тяло, г-н Кийтинг. Раменете й са твърде тесни, но възхитително съразмерни с тялото. Има твърде дълги крака, но те придават елегантност на фигурата й, напомняща на хубава яхта. Гърдите й са прекрасни, не мислите ли?

— Архитектурата е груб занаят, господин Уайнънд — Кийтинг се опита да се засмее. — Тя не подготвя човека за такава върховна изтънченост.

— Не ме ли разбирате, г-н Кийтинг?

— Ако не знаех, че сте съвършен джентълмен, може би щях да ви разбера неправилно. Но не можете да ме заблудите.

— Точно това се опитвам да не правя.

— Ценя комплиментите, г-н Уайнънд, но не съм толкова суетен да мисля, че се налага да говорим за съпругата ми.

— Защо не, господин Кийтинг? Смята се за добра тема на разговор да се обсъждат нещата, които са — или ще бъдат — общи.

— Г-н Уайнънд… не ви разбирам.

— Да бъда ли по-ясен?

— Не, аз…

— Не? Отказваме ли се от темата за „Стоунридж“?

— О, нека да говорим за „Стоунридж“! Аз…

— Но ние говорим точно за това, г-н Кийтинг.

Кийтинг огледа салона. Мина му през ум, че мястото не е подходящо за такъв разговор, който звучи чудовищно в претенциозно луксозната обстановка. Прииска му се да са във влажно мазе. Помисли си: кръв по павета — добре, но не и кръв върху килима в ресторантски салон…

— Струва ми се, че това е шега, г-н Уайнънд — каза Кийтинг.

— Мой ред е да се възхитя на чувството ви за хумор, г-н Кийтинг.

— Такива неща… не се правят…

— Имате предвид нещо съвсем друго, г-н Кийтинг. Искате да кажете, че те се правят непрекъснато, но за тях не се говори.

— Не мислех…

— Мислили сте за това, преди да дойдете тук. И нямате нищо против. Съгласен съм с вас, че се държа отвратително. Нарушавам всички правила на благоприличието. Изключително жестоко е човек да бъде честен.

— Моля ви, г-н Уайнънд, нека… не говорим повече. Не знам… какво да направя.

— Много просто. Трябва да ми ударите плесница. — Кийтинг се засмя глуповато. — Трябваше да го сторите преди няколко минути.

Кийтинг усети, че дланите му са влажни и че се е вкопчил в салфетката на скута си. Уайнънд и Доминик се хранеха бавно и изискано, сякаш седяха на друга маса. Кийтинг си помисли, че не приличаха на хора, нито един от тях двамата нямаше вид на човек. Нещо се бе стопило, светлината от кристалите в помещението бе като рентгеново лъчение, което преминаваше не само през костите, а много по-дълбоко. Те са духове, помисли той, духове, седнали около масата, духове във вечерно облекло, без междинната форма на плътта, ужасяващи в голотата си — ужасяващи, защото очакваше да види мъчители, а пред очите му беше пълна невинност. Зачуди се какво ли виждат те, какво има в собствените му дрехи, ако физическото му тяло ги е напуснало.

— Не искате ли? — каза Уайнънд. — Не искате ли да постъпвате така, г-н Кийтинг? Но разбира се, не сте длъжен. Просто кажете, че не искате. Няма да ви се разсърдя. Ето го там г-н Ралстън Холкъм, в другия край на салона. Той може да проектира „Стоунридж“ не по-зле от вас.

— Не знам какво имате предвид, г-н Уайнънд — прошепна Кийтинг. Очите му бяха вперени в доматената салца на салатата, която беше мека и се клатеше. Повдигна му се.

Уайнънд се обърна към Доминик.

— Помните ли, че си говорехме за един стремеж, г-жо Кийтинг? Казах ви, че в този стремеж вие не ще успеете. Погледнете съпруга си. Той е специалист в тези неща — и то без никакви усилия. Така се прави. Опитайте и вие някой ден. Не си правете труда да ми казвате, че не можете. Зная, че не можете. Вие сте аматьорка, скъпа.

Кийтинг помисли, че трябва отново да заговори, но нямаше сили, поне докато салатата е пред него. Изпитваше ужас от тази чиния, а не от изтънчения звяр от другата страна на масата. Останалата част от помещението беше топла и безопасна. Наведе се и събори с лакът чинията от масата.

Издаде звук, изразяващ съжаление. Приближи се някакъв човек, последваха любезни извинения и изсипаното изчезна от килима.

Кийтинг чу глас, който каза:

— Защо постъпвате така? — Две лица бяха обърнати към него. Осъзна, че той е изрекъл тези думи.

— Господин Уайнънд не го прави, за да те изтезава, Питър — каза спокойно Доминик. — Предназначено е за мен. Иска да види колко мога да понеса.

— Така е, г-жо Кийтинг — каза Уайнънд. — Но е вярно отчасти. А другата причина е за да се оправдая.

— Пред кого?

— Пред вас. И пред себе си, вероятно.

— Налага ли се?

— Понякога. „Банър“ е вестник, достоен за презрение, нали? Е, платил съм с честта си за привилегията да заемам положение, в което мога да се забавлявам, наблюдавайки какво прави честта на другите хора.

Дрехите ми, помисли Кийтинг, не съдържат нищо, защото двете лица вече не ме забелязват. Беше в безопасност, мястото му на масата беше празно. Зачуди се от голямо и сигурно разстояние защо двамата се гледат спокойно, не като врагове, нито като двама екзекутори, а като съмишленици.

Два дни преди датата на отплаването Уайнънд се обади на Доминик късно вечерта.

— Можете ли да дойдете веднага? — попита той и добави след краткото й мълчание: — Не, не е това, за което си мислите. Аз спазвам споразуменията. Не сте застрашена. Просто искам да ви видя тази вечер.

— Добре — отвърна тя и чу с изумление как той изрече тихо:

— Благодаря.

Вратата на асансьора се отвори в частното фоайе на неговия апартамент. Чакаше я там, но не я покани да излезе, а влезе при нея в асансьора.

— Не искам да влизате в дома ми. Отиваме на долния етаж.

Пиколото в асансьора го изгледа смаяно.

Кабината спря и се отвори пред заключена врата. Уайнънд я отключи, отстъпи, за да я пусне да излезе първа, и я последва в галерията. Тя си спомни, че на това място никога не са били допускани външни хора. Замълча. Той не й предложи обяснение.

В продължение на четири часа тя вървеше из просторните стаи, разглеждайки събраната в тях невероятна красота. Подът бе застлан с плътен килим. Не се чуваше никакъв шум от стъпки, нито от града навън. Нямаше прозорци. Той вървеше след нея и спираше, когато тя спре. Очите му следваха нейните от творба на творба. Понякога погледът се спираше на лицето й. Тя отмина статуята от Храма на Стодард.

Не я приканваше нито да остане, нито да бърза, сякаш й беше подарил галерията. Когато тя реши да си тръгва, той я изпрати до вратата. Тя попита:

— Защо искахте да видя галерията? Това няма да подобри мнението ми за вас. Може би дори ще го влоши.

— Да, щях да го очаквам, ако разсъждавах по този начин. Но не съм разсъждавал така. Само исках да я видите.

IV

Слънцето беше залязло, когато слязоха от колата. Небето беше зелено, водата — сребриста. Огнени проблясъци просветваха по очертанията на облаците и по месинговите обкови на бялата яхта, тръпнеща от жизненост и устрем в притихналата шир.

Доминик погледна надписа „Правя го“, изписан с позлатени букви на белия изящен нос.

— Какво означава името на яхтата? — попита тя.

— Това е моят отговор на думи, които съм чувал от отдавна починали хора. Макар че може би за мен само те са безсмъртни. В детството си най-често чувах следното изречение: „Не ти командваш тук.“

Той никога не отговаря на този въпрос, спомни си тя. Но на нея отговори веднага, без да се замисля, че прави изключение. Тя долови, че го обзема спокойствие — нещо ново и необичайно за него, усещане за ведрост и равновесие.

Щом се качиха на борда, яхтата заплава, сякаш задвижена от стъпките на Уайнънд по палубата. Той застана до парапета, без да се докосва до нея. Загледа се в дългата кафява суша, която се отдалечаваше, издигайки се и потъвайки в небето. После се обърна към нея. В очите му нямаше нищо ново, никакво начало, а само връщане на погледа — сякаш непрекъснато бе гледал само нея.

Слязоха долу и той влезе с нея в каютата й.

— Моля, уведомете ме, ако имате някакви желания. — Излезе през друга, вътрешна врата, водеща към неговата спалня. Затвори я и не се върна.

Тя се разходи лениво из каютата. Отражението й я следваше по лакираните повърхности от светло дърво. Отпусна се в ниско кресло, кръстоса глезени и мушна ръце под главата си. Загледа се в люка. Зеленият цвят преминаваше в тъмносин. Протегна ръка, за да светне лампата; синьото изчезна и се превърна в черен кръг стъкло.

Стюардът обяви, че е време за вечеря. Уайнънд почука на вратата и я поведе към трапезарията. Поведението му я озадачаваше:

беше весел, но спокойствието му излъчваше необичайна сериозност.

Седнаха на масата и тя попита:

— Защо ме оставихте сама?

— Реших, че може би искате да останете сама.

— За да свикна с мислите си ли?

— Може да се каже и така.

— Свикнах с тях още преди да дойда в кабинета ви.

— Да, разбира се. Простете ми, ако съм допуснал, че можете да проявите слабост. Вече не допускам. Между другото, не ме попитахте къде отиваме.

— Това също би било слабост.

— Вярно е. Радвам се, че не ви интересува. Защото никога не тръгвам за определено място. Този кораб не е предназначен да плава до конкретни места, а да плава далеч от тях. Понякога спирам в някое пристанище само заради удоволствието да отплавам. И все си казвам: ето още едно място, което няма да ме задържи.

— На времето много пътувах. Винаги съм се чувствала по същия начин. Казвали са ми, че се чувствам така, защото мразя хората.

— Нали не вярвате на подобни глупости?

— Не знам.

— Сигурен съм, че ви е ясно какво се крие зад тази конкретна глупост. Имам предвид твърдението, че прасето е символ на любов към човечеството — прасето, което е всеядно. Всъщност истински човекомразец е онзи, който обича всички и се чувства добре навсякъде. Той не очаква нищо от хората и затова не се отвращава от покварата, под каквато и форма да е тя.

— Имате предвид онзи, който твърди, че и у най-лошия от нас има нещо добро?

— Имам предвид онзи, който арогантно твърди, че обича еднакво и скулптора, изваял вашата статуя, и човека, който прави балони с Мики Маус, за да ги продава на улицата. Имам предвид човеколюбеца, който предпочита Мики Маус пред вашата статуя — а такива са много. Имам предвид човека, който обича еднакво пламенно Жана Д’Арк и продавачките в магазините за дрехи на Бродуей. Имам предвид човека, който обича еднакво възторжено вашата красота и жените, които вижда в метрото — онези, които не могат да кръстосат крака, без да покажат преливаща от жартиерите плът. Имам предвид

онзи, който еднакво обича чистите, нетрепващи, безстрашни очи на човека, загледан през телескоп, и празния втренчен поглед на слабоумния. Имам предвид цяла една голяма, щедра, великодушна група хора. Да не би вие да мразите човечеството, г-жо Кийтинг?

— Вие казвате всичко, което… откак се помня… откак съм прогледнала и съм започнала да мисля… ме… — Тя млъкна.

— Ви измъчва. Разбира се. Не можеш да обичаш човека, без да мразиш повечето същества, които се представят с това име. Или едното, или другото. Човек не може да обича безпристрастно и Бог, и светотатството. Освен ако не знае, че е извършено светотатство. Защото не познава Бог.

— Какво ще кажете, ако ви отговоря така, както обикновено ми отговарят на мен — че любовта е способност да прощаваш?

— Ще кажа, че е цинизъм, на който вие не сте способна — макар че се смятате за експерт по тези въпроси.

— Или че любовта е милосърдие.

— О, замълчете. Стига толкова. Противно ми е да слушам такива приказки от вас, дори под формата на шега.

— Как бихте отговорили?

— Че любовта е преклонение, обожание, прослава, поглед към небето. Тя не е бинт за гнойна рана. Но те не го знаят. Онези, които говорят най-невежествено за любовта, са хората, които никога не са я изпитали. Те сваряват разреден бульон от състрадание, съчувствие, презрение и безразличие, и го наричат любов. Ако узнаеш какво значи да обичаш, както го знаем и вие, и аз — да изпитваш всеотдайна страст към най-възвишеното, — не си способен на нищо по-малко.

— Както го знаем вие и аз ли?

— Изпитваме го, щом видим нещо като вашата статуя. Това чувство няма нищо общо нито с прошката, нито с милосърдието. Иде ми да убия онзи, който твърди, че има. Но когато види вашата статуя, такъв човек не чувства нищо. На него му е все едно дали гледа статуята или куче със счупена лапа. За него е по-благородно да превърже лапата на кучето, отколкото да съзерцава вашата статуя. Затова ако устремите поглед към възвишеното, ако искате възторг, ако търсите Бог и отхвърляте промиването на рани като негов заместител, хората казват, че мразите човечеството, госпожо Кийтинг. Защото сте

извършили престъплението да познаете любовта, която човечеството не е съумяло да заслужи.

— Господин Уайнънд, четохте ли онова, заради което бях уволнена?

— Не. Не го прочетох тогава. А сега нямам смелост.

— Защо?

Той подмина въпроса и каза с усмивка:

— И така, вие дойдохте при мен и казахте: „Вие сте най-долният човек на земята. Предлагам ви се, за да се науча да презирам себе си. Липсва ми това, чрез което повечето хора живеят. За тях животът е поносим, но за мен не е.“ Нали ви е ясно какво демонстрирахте?

— Не очаквах, че ще го разберете.

— Не очаквахте да го разбере издателят на „Ню Йорк Банър“, естествено. Съвсем правилно. А аз очаквах красива курва, приятелка на Елсуърт Тухи.

И двамата се разсмяха. Странно е, че разговаряме без напрежение, каза си тя. Той сякаш бе забравил целта на пътуването. Спокойствието му се превръщаше в заразително усещане за хармония между тях.

Тя наблюдаваше дискретната изисканост, с която бе сервирана вечерята, гледаше бялата покривка на масата на фона на наситено червените махагонови стени. Атмосферата на яхтата й създаваше усещането, че за първи път попада на истински луксозно място: луксът бе на втори план, той беше толкова обичаен за него фон, че оставаше незабелязан. Този мъж омаловажаваше собственото си богатство. Тя познаваше богати хора, застинали в преклонението си към парите — тяхната върховна цел. Но луксът не беше нито цел, нито върхово постижение на мъжа, облегнат нехайно на масата. Тя се запита каква ли е неговата цел.

— Корабът ви подхожда — каза тя.

Очите му изразиха удоволствие и благодарност.

— Благодаря ви… А галерията?

— Да. Само че за нея има по-малко извинения.

— Не искам да ми намирате извинения. — Каза го просто, без укор.

Приключиха вечерята. Тя очакваше неизбежната покана, но покана не последва. Той седеше, пушеше и говореше за яхтата и за

океана.

Ръката й се бе отпуснала на покривката, близо до неговата. Видя, че гледа към ръката й. Понечи бързо да я отдръпне, но си наложи да я задържи. Помисли си: сега ще го направи.

Но той стана и каза:

— Хайде да се качим на палубата.

Застанаха до парапета, загледани в черната пустош. Невидимото пространство бе осезаемо само от докосването на въздуха по лицата им. Няколко звезди придаваха реалност на празното небе. Няколко бели огнени искри вдъхваха живот на океана.

Той стоеше безгрижно приведен, с вдигната ръка, стиснала един стълб. Тя наблюдаваше искрите, които се сипеха и очертаваха вълните, следвайки контура на тялото му. Това също му подхождаше.

Попита го:

— Мога ли да изрека още една изтъркана фраза, за която никога не сте се замислял?

— Коя е тя?

— Никога не сте си давали сметка колко сте малък, като гледате океана.

Той се засмя.

— Никога. Нито като гледам планетите. Или планинските върхове. Или Големия каньон. Защо да усещам такова нещо? Като гледам океана, чувствам колко могъщ е човекът. Мисля си за великолепната способност на човека, създал този кораб, за да покори цялото това безбрежно пространство. Като гледам планински върхове, аз си мисля за тунели и динамит. А като погледна планетите, си мисля за самолети.

— Да. Но неповторимият възторг, който хората изпитват, съзерцавайки природата, на мен никога не ми го вдъхва природата, а само… — Тя млъкна.

— Какво?

— Сградите — прошепна тя. — Небостъргачите.

— Защо се поколебахте да го кажете?

— Аз… не знам.

— Бих разменил най-прекрасния залез, за да зърна силуета на Ню Йорк. Особено когато детайлите се губят. Когато се виждат само формите, формите и мисълта, която ги е сътворила. Небето над Ню

Йорк и видимата човешка воля. Мигар имаме нужда от друга религия? А хората ми разказват как са пътували до усойна дупка в джунглата, за да се поклонят в порутен храм, на каменно чудовище със зъл поглед и издут корем, издялано от прокажен туземец. Да не би да търсят красотата и гения? Или усещането за възвишеност? Нека тогава дойдат в Ню Йорк, на брега на Хъдсън, да погледнат и да паднат на колене. Като гледам града от прозореца си — не, не се чувствам малък, но чувствам, че ако над града надвисне заплаха от война, бих се хвърлил в бездната, за да защитя сградите с тялото си.

— Гейл, не знам дали слушам вас или себе си.

— Себе си ли чухте току-що?

Тя се усмихна.

— Всъщност не. Но не се отказвам от думите си, Гейл.

— Благодаря… Доминик. — Явно се забавляваше. — Но ние не говорехме нито за вас, нито за мен. Говорехме за други хора. — Облакъти се на парапета и заговори, гледайки проблясъците във водата. — Интересно е да поразсъждаваме защо хората толкова много държат да бъдат незначителни. Да вземем например твърдението колко малък се чувства човек пред природата. Това съвсем не е изтъркана фраза, а на практика е институция. Забелязали ли сте с какъв назидателен тон я казва всеки, който я изрича? Вижте ме, сякаш иска да каже той, колко съм щастлив, че съм пигмей, колко съм добродетелен. Чували ли сте с какво доволство хората цитират някой много известен човек, че не се чувства тъй велик, щом види Ниагарския водопад? Сякаш мляскат от удоволствие при мисълта, че са като прашинки пред бруталната сила на земетресението. Сякаш запълзяват на четири крака, удряйки чела в калта пред величието на урагана. Съвсем различен обаче е духът, обуздал огъня, водната пара и електричеството, духът, прекосил океана с платноходи, духът, построил самолети и язовири… и небостъргачи. От какво се страхуват хората? Какво толкова мразят онези, които обичат да пълзят? И защо?

— Когато открия отговора на този въпрос, ще сключа мир със света — отвърна тя.

Той продължи да й говори за пътуванията си, за континентите отвъд падналия мрак, мракът, който превръщаше пространството в мека завеса, притисната към клепачите им. Тя чакаше. Престана да отговаря. Даде му възможност да използва кратките мигове тишина, за

да сложи край на този разговор и да каже очакваните от нея думи. Но той не ги каза. Попита я:

— Изморена ли си, скъпа?

— Не.

— Ще ти донеса шезлонг, ако искаш да седнеш.

— Не, добре ми е тук.

— Хладно е. Но утре ще сме далеч на юг. Ще видиш как океанът пламти през нощта. Прекрасно е.

Той потъна в мълчание. Тя чуваше скоростта на кораба сред звуците на водата, която стенеше от силата, прорязваща дълга рана в нейната повърхност.

— Кога отиваме долу? — попита тя.

— Няма да ходим долу.

Каза го тихо, някак особено, сякаш безпомощен пред факт, който не може да промени. Попита я:

— Ще се омъжиш ли за мен?

Тя не успя да скрие смайването си. Той го бе предвидил. Усмихна се кротко и разбиращо.

— Най-добре да не говорим повече. — Подбираше думите си. — Но ти би предпочела да чуеш тези неща, защото мълчанието между нас е повече, отколкото имам право да очаквам. Не искаш да ми говориш много. Затова взех думата вместо теб тази вечер. Нека пак да говоря вместо теб. Ти ме избра за символ на презрението си към хората. Ти не ме обичаш. Не желаеш да ми дадеш нищо. Аз съм твоят инструмент за самоунищожение. Знам всичко това, приемам го и пак искам да се омъжиш за мен. Ако искаш да извършиш най-отблъскващото нещо, за да отмъстиш на света, не се продавай на врага си, а се омъжи за него. Не противопоставяй най-лошото в себе си срещу най-лошото в него, а най-лошото в себе си срещу най-доброто в него. Вече опита веднъж, но жертвата ти не беше на висотата на твоята цел. Виждаш ли как пледирам за собствената си кауза от твоята позиция. Каква е моята позиция, какво се опитвам аз да открия в такъв брак, за теб е без значение и аз ще го приема точно така. Няма защо да се замисляш по този въпрос. Не искам обещания и не ти налагам задължения. Ще си свободна да ме напуснеш когато пожелаеш. Между другото, макар и да не те интересува, обичам те.

Тя стоеше с ръка, изпъната зад гърба. Пръстите й се притискаха в парапета. Каза:

— Не исках такова нещо.

— Знам. Но ако искаш да знаеш, ще ти кажа, че направи грешка. Ти ми позволи да видя най-чистата личност, която съм срещал.

— Не е ли нелепо, като се има предвид как се запознахме?

— Доминик, през целия си живот дърпам конците на света. Видял съм какво ли не. Мислиш ли, че няма да разпозная чистотата — дори и под отблъскващата маска, избрана от теб? Но моите чувства не бива да влияят на решението ти.

Тя не можеше да откъсне очи от него и не можеше да повярва, че е преживяла изминалите часове. Устата й изразяваше нежност. Той виждаше това изражение. Помисли си, че всяка дума, изречена от него този ден, бе на нейния език, че предложението и начина, по който го направи, бяха част от нейния свят, че той унищожи собственото си намерение, отнемайки й мотива, предложен от самия него. Не е възможно да търси падение с човека, който й е говорил така. Внезапно й се прииска да го докосне, да му разкаже всичко, да намери миг покой в разбирането му, а след това да го помоли никога повече да не се виждат.

И тогава си спомни.

Той забеляза движението на ръката й. Пръстите й вече не бяха сключени напрегнато около парапета, с което би издала, че се нуждае от подкрепа и придава голямо значение на мига. Пръстите й се отпуснаха и обхванаха парапета, сякаш безгрижно пое юзди, тъй като ситуацията не изискваше повече усилия.

Спомни си Храма на Стодард. Мислейки за мъжа пред нея, който говореше за всеотдайната страст към най-възвишеното и за желанието да брани небостъргачите с тялото си, в спомените й изникна една снимка в „Ню Йорк Банър“ — снимката на Хауърд Роурк, вдигнал очи към „Енрайт Хауз“, и надписа под нея: „Щастлив ли сте, господин Супермен?“

Вдигна лице към него и попита:

— Да се омъжа за теб? Да стана госпожа Вестниците-на-Уайнънд ли?

Гласът му се изпълни с напрежение, когато й отговори:

— Ако предпочиташ да го кажеш по този начин… да.

— Ще се омъжа за теб.

— Благодаря ти, Доминик.

Тя зачака равнодушно.

Той й заговори отново, както бе говорил през целия ден — спокойно, с весела нотка.

— Ще съкратим пътешествието. Ще плаваме само една седмица. Но искам да си с мен известно време. Ще заминеш за Рино в деня след връщането ни. Аз ще се погрижа за съпруга ти. Ще получи „Стоунридж“ и всичко, което поиска, и да върви по дяволите. Ще се оженим в деня, в който се върнеш.

— Добре, Гейл. Сега нека да идем долу.

— Искаш ли?

— Не. Но не искам да придаваме голямо значение на брака ни.

— Но аз искам, Доминик. Затова няма да те докосна тази вечер. Няма да те докосна, докато се оженим. Знам, че е безсмислено. Знам, че сватбеното тържество е без значение и за теб, и за мен. Но да спазим традицията и за двама ни е единственото необичайно нещо. Точно затова искам да постъпим по този начин. Само така ще мога да направя изключение.

— Както желаеш, Гейл.

Дръпна я към себе си и целуна устните й. Това беше завършекът на думите му, на всичко онова, което изрече с такава убедителност, че тя се опита да стегне тялото си и да не му отвръща. Но тялото й му отвърна, забравило всичко, освен физическото съществуване на мъжа, който я прегръщаше.

Той я пусна. Сигурна беше, че е разбрал. Усмихна й се и каза:

— Изморена си, Доминик. Да ти кажа ли лека нощ? Иска ми се да остана тук още малко.

Тя се обърна послушно и заслиза сама към каютата си.

V

— Какво става? Няма ли да получа „Стоунридж“? — сопна се Питър Кийтинг.

Доминик влезе в хола. Той я последва и зачака до отворената врата. Пиколото от асансьора внесе багажа й. Тя каза, сваляйки ръкавиците си:

— Ще получиш „Стоунридж“, Питър. Господин Уайнънд сам ще ти каже подробностите. Иска да се срещне с теб довечера. В осем и половина. В дома му.

— Защо, по дяволите?

— Ще чуеш от самия него.

Тя потупа дланта си с ръкавиците, изразявайки с този жест, че е приключила, че е сложила точка след изречението. Обърна се и тръгна да излезе от стаята. Той й препречи пътя.

— Не ме интересува — каза той. — Пет пари не давам. И аз мога да играя по твоите правила. Страхотни сте, нали?… Държите се като ватмани, ти и господин Гейл Уайнънд, така ли? Да вървят по дяволите благоприличието и чувствата на другите! И аз мога така. Ще ви използвам и двамата и ще взема всичко, което мога — нищо друго не ме интересува. Така харесва ли ти? Нищо, че червеят не позволява да го ударят, нали? Развалих ли ти удоволствието?

— Мисля, че така е много по-добре, Питър. Радвам се.

Той разбра, че не е в състояние да се държи по този начин, щом влезе в кабинета на Уайнънд вечерта. Обзе го страхопочитание при мисълта, че е приет в дома на Гейл Уайнънд. Докато прекосяваше стаята, за да стигне до стола срещу бюрото, го смаза огромна тежест. Запита се дали краката му оставят следи по мекия килим, като от оловни обувки на тежководолаз.

— Господин Кийтинг, ще ви кажа нещо, което човек не би трябвало никога да изрича, нито да прави — каза Уайнънд. Кийтинг не беше чувал никой да говори с толкова самообладание. Стори му се, че Уайнънд държи юмрук над гласа си и насочва всяка сричка. — Всяка излишна дума, която изрека, ще е обидна, затова ще съм кратък. Ще се

оженя за вашата съпруга. Тя заминава утре за Рино. Ето ви договора за „Стоунридж“. Подписал съм го. Към него е приложен чек за двеста и петдесет хиляди долара. Сумата е допълнение към това, което ще получите за работата по договора. Ще съм ви благодарен, ако сега се въздържите от всякакъв коментар. Давам си сметка, че можех да получа съгласието ви и за по-малко, но не искам да разговаряме. Недопустимо е да се пазарим. И така, приемате ли, за да смятаме въпроса за приключен?

Подаде му договора, пресягайки се през бюрото. Кийтинг видя светлосиния правоъгълен чек, прикрепен с кламер в горния ъгъл на листа. Сребристият кламер проблесна, осветен от настолната лампа.

Кийтинг не протегна ръка към хартията. Едва раздвижи челюсти, за да изрече следните думи:

— Не ги искам. Можете да получите съгласието ми без пари.

На лицето на Уайнънд се изписа удивление, почти добронамереност.

— Не ги искате ли? И „Стоунридж“ ли не искате?

— Искам „Стоунридж“! — Кийтинг протегна ръка и сграбчи хартията. — Искам всичко! Защо да се измъквате? Пет пари не давам!

Уайнънд стана. В гласа му прозвуча облекчение и съжаление:

— Правилно, господин Кийтинг. За миг почти успяхте да оправдаете брака си. Нека си остане такъв, какъвто е бил. Лека нощ.

Кийтинг не се прибра у дома. Отиде пеша у Нийл Дюмон, новият му проектант и най-добър приятел. Нийл Дюмон беше висок и слаб, анемичен светски младеж. Раменете му бяха приведени под тежестта на поколения аристократи. Не беше добър проектант, но имаше връзки. Държеше се угоднически към Кийтинг в кантората, а Кийтинг угодничеше пред него след работа.

Дюмон си беше вкъщи. Обадиха се на Гордън Прескът и Винсънт Нолтън и гуляха цяла нощ. Кийтинг не пи много. Плати цялата сметка. Плати повече от необходимото. Искаше да плаща още и още. Даде огромни бакшиши. Постоянно питаше: „Приятели сме… нали сме приятели?… Нали?“ Наблюдаваше чашите, където светлините танцуваха в течността. От време навреме поглеждаше към трите чифта очи. Те бяха замъглени, но доволни. Гледаха го топло и утешително.

Същата вечер, след като събра и опакова вещите си, Доминик отиде при Стивън Малъри.

Не се беше виждала с Роурк от двадесет месеца. Ходеше при Малъри от време на време. Малъри знаеше, че за нея миговете, прекарани с него, са капитулация в борба, за която тя не иска да говори; знаеше, че не иска да идва, че редките вечери с него са изтръгнати от живота й. Никога не й задаваше въпроси, винаги се радваше да я види. Говореха си спокойно и приятелски, като хора, женени от дълги години. Сякаш той бе притежавал тялото й, вълшебството на това притежание бе отдавна забравено и от него бе останала само непринудена близост. Макар никога да не бе докосвал тялото й, той го бе притежавал дори по-силно, докато ваеше статуята и това ги бе обвързало с неразривно, неповторимо чувство.

Усмихна се, отваряйки й вратата.

— Здравей, Доминик.

— Здравей, Стив. Прекъсвам ли те?

— Не. Влизай.

Ателието му беше в огромно занемарено помещение в стара сграда. Тя веднага забеляза промяната, настъпила от последното й посещение. Стаята излъчваше смях, като дъх, задържан задълго и изпуснат. Имаше мебели, купени на старо, изтъркан персийски килим с ярки цветове, пепелници от нефрит, статуетки от археологически разкопки, всякакви вещи, които си бе харесвал и купувал след внезапната финансова подкрепа на Уайнънд. Стените бяха странно голи над веселия безпорядък. Нямаше никакви картини. В ателието бе закачена една-единствена скица — Храма на Стодард, нарисуван от Хауърд Роурк.

Тя се огледа бавно. Забеляза всеки предмет и разбра защо е там. Той бутна с крак два стола до камината и двамата седнаха край огъня.

Каза й само две думи:

— Клейтън, Охайо.

— Какво прави?

— Нова сграда за универсалния магазин „Джейнър“. Пет етажа. На „Мейн Стрийт“.

— Откога е там?

— От около месец.

Винаги отговаряше първо на този въпрос, щом тя се появи, без да я кара да му го задава. Непринудеността му й спестяваше необходимостта да обяснява или да се преструва. Той никога не коментираше нищо.

— Утре заминавам, Стив.

— За дълго ли?

— За шест седмици. В Рино.

— Радвам се.

— По-добре сега да не ти казвам какво ще направя, като се върна. Няма да ти хареса.

— Ще се постарая да ми хареса — ако искаш да направиш точно това нещо.

— Точно това искам да направя.

Една цепеница догаряше върху купчината въглени в камината. Беше като нашарена на квадратчета и блестеше без пламък, като редица осветени прозорци. Той се пресегна и хвърли нова цепеница върху въглените. Тя прекъсна през средата редицата прозорци и пръсна искри към тухлите, покрити със сажди.

Той заговори за работата си. Тя го слушаше като емигрант, който има възможност за малко да послуша родния си език.

Настъпи мълчание и тя попита:

— Как е той, Стив?

— Както обикновено. Нали знаеш, че не се променя.

Той ритна цепеницата. Няколко въгленчета се посипаха навън и той ги върна обратно. Каза й:

— Често си мисля, че той е единственият сред нас, постигнал безсмъртие. Под това нямам предвид слава, нито че няма да умре един ден. Но той живее в безсмъртие. Мисля, че самият той е въплъщение на това понятие. Знаеш, че хората копнеят да бъдат вечни. Но умират с всеки изминал ден. Като ги срещнеш, те са различни от предишния път. Всеки час убиват частица от себе си. Променят се, отричат се, противоречат си — и наричат това растеж. Накрая не остава нищо, всичко е обрат или измяна. Сякаш никога не е имало нещо значимо, а само поредица от прилагателни, които изникват и избледняват по някаква безлична маса. Как очакват да са вечни, след като не са постигали постоянство дори за миг? Но Хауърд… човек би си помислил, че ще е вечен.

Тя седеше загледана в огъня, създаващ измамното впечатление, че лицето й е оживено. След малко той попита:

— Харесват ли ти нещата, които си купих?

— Харесват ми. Хубаво е, че ги имаш.

— Не съм ти разказал какво ми се случи, откакто се видяхме за последен път. Не е за вярване. Гейл Уайнънд…

— Да, знам.

— Знаеш ли? Как точно Уайнънд… как ме е открил?

— Знам и това. Ще ти кажа като се върна.

— Има безпогрешна преценка. Удивителна за човек като него. Купи най-хубавите ми неща.

— Да, умее да разпознава хубавите неща.

И тогава тя попита направо, без никакви обяснения, но той разбра, че вече не говори за Уайнънд:

— Стив, той пита ли понякога за мен?

— Не.

— Казвал ли си му, че идвам тук?

— Не.

— Заради мен ли, Стив?

— Не. Заради него.

Сигурен беше, че й е казал всичко, което иска да узнае.

Тя стана и каза:

— Да пийнем чай. Покажи ми къде са приборите. Аз ще го приготвя.

Доминик замина за Рино рано сутринта. Кийтинг още спеше. Тя не го събуди, за да се сбогуват.

Разбра, че е заминала щом отвори очи, още преди да погледне часовника. Усети го по тишината в къщата. Мина му през ум, че е трябвало да й пожелае „Прав ти път“, но нито го каза, нито го чувстваше. В ума му се бе загнездило кратко изречение без подлог: „Няма смисъл“, но то не се отнасяше конкретно нито до него, нито до Доминик. Беше сам и не се налагаше да прави нищо. Остана да лежи по гръб, с безпомощно увиснали ръце. На лицето му бе изписано унижение и объркване. Имаше усещането, че настъпва някакъв край, някакъв вид смърт, но не го свързваше със загубата на Доминик.

Стана и се облече. В банята намери кърпата за ръце, която тя бе използвала и захвърлила. Взе я, притисна я към лицето си и я задържа дълго. Не изпита мъка, а неопределимо вълнение. Не разбираше какво става, само си даде сметка, че я е обичал два пъти — вечерта, когато Тухи се обади по телефона, и в този миг. После разтвори ръка и пусна кърпата на пода, все едно че изтече между пръстите му.

Отиде в кантората и се хвана на работа, както обикновено. Никой не знаеше, че се развежда, а и той нямаше желание да уведомява когото и да било. Нийл Дюмон му намигна и каза:

— Пит, отслабнал си.

Кийтинг сви рамене и му обърна гръб. Този ден му се повдигаше от Дюмон.

Тръгна си рано. Теглеше го неясен инстинкт. Първоначално му напомняше на глад, но постепенно се избистри. Трябваше да се види с Елсуърт Тухи. Трябваше да намери Тухи. Почувства се като оцелял от корабокрушение, който плува към далечна светлина.

Вечерта се довлече до апартамента на Елсуърт Тухи. Влезе и изпита смътно задоволство от самообладанието си, защото Тухи сякаш не забеляза нищо необичайно в изражението му.

— О, здравей, Питър — каза весело Тухи. — Чувството ти за време не е най-точното. Идваш във възможно най-неподходящата вечер. Страшно съм зает. Но не се притеснявай. Та нали приятелите са точно затова, да идват в неудобно време? Сядай, ще ти обърна внимание след минутка.

— Съжалявам, Елсуърт. Налага се.

— Чувствай се като у дома си. Ще ме извиниш за малко, нали?

Кийтинг седна и зачака. Тухи нанасяше на ръка бележки по текст, написан на машина. Подостри един молив. Звукът застърга като трион по нервите на Кийтинг. Наведе се над текста и зашумоля с листовете.

След половин час остави хартиите и се усмихна на Кийтинг.

— Готово. — Кийтинг направи леко движение напред. — Стой — каза Тухи, — трябва да завъртя един телефон.

Набра телефона на Гъс Уеб.

— Здравей, Гъс. Как си, човече, приличаш на подвижна реклама за противозачатъчни? — Кийтинг не беше чувал Тухи да говори с толкова фамилиарен тон, с нюанс на близост, граничеща с

неприличност. Чу пронизителния глас на Уеб, който отвърна нещо и се разсмя. От слушалката продължиха да се носят резки звуци, идващи дълбоко отвътре, като прокашляне. Думите не се чуваха, само звучаха невъздържано и дръзко, прекъсвани от пронизителен смях.

Тухи се облегна на стола, заслушан и полуусмихнат.

— Да — произнасяше той от време на време. — Аха… Ти го каза, момче… Съвсем сигурно… — Облегна се още по-назад и качи на бюрото единия си крак, обут в лъсната остра обувка. — Слушай, момче, исках да ти кажа да си внимателен със стария Басет за известно време. Сигурен съм, че харесва работата ти, но засега не го шокирай много. Без грубости, нали? Дръж си затворен големия отвор на лицето… По дяволите, знаеш много добре кой съм, та ти го казвам… Точно така… Това е положението, момче… О, така ли направи? Добре, красавецо… Добре, бай-бай… чакай, Гъс, чу ли вица за англичанката и водопроводчика? — Разказа вица. От слушалката се разнесе пронизителен шум. — Хайде, и внимавай как се държиш и как храносмилаш, красавецо. Лека нощ.

Тухи затвори телефона и каза:

— И така, Питър — протегна се, стана, приближи се до Кийтинг и се изправи пред него, полюшвайки се на малките си крака. Блестящите му очи бяха изпълнени с добронамереност.

— И така, Питър, какво става? Да не би светът да се е срутил под носа ти?

Кийтинг бръкна във вътрешния си джоб и извади жълт изпомачкан чек с неговия подпис, за сумата от десет хиляди долара, платими на Елсуърт М. Тухи. Подаде го на Тухи, но не с жест на дарител, а на просяк.

— Моля те, Елсуърт… ето… вземи го… за благородна кауза… за Симпозиума за социални изследвания… или за каквото решиш… ти знаеш най-добре… за благородна кауза…

Тухи пое чека с върха на пръстите си, като мръсна монета, изкриви глава, свивайки признателно устни и хвърли чека на бюрото.

— Много благородно от твоя страна, Питър. Наистина много щедро. По какъв повод?

— Елсуърт, помниш ли какво ми каза веднъж — че няма значение какви сме или какво правим, стига да помагаме на другите? Че само това има значение? Това е добро дело, нали? И чисто?

— Не съм го казал само веднъж. Казвал съм го милион пъти.

— И наистина е вярно?

— Разбира се, че е вярно. Ако имаш смелостта да го приемеш.

— Ти си ми приятел, нали? Ти си ми единственият приятел. Аз… дори аз не се отнасям приятелски към себе си, за разлика от теб. Приятел си ми, нали, Елсуърт?

— Разбира се. И това за теб е по-ценно от приятелското ти отношение към самия теб — доста особено схващане, но напълно валидно.

— Ти си наясно. Никой друг не е наясно. И ти е приятно с мен.

— Съвсем вярно. Винаги, когато имам време.

— Така ли?

— Чувството ти за хумор, Питър, къде ти е чувството за хумор? Какво ти става? Да не те боли стомахът? Или си разстроен?

— Елсуърт, аз…

— Слушам те.

— Не мога да ти кажа. Дори на теб.

— Ти си страхливец, Питър.

Кийтинг гледаше безпомощно. Гласът звучеше и строго, и благо. Той не знаеше дали да изпита болка, обида или доверие.

— Идваш при мен и ми казваш, че не е важно какво правиш… а после рухваш заради нещо, което си направил. Хайде, бъди мъж и кажи, че няма значение. Кажи, че не си най-важният. Повярвай го. Прояви смелост и забрави своето малко его.

— Не съм важен, Елсуърт. Не съм важен. О, господи, ако можеше всеки да го каже както го казваш ти! Не съм важен. Не искам да съм важен.

— Откъде са парите?

— Продадох Доминик.

— За какво говориш? Пътешествието ли?

— Само че, изглежда съм продал не Доминик, а нещо друго.

— Какво те интересува, ако…

— Тя замина за Рино.

— Какво?

Не разбра причината за острата реакция на Тухи. Толкова беше изморен, че дори не се учуди. Разказа му всичко, което се бе случило.

Събитията се бяха развили бързо и нямаше кой знае какво за разказване.

— Какъв си глупак! Не биваше да го допуснеш.

— Какво можех да направя срещу Уайнънд?

— Как е възможно да допуснеш да се ожени за нея!

— Защо не, Елсуърт? По-добре, отколкото…

— Не мислех, че той… но… Дяволите да ме вземат, аз съм по-голям глупак от теб!

— Но за Доминик е по-добре, ако…

— По дяволите твоята Доминик! Говоря за Уайнънд!

— Елсуърт, какво ти става?… Какво те интересува?

— Млъкни! Нека да помисля.

След малко Тухи вдигна рамене, седна до Кийтинг и го прегърна през раменете.

— Съжалявам, Питър. Извинявай. Бях непростимо груб. Реагирах така от изненада. Но знам как се чувстваш. Само че не трябва да го приемаш толкова сериозно. Все едно е. — Говореше автоматично. Мислите му бяха далеч. Кийтинг не забеляза. Слушаше думите. Бяха като извор в пустиня. — Няма значение. Ти си просто човек. Искаш да си само такъв. Мигар някой е по-добър? Кой има право първи да хвърли камък? Всички сме човешки същества. Все едно е.

— Боже мили! — каза Алва Скарет. — Не е възможно! Доминик Франкън!

— Ще го направи — каза Тухи. — Щом тя се върне.

Скарет се изненада, че Тухи го покани на обяд, но новината, която чу, помете изненадата му с още по-голям и по-болезнен шок.

— Аз държа на Доминик — каза Скарет и отмести чинията си, изгубил апетит. — Винаги много съм я харесвал. Как е възможно да стане госпожа Гейл Уайнънд!

— Същото мисля и аз — каза Тухи.

— Отдавна му казвам, че трябва да се ожени. Полезно е. Създава престиж. Нещо като гаранция за почтеност, от която той определено има нужда. Винаги се движи по много тънък лед. Досега не е имал проблеми. Но точно Доминик!

— Защо според теб тази женитба е неподходяща?

— Ами… ами, не е… По дяволите, знаеш, че не е честно!

— Знам. А ти?

— Та тя е опасна жена.

— Така е. Но това е по-маловажната причина. А по-важната е, че той е опасен мъж.

— Ами… в известен смисъл… да.

— Уважаеми редакторе, разбираш ме много добре. Но има моменти, когато е полезно нещата да бъдат казани ясно. В името на бъдещо… сътрудничество. Ти и аз имаме много общи неща, макар че на теб сякаш не ти се иска да го признаеш. Ние сме две вариации на една и съща тема, ако мога да се изразя така. Или свирим от двата края към една и съща среда, ако предпочиташ твоя литературен стил. Но нашият любим началник е съвсем друга песен. Напълно различен лайтмотив… не мислиш ли, Алва? Нашият любим началник е случайно попаднал в средата между нас двамата. На случайности не може да се разчита. От години си като на тръни, като гледаш господин Гейл Уайнънд, нали? Така че си съвсем наясно за какво говоря. Знаеш също, че и госпожица Доминик Франкън не пее нашата песен. Едва ли ти се иска точно нейното влияние да влезе в живота на нашия началник. Налага ли се да съм още по-ясен?

— Ти си умен мъж, Елсуърт — каза тежко Скарет.

— Това е известно от години.

— Ще говоря с него. Ти по-добре недей — мрази те в червата си, с извинение. Но едва ли ще постигна нещо. Ако е решил, никой не е в състояние да го спре.

— Не очаквам да успееш. Можеш да опиташ, ако искаш, макар че е излишно. Не можем да попречим на тази женитба. Едно от положителните ми качества е, че признавам поражението, когато е очевидно.

— Но защо тогава…

— Защо ти казах тези неща ли? Вместо сензация, Алва. Изпреварваща информация.

— Признателен съм ти, Елсуърт. Наистина.

— Хубаво ще направиш, ако продължиш да си ми признателен. Вестниците на Уайнънд, Алва, не трябва да бъдат отстъпени лесно. В единството е силата. Това е в твой стил.

— Какво искаш да кажеш?

— Само, че ни предстоят трудни времена, приятелю. Затова е по-добре да сме единни.

— Аз съм с теб, Елсуърт. Винаги съм бил с теб.

— Не е точно така, но засега го подминаваме. Важно е само настоящето. И бъдещето. В знак на разбирателство, какво ще кажеш да се отървем от Джими Кърнс при първа възможност?

— Сигурен бях, че отдавна си го намислил! Какъв е проблемът с Джими Кърнс? Умно момче е. Най-добрият театрален критик в града. Умее да мисли. Умът му е като бръснач. Много обещаващ.

— Умее да мисли… самостоятелно. Едва ли имаш нужда от други бръсначи, освен този, който ти е в ръката. Струва ми се, че трябва да се замислиш какво обещава обещанието.

— С кого да го заменя?

— С Джулс Фауглър.

— По дяволите, Елсуърт!

— Защо не?

— Този стар кучи син… Не можем да си го позволим.

— Можеш, стига да искаш. Та той е известно име.

— Но е най-противният стар…

— Добре де, не е задължително да вземеш точно него. Ще говорим друг път. Само разкарай Джими Кърнс.

— Слушай, Елсуърт, нямам фаворити, за мен всички са еднакви. Ще разкарам Джими, щом казваш. Само не разбирам защо е толкова важно и каква е връзката с онова, за което говорихме.

— Не разбираш, но ще разбереш — каза Тухи.

— Гейл, нали знаеш колко искам да си щастлив. — Същата вечер Алва Скарет отиде в апартамента на Уайнънд и се настани удобно в едно кресло в кабинета му. — Знаеш, че е така. Само това е важно.

Уайнънд се изтегна на канапето и сгъна единия си крак върху коляното на другия. Пушеше и слушаше мълчаливо.

— Познавам Доминик от години — каза Скарет. — Много преди да чуеш за нея. Обичам я. Бих казал, че я обичам бащински. Но трябва да признаеш, че за твоите читатели тя не би била приемлива госпожа Гейл Уайнънд.

Уайнънд мълчеше.

— Твоята съпруга мигновено ще стане публична фигура, Гейл. Обществена собственост. Читателите ти имат право да изискват и да очакват от нея някои неща. Тя е символ, нали разбираш какво искам да кажа. Нещо като английската кралица. Доминик е съвсем неподходяща за тази роля! Да не мислиш, че ще спазва приличие? Тя е най-невъздържаната личност, която познавам. Изключително скандална е. Но най-лошото, Гейл, помисли само — та тя е разведена! А ние бълваме тонове качествена хартия, отстоявайки светостта на семейството и добродетелите на жената! Читателите няма да ти го простят! Какво ще им кажа за твоята съпруга?

— Не е ли е по-добре да приключим този разговор, Алва?

— Да, Гейл — каза послушно Скарет и зачака с горчивина, като човек, който след бурна кавга се опитва да оправи нещата.

— Измислих, Гейл! — извика радостно той. — Сетих се какво да направим. Ще върнем Доминик на работа във вестника и ще й дадем да пише рубрика, но не предишната, а рубрика за семейството. Съвети за дома, за кухнята, за отглеждането на децата и всичко в този дух. Така ще разсеем облаците. Ще покажем каква добра къщовница е въпреки грешките на младостта й. Ще накараме читателките да й простят. Ще направим специално каре: „Рецептите на госпожа Уайнънд.“ Ще прибавим и нейна снимка с карирана рокля, престилка и по-скромна прическа.

— Млъкни, Алва, преди да съм те зашлевил — каза Уайнънд, без да повишава глас.

— Добре, Гейл.

Скарет понечи да се изправи.

— Стой мирно. Не съм свършил.

Скарет зачака послушно.

— Утре сутринта — каза Уайнънд — ще изпратиш инструкция до всички, които работят в нашите вестници. Да прегледат документацията си и да издирят всички снимки на Доминик Франкън, публикувани в някогашната й рубрика. Да унищожат снимките. Ще им кажеш, че отсега нататък споменаване на името й или използване на нейна снимка в който да било от моите вестници ще води до уволнение на целия журналистически екип. Когато дойде време, ще ти кажа да публикуваш във всички наши вестници съобщение за женитбата ми. Няма как да не публикувам такова съобщение. То ще бъде с най-

краткия текст, който можеш да измислиш. Няма да има никакви коментари. Никакви разкази. Никакви снимки. Разгласи инструкцията и провери дали са я разбрали. Всеки, който си позволи да я наруши, ще бъде уволнен. Това се отнася и за теб.

— Няма да публикуваме нищо, когато се ожениш за нея, така ли?

— Нищо, Алва.

— За бога! Та това ще е новина! Другите вестници…

— Пет пари не давам за другите вестници.

— Но… защо, Гейл?

— Няма как да разбереш.

Доминик седеше до прозореца, заслушана в шума на колелата под краката си. Пейзажите на Охайо прелитаха край нея в гаснещата дневна светлина. Главата й беше опряна на облегалката, ръцете й бяха отпуснати от двете страни на седалката. Чувстваше се като част от вагона, понесена от движението му напред, също като рамката на прозореца, като пода и стените на купето. Ъглите губеха очертания в сгъстяващата се тъмнина. В прозореца блестеше вечерна светлина, излъчвана от земята. Потъна в бледия й покой, изпълващ вагона. Не запали лампата, защото щеше да прогони бледата външна светлина.

Пред нея нямаше нито задача, нито цел. Пътуването също нямаше цел. Усещаше движението и металните му шумове. Усещаше отпадналост и празнота. Самоличността й се топеше и изчезваше неусетно, като в безболезнен отлив. Всичко се замъгляваше, с изключение на земята, която светлееше отвън.

Влакът намали скорост и тя видя зад стъклото името „Клейтън“, изписано на избеляла табела под стрехата на гарата. В този миг си даде сметка какво очаква. Разбра защо се е качила точно на този влак, а не на по-бързия, защо е разгледала внимателно разписанието на спирките, въпреки че за нея то беше само списък от нищо не значещи имена. Грабна куфара, палтото и шапката си. Затича. Нямаше време да се облече. Уплаши се, че подът под краката й ще я отнесе далеч. Хукна по тесния коридор на вагона и изтича по стъпалата. Скочи на перона и почувства с голата си шия ледения полъх на зимата. Загледа се в гарата. Влакът потегли зад нея и шумно се отдалечи.

Едва тогава облече палтото и си сложи шапката. Прекоси перона и влезе в чакалнята. Премина по дървения под, полепнал с изсъхнали дъвки и усети вълните тежка топлина от чугунената печка. Излезе на площада зад гарата.

В небето над ниските покриви гаснеше ивица жълта светлина. Забеляза неравната улична настилка и малките къщи, сгушени една в друга. Изсъхнало дърво с преплетени клони, избуяли бурени и изоставен гараж с избита врата. Магазините бяха затворени, само на един ъгъл работеше бакалия с мъждиви ниски прозорци.

Никога не бе стъпвала в това градче, но усети как то я обсебва, как й налага застрашителна интимност. Всяка тъмна форма беше като засмукващ вакуум, като притеглянето на планетите в пространството, което определя и нейната орбита. Опря ръка на един пожарогасител и усети как студът преминава през ръкавицата в кожата й. Това бе езикът на града, който проникваше направо в нея и нито дрехите, нито разумът й бяха в състояние да му попречат. Обхвана я покоят на неизбежното. Налагаше се да действа, да извърши прости, предначертани действия. Попита един минувач:

— Къде е строежът на универсалния магазин „Джейнър“?

Тръгна търпеливо по тъмните улици. Мина край тъжни зимни ливади и порутени веранди, край пусти парцели, в които сред бурените се търкаляха консервни кутии, мина край затворени бакалии и проснато пране, от което се издигаше пара, мина край прозорец без перде и видя мъж по риза, седнал до камината с вестник в ръце. Завиваше по ъглите и пресичаше улиците, усещайки грубата настилка под тънките си подметки. Редките минувачи я оглеждаха, удивени от непознатата елегантна жена. Забеляза погледите им и почувства как я обзема учудване. Искаше й се да им да каже: Мигар не разбирате? Та аз съм по-силно свързана от вас с този град. От време на време спираше и затваряше очи. Трудно поемаше въздух.

Стигна до „Мейн Стрийт“ и забави ход. Уличните лампи светеха, имаше коли, паркирани диагонално до бордюра, имаше киносалон, витрина с розово бельо сред кухненски прибори. Вървеше сковано, гледайки право напред.

Видя ярка светлина, която се отразяваше върху жълтата тухлена стена на стара сграда. По нея личаха покритите със сажди линии на подовете от разрушена съседна къща. Светлината струеше от един

изкоп. Веднага разбра, че това е строежът и изпита желание да не е така. Ако работят до късно, и той трябва да е там. Не искаше да го вижда тази вечер. Искаше само да види мястото и строежа. Нямаше сили за нищо повече, искаше й се да го види на следващия ден. Но нямаше как да не продължи. Отиде до рова, изкопан на ъгъл към улицата, без ограда. Долу се разнасяше грохот от дрънкащи железа. Видя стрела на кран и сенки на хора по пресния изкоп, осветен в жълто. Не виждаше дъските, водещи към тротоара, но чу шум от стъпки и видя Роурк, който се изкачваше към улицата. Беше без шапка, с широко разкопчано палто.

Спря и я погледна. Стоя права срещу него, помисли тя. Съвсем просто и нормално е, виждам сивите му очи и оранжевата коса, както винаги. Учуди се, че тръгва към нея някак забързано и стремително, че сграбчва здраво лакътя й и казва:

— По-добре да седнеш.

Тогава тя осъзна, че щеше да рухне, ако не бе хванал лакътя й. Той пое куфара, поведе я през тъмната пресечка и й помогна да седне на стъпалата пред необитаема къща. Облегна се на затворената врата. Той седна до нея. Ръката му стискаше лакътя й, но това не беше ласка, а контрол, наложен от него и над двамата.

След малко отдръпна ръката си и тя разбра, че опасността е отминала. Успя да заговори:

— Това ли е новата ти сграда?

— Да. Пеша ли дойде от гарата?

— Да.

— Дълго си вървяла.

— Така е.

Не се поздравиха и това е нормално, помисли тя. Не беше среща след раздяла, а частица от преживяване, което никога не свършва. Помисли колко странно би било, ако му каже „Здравей“ — човек не поздравява себе си сутринта.

— В колко часа се събуди тази сутрин? — попита тя.

— В седем.

— По това време бях в Ню Йорк. В таксито на път към гарата. Къде закуси?

— В крайпътен ресторант.

— От онези, които работят цяла нощ ли?

— Да. Обслужват шофьорите на камиони.

— Често ли ходиш там?

— Да, когато ми се допие кафе.

— И сядаш на бара, нали? И наоколо хората те гледат?

— Сядам на бара, ако имам време. Наоколо има хора. Не мисля, че ми обръщат особено внимание.

— А после? Тръгваш на работа ли?

— Да.

— Всеки ден ли вървиш пеша? По някоя от тези улици? Покрай всеки прозорец? Така че, ако някой поиска да те докосне и отвори прозореца…

— Хората тук не висят по прозорците.

От високата площадка се виждаше изкопът от другата страна на улицата, пръстта, работниците, стоманените колони, облени от силната светлина. Странно изглежда прясно изкопаната пръст насред улиците и паважа, сякаш дрехата на града е разкъсана и се вижда гола плът, помисли тя.

— Проектирал си две извънградски къщи през последните две години.

— Да. Една в Пенсилвания и една до Бостън.

— Не бяха кой знае какво.

— Не бяха скъпо платени, ако това имаш предвид. Но много интересни за проектиране.

— Колко дълго ще останеш тук?

— Още един месец.

— Защо работиш през нощта?

— Работата трябва да се свърши спешно.

Отсреща кранът се задвижи и издигна във въздуха огромна греда. Тя проследи очите му, наблюдаващи крана и гредата. Знаеше, че той не мисли за тях, но очите му реагираха по инстинкт, с физическа реакция, дължаща се на обвързаността му с всяко действие на строежа.

— Роурк…

До този миг не бяха произнесли имената си. Тя изпита чувствено удоволствие, като от дълго отлагана капитулация — да произнесе името му и той да го чуе.

— Роурк, сякаш пак си в кариерата.

Той се усмихна.

— Така ти се струва. Но не съм.

— С това ли се занимаваш след „Енрайт Хауз“? И след „Корд Билдинг“?

— Не възприемам нещата по такъв начин.

— А по какъв?

— Харесвам работата си. Всяка сграда е като човешко същество. Единствена и неповторима.

Не откъсваше очи от строежа. Не се бе променил. Излъчваше познатото усещане за лекота, за умели движения, действия и мислене. Произнесе изречение без начало и без край:

— … да строиш пететажни сгради до края на живота си…

— Ако трябва. Но не мисля, че ще е така.

— Какво чакаш?

— Не чакам нищо.

Тя затвори очи, но не можа да скрие устните си, изразяващи горчивина, гняв и болка.

— Роурк, ако беше в града, нямаше да дойда при теб.

— Знам.

— Но сега си другаде, далеч, на незнайно място. Трябваше да го видя. Трябваше да видя къде си.

— Кога си тръгваш?

— Значи знаеш, че не съм дошла, за да остана?

— Знам.

— Как разбра?

— Още те е страх от крайпътни ресторанти и прозорци.

— Няма да се върна веднага в Ню Йорк.

— Няма ли?

— Не ме попита нищо, Роурк, освен дали съм дошла пеша от гарата.

— Какво искаш да те попитам?

— Слязох от влака, като видях името на гарата — каза тя глухо. — Нямах намерение да идвам тук. Пътувах за Рино.

— А после?

— Ще се омъжа повторно.

— Познавам ли годеника ти?

— Чувал си за него. Името му е Гейл Уайнънд.

Видя реакцията в очите му. Мина й през ум да се разсмее. Най-после успя да го разтърси, както никога досега. Но не се разсмя. Той се сети за Хенри Камерън, за думите на Камерън: „Нямам отговор за тях, Хауърд. Оставям те ти да се изправиш срещу тях. Ти ще им отговориш. На всички тях, на вестниците на Уайнънд, на онова, което допуска да съществуват вестниците на Уайнънд, и на онова, което стои зад тях.“

— Роурк.

Той не отговори.

— По-лошо от Питър Кийтинг, нали? — попита тя.

— Много по-лошо.

— Искаш ли да ме възпреш?

— Не.

Не я докосна, след като пусна лакътя й, но този досег беше като оказване на бърза помощ. Тя положи ръка върху неговата. Той не отдръпна пръстите си, нито се престори на безразличен. Тя се наведе, без да пуска неговата ръка и без да я вдига от коляното му. Притисна устни към нея. Шапката й падна и той видя русата глава в коленете си, чувствайки как устните й целуват ръката му отново и отново. Пръстите му отвръщаха на нейните, но това бе единственият му отговор.

Тя вдигна глава и разгледа улицата. В далечината светеше прозорец зад плетеница от голи клони. Малките къщи бяха скупчени в мрака, край тесните тротоари растяха дървета.

Тя се наведе, за да вдигне шапката си, опряна с гола длан на стъпалата. Камъкът беше студен, изгладен, леден. Досегът с камъка я утеши. Остана така за миг с длан, притисната към камъка, за да почувства стъпалата, нищо, че по тях бяха минавали безчет крака, да ги почувства, както бе почувствала пожарогасителя.

— Роурк, къде живееш?

— В стая под наем.

— Каква е стаята?

— Най-обикновена.

— Какво има в нея? Какви са стените?

— Има тапети. Избелели са.

— А мебелите?

— Маса, столове, легло.

— Разкажи ми подробно.

— Има дрешник, скрин с чекмеджета, леглото е в ъгъла до прозореца, има голяма маса на другия край…

— До стената ли?

— Не, сложих я напряко в ъгъла, до прозореца — там работя. Има стол, кресло, лампа с абажур и статив за списания, който не използвам. Мисля, че няма друго.

— Няма ли килим? А завеси?

— Мисля, че има нещо на прозореца и някакъв килим. Подът е лакиран, от прекрасно старо дърво.

— Искам да мисля за стаята ти довечера… във влака.

Той седеше, загледан насреща. Каза му:

— Роурк, нека да остана с теб тази нощ.

— Не.

Тя проследи погледа му към машините в изкопа. След малко попита:

— Как получи поръчката за магазина?

— Собственикът видял моите сгради в Ню Йорк и ги харесал.

От изкопа се показа мъж в работни дрехи, взря се в мрака към тях и извика:

— Ти ли си, шефе?

— Да — отвърна Роурк.

— Ще дойдеш ли за минутка?

Роурк пресече и тръгна към него. Тя не чуваше какво си говорят, чу само веселия отговор на Роурк: „Лесно е.“ После двамата слязоха по дъските в изкопа. Мъжът продължи да говори, сочеше и обясняваше. Роурк вдигна поглед към извисената стоманена конструкция. Светлината се разля върху лицето му и тя видя колко съсредоточен е неговият поглед. Не се усмихваше, но изражението му й вдъхна приятно усещане за компетентност, за ясен и действащ разум. Той се наведе, взе една дъска и извади молив от джоба си. Стъпи върху купчина летви и подпря дъската на коляното си. Бързо начерта нещо на дъската, обяснявайки на мъжа, който кимна доволно. Не чуваше думите им, но усети отношението на Роурк към мъжа, към всички други в изкопа. Беше необичайно усещане за преданост и разбирателство, но не в познатия смисъл на тези думи. Той свърши, подаде дъската на мъжа и двамата се разсмяха. След това той се върна и седна на стъпалата до нея.

— Роурк — каза тя, — искам да остана тук с теб през всички години, които ни предстоят.

Той я погледна внимателно и зачака.

— Искам да живея тук. — Гласът й прозвуча като напор върху язовирна стена. — Искам да живея като теб. Няма да се докосна до парите си, ще ги раздам, например на Стив Малъри, ако поискаш, или на някоя от организациите на Тухи, все ми е едно. Ще си вземем къща тук, някоя от тези къщи. Ще се грижа за твоя дом — не се смей, умея да готвя, ще ти пера дрехите, ще лъскам пода. А ти ще се откажеш от архитектурата.

Той не се смееше. Слушаше я с неотклонно внимание.

— Роурк, опитай се да разбереш, моля те, опитай се. Непоносимо ми е да гледам какво ти направиха, какво ще ти направят. Твърде прекрасно е онова, което си ти, твоето изкуство и отношението ти към него. Не можеш да продължиш дълго така. Няма да е задълго. Няма да ти позволят. Предстои ти катастрофа. Такъв ще е краят. Откажи се. Намери си някаква незначителна работа — като в кариерата. Ще живеем тук. Ще имаме малко и няма да даваме нищо от себе си. Ще живеем само заради себе си, в името на онова, което знаем.

Той се разсмя и в смеха му прозвуча странна нотка на уважение към нея, сякаш се опита да сдържи смеха си, но не успя.

— Доминик. — Начинът, по който произнесе името й, я изпълни с вълнение и й даде сили да изслуша следващите му думи: — Иска ми се да ти кажа, че съм се изкушил, поне за миг. Но не е така. — Добави: — Ако бях много жесток, щях да приема. Само за да проверя колко скоро ще ме замолиш отново да строя.

— Да… сигурно…

— Омъжи се за Уайнънд и бъди с него. Ще ти е по-добре в сравнение с това, което се опитваш да си наложиш сега.

— Имаш ли нещо против… да поседим тук още малко… да не говорим повече за това… само да си поговорим, все едно че всичко е наред… да сключим примирие за половин час в годините… Разкажи ми какво си правил във всеки един ден откакто си тук, разкажи ми всичко, което си спомняш…

Заговориха, сякаш терасата на изоставената къща бе самолет, увиснал в пространството, без гледка към земята и небето. Той не

поглеждаше към строежа.

След малко си погледна часовника и каза:

— След час има влак в западна посока. Да те изпратя ли до гарата?

— Искаш ли да вървим пеша?

— Добре.

Тя стана. Попита го:

— До… кога, Роурк?

Той насочи ръка към улиците.

— Докато престанеш да мразиш всичко това, докато престанеш да се страхуваш и свикнеш да не му обръщаш внимание.

Отидоха заедно до гарата. Тя се вслушваше в шума на стъпките им по пустите улици. Погледът и се плъзгаше по стените, край които минаваха, като лепкаво докосване. Почувства се добре на това място, хареса й този град и всичко в него.

Минаха край пуст парцел. Вятърът духна стар вестник в краката й и той залепна за нея плътно и настоятелно, като че ли нарочно, като натрапчива котешка ласка. Всичко в този град има право на близост с мен, помисли си тя. Наведе се, вдигна вестника и го сгъна, за да си го вземе.

— Какво правиш? — попита той.

— Нещо да чета във влака — отвърна глупаво.

Той дръпна вестника от ръцете й, смачка го и го захвърли в бурените. Тя замълча. Продължиха към гарата.

Над пустия перон светеше самотна електрическа крушка. Зачакаха. Той се загледа в релсите, където щеше да се появи влакът. Релсите задрънчаха и се затресоха, бялата топка на фара избликна в далечината и застана в небето, сякаш не приближаваше, а само се уголемяваше, нарастваше с бясна скорост. Той не помръдна, нито се обърна към нея. Устремният лъч хвърли сянката му на перона, завъртя я по дъските и я заличи. За миг тя видя издълженото очертание на тялото му в ослепителната светлина. Локомотивът профуча край тях и вагоните затракаха, забавяйки скоростта. Той гледаше движещите се прозорци. Тя не виждаше лицето му, само контура на скулите му.

Влакът спря и той се обърна към нея. Не си стиснаха ръце, не си казаха нищо. Стояха изправени един срещу друг, като военни след

команда „мирно“. Тя вдигна куфара си и се качи във влака. След минута влакът потегли.

VI

Чък: А защо не ондатра? Защо човекът си е въобразил, че е нещо повече от ондатрата? Животът тупти във всички полски и горски твари. Животът е песен за вечна печал. Безкрайна печал. Песен на песните. Ние не разбираме — но мигар някой го е грижа дали разбира? Само счетоводителите и педикюристите. И раздавачите. Ние само обичаме. Сладката Тайна на Любовта. Останалото е без значение. Дайте ми любов и пуснете всички философии през кюнеца в комина. Щом Мария приютила бездомната ондатра, сърцето й се разтворило и се изпълнило с живот и любов. Ондатрата е добър заместител на визона, но това не е най-важното. Най-важното е животът.

Джейк: (нахлува) Кажете, момчета, има ли някой пощенска марка с лика на Джордж Вашингтон?

Завеса.

Айк затвори ръкописа си и пое дълбоко въздух. Гласът му пресипна, след като чете на глас цели два часа. Прочете кулминацията на пиесата си на един дъх. Погледна към слушателите, усмихвайки се със самоирония, с дръзко вдигнати вежди, но с умоляващи очи.

Елсуърт Тухи седеше на пода. Потърка гръб в крака на един стол и се прозя. Гъс Уеб, излегнат по корем насред стаята, се обърна по гръб. Ланслът Клоуки, кореспондент в чужди страни, се пресегна, взе си чашата с уиски и я пресуши. Джулс Фауглър, новият театрален критик на „Банър“, остана неподвижен. Не бе помръднал в продължение на два часа. Домакинята Лоис Кук вдигна ръце, изви ги, протегна се и каза:

— Господи, Айк, ужасно е.

Ланслът Клоуки промърмори:

— Лоис, къде държиш джина, моето момиче? Не бъди толкова стисната. Не познавам по-лоша домакиня от теб.

Гъс Уеб каза:

— Не разбирам от литература. От нея няма никаква полза. Губене на време. Писателите трябва да бъдат ликвидирани.

Айк се разсмя пронизително.

— Гадно, а? — Размаха ръкописа. — Наистина супер гадно. За какво мислите, че съм го написал? Само ми кажете може ли някой да напише нещо по-кофти. Най-слабата пиеса под слънцето.

Не бяха на официална среща на Съвета на американските писатели. Събраха се неофициално. Айк бе помолил неколцина приятели да изслушат най-новата му творба. До двадесет и шестата си година бе написал единадесет пиеси, но нито една не беше поставена.

— По-добре се откажи от театъра, Айк — каза Ланслът Клоуки. — Писането е сериозна работа. Не е за всеки помияр, който иска да се пробва. — Първата книга на Ланслът Клоуки, в която разказваше преживелиците си в чужбина, беше бестселър десета седмица.

— Така ли, Ланс? — изрече Тухи бавно и любезно.

— Добре де — сопна се Клоуки, — добре. Дайте ми питие.

— Ужасно е — каза Лоис Кук, клатейки уморено глава. — Не може да е по-ужасно. Толкова ужасно, че е направо чудесно.

— Топки — каза Гъс Уеб. — Защо изобщо идвам тук?

Айк запрати ръкописа към камината. Той се удари в телената преграда и падна на пода с разтворени и смачкани тънки страници.

— След като Ибсен може да пише пиеси, защо да не мога и аз? Той е добър, мен не ме бива, но това не е достатъчна причина.

— Може би не в космическия смисъл — каза Ланслът Клоуки. — Но все пак теб не те бива.

— Излишно е да го повтаряш. Аз го казах преди теб.

— Тази пиеса е върховна — изрече нечий глас.

Гласът беше бавен, носов и отегчен. Прозвуча за първи път тази вечер и всички се обърнаха към Джулс Фауглър. Един карикатурист му бе направил шарж, който представляваше два увиснали кръга — голям и малък: големият беше коремът му, а малкият — долната му устна. Носеше прекрасно скроен костюм в цвят, който наричаше „merde d’oie“[1]. Никога не си сваляше ръкавиците и ходеше с бастун. Беше виден театрален критик.

Джулс Фауглър протегна бастуна си, закачи ръкописа с дръжката и го издърпа по пода до краката си. Не го вдигна, но повтори, гледайки надолу:

— Тази пиеса е върховна.

— Защо? — попита Ланслът Клоуки.

— Защото го казвам аз — отвърна Джулс Фауглър.

— Шегуваш ли се, Джулс? — попита Лоис Кук.

— Никога не се шегувам — каза Джулс Фауглър. — Просташко е да се шегуваш.

— Изпрати ми два билета за премиерата — подигра се Ланслът Клоуки.

— Осем и осемдесет за два билета за премиерата — каза Джулс Фауглър. — Ще бъде най-големият хит на сезона.

Джулс Фауглър се обърна и видя, че Тухи го гледа. Тухи се усмихваше, но усмивката му не беше лека или безгрижна; тя изразяваше одобрително отношение към нещо, което той наистина смяташе за много сериозно. Фауглър гледаше хората презрително, но когато погледът му се насочи към Тухи, в него за миг се появи разбиране.

— Защо не станеш член на Съвета на американските писатели, Джулс? — попита Тухи.

— Аз съм индивидуалист — каза Фауглър. — Не вярвам в никакви организации. Да не би да се налага?

— Не, ни най-малко — отвърна весело Тухи. — Не и на теб, Джулс. Нямам на какво да те науча.

— Харесва ми, Елсуърт, че никога не е необходимо да ти се обяснявам.

— По дяволите, тук няма нужда нищо да обясняваш. Ние сме шест сродни души.

— Пет — каза Фауглър. — Не харесвам Гъс Уеб.

— Защо? — попита Гъс, без да се обижда.

— Защото не си мие ушите — отвърна Фауглър, сякаш въпросът беше зададен от трети човек.

— Това ли било — каза Гъс.

Айк се бе надигнал от стола, вторачен във Фауглър, и се чудеше дали да си поеме въздух.

— Харесвате ли пиесата ми, господин Фауглър? — успя да промълви.

— Не съм казал, че я харесвам — отвърна студено Фауглър. — Мисля, че смърди. Затова е върховна.

— О — каза Айк. Разсмя се и си отдъхна. Погледът му премина по лицата в стаята, изпълнен с лукаво тържество.

— Да — каза Фауглър, — моят подход на критик е същият като вашия подход на автор. Мотивите ни са еднакви.

— Ти си голяма работа, Джулс.

— Господин Фауглър, моля.

— Вие сте върхът, вие сте най-големият негодник на земята, господин Фауглър.

Фауглър обърна с върха на бастуна страниците на ръкопис в краката си.

— Не те бива да пишеш на машина, Айк.

— По дяволите, да не съм машинописка. Аз съм творец.

— След премиерата ще можеш да си вземеш секретарка. Ще се чувствам длъжен да хваля пиесата — най-малкото за да предотвратя бъдещи безчинства с пишещата машина, като това тук. Пишещата машина е чудесен инструмент и не бива да бъде оскверняване.

— Добре де, Джулс — каза Ланслът Клоуки, — ти си остроумен, много знаеш, много си умен и те бива да се измъкваш… но защо искаш да похвалиш този боклук?

— Защото е точно както го нарече ти — боклук.

— Няма логика, Ланс — каза Айк. — Не е логично от космическа гледна точка. Някой написва добра пиеса и тя бива хвалена, но това е нищо. Всеки може да го направи. Всеки, който има талант — а талантът е въпрос на жлези. Съвсем друго е някой да напише калпав текст и той да бъде хвален — опитай да го направиш.

— Правил го е — каза Тухи.

— Въпрос на лично мнение — каза Ланслът Клоуки. Вдигна празната си чаша и засмука последното късче лед.

— Айк е много по-наясно от теб, Ланс — каза Джулс Фауглър. — Току-що с малката си реч доказа, че е истински мислител. Между другото речта беше далеч по-добра от пиесата му.

— Това ще е тема на следващата ми пиеса — каза Айк.

— Айк изказа своите аргументи — продължи Фауглър. — И аз моите. А също и ти, Ланс. Помисли върху моя случай, ако искаш. Какво постига критикът, като похвали добра пиеса? Абсолютно нищо. В този случай критикът се свежда до изтъкнат куриер между автора и публиката. Какво печеля аз от такова нещо? Дошло ми е до гуша. Имам право да впечатля хората със собствената си личност. Иначе ще съм неудовлетворен — а аз не вярвам в неудовлетворението. Но ако един критик е способен да наложи съвършено бездарна пиеса — ах, нали ти е ясна разликата! Затова аз ще превърна в хит… как се казваше пиесата ти, Айк?

— Не те засяга, задник такъв — каза Айк.

— Моля?

— Това е заглавието на пиесата.

— А, ясно. Затова аз ще направя хит от „Не те засяга, задник такъв“.

Лоис Кук се изсмя високо.

— Всички вие вдигате твърде много шум — каза Гъс Уеб, изтегнат на земята, с ръце кръстосани под главата си.

— А сега нека да поразсъждаваме за твоя случай, Ланс — продължи Фауглър. — Какво удовлетворение търси кореспондентът, отразяващ световните събития? Хората четат за какви ли не международни кризи и ти ще си доволен, ако изобщо забележат името ти. Но ти си не по-лош от който и да е генерал, адмирал или посланик. Имаш право да станеш известен. Затова ти постъпи мъдро. Изписа цяла книга, пълна с глупости — да, с глупости, — но морално оправдана. Умно я написа. Използва световните катастрофи като декор, на който да откроиш противната си незначителна личност. Ланслът Клоуки се напил на международна конференция. Ланслът Клоуки преспал с разни хубавици по време на нашествие. Ланслът Клоуки хванал дизентерия в гладуваща страна. Защо не, Ланс? Пробута книгата, нали? С помощта на Елсуърт, разбира се!

— На читателите им харесват човешките истории — каза Ланслът Клоуки, гледайки гневно в чашата си.

— Стига глупости, Ланс! — кресна Лоис Кук. — Какво си въобразяваш? Много добре знаеш, че се прочу не благодарение на човешките истории, а на Елсуърт Тухи.

— Много добре помня колко съм задължен на Елсуърт — каза мрачно Клоуки. — Елсуърт е най-добрият ми приятел. Но ефектът нямаше да е същият, ако книгата беше калпава.

Осем месеца по-рано Лансът Клоуки стоеше с ръкопис в ръка пред Елсуърт Тухи, точно както в този миг Айк стоеше пред Фауглър. Не повярва, когато Тухи каза, че книгата ще оглави списъка на бестселърите. Но след продадените двеста хиляди екземпляра Клоуки окончателно се отказа да разпознава истината под каквато и да е форма.

— Той постигна същото и с „Храбрият Жлъчен Камък“ — каза кротко Лоис Кук, — макар че подобна гадост не е отпечатвана на хартия. Беше ми съвсем ясно. Но той успя.

— И едва не загубих работата си — каза равнодушно Тухи.

— Какво правиш с алкохола, Лоис? — подхвърли Клоуки. — Пестиш го, за да се къпеш с него ли?

— Добре де, пиянде такова — каза Лоис Кук и лениво се изправи.

Затътри се из стаята, вдигна от пода нечия недопита чаша, пресуши я, излезе и се върна с няколко различни бутилки скъп алкохол. Клоуки и Айк побързаха да си налеят.

— Мисля, че си несправедлива към Ланс, Лоис — каза Тухи. — Защо да не напише автобиография?

— Защото животът му не заслужава да се изживее, камо ли да се опише.

— Точно затова се превърна в бестселър.

— На мен ли го казваш?

— Искам да разкажа на някого.

Наоколо имаше удобни столове, но Тухи предпочете да остане на пода. Излегна се по корем, подпря се на лакти и се залюля доволно от лакът на лакът, разтворил широко крака върху килима. Харесваше му да се държи непринудено.

— Искам да разкажа на някого. Следващия месец ще представя автобиографията на зъболекар в малък град. Зъболекарят е забележителен с това, че в живота му няма нито един забележителен ден, а в книгата — нито едно забележително изречение. Ще ти хареса, Лоис. Съвършено скучен човек разголва душата си под формата на откровение.

— Незначителните хора — каза нежно Айк. — Обичам незначителните хора. Трябва да обичаме незначителните хора на този свят.

— Задръж тия приказки за следващата си пиеса — каза Тухи.

— Няма как — каза Айк. — Написал съм ги в тази.

— Каква е основната идея, Елсуърт? — кресна Клоуки.

— Съвсем проста, Ланс. Когато някой е пълно нищожество, не върши нищо друго, освен да яде, да спи и да бъбри със съседите, и когато този факт се превърне в източник на гордост, в история, достойна да бъде разгласена пред света и проучвана старателно от милиони читатели, фактът, че някой е построил катедрала, става недостоен за описване и за разгласяване. Въпрос на гледна точка и относителност. Допустимото разстояние между всеки две крайности е ограничено. Мравката не е в състояние да осмисли гръмотевицата.

— Приказките ти са като на упадъчен буржоа, Елсуърт — каза Гъс Уеб.

— По-кротко, сладур — отвърна невъзмутимо Тухи.

— Всичко е чудесно — каза Лоис Кук, — освен че си прекалено добър, Елсуърт. Заради теб ще остана без работа. Ако искам да не ме забравят, много скоро ще се наложи да напиша нещо качествено.

— Няма да стане този век, Лоис — каза Тухи. — Може би няма да стане и следващия. По-късно е, отколкото си мислиш.

— Но вие не казахте… — възкликна тревожно Айк.

— Какво не казах?

— Не казахте кой ще постави пиесата ми!

— Нямай грижа — каза Джулс Фауглър.

— Забравих да ти благодаря, Елсуърт — каза тържествено Айк. — Ето, сега ти благодаря. Сред толкова много калпави пиеси ти избра моята. Заедно с господин Фауглър.

— Твоята некадърност върши работа, Айк.

— И това е нещо.

— Голяма работа е.

— Каква… точно?

— Много говориш, Елсуърт — каза Гъс Уеб. — Опиняваш се от собствените си думи.

— Скрий се, сладък. Харесва ми да говоря. Айк? Ами например, да предположим, че не харесвам Ибсен…

— Ибсен е добър — каза Айк.

— Със сигурност е добър, но да предположим, че не го харесвам. Да предположим, че искам да накарам хората да не гледат неговите пиеси. Нищо няма да постигна, ако им кажа да не гледат Ибсен. Но ако ги убедя, че ти си велик колкото Ибсен, съвсем скоро те не ще са в състояние да направят разлика.

— Господи, можеш ли да направиш такова нещо?

— Това е само пример, Айк.

— Колко би било хубаво!

— Да. Би било чудесно. И тогава ще е все едно какво гледат. Тогава всичко ще е все едно — и писателите, и онези, за които пишат.

— Защо, Елсуърт?

— Виж, Айк, в театъра няма място и за теб, и за Ибсен. Ясно ти е, нали?

— В известен смисъл, да.

— Но ти искаш да осигуря място и за теб, нали?

— Цялата тази безполезна дискусия вече се е водила неведнъж и то много по-добре — каза Гъс Уеб. — Накратко. Аз вярвам във функционалната икономия.

— Къде се е водила, Гъс? — попита Лоис Кук.

— Който не е имал нищо, ще има всичко, сестро.

— Гъс е безцеремонен, но задълбочен — каза Айк. — Харесва ми.

— Върви по дяволите — каза Гъс.

Влезе икономът на Лоис Кук — представителен възрастен мъж във вечерно облекло — и съобщи, че е дошъл Питър Кийтинг.

— Пит ли? — весело възкликна Лоис Кук. — Ами разбира се, вкарай го вътре, вкарай го веднага вътре.

Кийтинг влезе и замръзна от изненада, като видя събралите се хора.

— О… здравейте, всички — каза мрачно. — Не знаех, че си с компания, Лоис.

— Каква ти компания. Влизай, Пит, сядай, налей си питие, нали познаваш всички.

— Здравей, Елсуърт — каза Кийтинг и потърси с очи подкрепа от Тухи.

Тухи му махна, скочи и се настани в едно кресло, кръстосвайки грациозно крака. Всички присъстващи автоматично си наложиха самоконтрол: седнаха по-изправено, събраха колене, стегнаха устни. Само Гъс Уеб не помръдна.

Невъзмутим и елегантен, Кийтинг внесе в застоялия въздух свежестта на човек, дошъл от разходка по студените улици. Той обаче беше пребледнял и се движеше бавно и изморено.

— Съжалявам, ако се натрапвам, Лоис — каза той. — Нямам какво да правя и се чувствам толкова самотен, че реших да се отбия. — Смотолеви думата „самотен“, изричайки я с умоляваща усмивка. — Писна ми от Нийл Дюмон и другите. Иска ми се по-приятна компания… нещо като духовна храна.

— Аз съм гений — каза Айк. — Ще поставят моя пиеса на Бродуей. Като Ибсен съм. Елсуърт го каза.

— Айк току-що ни прочете новата си пиеса — каза Тухи. — Великолепна творба.

— Ще ти хареса, Питър — каза Ланслът Клоуки. — Наистина е чудесна.

— Шедьовър — каза Джулс Фауглър. — Надявам се, че ще се окажеш достоен за нея, Питър. Тя е от пиесите, които зависят от приноса на зрителите в театъра. Ако си бездушен, ако имаш ограничено мислене и въображение, пиесата не е за теб. Но ако си истинско човешко същество с голямо, голямо сърце, изпълнено със смях, запазило непокътната детската способност за неподправена емоция — ще преживееш нещо незабравимо.

— Ако не станете като децата, не ще влезете в царството небесно — каза Елсуърт Тухи.

— Благодаря, Елсуърт — каза Джулс Фауглър. — Това ще бъде заглавието на рецензията ми.

Кийтинг гледаше Айк и другите с жаден поглед. Всички изглеждаха далечни и чисти. Превъзхождаха го със знанията си, но лицата им изразяваха усмихната топлота, добронамереност и готовност да го приобщят към извисеността си.

Кийтинг поглъщаше тази извисеност, тази духовна храна, към която се бе устремил, идвайки на това място и усети как се извисява чрез тях. Те се почувстваха истински значими чрез него. В стаята

възникна електрическа верига, която се затвори. Всички го осъзнаха, освен Питър Кийтинг.

Елсуърт Тухи прегърна каузата на модерната архитектура.

През последните десет години повечето нови жилищни сгради продължаваха да се строят като точни копия на историческите модели, но възгледите на Хенри Камерън се наложиха в строителството на бизнес сгради: фабрики, офиси, небостъргачи. Бледа и непълна, тази победа беше неохотен компромис, при който отпадаха колони и корнизи, допускаха се голи стени, търсеше се оправдание за случайно постигнати сполучливи форми, но накрая все пак се появяваше по някоя опростена гръцка волута. Мнозина заимстваха формите на Камерън, но малцина разбираха мисленето му. Единственият елемент от това мислене, на който не устояваше никой собственик на нова сграда, беше спестяването на пари. В това отношение той се наложи изцяло.

В европейските страни, най-вече в Германия, отдавна назряваше нова школа в строителството: четири стени, покрити с плосък покрив, с много малко отвори. Наричаше се нова архитектура. Освобождаването от тираничните правила, за което се бореше Камерън, свободата, която налага на строителя творец нова огромна отговорност, бе принизена до отказ от всякакво усилие, дори от познаване на историческите стилове. Така възникна нов набор от непоклатими правила — дисциплина на умишлена некомпетентност, творческа немощ, издигната в система, демонстративна посредственост.

„Сградата сама създава красотата си, а украсата й е част от правилата на темата и структурата й“, казваше Камерън. „Сградата няма нужда от красота, украса и тема“, казваха новите архитекти. Беше лесно за казване. Камерън и още неколцина други проправиха пътя и го настлаха с цената на живота си. Други мъже, много повече на брой, които умееха единствено да имитират Партенона, усетиха опасността и откриха нов път към сигурността: да тръгнат по пътя на Камерън, но той да ги отведе към нов Партенон — по-лесен, Партенон във формата на сандък от стъкло и бетон. Палмата се бе издигнала към светлината,

но плесента плъзна, за да се храни с нея, деформира я и я покри, за да я дръпне обратно в общата джунгла.

Джунглата си каза думата.

В „Един тих глас“, с подзаглавие „Плувам по течението“, Елсуърт Тухи написа:

> Дълго време не се решавахме да признаем мощното явление, известно като Модерна архитектура. Подобна предпазливост е характерна за всеки, който носи отговорността да направлява вкусовете на обществото. Често се случва отделни отклонения да се възприемат погрешно като движение с широка подкрепа. Човек трябва да внимава да не им придава значение, което те не заслужават. Но Модерната архитектура издържа изпитанието на времето, тя отвърна на едно очакване на масите и ние сме щастливи да я приветстваме.
>
> Тук е мястото да изкажем признателност към пионерите на това движение, един от които е покойният Хенри Камерън. Някои от неговите творби са предвестници на новото великолепие. Но като всички пионери и той не успя да скъса с предразсъдъците, наследени от миналото, със сантименталността на средната класа, от която произхожда. Не устоя на суеверието на красотата и украсата, но украса според неговите представи и следователно много по-посредствена от установените исторически форми.
>
> Нужна бе силата на широко колективно движение, която да изведе Модерната архитектура до нейната истинска и пълноценна форма. Сега вече тя се налага в целия свят, но не като хаотични индивидуални приумици, а като последователна, организирана дисциплина със сурови изисквания към твореца. Едно от тези изисквания е да се подчини на колективната същност на своето изкуство.
>
> Принципите на тази нова архитектура са формулирани във внушителния процес на масовото творчество. Те са строги като правилата на класицизма.

Изискват простота без труфила, подобна на честността на обикновения непретенциозен човек. Така, както отминаващата епоха на международните банкери налагаше всяка сграда да има пищен корниз, сега новата епоха повелява всяка сграда да е с плосък покрив. Също както имперската епоха изисквала всяка къща да има ъглови прозорци — символ на слънчевата светлина, която огрява всички.

Във формите на новата архитектура ценителят ще види красноречив социален смисъл. При старата система на експлоатация най-полезните елементи в обществото — хората на труда — не можеха да осъзнаят своето значение, техните практически функции бяха прикривани и замаскирани. Господарят нареждаше на слугите си да се обличат в ливреи със златни обшивки. Това намираше отражение и в архитектурата от този период; функционалните елементи на сградата — врати, прозорци, стълбища — бяха скрити под куп излишни украси. Но в модерната сграда точно тези полезни елементи — символите на тежкия труд — излизат наяве. Дали това не е гласът на един нов свят, в който работникът ще бъде господар?

Като най-добър пример за Модерната архитектура в Америка предлагаме на вашето внимание новия завод на компанията „Басет Бръш“, който скоро ще бъде завършен. Малката сграда въплъщава със скромните си размери цялата строга простота на новата дисциплина и е убедителен пример за Великолепието на Малките неща. Проектирана е от Огъстъс Уеб, млад архитект с голямо бъдеще.

Срещайки Тухи няколко дни по-късно, Питър Кийтинг смутено попита:

— Кажи ми, Елсуърт, така ли мислиш наистина?

— За какво?

— За модерната архитектура.

— Разбира се, че така мисля. Хареса ли ти малката ми статия?

— Мисля, че е чудесна. Много убедителна. Но кажи ми, Елсуърт, защо… защо избра Гъс Уеб? Та нали и аз проектирах няколко модернистични сгради през последните години. „Палмър Билдинг“ е доста изчистена, „Моури Билдинг“ е почти само покрив и прозорци, складът на Шелдън е…

— Питър, не бъди егоист. Направих доста неща за теб, нали? Нека да подкрепя и някой друг.

На един официален обяд Кийтинг бе поканен да произнесе слово за архитектурата:

— Премисляйки кариерата си, стигам до извода, че съм се придържал към един солиден принцип: че постоянната промяна е житейска необходимост. Тъй като сградите са неделима част от живота, следва, че архитектурата трябва да се променя постоянно. Никога не съм имал архитектурни предразсъдъци. Опитвал съм се да се вслушвам във всички гласове на нашето време. Фанатиците, които тръбят, че всички сгради трябва да са модернистични, са не по-малко тесногръди от консерваторите, които настояват да използваме само историческите стилове. Не се оправдавам за сградите, които съм проектирал, следвайки класическата традиция. Те са съобразени с нуждите на своята епоха. Не се оправдавам и за сградите, които съм проектирал в модерен стил. Те са предвестник на по-добро бъдеще. Моето мнение е, че придържането към този принцип носи удовлетворението и щастието да си архитект.

Новината, че Питър Кийтинг е избран да проектира „Стоунридж“, предизвика положителен отзвук в обществото и множество ласкателни отзиви и завист в професионалните среди. Той се опита да се отдаде на познатото удоволствие от славата. Напразно. Изпита само някакво бледо подобие на задоволство.

Проектът за „Стоунридж“ му се стори непосилен. Вече не го смущаваха обстоятелствата, при които му бе възложен. Те също избледняха и олекнаха в мислите му, прие ги с примирение и почти ги забрави. Нямаше сили да се заеме с проектирането на многобройните къщи в „Стоунридж“. Чувстваше се много изморен. Събуждаше се изморен и цял ден мислеше кога ще може отново да си легне.

Прехвърли „Стоунридж“ на Нийл Дюмон и Бенет.

— Действайте — каза изморено, — направете го както намерите за добре.

— В какъв стил, Пит? — попита Дюмон.

— Изберете някакъв стил, който да се хареса на собствениците на фамилни къщи. Смекчете го заради коментарите в пресата. Включете и исторически, и модерни елементи. Както решите. Все ми е едно.

Дюмон и Бенет се хванаха на работа. Кийтинг промени леко някои покриви, пречерта някои прозорци. Офисът на Уайнънд одобри предварителния проект. Кийтинг не разбра дали Уайнънд го е одобрил лично. Повече не се видяха с Уайнънд.

Месец след заминаването на Доминик Гай Франкън обяви, че се пенсионира. Кийтинг го бе уведомил за развода, без никакви обяснения. Франкън прие новината спокойно и каза:

— Знаех, че ще стане така. Всичко е наред, Питър. Вероятно никой от двама ви не е виновен.

Не си казаха нищо повече. Когато съобщи, че се пенсионира, Франкън напомни:

— Мина много време, откакто ти казах, че ще настъпи този миг. Изморен съм. Желая ти успех, Питър.

Кийтинг се почувства потиснат от мисълта, че ще трябва да поеме сам цялото бреме на фирмата, че на вратата ще бъде изписано само неговото име. Имаше нужда от съдружник. Избра Нийл Дюмон. Нийл беше изискан и елегантен, като Лусиъс Хайер. Фирмата бе преименувана на Питър Кийтинг & Корнилиъс Дюмон. Група приятели отпразнуваха събитието с пиянско тържество, на което Кийтинг не отиде. Обеща, че ще отиде, но забрави. Усамоти се за уикенда в снежен курорт и си спомни за празненството едва сутринта на следващия ден, вървейки сам по заледения селски път.

„Стоунридж“ беше последният договор, който подписа фирмата „Франкън&Кийтинг“.

---

[1] Гъше лайно (фр.). — Бел.прев. ↑

VII

Доминик слезе от влака в Ню Йорк. Уайнънд я чакаше на гарата. Нито му беше писала, нито се бяха чували през седмиците, които прекара в Рино. Не бе уведомила никого, че се връща. Но щом го зърна на перона, изправен, спокоен и решителен, разбра, че е поддържал връзка с адвокатите й, че е следил всяка стъпка от бракоразводното дело, узнал е на коя дата се е произнесъл съдът, знаел е часа, в който се е качила във влака и номера на купето.

Видя я, но не тръгна към нея. Тръгна към него тя, защото почувства, че иска да я погледа как върви, дори само докато измине краткото разстояние, което ги разделя. Не се усмихна, но лицето й излъчваше прекрасно спокойствие, неусетно преминаващо в усмивка.

— Здравей, Гейл.

— Здравей, Доминик.

Откак се бяха разделили, той не присъстваше в мислите й като ясен и реален образ. Но щом го видя, изпита усещането, че се връща при човек, когото познава и от когото се нуждае.

— Дай ми бележките за багажа, ще имам грижата да го приберат. Колата ми е отвън.

Тя му даде бележките и той ги сложи в джоба си. И двамата знаеха, че трябва да се обърнат и да тръгнат по перона към изхода. Но предварително взетите решения рухнаха в един и същи миг. Не се обърнаха, а останаха загледани един в друг.

Той първи направи опит да поправи грешката. Усмихна се.

— Ако имах право да го кажа, щях да кажа, че не бих издържал да чакам, ако знаех, че ще изглеждаш така. Но тъй като нямам това право, няма да го казвам.

Тя се засмя.

— Добре, Гейл. Това също е форма на неискреност — да се правим на непринудени. Но така нещата не стават по-малко важни, а напротив, нали? Нека да си кажем онова, което ни се иска.

— Обичам те — каза той с равен глас, сякаш с тези думи изразяваше болка, сякаш не говореше на нея.

— Радвам се, че се връщам при теб, Гейл. Не знаех, че ще изпитам радост, но е така.

— Какво точно е усещането ти за радост, Доминик?

— Не знам. Може би се заразих от теб. Усещане за нещо завършено, като постигнат мир.

В същия миг си дадоха сметка, че говорят сред множеството на перона, че наоколо се суетят хора, бутащи колички с багаж.

Излязоха на улицата и тръгнаха към колата. Тя не попита къде отиват. Беше й все едно. Седна мълчаливо до него. Обзе я раздвоение, в което преобладаваше желанието да не оказва съпротива, примесено с частица колебание. Искаше й се той да я понесе на ръце, защото му се доверяваше, макар че в доверието й нямаше радост. След малко забеляза, че ръката й е в неговата ръка, че пръстите й в ръкавицата са притиснати към неговите, а голата й китка се допира в кожата му. Не усети кога е хванал ръката й — беше толкова естествено, точно както й се искаше от мига, в който го видя. Но тя не допускаше, че й се иска.

— Къде отиваме, Гейл?

— Да вземем удостоверението. После отиваме при съдията. Да се оженим.

Тя бавно се изправи и обърна лице към него. Не си дръпна ръката, но пръстите й се втвърдиха, все едно че му ги отне.

— Не — каза тя.

Усмихна се, задържайки усмивката на лицето си твърде дълго, съзнателно и прецизно. Той я погледна спокойно.

— Искам голяма сватба, Гейл. В най-луксозния хотел в града. Искам напечатани покани, гости, много гости, знаменитости, цветя, фотографски светкавици и кинокамери. Сватба, каквато всички очакват от Гейл Уайнънд.

Той пусна ръката й леко, без укор. За миг се замисли, сякаш решаваше лесна аритметична задача.

— Добре. Ще ни трябва около седмица. Можеше да стане тази вечер, но ако ще изпращаме покани, гостите трябва да са уведомени поне седмица по-рано. Да спазим правилата, ако искаш сватба като за Гейл Уайнънд. Сега ще те настаня в хотел за една седмица. Не го предвиждах, затова не съм направил резервация. Къде да те заведа?

— В твоя апартамент.

— Не.

— Тогава в хотел „Нордланд“.

Той се наведе и каза на шофьора:

— „Нордланд“, Джон.

Във фоайето на хотела й каза:

— Ще те чакам след седмица, във вторник, в „Нойс Белмонт“, в четири следобед. Поканите ще са от името на баща ти. Кажи му, че ще му се обадя. Ще се погрижа за всичко друго.

Поклони й се, както обикновено. Спокойствието му се отличаваше с особено съчетание на два елемента: зрял самоконтрол на мъж, толкова уверен в самообладанието си, че поведението му изглежда небрежно, и почти детски начин да приема нещата каквито са, неподлежащи на никаква промяна.

Седмицата измина, без да се видят. Тя установи, че чака с нетърпение.

Видяха се отново, изправени пред съдията, който произнасяше думите на брачната церемония в присъствието на шестстотин души, смълчани в ослепително осветената бална зала на хотел „Нойс Белмонт“.

Тържеството беше организирано толкова стриктно според желанието й, че се превърна в карикатура на самото себе си — не беше елитна светска сватба, а безлична проява на разточителство и изтънчена вулгарност. Той разбра много добре нейното желание и педантично го изпълни. Не си позволи нищо прекалено, не допусна никаква крайност, но придаде на тържеството онази естетика, която би избрал издателят Гейл Уайнънд, ако реши да вдигне голяма сватба. С тази разлика, че Гейл Уайнънд не искаше голяма сватба.

Наложи си да бъде в хармония с тържеството, сякаш е част от сделката и спазва същия стил. Влезе в залата и тя забеляза, че гледа множеството гости, като че ли без да си дава сметка, че атмосферата подхожда на премиера в „Гранд Опера“ или на кралско благотворително събитие, а не на върховия момент в неговия живот. Имаше безупречен вид, безкрайно изискан.

И тогава тя се изправи до него. Множеството стихна, настъпи тежко мълчание и всички погледи жадно се впиха в тях. Застанаха пред съдията. Тя носеше дълга черна рокля, на китката й бе вързан с черна панделка подареният от него букет жасмин. Вдигна към съдията

лицето си, обрамчено с черна дантелена шапка. Той говореше бавно и думите му увисваха във въздуха, една след друга.

Тя хвърли поглед към Уайнънд. Не гледаше нито нея, нито съдията. Беше сам в залата, овладял мига, блясъка и вулгарността, за да ги превърне в свой безмълвен връх. Не бе пожелал религиозна церемония, защото за него тя нямаше стойност. Още по-малко би могъл да зачита някакъв чиновник, който декламира заучени думи, но въпреки това въздигна ритуала в истински религиозен акт. Тя си помисли, че ако се жени за Роурк в подобна обстановка, и Роурк би се държал по същия начин.

Последва гигантски прием, но Уайнънд остана чужд на суетата. Позираха заедно пред батареята журналистически фотоапарати. Той изпълни най-любезно всички желания на репортерите — по-шумна група сред множеството гости. Двамата приемаха поздравления и стискаха ръцете, минаващи край тях като на конвейер в продължение на часове. Той сякаш нямаше нищо общо с бляскавото осветление, букетите лилиуми, звуците на струнния оркестър, реката от хора, която се лееше и разливаше в делта при шампанското; сякаш нямаше нищо общо с гостите, дошли от скука, завист и омраза, отзовали се неохотно на поканата с опасното му име, жадни за скандали. Имаше вид на мъж, който не знае, че тези хора приемат публичното му принасяне в жертва за свое законно право, че смятат присъствието си за задължителен печат на посвещението, че от всички стотици хора в залата той и младоженката са единствените, които смятат спектакъла за отблъскващ.

Тя го наблюдаваше внимателно. Искаше й се да види, че той се наслаждава на представлението, дори само за миг. Нека се примири и стане част от тях, поне за малко, нека самият той да изрази същността на „Ню Йорк Банър“. Не видя нищо подобно. Стори й се, че от време на време по лицето му преминава сянка от болка, но дори и тя не го завладяваше изцяло. И тогава си спомни за единствения друг мъж, когото познаваше и който й бе говорил за страдание, обзело го само донякъде.

Отминаха последните поздравления и те бяха свободни да си тръгнат. Но той не показа с нищо, че иска да си тръгнат. Тя разбра, че чака нейното решение. Отдели се от него и тръгна към потоците от

гости. Усмихваше се, кланяше се и изслушваше празните им приказки с чаша шампанско в ръка.

Зърна баща си в множеството. Изглеждаше горд и замислен, но като че ли объркан. Приел бе спокойно новината за женитбата й: „Искам да си щастлива, Доминик. Толкова искам да си щастлива. Надявам се, че той е подходящият мъж за теб.“ Но тонът му казваше, че не е сигурен в това.

Зърна в множеството Елсуърт Тухи, който забеляза, че тя го гледа и бързо се обърна. Идеше й да прихне, но в момента неловкостта на Елсуърт Тухи не беше достойна за смеха й.

Алва Скарет си проби път към нея. Опита се неуспешно да си придаде подходящо изражение, но лицето му беше обидено и сърдито. Набързо смотолеви пожелания за щастие, а след това каза отчетливо и с нескрит гняв:

— Но защо, Доминик? Защо?

Тя реши, че Алва Скарет не би си позволил грубостта да зададе въпрос, означаващ точно това. Попита студено:

— За какво говориш, Алва?

— За забраната, разбира се.

— Каква забрана?

— Много добре знаеш каква забрана. Питам те сега, нали виждаш, че тук има репортери от всеки вестник в града, от всички до един проклети вестници, включително най-противните таблоиди, както и агенциите… всички, освен „Банър“! Всички, без вестниците на Уайнънд! Какво ще кажа на хората? Как да обясня? Така ли се постъпва с бивш колега от занаята?

— Повтори пак, Алва.

— Да не би да не знаеш, че Гейл не допусна нито един от нашите хора да дойде тук? Че утре няма да имаме никакви репортажи, нито дори дописка, нито снимка, само два реда на осемнадесета страница?

— Не — каза тя, — не знаех.

Изненада го рязкото движение, с което тя се отдалечи от него и подаде чашата шампанско на първия срещнат, когото сбърка със сервитьор. Проби си път през тълпата към Уайнънд.

— Да си тръгваме, Гейл.

— Добре, скъпа.

Застана невярваща насред хола в неговия апартамент, опитвайки се да свикне с мисълта, че сега това е нейният дом, че е подходящият за нея дом.

Той я наблюдаваше. Не прояви желание да заговори или да я докосне, само я наблюдаваше в своя дом, където я доведе, издигайки я високо над града. Моментът беше толкова важен, че не биваше да го споделя дори и с нея.

Тя бавно прекоси стаята, свали шапката си и се облегна на ръба на една маса. Зачуди се защо обичайното й желание да говори малко и да се затваря рухваше пред него, защо усещаше необходимост да бъде ясна и откровена, каквато не можеше да бъде с никой друг.

— В крайна сметка стана онова, което искаше, Гейл. Ожени се така, както искаше да се ожениш.

— Да, струва ми се, че е така.

— Напразно се опитах да те изтезавам.

— Всъщност да. Но не ми беше особено трудно.

— Наистина ли?

— Не. След като ти поиска да е така, за мен беше само въпрос да си изпълня обещанието.

— Но на теб ти беше противно, Гейл.

— Крайно. И какво от това? Трудно ми беше в самото начало, когато ми го каза в колата. След това ми беше по-скоро приятно. — Говореше спокойно, отвръщайки на откровеността й с откровеност. Сигурна беше, че ще я остави да избира, ще прави същото, каквото прави тя, ще мълчи или ще признае всичко, което тя поиска.

— Защо?

— Не забеляза ли собствената си грешка — ако наистина е било грешка? Нямаше да се опиташ да ми причиниш болка, ако беше напълно безразлична към мен.

— Не. Не беше грешка.

— Умееш да губиш, Доминик.

— Мисля, че и с това си ме заразил, Гейл. И има нещо, за което искам да ти благодаря.

— За какво?

— Че си забранил вестниците на Уайнънд да пишат за нашата женитба.

Той я погледна и за миг в очите му се появи особена бдителност, после се усмихна.

— Не е в стила ти да ми благодариш за такова нещо.

— Не е в твоя стил да го правиш.

— Трябваше да го направя. Но реших, че ще се ядосаш.

— Би трябвало, но не се ядосах. Не съм ядосана. Благодаря ти.

— Може ли човек да изпита благодарност за благодарността? Малко трудно е да го изразя, но така го чувствам, Доминик.

Тя погледна меката светлина по стените наоколо. Осветлението беше част от стаята, с него стените придобиваха нещо повече от материя и цвят. Хрумна й, че зад тези стени има други стаи, които не бе виждала, но вече бяха нейни. И си даде сметка, че иска да са нейни.

— Гейл, не те попитах какво ще правим сега. Ще заминем ли? Ще имаме ли меден месец? Странно, дори не съм си задала този въпрос. Мислих за сватбата и нищо повече. Сякаш нещата свършиха дотам, а оттам нататък ти пое всичко. И това не е в моя стил.

— Но този път не е добре за мен. Пасивността не е добър знак, особено от твоя страна.

— Може и да е… ако така ми е добре.

— Може би. Но няма да е задълго. Не, няма да заминаваме никъде. Освен ако искаш да заминем.

— Не.

— Тогава оставаме тук. Още един специален начин да направим изключение. Характерното за теб и мен поведение. Заминаването винаги е било бягство и за двама ни. Този път не бягаме.

— Да, Гейл.

Прегърна я и я целуна. Ръката й остана свита, притисната между неговото и нейното тяло, с длан на рамото. Усещаше на бузата си вехнещия жасминов букет, излъчващ изящно пролетно ухание.

Влезе в спалнята му и установи, че няма нищо общо със спалнята от снимките в безбройните списания. Стъклената клетка беше разрушена. На нейно място беше построена стая без прозорци, с осветление и климатик. Отвън не проникваше нито светлина, нито въздух.

Легна в леглото му и притисна длани към студените гладки чаршафи от двете си страни, така че ръцете й да не помръдват и да не го докосват. Но скованото й безразличие не предизвика в него безсилен

гняв. Той разбра и се засмя. Произнесе дрезгаво, развеселено и безцеремонно:

— Това не ще ти помогне, Доминик.

Тя си даде сметка, че подобна бариера между тях не може да издържи, че тя няма сили да я удържи. Усети как тялото й му отвръща, отвръща му с копнеж, съгласие и наслада. Разбра, че не е въпрос на желание, дори не на сексуален акт, че мъжът е силата на живота и жената може да отвърне единствено на тази сила. Разбра, че този мъж има воля за живот и първична сила, че този акт е нейното най-чисто проявление, че тя отвръща не на акта или на мъжа, а на силата в него.

— Е? — попита Елсуърт Тухи. — Сега ясно ли ти е?

Опря се свойски на гърба на стола, на който седеше Скарет, загледан в препълнения с писма кош до бюрото.

— Хиляди — въздъхна Скарет, — хиляди, Елсуърт. Само да знаеш с какви имена го наричат. Защо отказа да отпечата репортаж за сватбата си? От какво се срамува? Какво има да крие? Защо не се ожени в черква, като всеки приличен мъж? Как можа да се ожени за разведена жена? Всички задават тези въпроси. Хиляди. А той дори отказва да погледне писмата. Гейл Уайнънд, човекът, когото наричаха сеизмограф на общественото мнение.

— Точно така — каза Тухи. — Такъв е.

— Ето един пример — Скарет взе едно писмо от бюрото и зачете на глас: — „Аз съм почтена жена, майка на пет деца, и със сигурност не искам да възпитавам децата си с вашия вестник. Четох го четиринадесет години, но сега, след като показахте, че сте мъж, който не спазва никакво приличие и се подиграва със свещената брачна институция, прелюбодействайки с паднала жена, съпруга на друг мъж, която се жени в черна рокля, каквато всъщност й се полага, аз повече няма да чета вашия вестник, защото вие не сте подходящ за децата ми и определено съм разочарована от вас. Искрено ваша госпожа Томас Паркър.“ Прочетох му го. Той само се изсмя.

— Аха — каза Тухи.

— Какво ли му е станало?

— Нищо, Алва. Проявява истинската си същност.

— Между другото, видя ли колко много вестници изровиха старите си снимки на голата статуя на Доминик в онзи проклет храм и ги отпечатаха заедно с репортажа за сватбата, за да покажат интереса на госпожа Уайнънд към изкуството, негодниците! Колко се радват да ударят по Гейл! На какво го направиха тия отрепки! Кой ли им е напомнил за това?

— Нямам представа.

— Разбира се, това е само буря в чаша вода. Ще се забрави след няколко седмици. Не мисля, че ще има кой знае какви поражения.

— Не и от този отделен случай.

— Да не би да предричаш нещо?

— Предричат го писмата, Алва. Но не самите писма, а фактът, че той не иска да ги чете.

— Да не ставаме мнителни. Гейл знае къде и кога да спре. Не прави от мухата слон… — Той погледна Тухи и гласът му се промени: — Господи, Елсуърт, прав си. Какво ще правим?

— Нищо, приятелю, нищо. Още известно време.

Тухи седна на ръба на бюрото на Скарет и с островърхата си обувка разбърка пликовете в коша. Те зашумоляха. Придобил бе приятния навик да се отбива в кабинета на Скарет по всяко време. Скарет разви зависимост от него.

— Кажи ми, Елсуърт — внезапно попита Скарет, — наистина ли си лоялен към „Банър“?

— Алва, не говори на диалект. Никой не е толкова старомоден.

— Не, точно това имам предвид… Е, знаеш какво искам да кажа.

— Изобщо не знам. Кой не е лоялен към хляба и маслото си?

— Да, така е… И все пак, Елсуърт, много държа на теб, но никога не съм сигурен кога говориш на моя език и кога — на твоя.

— Не затъвай в психологически усложнения. Съвсем ще се оплетеш. Какво ти се върти в главата?

— Защо продължаваш да пишеш за „Ню Фронтиърс“?

— За пари.

— Хайде, хайде, за теб са жълти стотинки.

— Та това е престижно списание. Защо да не пиша в него? Нямаш изключителни права над мен.

— Не и не ме интересува за кого пишеш. Но напоследък „Ню Фронтиърс“ публикува адски странни неща.

— За какво?

— За Гейл Уайнънд.

— Глупости, Алва!

— Не, драги, не са глупости. Може би не си забелязал, едва ли го четеш внимателно, но аз имам сигурен усет за такива неща. Знам кога става дума за писмено упражнение на самомнителен хлапак и кога дадено списание се отнася сериозно по някой въпрос.

— Изнервил си се, Алва, и преувеличаваш. „Ню Фронтиърс“ е либерално списание, което винаги е нападало Гейл Уайнънд. Всички го нападат. Никога не се е радвал на голяма популярност в бранша, нали? Но това не му вреди особено.

— Става дума за нещо различно. Не ми харесва, когато се прави системно, с конкретна цел, като множество тънки струйки, които прокапват от време на време, съвсем невинно, и бързо образуват поточе, което уж не е проблем, но после…

— Да не би да имаш мания за преследване, Алва?

— Не ми харесва. Преди го заяждаха за яхтите, жените и за някой и друг скандал около местните избори… но нищо не бе доказано — добави той бързо. — Не ми харесва обаче, когато използват новия интелигентски жаргон, който е на мода напоследък: Гейл Уайнънд е експлоататор, Гейл Уайнънд е капиталистически пират, Гейл Уайнънд е заразата на нашето време. Всичко това е боклук, Елсуърт, само че боклук, зареден с динамит.

— Това е модерният начин да се казват същите стари неща, нищо повече. Освен това не нося отговорност за политиката на списанието, само защото му продавам по някоя статия от време на време.

— Да, но… Аз чувам други неща.

— Какви неща чуваш?

— Чувам, че ти финансираш проклетото списание.

— Кой, аз ли? С какво?

— Е, не точно ти. Но чувам, че си навил младото пиянде Рони Пикъринг да им снесе сто хиляди, точно когато „Ню Фронтиърс“ е било на ръба на фалита.

— По дяволите, исках да спася Рони от скъпите публични домове. Хлапето пропадаше. Предложих му по-благородна цел в живота. И намерих за стоте хиляди долара по-добра инвестиция от бардамите, които така или иначе щяха да му ги измъкнат.

— Да, но може би си обвързал подаръка с някое дребно условие, може би си намекнал на редакторите да вземат Гейл на мушка или нещо от този сорт.

— „Ню Фронтиърс“ не е „Банър“, Алва. Списанието си има принципи. Никой не може да поставя условия на редакторите. Никой не им нарежда какво да правят.

— Каква игра играеш, Елсуърт? Кого заблуждаваш?

— Е, ако това ще те успокои, ще ти кажа нещо, което не знаеш. Няма как да се е разчуло, защото мина през много посредници. Знаеш ли, че току-що убедих Мичъл Лейтън да купи доста голям дял от „Банър“?

— Не!

— Така е.

— Господи, Елсуърт, това е върха! Мичъл Лейтън? Можем да използваме такъв мангизлия и… Чакай малко. Мичъл Лейтън ли?

— Да. Какво те смущава?

— Не е ли Мичъл Лейтън младокът, който наследи купища пари от дядо си?

— Точно така, наследи от дядо си купища пари.

— Да, но той не в ред. Беше йога, после стана вегетарианец, след това унитарист, след това нудист, а сега смята да строи дворец на пролетариата в Москва.

— И какво от това?

— Господи!… Червен сред нашите акционери!

— Мич не е червен. Не може човек да е червен с четвърт милиард долара. Той е с цвят на чаена роза. Най-вече жълта. И е момче с добро сърце.

— Но все пак, акционер в „Банър“!

— Алва, ти си глупак. Не разбираш ли? Убедих го да вложи малко мангизи в добър, солиден, консервативен вестник. Това ще го излекува от розовите му възгледи и ще го насочи в правилната посока. Освен това, каква вреда може да нанесе? Скъпият ти Гейл контролира своите вестници, нали?

— Гейл знае ли?

— Не. Скъпият Гейл през последните пет години не е толкова внимателен, както преди. По-добре не му казвай. Виждаш какви ги

върши Гейл. Трябва да му бъде оказан малко натиск. А ти имаш нужда от мангизите. Дръж се добре с Мич Лейтън. Може да се окаже полезен.

— Така е.

— Наистина. Ето, нали виждаш, че се грижа всичко да е наред. Помогнах на либерално списанийце като „Ню Фронтиърс“, но издействах много по-голяма сума за такъв бастион на архиконсерватизма като „Ню Йорк Банър“.

— Така е. Извънредно любезно от твоя страна, като се има предвид, че ти самият си радикал.

— Пак ли ще говориш, че съм нелоялен?

— Мисля, че не. Надявам се, че ще си на страната на стария „Банър“.

— Разбира се. Та аз харесвам „Банър“. Бих направил всичко за него. Дори бих дал живота си за „Ню Йорк Банър“.

VIII

Когато крачи по усамотен остров, човек се чувства закотвен към цялата земя. Но Уайнънд и Доминик се усамотиха в жилището си на покрива на небостъргача, изключиха телефона и забравиха за петдесет и седемте етажа под себе си, за стоманените колони, вградени в гранита. Заживяха с усещането, че домът им е закотвен в пространството, че не е остров, а планета. Градът се превърна в приятен пейзаж, в абстрактна гледка, с която няма никаква комуникация, като небето, на което човек се възхищава, но не е пряко свързано с живота му.

Цели две седмици след сватбата нито веднъж не излязоха от апартамента. Тя можеше да натисне бутона на асансьора по всяко време и да прекъсне усамотението, стига само да поиска, но не го стори. Нямаше желание да оказва съпротива, да се колебае, да се съмнява. Обзе я истинско вълшебство и покой.

Разговаряха с часове, когато тя имаше желание да разговарят. Когато предпочиташе да мълчат, той сядаше и я гледаше като творбите в галерията си, със същия далечен, ненатрапчив поглед. Отговаряше на всеки неин въпрос, но никога не й задаваше въпроси. Нито веднъж не й каза какво чувства. Не отиваше при нея, когато искаше да е сама. Една вечер тя остана да чете в стаята си и го видя изправен до заскрежения парапет, в неосветената градина на покрива. Не гледаше към къщата, само стоеше в снопа светлина от нейния прозорец.

Двете седмици изтекоха и той се върна на работа в редакцията на „Банър“. Но усещането за усамотение остана като мелодия, която трябва да звучи през всичките им бъдещи дни. Той се връщаше у дома вечер и градът преставаше да съществува. Нямаше желание да ходи никъде, не канеше никакви гости.

Никога не отвори дума за това, но тя знаеше, че желанието му е тя да не излиза от къщата, нито с него, нито сама. Беше тиха натрапчива мисъл, която той не се опита да й налага. Прибираше се и я питаше: „Излиза ли?“ Никога не й зададе въпроса: „Къде беше?“ Не го правеше от ревност — въпросът „къде“ беше без значение. Веднъж тя

поиска да си купи обувки и той поръча на три магазина да изпратят колекции от обувки, за да си избере. Така не се наложи да излиза на покупки. Друг път му каза, че й се гледа някакъв филм. Той построи киносалон на покрива.

Първите няколко месеца тя се съобразяваше с желанието му. Но щом осъзна, че усамотението й харесва, веднага го наруши. Поиска да приемат покани и започна да кани гости вкъщи. Той се съгласи без възражения.

Той обаче запази стената, която тя не бе в състояние да разбие — стената, издигната от него между съпругата му и неговите вестници. Името й никога не се появяваше по страниците им. Той пресичаше всеки опит госпожа Гейл Уайнънд да влезе в обществения живот — да оглавява комитети, да спонсорира благотворителни акции, да подкрепя различни кампании. Без колебание отваряше писмата й, когато бяха на официална бланка, издаваща целта им. Унищожаваше ги, без да им отговаря и й казваше, че ги е унищожил. Тя вдигаше рамене и не реагиране.

Но очевидно не споделяше презрението й към неговите вестници. Не допускаше да ги коментира. Тя не успя да разбере какво мисли той за тях, нито какво чувства. Веднъж му каза мнението си за една обидна редакционна статия. Той отвърна студено:

— Никога не съм се извинявал от името на „Банър“. И никога не ще го сторя.

— Но това наистина е ужасно, Гейл.

— Мислех, че си се омъжила за издателя на „Банър“.

— Мислех, че не ти е приятно да мислиш по този начин.

— Не те засяга какво ми е приятно и какво — не. Няма да променя „Банър“ или да го пожертвам. Не бих го направил заради никого.

Тя се засмя.

— Не бих поискала такова нещо, Гейл.

Той не й отвърна със смях.

В кабинета си в „Банър Билдинг“ той заработи с нова енергия, възторг и устрем, изненадвайки всички, които го познаваха от най-амбициозните му години. Оставаше в офиса по цяла нощ, ако се налага — нещо, което не бе правил отдавна. Не промени нито методите, нито политиката си. Алва Скарет го наблюдаваше доволно.

— Не бяхме прави за него, Елсуърт — каза Скарет на постоянния си събеседник, — пак си е старият Гейл, Бог да го благослови. По-добър от всякога.

— Драги ми Алва — каза Тухи — нещата никога не са толкова прости, колкото си мислиш… нито стават толкова бързо.

— Но той е щастлив. Нима не виждаш, че е щастлив?

— Да е щастлив е най-опасното, което би могло да му се случи. И тъй като съм човек, който обича хората, казвам това заради самия него.

Сали Брент реши да изиграе своя шеф. Една от най-престижните журналистки в „Банър“, Сали Брент беше решителна жена на средна възраст, обличаше се като манекен за модно ревю през двадесет и първи век и пишеше като слугиня. Имаше множество лични почитатели сред публиката на „Банър“. Славата я бе направила прекалено самоуверена.

Сали Брент реши да напише статия за госпожа Гейл Уайнънд. Беше точно нейният тип история и тя изгаряше от нетърпение да се възползва. Издейства си да бъде допусната в апартамента на Уайнънд, прилагайки тактиката да прониква там, където е нежелана — тактика, на която беше обучена като опитен служител на Уайнънд. Влезе по обичайния драматичен начин, облечена в черна рокля със свеж слънчоглед на рамото — постоянното й украшение, превърнало се в неин личен знак — и каза задъхано на Доминик:

— Госпожо Уайнънд, дойдох тук за да ви помогна да измамите съпруга си!

Смигна заради закачливостта си и обясни:

— Скъпият ни господин Уайнънд е несправедлив към вас, мила, лишавайки ви от полагащата ви се слава, по причина, която не мога да разбера. Но ние двете ще го сложим на място. Мъжът е напълно безсилен, когато се съюзим ние, жените. Той просто не знае каква прекрасна тема за статия сте вие. Само ми разкажете историята си, а аз ще я напиша. Ще стане толкова хубава, че той няма как да не я публикува.

Доминик беше сама вкъщи. Сали Брент не бе виждала усмивка като нейната. Затова обикновено наблюдателният ум на Сали не

долови някои тънкости. Доминик й разказа историята си — точно такава, за каквато Сали бе мечтала.

— Да, разбира се, че му приготвям закуска — каза Доминик. — Предпочита яйца с шунка, без нищо друго… О, да, госпожице Брент, много съм щастлива. Сутрин отварям очи и си казвам: не мога да повярвам, толкова незначителна жена като мен да е съпруга на знаменития Гейл Уайнънд, та той е можел да избира измежду най-големите хубавици под слънцето. Влюбена съм в него от години. За мен той беше мечта — красива, невъзможна мечта. А сега мечтата се сбъдна… Моля ви, госпожице Брент, предайте посланието ми към жените в Америка: търпението винаги бива възнаградено, любовта ви очаква. Тази мисъл ми се струва красива и може да помогне на други момичета, както ми помогна на мен… Да, единственото, което искам от живота, е да направя Гейл щастлив, да споделям неговите радости и скърби, да съм добра съпруга и майка.

Алва Скарет прочете статията и толкова я хареса, че забрави всякаква предпазливост.

— Подготви я, Алва — настоя Сали Брент, — просто подготви коректурата и му я остави на бюрото. Ще я одобри, ще видиш.

Същата вечер Сали Брент беше уволнена. Скъпият й договор беше изплатен — до изтичането му оставаха още три години. Казано й бе никога повече да не стъпва в „Банър Билдинг“.

Скарет възрази панически:

— Гейл, не можеш да уволниш Сали! Не и *Сали*!

— Ако не мога да уволня когото реша от моя вестник, ще го закрия и ще взривя проклетата сграда — каза спокойно Уайнънд.

— А нейните читатели? Ще загубим читателите й!

— Читателите й да вървят по дяволите.

Същата вечер, на вечеря, Уайнънд извади от джоба си смачкана топка хартия — коректурата на статията — и я хвърли, без да продума, в лицето на Доминик през масата. Топката я удари по бузата и падна на земята. Тя вдигна смачканата хартия, разгъна я и се разсмя.

Сали Брент написа статия за любовния живот на Гейл Уайнънд. В шеговит, интелектуален стил, имитирайки социологическо проучване, статията съдържаше неща, каквито и най-долнопробните списания не биха отпечатали. Публикува я „Ню Фронтиърс“.

Уайнънд купи на Доминик колие, изработено специално по негова поръчка. Колието беше от диаманти без обков, раздалечени и несиметрични, като шепа пръснати камъни, прикрепени към едва забележима платинена верижка, която бе изработена под микроскоп. Закопча го на шията й. Диамантите бяха като падащи капки вода.

Тя застана пред огледалото. Свали халата от раменете си и капките заблестяха на кожата й. Каза му:

— Историята за домакинята в Бронкс, която убила младата любовница на съпруга си е отвратителна, Гейл. Има нещо по-отвратително — любопитството на хората, които обичат да четат такива неща. Но има и нещо още по-отвратително — хората, които раздухват това любопитство. Всъщност благодарение точно на тази домакиня с дебелите крака и увисналата гуша от снимките се появява това колие. Красиво е. Гордея се, че го нося.

Той се усмихна. В очите му проблесна необичайна смелост.

— Това е една от възможните гледни точки — каза той. — Има и друга. Харесва ми да си мисля, че съм събрал най-отпадъчното от човешкия дух — от духа на тази домакиня и от духа на хората, които с удоволствие четат за нея — и съм го превърнал в колието на раменете ти. Харесва ми да си представям, че съм алхимик, способен да постигне такова върховно пречистване.

В погледа му нямаше извинение, съжаление или обида. Беше особен поглед, какъвто бе виждала и преди — изразяваше обожание. Тя си даде сметка, че в обожанието има състояние на преклонение, в което самият поклонник става обект на обожание.

Седеше пред огледалото, когато той влезе в стаята й следващата вечер. Наведе се, притисна устни към шията й и видя лист хартия, закрепен в ъгъла на огледалото — разшифрованото копие от телеграмата, която сложи край на кариерата й в „Банър“.

УВОЛНИ КУЧКАТА.

Г.У.

Вдигна рамене и се изправи зад нея. Попита:

— Откъде го взе?

— Даде ми го Елсуърт Тухи. Реших, че си струва да го запазя. Разбира се, не знаех, че ще свърши толкова добра работа.

Той се замисли и сведе глава, признавайки, че е автор на телеграмата, но не каза нищо.

Тя реши, че на следващата сутрин телеграмата ще е изчезнала. Но той не я бе докоснал. Тя също не я махна. Листът си остана в ъгъла на огледалото. Когато я прегръщаше, очите му често се насочваха към него. Тя нямаше представа какви мисли му навява телеграмата.

През пролетта Уайнънд отиде на конференция на издателите и отсъства от Ню Йорк една седмица. Разделиха се за първи път. За негова изненада Доминик го чакаше на летището. Посрещна го весело и нежно, излъчвайки обещание, което му се стори неочаквано и невероятно, но въпреки всичко й се довери напълно.

Щом влезе в хола, той се излегна на едно канапе и тя разбра, че му се иска да се отпусне, да полежи неподвижно, да усети отново сигурността на собствения си свят. Гледаше я с широко отворени, предани и беззащитни очи. Тя остана изправена и нащрек. Каза му:

— По-добре се облечи, Гейл. Тази вечер ще ходим на театър.

Той се надигна и седна. Усмихна се и отвесните бръчки набраздиха челото му. Обзе я хладно възхищение към него: владееше се до съвършенство, ако се изключат бръчките. Той каза:

— Добре. Черна или бяла папийонка?

— Бяла. Имаме билети за „Това не те засяга“. Много трудно се сдобих с тях.

Това бе капката, от която чашата преля — стори му се дори нелепо, че е част от мигновената битка помежду им. Не издържа и се разсмя от сърце, обзет от безсилно отвращение.

— За бога, Доминик, точно тази пиеса ли избра!

— Защо не, Гейл, тя е най-големият хит в града. Твоят критик Джулс Фауглър… — той престана да се смее. Стана му ясно. — … казва, че това е най-хубавата пиеса на нашето време. Елсуърт Тухи писа, че тя е свежият глас на зараждащия се нов свят. Според Алва Скарет не е написана с мастило, а с млякото на човешката доброта. Сали Брент — преди да я уволниш — написа, че се смяла със

заседнала буца в гърлото. Та тази пиеса е като дете, чийто кръстник е „Банър“. Реших, че със сигурност ще искаш да я видиш.

— Разбира се — каза той.

Стана и отиде да се облече.

„Това не те засяга“ се играеше от няколко месеца. Елсуърт Тухи отбеляза в рубриката си, че за жалост се наложило заглавието на пиесата да бъде леко променено, „за да се направи отстъпка пред лицемерното благоприличие на средната класа, която все още контролира нашия театър. Това е крещящ пример за посегателство срещу свободата на твореца. Затова нека замлъкнат втръсналите ни гласове, които бръщолевят, че сме свободно общество. Оригиналното заглавие на тази чудесна пиеса беше израз от езика на обикновения човек, характерен за красноречието на народния изказ“.

Уайнънд и Доминик седяха в средата на четвъртия ред, без да се поглеждат, заслушани в пиесата. На сцената се случваха скучни и глупави неща, но скритият им смисъл беше стряскащ. В изговорените безсмислици имаше подтекст, погълнат от актьорите като зараза, изписан на самодоволните им ухилени лица, звучащ в насмешливите им гласове, в хаотичните им жестове. Безсмислиците, произнасяни настоятелно като откровения, не бяха проява на невинна самонадеяност, а на съзнателно безочие; авторът сякаш съзнаваше какво представлява произведението му и се перчеше, че умее да убеди зрителите в неговата възвишеност и да разруши техните представи за възвишеност. Творбата потвърди преценката на онези, които я лансираха: пораждаше смях и беше забавна като неприличен виц, изигран не на сцената, а сред публиката. Приличаше на пиедестал, от който е съборено божеството и на негово място се е изкачил не Сатаната с меч, а най-обикновен простак с бутилка кока-кола в ръка.

Объркаката публика притихваше. Щом някой се изсмееше, останалите веднага избухваха в смях, осъзнали с облекчение, че и те се забавляват. Джулс Фауглър не се опита да влияе на никого. Той само разясни — много преди пиесата да се появи на сцената и по множество канали — че онзи, който не е в състояние да й се наслади, е повърхностен. „Излишно е да търсите обяснения. Или сте достатъчно проницателен, за да я харесате, или не“, каза той.

В антракта пълна жена близо до Уайнънд каза:

— Пиесата е чудесна. Не я разбирам, но чувствам, че става дума за нещо много важно.

Доминик го попита:

— Искаш ли да си тръгваме, Гейл?

Той отвърна:

— Не. Ще останем до края.

В колата той не продума. Върнаха се у дома и влязоха в хола. Той остана прав, готов да изслуша и да приеме всичко. За миг я обзе желание да го пощади. Чувстваше се силно изтощена. Нямаше желание да го наранява, искаше й се да се обърне към него за помощ.

Но отново се замисли за онова, за което бе мислила в театъра. Че тази пиеса е рожба на „Банър“, че „Банър“ я бе наложил, подхранвал и отстоявал, за да я издигне до триумф. И че същият този „Банър“ се бе заел и бе успял да разруши Храма на Стодард… „Ню Йорк Банър“, 2 ноември 1930 — „Един тих глас“ — „Светотатство“ от Елсуърт М. Тухи — „Църквите на нашето детство“ от Алва Скарет — „Щастлив ли сте, мистър Супермен?“… Разрушаването на храма не беше чак толкова отдавна, не ставаше дума за сравнение между две взаимно изключващи се неща — сграда и пиеса, — не беше случайно и не беше най-важното кои са хората, Айк, Фауглър, Тухи, самата тя… и Роурк. Това беше сблъсък извън времето, битка между две абстракции, между силата, сътворила сградата и онова, което стоеше зад тази пиеса — две сили, разкрили се пред нея чрез своята изява, две сили, воюващи от сътворението на света, известни на всяка религия — та нали винаги е имало Бог и Дявол. Но хората винаги имат погрешна представа за Дявола — той не е само един, нито е голям, той се явява под най-различни форми, той е малък и безсрамен. „Банър“ събори Храма на Стодард, за да разчисти място за тази пиеса. Не може да е другояче, няма среден път, няма бягство или неутралност, трябва да се избере или едното, или другото. Винаги е било така. Сблъсъкът има множество символи, но няма име, няма проявление… Роурк, прокънтя вик в душата й, Роурк… Роурк… Роурк…

— Доминик… какво има?

Гласът на Уайнънд беше тих и тревожен. Той никога не издаваше тревогата си. Тя възприе думите му като отражение на собственото си лице, на онова, което бе видял на лицето й.

Не трепна. Чувстваше се уверена, в душата й се възцари тишина.

— Мисля за теб, Гейл.

Той зачака.

— Е, Гейл? Къде е всеотдайната страст към най-възвишеното? — Тя се изсмя и завъртя небрежно ръце също като актьорите. — Кажи ми, Гейл, залепил ли си й пощенска марка за два цента с лика на Джордж Вашингтон?… На колко години си, Гейл? Много ли си работил? Измина повече от половината от твоя живот, но тази вечер ти беше възнаграден. Това е върховото ти постижение. Разбира се, никой не е на висотата на най-възвишената си страст. Но ако се преборищ, ако положиш големи усилия, някой ден ще се извисиш до тази пиеса!

Той стоеше без да продума, изслушваше думите й, приемаше ги.

— Мисля, че трябва да вземеш ръкописа на пиесата и да го сложиш на пиедестал в галерията си. Мисля, че трябва да преименуваш яхтата на „Това не те засяга“. Мисля, че трябва да ме…

— Престани.

— … включиш в актьорския състав и да ме накараш да играя всяка вечер ролята на Мария. Мария, която осиновява бездомната ондатра и…

— Доминик, замълчи.

— Тогава кажи нещо. Искам да чуя какво ще кажеш.

— Никога не съм се оправдавал пред никого.

— Тогава се похвали. Няма да е лошо.

— Ако държиш да го чуеш, повдига ми се от тази пиеса. Ти беше сигурна, че ще стане точно така. Беше по-зле и от домакинята в Бронкс.

— Много по-зле.

— Мога обаче да си представя нещо още по-лошо. Човек да напише прекрасна пиеса, която да бъде изиграна пред тази публика и тя да й се присмее. Да се превърне в мъченик на хората, които тази вечер се забавляваха.

Той усети как нещо в нея трепна, но не разбра дали се изненада или разгневи. Не подозираше колко познати са й тези думи. Продължи:

— Да, повдигна ми се от тази пиеса. Но така въздействат повечето неща, създадени от „Банър“. Тази вечер беше по-зле, защото въздействието беше по-силно от обичайното. Особен вид зъл умисъл. Но ако се харесва на глупците, това е запазена територия на „Банър“. „Банър“ беше създаден заради глупците. Какво друго да ти призная?

— Какво изживя тази вечер?

— Беше малък ад. Защото ти седеше до мен. Това беше целта ти, нали? Да ме накараш да почувствам контраста. И все пак сбърка. Гледах сцената и си мислех: такива са хората, такъв е духът им, но аз… аз те намерих, имам теб… и си струваше да изстрадам контраста. Наистина страдах тази вечер, точно както ти искаше, но тази болка стигна само до определена граница и…

— Млъкни! — извика тя. — Млъкни, дявол да те вземе!

Двамата останаха за миг поразени. Той първи разбра, че тя има нужда от помощта му и сграбчи раменете й. Тя се изтръгна от него. Прекоси стаята и застана до прозореца, загледана в града, в небостъргачите, оцветени в черно и огнено.

След известно време каза глухо:

— Прости ми, Гейл.

Той не отвърна.

— Нямах право да ти казвам тези неща. — Беше с гръб към него, с вдигнати ръце, стиснали рамката на прозореца. — Изравнихме резултата, Гейл. Върна ми го тъпкано, ако това те задоволява. Аз рухнах първа.

— Не искам да ти го връщам тъпкано. — Заговори тихо. — Доминик, какво се случи?

— Нищо.

— За какво се замисли? Не за това, което ти говорех. Мислеше за нещо друго. Какво означаваха за теб думите ми?

— Нищо.

— Болка, стигаща само до определена граница. Какво имаше в това изречение? — Тя гледаше към града. В далечината се виждаше „Корд Билдинг“. — Доминик, знам какво си способна да понесеш. Трябва да е било много страшно, след като реагира така. Трябва да знам. Няма нищо невъзможно. Мога да ти помогна да го преодолееш, каквото и да е то. — Тя не отговори. — В театъра ти се замисли за нещо различно от глупавата пиеса. С теб се случи нещо тази вечер. Видях лицето ти. То се повтори и тук. Какво се случи?

— Гейл — каза тя тихо, — ще ми простиш ли?

Той замълча за миг. Не очакваше да го помоли за прошка.

— Какво да ти простя?

— Всичко. Тази вечер.

— Имаше право да постъпиш така. При това условие се омъжи за мен. Накара ме да си платя за „Банър“.

— Не искам да те карам да си плащаш.

— Защо не искаш вече?

— Защото не е възможно да се плати.

Стъпките му отекнаха в настъпилото мълчание.

— Доминик. Какво се случи?

— Болката, стигаща до определена граница ли? Нищо. Само че ти нямаш право да го казваш. Хората, които имат това право, плащат за него цена, която ти не можеш да си позволиш. Но вече е все едно. Кажи го, ако ти се иска. Аз също нямам право да го казвам.

— Не беше само това.

— Мисля, че между нас двамата има много общи неща. Извършили сме едно и също предателство. Не, това е лоша дума… Всъщност, мисля, че е точната дума. Единствената, изразяваща онова, което искам да кажа.

— Доминик, не е възможно да се чувстваш така. — Гласът му звучеше особено. Тя се обърна към него.

— Защо?

— Защото аз почувствах точно такова нещо тази вечер. Предателство.

— Към кого?

— Не знам. Ако бях вярващ, щях да кажа към Бог. Но не съм вярващ.

— Точно това изпитах и аз, Гейл.

— Защо изпитваш такова нещо? „Банър“ не е твое дете.

— Има други форми на същата вина.

Отиде при нея, прекосявайки дългата стая, прегърна я и каза:

— Не знаеш значението на думите, които използваш. Между нас има много общи неща, но не и това. Бих предпочел да ме заплюеш, вместо да се опитваш да споделяш моите провинения.

Тя опря ръка на бузата му, с пръсти на слепоочието.

Той я попита:

— Сега ще ми кажеш ли какво стана?

— Нищо. Натоварих се повече, отколкото мога да понеса. Изморен си, Гейл. Защо не се качиш горе? Остави ме тук още малко. Искам да погледам града. После ще дойда при теб и всичко ще е наред.

IX

Изправена до парапета на яхтата, Доминик усещаше топлите палубни дъски през ниските си сандали. Слънцето галеше голите и крака, вятърът развяваше тънката й бяла рокля. Гледаше Уайнънд, изтегнат на шезлонга пред нея.

Замисли се за промяната, която настъпи отново в него, щом се качиха на яхтата. Наблюдаваше го през всичките месеци на лятното плаване. Веднъж той затича надолу по стълбата към каютите и в паметта й се запечата високият бял силует, устремен, забързан и уверен. Стисна парапета, за да се оттласне, поемайки съзнателно риска дъската да се пречупи. Нямаше нищо общо с корумпиран издател на империя от булевардни вестници. Беше аристократ на яхтата си. Аристократът от представите на младите хора за аристокрацията: бляскав, весел, без никакво чувство за вина.

Не откъсваше очи от него. Отморяващият човек е привлекателен, само ако това не е естественото му състояние; тогава дори отдихът не е безцелен. Замисли се за него. Гейл Уайнънд се славеше с изключителна енергичност. Но сега той излъчваше нещо повече от енергия на амбициозен авантюрист, създал вестникарска империя. Качеството, което се разкриваше пред очите й, изложено под слънцето като отговор на нейните въпроси, беше нещо много по-въздействащо, то беше сила, почерпена от динамиката на вселената.

— Гейл — възкликна тя неволно.

Той отвори очи и я погледна.

— Защо не те записах — каза лениво. — Щеше да се смаеш, ако можеше да чуеш как прозвуча. Но тук ефектът се загуби. Ако имах запис, щях да го пусна в спалнята.

— Ще повторя в спалнята, ако искаш.

— Благодаря ти, обич моя. Обещавам да не пресилвам нещата, да не храня прекалени надежди. Ти не си влюбена в мен. Никога не си ме обичала.

— Защо мислиш така?

— Ако ти обикнеш някой мъж, няма да му се размине с циркаджийска сватба или с брутална вечер в театъра. Ще трябва да премине през истински ад.

— Откъде знаеш, Гейл?

— Защо непрекъснато се вглеждаш в мен, откакто се запознахме? Защото не съм онзи Гейл Уайнънд, за когото си чувала от хорските приказки. Обичам те. А когато човек обича, прави изключения. Ако си влюбена, ще искаш да си сломена и погазена, ще искаш да ти заповядват и да те мачкат, защото за теб това е невъзможно, немислимо в отношенията ти с хората. Това е единственият подарък, голямото изключение, което би предложила на мъжа, когото обичаш. Но няма да ти е лесно.

— Ако е така, ти…

— Аз ставам нежен и смирен — за твоя огромна изненада, — защото съм най-големият негодник на света.

— Не вярвам, Гейл.

— Не вярваш ли? Не съм ли вече предпоследният?

— Вече не.

— Обич моя, всъщност съм точно предпоследният.

— Защо ти се иска да мислиш така?

— Не ми се иска. Но се опитвам да съм честен. Това е единственият ми личен лукс. Не си променяй мнението за мен. Продължавай да мислиш за мен така, както преди да се запознаем.

— Гейл, ти не искаш да е така.

— Какво искам аз, няма значение. Не искам нищо, освен да си моя. Няма нужда да ми отвръщаш. Не трябва да ми отвръщаш. Ако започнеш да се вглеждаш в мен твърде внимателно, ще откриеш неща, които никак няма да ти харесат.

— Какви са те?

— Толкова си красива, Доминик. Бог е допуснал случайността някой да бъде прекрасен и отвън, и отвътре.

— Кои неща няма да ми харесат, Гейл?

— Знаеш ли в какво всъщност си влюбена? В честността. В невъзможното. В чистото, последователното, рационалното, в онова, което има собствен стил, като произведение на изкуството. Такова нещо има само в изкуството. Но ти искаш да е от плът и кръв. Именно в това си влюбена. Но на мен честността никога не ми е била присъща.

— Сигурен ли си, Гейл?

— Мигар забравяш „Банър“?

— Да върви по дяволите „Банър“.

— Добре, „Банър“ да върви по дяволите. Приятно ми е, че го казваш. Но „Банър“ не е най-важното. Не е и толкова важно, че честността никога не ми е била присъща. Важното е, че никога не съм изпитвал нужда да съм честен. Мразя представата за нея. Мразя самонадеяността на тази представа.

— Дуайт Карсън… — каза тя и в гласа й прозвуча нотка на отвращение.

Той се изсмя.

— Да, Дуайт Карсън. Човекът, когото купих. Индивидуалистът, който се зае да прославя тълпата и случайно стана алкохолик. Дължи го на мен. Не е ли по-лошо и от „Банър“? Не обичаш да си спомняш за това, нали?

— Не.

— Но със сигурност си чувала крясъци по този повод. От всички духовни титани, които съм сломил. Струва ми се, че никой не си е дал сметка какво удоволствие изпитвах. Почти плътско удоволствие. Напълно равнодушен съм към плужеци като Елсуърт Тухи или към моя приятел Алва. Склонен съм да не ги закачам. Но щом ми се мерне малко по-качествен човек, не мога да не го сведа до нивото на Тухи. Длъжен съм да го сторя. Почти като сексуален порив.

— Защо?

— Не знам.

— Грешиш за Елсуърт Тухи.

— Може би. Но нали не очакваш от мен да полагам интелектуални усилия, за да разгадая черупката на охлюва?

— Противоречиш си.

— Как?

— Защо не се зае да унищожиш мен?

— Ти си изключението, Доминик. Обичам те. Не можех да не те обичам. Бог трябваше да ти е на помощ, ако беше мъж.

— Гейл… защо?

— Защо съм сторил всичко това ли?

— Защо?

— Заради властта, Доминик. Тя е единственото, което съм жадувал. Да знам, че мога да заставя всекиго да направи… каквото и да е. Всичко, което аз реша. Мъжът, когото не успея да пречупя, ще ме унищожи. В продължение на много години се опитвам да установя на каква сигурност мога да разчитам. Казват, че нямам чувство за чест, че съм пропуснал нещо в живота. Всъщност не съм пропуснал кой знае какво, нали? Онова, което съм пропуснал… не съществува.

Говореше както обикновено, но изведнъж забеляза, че тя го слуша с изострено внимание, сякаш за да различи шепот, от който човек не бива да пропусне нито сричка.

— Какво има, Доминик? За какво мислиш?

— Слушам те, Гейл.

Тя не каза, че се вслушва в думите му, за да открие какво стои зад тях. Изведнъж го проумя и то й прозвуча като фраза, добавена към всяко негово изречение, макар че той не си даваше сметка какво й признава.

— Най-лошото у нечестните хора е тяхната представа за честността — каза той. — Познавам една жена, която си сменя възгледите през три дни. Но когато й казах, че честността не е нейно качество, тя се ядоса и ми отвърна, че нейната представа за честност е различна от моята. За нея това означава, че никога не е откраднала пари. Тя е от хората, за които аз не съм заплаха. Не мразя тази жена. Мразя нереалистичния възглед, който ти толкова страстно обичаш, Доминик.

— Наистина ли го мразиш?

— Много ми беше забавно, докато се опитвах да го докажа.

Тя отиде при него и седна на палубата до шезлонга. Дъските бяха гладки и горещи под голите й крака. Той се зачуди защо погледът й е толкова внимателен. Намръщи се. Тя осъзна, че в очите й е останала следа от онова, което бе проумяла и отклони поглед от него.

— Гейл, защо ми казваш тези неща? Ти не искаш да мисля така за теб.

— Не. Не искам. Защо ти ги казвам сега ли? Искаш ли да чуеш истината? Защото съм длъжен да ти ги кажа. Защото искам да съм честен с теб. Само с теб и със себе си. Но не бих събрал смелост да ти ги кажа другаде — вкъщи или на сушата. Мога да ти ги кажа само тук… защото тук сякаш не звучат съвсем реално. Нали?

— Така е.

— Изглежда съм се надявал, че тук ще ги приемеш, но ще продължиш да мислиш за мен по същия начин, както мислеше, произнасяйки името ми преди малко.

Тя опря глава на шезлонга, притисна лице в коленете му и отпусна ръка с леко свити пръсти върху излъсканите дъски на палубата. Не искаше да показва, че е разбрала истинското значение на онова, което й бе разказал за себе си.

Една есенна вечер двамата стояха до парапета в градината на покрива, загледани в града. Дългите вертикални линии от светещи прозорци бяха като струи, извиращи от черното небе и изтичащи надолу в отделни капки към огромното огнено езеро.

— Ето ги, Доминик, великолепните сгради. Небостъргачите. Помниш ли? Те бяха първата връзка между нас. И двамата сме влюбени в тях, и ти, и аз.

Мина й през ум, че той си присвоява правото да изрече тези думи и че тя би трябвало да възнегодува. Но не чувстваше негодувание.

— Да, Гейл. Влюбена съм в тях.

Загледа се във вертикалните светлинни линии на „Корд Билдинг“ и вдигна пръсти от парапета, за да докосне въображаемото място на сградата в далечното небе. Сградата не й отвърна с упрек.

— Харесва ми гледката на човек, застанал долу до небостъргача — каза той. — Така човекът се смалява като мравка — нали това е подходящото за случая клише? Проклети глупци! Та нали човекът е издигнал тази невероятна маса от камък и стомана. Изправен до нея, той не се смалява, напротив, става по-внушителен и от сградата. Тя разкрива пред света истинските му измерения. Ние, Доминик, обичаме в тези сгради творческата сила, героичното у човека.

— Обичаш ли героичното у човека, Гейл?

— Обичам да мисля за това. Но не вярвам в него.

Тя се облегна на парапета и се взря в далечните зелени светлини, подредени в дълга права линия отдолу. Каза:

— Искам да те разбера.

— Мислех, че съм съвсем ясен. Никога не съм крил нещо от теб.

Той наблюдаваше електрическите реклами, проблясващи ритмично над тъмната река. Посочи смътна светлина, синееща далеч на юг.

— Там е „Банър Билдинг“. Виждаш ли я? Синята светлина. Направил съм толкова много неща, с изключение на едно, най-важното. В Ню Йорк няма „Уайнънд Билдинг“. Някой ден ще построя нова сграда за „Банър“. Ще бъде най-внушителната в града и ще носи моето име. Започнах живота си в мизерна дупка, а вестникът се казваше „Газет“. Бях подставено лице на шепа негодници. Но още тогава реших, че един ден ще се издигне „Уайнънд Билдинг“. През всичките години оттогава непрестанно мисля за това.

— Защо не си я построил?

— Не бях готов.

— Защо?

— Все още не съм готов. Не знам защо. Знам само, че за мен това е много важно. Завършен символ. Чакам подходящия момент.

Обърна се на запад и посочи ивица смътни пръснати светлини.

— Там съм се родил. Хелс Кичин. — Тя се вслуша внимателно. Рядко й бе говорил за произхода си. — Бях шестнадесетгодишен. Качих се на покрива, за да разгледам града, като тази вечер. Тогава реших какъв ще стана.

Гласът му се превърна в линия, която подчертава мига и казва: внимавай, това е важно. Тя не го гледаше, но помисли, че е чакал този миг, че ще й даде отговора, ключа към себе си. Преди години, мислейки за Гейл Уайнънд, тя се питаше как се отнася към живота, към работата си. Допускаше самохвалство и тайно чувство на срам, или наглост, парадираща със собствената си вина. Погледна го. Вдигнал глава, с поглед към небето пред него, той нямаше нищо общо с тази представа. Излъчването му беше съвсем различно: излъчваше смелост.

Тя си даде сметка, че това е ключ, но с него загадката става още по-сложна. Въпреки това дълбоко в себе си разбра как да употреби ключа и заговори:

— Гейл, уволни Елсуърт Тухи.

Той я погледна озадачено.

— Защо?

— Гейл, чуй ме. — В гласа й прозвуча небивала настойчивост. — Никога не съм се опитвала да преча на Тухи. Дори му помагах. Мислех, че той е онова, което светът заслужава. Не съм се опитвала да спася от него нищо… и никого. Но не допусках, че ще се опитам да спася от него „Банър“ — а той и „Банър“ толкова си приличат.

— Какво говориш?

— Гейл, когато се омъжих за теб, не знаех, че един ден ще ти стана толкова предана. Тази преданост е в разрез с всичко, което съм правила досега, и то до степен, която ми е трудно да ти опиша — за мен това е катастрофа, преломен момент. Не ме питай защо. Ще са ми нужни години, за да разбера. Знам само, че ти я дължа. Уволни Елсуърт Тухи. Изхвърли го, преди да е станало твърде късно. Съсипал си мнозина далеч не толкова опасни и покварени мъже. Уволни Тухи, заеми се с него и не се отказвай, преди да го унищожиш докрай.

— Защо? Защо се сети за него точно сега?

— Защото знам към какво се стреми.

— Към какво се стреми?

— Да получи контрол над вестниците на Уайнънд.

Той се разсмя високо. В смеха му нямаше нито подигравка, нито възмущение. Засмя се като на глупав виц.

— Гейл… — каза тя безпомощно.

— За бога, Доминик! Та аз винаги съм зачитал твоето мнение.

— Но Тухи никога не ти е бил ясен.

— Пет пари не давам. Как си представяш да се разправя с Елсуърт Тухи? Как си представяш танк да подгони дървеница? Защо да уволнявам Елси? Той е от онези, които ми носят пари. Читателите харесват неговите глупости. Не уволнявам хора като него. Върши работа на мухоловка.

— Именно тук е опасността. Част от нея.

— Че има последователи ли? Плащал съм и на по-успешни писачи на сладникав боклук. Но ако се наложи да ги уволня, за тях настъпва краят. Славата им секва до вратата на „Банър“. А „Банър“ продължава напред.

— Не става въпрос за неговата слава. А за особената й същност. Не можеш да водиш битка с него, използвайки неговите средства. Та ти си само танк — а танкът е чисто и безхитростно оръжие. Танкът е честно оръжие, което е първо в боя, покосява всичко или поема всеки

контраудар. А Тухи е отровен газ. От онези, които разяждат дробовете. Мисля, че наистина има някаква тайна, която се крие в сърцето на злото и той я владее. Не знам каква е. Но знам как я използва и към какво се стреми.

— Към контрол над вестниците на Уайнънд ли?

— Да, контрол над вестниците на Уайнънд — едно от средствата към целта.

— Каква цел?

— Контрол над целия свят.

Той попита търпеливо, но възмутено:

— Какво значи това, Доминик? Що за шега, какво искаш да кажеш?

— Говоря сериозно, Гейл. Страшно сериозно.

— Контролът над света, мила моя, принадлежи на мъже като мен. Подобните на Тухи дори не умеят да сънуват за него.

— Ще се опитам да обясня. Много е трудно. Най-трудно за обяснение е ослепително очевидното, което всеки е решил да не вижда. Но ако решиш да ме изслушаш…

— Няма да те изслушам. Извинявай, но ми се вижда смешно да обсъждам Елсуърт Тухи като заплаха за мен. Обидно би било да обсъждам сериозно такава възможност.

— Гейл, аз…

— Не. Скъпа, струва ми се, че не знаеш много неща за „Банър“. И аз не искам да ги знаеш. Не искам да имаш нищо общо с него. Забрави го. Остави „Банър“ на мен.

— Това ли е желанието ти, Гейл?

— Това е ултиматум.

— Добре.

— Забрави го. Не развивай страхови комплекси от хора като Елсуърт Тухи. Не ти е присъщо.

— Добре, Гейл. Да влезем вътре. Студено е, а ти си без горна дреха.

Той се усмихна едва забележимо — дотогава не бе проявявала такива грижи към него. Хвана ръката й и целуна дланта, притискайки я в лицето си.

През следващите седмици, когато оставаха сами, почти не разговаряха. Никога не говореха един за друг. Но в мълчанието им нямаше неприязън. Мълчаха като двама души, между които разбирателството е твърде крехко, за да се затваря в думи. Седяха заедно по цели вечери, без да си продумат, доволни да усещат взаимно присъствието си. Внезапно се споглеждаха и се усмихваха. Усмивките им бяха като стискане на ръце.

Една вечер тя усети, че ще й заговори. Седеше до тоалетката си. Той влезе и се облегна на стената до нея. Погледна ръцете й и голите й рамене. Но тя имаше чувството, че той не я вижда, че е вгледан в нещо по-важно от физическата й красота, по-важно от любовта му към нея. Вгледан бе в себе си и на това се дължеше неотразимата му сила.

„Дишам заради себе си, за да зареждам тялото си, за да съм жив… Давах ти не някаква саможертва или състрадание, а егото си и нуждата си от теб…“ Тя чуваше думите на Роурк, гласа на Роурк, който говореше от името на Гейл Уайнънд. Нямаше усещането, че изменя на Роурк, като изразява с неговите любовни думи любовта на друг мъж.

— Гейл — каза тя кротко, — някой ден ще те помоля да ми простиш, че се омъжих за теб.

Той бавно поклати глава и се усмихна. Тя каза:

— Исках да си за мен верига, която ме оковава към света. Но ти се превърна в моя защита от света. Така бракът ми стана нечестен.

— Не. Казах ти, че ще приема всяка избрана от теб причина.

— Но ти промени моя свят. Или може би го промених аз? Не знам. Причинихме си нещо странно един на друг. Дадох ти онова, от което исках да се отърся. Неповторимото усещане за жизненост, което очаквах, че нашият брак ще унищожи в мен. Усещането за живота като извисяване. А ти… ти направи всичко, което бих направила и аз. Знаеш ли колко си приличаме?

— Знаех го от самото начало.

— Но изглеждаше невъзможно. Гейл, сега искам да остана с теб… по друга причина. За да чакам отговор. Мисля, че когато проумея какъв си ти, ще разбера себе си. Отговор има. Общото между нас има име. Не го знам, но знам, че е много важно.

— Сигурно. Би трябвало да ми се иска да го узная. Но не ми се иска. Сега ми е все едно. Дори не бих могъл да изпитам страх.

Тя го погледна и каза много тихо:

— А аз се страхувам, Гейл.

— От какво, обич моя?

— От това, което ти причинявам.

— Защо?

— Не те обичам, Гейл.

— Дори и това няма значение за мен.

Тя сведе глава. Той наведе очи към косата й — блед шлем от сияен метал.

— Доминик.

Тя вдигна послушно лицето си към него.

— Обичам те, Доминик. Толкова много те обичам, че за мен нищо няма значение — дори и ти. Можеш ли да ме разбереш? Важна е само моята любов, няма значение дали й отвръщаш. Без значение е равнодушието ти. Не съм взел кой знае какво от живота. Не съм искал кой знае какво. Всъщност не съм искал нищо. Не съм пожелавал цялостно и всеобхватно, с желание, което прераства в ултиматум, в „да“ или „не“, така че „не“-то да означава край на съществуването. Но ти за мен си точно това. И когато човек стигне до това състояние, вече не е важен обектът, а желанието. Не ти, а аз. Способността да желая по такъв начин. Единствено това желание си заслужава да се изживее и да бъде щадено. Не съм изживявал подобно нещо досега. Доминик, не знаех как да произнеса думата „мое“. Така, както я казвам за теб. Моя. Усещане за живота като извисяване, нали? Това бяха твои думи. Ти си наясно. Не се страхувам. Обичам те, Доминик, обичам те. Сега ми позволяваш да ти го кажа. Обичам те.

Тя протегна ръка и откачи телеграмата от огледалото. Смачка я. Пръстите й бавно се свиха, притискайки хартията към дланта. Той се заслуша в шумоленето на хартията. Тя се наведе, разтвори ръка над кошчето и пусна хартията. За миг ръката й остана неподвижна, с разтворени надолу пръсти.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА
ХАУЪРД РОУРК

I

Листата се стичаха като водопад, трептящ на слънцето. Не бяха зелени. Откроявaха се отделни листа, като капки с ненагледен зелен цвят, ярък и блестящ. Останалите бяха поток от светлина, огнено сияние върху метал, живи искри. Гората беше като кипяща светлина, от която блика и се разпръсва наситеният зелен цвят на пролетта. Дърветата сплитаха клони над пътя. Слънчевите петна танцуваха по земята с движението на клоните, сякаш я милваха. Младежът се надяваше, че няма да умре.

Помисли, че не е възможно да умре, след като земята изглежда така. Не е възможно да умре, защото надеждата и обещанието звучат като глас, говорещ с листа, стволове и скали, вместо с думи. Но той знаеше, че земята изглежда така само, защото от часове не бе срещнал жива душа. Минаваше с колелото си по безлюдна пътека през хълмовете на Пенсилвания, където попадна за първи път, наслаждавайки се на свежия, вълшебен, недокоснат свят.

Беше много млад. Току-що бе завършил колеж през пролетта на 1935 г. Трябваше да реши дали животът си заслужава да се изживее. Не осъзнаваше, че този въпрос витае в мислите му. Не разсъждаваше за смъртта. Мислеше само, че копнее да открие радостта, да разбере причината и смисъла на живота, но досега не му се бе удало.

Нещата, които бе научил в колежа, не му се нравеха. Там говореха непрестанно за обществена отговорност, за живот, отдаден на служене и саможертва. Всички твърдяха, че това е източник на красота и вдъхновение. Но той не се чувстваше вдъхновен. Не чувстваше нищо.

Не можеше да каже какво точно иска от живота, но го усещаше тук, в усамотението. Той обаче не се радваше на природата като здраво животно в естествената си среда, а й се радваше като човек, изпълнен с жизненост и здраве. Възприемаше я като предизвикателство, като средство и материал, като инструмент. Затова се гневеше, че може да изпита възторг единствено в усамотението, че великолепното усещане за надежда ще изчезне, щом се върне сред хората и техните занимания.

Според него не биваше да е така, защото човешката дейност трябва да е по-високо стъпало, да внася подобрения в природата, а не да й вреди. Не искаше да презира хората, а да ги обича и да им се възхищава. Въпреки това изпитваше ужас при мисълта за първата къща, билярдна зала или филмов афиш, които ще види по пътя си.

Мечтаеше да композира музика. Не бе в състояние да определи по друг начин онова, към което се стреми. Ако иска да го почувства, казваше си той, човек трябва да изслуша първите фрази от Първия концерт на Чайковски или последната част от Втория концерт на Рахманинов. Хората не са открили точните думи, дела или мисли за това нещо, но са открили музиката. Иска ми се да го видя като човешко действие на земята. Да видя как става реалност. Да проумея отговора на онова, което обещава тази музика. Не отговора на хората, които служат или на хората, на които другите служат; този отговор не е нито олтар, нито жертвоприношение; отговорът е завършеност, пълноценност, освобождаване от болката. Не ми помагайте, не ми служете, само ми дайте възможност да го проумея поне веднъж, защото се нуждая от него. Братя мои, не искам да се грижите за моето щастие, а да ми разкриете вашето, да ми покажете, че то е възможно, да ми покажете как сте го постигнали. Когато разбера, ще имам смелост да го постигна и аз.

Пред него се появи син отвор — пътят излизаше на билото на хълма. Синият цвят беше хладен и чист, като водна повърхност, обрамчена от зелени клони. Помисли, че ще е странно, ако след билото няма нищо друго, освен синьото небе отпред, горе и долу. Затвори очи и продължи, отлагайки за момент онова, което предстои, подарявайки си мечта, няколко мига увереност, че ще излезе на билото, ще отвори очи и ще види синьото сияйно небе.

Докосна с крак земята и спря. Отвори очи и се изправи на билото.

В ширналата се долина видя град, огрян от ранните слънчеви лъчи. Всъщност не беше град. Градовете изглеждат различно. Отложи още веднъж онова, което предстои, но не за да търси въпроси или обяснения, а само да се полюбува на гледката.

На хълма малки къщи се спускаха към долината по природно терасирания склон. В естествената красота на полегатите тераси нямаше човешка намеса. Но някаква сила бе прозряла, че там трябва

да се построят къщи, неразделни от красотата на пейзажа, така че човек да не може да си представи хълмовете без тях. Сякаш вековете и поредицата случайности, изваяли терасите в битката на мощни природни сили са изчаквали крайната си форма и са били само път към една-единствена цел — тези къщи, слели се с хълмовете и приели техните очертания, но господстващи над хълмовете, тъй като са станали техен смисъл.

Къщите бяха от обикновен камък, като скалите по зелените склонове, и от стъкло, много стъкло, използвано сякаш като покана към слънцето да придаде завършен вид на постройките, към слънчевата светлина да участва в градежа. Къщите бяха малки, много на брой, далеч една от друга, всяка различна. Но те бяха вариации на една тема, симфония, изпълнявана с вихрено въображение. Чуваше се смехът на силата, отприщена в тях, препускаща необуздано, устремена към непостижимото си изчерпване. Ето я музиката, помисли той, обещанието на музиката, за което копнееше, усещането, че е реална тук, пред очите му, макар и да не може да се види. Прозвучаха акорди. Той осъзна, че има общ език на мисълта, зрението и слуха — може би езикът на математиката, науката на разума? Зави му се свят. Гледката в долината не можеше да е реална.

Виждаше дървета, морави, пътеки, виещи се по склоновете, изсечени в скалите стъпала, виждаше фонтани, плувни басейни, тенис кортове. Нямаше никакъв признак за живот, никакви хора.

Това не го изненада толкова, колкото самата гледка. Липсата на човешко присъствие беше донякъде естествена, защото мястото нямаше нищо общо с познатата действителност. За момента не изпитваше желание да узнае къде е попаднал.

След известно време хвърли поглед наоколо и видя, че не е сам. Недалеч един мъж седеше на огромен камък, загледан в долината. Мъжът съзерцаваше гледката и не го бе чул да приближава. Беше висок и слаб, с оранжева коса.

Тръгна право към мъжа, който го погледна със сивите си спокойни очи. В тези очи момчето изведнъж разпозна същото чувство, което го бе обзело и заговори на мъжа така, както не би могъл да заговори на друг непознат:

— Не е истинско, нали? — попита момчето, сочейки надолу.

— Вече е истинско — отвърна мъжът.

— Да не би да е филмов декор или някаква инсценировка?

— Не. Това е лятно ваканционно селище. Току-що е завършено. Ще бъде открито до няколко седмици.

— Кой го построи?

— Аз.

— Как се казвате?

— Хауърд Роурк.

— Благодаря ви — каза момчето. Усети, че насочените към него спокойни очи разбраха всичко, което изразяваха тези две думи. Хауърд Роурк сведе глава в знак на признателност.

Придържайки колелото си, момчето се спусна по тясната пътека към долината и къщите. Роурк го проследи с поглед. Никога не бе виждал това момче и никога повече нямаше да го види. Не знаеше, че е дарил на някого смелост за цял живот.

Роурк така и не разбра защо бе избран да построи ваканционното селище в долината Монаднок.

Случи се година и половина по-рано, през есента на 1933. Чу за проекта и отиде да се види с г-н Кейлъб Брадли, шеф на огромна компания, която беше купила долината и разгърна шумна реклама. Реши, че е длъжен да се срещне с Брадли, без надежда, с мисълта, че ще удължи с още един дългия списък с откази. След Храма на Стодард не бе строил нищо в Ню Йорк.

Още щом влезе в кабинета на Брадли, Роурк разбра, че трябва да забрави за Монаднок, защото този човек никога не би му го възложил. Кейлъб Брадли беше нисък и набит, с мъжествено лице и заоблени рамене. Лицето му беше и мъдро, и момчешко. Беше дразнещо младолик — можеше да е и на петдесет, и на двадесет години. Имаше ясносини, лукави и отегчени очи.

Роурк обаче трудно би могъл да забрави Монаднок. Заговори за проекта, забравяйки, че приказките са безполезни. Г-н Брадли слушаше с очевиден интерес, но не към онова, което чуваше. Роурк сякаш усещаше присъствието на трети човек в стаята. Г-н Брадли не каза почти нищо, само обеща да помисли и да му се обади. С глас, в който не прозвуча никакъв ключ към целта на въпроса, без да изрази нито одобрение, нито подигравка, той попита:

— Нали вие сте архитектът, който построи Храма на Стодард, г-н Роурк?

— Да — каза Роурк.

— Странно защо сам не съм се сетил за вас — каза г-н Брадли.

Роурк си тръгна с мисълта, че щеше да е странно, ако г-н Брадли се бе сетил за него.

След три дни Брадли му се обади и го покани в офиса си. Роурк отиде при него и се запозна с още четирима мъже — управителния съвет на „Монаднок Вали Къмпани“. Мъжете бяха елегантни. Имаха безизразни лица, също като г-н Брадли.

— Моля, повторете през тези господа онова, което ми разказахте, г-н Роурк — каза любезно Брадли.

Роурк им изложи своя план. Ако наистина искат да построят нетрадиционен летен курорт за хора със скромни доходи, както гласи обявата, трябва да отчетат, че най-тежкият недъг на бедността е липсата на уединение. Най-богатите и най-бедните в града са единствените, които могат да се насладят на летните си ваканции, защото най-богатите имат извънградски вили, а най-бедните не се впечатляват от близостта на други хора, нито от мириса на плътта им на обществените плажове и дансинги. Но хората с добър вкус и малки доходи нямат къде да отидат, ако не желаят да почиват или да се развличат групово. Защо се смята, че беднията човек има скотски инстинкти? Защо да не предложим на тези хора възможност да отдъхнат за седмица или месец на ниска цена и да получат онова, което искат и от което се нуждаят? Роурк увери, че това е осъществимо в долината Монаднок. Не пипайте хълмовете, не ги взривявайте и не ги изравнявайте. Вместо да изградите огромен хотел, като гигантски мравуняк, постройте малки къщи, изолирани една от друга, всяка като частен имот, където хората могат да се срещат само ако пожелаят. Не правете плувен басейн като за рибен пазар, а постройте множество малки басейни, за които няма да са нужни огромни разходи. Не правете тенискортове като животновъдна ферма, а постройте множество частни тенискортове. Не правете курорт, където хората отиват, за да се срещнат с „елитна компания“ или да си намерят съпруг за две седмици. Направете курорт за хора, които се чувстват добре сами и търсят място, където да могат да си отдъхнат на воля.

Мъжете го слушаха мълчаливо. От време на време се споглеждаха. Той беше почти сигурен, че хората си разменят такива погледи, когато се въздържат да се изсмеят на глас. Оказа се обаче, че се е заблуждавал, защото два дни по-късно подписа договор за построяването на ваканционното селище в долината Монаднок.

Настоя г-н Брадли да подпише всяка скица от проекта, защото добре помнеше Храма на Стодард. Г-н Брадли подписваше, одобряваше, съгласяваше се с всичко, утвърждаваше всичко. Като че ли му доставяше удоволствие, че предоставя на Роурк пълна свобода. В прекалената му отстъпчивост се долавяше особен нюанс — сякаш г-н Брадли угаждаше на дете.

Роурк не знаеше почти нищо за г-н Брадли. Говореше се, че натрупал състояние от бума на недвижими имоти във Флорида. Компанията му разполагаше с неограничени средства. Сред акционерите се споменаваха имена на много богати хора. Роурк не се запозна с никого от тях. Четиримата господа от директорския съвет се вестиха за кратко на строежа, но не проявиха кой знае какъв интерес. Г-н Брадли отговаряше за всичко и с изключение на прекия контрол над бюджета на драго сърце предостави на Роурк пълна свобода.

През следващите осемнадесет месеца на Роурк не му остана никакво време да мисли за г-н Брадли. Той изпълняваше най-голямата си поръчка.

Заживя на строежа в набързо скована на голия хълм барака, в която имаше легло, печка и голяма маса. Някогашните му чертожници се върнаха да работят при него, някои напуснаха по-добра работа в града, настаниха се в бараки и палатки, работеха в помещения от голи дъски, които служеха за архитектурно ателие. На строежа имаше толкова много работа, че на никого от тях през ум не му мина да строи покрив над главата си. Осъзнаха много по-късно, че са били лишени от удобства, но не им се вярваше, защото запомниха годината в долината Монаднок като необикновен период, в който земята е престанала да се върти и пролетта е продължила дванадесет месеца. Не обръщаха внимание на снега, на замръзналите буци пръст, на свистенето на вятъра в неуплътнените дъски, на тънките одеяла върху походните легла, на вкочанените пръсти, протегнати над печката сутрин, за да могат да държат стабилно молива. Запомниха усещането за пролетта — радостта от първите покълнали тревички, първите пъпки по

клоните на дърветата, първата синева в небето. Запомниха възторга си от великолепното чувство, че нещо започва, напредва неотклонно и прераства в неудържим триумф. Почерпиха усещане за младост, движение, устрем и пълноценност, но не от листата и цветовете, а от дървените скелета и екскаваторите, от къщите от камък и стъкло, израстващи над земята.

Бяха като армия в бой. Но единственият сред тях, който виждаше нещата по този начин, беше Стивън Малъри. Той извая водоскоците, чешмите и всички скулптури в Монаднок. Отиде да живее на обекта много преди присъствието му да стане необходимо. Боят, си казваше Стивън Малъри, е нещо ужасно. Във войната няма слава, в боя няма красота. Но тук се води битка, това е армия в бой, това е върхово преживяване в живота на всеки участник. Защо става така? В какво се състои разликата, какво е обяснението?

Не говореше с никого по този въпрос. Но когато Майк пристигна с групата електротехници, Малъри видя на лицето му същото усещане. Майк не продума, само намигна весело на Малъри.

— Нали още на съдебния процес ти казах да не се страхуваш — каза веднъж Майк на Малъри. — Той няма да претърпи поражение, независимо от каменната кариера, независимо от съдебния процес. Никой не може да го сломи, Стив, дори и целият проклет свят да застане срещу него.

Наистина забравиха за съществуването на останалия свят, казваше си Малъри. Това беше нова вселена, това беше техният свят. Хълмовете се издигаха в небето, обграждайки ги като крепостна стена. Имаха и още една защита — архитектът, който беше неотклонно с тях на снега или сред тревата по склоновете, по скалите и купчините дъски, край чертожните маси и крановете, по издигащите се стени, човекът, направил възможно всичко това със своята мисъл, със своя ум. То стана възможно не толкова благодарение на същността на тази мисъл, на нейния резултат или на въображението, създало Монаднок, не толкова на волята, превърнала го в реалност, а на метода на тази мисъл, на непоколебимата й функционалност — метод и функционалност, различни от познатите в света зад хълмовете. Те бяха като страж, който бди над долината и над воините, разположени в нея.

Веднъж г-н Брадли дойде на обекта, усмихна се приветливо и си тръгна. Малъри се разгневи без причина. Обзе го страх.

Една вечер Роурк и Малъри седяха до огъня от сухи клони, запален на склона над лагера.

— Хауърд — каза Малъри, — това е втори Храм на Стодард.

— Да — каза Роурк, — така е. Но не мога нито да проумея защо, нито каква е целта им.

Излегна се по корем и се загледа в стъклените плоскости, пръснати в мрака ниско долу. По тях играеха отражения. Сякаш фосфоресцираха и излъчваха светлина, бликаща от земята. Роурк продължи:

— Но това няма значение, Стив, нали? Няма значение нито какво ще правят, нито кой ще се настани тук. Важното е, че ние го построихме. Мигар би се отказал, дори ако после ще плащаш скъпо?

— Не — каза Малъри.

Роурк смяташе да наеме къща във ваканционното селище и да прекара там лятото — първото лято на Монаднок. Но още преди да бъде открит курортът, той получи телеграма от Ню Йорк.

Казах ти, че ще успея, нали? Изминаха пет години, докато се отърва от приятелите и братята си, но сега хотел „Аквитания“ е мой — и твой. Ела да го довършиш.

Кент Лансинг

Роурк се върна в Ню Йорк. Отпадъците и циментовият прах бяха почистени от започнатия строеж на Незавършената Симфония, кранове заиздигаха трегери високо над „Сентрал Парк“, отворите за прозорци бяха запълнени, над покривите на града се извисиха широки площадки. Хотел „Аквитания“ засия в нощта на фона на парка.

През изминалите две години Роурк имаше много работа. Монаднок не беше единствената му поръчка. Търсеха го от различни щати, от най-неочаквани места из страната, поръчваха му къщи, малки бизнес сгради, скромни магазини. Проектираше ги, откраднвайки по няколко часа сън във влаковете и самолетите, с които пътуваше от Монаднок до далечни градчета. Историята на всяка нова поръчка започваше по едни и същи начин: „Бях в Ню Йорк и «Енрайт Хауз» ми

хареса.“ „Видях «Корд Билдинг».“ „Видях снимка на храма, който беше разрушен.“ Сякаш подземна река течеше под цялата страна и водата избликваше на повърхността случайно, на най-невероятни места. Поръчките бяха малки и не му носеха много пари, но той работеше неспирно.

През лятото курортът Монаднок беше завършен. Роурк беше твърде зает, за да се замисля за съдбата му. Но Стивън Малъри се тревожеше.

— Защо не го рекламират, Хауърд? Защо изведнъж млъкнаха? Забелязваш ли как мълчат? Толкова много се изговори за внушителния проект, толкова много неща се появиха във вестниците, още преди да започне строежът. После, докато работехме, шумотевицата постепенно стихна. А сега? Г-н Брадли и компания онемяха и оглушаха. И то точно сега, когато би трябвало да организират рекламен бум. Защо?

— Нямам представа — отвърна Роурк. — Аз съм архитект, не съм експерт по недвижими имоти. Защо се притесняваш? Ние си свършихме работата, нека сега те си свършат своята както намерят за добре.

— Но това е доста странно. Виждал ли си рекламите, които капват от време на време? Разказват нещата, които чуха от теб за отдих, покой и уединение — но как ги казват само! Знаеш ли до какво се свеждат тези реклами? „Елате в Монаднок Вали, за да пукнете от скука.“ Звучи… звучи така, сякаш се опитват да отблъснат хората.

— Не чета реклами, Стив.

Въпреки това само месец след откриването къщите в Монаднок Вали бяха наети до една. Във ваканционното селище се събра странна смесица от хора: мъже и жени от светския елит, които биха могли да си позволят по-луксозна ваканция, млади писатели и неизвестни художници, инженери, журналисти, работници. Изведнъж, спонтанно, хората заговориха за Монаднок. Такъв курорт се оказа необходим, а никой досега не се бе опитал да задоволи тази необходимост. Мястото се превърна в новина, неразгласена от вестниците. Г-н Брадли нямаше служители за връзки с печата. Той и компанията му се оттеглиха от публичния живот. Едно списание публикува по своя инициатива четири страници със снимки от Монаднок и изпрати журналист да интервюира Хауърд Роурк. До края на лятото къщите бяха заети за цялата следваща година.

В ранно октомврийско утро Стивън Малъри отвори с трясък вратата в кантората на Роурк и се втурна към кабинета му. Секретарката се опита да го спре — Роурк работеше и бе наредил да не го безпокоят. Но Малъри я отстрани от пътя си и нахлу в кабинета, затръшвайки вратата. Тя забеляза, че в ръката му има вестник.

Роурк вдигна поглед от чертожната маса и изпусна молива. Разбра, че Малъри е изглеждал по същия начин, когато е стрелял срещу Елсуърт Тухи.

— Хауърд, искаш ли да знаеш защо получи Монаднок?

Хвърли вестника на масата. Роурк видя заглавието на трета страница: „Кейлъб Брадли е арестуван.“

— Всичко се изяснява — каза Малъри. — Не го чети. Ще ти стане зле.

— Добре, Стив, какво се случило?

— Продали са го двеста процента.

— Кой е продал? Какво?

— Брадли и бандата му. Продали са Монаднок. — Малъри заобяснява най-подробно, ожесточено, изтезавайки самия себе си. — В началото смятали, че не струва нищо. Купили земята на безценица, защото мислели, че мястото не става за курорт — далеч е от пътища, автобусни линии и киносалони. Решили, че моментът не е подходящ и не могат да привлекат курортисти. Вдигнали много шум и продали акции на мнозина богати наивници — било просто огромна измама. Продали го двеста процента и получили двойно повече пари, отколкото похарчили, за да го построят. Сигурни били, че курортът ще се провали. Искали да се провали. Не очаквали никакви печалби. Имали добре обмислен план да се измъкнат, когато курортът фалира. Подготвени били за всичко, само не и за процъфтяване на ваканционното селище. Сега са в безизходица, защото трябва да плащат на акционерите двойна печалба, която селището носи всяка година. Печалбата е огромна. А те са мислели, че провалът е сигурен. Хауърд, не си ли даваш сметка? Избрали са те, мислейки, че си най-лошият възможен архитект!

Роурк тръсна глава и се разсмя.

— По дяволите, Хауърд! Не е смешно!

— Седни, Стив. Успокой се. Приличаш на човек, видял току-що цяло поле с трупове.

— Да, така е. Дори по-лошо. Видях как се стига до него. Видях защо такива полета са възможни. Каква е представата на хората за ужас? Войни, убийства, пожари, земетресения? Нищо подобно! Това е ужас — този репортаж във вестника. Именно от това хората трябва да изпитват ужас, да му противодействат, да крещят и да го приемат за най-голямото си падение. Хауърд, премислям всички обяснения за злото и всички мерки, предлагани срещу него през вековете. Никоя от тях не е успяла, не е предложила обяснение, нито лек. Но коренът на злото — моят звяр с течащите лиги е там, Хауърд, в този репортаж, както и в душите на самодоволните негодници, които ще го прочетат и ще кажат: „Ами да, гениите винаги трябва да воюват, за тях е полезно“ — след това ще намерят някой селски идиот, за да му помагат, да го учат как да плете кошници. Така действа звярът с течащите лиги. Хауърд, помисли за Монаднок. Затвори очи и си го представи. После помисли за хората, които го поръчаха и които са били убедени, че е най-лошото нещо, което са можели да построят! Хауърд, има някакво зло, някакво потресаващо зло в света, ако най-голямата ти поръчка е възложена… като мръсна шега!

— Кога ще престанеш да мислиш за тези неща? За света и мен? Кога ще свикнеш да не им обръщаш внимание? Кога Доминик…

Млъкна. От пет години не бяха произнасяли името й. Роурк видя смаяния поглед на Малъри, който си даде сметка, че с думите си бе засегнал Роурк, засегнал го бе достатъчно, за да направи това признание. Но Роурк се обърна към него и каза бавно:

— Доминик мислеше като теб.

Малъри никога не бе питал Роурк за миналото му, въпреки че се досещаше за някои неща. Мълчанието им означаваше, че Малъри е наясно, а Роурк знае, че Малъри е наясно и че въпросът не подлежи на обсъждане. Но сега Малъри попита:

— Още ли я чакаш да се върне? Госпожа Гейл Уайнънд… по дяволите!

Роурк каза с равен глас:

— Млъкни, Стив.

Малъри прошепна:

— Прости ми.

Роурк отиде до масата и произнесе с обичайния си тон:

— Иди си вкъщи, Стив. Забрави Брадли. Сега те ще се съдят едни други, но ние няма да бъдем замесени, а те няма да унищожат Монаднок. Забрави всичко това и си тръгвай. Трябва да работя.

Събори с лакът вестника от масата и се наведе над скиците.

След разкритията за финансирането на Монаднок избухна скандал. Започна съдебен процес, няколко души бяха осъдени на затвор и Монаднок беше поверен на нов управителен съвет, назначен от акционерите. Роурк не беше замесен. Имаше много работа и не четеше какво пишат вестниците за процеса. Г-н Брадли се извини на съдружниците си и призна, че за нищо на света не е допускал възможността ваканционното селище, построено по толкова необичаен проект, да носи печалба. „Направих каквото можах — избрах най-големия глупак, когото намерих.“

И тогава Остин Хелър написа статия за Хауърд Роурк и долината Монаднок. Описа всички сгради, проектирани от Роурк и разказа със слова онова, което Роурк бе изразил с тях. Но това не бяха обичайните спокойни слова на Остин Хелър — те бяха вик на ярост, възхищение и гняв. „Тежко ни, ако великолепието стига до нас чрез измама!“

Статията предизвика ожесточен спор сред хората на изкуството.

— Хауърд — каза Малъри няколко месеца по-късно, — ти си прочут.

— Да — каза Роурк, — изглежда е така.

— Три четвърти от тези хора нямат представа за какво става дума, но са чули как останалата една четвърт се карат, щом се спомене твоето име. Затова сега са убедени, че трябва да го произнасят с уважение. Сред едната четвърт, които спорят, четири десети те мразят, три десети смятат, че трябва да изразят мнение във всеки спор, две десети играят на сигурно и приветстват всяко „откритие“ и само една десета знаят за какво става дума. Но всички те внезапно са открили, че съществува човек на име Хауърд Роурк и той е архитект. Бюлетинът на АГА те нарича голям, но непокорен талант, в Музея на бъдещето са изложени снимки на „Монаднок“, „Енрайт Хауз“, „Корд Билдинг“ и „Аквитания“, под красиво стъкло, точно до стаята, където са експонатите на Гордън Л. Прескът. И все пак… аз съм доволен.

Една вечер Кент Лансинг каза:

— Хелър свърши голяма работа. Помниш ли, Хауърд, какво ти казах веднъж за психологията на витата баница? Не пренебрегвай посредника. Той е необходим. Някой трябва да им каже. За голяма кариера са нужни двама души: човекът с големия талант и човекът — но той се среща по-рядко, — който е достатъчно надарен, за да прозре таланта и да разкаже за него.

Елсуърт Тухи написа: „Парадоксът в цялата тази излишна шумотевица е фактът, че г-н Кейлъб Брадли е жертва на голяма несправедливост. Етиката му търпи критики, но естетиката му е безупречна. Той показа, че е способен на по-здравомислеща преценка по въпросите на архитектурата от г-н Остин Хелър, старомодния консерватор, който внезапно се оказа критик. Г-н Кейлъб Брадли стана жертва на лошия вкус на своите курортисти. Мнението на тази рубрика е, че неговата присъда трябва да бъде намалена като признание за художествената му прозорливост. «Монаднок» е измама — но не само финансова.“

Състоятелните мъже, които най-често възлагаха поръчки на архитектите, не се впечатлиха особено от славата на Роурк. Онези, които по-рано казваха: „Роурк ли? Не съм чувал за него“, сега казваха: „Роурк ли? Доста е екстравагантен.“

Но имаше и хора, които се впечатлиха от простия факт, че Роурк е построил курорт, донесъл печалба на собствениците, макар те да не са искали да спечелят. Това беше по-убедително от абстрактните художествени спорове. Налице бяха и едната десета, които знаеха за какво става дума. В годината след „Монаднок“ Роурк построи две частни жилища в Кънектикът, киносалон в Чикаго, хотел във Филаделфия.

През пролетта на 1936 г. един град на Запад се готвеше да стане следващата година домакин на световно изложение, известно като „Походът на вековете“. Комитетът от изтъкнати общественици, отговарящи за организацията, съставиха съвет от най-добрите архитекти в страната, които да направят проекта за изложението. Обществениците искаха да се представят за прогресивни. Хауърд Роурк беше един от осемте архитекти, избрани в съвета.

Щом получи поканата, Роурк се яви пред комитета и обясни, че ще се радва да направи проекта, но сам.

— Не говорите сериозно, г-н Роурк — заяви председателят. — В края на краищата, за такова огромно начинание искаме да съберем най-добрите архитекти. Искам да кажа, че по-добре две глави, отколкото една, нали знаете, а осем глави… Сам можете да се уверите — това са най-талантливите в страната, най-изявените имена. Необходими са приятелски консултации, сътрудничество и съдействие, нали знаете как се постигат големите неща.

— Знам.

— Тогава разбирате…

— Ако искате да направя проекта, ще трябва да го възложите само на мен. Не работя в съвети.

— Да не би да се откажете от такъв шанс, исторически момент, възможност за световна слава, на практика възможност за безсмъртие…

— Не работя в колективи. Не се съветвам, не сътруднича, не съдействам.

Архитектурните среди реагираха с гневни коментари на отказа на Роурк. Казваха: „Суетен глупак!“ Възмущението беше твърде остро и невъздържано и излизаше извън рамките на професионалната клюка. Всеки се смяташе за лично засегнат, всеки смяташе, че е достатъчно квалифициран, за да променя, съветва и подобрява работата на който и да било друг.

„Случаят е съвършена илюстрация на антисоциалната егоцентричност на г-н Хауърд Роурк, на арогантния и необуздан индивидуализъм, който той винаги е олицетворявал“ — писа Елсуърт Тухи.

Сред осмината архитекти, избрани да проектират „Похода на вековете“, бяха Питър Кийтинг, Гордън Л. Прескът, Ралстън Холкъм.

— Няма да работя с Хауърд Роурк — каза Питър Кийтинг, като видя списъка на членовете на съвета, — ще трябва да избирате — или аз, или той.

Уведомиха го, че г-н Роурк е отклонил предложението. Кийтинг пое ръководството на съвета. Репортажите в печата за строежа на изложението разказваха за „Питър Кийтинг и сътрудниците му“.

През последните години Питър Кийтинг стана остър и невъздържан. Издаваше нареждания и губеше търпение при най-малката трудност. Щом загубеше търпение, крещеше на хората.

Използваше обидни думи, заредени с разяждаща, прикрита, почти женска злоба. Лицето му отичаше.

През есента на 1936 Роурк премести офиса си на последния етаж на „Корд Билдинг“. Когато проектираше тази сграда, реши, че един ден офисът му ще бъде там. За малко остана пред надписа: „Хауърд Роурк, архитект“ на новата врата, после влезе в офиса. Кабинетът му в дъното на дългия коридор имаше три стъклени стени високо над града. Застана насред стаята. През огромните стъкла виждаше магазина „Фарго“, „Енрайт Хауз“, хотел „Аквитания“. Отиде до южните прозорци и остана дълго. Накрая на Манхатън, в далечината, се виждаше „Дана Билдинг“ на Хенри Камерън.

Една ноемврийска вечер, на връщане от строеж на къща в Лонг Айлънд, Роурк влезе в офиса, тръсна прогизналия си шлифер и видя странен възторг в очите на секретарката си, която го чакаше нетърпеливо.

— Г-н Роурк, сигурно става дума за много голяма поръчка — каза тя. — Уговорих ви среща за утре, в три следобед. В неговия офис.

— В чий офис?

— Обади се преди половин час. Г-н Гейл Уайнънд.

II

Над входната врата висеше табела, възпроизвеждаща главата на вестника:

Ню Йорк Банър

Малката табела беше знак за известност и власт, които не се нуждаят от изтъкване. Тя беше като тънка, подигравателна усмивка, оправдаваща голата грозота на сградата. Сградата напомняше на фабрика, лишена от всякаква украса, ако се изключи табелата.

Фоайето беше като отвор на пещ — асансьорите поемаха поток от човешко гориво и го бълваха обратно. Хората не бързаха — движеха с премерена скорост под натиска на задачите си. Във фоайето никой не се размотаваше. Вратите на асансьорите щракваха като клапани, пулсиращи ритмично. На стената имаше табло с проблясващи червени и зелени светлини, които проследяваха движението на асансьорите във високата сграда.

Сякаш всичко в тази сграда се ръководеше с контролни табла, командвани от човек, който познава всяко движение. Сградата сякаш беше заредена с насочена енергия, действаща плавно и беззвучно, като внушителен механизъм, който нищо не може да унищожи. Никой не обърна внимание на червенокосия мъж, който спря за момент във фоайето.

Хауърд Роурк вдигна поглед към облицования таван. Никога не бе мразил никого. Някъде в тази сграда се намираше нейният собственик — мъжът, който го бе накарал да изпита чувство, най-близко до омразата.

Гейл Уайнънд хвърли поглед към малкия часовник на бюрото си. След минути имаше уговорена среща с архитект. Разговорът няма да е труден, каза си той. Водил бе много такива разговори в живота си. Трябваше само да говори, знаеше какво ще каже, а от архитекта не се изискваше нищо, освен няколко думи, изразяващи разбиране.

Погледът му се премести от часовника към коректурите на бюрото. Прочете редакционната статия от Алва Скарет за изхранването на катеричките в „Сентръл Парк“ и рубриката на Елсуърт Тухи, посветена на големите достойнства на изложбата от картини, нарисувани от работещите в общинската служба за здравеопазване. На бюрото му звънна звуков сигнал и гласът на секретарката каза:

— Г-н Хауърд Роурк е тук, г-н Уайнънд.

— Добре — каза Уайнънд и изключи устройството. Оттегляйки ръката си, забеляза редицата бутони на ръба на бюрото. До всяко от тези ярки малки копчета с цветен код стигаше жица, тръгваща от някоя точка на сградата. Всяка жица контролираше човек, който на свой ред контролираше голям брой хора в йерархията надолу. Всяка група от хора даваше своя принос за окончателната форма на думите върху хартията, които влизаха в милиони домове, в милиони човешки мозъци — и всичко това бе управлявано с малките цветни пластмасови бутони под пръстите му. Той обаче нямаше време да се отдаде на удоволствието от тази мисъл. Вратата на кабинета му се отвори и той дръпна ръка от бутоните.

Уайнънд се запита дали не закъсня с един миг, дали се изправи веднага, както изисква учтивостта, или остана седнал, гледайки влезлия мъж; а може би бе станал веднага и само му се стори, че е изминало време, преди да се изправи. Роурк се запита дали е спрял, влизайки в кабинета, дали вместо да тръгне напред, се е загледал в мъжа зад бюрото. Може би не бе забавил ход, а само му се стори, че е спрял. Но в един момент и двамата забравиха реалността — Уайнънд забрави защо е поканил този мъж, а Роурк забрави, че мъжът срещу него е съпругът на Доминик. В този момент престанаха да съществуват вратата, бюрото и килимът. В този момент всеки един от двамата мъже усети другия и в средата на стаята се срещнаха мислите им: „Това е Гейл Уайнънд“ — „Това е Хауърд Роурк“.

Тогава Уайнънд стана и посочи с ръка стола до бюрото. Роурк се приближи и седна. Никой от двамата не забеляза, че не са се поздравили.

Уайнънд се усмихна и каза нещо, което нямаше никакво намерение да изрече:

— Едва ли ще искате да работите за мен.

— Искам да работя за вас — каза Роурк, който бе дошъл готов да откаже.

— Виждали ли сте какви сгради съм построил?

— Да.

Уайнънд се усмихна.

— Става дума за нещо различно. Не е предназначено за моите читатели, а за мен.

— Не сте ли строили нещо за себе си?

— Не… ако изключим клетката, която притежавам на един покрив и тази стара печатница тук. Можете ли да ми кажете защо не съм построил собствена сграда, след като имам възможност да издигна цял град, ако пожелая? Аз не знам. Вие би трябвало да знаете. — Забрави, че никога не допуска хората, на които плаща, да изказват предположения за неговата личност.

— Защото сте бил нещастен — каза Роурк.

Каза го съвсем просто, без дързост — не можеше да се държи по друг начин, освен да бъде напълно честен. Бяха не в началото, а в средата на разговора, сякаш продължаваха нещо, започнато много отдавна. Уайнънд каза:

— Кажете го по-ясно.

— Мисля, че разбирате.

— Искам да чуя вашето обяснение.

— Повечето хора строят така, както живеят — рутинно, без осмисляне, според случайността. Но има и малцина, които си дават сметка, че сградата е истински символ. Всички ние живеем в собствените си мисли и съществуването е опит да претворим този живот във физическата действителност, да го изразим с движение и форма. За онзи, който е наясно, къщата, която притежава, е проявление на неговия живот. Ако не строи, когато има възможност, животът му не е такъв, какъвто му се иска.

— Не смятате ли, че е абсурдно да го кажете точно на мен?

— Не.

— Аз също не смятам. — Роурк се усмихна. — Но вие и аз сме единствените, които могат да кажат такова нещо. Че не съм имал онова, което искам и че мога да бъда причислен сред малцината, които са в състояние да разберат важните символи. Нали не бихте отрекли нито едното, нито другото?

— Не.

— На колко години сте?

— На тридесет и шест.

— Когато бях на тридесет и шест години, вече притежавах повечето вестници, които притежавам сега. Нямам предвид нищо лично. Не знам защо го казах. Просто се замислих.

— Какво искате да ви построя?

— Да ми построите дом.

На Уайнънд му се стори, че тези думи оказаха върху Роурк въздействие, различно от обикновеното им значение. Не можа да си обясни защо. Искаше му се да попита, но замълча, тъй като Роурк не бе реагирал по никакъв начин.

— Бяхте прав с диагнозата си — каза Уайнънд, — защото сега вече искам да си построя къща. Вече не се страхувам да придам видима форма на живота си. Ако искате да го кажа направо, като вас, сега съм щастлив.

— Каква къща искате?

— Извън града. Купих мястото. Имотът от петстотин акра е в Кънектикът. Каква да е къщата ли? Вие ще решите.

— Госпожа Уайнънд ли ме избра да я проектирам?

— Не. Госпожа Уайнънд не знае нищо по въпроса. Аз пожелах да заживеем извън града и тя се съгласи. Тогава я помолих да избере архитект — моята съпруга е Доминик Франкън, която на времето пишеше за архитектура. Но тя предпочете да остави избора на мен. Искате ли да знаете защо избрах вас? Дълго мислих. В началото бях по-скоро объркан. Не бях чувал за вас. Не познавах архитекти. Казвам го съвсем буквално, без да забравям годините, когато се занимавах със сделки с недвижими имоти, със строежи и с малоумници, които ги проектираха. Съвсем различно е от „Стоунридж“, то е — нали така го нарекохте? — проявление на моя живот. Тогава видях Монаднок и за първи път запомних името ви. Но дълго отлагах решението си. Обикалях страната, разглеждах къщи, хотели, всякакви сгради. Всеки път, когато някоя ми харесваше, питах кой я е проектирал и отговорът беше винаги един и същ: Хауърд Роурк. Затова ви се обадих. — Добави: — Да ви кажа ли колко съм възхитен от вашата работа?

— Благодаря ви — каза Роурк и за миг затвори очи.

— Знаете ли, не исках да се срещаме.

— Защо?

— Чували ли сте за моята галерия?

— Да.

— Никога не се срещам с хората, чиито творби харесвам. За мен творбите имат особено важно значение. Не искам хората да ми развалят усещането, както става най-често. Те са антипод на собствения си талант. Но това не важи за вас. Нямам нищо против да общувам с вас. Казвам ви го, защото искам да знаете, че ценя много малко неща в живота. Ценя творбите в галерията си, ценя вашите сгради, ценя дарбата на човека да създава такива неща. Може би това е единственото, в което вярвам. — Вдигна рамене. — Мисля, че съм унищожавал, извращавал, покварявал почти всичко около себе си. Но на тези неща не съм посягал. Защо ме гледате така?

— Простете. Моля ви, кажете ми каква къща искате.

— Искам да бъде дворец, само че за мен дворците не са голям лукс. Те са толкова огромни, толкова нетърпимо показни. Истинският лукс е малка къща. Жилище само за двама души — за жена ми и за мен. Не е нужно място за семейство, защото не възнамеряваме да имаме деца. Няма да има и помещения за гости — нямаме намерение да каним хора, само една стая за гости, за всеки случай, не повече. Хол, трапезария, библиотека, два кабинета, една спалня. Помещения за прислугата, гараж. Това е, общо взето. Ще ви съобщя подробностите по-късно. Разходите ще са толкова, отколкото имате нужда. А как да изглежда… — той се усмихна, вдигайки рамене. — Виждал съм вашите сгради. Онзи, който се опитва да ви каже как да изглежда една къща, или трябва да я проектира по-добре от вас… или да мълчи. Ще кажа само, че искам моята къща да бъде с качеството, характерно за Роурк.

— Какво е то?

— Мисля, че разбирате.

— Искам да чуя вашето обяснение.

— Мисля, че някои сгради са евтино показни и имат само фасада, други са страхливи и търсят оправдание с всяка своя тухла, а трети са завинаги негодни, нескопосни, злонамерени и фалшиви. Вашите сгради излъчват преди всичко чувство за радост. Но тази радост не е тиха. Тя е трудна, взискателна радост. Радост, която създава на човек усещането, че е постижение да я преживее. Като гледа

сградата, човек си казва: ставам по-добър, след като мога да изпитам такова чувство.

Роурк изрече бавно, без да отговаря на Уайнънд:

— Сигурно е било неизбежно.

— Кое?

— Да го прозрете.

— Защо говорите така, сякаш… съжалявате, че съм го прозрял?

— Не съжалявам.

— Слушайте, не ми се сърдете… заради нещата, които съм построил.

— Не се сърдя.

— „Стоунридж“, хотелите „Нойс Белмонт“, вестниците на Уайнънд — след всички тях стигнах до решението, че искам къща, построена от вас. Заслужава си лукса, нали? Нима има значение как съм го постигнал? Те бяха средството. Вие сте целта.

— Не сте длъжен да се оправдавате пред мен.

— Не се оправ… Всъщност да, точно това правя.

— Не го правете. Не се бях замислил какви сгради сте строили.

— За какво се замислихте?

— Че съм безсилен срещу човек, прозрял в моите сгради онова, което сте прозрели вие.

— Да не би да ви е нужна помощ срещу мен?

— Не. Но за мен е правило да не съм безсилен.

— А за мен е правило да не се оправдавам. Значи… всичко е наред, нали?

— Да.

— Трябва да ви разкажа повече за къщата, която искам. Допускам, че архитектът е като изповедник — той трябва да знае всичко за хората, които ще живеят в неговата къща, защото им дава нещо много по-лично от дрехите и храната. Моля ви, приемете го така и ми простете, ако забелязвате, че ми е трудно да говоря — никога не съм се изповядвал. Искам тази къща, защото съм безнадеждно влюбен в жена си… Какво има? Неуместно ли е да ви го казвам?

— Не. Давайте нататък.

— За мен е непоносимо жена ми да е сред други хора. Това не е ревност, а е нещо по-силно и много по-лошо. Не понасям да я виждам как върви по улиците. Не мога да я деля с никого и с нищо, нито дори с

магазините, театрите, такситата или тротоарите. Трябва да я отведа някъде. Трябва да я изолирам изцяло, така че нищо да не се докосва до нея, по какъвто и да е начин. Къщата трябва да е крепост. Моят архитект трябва да ми е страж.

Роурк го гледаше право в очите. Наложи си да го гледа очи в очи, за да може да го изслуша. Уайнънд усети усилие в погледа му, но го разпозна не като усилие, а само като сила. Усети подкрепа в този поглед и осъзна, че може да се изповяда докрай.

— Къщата трябва да е затвор. Не, не съвсем. Съкровищница — трезор, съхраняващ неща, които са толкова ценни, че не бива никой да ги гледа. Но и още нещо. Къщата трябва да е отделна вселена, да е толкова красива, че никога да не ни липсва онази, която сме напуснали. Да е затвор само със силата на съвършенството си. Да няма решетки, нито крепостни стени, а талантът ви да се издигне като стена между нас и останалия свят. Това искам от вас. И още нещо. Проектирали ли сте храм?

За миг Роурк почувства, че няма сили да отговори, но разбра, че въпросът е искрен. Уайнънд не усети нищо.

— Да — каза Роурк.

— Тогава си представете, че ви поръчвам храм. Храм на Доминик Уайнънд… Искам да се срещнете с нея, преди да започнете проекта.

— Виждал съм госпожа Уайнънд преди години.

— Така ли? Значи ви е ясно.

— Ясно ми е.

Уайнънд видя ръката Роурк на ръба на бюрото, с притиснати към стъклото дълги пръсти, до коректурите на „Банър“. Сред сгънатите безредно коректури се виждаше заглавието „Един тих глас“ на вътрешната страница. Загледа ръката на Роурк. Мина му през ум, че би искал да има бронзово преспапие, отлято по нея, защото би стояло красиво на бюрото му.

— Вече знаете какво искам. Действайте. Започвайте веднага. Зарежете всичко останало, с което сте се захванали. Ще ви платя колкото пожелаете. Искам къщата да е готова за лятото… О, простете. Твърде много съм общувал с калпави архитекти. Не попитах съгласен ли сте да я проектирате.

Ръката на Роурк трепна и той я отмести от бюрото.

— Да — каза Роурк. — Ще я проектирам.

Уайнънд видя по стъклото отпечатъците от пръстите му — толкова отчетливи, сякаш кожата бе прорязала по повърхността вдлъбнатини, в които имаше вода.

— Колко време ще ви е нужно? — попита Уайнънд.

— Ще е готова през юли.

— Разбира се трябва да видите мястото. Искам лично да ви го покажа. Да ви закарам ли там утре сутринта?

— Стига да искате.

— Бъдете тук в девет.

— Добре.

— Да ви напиша някакъв договор? Не знам как предпочитате да работите. Като правило преди да заработя с някого, аз се опитвам да науча всичко за него, от деня на раждането му или дори от по-рано. Не съм проверявал нищо за вас. Просто забравих. Стори ми се излишно.

— Готов съм да отговоря на всеки ваш въпрос.

Уайнънд се усмихна и поклати глава:

— Не. Нямам какво да ви питам. Само за условията в договора.

— Не поставям никакви условия, с изключение на едно: ако одобрите предварителните скици на къщата, тя да бъде построена както съм я проектирал, без никакви промени.

— Разбира се. Това е ясно. Казаха ми, че работите само по този начин. Ще имате ли нещо против, ако не се пише нищо за къщата? Знам, че би ви помогнало професионално, но искам вестниците да стоят настрана.

— Нямам нищо против.

— Ще ми обещаете ли, че няма да давате никакви снимки на вестниците?

— Обещавам.

— Благодаря ви. Ще ви се отплатя. Можете да смятате вестниците на Уайнънд за своя лична пресслужба. Ще ви осигуря най-широка реклама, каквато пожелаете, за всеки друг ваш проект.

— Не искам никаква реклама.

Уайнънд се разсмя.

— Какъв разговор, и то точно тук! Струва ми се, че нямате представа как ваши колеги архитекти биха водили такъв разговор.

Според мен вие в нито един момент не съзнавахте, че говорите с Гейл Уайнънд.

— Съзнавах — каза Роурк.

— Така ви изразявам благодарността си. Невинаги се чувствам добре като Гейл Уайнънд.

— Зная.

— Ще си променя решението и ще ви задам личен въпрос. Казахте ми, че ще отговорите на всеки въпрос.

— Ще отговоря.

— Винаги ли се чувствате добре като Хауърд Роурк?

Роурк се усмихна. Усмивката му изразяваше развеселяване, удивление, неволно презрение.

— Отговорихте ми — каза Уайнънд.

После се изправи и каза:

— Утре сутринта, в девет — и му подаде ръка.

Роурк си тръгна, а Уайнънд седна усмихнат зад бюрото си. Насочи ръка към един от пластмасовите бутони… и я оттегли. Сети се, че трябва да се върне към обичайното си поведение, че не може да говори така, както бе говорил през изтеклия половин час. И тогава разбра какво бе странното в този разговор: за първи път в живота си бе разговарял с някого, без да изпита неохота, без да усети натиск или нужда да се прикрива, както се бе чувствал винаги, разговаряйки с хората. Този път нямаше напрежение, нито необходимост от напрежение. Сякаш бе разговарял със себе си.

Натисна бутона и каза на секретарката:

— Кажи на архива да ми изпратят всичко, с което разполагат за Хауърд Роурк.

— Познай — каза Алва Скарет. Гласът му молеше да бъде помолен за информация.

Елсуърт Тухи махна нетърпеливо, сякаш искаше да го отпрати. Не вдигна очи от бюрото.

— Остави ме, Алва. Зает съм.

— Имам да ти кажа нещо интересно, Елсуърт. Наистина е интересно. Сигурен съм, че искаш да го научиш.

Тухи вдигна глава и го погледна, присвивайки с леко отегчение ъгълчетата на очите си. Даде на Скарет да разбере, че благосклонно му обръща внимание. Провлече глас, подчертавайки колко е търпелив:

— Добре. Какво има?

Скарет не долови нищо обидно в поведението на Тухи, който се отнасяше с него по този начин през последната година и повече. Скарет не бе забелязал промяната, а и беше твърде късно да се засяга — и за двамата всичко беше нормално.

Скарет се усмихна като отличник, очакващ похвала от учителя, че е открил грешка в учебника, написан от самия учител.

— Елсуърт, частното ти ФБР има пропуски.

— Какво говориш?

— Мога да се обзаложа, че не знаеш какво прави Гейл, макар че винаги държиш да си осведомен.

— Какво е това, което не знам?

— Познай кой беше днес в кабинета му.

— Драги ми Алва, нямам време за гатанки.

— Няма да познаеш и след хиляда години.

— Добре де, тъй като единственият начин да се отърва от теб е да играя ролята на глупака във водевила, ще задам правилния въпрос: кой беше в кабинета на Гейл днес?

— Хауърд Роурк.

Тухи се обърна към него, забравил да дозира вниманието си, и каза недоверчиво:

— Не може да бъде!

— Да! — каза Скарет, горд от ефекта.

— Ами! — каза Тухи и избухна в смях.

На лицето на Скарет се изписа нерешителна полуусмивка. Зачуди се, искаше му се и той да се посмее, но не беше съвсем сигурен каква е причината за смеха.

— Да, смешно е. Но… защо, Елсуърт?

— О, Алва, толкова дълго ще трябва да ти обяснявам!

— Мислех, че може би…

— Не долавяш ли драматизма, Алва? Не обичаш ли фойерверки? Ако искаш да узнаеш какво да очакваш, само помисли, че най-страшните войни са религиозните, между секти от една и съща религия, както и гражданските войни между братя от една раса.

— Не следя съвсем мисълта ти.

— Драги мой, аз имам толкова много последователи. Отърсвам ги от себе си.

— Радвам се, че ти е толкова весело, но си мисля, че може би не е на добре.

— Разбира се, че не е на добре. Но не и за нас.

— Слушай: нали знаеш, че сме в неизгодно положение, особено ти, твърдейки, че този Роурк е едва ли не най-слабият архитект в града. А ако сега шефът го наеме — няма ли да е неловко?

— Така ли?… Може би…

— Радвам се, че го приемаш по такъв начин.

— Какво търсеше той в кабинета на Уайнънд? Поръчка ли получи?

— Не знам. Не разбрах. Никой не знае.

— Чувал ли си дали г-н Уайнънд възнамерява да строи нещо?

— Не. А ти?

— Не. Признавам, че моето ФБР наистина има пропуски. Но всеки прави каквото може.

— Знаеш ли, Елсуърт, върти ми се една мисъл. Имам идея как може да стане наистина много изгодно за нас.

— Каква ти е мисълта?

— Елсуърт, напоследък Гейл е невъзможен.

Скарет изрече тези думи тържествено, сякаш правеше откритие. Тухи остана полуусмихнат.

— Разбира се, ти го предвиди, Елсуърт. Беше прав. Винаги си прав. Проклет да съм, но не мога да разбера какво му става, дали е заради Доминик, дали в живота му е настъпила промяна или има друго, но нещо става. Защо изведнъж нещо му щуква и се захваща да чете всеки проклет ред от всеки проклет брой и вдига адска врява за дреболии? Напоследък отмени три от най-добрите редакционни статии, които съм писал, а преди никога не го е правил. Никога. Знаеш ли какво ми каза? Каза ми: „Майчинството е чудесно нещо, Алва, но за бога, въздържай се от глупости. Има граници дори за интелектуалната извратеност.“ Каква извратеност? Това беше най-сладката редакционна статия за Деня на майката, която съм писал. Честно казано, самият аз се трогнах. Откога заговори за извратеност? Онзи ден нарече Джулс Фауглър безмозъчен, каза му го в лицето и хвърли неделната статия в

коша. Също отлична статия — за Работническия театър. Джулс Фауглър, най-добрият ни автор! Не е чудно, че Гейл вече няма нито един приятел тук. Преди го мразеха до дъното на душата си, а ако ги чуеш какво говорят сега!

— Чувам ги.

— Той започва да губи контрол, Елсуърт. Не знам как бих се справял, ако не беше ти и чудесните хора, които избираш. Практически те са работещият ни екип, тези твои младоци, а не старите свещени крави, които и без това вече сами са се отписали. Умните хлапета ще крепят „Банър“. Но Гейл… Слушай, миналата седмица той уволни Дуайт Карсън. Знаеш ли, смятам, че това е многозначително. Разбира се, Дуайт беше бреме и ужасен досадник, но той беше първият измежду галениците на Гейл, момчетата, които продадоха душите си. Така че, нали разбираш, в известен смисъл ми харесваше Дуайт да е тук, всичко беше наред, беше както трябва, беше реликва от най-добрите времена на Гейл. Винаги съм казвал, че Гейл си има предпазен клапан. И изведнъж изхвърля Дуайт — не ми харесва, Елсуърт. Изобщо не ми харесва.

— Какво говориш, Алва? Да не би да смяташ, че ми разказваш неща, които не знам, или просто изпускаш парата — прости ми смесената метафора — на моето рамо?

— Сигурно е така. Не обичам да критикувам Гейл, но от отдавна съм му толкова ядосан, че трябва да ме вържат. Но ето накъде бия: този Хауърд Роурк, на какви мисли те навежда той?

— Мога да напиша цяла книга, Алва. Но едва ли сега е времето да се впускам в такова начинание.

— Не, но мисълта ми е, какво със сигурност знаем за него? Знаем, че е вманиачен, чудак, глупак, добре, но нещо друго? Че е един от глупците, на които не можеш да повлияеш с любов, пари или с шестнадесетинчово оръдие. Той е по-тежък случай от Дуайт Карсън и от всичките галеници на Гейл, взети заедно. Е? Схващаш ли? Какво ще направи Гейл, когато се изправи срещу такъв човек?

— Едно от няколко възможни неща.

— Ще направи едно нещо, ако добре познавам Гейл, а аз го познавам. Затова съм обнадежден. Той отдавна има нужда от такова нещо. Голяма глътка от някогашното му лекарство. Предпазен клапан. Готви се да пречупи гръбнака на този човек — и това ще е добре за

Гейл. Най-доброто на света. Ще стане пак какъвто си беше… Това е моята мисъл, Елсуърт. — Изчака, не видя одобрителен ентусиазъм на лицето на Тухи, и завърши колебливо: — Е, може и да греша… Не знам… Може би няма нищо такова… Просто помислих, че е психология…

— Точно така, Алва.

— Значи смяташ, че така ще стане?

— Може би. А може нещата да се развият много по-зле, отколкото си мислиш. Но това вече няма значение за нас. Защото, Алва, що се отнася до „Банър“, ако се стигне до сблъсък между нас и шефа, вече няма защо да се страхуваме от господин Гейл Уайнънд.

Момчето от архива донесе дебел плик с изрезки. Уайнънд вдигна глава, погледна плика и каза:

— Толкова много неща ли има? Не знаех, че е толкова прочут.

— Това е делото Стодард, господин Уайнънд.

Момчето спря. Не се бе случило нищо нередно… освен бръчките по челото на Уайнънд, но то не познаваше Уайнънд достатъчно добре, за да знае какво означават те. Зачуди се защо го обзе усещането, че изпитва страх. След миг Уайнънд каза:

— Добре. Благодаря ти.

Момчето остави плика върху стъклената повърхност на бюрото и излезе.

Уайнънд гледаше препълнения жълт плик. Отражението му в стъклото приличаше на купчина, разяла повърхността и пуснала корени в бюрото. Огледа стените на кабинета и се зачуди дали в тях има сила, която би могла да му спести отварянето на плика.

Изправи се на стола, опря свитите си в лактите ръце в права линия по ръба на бюрото, с опънати, срещнати пръсти, погледна надолу край ноздрите си към повърхността на бюрото и остана за миг мрачен, горд, спокоен, като мумия на фараон. После протегна ръка, придърпа плика, отвори го и започна да чете.

„Кощунство“ от Елсуърт Тухи, „Църквите на нашето детство“ от Алва Скарет, редакционни статии, проповеди, речи, декларации, писма до редакцията — „Банър“, задействан с пълна пара, снимки, карикатури, интервюта, протестни резолюции, писма до редакцията.

Изчете всяка дума, методично, с ръце на ръба на бюрото, със срещнати пръсти, без да вдига изрезките, без да ги докосва. Прочиташе най-горната изрезка от купчината, протягаше ръка, за да я обърне и започваше да чете следващата. Движеше ръката си като съвършено ритмичен механизъм, пръстите му се повдигаха точно, когато очите му поемаха последната дума и не позволяваха на изрезката да остане пред погледа му нито секунда повече от необходимото. Дълго разглежда снимките на Храма на Стодард. Още по-дълго разглежда една от снимките на Роурк — снимката на възторжения Роурк и текста към нея: „Щастлив ли сте, господин Супермен?“ Скъса я от страницата с репортажа и я пусна в чекмеджето на бюрото. После продължи да чете.

Съдебният процес, свидетелските показания на Елсуърт М. Тухи, Питър Кийтинг, Ралстън Холкъм, Гордън Л. Прескът. Нямаше никакви цитати от свидетелските показания на Доминик Франкън, само кратка дописка. „Защитата завърши.“ Няколко забележки в „Един тих глас“, после мълчание. Следващата изрезка беше три години по-късно — долината Монаднок.

Остана да чете до късно. Секретарките му си бяха тръгнали. Усети празните стаи и коридори наоколо. Чуваше шума на печатарските машини, глуха, тътнеща вибрация, разтърсваща всяка стая. Обичаше този шум — туптящото сърце на сградата. Заслуша се. Печатаха утрешния „Банър“. Остана дълго време неподвижен.

III

Роурк и Уайнънд стояха на върха на един хълм и гледаха към земята, падаща надолу в дълга плавна дъга. На върха на хълма стърчаха голи дървета и се спускаха към брега на езерото. Клоните очертаваха геометрични композиции, изсечени във въздуха. Ясният, крехък синьо-зелен цвят на небето сякаш изстудяваше въздуха. Студът размиваше багрите на земята, изтъквайки, че не са цветове, а само елементи, от които ще възникне цветът. Безжизненото кафяво не беше същинско кафяво, а бъдещо зелено, унилото мораво бе предвестник на огненото, сивото — прелюдия към златно. Земята беше като разказ на внушителна история, като стоманена рамка на сграда, която ще бъде запълнена и завършена и ще обхване цялото великолепие на бъдещето с голата си изчистеност.

— Къде според вас трябва да се построи къщата? — попита Уайнънд.

— Тук — посочи Роурк.

— Надявах се, че ще изберете точно това място.

Уайнънд сам шофира колата си от града. Двамата вървяха два часа по пътеките на новото му имение, по пустите алеи, през гората и покрай езерото, до хълма. Уайнънд чакаше, Роурк разглеждаше пейзажа, ширнал се под краката му. На Уайнънд му се стори, че мъжът до него събира от всички точки на пейзажа юзди и ги издърпва в ръката си.

Роурк се обърна и Уайнънд попита:

— Вече мога ли да ви говоря?

— Разбира се — усмихна се Роурк, развеселен от неочаквано проявената почтителност.

Гласът на Уайнънд прозвуча чист и крехък, като цвета на небето над тях, със същото леденозелено излъчване:

— Защо приехте поръчката?

— Защото съм архитект, който работи за пари.

— Знаете какво имам предвид.

— Не съм сигурен.

— Не ме ли мразите от дъното на душата си?

— Не. Защо да ви мразя?

— Искате първи да го кажа ли?

— Какво?

— Храма на Стодард.

Роурк се усмихна.

— Значи все пак след вчерашната ни среща сте ме проучили.

— Прочетох нашите изрезки. — Изчака, но Роурк мълчеше. — Прочетох ги всичките. — Гласът му прозвуча дрезгаво, и предизвикателен, и умоляващ. — Прочетох всичко, което сме писали за вас. — Спокойното лице на Роурк го вбеси. Продължи, изговаряйки бавно и натъртвайки всяка дума: — Нарекли сме ви некадърник, начинаещ, шарлатанин, мошеник, егоцентрик…

— Престанете да се изтезавате.

Уайнънд затвори очи, сякаш Роурк го беше ударил. След миг каза:

— Господин Роурк, не ме познавате много добре. Трябва да знаете следното: аз не се извинявам. Никога не се извинявам за действията си.

— Какво ви кара да мислите за извинение? Не съм го искал.

— Заставам зад всяка една от тези квалификации. Заставам зад всяка дума, отпечатана в „Банър“.

— Не съм искал да се отказвате от тях.

— Знам какво мислите. Вече ви е ясно, че вчера не съм знаел за Храма на Стодард. Бях забравил името на архитекта. Вие стигнахте до заключението, че не аз съм водил кампанията срещу вас. Прав сте, не бях аз, по онова време не бях тук. Но не сте наясно, че кампанията беше в типичния, в присъщия дух на „Банър“. Беше в пълно съответствие с функцията на „Банър“. Единствен аз нося отговорност за тези неща. Алва Скарет прави само онова, на което съм го учил. Ако бях в града, и аз щях да постъпя по същия начин.

— Това е ваше право.

— Не вярвате ли, че щях да го направя?

— Не.

— Не искам нито да ме ласкаете, нито да ме съжалявате.

— Не мога да направя това, което искате от мен.

— Какво искам според вас?

— Да ви зашлевя в лицето.

— Защо не го направите?

— Не мога да се правя на разгневен — каза Роурк. — Нито изпитвам съжаление. Онова, което изпитвам, е по-жестоко от всичко, което бих могъл да сторя. Само че нямам желание да проявявам жестокост. Ако ви ударя, ще ми простите за Храма на Стодард.

— Вие ли сте този, който трябва да иска прошка?

— Не. Но не бихте имали нищо против да поискам. Знаете, че се предполага някакъв вид прошка, но не сте наясно кой трябва да прости, нито на кого. Иска ви се аз да ви простя — или да поискам отплата, което е същото — и смятате, че въпросът ще приключи. Но аз нямам нищо общо с това. Аз не съм сред действащите лица. Без значение е какво правя или чувствам в момента. Вие не мислите за мен. Аз не мога да ви помогна. Не съм човекът, от когото ви е страх сега.

— А кой е той?

— Страх ви е от самия себе си.

— Кой ви дава право да ми говорите така?

— Самият вие.

— Добре, продължавайте.

— Искате да чуете докрай ли?

— Продължавайте.

— Според мен вие страдате от мисълта, че сте ме накарали да страдам. Иска ви се да не го бяхте сторили. Но има и нещо, от което се страхувате още повече. Мисълта, че аз изобщо не съм страдал.

— Давайте нататък.

— Виждате, че сега не съм нито внимателен, нито великодушен, а просто равнодушен. Това ви плаши, защото сте наясно, че случаи като Храма на Стодард задължително изискват отплата, но виждате, че аз не плащам за него. Изумен сте, че приех поръчката ви. Сигурно мислите, че за да се съглася, ми е била необходима смелост, нали? На вас ви бе нужна много повече смелост, за да ме наемете. Това е моето мнение по въпроса за Храма на Стодард. Приключил съм с него. Но не и вие.

Уайнънд разтвори пръсти и обърна длани навън. Раменете му леко увиснаха и се отпуснаха. Каза без усилие:

— Така е. Вярно е. Всичко това е вярно.

След това се изправи, но някак примирено, сякаш съзнателно стана физически уязвим.

— Сигурно сте наясно, че ме сломихте по свой начин — каза той.

— Да. И вие приехте поражението. Така че постигнахте каквото искахте. Можем ли да кажем, че сме квит и да забравим Храма на Стодард?

— Или вие сте много мъдър, или аз съм много прозрачен. И в единия, и в другия случай постижението е ваше. Никой досега не е успявал да ме подтикне към прозрачност.

— Да ви кажа ли още какво искате?

— Според вас какво искам сега?

— Лично признание от мен. Мой ред е да отстъпя, нали?

— Вие сте страховито честен, така ли?

— А защо не? Няма как да ви призная, че сте ме накарали да страдам. Но вместо това мога да ви призная, че ми доставихте удоволствие. Съгласен ли сте? Добре. Радвам се, че ме харесвате. Давате си сметка, че за мен това е изключение, също както за вас е изключение да приемете поражението. Обикновено не ме интересува дали ме харесват или не. Но този път ме интересува. Радвам се.

Уайнънд се разсмя.

— Вие сте прям и самонадеян като император. Когато проявявате почтителност, сам се величаете. Какво по дяволите ви кара да смятате, че ви харесвам?

— Сега нямате желание да чуете моето обяснение. Вече ме упрекнахте, че ви подтиквам да сте прозрачен.

Уайнънд седна на един дънер, отправяйки към Роурк мълчалива настоятелна покана. Роурк седна до него. Макар че изражението му беше сериозно, на лицето му имаше следа от усмивка, от весела наблюдателност, сякаш всяка чута дума не беше признание, а потвърждение.

— Издигнали сте се от нулата, нали? — попита Уайнънд. — Произхождате от бедно семейство.

— Да. Как разбрахте?

— За вас е проява на арогантност, ако някой ви подари нещо — било то комплимент, идея или богатство. Аз също започнах от нищо. Какъв беше баща ви?

— Металург.

— Моят беше докер. Като дете работехте ли всякаква работа?

— Работех какво ли не. Главно в строителството.

— При мен беше по-зле. Работех всичко. Коя работа ви харесваше най-много?

— Да хващам нитове на стоманените скелета.

— На мен ми харесваше, когато бях ваксаджия на ферибот по река Хъдзън. Нормално би било да ненавиждам тази работа, но тя ми харесваше. Не помня хората. Помня града. Градът… той беше винаги там, на брега, в далечината, в очакване, а аз сякаш бях вързан за него с ластик. Ластикът се разтягаше и ме пускаше надалеч, до другия бряг, но винаги се свиваше обратно и аз се връщах. Имах чувството, че никога не ще избягам от този град… и той никога не ще избяга от мен.

Изслушвайки тези думи, Роурк разбра, че Уайнънд рядко говори за детството си. В думите му имаше радост и неувереност, те не бяха изтъркани от употреба, бяха като монети, които не са преминали през много ръце.

— Случвало ли ви се е да нямате покрив над главата си и да гладувате? — попита Уайнънд.

— Неведнъж.

— Това пречеше ли ви?

— Не.

— И на мен не ми пречеше. Ядосвах се от други неща. Случвало ли се е като дете да ви идва да закрещите, виждайки наоколо само некадърност, знаейки, че могат да бъдат направени толкова много неща, и то да бъдат направени много добре, но вие нямате власт да ги направите? Че не можете да гръмнете празните кратуни около вас? Че трябва да изпълнявате заповеди, и то от хора, които с нищо не са по-добри от вас? Случвало ли ви се е?

— Да.

— Потискахте ли гнева в себе си, трупахте ли го, решавахте ли, че ако трябва ще се оставите да ви разкъсат на парчета, но ще доживеете деня, когато ще господствате над тези хора, над всички хора и над всичко около вас?

— Не.

— Не сте ли? Да не би да сте забравили?

— Не. Мразя некомпетентността. Вероятно тя е единственото нещо, което истински мразя. Но тя не ме е подтиквала към желание да властвам над хората. Нито да ги поучавам. Подтиква ме да си върша работата по своя начин и ако трябва, нека ме разкъсат на парчета.

— Разкъсаха ли ви?

— Не. Не успяха.

— Не изпитвате ли неприязън, когато се връщате назад към миналото си? Към някаква случка от него?

— Не.

— А аз да. Една нощ ме пребиха. Допълзях до една врата. Помня паветата точно под ноздрите си, сякаш са пред очите ми — камъкът беше с жилки и бели петна. Паважът трябваше на всяка цена да се движи — не усещах дали съм в състояние да се движа, показваше ми го паважът и трябваше да се уверя, че жилките и петната се променят, трябваше да стигна до следващата фигура или пукнатина шест инча по-нататък. Ставаше бавно и усещах, че под корема ми има кръв…

В гласа му нямаше самосъжаление. Говореше просто, безлично, леко учудено.

Роурк каза:

— Бих искал да ви помогна.

Уайнънд се усмихна бавно, нерадостно.

— Струва ми се, че е възможно. Дори ми се струва, че ще е добре. Преди два дни бих убил всеки, който реши, че имам нужда от помощ… Наясно сте, разбира се, че не мразя миналото си заради онази нощ. Не тя е причината да се страхувам да погледна назад. Тя е най-малко неприятната случка. Има други неща, които направо не са за говорене.

— Знам. Знам, че има други неща.

— Кои например? Назовете ги.

— Храмът на Стодард.

— Да не би да искате да ми помогнете заради него?

— Да.

— Дявол да ви вземе. Не разбирате ли…

— Не разбирате ли, че вече го правя?

— Как?

— Като приех да проектирам къщата ви.

Бръчки прорязаха челото на Уайнънд. Очите му побеляха, синият цвят сякаш се оттегли от ириса и очите му се превърнаха в светещи бели елипси. Той каза:

— За което получавате тлъст хонорар.

Роурк се усмихна, забавяйки за миг усмивката си. Тази усмивка беше знак, че неочакваната обида е признание за поражение, по-красноречиво от всякакви изповеди. Забавянето й беше знак, че точно в този момент Роурк няма да му помогне.

— Разбира се — каза спокойно Роурк.

Уайнънд стана.

— Да тръгваме. Губим време. Имам да върша важни неща в офиса.

На връщане към града не размениха нито дума. Уайнънд шофираше с деветдесет мили в час. Скоростта издигна от двете страни на пътя плътни стени от устремно движение, все едно че полетяха в дълъг, затворен, безшумен коридор.

Спря пред входа на „Корд Билдинг“ и изчака Роурк да излезе от колата. Каза му:

— Можете да ходите в имота ми когато пожелаете, г-н Роурк. Няма да идвам с вас. От офиса ми ще получите цялата информация, която ви е нужна. Моля ви, обаждайте ми се само, ако се налага. Ще бъда много зает. Уведомете ме, когато приготвите първите скици.

Щом приготви скиците, Роурк се обади в офиса на Уайнънд. Не бяха разговаряли цял месец.

— Моля, изчакайте, г-н Роурк — каза секретарката на Уайнънд. Той зачака. Секретарката го уведоми, че г-н Уайнънд би желал следобед скиците да бъдат донесени в кабинета му и определи часа. Уайнънд не пожела да говори.

Роурк влезе в кабинета и Уайнънд каза:

— Как сте, г-н Роурк? — Приятният му глас прозвуча официално. Лицето му беше безизразно и учтиво.

Роурк му подаде плановете на къщата и голяма скица, нарисувана в перспектива. Уайнънд погледна всеки лист. Дълго разглежда скицата. След това вдигна очи.

— Силно съм впечатлен, г-н Роурк. — Гласът му беше агресивно учтив. — Изключително съм впечатлен от вас от самото начало. Размислих и реших да ви предложа специална сделка.

В погледа, вперен в Роурк, имаше някаква мекота, почти нежност. Уайнънд сякаш показваше, че иска да се отнесе внимателно с Роурк, да го запази невредим за някаква особена цел.

Вдигна скицата и я задържа с два пръста, така че светлината да пада право върху нея. За миг белият лист проблесна, а черните следи от молива силно се откроиха.

— Искате ли къщата да бъде построена? — попита тихо Уайнънд. — Силно го желаете, нали?

— Да — каза Роурк.

Без да помръдва ръката си, Уайнънд разтвори пръсти и пусна картона, който падна с лице към бюрото.

— Ще бъде построена, г-н Роурк. Точно както сте я проектирали. Точно както е нарисувана на тази скица. При едно условие.

Роурк седеше облегнат, с ръце в джобовете, съсредоточен, изчакващ.

— Не искате ли да ме попитате какво е условието, г-н Роурк? Чудесно, аз ще ви го кажа. Ще одобря тази къща при условие че вие приемете сделката, която ви предлагам. Искам да подпишем договор, по силата на който вие ще сте единственият архитект на всички сгради, които реша да строя отсега нататък. Сам разбирате, че работата ще е много. Позволявам си да кажа, че имам най-големия строителен бизнес в страната. Всеки един от вашата гилдия е искал да стане мой единствен архитект. Предлагам го на вас. В замяна вие трябва да приемете някои условия. Преди да ги изложа, бих искал да ви предупредя за последствията, ако откажете. Може би сте чували, че не обичам да ми отказват. Властта, с която разполагам, може да действа в две посоки. Мога лесно да направя така, че поръчките за вас да секнат в цялата страна. Имате малцина почитатели, но никой работодател не би устоял на натиска, който аз съм в състояние да упражня. Имали сте периоди в живота си, когато не сте имали никаква работа. Но това е нищо в сравнение с блокадата, която мога да наложа. Ще трябва да се върнете в гранитната кариера — да, известно ми е, лятото на 1928 в кариерата на Франкън в Кънектикът. Откъде знам ли? От частни детективи, г-н Роурк. Може да ви се наложи отново да отидете в

гранитна кариера, само че аз ще се погрижа и кариерите да не ви приемат. А сега ще ви кажа какво искам от вас.

За Гейл Уайнънд се носеха множество слухове, но никой не бе описвал изражението, което се появи на лицето му. Малцината, които бяха виждали това изражение, не дръзваха да говорят за него. Дуайт Карсън го бе видял първи. Устните на Уайнънд се раздалечиха, очите му заискриха. Сякаш изпитваше чувствена наслада от агония — агонията на жертвата, или собствената му агония, или и двете.

— Искам вие да проектирате всички мои бъдещи делови сгради, като се съобразявате с общоприетия вкус за бизнес сгради. Ще строите колониални къщи, хотели рококо и офисни сгради в полугръцки стил. Ще впрегнете недостижимата си изобретателност, за да създавате форми, съобразени с вкуса на хората и ще ми носите пари. Ще обработите забележителния си талант, за да стане покорен. Оригиналност и сервилност, взети заедно. Нарича се хармония. Ще сътворите във вашата област онова, което е „Банър“ в моята. Да не мислите, че за създаването на „Банър“ не е бил нужен талант? Такава ще е бъдещата ви кариера. Но къщата, която ми проектирахте, ще бъде построена точно така, както сте я проектирали. Тя ще е последната построена сграда в стил Роурк. След мен никой друг няма да има такава къща. Нали сте чели как някога владетелите убивали архитекта, създал двореца им, за да не може никой друг да се накичи със славата, дарена им от този архитект. Убивали архитекта или му изваждали очите. Модерните методи са различни. През останалата част от живота си ще се подчинявате на волята на мнозинството. Няма да ви привеждам някакви аргументи. Само ви предлагам алтернатива. Вие сте човек, който разбира откровения език. Изборът пред вас е прост: ако откажете, повече никога няма да строите; или ще построите къщата, която толкова силно желаете да бъде построена, и още много други къщи, които няма да ви харесват, но ще носят пари и на двама ни. До края на живота си ще проектирате квартали с жилища под наем, както „Стоунридж“. Това е моята воля.

Уайнънд се приведе, очаквайки една от добре познатите реакции, които му носеха наслада: гняв, възмущение, свирепа гордост.

— Защо не — каза весело Роурк. — Ще го сторя с удоволствие. Лесно е.

Посегна, взе един молив и най-близкия лист от бюрото на Уайнънд — писмо на внушителна бланка. Започна бързо да рисува на гърба на писмото. Ръката му се движеше плавно и уверено. Уайнънд се загледа в лицето, наведено над хартията, в гладкото чело и правата линия на веждите, изразяваща спокойна съсредоточеност.

Роурк вдигна глава и хвърли листа към Уайнънд през бюрото.

— Такава ли е вашата воля?

На листа беше нарисувана къщата на Уайнънд с веранди в колониален стил, мансарден покрив, два масивни комина, няколко малки пиластъра, няколко прозореца като амбразури. Не беше пародия, а сериозна адаптация на стилове, която всеки преподавател би нарекъл проява на превъзходен вкус.

— Не, за Бога! — възкликна неволно Уайнънд.

— Тогава замълчете — каза Роурк, — и никога повече да не чувам архитектурни внушения.

Уайнънд се отпусна в стола и се разсмя. Смя се дълго, без да спре. В смеха му нямаше нищо весело.

Роурк уморено поклати глава.

— Не ми ги разправяйте на мен. Много пъти са се опитвали да ме променят. Антисоциалното ми упорство е толкова добре известно, че не очаквах някой да си губи времето и отново да прави опити да ме изкуши.

— Хауърд. Наистина го мислех. Преди да видя рисунката.

— Зная, че го мислеше. Но не допусках, че може да си толкова лековерен.

— Знаеше ли какъв ужасен риск поемаш?

— Нищо подобно. Имах съюзник, на когото се доверявам.

— Кой? Твоята почтеност?

— Твоята, Гейл.

Уайнънд седеше загледан надолу към бюрото. След малко каза:

— Грешиш.

— Едва ли.

Уайнънд вдигна глава. Изглеждаше изморен. Гласът му прозвуча равнодушно:

— Пак приложи метода си от делото Стодард, нали? „Защитата няма какво повече да каже“… Защо не съм бил в съдебната зала, за да чуя това изречение… Отпрати процеса обратно към мен, нали?

— Може и така да се каже.

— Но този път ти спечели. Сигурно знаеш, че това не ме радва.

— Знам, че не те радва.

— Не мисли, че е от истинските изкушения, когато изкушаваш някого, само за да подложиш жертвата си на изпитание и си доволен, че си победен, усмихваш се и казваш: най-после, ето такъв човек исках да срещна. Не си въобразявай, че е така. Не ми търси оправдание.

— Не те оправдавам. Знам какво искаше.

— На времето нямаше да се оставя да бъда победен така лесно. Това щеше да е само началото. Знам, че мога да продължа опитите. Но не искам. И то не защото ти вероятно ще устоиш до край. А защото аз няма да устоя. Не, не се радвам, нито съм ти благодарен… Но няма значение…

— Гейл, докога ще продължиш да лъжеш сам себе си?

— Не лъжа. Вярно е всичко, което ти казах току-що. Мислех, че си наясно.

— Всичко, което току-що ми каза, наистина е вярно. Нямах предвид това.

— Допускаш грешка. Грешиш, че още си тук.

— Искаш ли да ме изхвърлиш?

— Знаеш, че не мога.

Уайнънд премести поглед от Роурк към скицата на къщата, паднала с лице към бюрото. Поколеба се за миг, гледайки гърба на картона, после го обърна. Попита тихо:

— Да ти кажа ли сега какво мисля?

— Нали вече ми каза.

— Хауърд, ти говореше за къщата като проявление на моя живот. Смяташ ли, че животът ми заслужава такова проявление?

— Да.

— Такава ли е твоята честна преценка?

— Такава е честната ми преценка, Гейл. Най-искрената ми преценка. Тя е окончателна. Независимо какво ще се случи между нас в бъдеще.

Уайнънд остави скицата и дълго време разглежда плановете. Вдигна глава. Изглеждаше спокоен, както обикновено.

— Защо не идваше при мен?

— Ти се занимаваше с частни детективи.

Уайнънд се разсмя.

— Затова ли? Не можах да устоя на старите си лоши навици, бях любопитен. Вече знам за теб всичко, освен за жените в живота ти. Или си бил много дискретен, или не е имало много жени. Никъде не се намери информация по този въпрос.

— Не е имало много жени.

— Мисля, че ми липсваше. Намерих нещо като заместител — да събирам детайли от твоето минало. Защо всъщност не идваше тук?

— Ти ми каза да не идвам.

— Винаги ли толкова стриктно изпълняваш нареждания?

— Когато сметна, че е уместно.

— Добре, давам ти едно нареждане — надявам се, че ще го приемеш за уместно: ела да вечеряш с нас довечера. Ще занеса скицата у дома, за да я покажа на съпругата ми. Още не съм й казал нищо за къщата.

— Не си ли й казал?

— Искам тя да види скицата. И искам да се запознаеш с нея. Знам, че не е била добронамерена към теб в миналото — прочетох какво е писала за теб. Но това е било толкова отдавна. Надявам се, че вече няма значение.

— Не, няма значение.

— Значи ще дойдеш, нали?

— Ще дойда.

IV

Доминик стоеше до стъклената врата на стаята си. Уайнънд видя звездната светлина по заледените плоскости на покрива над градината. Светлинното отражение докосна профила й и се превърна в бледо сияние около клепачите и бузите й. Това е подходящото осветление за лицето й, помисли той. Тя се обърна бавно към него и светлината откроi русата й коса. Тя се усмихна, както му се усмихваше всеки път, за да го поздрави, спокойно и с разбиране.

— Какво има, Гейл?

— Добър вечер, скъпа. Защо ме питаш какво има?

— Изглеждаш щастлив. Не е най-точната дума, но е най-близката.

— Олекнал е по-точната дума. Чувствам се олекнал, с тридесет години по-лек. Това не означава, че искам да съм същият, какъвто бях преди тридесет години. Човек никога не иска такова нещо. Имам чувството, че съм се пренесъл в миналото невредим, какъвто съм сега, върнал съм се много далеч назад. Напълно е нелогично, невъзможно и прекрасно.

— Това чувство обикновено означава, че си срещнал някого. По правило жена.

— Да, срещнах някого, но не жена, а мъж. Доминик, тази вечер си много красива. Но аз ти го казвам всеки път. Исках да кажа друго. Исках да кажа следното: много съм щастлив, защото ти си толкова красива.

— Какво има, Гейл?

— Нищо. Усещам колко маловажни са повечето неща и колко е лесно да се живее.

Пое ръката й и я вдигна към устните си.

— Доминик, все си мисля какво чудо е, че бракът ни оцеля. Сега съм сигурен, че няма да се разпадне. Нищо и никой не е в състояние да го унищожи. — Тя се облегна на стъклото. — Имам подарък за теб… не ми напомняй, че това са думите, които изричам най-често. Ще ти направя подарък до края на лятото. Нашата къща.

— Къщата? Толкова отдавна не си казвал нищо за нея. Реших, че си забравил.

— Само за нея мисля през последните шест месеца. Нали не си променила мнението си? Още ли искаш да се изнесем от града?

— Да, Гейл, ако на теб ти се иска толкова много. Избра ли архитект?

— Направих нещо повече. Мога да ти покажа скицата на къщата.

— Искам да я видя.

— В кабинета ми е. Ела да я видиш.

Тя се усмихна, сключи пръсти около китката му и я стисна ласкаво и насърчаващо, после тръгна след него. Той й отвори вратата на кабинета. Лампите бяха светнати. Скицата беше подпряна на бюрото, с лице към вратата.

Тя се закова и ръцете й останаха назад. Облегна длани на касата на вратата. От това разстояние не виждаше подписа, но веднага разпозна единствения човек, способен да проектира по този начин.

Раменете й се раздвижиха, описаха окръжност и бавно се извиха. Сякаш я върза за стълб. Изгуби всяка надежда за избавление. Само тялото й направи последен, неволен опит за съпротива.

Ако беше в прегръдките на Роурк пред погледа на Гейл Уайнънд, нямаше да се чувства толкова поругана. Скицата бе по-силно въплъщение на личността на Роурк дори от тялото му. Възникнала в отговор на равна по величина сила, излъчвана от Гейл Уайнънд, скицата поругаваше и нея, и Роурк, и Уайнънд. Но тя внезапно осъзна, че се е случило неизбежното.

— Не — прошепна тя, — такива неща никога не са случайни.

— Моля?

Доминик вдигна ръка, отлагайки всякакъв разговор. Приближи се до скицата, стъпвайки безшумно по килима. В ъгъла се виждаше резкият подпис: Хауърд Роурк. За разлика от рисунката, подписът не я уплаши — беше като малък знак на подкрепа, почти като поздрав.

— Доминик?

Обърна лице към него и той вече знаеше отговора й. Каза:

— Знаех, че ще ти хареса. Прости, ми неяснотата. Тази вечер не намираме точните думи.

Тя седна на канапето и притисна гръб във възглавниците, за да се държи изправена. Не откъсваше очи от Уайнънд. Той стоеше пред нея,

облегнат на камината и гледаше скицата. Рисунката бе обсебила Доминик и се отразяваше като в огледало от лицето на Уайнънд.

— Срещна ли се с него, Гейл?

— С кого?

— С архитекта.

— Разбира се. Разделихме се преди по-малко от час.

— Кога го видя за първи път?

— Миналият месец.

— През цялото това време сте се познавали?… Всяка вечер… си се връщал у дома… и сме вечеряли…

— Защо не съм ти казал ли? Исках да получа скицата и да ти я покажа. Представях си къщата точно така, но не можех да я изразя с думи. Не допусках, че е възможно някой да разбере какво искам, за да я проектира. Но той успя.

— Кой?

— Хауърд Роурк.

Искаше й се да чуе името му, изречено от Гейл Уайнънд.

— Как избра точно него, Гейл?

— Обикалях из цялата страна. Всяка сграда, която ми хареса, беше строена по негов проект.

Тя кимна бавно.

— Доминик, реших, че за теб вече е все едно. Знаех, че избирам същия архитект, когото ти яростно си критикувала през цялото време, докато си била в „Банър“.

— Прочете ли какво съм писала?

— Прочетох. Писала си по странен начин. Ясно е, че си се възхищавала на работата му и си изпитвала лична омраза към него. Но си го защитила на процеса „Стодард“.

— Така е.

— И дори веднъж си работила за него. Онази статуя, Доминик, е била за неговия храм.

— Да.

— Странно. Изгубила си работата си в „Банър“, защото си го защитила. Това не ми беше известно, когато го избрах. Не знаех за процеса. Забравил бях името му. Доминик, в известен смисъл именно той е човекът, който те дари на мен. Чрез онази статуя от неговия храм. А сега ще ми дари тази къща. Доминик, защо го мразеше?

— Не го мразех… Беше толкова отдавна…

— Нали вече тези неща нямат значение? — той посочи скицата.

— Не съм го виждала от години.

— Ще го видиш след около час. Ще дойде на вечеря.

Тя помести ръка, описвайки спирала на страничната облегалка на канапето, за да се увери, че е в състояние да мърда.

— Тук ли?

— Да.

— Поканил си го на вечеря?

Той се усмихна и си спомни, че не искаше никакви гости в техния дом. Каза:

— Сега е различно. Искам той да дойде тук. Струва ми се, че не си го спомняш добре — иначе нямаше да се изненадаш.

Тя стана.

— Добре, Гейл. Ще дам разпореждания. После ще се преоблека.

Стояха един срещу друг в гостната в жилището на Гейл Уайнънд. Колко просто, помисли тя. Винаги е бил тук, бил е движещата сила зад всяка нейна стъпка в тези помещения. Той я бе довел тук и сега дойде, за да вземе онова, което му принадлежи. Загледа се в него. Виждаше го също като онази сутрин, когато за последен път се събуди в леглото му. Нито дрехите му, нито изминалите години я отдалечаваха от този жив и ярък спомен. Помисли, че е било неизбежно от самото начало, от мига, когато го погледна от каменния ръб на кариерата, за да се стигне до случващото се в дома на Гейл Уайнънд. Почувства упокоение, защото участието й във взимане на решението бе приключило. Досега бе действала тя, вече идваше неговият ред.

Стоеше изправена, с вдигната глава. Чертите на лицето й бяха изчистени, военно прецизни и в същото време женствено крехки. Ръцете й бяха отпуснати спокойно от двете страни на тялото, успоредно на издължените линии на черната й рокля.

— Приятно ми е, господин Роурк.

— И на мен, госпожо Уайнънд.

— Позволете да ви благодаря за къщата, която ни проектирахте. Тя е най-красива от всичките ви сгради.

— Трябваше на всяка цена да е красива, такава беше поръчката, госпожо Уайнънд.

Тя бавно обърна глава.

— Как обясни на г-н Роурк каква да е къщата, Гейл?

— Точно както и на теб.

Замисли се какво ли е чул Роурк от Уайнънд и как го е приел. Седна и двамата мъже последваха примера й. Роурк каза:

— Ако къщата ви харесва, основна заслуга има замисълът за нея на г-н Уайнънд.

Тя попита:

— Споделяте ли заслугите с клиента?

— Да, в известен смисъл.

— Струва ми се, че има противоречие с онова, което си спомням за вашите професионални убеждения.

— Но е в тон с личните ми убеждения.

— Не съм сигурна, че съм наясно с тях.

— Вярвам в конфликтността, госпожо Уайнънд.

— Имаше ли конфликт при проектирането на къщата?

— Желанието да не се влияя от клиента си.

— По какъв начин?

— Харесвало ми е да работя за някои хора, а за други — не. Но това не е било важно. Този път знаех, че къщата ще е такава, каквато стана, само защото бе проектирана за г-н Уайнънд. Налагаше се да го преодолея. Или по-скоро, трябваше да работя с тази мисъл и въпреки нея. Така постигнах най-добър резултат. Къщата трябваше да превъзхожда и архитекта, и клиента, и бъдещите обитатели. И стана точно така.

— Но къщата… това си ти, Хауърд — каза Уайнънд. — Въпреки всичко.

За първи път на лицето й се появи емоция, леко изумление, когато чу Уайнънд да се обръща към него с „Хауърд“. Уайнънд не забеляза изумлението й, за разлика от Роурк, който я погледна и за първи път погледът му изрази лично отношение към нея. Тя не долови коментар в този поглед, само потвърждение на мисълта, която я беше изумила.

— Благодаря ти, че си го осмислил, Гейл — отвърна той.

Тя се зачуди дали й се е сторило, че наблегна на името.

— Странно — каза Уайнънд. — Аз съм човекът с най-агресивното собственическо чувство на земята. Въздействам по някакъв начин на вещите. Избирам пепелник в евтин магазин, плащам, слагам си го в джоба и той става специален пепелник, различен от всеки друг на света, защото е мой. Предметът придобива някакво ново качество, нещо като ореол. Такова е отношението ми към всичко, което притежавам. От пардесюто, през най-стария линотип в печатницата, екземплярите на „Банър“ по вестникарските будки, до това жилище и моята съпруга. Никога не съм искал толкова много да притежавам нещо, колкото къщата, която ще ми построиш, Хауърд. Вероятно ще ревнувам, че Доминик живее в нея, обезумявам към такива неща. И все пак… не съм сигурен, че ще я притежавам, защото каквото и да правя или да говоря, тя въпреки всичко ще е твоя. Винаги ще е твоя.

— Наистина е моя — каза Роурк. — Но ако размислиш от друга гледна точка, Гейл, ти притежаваш тази къща и всички други сгради, които съм построил. Ти притежаваш всяка сграда, пред която си спрял и си почувствал своята ответна реакция.

— В какъв смисъл?

— Личната ти ответна реакция. Когато се възхищаваш от нещо, реакцията ти е само една дума — „Да“. Това е реакция на утвърждаване, приемане, знак на признателност. И това „да“ е нещо повече от реакция на нещото, което я е предизвикало, то е „Амин“ към целия живот, към света, в който това нещо съществува, към мисълта, която го е създала, към себе си, защото си способен да го видиш. Но способността да кажеш „да“ или „не“ е същност на притежанието. Тя е твоето притежание на собственото ти аз. С други думи тя е твоята душа. Душата ти има една-единствена основна функция — способността да оценява. „Да“ или „не“, „желая“ или „не желая“. Не можеш да кажеш „да“, без да кажеш „аз“. Няма утвърждаване без човек, който да утвърждава. В този смисъл всичко, на което даряваш обичта си, е твое.

— В този смисъл ли споделяш някои неща с други хора?

— Не. Това не е споделяне. Ако слушам симфония, която ми харесва, аз не мога да получа от нея онова, което е получил композиторът. Неговото „да“ е различно от моето. Той не се е замислял за моето и не знае точно какво представлява то. Тази ответна реакция е твърде лична за всеки човек. Но давайки на себе си онова, което е

желаел, той ми подарява великолепно преживяване. Когато проектирам къща, аз съм сам със себе си, Гейл, и ти никога не можеш да опознаеш начина, по който я притежавам. Но ако й кажеш твоето „Амин“, тя е и твоя. И аз се радвам, че е твоя.

Уайнънд каза с усмивка:

— Харесва ми тази мисъл. Че притежавам „Монаднок“, и „Енрайт Хауз“, и „Корд Билдинг“…

— И Храма на Стодард — каза Доминик.

Слушаше разговора им и се вцепени. Уайнънд никога не бе говорил така на гост в техния дом; Роурк никога не бе говорил така на клиент. Знаеше, че вцепенението й ще избие по-късно в гняв, отрицание, негодувание, но сега се прояви само с режеща нотка в гласа й. Искаше й се да унищожи чутото.

Реши, че е успяла. Уайнънд изрече тежко:

— Да.

— Забрави Храма на Стодард, Гейл — каза Роурк. Гласът му беше тъй лек, безгрижен и весел, че подейства по-убедително от най-тържествената прошка.

— Добре, Хауърд — каза Уайнънд с усмивка.

Тя видя, че Роурк я гледа.

— Не ви благодарих, г-жо Уайнънд, че ме приехте за ваш архитект. Знам, че ме избра господин Уайнънд, а вие можехте да откажете услугите ми. Исках да ви кажа колко се радвам, че не го направихте.

Вярвам на очите си, защото всичко това направо не е за вярване, помисли тя. Тази вечер ще приема всичко, сега той е пред очите ми.

Тя каза с любезно безразличие:

— Предположението ви, че бих могла да не одобря къща, проектирана от вас, не е ли разсъждение за способността ми да оценявам, г-н Роурк? — Реши, че е все едно какво ще изрече тази вечер.

Уайнънд попита:

— Хауърд, след като веднъж човек реагира с „да“, може ли да го оттегли?

Идеше й да се изсмее гневно и недоверчиво. Въпросът бе зададен от Уайнънд, вместо от нея. Той трябва да гледа мен, когато отговаря, помисли тя, трябва да гледа мен.

— Никога — отговори Роурк, гледайки към Уайнънд.

— Толкова нелепо е човешкото непостоянство и мимолетността на чувствата — каза Уайнънд. — Винаги съм мислил, че чувство, което се променя, всъщност никога не е съществувало. Има книги, които харесвах на шестнайсет годишна възраст. Продължавам да ги харесвам и сега.

Влезе икономът и донесе поднос с коктейли. Поемайки чаша, тя наблюдаваше как Роурк взема своята. Помисли си: в този миг стъкленото столче между пръстите му се усеща точно както това между моите; това е общото между нас… Уайнънд държеше чаша и гледаше Роурк с недоверчиво възхищение, не като домакин, а като собственик, който не може да повярва, че е придобил нещо безценно… Тя си каза: не съм обезумяла, само реагирам истерично, но в това няма нищо лошо, изричам някакви думи, не знам точно какви, но сигурно всичко е наред, двамата слушат и отвръщат, Гейл се усмихва, значи не съм казала нищо лошо…

Икономът съобщи, че вечерята е готова. Тя послушно се изправи и ги поведе към трапезарията, като грациозно животно, направлявано от условни рефлекси. Зае почетното място между двамата мъже, седнали един срещу друг от двете й страни. Наблюдаваше излъсканите сребърни прибори с инициали ГУ в ръцете на Роурк. Каза си: толкова пъти съм го правила, та нали съм изисканата госпожа Гейл Уайнънд, на това място от дясната ми страна са сядали на вечеря сенатори, съдии, президенти на застрахователни компании, и точно за това съм се подготвяла, точно за това Гейл се е издигнал през всичките мъчителни години и е канил на вечеря сенатори и съдии — за да доживее вечерта, когато гостът срещу него ще е Хауърд Роурк.

Уайнънд заговори за вестникарския бизнес. Нямаше нищо против да го обсъжда с Роурк. Тя произнасяше по някое изречение, когато й се струваше уместно. Гласът й беше лек и сияен. Остави се да я носи течението, без да оказва съпротива. Всякаква лична реакция би била излишна, дори страх или болка. Каза си, че ако в разговора следващото изречение на Гейл е: „Спала си с него“, тя ще отговори също толкова прямо: „Да, Гейл, разбира се.“ Но Уайнънд рядко я поглеждаше и тя разбираше по изражението му, че нейното е нормално.

Върнаха се в гостната. Роурк се изправи до прозореца, на фона на светлините на града. Гейл е построил този дом като символ на своя триумф, помисли тя. Градът винаги трябва да е под него — градът, в който най-после той е господар. Но ето за какво всъщност го е построил: за да се изправи Роурк до този прозорец. И мисля, че Гейл вече го разбра — тялото на Роурк скрива от погледа цели мили от гледката. Около силуета му се виждат само няколко светлинки, само няколко осветени небостъргача. Роурк пушеше. Цигарата му се придвижи бавно на фона на черното небе, той я сложи в устата си, после я задържа между пръстите си. Блестящите точки в пространството зад него са само искри от цигарата му, помисли тя и каза тихо:

— Гейл обичаше да гледа града през нощта. Влюбен беше в небостъргачите.

И тогава забеляза, че е използвала минало време. Зачуди се защо.

Не запомни какво е казала, когато заговориха за новата къща. Уайнънд донесе скиците от кабинета си, разгърна ги на една маса и тримата се наведоха над плановете. Моливът на Роурк се движеше и сочеше към строгите геометрични форми, към тънките черни линии върху белия картон. Гласът му звучеше съвсем близо до нея, докато обясняваше. Този път не говориха за красота и утвърждаване, а за кабинети, стълбища, килери, бани. Роурк я попита дали разпределението е подходящо. Странно, всички говорим така, сякаш наистина вярваме, че ще живея в тази къща, каза си тя.

След като Роурк си тръгна, Уайнънд я попита:

— Какво мислиш за него?

Обзе я гняв. Усети внезапна опасност дълбоко вътре в себе си. Отвърна със страх, но и с неприкрита подкана:

— Не ти ли напомня за Дуайт Карсън?

— Забрави Дуайт Карсън!

Гласът на Уайнънд отказа да прозвучи сериозно и отхвърли всякаква вина. Прозвуча точно като гласа, който бе казал: „Забрави Храма на Стодард.“

Секретарката погледна смаяна мъжа с аристократична външност, чието лице бе виждала толкова често във вестниците.

— Гейл Уайнънд — каза той и сведе глава, за да се представи. — Бих искал да се видя с господин Роурк. Ако не е зает. Моля ви, не го притеснявайте, ако е зает. Нямам уговорена среща.

През ум не й бе минавало, че е възможно Уайнънд да се появи в нечий офис без уговорка и да поиска да го приемат с такъв почтителен тон. Съобщи за посетителя. Рорук излезе от кабинета си усмихнат, сякаш в това посещение нямаше нищо необичайно.

— Здравей, Гейл. Влизай.

— Здравей, Хауърд.

Влезе след Роурк в кабинета му. Зад големите прозорци късният следобеден мрак забулваше града. Валеше сняг. Тъмни петънца се вихреха яростно сред светлините.

— Не искам да те прекъсвам, ако си зает, Хауърд. Не е важно. — Не бяха се виждали от пет дни, откакто вечеряха заедно.

— Не съм зает. Съблечи си пардесюто. Да донесат ли скиците?

— Не. Не искам да говорим за къщата. Дойдох без повод. Прекарах целия ден в офиса си, леко се отегчих и реших да дойда тук. Защо се подсмихваш?

— Нищо. Нали каза, че не е важно.

Уайнънд го погледна, усмихна се и кимна.

Седна на ръба на бюрото на Роурк с лекота, която не бе усещал в собствения си кабинет, с ръце в джобовете, поклащайки крак.

— Почти излишно е да ти говоря, Хауърд. Всеки път сякаш ти чета копие под индиго на самия себе си, а ти вече си видял оригинала. Сякаш си чул минута по-рано всичко, което казвам. Не сме в синхрон.

— Това ли наричаш да не сме в синхрон?

— Добре де. В съвършен синхрон. — Очите му бавно оглеждаха стаята. — Ако приемем, че притежаваме нещата, на които реагираме с „да“, излиза, че аз притежавам този кабинет, така ли?

— Притежаваш го.

— Знаеш ли какво изпитвам тук? Не казвам, че се чувствам като у дома си, защото никъде не съм се чувствал у дома. Не казвам също, че се чувствам като в дворците, които съм посетил или в големите европейски катедрали. Чувствам се като в Хелс Кичин — в най-добрите дни, които съм преживял там — а те не бяха много. Понякога сядах по същия начин, само че на някоя порутена стена до кея, в небето имаше много звезди и купчини отпадъци наоколо, а от реката се

носеше миризма на разложени миди… Хауърд, когато се обръщаш назад към миналото си, имаш ли чувството, че дните ти са минавали равно, като упражнение по машинопис, че са били еднакви? Или са спирали в моменти, когато си постигал нещо, а после отново са поемали обичайния си ход?

— Случвало се е да спират.

— Разпознаваше ли тези моменти, знаеше ли какво се случва?

— Да.

— А аз — не. Разбрах по-късно. Но и досега не знам защо е ставало така. Веднъж стоях зад една стена. Бях на дванайсет години и чаках да ме убият. Но знаех, че няма да ме убият. Важното е не какво направих после, не битката, която водих, а само този миг на очакване. Не знам защо съм запомнил този момент, нито защо съм горд с него. Дори не знам защо се сетих за него сега.

— Не търси причината.

— Знаеш ли я?

— Казах ти да не я търсиш.

— Замислих се за миналото си… откакто те срещнах. Години наред не се бях замислял за него. Не бива да си правиш тайни заключения от това. Не ме боли, когато гледам назад по този начин, нито ми доставя удоволствие. Просто се вглеждам назад. Не търся нищо, не се опитвам да пътешествам в миналото. Само тръгвам като на разходка, както човек излиза вечер да поскита извън града, ако е малко изморен… Ако изобщо има някаква връзка с теб, тя е една мисъл, която неспирно ме занимава. Постоянно си мисля, че ти и аз сме започнали по един и същи начин. От една и съща точка. От нищо. Постоянно мисля за това. Без да го тълкувам. Без да откривам някакво особено значение. Само си казвам: „започнали сме по един и същи начин“… Ще ми кажеш ли какво означава това?

— Не.

Уайнънд огледа стаята и забеляза вестник върху шкафа с папките.

— Кой по дяволите чете „Банър“ тук?

— Аз.

— Откога?

— От около месец.

— Садизъм ли проявяваш?

— Не. Любопитство.

Уайнънд стана, взе вестника и разлисти страниците. Зачете се и се разсмя. Показа му страницата, на която имаше снимки на скиците за изложението „Походът на вековете“.

— Ужасно, нали? — каза Уайнънд. — Отвратително е, че се налага да рекламираме такива неща. Но ми става по-добре, когато се сетя как постъпи ти с онези изтъкнати общественици. — Изсмя се доволно. — Каза им, че не сътрудничиш и не участваш във взаимна помощ.

— Но не беше поза, Гейл. Беше проява на здрав разум. Човек не може да сътрудничи в собствената си работа. Мога да сътруднича, ако така го наричат, с работниците, които строят сградите ми. Но нито аз мога да им помагам да зидат, нито те на мен да проектирам къщата.

— Това е жест, на който и аз бих искал да съм способен. Принуден съм да отразявам безплатно в моите вестници дейността на тези общественици. Но всичко е наред. Ти им удари шамар вместо мен. — Хвърли вестника, без да се гневи. — Днес трябваше да отида на официален обяд. Национален конгрес на рекламодателите. Налага се да отразявам тяхната суетня, превземките и глупостите им. Толкова ми стана противно, че изпаднах в ярост и едва не строших нечий череп. И тогава се сетих за теб. Помислих си, че ти си недосегаем за такива неща, че те изобщо не те засягат. За теб не съществува национален конгрес на рекламодателите. Той е в някакво четвърто измерение, което никога не ще установи контакт с теб. Тази мисъл ми донесе странно облекчение.

Облегна се на шкафа, плъзна крака напред, скръсти ръце и заговори тихо:

— Хауърд, едно време имах коте. Проклетото животинче се привърза към мен — беше улично зверче, нахапано от бълхи, само козина, кал и кости. Последва ме до дома, аз го нахраних и го изхвърлих, но на следващия ден то пак дойде. Накрая го прибрах. Бях седемнадесетгодишен, работех в „Газет“, все още се учех да работя по специалния начин, който ми остана за цял живот. Търпях, но не можех да преглътна всичко. Понякога ставаше много зле — обикновено вечерно време. Веднъж ми се прииска да се самоубия. Не от гняв — гневът ме караше да работя по-усилено. Не и от страх. А от отвращение, Хауърд. Обземаше ме такова отвращение, сякаш целият

свят беше залят с вода, водата беше застояла, изтекла от канализацията, просмукала всичко, дори небето, дори мозъка ми. И тогава поглеждах котето. Казвах си, че то не познава нещата, от които аз се отвращавам и никога не ще ги разбере. Беше чисто, в абсолютния смисъл на думата, защото не осъзнаваше колко грозен е светът. Не мога да ти опиша какво облекчение усещах, опитвайки да си представя съзнанието вътре в този малък мозък, опитвайки се да стана част от това живо, но чисто и свободно съзнание. Лягах на пода, поставях лице върху корема на котето и слушах как мърка. И се чувствах по-добре… Това е, Хауърд. Нарекох твоя офис долнопробен кей, а теб — уличен котарак. Това е моят начин да изказвам почит.

Роурк се усмихна. Уайнънд видя, че усмивката му изразява благодарност.

— Не говори — каза рязко Уайнънд. — Не казвай нищо. — Отиде до прозореца и се загледа навън. — Не знам защо по дяволите ти разказвам тези неща. Сега преживявам първите щастливи години в живота си. Срещнах те, защото исках да построя паметник на моето щастие. Дойдох тук, за да намеря покой, намирам го, и все пак говоря за тези неща… Е, няма значение… Какво ужасно време. Свърши ли си работата? Приключи ли за днес?

— Да. Почти.

— Хайде да излезем и да вечеряме някъде наблизо.

— Добре.

— Мога ли да ти използвам телефона? Ще кажа на Доминик да не ме чака за вечеря.

Набра номера. Роурк тръгна към чертожната зала, за да даде някои нареждания преди да си тръгне, но се спря на вратата. Спря, за да чуе.

— Ало, Доминик?… Да… Изморена ли си?… Не, само така ми се стори… Няма да се прибера за вечеря, ще ме извиниш ли, скъпа?… Не знам, може да закъснея… Ще вечерям навън… Не. Ще вечерям с Хауърд Роурк… Ало, Доминик?… Да… Какво?… Обаждам се от неговата кантора… До скоро, скъпа. — Затвори телефона.

В библиотеката в техния дом Доминик остана с ръка на телефона, сякаш връзката не бе напълно прекъснала.

Пет дни и пет нощи тя се бореше с едно-единствено желание — да отиде при него. Да го види сам, където и да е, в дома му, в офиса

или на улицата — само за една дума или поглед, но да е сам. Нямаше как да отиде. Нейната част от действието беше приключила. Той ще дойде при нея, когато той пожелае. Знаеше, че той ще дойде и че иска тя да чака. Тя чакаше, мислейки за един адрес, за един офис в „Корд Билдинг“.

Ръката й остана сключена около телефонната слушалка. Нямаше право да отиде в онази кантора. Но Гейл Уайнънд имаше това право.

Елсуърт Тухи влезе в кабинета на Уайнънд, след като бе извикан. Направи няколко крачки и се спря. Стените в кабинета на Уайнънд — единствената луксозна стая в „Банър Билдинг“ — бяха облицовани с корк и медни лайстни. По тези стени никога не бяха закачани картини. Сега на стената срещу бюрото на Уайнънд имаше увеличена снимка, покрита със стъкло: снимката на Роурк при откриването на „Енрайт Хауз“. На снимката Роурк бе застанал до парапета при реката с отметната глава.

Тухи се обърна към Уайнънд. Двамата се спогледаха.

Уайнънд посочи стол и Тухи седна. Уайнънд заговори с усмивка:

— Не съм допускал, че ще стигна дотам да приема някои от вашите социални теории, г-н Тухи, но съм принуден да го сторя. Вие винаги сте изобличавали лицемерието на висшите класи и сте хвалили добродетелите на масите. Сега откривам, че съжалявам за предимствата, на които някога съм се радвал в битността си на пролетарий. Ако все още бях в Хелс Кичин, щях да започна нашия разговор с думите: слушай, гадняр! Но тъй като съм капиталист със задръжки, няма да го сторя.

Тухи изчакваше, заинтригуван.

— Ще започна по следния начин: слушайте, г-н Тухи. Не знам какви са ви подбудите. Не ми е интересно да правя дисекция на вашите мотиви. Нямам здрав стомах, какъвто е необходим на студентите по медицина. Нито ще ви задавам въпроси, нито ще слушам обяснения. Само ще ви кажа, че има едно име, което отсега нататък няма никога да споменавате във вашата рубрика. — Той посочи към снимката. — Мога да ви заставя да се отречете публично от онова, което сте писали. Бих го направил с удоволствие, но предпочитам да ви наложа пълна забрана над тази тема. Нито дума повече, господин Тухи. Никога. И не

ми казвайте нищо за вашия договор или за клауза от него. Не ви съветвам да го правите. Продължавайте да пишете рубриката си, но не забравяйте какво е заглавието й и съобразявайте с него темите си. Нека да е малка, г-н Тухи. Да е много малка.

— Добре, г-н Уайнънд — каза безгрижно Тухи. — Засега не се налага да пиша за господин Роурк.

— Нямам какво повече да ви кажа.

Тухи стана.

— Да, господин Уайнънд.

V

Гейл Уайнънд седна на бюрото в кабинета си и се зачете в коректурите на редакционна статия за моралната ценност на големите семейства. Изреченията бяха като употребена дъвка, дъвкана и предъвквана, изплювана и дъвкана пак, минаваща от уста на уста, от паважа към подметките, към устите и мозъците… Сети се за Хауърд Роурк и продължи да чете „Банър“. Стана му по-леко.

„Изискаността е най-важното качество на девойката. Изпирайте бельото си всяка вечер, научете да говорите на културни теми и ще получите покана за всяка желана среща.“ „Вашият хороскоп за утре показва благоприятно разположение на звездите. Усърдието и искреността ще са ви полезни в инженерството, счетоводството и любовта.“ „Хобитата на госпожа Хънтингтън-Коул са градинарството, опера̀та и колекционирането на захарници от ранния период на Америка. Тя се е посветила на своя малък син Кит и на множество благотворителни дейности.“ „Наричат ме просто Мили, аз съм сираче.“ „За да получите пълно описание на диетата, изпратете десет цента и адресиран плик с марка“… Обръщаше страниците, мислейки за Хауърд Роурк.

Подписа петгодишен договор за реклама с Крийм-О-Пудинг, за цялата верига Уайнънд, цели две страници във всички вестници всяка неделя. Мъжете от другата страна на бюрото му бяха като триумфални арки от плът, паметници на победа, извоювана с много вечери търпение и пресмятане, на масите в ресторантите, с пресушавани до дъно чаши и месеци премисляне. Енергията му, живата му енергия изтичаше като течността от чашите към разтворените плътни устни, изтичаше в дебелите пръсти от другата страна на бюрото, в двете пълни страници всяка неделя, в рисунките на жълти пудинги, гарнирани с ягоди и жълти пудинги, гарнирани с карамел. Вдигна поглед над главите на мъжете към снимката на стената в кабинета си: на нея се виждаше небето, реката и лицето на един мъж, вдигнато към небето.

Боли ме, каза си той. Заболява ме всеки път, когато се сетя за него. Всичко става по-лесно — хората, статиите, договорите, — но е по-лесно, защото боли толкова силно. Болката също е стимулант. Струва ми се, че мразя това име. Ще продължа да го повтарям. Искам да изтърпя тази болка.

Но малко по-късно седна срещу Роурк в кабинета си у дома и не изпита болка, а само желание да се смее от сърце.

— Хауърд, всичко, което си вършил през живота си, е погрешно според общоприетите идеали на човечеството. Но ето че си тук и сякаш си правиш огромна шега с целия свят.

Роурк седеше в креслото до камината. Огънят проблясваше в кабинета. Светлината сякаш се лееше сладостно над всеки предмет в стаята, доволна, че откроява красотата му и изразява одобрение за вкуса на мъжа, създал тази атмосфера. Останаха сами. Доминик се оттегли след вечерята. Знаеше, че искат да бъдат сами.

— Правиш си шега с всички нас — продължи Уайнънд. — С всеки човек на улицата. Винаги наблюдавам хората на улицата. Често се возех в метрото, само за да видя колко хора носят „Банър“. Мразех ги и понякога се страхувах от тях. Но сега ги гледам и ми се иска да кажа на всекиго: „Толкова си глупав!“ Това е.

Една сутрин се обади в кантората на Роурк.

— Искаш ли да обядваш с мен, Хауърд?… Да се срещнем в „Нордланд“ след половин час.

Вдигна рамене и се усмихна, сядайки срещу Роурк на масата в ресторанта.

— Нищо не се е случило, Хауърд. Нищо конкретно. Току-що прекарах отвратителен половин час и исках да премахна лошия вкус в устата си.

— Кое беше отвратителното през този половин час?

— Снимаха ме с Ланселът Клоуки.

— Кой е Ланселът Клоуки?

Уайнънд се разсмя високо, забравяйки контролираната си изисканост, пренебрегвайки смаяния поглед на сервитьора.

— Това е то, Хауърд. Ето защо трябваше да обядвам с теб. Защото можеш да говориш по този начин.

— Какво имаш предвид?

— Не четеш ли книги? Не знаеш ли, че Ланселът Клоуки е „нашият най-прозорлив наблюдател на международната сцена“? Това е оценката на критиката в собствения ми вестник „Банър“. Ланселът Клоуки току-що беше избран за автор на годината или нещо такова от някаква си организация. В неделната притурка ще отпечатаме неговата биография. Затова трябваше да позирам за снимка с него и да обгърна с ръка раменете му. Той носи копринени ризи и мирише на джин. Във втората си книга разказва за своето детство и как то му е помогнало да разбере международната сцена. Продадени са сто хиляди бройки. Но ти не си чувал за него. Продължавай, хапни си обеда, Хауърд. Харесва ми да гледам как се храниш. Иска ми се да си без пукната пара, за да ти платя обеда и да знам, че наистина си бил гладен.

След работния ден често идваше без уговорка в офиса на Роурк или в дома му. Роурк живееше в „Енрайт Хауз“, в една от структурите с форма на кристал над „Ист Ривър“. Апартаментът се състоеше от кабинет, библиотека и спалня. Сам бе проектирал мебелите. Уайнънд дълго се чудеше на какво се дължи усещането за лукс в жилището на Роурк. Накрая си даде сметка, че мебелите са незабележими. Луксът беше изчистеното пространство и разкошната строгост, които не се постигат лесно. От финансова гледна точка това беше най-скромният дом, в който Уайнънд бе влизал като гост през последните двадесет и пет години.

— Започнали сме по един и същи начин, Хауърд — казваше той, оглеждайки стаята на Роурк. — Според моята преценка и опит, ти би трябвало все още да си в калта. Но не си. Харесва ми тази стая. Харесва ми да седя тук.

— Драго ми е, че си тук.

— Хауърд, имал ли си власт над някое човешко същество?

— Не. И не бих я приел, ако ми я предложат.

— Не мога да повярвам.

— Веднъж ми предложиха, Гейл. Отказах.

Уайнънд го погледна с любопитство — за първи път в гласа на Роурк прозвуча усилие.

— Защо?

— Така трябваше.

— От уважение към човека?

— Беше жена.

— О, какъв глупак! От уважение към жена ли?

— От уважение към себе си.

— Не мога да те разбера. Ние двамата сме толкова различни, колкото е възможно да са различни двама души.

— И аз мислех така. Искаше ми се да е така.

— Но вече не го мислиш, така ли?

— Не.

— Нима не презираш всичко, което съм извършил?

— Почти всичко, което ми е известно.

— И въпреки това ти е драго, че съм тук?

— Да. Гейл, имаше един мъж. За него ти беше символ на небивалото зло, което го унищожи и щеше да унищожи и мен. Завеща ми омразата си. Имаше и още една причина. Струва ми се, че те мразех, преди да се запознаем.

— Знам, че ме мразеше. Кое те накара да си промениш мнението?

— Трудно ми е да ти обясня.

Качваха се заедно в колата и отиваха в имението в Кънектикът. Стените на къщата се издигаха над замръзналата земя. Уайнънд вървеше след Роурк из бъдещите стаи и наблюдаваше отстрани как Роурк дава указания. Понякога Уайнънд идваше сам. Пред погледите на работниците черната спортна кола лъкатушеше по стръмния път към върха на хълма, после силуетът на Уайнънд се изправяше в далечината, загледан в строежа. Силуетът съчетаваше всички характеристики на положението му в обществото — дискретно елегантното пардесю, шапката с периферия, уверената стойка, излъчваща и сила, и непринуденост, всичко това напомняше за империята на Уайнънд. Напомняше за печатарските преси, чийто грохот ехтеше между два океана, за вестниците, за лъскавите списания, за светлините на кинопрегледите, за новинарските агенции, покриващи целия свят, за властта, проникваща във всеки дворец и всяка столица, във всяка тайна и жизненоважна стая, денонощно, през всяка скъпоструваща минута от живота на този мъж. Той стоеше неподвижен на фона на небето, което се сивееше като вода след пране. Снежинките се въртяха лениво около периферията на шапката му.

Един ден през април тръгна сам към Кънектикът, след като седмици наред не бе ходил на строежа. Спортният автомобил полетя

по пътя, сякаш преминал от материално състояние в устремно движение. В кубичната кутия от стъкло и кожа той не усещаше никакво друсане, струваше му се, че колата е неподвижна и виси над земята, а с ръцете си, контролиращи волана, той кара земята да лети край него и само трябва да изчака мястото, където иска да отиде, да се придвижи до него. Обичаше автомобилния волан по същия начин, както обичаше бюрото си в „Банър“. И двете му създаваха усещането за страховит звяр, пуснат на воля и умело направляван от неговите пръсти.

Нещо профуча пред погледа му. Измина почти миля, преди да помисли колко е странно, че го е забелязал, защото беше само туфа бурени край пътя. След още миля осъзна нещо още по-странно: бурените бяха зелени. Не може да бъде посред зима, каза си той и разбра с изненада, че вече не е зима. През последните седмици работеше много и не забелязваше нищо. Сега видя над поляните нюанс на зелено, като шепот. В мислите му прозвучаха три изречения, прецизно последователни като зацепващи зъбни колела: Пролет е. Колко ли пролети ми остават? Вече съм на петдесет и пет години.

В тези изречения нямаше емоция. Не почувства нищо, нито нетърпение, нито страх. Но си даде сметка, че е странно да усеща времето. Никога не мислеше за възрастта си, не я свързваше с никое от действията си, никога не се съобразяваше с каквито и да било ограничения. Беше Гейл Уайнънд, неподвижен като колата си, край която прелитаха годините, също като земята от двете страни на пътя, а двигателят вътре в него управляваше полета на времето.

Не, каза си той, не съжалявам за нищо. Има неща, които съм пропуснал, но не поставям никакви въпроси, защото ми харесваше да живея така, харесваха ми дори миговете на празнота, дори въпросите без отговор — и именно фактът, че ми харесва, е въпросът, останал без отговор в моя живот. И въпреки всичко ми харесва.

Ако е вярна старата легенда, че човек се изправя пред висш съдник и разказва миналото си, аз бих изтъкнал с цялата си гордост не нещо, което съм направил, а нещо, което никога не съм правил на този свят: никога не съм искал подкрепа за действията си. Ще се изправя и ще кажа: аз съм Гейл Уайнънд, човекът, извършил всякакви престъпления, с изключение на най-голямото: да омаловажава прекрасния факт, че съществува, и да търси оправдание извън самия

него. Това е гордостта ми: че сега, мислейки за края, не хленча като всички мъже на моята възраст: каква полза, какъв е смисълът? Аз бях ползата и смисълът, аз, Гейл Уайнънд. Живях и действах.

Стигна подножието на хълма и рязко натисна спирачки, смаян от гледката горе. В негово отсъствие къщата беше изградена и разпознаваема — същата като на скицата. За миг се зачуди като дете, че тя е като на скицата, сякаш не вярваше, че наистина ще си приличат. Извисена на фона на бледосиньото небе, тя все още имаше вид на скица, защото не беше довършена, иззиданите стени бяха равнини, нарисувани с акварел, голите скелета бяха линии, начертани с молив; къщата беше като огромна рисунка на светлосин лист.

Остави колата и се заизкачва по хълма. Видя Роурк сред работниците. Остана отвън, наблюдавайки как Роурк ходи из строежа, как извръща глава или вдига ръка, за да посочи нещо. Забеляза как Роурк спира — разкрачен, с отпуснати ръце и вдигната глава. Позата му изразяваше увереност, енергия, задържана под контрол мигновено и без усилие, придаваща на тялото му структурната изчистеност на създадената от него сграда. Строежът, помисли Уайнънд, е решена задача за напрежение, равновесие и сигурност между противодействащи сили.

В самото построяване на сградата няма емоционален заряд, то е обикновена механична работа, като полагането на тръби или произвеждането на автомобили, помисли Уайнънд. Запита се защо, когато гледа Роурк, го обзема същото чувство, което изпитва в своята галерия. Мястото му е в недовършена сграда, то не е нито в готовия строеж, нито до чертожната маса, каза си Уайнънд; незавършената сграда е подходящият за него фон. Отива му, също както на мен ми отива яхтата според думите на Доминик.

Роурк се приближи и двамата тръгнаха заедно по билото на хълма, между дърветата. Седнаха на един дънер, откъдето виждаха строежа в далечината, сред стъблата на храсталаците. Стъблата бяха сухи и голи, но веселият им устрем беше зареден с пролет и неудържима жизненост.

Уайнънд попита:

— Хауърд, влюбвал ли си се?

Роурк се обърна, погледна го право в очите и отвърна тихо:

— Все още съм влюбен.

— Когато ходиш из строяща се сграда, по-силно чувство ли изпитваш?

— Много по-силно, Гейл.

— Замислих се за хората, които твърдят, че на земята няма щастие. Всички те отчаяно се опитват да намерят някаква радост в живота. Борят се за нея. Защо трябва живите създания да съществуват в болка? Мигар някой има право да изисква хората да живеят за нещо друго, освен за собствената си радост? Всеки се стреми към нея. С цялото си същество. Но никога не я откриват. Питам се защо. Вайкат се, че не разбират смисъла на живота. Има един особен вид хора, които презирам. Онези, които се стремят към някакъв идеал или „универсална цел“, които не знаят защо живеят, които стенат, че трябва да „открият себе си“. Можеш да чуеш тези думи навсякъде около нас. Това сякаш е официалното клише на нашия век. Среща се във всяка книга. Във всяка сладникава изповед. Сякаш е най-благородното нещо, което човек може да признае. Но според мен то е най-срамното.

— Гледай, Гейл. — Роурк стана, протегна ръка и отчупи дебел клон от едно дърво. Хвана го с двете си ръце, сключвайки юмруци в двата му края. После напрегна китки и пръсти и бавно изви клона в дъга. — Вече мога да направя от него каквото поискам: лък, копие, бастун, ограда. Това е смисълът на живота.

— Силата ти ли?

— Трудът ти. — Хвърли клона настрана. — Даровете, които получаваш от земята и онова, в което ги превръщаш… За какво мислиш, Гейл?

— За снимката на стената в кабинета ми.

Да запази самообладание, както иска той, да прояви търпение, да превърне търпението в осъзнато задължение, изпълнявано стриктно всеки ден, да се изправи пред Роурк и спокойствието й да му каже вместо нея: „Това е най-трудното, което можеш да поискаш от мен, но аз се радвам, ако ти го искаш.“ На това бе подчинено цялото съществуване на Доминик.

Стоеше настрана и тихо наблюдаваше Роурк и Уайнънд. Наблюдаваше ги мълчаливо. Отдавна се опитваше да разбере Уайнънд. Така щеше да намери отговора.

Примири се с посещенията на Роурк в техния дом и с мисълта, че в часовете, прекарани с тях, той е притежаван от Уайнънд, а не от нея. Посрещаше го като любезна домакиня, равнодушна и усмихната, не като личност, а като изящна вещ в дома на Уайнънд. Сядаше на почетното място на масата, вечеряха, после ги оставяше в кабинета.

Сядаше сама в гостната, на загасени лампи и отворена врата. Седеше с изправени рамене и мълчеше, загледана в ивицата светлина под вратата на кабинета в другия край на коридора. Това е моята задача, дори когато съм сама, дори в тъмнината, без да знае никой, освен самата аз, да гледам тази врата така, както го гледах тук, без да се оплаквам… Роурк, ако това е наказанието, което си избрал за мен, ще го изтърпя докрай, не като роля, която изиграваш в твое присъствие, а като дълг, който трябва да изпълнявам сама — ти знаеш, че мога да понеса насилие, но търпението понасям по-трудно, ти избра най-трудното и аз трябва да го изпълня и да го поднеса на теб… мой… любими…

Роурк я гледаше и в очите му спомените бяха живи. Погледът му казваше, че нищо не се е променило и че няма нужда това да се изрича с думи. Все едно че й казваше: Защо се изненадваш? Та нали не сме се разделяли? Твоят хол, твоят съпруг и градът отвъд прозорците, от който изпитваш ужас, те сега реални ли са, Доминик? Разбираш ли? Започваш ли да разбираш? „Да“, казваше тя внезапно на глас, надявайки се, че думата ще се впише в разговора в момента, знаейки, че Роурк ще я приеме като отговор на неговия въпрос.

Той не й бе наложил наказание. Наложил бе този вид дисциплина и на двамата, последното им изпитание. Тя разбра целта му, когато откри, че усеща любовта си към него потвърдена от стаята, от Уайнънд, дори от неговата обич към Уайнънд и към нея, от невъзможната ситуация, от принудителното й мълчание — пречките доказваха, че не съществуват никакви пречки.

Не оставаше насаме с него. Чакаше.

Не искаше да ходи на строежа. Каза на Уайнънд:

— Ще видя къщата, когато е готова.

Не му задаваше никакви въпроси за Роурк. Отпускаше ръце на облегалките на креслото, за да не си позволява никакво рязко движение — ръцете й бяха личен барометър за издръжливост, когато

Уайнънд се връщаше късно вечер и й казваше, че е бил в дома на Роурк, в апартамента, който тя не бе виждала.

Веднъж не издържа и го попита:

— Какво те е обзело, Гейл? Мания ли?

— Предполагам. — Добави: — Странно е, че не го харесваш.

— Не съм казала такова нещо.

— Разбирам. Всъщност не съм изненадан от реакцията ти. Не го харесваш, точно защото е онзи тип мъж, който би трябвало да ти хареса… Не се сърди на манията ми.

— Не се сърдя.

— Доминик, ще разбереш ли, ако ти кажа, че те обичам повече, откакто го срещнах? Дори — нека ти кажа и това — дори когато лежиш в прегръдките ми, чувството ми към теб е по-силно от преди, още по-убеден съм в правото си да те имам.

Говореше й с доверието, установило се между тях през последните три години. Тя седеше срещу него и го гледаше с обичайния си поглед — в очите й имаше нежност без насмешка, тъга без съжаление.

— Разбирам, Гейл.

След миг го попита:

— Какво е той за теб, Гейл? Нещо като светиня ли?

— Като отшелническа власеница — отвърна Уайнънд.

Тя се качи в стаята си, а той отиде до прозореца и вдигна очи към небето. Отметна глава и почувства как се напрягат мускулите на гърлото му. Запита се дали възторгът, който човек изпитва, вдигайки глава към небето, се дължи не на самата гледка, а на вдигнатата глава.

VI

— Главният проблем на съвременния свят — заговори Елсуърт Тухи — е интелектуалната заблуда, че свободата и принудата са противоположности. За да решим гигантските проблеми, с които се сблъсква светът днес, трябва да сложим ред в мисленето си. Трябва да открием философска перспектива. По същество свободата и принудата са едно и също нещо. Ще ви предложа проста илюстрация. Светофарите ограничават свободата ви да пресичате улицата по всяко време. Но това ограничение ви дава свободата да не ви прегази камион. Ако ви назначат на работа и ви забранят да я напускате, това ще ограничи свободата на вашата кариера. Но ще ви освободи от страха от безработица. Щом ни бъде наложена нова принуда, автоматично печелим и нова свобода. Двете са неразривни. Само ако приемем пълната принуда, можем да постигнем пълна свобода.

— Точно така! — изкрещя Мичъл Лейтън.

Пронизителният крясък отекна като пожарна сирена. Гостите вперихa погледи в Мичъл Лейтън.

Седеше на тапицирано кресло полуизлегнат, с краката и корема напред, като невъзпитано дете, което парадира с лошата си стойка. Всичко у Мичъл Лейтън беше почти и не съвсем, стигнало на косъм от успешния край: тялото му се готвеше да стане високо, но след това промени намерението си и остана с дълго туловище над къси, дебели крака; лицето му имаше тънки кости, но плътта си правеше шега с тях, отичайки недостатъчно, за да изглежда много пълен, но достатъчно, за да има постоянно вид на болен от заушка. Мичъл Лейтън беше нацупен. Това не беше моментно изражение, нито структура на лицето му. Беше хронично състояние на личността му. Цупеше се с цялото си тяло.

Мичъл Лейтън бе наследил четвърт милиард долара и прекара тридесет и трите години от живота си, търсейки извинения за това.

Елсуърт Тухи, във вечерно облекло, стоеше облегнат на един шкаф. Нехайната му поза беше елегантно небрежна и леко

предизвикателна, сякаш околните не заслужаваха да се придържа строго към добрите маниери.

Очите му обходиха стаята. Тя беше не съвсем модерна, не точно в колониален стил и малко не и достигаше до френския ампир; мебелите се състояха от плоскости с опори във форма на лебедова шия, имаше черни огледала и лампи, имитиращи ветроупорни фенери, имаше хром и стенни килими. Обединяващото беше само едно: всичко беше много скъпо.

— Точно така — каза войнствено Мичъл Лейтън, сякаш очакваше всички да възразят и предварително ги атакуваше. — Вдига се адска врява по въпроса за свободата. Искам да кажа, че тя е дума с неясно значение и с нея се злоупотребява. Дори не съм сигурен дали тя е чак такава благословия. Аз мисля, че хората ще са много по-щастливи в регулирано общество с определен модел и форма — нещо като народен танц. Нали знаете колко са красиви народните танци. И ритмични. Нужни са били поколения, за да стигнат до това съвършенство и затова не е възможно да ги промени някой случаен глупак. Именно от това се нуждаем. Модел, а също и ритъм. И красота.

— Уместно сравнение, Мич — отбеляза Елсуърт Тухи. — Винаги съм ти казвал, че имаш находчив ум.

— Искам да кажа, че хората са нещастни, защото имат не твърде малко, а твърде много възможности за избор — продължи Мичъл Лейтън. — Непрекъснато трябва да взимат решения, все да решават, постоянно да се разкъсват. А в общество, изградено по модел, човек се чувства сигурен. Никой не го тормози непрекъснато да прави нещо. Не е нужно да се прави каквото и да било. Освен, разбира се, да се работи за общата кауза.

— Важни са духовните ценности — каза Хоумър Слотърн. — Трябва да сме модерни и в крак с времето. Живеем във век на духовност.

Хоумър Слотърн имаше едро лице и сънливи очи. Копчетата на яката му бяха комбинация от рубини и смарагди, като хапки салата, изплюти по колосаната бяла риза. Притежаваше три универсални магазина.

— Трябва да има закон, който да задължава всеки да изучава мистичните тайни на древността — каза Мичъл Лейтън. — Всичко това е написано в египетските пирамиди.

— Вярно е, Мич — съгласи се Хоумър Слотърн. — Много неща могат да се кажат за мистицизма. От една страна. От друга страна, диалектическият материализъм…

— Няма противоречие — изрече бавно и презрително Мичъл Лейтън. — Светът на бъдещето ще ги съчетае и двете.

— Всъщност — каза Елсуърт Тухи — двете са привидно различни проявления на едно и също нещо. На един и същи замисъл. — Очилата му проблеснаха, като осветени отвътре. Тези думи сякаш му доставиха особено удоволствие.

— Със сигурност знам, че себеотрицанието е единственият морален принцип — каза Джесика Прат. — Най-благородният принцип, свещен дълг, много по-важен от свободата. Себеотрицанието е единственият път към щастието. Бих пратила на разстрел всеки, който откаже да се саможертва. За да го избавя от нещастието му. Такива хора и без това не могат да са щастливи.

Джесика Прат говореше с тъга. Съсухрената кожа на приятното й, застаряващо лице не знаеше що е грим и създаваше впечатление, че ако някой я докосне, по пръстите му ще полепне бял прах.

Джесика Прат беше потомка на стара фамилия, нямаше пукната пара и имаше една голяма страст: обичта й към по-малката й сестра Рене. Бяха осиротели от деца и тя бе посветила целия си живот на отглеждането на Рене. Пожертва всичко, не се омъжи, години наред се бореше, сплетничеше, кроеше планове и мамеше. Накрая усилията й се увенчаха с триумф — Рене се омъжи за Хоумър Слотърн.

Рене Слотърн се бе свила на ниска табуретка и дъвчеше фъстъци. От време на време посягаше към кристална чиния на масата до нея и си взимаше фъстък. Не правеше нищо друго. Светлите й очи гледаха кротко от бледото й лице.

— Това е прекалено, Джес — каза Хоумър Слотърн. — Не се надявай, че всеки може да е светец.

— Не се надявам на нищо — каза кротко Джесика Прат. — Отдавна съм загубила всякакви надежди. Всички ние се нуждаем от образование. Но мисля, че г-н Тухи е наясно. Ако всеки е задължен да има добро образование, светът ще е по-добър. Ако заставим хората да вършат добрини, те ще са свободни да живеят щастливо.

— Тази дискусия е съвсем излишна — каза Ийв Лейтън. — В наши дни никой интелигентен човек не вярва в свободата. Тя е

отживелица. Бъдещето принадлежи на социалното планиране. Принудата е природен закон. Това е. Очевидно е.

Ийв Лейтън беше красива. Застанала бе под светлината на един полилей. Гладката й черна коса прилепваше към черепа. Светлозеленият сатен на дългата й рокля беше като вода, която сякаш изтича, за да открие нежната й, загоряла кожа. На нея сатенът и парфюмът ставаха модерни като маса с алуминиево покритие. Тя беше Венера, излизаща от люка на подводница.

Ийв Лейтън беше убедена, че мисията й в живота е да бъде авангард — без значение в каква област. Винаги се хвърляше в безразсъден скок и се приземяваше тържествуващо далеч пред всички останали. Философията й се свеждаше до едно изречение: „Всичко ми е позволено.“ В разговор я изразяваше с любимата си фраза: „Каква съм аз ли? Аз съм денят след утрешния.“ Яздеше превъзходно, шофираше спортни автомобили, пилотираше каскади, беше шампион по плуване. Щом видя, че на мода е светът на идеите, тя отново направи скок и се приземи далеч напред. Приземявайки се, откри с удивление, че някои хора се съмняват в подвига й. Дотогава никой не бе подлагал на съмнение постиженията й. Започна да проявява гняв и нетърпимост към всички несъгласни с политическите й възгледи. Превърна го в личен въпрос. Смяташе, че винаги е права, защото е „денят след утрешния“.

Съпругът й Мичъл Лейтън я мразеше.

— Дискусията е напълно смислена — отсече той. — Не може всеки да е компетентен като теб, скъпа. Трябва да помагаме на другите. Това е морален дълг на водещите интелектуалци. Трябва да преодолеем безпричинния страх от думата принуда. Когато каузата е добра, не може да се говори за принуда. Например в името на любовта. Но не знам как да го обясним в нашата страна. Американците са толкова старомодни.

Не можеше да прости на страната си, която му бе дала четвърт милиард долара, но му отказваше съответстващо уважение. Хората не приемаха неговите възгледи за изкуството, литературата, историята, биологията, социологията и метафизиката, но приемаха чековете му. Недоволстваше, че го отъждествяват с парите му и мразеше хората, защото не го зачитаха достатъчно.

— Можем да говорим дълго за принудата — заяви Хоумър Слотърн. — Стига да е демократично планирана. Общото благо винаги трябва да е на първо място, независимо дали ни харесва или не.

На разбираем език позицията на Хоумър Слотърн се състоеше от две части, които си противоречаха, но това не го притесняваше, тъй като в мислите му те не бяха на разбираем език. От една страна смяташе, че абстрактните теории са безсмислени, но ако клиентите ги търсят, няма нищо лошо да им ги предлага, стига да прави добър бизнес. От друга страна изпитваше неудобство, че в стремежа си да натрупа пари напълно пренебрегва онова, което се нарича духовен живот; може би все пак хора като Тухи са прави. А какво би станало, ако му отнемат магазините? Няма ли да му е по-лесно като управител на държавен универсален магазин? Ще може ли със заплатата на управител да си осигурява сегашния престиж и комфорт, без да носи отговорността на собственик?

— Наистина ли в обществото на бъдещето жената ще спи с всеки мъж, когото пожелае? — попита Рене Слотърн. Формата на изречението беше въпросителна, но не прозвуча като въпрос. Всъщност й беше все едно. Запита се вяло какво ли е да имаш мъж, когото наистина желаеш, и как ли възниква желанието.

— Нелепо е да говорим за личен избор — каза Ийв Лейтън. — Това е отживелица. Личността не съществува. Има само колективна общност. Очевидно е.

Елсуърт Тухи се усмихна, но не каза нищо.

— Трябва да се направи нещо за масите — заяви Мичъл Лейтън. — Някой трябва да ги поведе. Те не знаят кое е добро за тях. Не мога да разбера защо хора с култура и положение като нас схващат така добре великия идеал на колективизма и са готови да жертват личните си привилегии, а трудещият се човек, който само може да спечели от това, проявява безразсъдно безразличие. Не ми е ясно защо трудещите се в нашата страна не симпатизират на колективизма.

— Не ти ли е ясно? — каза Елсуърт Тухи. Очилата му проблеснаха.

— Писна ми — сопна се Ийв Лейтън и се заразхожда из стаята. Светлината се лееше по раменете й.

Разговорът се прехвърли към изкуството и водещите съвременни творци във всички области.

— Лоис Кук казва, че думите трябва да бъдат освободени от игото на разума. Казва, че хватката на разума върху думите е като експлоатацията на масите от капиталистите. На думите трябва да се позволи да спорят с разума чрез колективно договаряне. Така казва. Толкова е забавна и свежа.

— Айк — как му беше името? — казва, че театърът е инструмент за любов. Според него е напълно погрешно да се смята, че пиесата се разиграва на сцената — тя се разиграва в сърцата на зрителите.

— Джулс Фауглър писа в „Банър“ миналата неделя, че в света на бъдещето театърът ще стане излишен. Всекидневието на обикновения човек само по себе си е произведение на изкуството, като най-добра трагедия на Шекспир. В бъдещето няма да има нужда от драматурзи. Критикът ще наблюдава живота на масите и ще оценява художествената му стойност за публиката. Така смята Джулс Фауглър. Не знам дали споделям мнението му, но той има интересна и свежа гледна точка.

— Ланселът Клоуки казва, че британската империя е обречена. Казва, че няма да има война, защото трудещите се по света няма да я допуснат. Войните ги предизвикват международните банкери и производителите на оръжия, но те вече са изритани от сцената. Ланселът Клоуки казва, че вселената е неразгадана тайна и че неговият най-добър приятел е майка му. Казва, че министър-председателят на България яде херинга на закуска.

— Гордън Прескът твърди, че архитектурата се изчерпва с четири стени и покрив. Подът е по желание. Всичко друго е капиталистическа показност. Казва, че трябва да се забрани строителството, докато всеки жител на Земята не получи покрив над главата си… А патагонците? Наше задължение е да ги научим да искат покрив. Според Прескът това е диалектическа транспространствена зависимост.

Елсуърт мълчеше и се усмихваше, мислейки си за огромна пишеща машина. Всяко прочуто име, цитирано в разговора, беше като клавиш от клавиатурата й, всяко владееше конкретна област и при натискане оставяше отпечатък. Всички заедно съставяха свързани изречения върху голям празен лист. За пишещата машина е нужна ръка, която да натиска клавишите, каза си той.

Заслуша се в разговора, щом чу сърдития глас на Мичъл Лейтън:

— О, да, „Банър“, дявол да го вземе.

— Знам — каза Хоумър Слотърн.

— Става все по-зле — каза Мичъл Лейтън. — Определено върви към провал. Оказа се много солена инвестиция за мен. Това е единственият път, когато Елсуърт сгреши.

— Елсуърт никога не греши — каза Ийв Лейтън.

— Но този път сгреши. Посъветва ме да купя акции от този отвратителен парцал. — Забеляза погледа на Тухи, търпелив като кадифе, и бързо добави: — Не че се оплаквам, Елсуърт. Всичко е наред. Дори може да успея да си намаля проклетите данъци. Но този мръсен реакционен парцал със сигурност отива към провал.

— Имай малко търпение, Мич — каза Тухи.

— Не смяташ ли, че трябва да продам акции и постепенно да се отърва от дела си?

— Не, Мич, не смятам.

— Добре, щом казваш. Мога да си го позволя. Всичко мога да си позволя.

— Но аз изобщо не мога да си позволя! — изкрещя Хоумър Слотърн с внезапна ярост. — Стигна се дотам, че човек не бива да рекламира в „Банър“. Не заради тиража — с него всичко е наред, но витае едно усещане, доста странно усещане… Елсуърт, мисля си дали да се откажа от моя договор.

— Защо?

— Нали знаеш за кампанията „Ние не четем Уайнънд“?

— Чух.

— Води я някой си Гъс Уеб. Слагат лепенки на стъклата на паркирани коли и в обществени тоалетни. Освиркват кинопрегледите на Уайнънд в киносалоните. Струва ми се, че групата не е голяма, но… Миналата седмица непривлекателна жена изпадна в истерия в моя магазин на „Пето Авеню“ и ни нарече врагове на трудещите се, защото рекламираме в „Банър“. Това можем да го подминем, но става сериозно, когато една от най-старите ни клиентки, кротка възрастна женица от Кънектикът, трето поколение републиканка, ни се обади и ни каза, че смята да анулира текущата си сметка при нас, защото някой й казал, че Уайнънд е диктатор.

— Гейл Уайнънд не разбира почти нищо от политика — каза Тухи. — Представите му за нея са на равнището на клуба на

Демократическата партия в Хелс Кичин. Политическата корупция по онова време е била доста безобидна, не сте ли съгласни?

— Не ме интересува. За друго говоря. Че „Банър“ се превръща в бреме. Пречи на бизнеса. В наше време човек трябва толкова да внимава. Ако се обвържеш с неподходящи хора, веднага разбираш, че е в ход мръсна кампания, от която и ти биваш окалян. Не мога да си позволя такива неща.

— Мръсната кампания не е съвсем без основание.

— Не ме интересува. Пет пари не давам дали е истина или не. Кой съм аз, че да си търся белята заради Гейл Уайнънд? Ако в обществото има настроения против него, моята работа е да съм възможно най-далеч от него, по най-бързия начин. И не само аз мисля така. Няколко души сме на това мнение. Джим Ферис от „Ферис&Саймс“, Били Шулц от „Ваймо Флейкс“, Бъд Харпър от „Тодлър Тогс“, и… дявол да го вземе, познаваш ги всички, те са ти приятели, от нашата група, либералните бизнесмени. Всички смятаме да оттеглим рекламите си от „Банър“.

— Имай малко търпение, Хоумър. Не бих избързал. Има подходящо време за всичко. Важен е и психологическият момент.

— Добре, ще те послушам. Но има… във въздуха се носи нещо. Един ден ще стане опасно.

— Може би. Ще ти кажа, когато стане.

— Мислех, че Елсуърт работи в „Банър“ — каза разсеяно Рене Слотърн, озадачена.

Другите я погледнаха със съжаление и възмущение.

— Наивна си, Рене — сви рамене Ийв Лейтън.

— Но защо е толкова лош „Банър“?

— Слушай, дете, не се бъркай в мръсната политика — каза Джесика Прат. — „Банър“ е злонамерен вестник. Г-н Уайнънд е много зъл човек. Представител е на егоистичните интереси на богатите.

— Според мен изглежда добре — каза Рене. — Мисля, че е сексапилен.

— За бога! — извика Ийв Лейтън.

— Но в края на краищата Рене има право да си каже мнението — сопна се Джесика Прат.

— Някой каза, че Елсуърт е председател на Профсъюза на служителите на Уайнънд — отбеляза Рене.

— За бога, Рене, няма такова нещо. Никога не съм бил председател на каквото и да било. Само редови член. Като последния куриер във вестника.

— Значи служителите на Уайнънд си имат профсъюз, така ли? — попита Хоумър Слотърн.

— В началото беше само клуб — каза Тухи. — Миналата година стана профсъюз.

— Кой го организира?

— Нямам представа. Стана почти спонтанно. Като всички масови организации.

— Аз смятам, че Уайнънд е негодник — заяви Мичъл Лейтън. — Какво си въобразява? Бях на събрание на акционерите. Отнесе се към нас като към лакеи. Да не би моите пари да са по-лоши от неговите? Та нали притежавам дял от проклетия му вестник? Мога да го науча на разни неща в журналистиката. Имам идеи. Защо е толкова арогантен? Защото е натрупал парите си сам ли? Може ли да е такъв ужасен сноб само защото е дошъл от Кичин? Хората не са виновни, че не са имали късмета да се родят в Хелс Кичин, за да се издигнат от калта! Никой не разбира каква ужасна пречка е да се родиш богат. Всички са убедени, че щеше да си пълна нула, ако не се беше родил богат. Искам да кажа, ако имах късмета на Гейл Уайнънд, щях вече да съм два пъти по-богат от него и три пъти по-известен. Но той е толкова надут, че въобще не го съзнава!

Никой не продума. В гласа на Мичъл Лейтън се надигаше истерия. Ийв Лейтън погледна Елсуърт Тухи, молейки мълчаливо за помощ. Тухи се усмихна и направи крачка напред.

— Срам ме е от теб, Мич.

Хоумър Слотърн ахна. Никой не възразяваше на Мичъл Лейтън за такива неща. Никой не възразяваше на Мичъл Лейтън по този начин.

Долната устна на Мичъл Лейтън се скри.

— Срам ме е от теб, Мич — повтори твърдо Тухи, — че се сравняваш с толкова достоен за презрение човек като Гейл Уайнънд.

Устните на Мичъл Лейтън се отпуснаха и на лицето му се появи нещо като усмивка.

— Така е — каза смирено.

— Ти никога не ще можеш да се мериш с Гейл Уайнънд. Защото си чувствителен и имаш интуиция за хората. Това ти е проблемът, Мич, а не парите. Кой се интересува от парите? Векът на парите отмина. По природа си твърде изтънчен за бруталната конкуренция в нашата капиталистическа система. Но и тя отминава.

— Очевидно — каза Ийв Лейтън.

Стана късно. Тухи си тръгна. Беше бодър и реши да се прибере пеша. Улиците бяха пусти, тъмните сгради се извисяваха към небето, внушителни и дръзки. Спомни си какво каза веднъж на Доминик: „Сложен механизъм е нашето общество… но само като натиснеш с пръст… в центъра на тежестта му… можеш да го събориш и да го превърнеш в купчина старо желязо…“ Доминик му липсваше. Ако можеше да е с него тази вечер, за да чуе разговора…

В мислите му закипяха несподелени неща. Спря насред притихналата улица, отметна глава и се разсмя високо, загледан във върховете на небостъргачите.

Един полицай го потупа по рамото и попита:

— Какво става, господине?

Тухи видя копчетата и синята униформа, опъната върху широките гърди, безстрастното, сурово и търпеливо лице на мъжа, улегнал и надежден като сградите наоколо.

— Вършите си работата, нали, полицай? — попита Тухи. Смехът отекваше на тласъци в гласа му. — Опазвате закона, реда и благоприличието, нали? — Полицаят се почеса по тила. — Трябва да ме арестувате, полицай.

— Добре, добре, приятелю — каза полицаят. — Върви си по пътя. На всеки от нас му идва много понякога.

VII

Едва когато си тръгна последният бояджия, Питър Кийтинг усети отчаяние и скованост в свивката на лактите си. Застана в преддверието и вдигна поглед към тавана. Под прясната боя различи квадрата, където бяха отрязани стълбите и отворът бе зазидан. Нямаше го някогашният кабинет на Гай Франкън. Фирмата „Кийтинг&Дюмон“ остана само с един етаж.

Спомни си стълбите, спомни си как за първи път се изкачи по стъпалата, тапицирани с червен плюш, стискайки скица с върховете на пръстите си. Спомни си кабинета на Гай Франкън с бляскавите разноцветни отражения. Замисли се за четирите години, през които кабинетът беше негов.

Беше наясно какво се случва с фирмата му през последните години, беше съвършено наясно, докато мъжете в работни комбинезони демонтираха стълбището и зазидаха отвора в тавана. Но квадратът под бялата боя придаде на всичко това реален и окончателен вид.

Отдавна се бе примирил, че фирмата запада. Примирението не бе негов избор — то би било по-добрият вариант. Нещата се развиха от само себе си, без той да им попречи. Случиха се лесно и почти безболезнено, като дрямка, която не тласка човек към нищо по-лошо от желан сън. Тъпата болка се дължеше на желанието да разбере защо се случи така.

Изложението „Походът на вековете“ не беше единствената причина. Изложението беше открито през май и се оказа пълен провал. Какъв смисъл, помисли Кийтинг, защо да не употребя точната дума? Провал. Беше страшен провал. „Мотото на това начинание би било по-уместно — написа Елсуърт Тухи, — ако допуснем, че вековете са профучали край нас на конски седла“. Всички останали публикации за архитектурните достойнства на изложението бяха в същия дух.

Кийтинг си спомни с тъжна горчивина колко съвестно бяха работили, той и седемте други архитекти, проектирайки сградите за изложението. Наистина той винаги беше на преден план и използваше

рекламата за свои цели, но със сигурност не се бе държал така, докато проектираха. Работеха в съгласие, непрекъснато се консултираха, всеки отстъпваше пред другите в истински колективен дух, никой не се опитваше да налага лични предразсъдъци или себични идеи. Дори Ралстън Холкъм забрави за Ренесанса. Създадоха модерни сгради, възможно най-модерни, по-модерни и от витрините на универсалния магазин на Слотърн. Според него сградите не изглеждаха като „паста за зъби от настъпена туба, нито като стилизирани дебели черва“, както бе написал един критик.

Но обществото изглежда мислеше така, ако изобщо мислеше. Билетите за „Походът на вековете“ бяха разиграни на лотария, а сензацията на изложението, която му донесе финансово спасение, беше жена на име Хуанита Фей, танцуваща с жив паун вместо облекло.

И какво от това, че изложението се провали? Не се отрази на другите архитекти от съвета. Гордън Л. Прескът беше по-влиятелен от когато и да било. Не, каза си Кийтинг, всичко започна преди изложението. Не си спомняше точно кога.

Имаше толкова много обяснения. Депресията удари всички. Някои се възстановиха до известна степен, „Кийтинг&Дюмон“ — не. След като Гай Франкън се пенсионира, фирмата претърпя загуба, която се отрази и на средите, от които черпеше клиенти. Кийтинг си даваше сметка, че кариерата на Гай Франкън е била градена изкусно и умело, с особен вид нелогична енергия, дори изкуснoстта да се е свеждала до чара му в общуването, а енергията да е била използвана за примамка на объркани милионери. Хората се отнасяха към Гай Франкън със своеобразен здрав разум.

Но вече не откриваше и следа от рационалност в онова, което хората харесваха. Водещият в професията, макар и на посредствено ниво, защото никъде не бе останала висока класа, беше Гордън Л. Прескът, председател на Съвета на американските строители. Прескът изнасяше лекции за трансцендентния прагматизъм в архитектурата и социалното планиране, качваше си краката на масите в салоните, ходеше на официални вечери с панталони за голф и критикуваше супата на висок глас. Хората от елита твърдяха, че им харесва архитект с либерални възгледи. АГА продължаваше да съществува, скована в нараненото си достойнство, но всички я наричаха Старческия дом. Съветът на американските строители господстваше в гилдията и се

опитваше да наложи задължително членство, макар че не беше ясно как да го постигне. В рубриката на Елсуърт Тухи се появяваше името на един-единствен архитект — Огъстъс Уеб. Кийтинг беше на тридесет и девет години, но вече го наричаха старомоден.

Отказа се от опитите да разбере на какво се дължи това. Смътно осъзнаваше, че обяснението за промяната, налагаща се в света, е от естество, в което би предпочел да не вниква. Като млад се отнасяше с приятелско презрение към творбите на Гай Франкън и Ралстън Холкъм и им подражаваше, убеден, че върши в най-лошия случай невинно шарлатанство. Но Гордън Л. Прескът и Гъс Уеб бяха тъй безочливи и прибягваха до толкова зловредна измама, че въпреки завидното си умение да се приспособява, той не бе в състояние да си затвори очите за очевидното. Като млад вярваше, че хората смятат Холкъм за велик и затова заимстваното му великолепие е приятно за подражание. Но сега знаеше, че Прескът не се харесва на никого. Долавяше злост и цинизъм в начина, по който хората говореха за гения на Прескът — сякаш не хвалеха Прескът, а плюеха по гения. Кийтинг вече не бе в състояние да е като другите. Дори на него му беше ясно, че благоволението на обществото престава да бъде признание за заслуги и се превръща в позорно клеймо.

Остави се на инерцията. Парите започнаха да не достигат за просторния етаж на офиса, а половината от стаите не се използваха, но той не ги освободи и плащаше от собствения си джоб. Искаше му се да продължи по същия начин. Изгуби значителна част от личното си състояние в недомислени сделки на борсата, но все пак имаше достатъчно, за да си осигури комфорт до края на живота си. Парите престанаха да му бъдат грижа номер едно. Изпитваше ужас от бездействието, надвиснало като въпросителна над бъдещето и се замисляше какво ще прави, ако загуби рутинната си работа.

Движеше се бавно, с притиснати към тялото ръце и свити рамене, сякаш постоянно му беше студено. Напълня. Лицето му подпухна, ходеше с наведена глава и гънката на двойната му брадичка изпъкваше над възела на вратовръзката. От някогашната му привлекателност остана само бледа сянка, с която изглеждаше още по-зле. Сякаш чертите на лицето му бяха нарисувани на попивателна хартия и се размазваха. Слепоочията му се прошариха. Започна често да пие, без да изпитва удоволствие.

Помоли майка си да се върне и пак да заживеят заедно. Тя се върна. Сядаха и оставаха през дългите вечери в хола, без да си продумат, но не от обида, а търсейки успокоение един от друг. Г-жа Кийтинг не правеше нито предложения, нито укори. В отношението към сина й се появи нов вид нежност, напомняща на паника. Правеше му закуска, въпреки че имаха прислужница. Приготвяше любимото му ядене — френски палачинки, каквито харесваше толкова много, когато беше деветгодишен и се разболя от морбили. Когато забелязваше усилията й, той й казваше колко му е приятно. Тя кимаше, примигваше и извръщаше глава, питайки се защо е толкова щастлива, и ако е щастлива, защо очите й се пълнят със сълзи.

Понякога го питаше внезапно, след дълго мълчание:

— Всичко ще е наред, Пити, нали?

Без да я пита какво има предвид, той й отговаряше тихо:

— Да, майко, всичко ще е наред. — Полагаше усилия да прояви милост и гласът му да звучи убедително.

Веднъж тя го попита:

— Щастлив ли си, Пити?

Погледна я. Не се усмихваше, очите й бяха широко отворени и уплашени. И тъй като той не можа да отговори, тя изплака:

— Но ти трябва да си щастлив! Трябва, Питър! Нали за това съм живяла?

Прииска му се да стане, да я прегърне и да й каже, че всичко е наред, но си спомни думите на Гай Франкън в деня на сватбата му: „Искам да си горд с мен, Питър… Искам да се уверя, че е имало смисъл.“ Не можа да помръдне. Усети присъствието на нещо, в което не бива да вниква и никога не бива да го допуска в мислите си. Извърна лице от майка си.

Една вечер тя каза без предисловие:

— Пити, смятам, че трябва да се ожениш. Мисля, че ще е много по-добре да си женен.

Не се сети какво да й отговори и докато се чудеше как да се пошегува, тя добави:

— Пити, защо… защо не се ожениш за Катрин Холси?

Почувства как в очите му се надига гняв, почувства натиск по отеклите си клепачи и бавно се обърна към майка си. Но щом видя пред себе си пълното й телце, напрегнато и беззащитно, излъчващо

отчаяна гордост, готово да поеме всеки негов удар и предварително да му прости, той осъзна, че това беше най-смелият жест, който бе правила през живота си. Гневът му мина и усети, че нейната болка е по-остра от неговата. Вдигна ръка и я отпусна, изразявайки всичко с този жест. Каза само:

— Майко, недей…

Понякога, един-два пъти в месеца изчезваше от града през уикенда. Никой не знаеше къде отива. Г-жа Кийтинг се безпокоеше, но не задаваше въпроси. Заподозря, че има жена и че той крие нещо — иначе не би мълчал така мрачно. Г-жа Кийтинг започна да храни надежда, че е паднал в ръцете на най-пропадналата, най-алчната уличница, достатъчно разумна да го накара да се ожени за нея.

А той отиваше в една барака край хълмовете до затънтено село, която беше взел под наем. В бараката държеше бои, четки и платна. Тръгваше из хълмовете и по цял ден рисуваше. Не знаеше защо се върна към неосъществената си младежка амбиция, която майка му бе подхванала и подчинила на архитектурата. Не беше наясно защо желанието да рисува, е станало неудържимо, но намери бараката и с удоволствие прекарваше времето си там.

Едва ли можеше да каже, че обича да рисува. Не му доставяше нито наслада, нито облекчение — беше самоизтезание, но това нямаше значение. Сядаше на платнено столче пред малък триножник и зарейваше поглед към пустите хълмове, към гората и небето. Единственото, на което искаше да даде израз, беше тихата болка, кротката, преливаща привързаност към пейзажа пред него. Усещаше в себе си нещо сковано и парализирано, но то бе единственото средство да изрази чувствата си. Опитваше се да рисува. Разглеждаше платната си и си даваше сметка, че са по детски недодялани, че не успява да изрази онова, което чувства. Но това нямаше значение, никой не ги виждаше. Подреждаше ги внимателно в един ъгъл на бараката и заключваше вратата, преди да тръгне обратно към града. Рисуването не му носеше удоволствие, нито гордост, не му подсказваше никакъв изход. Сядаше сам пред триножника и го обземаше покой.

Опитваше се да не мисли за Елсуърт Тухи. Смътно съзнаваше, че може да опази крехкото си духовно равновесие, ако не подхваща тази тема. За отношението на Тухи имаше само едно обяснение, но той предпочиташе да не го изразява с думи.

Тухи се отдръпна от него. Всяка година интервалите между срещите им ставаха все по-големи. Кийтинг приемаше този факт и си казваше, че Тухи е зает. Озадачаваше го, че Тухи престана да пише за него. Реши, че има по-важни неща, за които Тухи трябва да пише. Критиката на Тухи към „Похода на вековете“ му нанесе удар, но си каза, че го е заслужил. Приемаше всякакви упреци. Позволи си да се съмнява в себе си, но не си позволи да се усъмни в Елсуърт Тухи.

Нийл Дюмон отново го накара да се замисли за Елсуърт Тухи. Нийл заговори сприхаво за състоянието на света, че някой плаче над разлято мляко, че промяната е закон на оцеляването, заговори за способността да се приспособяваш и че всеки трябва да ходи по земята. От дългата му, объркана реч Кийтинг стигна до заключението, че с досегашния им бизнес е свършено, че държавата поема всичко, независимо дали им харесва или не, че строителният бизнес отмира, скоро държавата ще бъде единственият строител и те трябва да се включат сега, ако въобще имат намерение да се включват.

— Виж Гордън Прескът — каза Нийл Дюмон. — Виж какъв спретнат малък монопол придоби в проектирането на жилища и пощи. Виж Гъс Уеб какъв печен мошеник стана.

Кийтинг не отговори. Нийл Дюмон изрази собствените му неизказани мисли. Знаеше, че скоро ще се изправи пред реалността, но се опитваше да отложи този миг.

Не му се мислеше за „Кортланд Хоумс“.

„Кортланд Хоумс“ беше проект за държавни жилища в Астория, на брега на „Ист Ривър“. Планиран бе като гигантски експеримент за строеж на жилища с ниски наеми, който да послужи като модел за цялата страна, за целия свят. Повече от година Кийтинг слушаше разговорите на колегите си за този проект. Финансирането бе гласувано, избрано бе мястото, но не и архитектът. Кийтинг не искаше да признае пред самия себе си колко отчаяно желае да получи поръчката за Кортланд и колко малка е вероятността да я получи.

— Слушай, Пит, хайде да наречем нещата с истинските им имена — каза Нийл Дюмон. — Пред фалит сме и ти го знаеш. Добре, ще издържим още година-две, благодарение на твоята известност. А после? Не сме виновни ние. Частната инициатива отмира и ще отмре напълно. Това е исторически процес. Вълната на бъдещето. Затова трябва да грабнем сърфа и да се качим на тази вълна, докато можем.

Има хубав, стабилен сърф за момчето, достатъчно умно да го грабне. „Кортланд Хоумс“.

Чувайки името, Кийтинг се запита защо то му прозвуча като приглушен звън на камбана, като начало и край на изречение, което той не е в състояние да предотврати.

— Какво искаш да кажеш, Нийл?

— „Кортланд Хоумс“. Елсуърт Тухи. Знаеш какво искам да кажа.

— Нийл, аз…

— Какво ти става, Пит? Слушай, всички се подсмихват. Всеки казва, че ако е любимец на Тухи, какъвто си ти, ще получи „Кортланд Хоумс“ ей така — щракна с пръстите си с поддържан маникюр, — просто ей така. Никой не разбира какво още чакаш. Нали знаеш, че приятелят ти Елсуърт режисира спектакъла около този жилищен проект.

— Не е вярно. Не го режисира. Той не заема официален пост. Никога не е бил на официален пост.

— Не се занасяй! Повечето от момчетата, които взимат решенията във всеки кабинет, са негови момчета. Проклет да съм, ако знам как ги пробутва, но е факт. Какво ти става, Пит? Страх ли те е да помолиш Елсуърт Тухи за услуга?

Така е, каза си Кийтинг, вече няма път назад. Изключено е да си признае, че го е страх да помоли за услуга Елсуърт Тухи.

— Не — каза той глухо, — не ме е страх, Нийл. Ще… Добре, Нийл. Ще говоря с Елсуърт.

Облечен в халат, Елсуърт Тухи се бе изтегнал на едно канапе. Тялото му бе приело формата на разкривена буква Х, с ръце, протегнати над главата върху възглавниците и широко разкрачени крака. Халатът беше копринен, с цветовете на запазената марка на козметичната фирма Коти — бели пухчета за пудра на оранжев фон. Десенът беше дързък и весел, изтънчено елегантен напук на глуповатостта си. Под халата Тухи бе облякъл светлозелена ленена пижама. Под широките крачоли на пижамата се виждаха тънките му глезени.

Съвсем в стила на Тухи, каза си Кийтинг, е да заеме тази поза в строго изискания хол. На стената зад него висеше една-единствена

картина от прочут майстор, а останалата част от помещението беше безлична като монашеска килия, или не, по-скоро като покои на крал в изгнание, равнодушен към материалните неща.

Очите на Тухи бяха топли, весели, насърчаващи. Тухи лично бе вдигнал телефона и веднага се съгласи да си уговорят среща. Хубаво е, че ме приема така неофициално, каза си Кийтинг. От какво ме е било страх? В какво се съмнявам? Та ние сме стари приятели.

— Боже мой — каза Тухи и се прозя, — толкова съм изморен! Настъпва един момент през деня, когато на човек му се иска да си отдъхне и да помързелува. Прибрах се у дома и усетих, че нито миг повече не мога да стоя с дрехите си. Почувствах се направо като селянин, навсякъде ме засърбя и трябваше да ги сваля. Нали нямаш нищо против, Питър? С някои хора човек трябва да е строг и официален, но с теб не се налага.

— Не, разбира се.

— След малко мисля да взема вана. Нищо не е в състояние да накара човек да се отпусне, както топлата вана. Обичаш ли да вземаш топла вана, Питър?

— Да… сигурно…

— Напълняваш, Питър. Скоро ще изглеждаш ужасно във ваната. Трупаш килограми, а имаш измъчен вид. Това е лоша комбинация. Твърде лоша от естетична гледна точка. Пълните хора трябва да са доволни и весели.

— Аз… съм добре, Елсуърт. Само че…

— Ти имаше приятно поведение. Не бива да се променяш, ще отблъснеш хората.

— Не съм се променил, Елсуърт. — Наблягаше на всяка дума. — Никак не съм се променил. Същият съм, както когато проектирах „Космо-Слотник Билдинг“.

Гледаше Тухи с надежда. Реши, че намекът е достатъчно ясен, за да го разбере Тухи — той разбираше много по-сложни неща. Изчака, за да излязат заедно от ситуацията. Но Тухи продължи да го гледа мило, с безизразни очи.

— Питър, в това твърдение няма никаква философия. Промяната е основен принцип на вселената. Всичко се променя. Сезоните, листата, цветята, птиците, нравите, хората и сградите. Диалектически процес, Питър.

— Да, разбира се. Нещата се променят толкова бързо, толкова странно. Нищо не забелязваш, но една сутрин всичко е различно. Помниш ли, само преди няколко години Лоис Кук, Гордън Прескът, и Айк, и Ланс бяха съвсем неизвестни. А сега, Елсуърт, те са на върха на славата и всички са свързани с теб. Накъдето и да погледна, всяко голямо име, което чуя, е от твоето обкръжение. Ти си невероятен, Елсуърт. Как е възможно да се постигне такова нещо, и то само за няколко години…

— Много по-просто, отколкото си мислиш, Питър. Така ти се струва, защото разсъждаваш от гледна точка на личностите, струва ти се, че става на парче. Ако беше така, и сто експерти по рекламата щяха да са малко. Работата може да се свърши много по-бързо. Живеем в ера, когато се налага да пестим време. Ако искаш нещо да поникне, не се грижиш за всяко семенце поотделно, а разпръскваш определен тор. Природата свършва останалото. Ти изглежда смяташ, че заслугата е само моя. Но не е. За бога, не е. Аз съм само една личност сред много други, само един от лостовете на огромно движение. Много широко и много отдавнашно. Случило се е така, че избрах областта, която те интересува — изкуството, защото мисля, че то фокусира решаващите фактори в задачата, която трябва да изпълним.

— Да, разбира се, но аз мисля, че ти си много умен. Успя да избереш млади хора с талант и бъдеще. Не ми е ясно как ги разпознаваш. Помниш ли в каква дупка се събираше Съветът на американските строители? Никой не ни вземаше на сериозно. Смееха ти се, че си губиш времето с всякакви глупави организации.

— Драги ми Питър, хората хранят толкова много заблуди. Ето например една от тях — старият принцип „разделяй и владей“. Разбира се, има случаи, когато той е действал. Но през нашия век е открита много по-ефикасна формула: обединявай и управлявай.

— Какво искаш да кажеш?

— Явно не можеш да схванеш. Не бива да надценявам силите ти. Нямаш вид на човек, който има излишък от енергия.

— Добре съм. Може би съм малко притеснен, защото…

— Притесненията е прахосване на емоционални резерви. Съвсем неразумно. Образованият човек не се притеснява. Тъй като ние сме само продукт на химическия метаболизъм и на икономическите фактори, не сме в състояние да променим каквото и да било. Защо

тогава да се тревожим? Разбира се, има някои изключения. Но само привидни. Когато обстоятелствата ни подвеждат да мислим, че имаме свобода на действие. Например както ти си дошъл тук да говориш за „Кортланд Хоумс“.

Кийтинг примигна, след това се усмихна с благодарност. Съвсем в стила на Тухи, който отгатва и му спестява неловки предисловия.

— Така е, Елсуърт. Точно за това исках да говоря с теб. Ти си чудесен. Познаваш ме като прочетена книга.

— Каква книга, Питър? Евтин роман ли? Или любовна история? А може би криминален трилър? Или просто плагиатски ръкопис? Не, нека кажем така: като сериал. Хубав, дълъг и вълнуващ сериал, на който липсва последният епизод. Последният епизод е изгубен. Няма да има последен епизод. Освен, разбира се, ако се окаже „Кортланд Хоумс“. Да, подходящо за заключителна глава. — Кийтинг слушаше с напрегнати празни очи, забравил, че трябва да прикрива срама и молбите. — Огромен проект е „Кортланд Хоумс“. По-голям от „Стоунридж“. Нали помниш „Стоунридж“, Питър?

Разговаря с мен съвсем непринудено, каза си Кийтинг, изморен е, не може все да е тактичен, не си дава сметка, че…

— „Стоунридж“. Големият жилищен проект на Гейл Уайнънд. Замислял ли си се за кариерата на Гейл Уайнънд, Питър? От пристанищен плъх до „Стоунридж“ — знаеш ли какво означава такъв възход? Замислял ли си се колко усилия, енергия и страдание е вложил Гейл Уайнънд във всяка своя стъпка? А ето че сега държа в ръката си много по-голям проект от „Стоунридж“, държа го без никакво усилие. — Отпусна ръка и добави: — Ако е истина, че го държа. Може би е само метафора. Не го приемай буквално, Питър.

— Мразя Уайнънд — каза глухо Кийтинг, забил поглед в пода. — Мразя го по-силно от всеки друг.

— Уайнънд ли? Той е много простодушен човек. Достатъчно простодушен, за да мисли, че хората са мотивирани предимно от пари.

— Но това не важи за теб, Елсуърт. Ти си почтен човек. Затова вярвам в теб. Само това ми остана. Ако престана да вярвам в теб, ще съм загубил всичко.

— Благодаря ти, Питър. Толкова мило от твоя страна. Неуравновесено, но мило.

— Елсуърт… знаеш какво е отношението ми към теб.

— Да, знам доста добре.

— Така е, и точно затова не разбирам.

— Какво?

Налагаше се да го изрече. Решил бе твърдо никога да не го изрича, но се налагаше.

— Елсуърт, защо се отказа от мен? Защо вече не пишеш нищо за мен? Защо в твоята рубрика, а и навсякъде другаде, при всяка поръчка, за която имаш възможност да повлияеш, защо винаги си на страната на Гъс Уеб?

— А защо не, Питър?

— Но… аз…

— Съжалявам, ти изобщо не си наясно. През всички тези години не си усвоил нито един от моите принципи. Аз не вярвам в индивидуализма, Питър. Не вярвам, че човек е неповторим. Вярвам, че всички сме равни и взаимозаменяеми. Мястото, което заемаш днес, утре може да бъде заето от всеки и от всички. Равнопоставена ротация. Не съм ли те учил винаги точно на това? Как мислиш, защо избрах теб? Защо те насърчавах? За да не допусна някой да стане незаменим. За да оставя шанс на хора като Гъс Уеб. Защо според теб водих битка например срещу Хауърд Роурк?

Умът на Кийтинг беше като ударен. Имаше чувството, че са го ударили с нещо тъпо и тежко, че по-късно ще стане черно-син и подут, но в момента не усещаше нищо, освен сладникаво вцепенение. Отломки от свързани мисли му подсказваха, че съжденията, които чува, са високо морални, каквито винаги бе приемал и следователно с нищо не го застрашават, изобщо не съдържат заплаха. Тухи го гледаше вторачено с тъмни, добри и щедри очи. Може би по-късно… по-късно ще разбере… Но имаше нещо, което бе успяло да пробие и се съхрани някъде в мозъка му. Разбра кое. Името.

Въпреки че единствената му надежда да получи съчувствие оставаше в Тухи, нещо необяснимо се надигна в него, наведе се напред, убеден, че иска да нарани Тухи, че Тухи ще го заболи. Устните му неочаквано се изкривиха в усмивка, оголвайки зъбите и венците:

— Ти се провали с него, нали, Елсуърт? Виж къде е сега той… Хауърд Роурк.

— Боже, колко скучно е да водя дискусия с човек, чийто ум не може да надхвърли границите на привидното. Ти изобщо не си

способен да викаш в принципи, Питър. Мислиш само на равнище личности. Наистина ли смяташ, че нямам друга мисия в живота, освен да се занимавам с твоя Хауърд Роурк? Г-н Роурк е само един от множество детайли. Занимавах се с него, когато трябваше. Все още се занимавам с него — макар и непряко. Все пак признавам, че за мен г-н Хауърд Роурк е голямо изкушение. Понякога си мисля, че ще е позор, ако не се изправя отново лично против него. Но може и да не се наложи. Когато действаш принципно, Питър, си спестяваш главоболията от индивидуални сблъсъци.

— Какво искаш да кажеш?

— Искам да кажа, че можеш да действаш по един от следните два начина. Или посвещаваш живота си да изтръгваш всеки плевел, когато поникне, и тогава няма да ти стигнат десет живота, за да свършиш работа. Или можеш да подготвиш почвата — например като разпръснеш определен химикал — така, че плевелите да не могат да растат. Второто става по-бързо. Казвам „плевел“, защото това е обичайна символика и няма да те стресне. Същата техника, разбира се, е в сила при всяко друго растение, което искаш да премахнеш: елда, картофи, портокали, орхидеи или петунии.

— Елсуърт, не знам за какво говориш.

— Разбира се, че не знаеш. Това е моето предимство. Тези неща ги казвам публично всеки ден и никой не знае за какво говоря.

— Чу ли, че Хауърд Роурк строи къща на Гейл Уайнънд?

— Драги ми Питър, да не мислиш, че го научавам от теб?

— Е, как ти се струва?

— Защо смяташ, че ме засяга?

— Чу ли, че Роурк и Уайнънд са най-близки приятели? И то не какво да е приятелство, ако се съди по хорските приказки! Нали знаеш на какво е способен Уайнънд, за да помогне на Роурк. Опитай да възпреш Роурк сега! Опитай и го възпри! Опитай…

Задави се със собствената си слюнка и млъкна. Даде си сметка, че се е вторачил в голия глезен на Тухи, който се показва между крачола на пижамата и обточения с овча кожа пантоф. Никога не си бе представял голотата на Тухи; в мислите му Тухи сякаш не притежаваше физическо тяло. Глезенът му изглеждаше някак неприлично: само кожа, силно синкавобяла, опъната върху кости с твърде крехък вид. Напомняха на пилешки кости, изсъхнали в чинията

след вечеря — само ако ги докоснеш, без никакво усилие се трошат. Прииска му се да протегне ръка, да хване глезена с палец и показалец и да извие върховете на пръстите си.

— Елсуърт, дойдох да говорим за „Кортланд Хоумс“! — Не можеше да откъсне очи от глезена. Надяваше се думите да му донесат облекчение.

— Не викай така. Какъв е проблемът?… „Кортланд Хоумс“ ли? Какво искаш да ми кажеш?

Кийтинг вдигна смаяно очи. Тухи изчакваше с невинно изражение.

— Искам аз да съм архитектът на „Кортланд Хоумс“. — Гласът му се процеждаше като лепило през парцал. — Искам да ми го осигуриш.

— Защо да ти го осигуря?

Отговор не последва. Ако каже: „Защото ти написа, че съм най-големият архитект на нашето време“, самото напомняне ще докаже, че Тухи вече не мисли така. Не се осмели да провери, нито да чуе евентуалната реплика на Тухи. Втренчи се в два дълги черни косъма на изпъкналия синкав глезен на Тухи. Виждаше ги съвсем ясно — единият беше прав, а другият кълрав. След дълга пауза отвърна:

— Защото отчаяно се нуждая от него, Елсуърт.

— Знам.

Нямаше какво повече да се каже. Тухи си помести глезена и опря стъпало на страничната облегалка на канапето, протягайки удобно крака.

— Изправи се, Питър. Свил си се като охлюв.

Кийтинг не помръдна.

— Защо смяташ, че изборът на архитект за „Кортланд Хоумс“ зависи от мен?

Кийтинг вдигна глава. Почувства облекчение. Очаквал бе твърде много и бе обидил Тухи. Затова стана така, само затова.

— Нали разбираш… говори се… казаха ми, че имаш голямо влияние за този проект… пред хора… и във Вашингтон… и другаде…

— Съвсем неофициално — като експерт по архитектурни въпроси. Нищо повече.

— Да, разбира се… Точно това… имах предвид.

— Мога да препоръчам архитект. И толкова. Не мога да гарантирам нищо. Думата ми не е решаваща.

— Не искам нищо повече, Елсуърт. Само да ме препоръчаш…

— Но, Питър, ако препоръчам някого, трябва да се обоснова. Не мога да си използвам влиянието просто ей така, за да пробутвам приятели, нали?

Кийтинг се загледа в халата и се запита: пухчета за пудра, защо ли? Ето какво не ми се връзва, стига само да можеше да го махне.

— Професионалният ти престиж вече не е същият, Питър.

— Ти каза „да пробутвам приятели“, нали Елсуърт… — Кийтинг шепнеше.

— Разбира се, че съм ти приятел. Винаги съм ти бил приятел. Не се съмняваш, нали?

— Не… Не се съмнявам, Елсуърт…

— Тогава горе главата. Слушай, ще ти кажа как стоят нещата. Доникъде не сме с проклетия „Кортланд“. Има малък гаден проблем. Опитах се да го издействам за Гордън Прескът и Гъс Уеб — стори ми се, че е по-скоро за тях, не смятах, че ти ще проявиш такъв интерес. Но нито един от двамата не се оказа на висота. Знаеш ли какъв е най-големият проблем в жилищното строителство? Икономичността, Питър. Да проектираш прилично и модерно жилище, чийто наем да е петнадесет долара на месец. Представяш ли си? Това се очаква от архитекта, който ще проектира „Кортланд“ — ако се намери такъв. Разбира се, подборът на наемателите също е важен при плаващи наеми — семейства с годишен доход хиляда и двеста долара плащат по-висок наем за едно и също жилище, за да може да се настанят и семейства с по шестстотин долара на година — нали знаеш, доиш някой бедняк, за да помогнеш на някой още по-беден — но все пак, разходите за строежа и за поддържането трябва да бъдат възможно най-ниски. Хората във Вашингтон не искат да се повтори случаят, за който сигурно си чул — държавен жилищен проект, в който къщите струват по десет хиляди долара, докато частен строител би могъл да ги построи за две хиляди. „Кортланд“ трябва да бъде модел. Пример за целия свят. Трябва да бъде най-блестящият, най-ефективният модел на всички времена за находчиво проектиране и икономичен строеж. Такова е изискването на големите клечки. Гордън и Гъс не го изпълниха. Опитаха, но не се справиха. Ще се учудиш, ако ти кажа

колко много хора опитаха. Питър, не бих могъл да ги убедя да те изпробват, дори и да беше на върха на кариерата си. Какво да разкажа за теб? Твоето име се свързва с лукс, блясък и мрамор, със стария Гай Франкън, „Космо-Слотник Билдинг“, „Фринк Нашънъл Банк“ и с онзи провал на „вековете“, който никога не ще се изплати. Тяхното желание е милионерска кухня срещу работнически доходи. Смяташ ли, че можеш да го направиш?

— Аз… имам идеи, Елсуърт. Следя новостите в професията… изучавам новите методи… бих могъл…

— Стига да можеш, проектът е твой. Ако не, колкото и да сме приятели, не мога да ти помогна. А Бог знае, че искам да ти помогна. Приличаш на стара мокра кокошка. Ето какво ще направя за теб, Питър: ела утре в кабинета ми, ще ти дам цялата документация. Ще я вземеш вкъщи и ще решиш дали искаш да си поблъскаш главата. Опитай, ако имаш желание. Подготви ми предварителен проект. Не мога да обещая нищо. Но ако проектът ти е приличен, ще го дам на съответните хора и ще използвам цялото си влияние. Това мога да направя за теб. Не зависи от мен. Всъщност зависи от теб.

Кийтинг не откъсваше от него тревожните си, нетърпеливи и отчаяни очи.

— Искаш ли да опиташ, Питър?

— Ще ми дадеш ли възможност да опитам?

— Разбира се, че ще ти дам. Защо не? За мен ще е удоволствие, ако ти единствен от всички, които опитаха, успееш да свършиш работата.

— А за вида ми, Елсуърт — каза неочаквано Кийтинг, — видът ми не е такъв, защото страдам, че съм се провалил, а защото не мога да разбера по каква причина се срутих така… от върха… без абсолютно никаква причина…

— Питър, тези мисли са ужасни. Необяснимото винаги ужасява. Но няма да е толкова страшно да си зададеш въпроса по каква причина си се издигнал до върха… О, хайде, Питър, усмихни се, само се шегувам. Човек губи всичко, когато изгуби чувството си за хумор.

На следващата сутрин Кийтинг влезе в офиса си, след като посети Тухи в кабинета му в „Банър Билдинг“. Носеше куфарче с

данните за проекта „Кортланд Хоумс“. Разгърна листовете на голяма маса в кабинета си и заключи вратата. Помоли един чертожник да му донесе сандвич за обяд и поръча втори сандвич за вечеря.

— Искаш ли да ти помогна, Пит? — попита Нийл Дюмон. — Можем да се консултираме, да го обсъдим и… — Кийтинг поклати глава.

Остана на масата цяла нощ. По едно време престана да гледа листовете. Седеше неподвижен и мислеше, но не за таблиците и цифрите пред него. Беше ги разгледал и разбра какво не може да направи.

Забеляза, че се развиделява, чу стъпки зад заключената си врата, чу раздвижването на хората, които идват на работа и разбра, че работното време започва и в офиса му, и в целия град. Стана, отиде до бюрото и посегна към телефонния указател. Набра номера.

— Питър Кийтинг е на телефона. Бих искал да си уговоря среща с г-н Роурк.

Мили боже, си каза той, докато чакаше, не му позволявай да се срещне с мен. Накарай го да откаже. Мили боже, накарай го да откаже и ще имам право да го мразя до края на живота си. Не му позволявай да се срещне с мен.

— Ще ви бъде ли удобно в четири часа утре следобед, г-н Кийтинг? — попита спокойният, вежлив глас на секретарката. — Г-н Роурк ще ви очаква.

VIII

Роурк знаеше, че не бива да показва колко е шокиран от вида на Питър Кийтинг, но беше твърде късно. С лека усмивка Кийтинг отчаяно призна падението си.

— Наистина ли си две години по-млад от мен, Хауърд? — беше първият въпрос на Кийтинг, загледан в лицето на мъжа, когото не беше виждал шест години.

— Не знам, Питър, така ми се струва. Аз съм на тридесет и седем.

— А аз на тридесет и девет…

Приближи се пипнешком до стола пред бюрото на Роурк, заслепен от светлината, която се лееше от трите стъклени стени в кабинета. Загледа се в небето и в града. Височината не се усещаше, сградите сякаш бяха под краката му. Градът изглеждаше като умален модел на прочути здания, необичайно близки и миниатюрни. Имаше чувството, че може да се наведе и ги вземе в ръка. Автомобилите бяха пълзящи черни щрихи, преминаващи забавено по отсечки, дълги колкото пръст. Камъкът и хоросанът на града се сливаха в материя, която поглъща светлината и я излъчва обратно, разливайки я по редиците от вертикални равнини, нашарени с точиците на прозорците. Равнините отразяваха светлината, оцветявайки я в розово, златно и пурпурно, а между тях трептяха синьо-сиви ивици, които създаваха форми, ъгли и разстояния. Светлината избликваше от сградите към небето и замъгляваше яркосиния му летен цвят, превръщайки го в бледа водна шир над пламтящ огън. Господи, каза си Кийтинг, кои са хората, създали всичко това? Сетне си спомни, че е един от тях.

Пред погледа му се мярна силуетът на Роурк, прав и издължен на фона на двете стъклени стени зад бюрото. Роурк седна срещу него.

Кийтинг си мислеше, че хората, загубили се в пустинята или претърпели корабокрушение, се изправят пред смълчаната вечност на небето и трябва да говорят само истината. Сега и той трябваше да каже истината, защото беше изправен пред най-великолепния град на земята.

— Хауърд, ти ми позволи да дойда тук. Това ли е страшното наказание, което се нарича да подложиш и другата си буза?

Не знаеше как звучи гласът му. Не знаеше, че е изпълнен с достойнство.

Роурк го изгледа мълчаливо. Тази промяна беше по-важна от отеклото лице.

— Не знам, Питър. Не, ако това означава истинска прошка. Ако съм наранен, никога не бих простил. Но може би наистина е наказание, ако се отнася за онова, което правя. Мисля, че човек не може да нарани друг човек, не може да го нарани дълбоко. Не може нито да го нарани, нито да му помогне. Нямам какво да ти прощавам.

— Щеше да е по-добре, ако имаш какво да ми простиш. Нямаше да е толкова жестоко.

— Сигурно е така.

— Не си се променил, Хауърд.

— Така е.

— Ако това е наказанието, което трябва да изтърпя, искам да знаеш, че го приемам и разбирам. Някога си мислех, че лесно се справям с всичко.

— Променил си се, Питър.

— Знам.

— Съжалявам, ако го приемаш като наказание.

— Знам, че съжаляваш. Вярвам ти. Но всичко е наред. Скоро всичко ще свърши. Най-тежкото беше преди две вечери.

— Когато реши да дойдеш тук ли?

— Да.

— Вече няма от какво да се страхуваш. Защо дойде?

Кийтинг седеше изправен и спокоен, почти уверен. Беше съвсем различно от онази вечер преди три дни, когато срещу него беше мъжът с халата. Заговори бавно и без съжаление:

— Хауърд, аз съм паразит. Цял живот съм бил паразит. Ти правеше най-добрите ми проекти в Стантън. Ти проектира първата къща, която построих. Ти проектира „Космо-Слотник Билдинг“. Паразитирах върху теб и върху всички като теб, живели преди ние да се родим. Хората, проектирали Партенона, готическите катедрали, първите небостъргачи. Ако не бяха те, аз нямаше да знам как се слага камък върху камък. През целия си живот не съм измислил нищо, не

съм допринесъл дори и с нова брава към онова, което хората са създали преди мен. Заимствах от чуждото, без да дам нищо в замяна. Нямах какво да дам. Това не е театър, Хауърд и аз съм напълно наясно какво говоря. Дойдох тук, за да те помоля отново да ме спасиш. Ако искаш да ме изхвърлиш, изхвърли ме веднага.

Роурк бавно поклати глава и махна с ръка, давайки му мълчаливо знак да продължи.

— Сигурно знаеш, че с мен е свършено като архитект. Е, не съвсем свършено, но почти. Други могат да карат така още няколко години, но не и аз, заради онова, което бях. Или за което минавах. Няма прошка за човек, който пропада. Трябва да се опитам да съм такъв, за какъвто ме мислят. Мога да го направя само така, както съм правил всичко друго в живота си. Трябва ми престиж, който не заслужавам, работа, която не мога да свърша, за да защитя име, което не съм извоювал правото да нося. Даден ми е последен шанс. Знам, че това е последен шанс за мен. Знам, че работата не е по силите ми. Не искам да правя опит да ти донеса някакво недоразумение, което да оправяш. Искам да направиш проекта и да ми разрешиш да го подпиша с моето име.

— За какъв проект става дума?

— „Кортланд Хоумс“.

— Жилищният проект ли?

— Да. Чу ли за него?

— Знам много неща за него.

— Интересуваш ли се от жилищни проекти, Хауърд?

— Кой ти го предложи? При какви условия?

Кийтинг обясни подробно и безстрастно, разказа разговора с Тухи като резюме на стенограма от съдебен процес, която е чел отдавна. Извади документите от куфарчето си, сложи ги на бюрото и продължи да говори, докато Роурк ги разглеждаше. Роурк го прекъсна само веднъж.

— Почакай малко, Питър. Замълчи.

Изчака доста време. Роурк разлистваше документите, без да ги гледа. Накрая каза:

— Давай нататък. — Кийтинг продължи послушно, без да задава въпроси.

— Няма причина да го правиш от мое име — каза той в заключение. — Ако решиш проблема, можеш да отидеш при тях и да им го предложиш от свое име.

Роурк се усмихна.

— Мислиш ли, че мога да прескоча Тухи?

— Не. Не, не мисля.

— Защо смяташ, че проявявам интерес към проектиране на жилища?

— Има ли архитект, който да не проявява такъв интерес?

— Наистина се интересувам. Но не така, както си мислиш.

Изправи се рязко, нетърпеливо и напрегнато. Кийтинг за първи път си позволи да реагира: изненада се, че Роурк потиска някакъв порив.

— Нека да помисля, Питър. Остави ми тези неща. Ела вкъщи утре вечер. Тогава ще ти дам отговор.

— Ти не… не ми отказваш?

— Още не.

— Възможно ли е… след всичко, което се случи…?

— По дяволите случилото се.

— Ще обмислиш ли…

— Сега не мога да кажа нищо, Питър. Трябва да помисля. Но не разчитай. Не е изключено да ти поискам нещо невъзможно.

— Готов съм на всичко, което поискаш, Хауърд. Каквото и да е.

— Ще говорим утре.

— Хауърд, аз… как да се опитам да ти благодаря, дори само за…

— Недей да ми благодариш. Ако приема, ще е със собствена цел. За да спечеля колкото теб. Може би и повече. Но запомни, че работя само при тези условия.

Кийтинг отиде в жилището на Роурк следващата вечер. Не беше сигурен дали е чакал нетърпеливо. Усещането, че мозъкът му е ударен, избледняваше. Способен беше да действа, но не и да преценява.

Застана насред стаята на Роурк и бавно се огледа. Благодарен беше на Роурк за всичко, което бе премълчал. Сам заговори за премълчаното, задавайки въпроса:

— Това е „Енрайт Хауз“, нали?

— Да.

— Нали ти я построи?

Роурк кимна и каза:

— Сядай, Питър. — Беше съвсем наясно.

Кийтинг носеше чантата за документи. Беше натъпкана и тежка. Остави я внимателно на пода, опряна на един стол. След това разтвори ръце, задържа ги разтворени и попита:

— Е?

— Питър, можеш ли за миг да си представиш, че си сам на света?

— Представям си го от три дни.

— Не, имам предвид нещо друго. В състояние ли си да забравиш онова, което са те учили да повтаряш, и да започнеш да мислиш, да мислиш усилено, със собствения си мозък? Има неща, които искам да разбереш. Това е първото ми условие. Сега ще ти кажа какво искам. Ако мислиш по този въпрос като повечето хора, ще кажеш, че няма значение. Но ако реагираш така, няма да се заема с проекта. Ще се съглася само ако вникнеш докрай колко е важно.

— Ще опитам, Хауърд. Бях… казах ти всичко съвсем честно вчера.

— Да. Ако не беше така, още вчера щях да ти откажа. Струва ми се, че си в състояние да разбереш и да поемеш своята част.

— Съгласен ли си да направиш проекта?

— Може би. Ако ми направиш добро предложение.

— Хауърд… готов съм на всичко, което поискаш. Каквото и да е. Бих си продал душата…

— Точно това искам да разбереш. Да си продадеш душата е най-лесното нещо на света. Хората го правят непрекъснато, през целия си живот. Ако поискам да си запазиш душата… ще разбереш ли защо е много по-трудно?

— Да… Мисля, че да.

— Така ли? Давай нататък. Искам да ми кажеш защо да се съглася да проектирам „Кортланд“. Искам да ми направиш предложение.

— Ще ти дам всичките пари, които ми платят. Нямам нужда от тях. Мога да ти платя и двойно повече. Ще удвоя хонорара.

— Можеш да измислиш нещо по-добро, Питър. С пари ли се опитваш да ме изкушиш?

— Ще ми спасиш живота.

— Сещаш ли се поне за една причина, поради която да имам желание да ти спасявам живота?

— Не.

— Тогава?

— Това е голям обществен проект, Хауърд. Хуманно начинание. Помисли за бедните, които живеят в предградията. Ако им осигуриш приличен стандарт за техните доходи, ще си удовлетворен, че си извършил благородно дело.

— Питър, вчера беше по-честен.

Питър заби поглед в пода и каза глухо:

— Ще ти достави удоволствие да направиш проекта.

— Да, Питър. Заговори на моя език.

— Какво искаш?

— Слушай ме внимателно. Години наред се занимавам с проблема за строежа на жилища с ниски наеми. Никога не съм мислил за бедните в предградията. Мислил съм за възможностите на нашия модерен свят. За новите материали, средствата, шансовете, които ни се предлагат и от които можем да се възползваме. Заобиколени сме с толкова много творения на човешкия гений. С такива великолепни възможности. Да строим евтино, просто, умно. Имал съм много време да се уча. Нямах кой знае колко работа след Храма на Стодард. Не очаквах резултати. Работех, защото щом видя някой материал, не мога да не се замисля какво се прави с него. И щом се замисля, трябва да го направя. Да намеря отговора, да реша проблема. Години наред се занимавах с това. Обикнах тази работа. Работех, защото исках да реша проблема. Ти искаш да знаеш как се строи жилище с месечен наем петнадесет долара, нали? Аз ще ти покажа как да го построиш за наем от десет долара.

Кийтинг неволно се наклони напред.

— Но първо искам да размислиш и да ми кажеш какво ме е накарало да посветя години наред на тази работа. Пари ли? Или слава? Може би благотворителност? Или алтруизъм?

Кийтинг поклати бавно глава.

— Добре. Започваш да разбираш. Затова каквото и да правим, нека не говорим за бедните хора в предградията. Те нямат нищо общо, макар че не бих завидял на човека, който се наеме да го обяснява на глупците. Аз не се интересувам от клиентите си, а само от архитектурните им изисквания. Смятам ги за част от темата и задачата на проекта, за мен те са като строителен материал, също като тухлите и стоманата. Тухлите и стоманата за мен не са мотив. Нито клиентите. И двете са само средства за работата ми. Питър, за да си способен да направиш нещо за хората, трябва да си способен да работиш. Но за да работиш, трябва да обичаш работата си, а не второстепенните й последствия. Работата, не хората. Собствената ти дейност, а не някакъв евентуален обект на благотворителността ти. Ще се радвам, ако нуждаещи се хора заживеят по-добре в къща, проектирана от мен. Но това не е мотив за работата ми, не е и причина, която ме подтиква да работя. Нито е награда за труда ми.

Приближи се до един прозорец и се загледа в светлините на града, чиито отражения трептяха в тъмната река.

— Ти каза вчера, че всеки архитект се интересува от жилищни проекти. Но за мен самата идея е отблъскваща. Смятам за достойно начинание да се осигури прилично жилище на човек, който печели петнадесет долара на седмица. Но не за сметка на други хора. Не като се повишават данъците и всички други наеми, за да бъде заставен онзи, който печели четиридесет на седмица, да живее в миша дупка. Точно това се случва в Ню Йорк. Никой не може да си позволи модерно жилище… освен много богатите и най-бедните. Виждал ли си къщите от кафяв пясъчник, в които са принудени да живеят семействата, разчитащи на средна заплата? Принудени са да живеят така… защото не са достатъчно некадърни. Печелят по четиридесет долара на седмица и нямат достъп до държавните жилищни проекти. Но именно те са хората, които осигуряват парите за проклетите проекти. Те плащат данъците. А данъците вдигат техните наеми. И те трябва да се преместят от преустроена тухлена къща в непреустроена, а след това в комунално жилище. Нямам никакво желание да налагам наказание на човек, само защото той изкарва петнадесет долара на седмица. Но изобщо не разбирам защо да бъде наказван човек, който изкарва четиридесет — и то в полза на по-некадърния от него. Със сигурност има много теории и цели томове по въпроса. Само виж

резултатите. И все пак всички архитекти са привърженици на държавните жилища. Познаваш ли архитект, който да не е привърженик на плановото строителство на градовете? Искам да попитам някой от тях защо е толкова сигурен, че ще бъде утвърден точно неговият план. Ако бъде утвърден, с какво право го налага на другите? А ако не бъде, какво става с труда му? Сигурно ще отговори, че не иска нито едно от двете неща. Че иска съвет, консултации, сътрудничество и взаимна помощ. И резултатът ще е „Походът на вековете“. Питър, всеки един от вас, които членувахте в комитета, е работил сам по-добре, отколкото осмината колективно. Помисли някой път защо.

— Струва ми се, че знам… Но „Кортланд“…

— Да, „Кортланд“. Казах ти всички неща, в които не вярвам, за да разбереш какво искам и защо имам право да го поискам. Не вярвам в държавните жилищни проекти. Не искам и да чуя за благородните им цели. Не смятам, че са благородни. Но и това е без значение. Това не ми е първа грижа. Не ме интересува нито кой живее в къщата, нито кой поръчва строежа. Интересува ме единствено самата къща. Ако трябва да се строи, хубаво е да се строи както трябва.

— Ти… искаш ли да направиш проекта?

— През годините, когато работех по този проблем, изобщо не съм се надявал, че резултатите ще бъдат приложени. Наложих си да не се надявам. Знаех, че няма да имам шанса да покажа какво може да се направи в голям мащаб. Твоите държавни жилищни проекти, освен всичко друго толкова оскъпиха строителството, че частните собственици не могат да си позволят такива проекти, не могат да си позволят каквото и да било евтино строителство. Аз никога няма да получа работа от държавата. Това ти е ясно. Сам каза, че не мога да прескоча Тухи, а той не е единственият. Никога не съм получавал работа от група, борд, съвет или комитет, обществен или частен, с изключение на случаите, когато определен човек се е борил за мен, като Кент Лансинг. За това си има причина, но сега няма да говорим за нея. Искам само да знаеш, че съм наясно защо имам нужда от теб и че сделката ще е честна.

— Ти имаш нужда от мен ли?

— Питър, харесвам този вид работа. Иска ми се да бъдат построени такива жилища, да са реални, действащи, изпълнени с

живот. Но всяко нещо, изпълнено с живот, е цялостно. Знаеш ли какво означава това? Цяло, чисто, завършено, неделимо. Знаеш ли какво представлява принципът на целостта? Мисъл. Мисълта, създала това нещо и всяка част от него. Мисълта, която никой не може да промени или да накърни. Искам да направя проекта за „Кортланд“. Искам да бъде построен точно така, както го проектирам.

— Хауърд… аз няма да кажа, че няма значение.

— Наясно ли си?

— Да.

— Обичам да получавам пари за труда си. Но този път мога да мина и без тях. Обичам хората да знаят, че сам си върша работата. Мога да мина и без това. Обичам, когато обитателите на сградите ми са доволни от моята работа. Но това не е толкова важно. Единственото, което има значение, моята цел, моята награда, моят принцип, моят мотив е самата работа. Да е свършена така, както мисля, че трябва да бъде свършена. Питър, това е единственото нещо на света, което ти можеш да ми предложиш. Предложи ми го и ще имаш всичко, което съм способен да дам. Работата да бъде свършена така, както аз мисля, че трябва да бъде свършена. Това е лична, себична, егоистична мотивация. Аз действам само по този начин. Такъв съм.

— Да, Хауърд. Разбирам. Напълно.

— Ето какво ти предлагам: ще направя проекта за „Кортланд“. Ти ще го подпишеш с твоето име. Целият хонорар ще е за теб. Но ще гарантираш, че ще бъде построен точно по моя проект.

Кийтинг го погледна право в очите. Погледът му беше ясен и спокоен. Изтекоха няколко секунди.

— Добре, Хауърд. Изчаках, за да ти покажа, че съм наясно точно какво искаш и какво ти обещавам.

— Нали знаеш, че няма да е лесно?

— Зная, че ще бъде ужасно трудно.

— Да, така е. Проектът е толкова голям. И преди всичко е държавен. Ще се замесят толкова много хора, всеки от тях ще разполага с някаква власт и ще иска да я упражни по някакъв начин. Ще водиш трудна битка. Ще ти е нужна смелостта на моите убеждения.

— Ще се опитам да бъда на висота, Хауърд.

— Не ще успееш, ако не си наясно, че ти давам доверие, по-свято и по-благородно, ако думата ти харесва, от която и да било алтруистична цел. Ако не си наясно, че това не е услуга, че го правя не заради теб или за бъдещите наематели, а за себе си и че ти ще го получиш само при тези условия.

— Добре, Хауърд.

— Ще трябва сам да се справиш с изпълнението. Ще трябва да сключиш железен договор с твоите възложители и после да водиш битка с всеки бюрократ, който ще се появява всеки пет минути през следващата година или повече. Единствената ми гаранция ще е твоята дума. Готов ли си да ми я дадеш?

— Давам ти думата си.

Роурк извади от джоба си два листа, напечатани на пишеща машина и му ги подаде.

— Подпиши се.

— Какво е това?

— Договор между нас двамата за условията на нашето споразумение. По един екземпляр за всеки. Вероятно няма да има никаква правна сила. Ще го съхранявам като заплаха за теб. Няма да мога да те съдя. Но ще мога да го разглася. Ако искаш да спечелиш престиж, няма да допуснеш да се разбере. Ако смелостта ти изневери, помни, че отстъпиш ли, губиш всичко. Но ако удържиш на думата си, аз ти давам своята и съм го написал тук, че няма да покажа на никого този договор. Кортланд ще е твой. В деня, в който бъде завършен, ще ти пратя този лист и ти ще го изгориш, ако желаеш.

— Добре, Хауърд.

Кийтинг се подписа и подаде писалката на Роурк, който се подписа на свой ред.

Кийтинг не откъсваше очи от него. Изрече бавно, сякаш се опитваше да изрази ясно някаква своя смътна мисъл:

— Всеки би казал, че си глупак… Всеки би казал, че аз получавам всичко…

— Ще получиш всичко, което обществото е в състояние да ти даде. Целият хонорар ще е за теб. Цялата слава, всички почести ще са за теб. Благодарността на обитателите също ще е за теб. А аз… аз ще взема онова, което човек не може да получи от никой друг, освен от самия себе си. Аз ще съм създателят на „Кортланд“.

— Ти ще получиш повече от мен, Хауърд.

— Питър! — Гласът беше тържествуващ. — Наясно ли си?

— Да…

Роурк се облегна на една маса и тихо се засмя. Кийтинг не бе чувал по-щастлив смях.

— Ще стане, Питър. Ще се получи. Всичко ще е както трябва. Ти направи нещо чудесно — не ми каза, че ми благодариш, защото това би развалило всичко.

Кийтинг кимна мълчаливо.

— Сега си отдъхни, Питър. Искаш ли едно питие? Няма да обсъждаме никакви подробности тази вечер. Поседи малко, за да свикнеш с мен. Престани да се страхуваш от мен. Забрави всичко, което каза вчера. Нека остане в миналото. Започваме отначало. Вече сме партньори. Ти трябва да свършиш своята част от работата. Тя е равностойна. Между другото за мен точно това е сътрудничеството. Ти ще се заемеш с хората, а аз — с проекта. Всеки от нас ще свърши работата, която умее най-добре, по най-честния начин.

Приближи се до Кийтинг и протегна ръка.

Без да помръдне, без да вдигне глава, Кийтинг пое подадената ръка и пръстите му се сключиха за миг около нея.

Роурк му поднесе питие. Кийтинг изпи три големи глътки и заразглежда стаята. Стискаше чашата с пръсти, ръката му изглеждаше стабилна, но ледът подрънкваше в течността без видимо движение.

Погледът му бавно изучаваше стаята и тялото на Роурк. Не го прави умишлено, не иска да ме засегне, не е нарочно, той дори не го съзнава, казваше си Кийтинг. Цялото му тяло излъчва посланието, че се радва на живота. В този миг осъзна, че никога не бе допускал възможността живо същество да изпитва радост от живота.

— Ти си… толкова млад, Хауърд… Толкова си млад… Някога те упреквах, че си твърде стар и сериозен… Помниш ли, че работеше за мен при Франкън?

— Забрави тези неща, Питър. Разбираме се добре и без спомени.

— Спомням си, защото си добър с мен. Не се мръщи. Изслушай ме. Трябва да ти разкажа нещо. Знам, че не искаш да говорим за това. За бога, и аз не исках ти да заговориш за него! Онази нощ реших, че трябва да се оградя със защитна стена, за да ме пази от всичко, което би могъл да ми хвърлиш в лицето. Но ти не го стори. Ако си сменим

местата, ако това беше моят дом, имаш ли представа какво щях да направя или да кажа? Ти не си достатъчно суетен.

— О, не е така. Твърде суетен съм. Ако държиш на тази дума. Не правя сравнения. Никога не мисля за себе си, сравнявайки се с някой друг. Никога не се смятам за част от нещо. Аз съм изключително егоцентричен.

— Да. Такъв си. Но егоцентриците не са добри, за разлика от теб. Ти си най-себичният и най-добрият човек, когото познавам. А това е необяснимо.

— Може би тези понятия са безсмислени. Може би те означават онова, което хората са научени да мислят, че означават. Но нека да оставим настрана тези неща. Ако искаш да си говорим, нека поговорим какво ще правим. — Наведе се и погледна през отворения прозорец. — Жилищният квартал ще е там долу. Онази тъмна ивица, тя е теренът за „Кортланд“. Когато е готов, ще го виждам от моя прозорец. Ще бъде част от града. Питър, казвал ли съм ти колко обичам този град?

Кийтинг погълна останалото питие.

— Смятам да си тръгвам, Хауърд. Не съм във форма тази вечер.

— Ще ти се обадя след няколко дни. По-добре да се срещаме тук. Не идвай в офиса ми. Не е хубаво да те виждат там — някой може да се досети. Между другото, по-късно, когато направя скиците, ще трябва да ги пречертаеш със собствените си ръце. Някои хора могат да разпознаят стила ми.

— Да… Добре…

Кийтинг стана и погледна неуверено чантата си за миг, после я вдигна. Измърмори няколко неясни думи за довиждане, взе си шапката, отиде до вратата, след това спря и погледна надолу към чантата.

— Хауърд… Искам да ти покажа нещо.

Върна се обратно и сложи чантата на масата.

— Не съм ги показвал на никого. — Пръстите му несръчно опипваха закопчалките. — Нито на майка ми, нито на Елсуърт Тухи… Исках да ми кажеш дали има някаква…

Подаде на Роурк шест свои платна.

Роурк ги разгледа едно след друго. Гледа ги по-дълго от необходимото. Когато се почувства достатъчно уверен, за да вдигне

очи, поклати глава, отвръщайки мълчаливо на думата, която Кийтинг не бе изрекъл.

— Твърде късно е, Питър — каза тихо.

Кийтинг кимна.

— Мисля… че зная.

След като Кийтинг си тръгна, Роурк се облегна на вратата, затваряйки очи. Повдигаше му се от жалост.

Никога не бе изпитвал такова нещо, дори когато Хенри Камерън рухна в краката му, дори когато Стивън Малъри хлипаше на леглото пред него. Тези мигове бяха чисти. Но сега изпитваше жалост към този човек, лишен от достойнство и надежда, към неговата обреченост, към чувството му за безвъзвратност. Изпитваше срам, срам от самия себе си, че трябваше да произнесе присъда над някого, че трябва да познае емоция, в която няма и сянка от уважение.

Изпитвам жалост към него, помисли той и вдигна учудено глава. Каза си, че светът, в който това уродливо усещане се нарича добродетел, е твърде несправедлив.

IX

Седяха на брега на езерото. Уайнънд се бе отпуснал на един голям камък. Роурк лежеше на земята. Доминик седеше с изправени рамене, скована над светлосинята си пола на тревата.

Къщата на Уайнънд беше горе на хълма. Земята се стелеше на тераси по плавния склон. Къщата беше изградена от хоризонтални правоъгълници, издигащи се към отсечена вертикална конструкция. Всяка от хоризонталните форми беше отделна стая, чиито размери и форма се вписваха стъпаловидно в раздвижените етажи. Сякаш от просторния хол на първото ниво бавно се бе задействала човешка ръка, изваяла бе равномерно възходящите форми, после се бе спряла, за да продължи с отривисти движения, все по-кратки и по-резки, и накрая бе останала някъде в небето. Ръката сякаш бе подела бавния ритъм на стъпаловидните поляни, за да го подсили и ускори, а във финала го бе раздробила на отривисти акорди.

— Харесва ми да я гледам оттук — каза Уайнънд. — Вчера през целия ден наблюдавах как светлината се мени по нея. Хауърд, когато проектираш сграда, знаеш ли точно какво ще прави слънцето с нея във всеки миг от деня, от всички възможни ъгли? Да не би да контролираш слънцето?

— Разбира се — отвърна Роурк без да вдига глава. — За жалост не го контролирам сега. Помести се, Гейл, скриваш го. Обичам слънцето да ми е в гърба.

Уайнънд се търкулна в тревата. Роурк лежеше по корем, със заровено в лакътя си лице. Косата му пламтеше над белия ръкав на ризата, другата му ръка бе протегната, с длан, притисната към земята. Доминик се вгледа в стръкчетата трева, стърчащи между пръстите му, които помръдваха, мачкайки тревата с ленива, чувствена наслада.

Езерото се простираше пред тях, плоско и притъмняло по краищата. Дърветата в далечината сякаш настъпваха, за да го обгърнат през нощта. Слънцето прорязваше сияйна ивица във водата. Доминик вдигна очи към къщата. Прииска й се да застане до прозореца, да

погледне надолу и да види самотния бял силует, излегнал се на пустия бряг, с длан на земята, изтощен и притихнал в подножието на хълма.

Живееше в къщата от един месец. Не си бе и помисляла, че ще заживее в нея. Но един ден Роурк каза:

— След десет дни къщата ще е готова, г-жо Уайнънд.

Тя отвърна:

— Добре, г-н Роурк.

Прие къщата, прие допира на стълбищните перила под ръката й, стените, обгръщащи въздуха, който дишаше. Прие ключовете за осветлението, които натискаше вечер, и леките твърди жици, които бе положил в стените; прие водата, която потичаше през отворения кран от тръбите, които той бе планирал; прие топлината на огъня в камината през августовските вечери, камината, градена камък по камък според неговите чертежи. Мислеше си: предвидил е всеки миг… всичко, от което имам нужда в живота си… Казваше си: защо не? Същото става и с тялото ми — с дробовете, кръвоносните съдове, нервите и мозъка. Всичко се подчинява на същия контрол. Чувстваше единение с къщата.

Прие и вечерите, когато лежеше в прегръдките на Уайнънд и отваряше очи, за да види очертанията на спалнята, проектирана от Роурк. Стискаше зъби срещу мъчителното удоволствие, което беше и отговор, и подигравка към незадоволения глад вътре в тялото й. Отдаваше се на удоволствието, без да е наясно кой мъж й го дава, кой от двамата, или може би и двамата.

Уайнънд я наблюдаваше как минава през стаите, как слиза по стълбите или застава до някой прозорец. Веднъж й каза:

— Не знаех, че е възможно къща да се проектира за жена, все едно че е рокля. Няма как да се видиш с моите очи, няма как да видиш до каква степен тази къща ти принадлежи. Всеки ъгъл, всеки кът от всяка стая е декор за теб. Съобразена е с твоя ръст, с твоето тяло. По странен начин дори структурата на стените съответства на структурата на твоята кожа. Като Храма на Стодард, но построен за един-единствен човек, моят храм. Точно това исках. Тук градът не може да те докосне. Винаги съм усещал, че градът ще те отнеме от мен. Той ми даваше всичко, което имах. Не знам защо понякога имам чувството, че един ден ще поиска отплата. Но тук си в безопасност и си моя.

Искаше й се да извика: „Гейл, тук му принадлежа така, както никога не съм му принадлежала!“

Роурк беше единственият гост, когото Уайнънд допускаше в новия им дом. Тя се примири с посещенията на Роурк през уикендите. Най-трудно й бе да приеме тези посещения. Знаеше, че той идва не за да я изтезава, а просто защото Уайнънд го кани и защото му е приятно да е с Уайнънд. Една вечер му каза, опряла ръка на перилата на стълбите към нейната спалня:

— Слезте за закуска, щом пожелаете, г-н Роурк. Само натиснете бутона в трапезарията.

— Благодаря ви, г-жо Уайнънд. Лека нощ.

Веднъж за миг останаха сами. Беше ранно утро. Не бе мигнала цяла нощ, мислейки за него в стаята на другия край на коридора. Излезе, преди къщата да се разбуди. Тръгна надолу по хълма и намери утеха в необичайно притихналата земя, в тишината на развиделяването преди изгрев, на неподвижните листа, на сияйната тишина, изпълнена с очакване. Чу стъпки зад себе си, спря и се облегна на ствола на едно дърво. Запътил се бе към езерото да поплува, с бански костюм, прехвърлен през рамо. Спря пред нея и двамата се сляха с притихналата земя, загледани един в друг. Той не каза нищо, обърна се и продължи към езерото. Тя остана облегната на дървото и след малко тръгна обратно към къщата.

По-късно, когато и тримата седяха на брега, Уайнънд каза на Роурк:

— Имаш вид на най-ленивото създание на света, Хауърд.

— Така е.

— Никога не съм виждал човек да си почива като теб.

— Опитай се да работиш три нощи поред, без да мигнеш.

— Казах ти още вчера да дойдеш тук.

— Не можех.

— Да не би да умреш тук?

— Не бих имал нищо против. Чудесно е. — Вдигна глава. В очите му имаше смях, сякаш не виждаше къщата на хълма, сякаш не говореше за нея. — Точно така бих искал да умра, излегнат на бряг като този, просто да затворя очи и никога да не се върна.

Тя си каза: мисли това, което мисля и аз — все още има нещо общо между нас. Гейл не би го разбрал, този път не са двамата с Гейл,

този път сме двамата, той и аз.

Уайнънд каза:

— Колко глупаво от твоя страна. Не е в твоя стил, дори и не е шега. Нещо те измъчва. Какво е то?

— Вентилационни шахти, за момента. Много трудни вентилационни шахти.

— За кого ги проектираш?

— За клиенти… В момента имам всякакви клиенти.

— Налага ли се да работиш и през нощта?

— Да, за конкретните клиенти. Работата е много специална. Дори не мога да я занеса в офиса си.

— Какво?

— Нищо. Не ми обръщай внимание. Говоря в просъница.

Тя си помисли: това е признание за Гейл, има му доверие и се отпуска — отпуснал се е като котка, а котките се отпускат само с хора, които харесват.

— След вечеря ще те изритам горе в стаята ти и ще заключа вратата — каза Уайнънд, — и ще те оставя да спиш дванадесет часа.

— Добре.

— Искаш ли да станеш рано? Да поплуваме преди изгрев?

— Г-н Роурк е изморен, Гейл — каза рязко Доминик.

Роурк се повдигна на лакът и я погледна право в очите, с пълно разбиране.

— Придобил си лошите навици на хората, които живеят извън града, Гейл — каза тя. — Налагаш извънградския си ритъм на гостите от града, които не са свикнали с такъв ритъм. — Помисли си: нека е за мен мигът, когато се бе запътил към езерото, не позволявай Гейл да вземе и него, като всичко останало. — Не можеш да нареждаш на г-н Роурк, все едно че работи в „Банър“.

— Едва ли има някой друг на земята, когото ми се иска да командвам повече от г-н Роурк — каза весело Уайнънд — винаги, щом ми падне.

— Точно това правиш.

— Нямам нищо против да изпълнявам заповеди, г-жо Уайнънд — каза Роурк. — Особено ако ги издава способен мъж като Гейл.

Позволи ми аз да се наложа този път, помоли го мислено тя, моля те, позволи ми да се наложа, за теб това е без значение, няма

абсолютно никакво значение, откажи му, откажи му заради спомена за онзи миг, който не му принадлежеше.

— Мисля, че трябва да си отдъхнете, г-н Роурк. Да поспите до късно утре. Ще кажа на прислугата да не ви безпокои.

— Благодаря, но няколко часа сън са ми достатъчни, г-жо Уайнънд. Обичам да поплувам преди закуска. Гейл, чукни ми на вратата, като се приготвиш, за да слезем заедно.

Тя погледна над езерото и хълмовете. Нямаше и следа от хора, нямаше никаква друга къща. Имаше само вода, дървета и слънце — техният свят. Той е прав, каза си тя, принадлежим един на друг — тримата.

На скиците за „Кортланд Хоумс“ бяха изобразени шест петнадесететажни сгради, всяка във формата на несиметрична звезда с колона в средата. В колоните бяха вместени асансьорите, стълбищата, отоплителните и всички други инсталации. Апартаментите, разположени по лъчите, бяха оформени като разтегнати триъгълници, до които стига светлина и въздух от три страни в пространствата между лъчите. Таваните бяха отлети, вътрешните стени бяха изградени от пластмасови плочки, които нямат нужда от боядисване или шпакловка. Всички тръби и кабели бяха положени в метални проводи в дъното на етажите, да се отварят и заменят, ако е необходимо, без да се налага скъпоструващо разбиване. Кухните и баните бяха сглобени и готови за монтаж. С вътрешни прегради от лек метал, нагъващ се в стените, можеха да се отворят големи помещения или да се разделят на по-малки. Общите коридори и фоайета бяха сведени до минимум, за да се намалят разходите за чистене и поддръжка. Целият план представляваше съчетание от триъгълници. Панелните здания бяха сложно моделирани от прости структурни детайли. Украса нямаше — формите бяха красиви като скулптури и не се нуждаеха от украшения.

Елсуърт Тухи не погледна плановете, които Кийтинг бе разтворил на бюрото. Гледаше със зяпнала уста скиците в перспектива.

Отметна глава и се разсмя на висок глас.

— Питър, ти си гениален.

Добави:

— Струва ми се, че знаеш точно какво имам предвид. — Кийтинг го гледаше с празен поглед, без любопитство. — Ти се справи с нещо, към което се стремя цял живот, за което хората от векове водят кръвопролитни битки. Свалям ти шапка, Питър, с почит и възхищение.

— Разгледай плановете — каза равнодушно Кийтинг. — Наемът ще бъде десет долара на апартамент.

— Ни най-малко не се съмнявам. Излишно е да ги гледам. О, да, Питър, проектът ще бъде одобрен. Не се тревожи. Ще го приемат. Поздравления, Питър.

— Дяволите да те вземат! — каза Гейл Уайнънд. — Какво се опитваш да постигнеш?

Хвърли на Роурк екземпляр от „Банър“, сгънат на вътрешна страница. На нея имаше снимка с текст:

> „Архитектурни скици на «Кортланд Хоумс», федерален жилищен проект за $15000000, който ще бъде построен в Астория, Лонг Айлънд. Проектът е на архитектурната фирма «Кийтинг&Дюмон».“

Роурк хвърли бегъл поглед на снимката и попита:

— Какво искаш да кажеш?

— Знаеш, по дяволите, какво искам да кажа! Да не мислиш, че избирам експонатите в галерията си по подписа? Ако това го е проектирал Питър Кийтинг, аз ще изям целия тираж на днешния „Банър“.

— Питър Кийтинг го е проектирал, Гейл.

— Ти си глупак. Какво целиш?

— След като не искам да разбера за какво говориш, няма да разбера, независимо какво ми казваш.

— Може и да разбереш, ако отпечатам историята, че архитект на държавния жилищен проект е Хауърд Роурк. Ще стане чудесна история, а някой си господин Тухи, който е движещата сила зад повечето подобни проклети проекти, ще стане за смях.

— Ако отпечаташ такова нещо, ще те съдя до дупка.

— Наистина ли?

— Наистина. Откажи се, Гейл. Нали виждаш, че не искам да говорим по този въпрос.

По-късно Уайнънд показа снимката на Доминик и я попита:

— Кой е архитектът?

Тя я погледна.

— Ясно — отвърна тя.

— Какво значи „променящ се свят“, Алва? Как се променя? Кой го променя?

Лицето на Алва Скарет беше донякъде угрижено, но по-скоро изразяваше нетърпение. Хвърли поглед към коректурата на редакционната си статия „Майчинството в променящия се свят“, която зърна на бюрото на Уайнънд.

— По дяволите, Гейл, какво става — промърмори с безразличие.

— И аз това питам — какво става, по дяволите? — Взе коректурата и зачете на глас: — „Светът, с който бяхме свикнали, си отива, с него е свършено и не бива да си правим илюзии по този въпрос. Няма връщане назад, трябва да вървим напред. Днешните майки трябва да дадат пример, да разширят своите емоционални хоризонти, да издигнат себичната любов към своите деца в по-висока сфера, която да обхване всички дечица. Майките трябва да обикнат всяко дете в квартала, на улицата, в града, окръга, в страната и по целия широк, широк свят — точно както обичат своята малка Мери или своя малък Джони.“ — Уайнънд капризно сбръчка нос. — Алва, често бълваме пълен боклук. Но чак такъв…

Алва Скарет не го поглеждаше.

— Не си в крак с времето, Гейл — Гласът му прозвуча глухо и предупреждаващо, сякаш за миг оголи зъби, готвейки се за схватка.

Поведението на Алва Скарет беше толкова необичайно, че Уайнънд загуби желание да продължи разговора. Задраска статията със синия си молив, но чертата сякаш бе нанесена от изморена ръка. Каза му:

— Иди да измислиш нещо друго, Алва.

Скарет стана, взе листа, обърна се и излезе, без да продума.

Уайнънд го проследи с очи озадачен, развеселен, и леко раздразнен.

От няколко години долавяше тенденцията, която неговият вестник бе възприел постепенно, незабележимо, без негово указание. Забелязваше внимателното преиначаване на новините и репортажите, забелязваше половинчатите намеци, неясните подмятания, странните прилагателни на странни места, откроването на някои теми, вмъкването на политически заключения там, където са излишни. Репортажите за спорове между работодател и служител се пишеха така, че работодателят винаги да излиза виновен, и това се постигаше единствено с ефекта на думите, независимо от фактите. Всяко изречение, отнасящо се за миналото, съдържаше квалификации като „мрачното ни минало“ или „нашето мъртво минало“. Ако ставаше дума за нечия лична мотивация, човекът винаги бе „тласкан от егоизъм“ или „движен от алчност“. В една кръстословица „изчезващи индивиди“ беше описание за думата „капиталисти“.

Уайнънд се правеше, че не забелязва, дори се забавляваше. Смяташе, че екипът му е добре обучен и ако популярният жаргон на деня е такъв, момчетата му го възприемат автоматично. Това нямаше никакво значение. Не го допускаше на страницата с редакционните статии, а за останалите нямаше значение. Беше само мимолетна мода, а той бе преживял много такива моди.

Не се обезпокои от кампанията „Ние не четем Уайнънд“. Набави си стикер от онези, които разлепваха по градските тоалетни, залепи го на предното стъкло на своя Линкълн, прибави „И ние също“ и го остави на стъклото достатъчно дълго, за да го забележи и заснеме фотограф от неутрален вестник. През дългогодишната си кариера постоянно бе атакуван, руган, разобличаван от най-могъщите издатели, от най-влиятелните финансови коалиции на властта. Не изпитваше никакъв страх от действията на някой си Гъс Уеб.

Знаеше, че „Банър“ губи популярност. „Временно явление“, казваше на Скарет, вдигайки рамене. Обявяваше читателски конкурс за хумористични стихове, пускаше талони за грамофонни плочи, продажбите леко скачаха и проблемът отпадаше.

Не успяваше да се задейства с пълен капацитет. Желанието му да работи бе по-силно от всякога. Влизаше в кабинета си всяка сутрин, изпълнен с енергия. Но след час се улавяше, че разглежда как е

сглобена лампериятa по стените или че мислено рецитира детски стихчета. Не изпитваше скука, нито удоволствие като след прозявка, по-скоро мъчително желание да се прозине, но прозявката не идваше. Не би казал, че не харесва работата си. Просто започваше да му писва, нямаше желание да налага решенията си, нито дори да стисне юмруци, само сбръчкваше нос.

Допускаше, че това се дължи на новата тенденция в обществените нагласи. Нямаше причина да не я следва и да не се възползва от нея толкова умело, колкото се бе възползвал от всички предишни моди. Но не му се удаваше да я следва. Не беше от морални скрупули, нито в резултат на позитивна и рационална позиция. Не беше и предизвикателство в името на голяма кауза. Беше капризно усещане, близко до непорочността, до колебанието, което човек изпитва, преди да нагази в калта. Казваше си, че няма значение и няма да е задълго, че ще си възвърне формата, щом вълната се люшне към друга тема, че ще го надживее.

Не му беше ясно защо срещата с Алва Скарет го смути. Стори му се странно, че Алва се е заел с подобни глупости. Но имаше и още нещо, някакво лично отношение в начина, по който Алва излезе от кабинета му. Сякаш бе показал, че повече не смята за нужно да се съобразява с мнението на шефа.

Уайнънд реши, че трябва да уволни Алва, но веднага си каза, смеейки се сам на себе си: да уволня Алва Скарет ли? Все едно да реша, че ще накарам земята да не се върти, или че ще направя немислимото — да закрия „Банър“.

Но в тези летни и есенни месеци имаше и дни, когато „Банър“ му харесваше. В такива дни сядаше на бюрото си, слагаше ръка върху разтворените страници и прясното мастило се размазваше по дланта му. Усмихваше се, щом видеше името на Хауърд Роурк по страниците на „Банър“.

От кабинета му бе издадена заповед до всички отдели: правете реклама на Хауърд Роурк. Рубриките за изкуство и за недвижими имоти, редакционните статии и коментарните колони редовно започнаха да споменават името на Роурк и неговите сгради. Рядко имаше подходящ случай да се пише за архитекти, сградите рядко произвеждаха новини, но „Банър“ намираше претексти и изкусно успяваше да привлече вниманието към името на Роурк. Уайнънд

редактираше всяка дума в тези публикации. Те бяха необичайни за страниците на „Банър“, защото бяха написани с вкус. В тях нямаше нищо сензационно, липсваха снимки как Роурк закусва, нямаше нищо от личния му живот, нямаше опити за евтина реклама. Бяха написани деликатно, като признание за великолепен творец.

Уайнънд не казваше нищо на Роурк по този въпрос, Роурк също си мълчеше. Не говореха за „Банър“.

Всяка вечер на връщане в новия си дом Уайнънд заварваше „Банър“ на масата в хола. Откакто се бе оженил, вестникът не влизаше в къщата му. Когато го видя за първи път, той се усмихна, без да продума.

Една вечер й заговори за него. Разлисти вестника и го разгърна на статията за летните курорти, посветена основно на Монаднок Вали. Вдигна очи към Доминик, която седеше на пода до камината. Каза й:

— Благодаря ти, скъпа.

— За какво, Гейл?

— Че усети кога ще се зарадвам да видя „Банър“ в дома си.

Премести се на пода до нея и обгърна нежните й рамене.

— Помисли за хвалбите, с които „Банър“ обсипва политици, филмови звезди, гостуващи велики херцози и всевъзможни убийци през всички тези години. Помисли за кампаниите ми в полза на трамвайния транспорт, кварталите с червени фенери и домашно отглежданите зеленчуци. За първи път, Доминик, казвам това, в което вярвам.

— Да, Гейл…

— Никога не съм използвал цялата власт, която исках и постигнах… Сега ще видят какво мога да направя с нея. Ще ги заставя да го признаят по достойнство. Ще му създам славата, която заслужава. Обществено мнение ли? Общественото мнение е такова, каквото го правя аз.

— Мислиш ли, че той иска такова нещо?

— Сигурно не. Не ме интересува. Той има нужда от слава и ще я има. Искам да я има. Като архитект той принадлежи на обществото. Не може да попречи вестниците да пишат за него, ако решат.

— Статията за него… ти ли я написа?

— Почти.

— Гейл, колко добър журналист си можел да станеш.

Кампанията даде резултати, но не каквито очакваше Уайнънд. Повечето читатели не й обърнаха никакво внимание. Но хората на изкуството, интелектуалните и журналистическите среди започнаха да се присмиват на Роурк. Уайнънд дочуваше коментари като: „Роурк ли? О, да, любимецът на Уайнънд“; „Славното момче на Банър“; „Геният на жълтата преса“; „Банър“ отстоява каузата на изкуството — изпратете два капака от кутии или качествено факсимиле; „Не се ли досещахте? За мен Роурк винаги е бил талант, подходящ за вестниците на Уайнънд“.

— Ще видим — казваше презрително Уайнънд и продължаваше кампанията.

Насочваше към Роурк всяка голяма поръчка, чиито собственици се поддаваха на натиск. Благодарение на него от пролетта офисът на Роурк сключи договори за яхтклуб на Хъдзън, бизнес сграда и две частни къщи.

— Ще ти осигуря повече поръчки, отколкото можеш да поемеш — казваше Уайнънд. — Ще направя така, че да наваксаш за всичките години, които си пропилял заради тях.

Една вечер Остин Хелър каза на Роурк:

— Ако ми позволиш тази дързост, смятам, че имаш нужда от съвет, Хауърд. Да, разбира се, имам предвид този абсурд с г-н Гейл Уайнънд. Неразделното ви приятелство е в разрез със здравия разум. В края на краищата има различни категории хора — не, не говоря на езика на Тухи, — но има някои неща, които разделят хората и тези граници не бива да бъдат преминавани.

— Да, има. Но никой не е определил точно къде са тези граници.

— Приятелството си е твой проблем. Но има един аспект, който трябва да бъде пресечен и ти поне веднъж ще ме изслушаш.

— Слушам те.

— Според мен е хубаво, че те обсипва с всички тези поръчки. Сигурен съм, че ще бъде възнаграден и като отиде в ада, където му е мястото, ще бъде издигнат няколко кръга нагоре. Но той трябва да спре рекламата, с която „Банър“ те залива. Накарай го да я спре. Не ти ли е ясно, че подкрепата на вестниците на Уайнънд е позор? — Роурк мълчеше. — Вреди ти професионално, Хауърд.

— Знам.

— Ще го накараш ли да спре рекламата?

— Не.

— Но защо, по дяволите?

— Казах, че ще те изслушам, Остин. Не съм казал, че ще говорим за него.

Беше късна есен. Един следобед Уайнънд дойде в офиса на Роурк, както правеше често в края на работния ден. Тръгнаха заедно и Уайнънд каза:

— Каква хубава вечер. Хайде да се разходим, Хауърд. Искам да ти покажа един имот.

Поведе го към Хелс Кичин. Заобиколиха голям правоъгълник — две преки между Девето и Единадесето авеню и пет преки от север на юг. Роурк видя мръсни изоставени жилищни сгради, рухнали тухлени стени, разкривени входове, изгнили дъски, сиви влакна, стърчащи от тесни вентилационни шахти. Нямаше следа от живот. Всичко гниеше и се рушеше.

— Ти ли си собственикът? — попита Роурк.

— Всичко това е мое.

— Защо ме доведе тук? Не знаеш ли, че за един архитект тази гледка е по-страшна от цяло поле с разложени трупове?

Уайнънд посочи бялата фасада на нов крайпътен ресторант в другия край на улицата:

— Хайде да влезем там.

Седнаха на чиста метална маса до прозореца. Уайнънд поръча кафе. Чувстваше се като у дома си, както и в най-изисканите ресторанти в града. Елегантността му придобиваше особено качество — не влизаше в противоречие с атмосферата, а сякаш я преобразяваше. Присъстваше като крал, който винаги се държи по един и същи начин, и щом влезе в някоя къща, тя се превръща в палат. Облегна се с лакти на масата, наблюдавайки Роурк над димящото кафе с присвити, весели очи. Посочи с пръст отсрещния тротоар.

— Това е първият имот, който купих, Хауърд. Беше отдавна. Не съм предприемал нищо тук.

— Защо го пазиш?

— За теб.

Роурк насочи към устните си голямата бяла чаша с кафе, вдигайки към Уайнънд присвити, присмехулни очи. Знаеше, че Уайнънд очаква нетърпеливи въпроси, но вместо това спокойно зачака.

— Ти си непоправим инат — засмя се Уайнънд, отстъпвайки. — Добре. Слушай. Тук съм се родил. Щом бях в състояние да купувам недвижима собственост, започнах да купувам терени тук. Къща по къща. Квартал по квартал. Отне ми много време. Можех да купувам по-добри терени и бързо да натрупам пари, както направих по-късно, но изчаквах, докато изкупя целия район. Бях наясно, че години наред няма да го използвам. Реших, че един ден точно на това място ще се издигне „Уайнънд Билдинг“… Добре де, мълчи си колкото искаш — видях изражението ти.

— Господи, Гейл!…

— Какво ще кажеш? Искаш ли да се заемеш? Неудържимо ли искаш?

— Бих дал живота си — само че тогава няма да мога да построя „Уайнънд Билдинг“. Това ли искаше да чуеш?

— Нещо такова. Няма да ти поискам живота. Но е приятно поне веднъж човек да те накара да изгубиш ума и дума. Благодаря ти, че си изумен. Това показва, че си наясно какво означава „Уайнънд Билдинг“. Ще бъде най-високата сграда в града. И най-внушителната.

— Знам, че искаш да е точно такава.

— Все още няма да започвам строежа. Чакам от години подходящия момент. А сега и ти ще чакаш заедно с мен. Знаеш ли, че ми доставя известно удоволствие да те измъчвам? Че винаги съм искал да те изтезавам?

— Знам.

— Доведох те тук, за да ти кажа, че когато реша да строя, архитектът ще си ти. Изчаквах, защото усещах, че не съм готов. След като те срещнах, почувствах, че съм готов — и то не само защото ти си архитект. Но ще трябва да почакаме още известно време, още година-две, докато страната се изправи на крака. Сега не е време за строителство. Разбира се, всички твърдят, че времето на небостъргача е отминало. Че е отживелица. Пет пари не давам. Ще направя така, че да се изплати. „Уайнънд Ентърпрайзис“ има офиси, пръснати из целия град. Ще ги събера всички в една сграда. Имам влияние над доста важни хора, които ще принудя да наемат останалите помещения. Може би ще е последният небостъргач, построен в Ню Йорк. Още по-добре. Най-големият и последният.

Роурк гледаше рухналите сгради отсреща.

— Всичко ще бъде съборено, Хауърд. Изцяло. Ще го изравня със земята. Това бе мястото, където аз не командвах. Тук ще има парк, а в него ще се издига „Уайнънд Билдинг“… Най-хубавите сгради в Ню Йорк се губят, защото не се виждат, наблъскани една до друга между улиците. Моята сграда ще се вижда. Ще преобрази целия район. Нека други да последват примера ми. Сигурно ще кажат, че кварталът не е хубав. А как се правят хубави квартали? Ще видят. Това място може да стане новият център на града, когато градът заживее нов живот. Правя такива планове, откакто „Банър“ беше четвъртокласен парцал. Сметките ми излязоха правилни, нали? Знаех какъв ще стана… Небостъргачът ще бъде паметник на моя живот, Хауърд. Помниш ли какво каза, когато за първи път дойде в кабинета ми? Проявление на моя живот. В миналото ми имаше неща, които не ми харесват. Но всичко, с което се гордея, ще бъде съхранено. Когато си отида от този свят, тази сграда ще е Гейл Уайнънд… Знаех, че рано или късно ще открия подходящия архитект. Не знаех, че за мен той ще е много повече от архитект, когото наемам. Радвам се, че стана така. Все едно че получих награда, някакъв вид прошка. Моето последно и най-голямо постижение ще е и твое. Ще бъде не само моят паметник, но и най-хубавият подарък от мен за мъжа, когото ценя най-много на света. Не се мръщи, знаеш, че за мен си точно това. Погледни развалините отсреща. Исках да седнем тук и да погледам как ги наблюдаваш. Ще ги изравним със земята — ти и аз. И на тяхно място ще се издигне „Уайнънд Билдинг“ на Хауърд Роурк. Чакам този миг от деня, в който съм се родил. От деня, когато си се родил, ти чакаш най-големия си шанс. Ето го, Хауърд, той е отсреща. Твоят шанс, даден от мен.

X

Дъждът беше спрял, но на Питър Кийтинг му се искаше да завали отново. Уличната настилка блестеше, стените на сградите бяха покрити с тъмни петна. И тъй като влагата не идваше от небето, градът сякаш бе облян в студена пот. Въздухът бе натежал от ранния полумрак, тревожен като преждевременна старост. Прозорците светеха мътно жълто. Въпреки че дъждът спря, Кийтинг се чувстваше мокър до кости.

Тръгна рано от офиса си и се запъти към къщи. От дълго време офисът му изглеждаше нереален. Реални бяха само вечерите, когато скришом се мушваше в жилището на Роурк. Не се мушваше и не беше скришом, казваше си гневно той, но знаеше, че е така, нищо, че минаваше през фоайето на „Енрайт Хауз“ и се качваше в асансьора като всеки, зает с някаква работа. Изпитваше смътна тревога, оглеждаше всяко лице, страхуваше се, че някой ще го познае. Носеше бремето на анонимна вина, не към конкретен човек, а ужасяващо усещане за вина без жертви.

Взимаше от Роурк първите скици за всеки детайл на „Кортланд“ и ги даваше на служителите си да ги пречертаят в работни скици. Изслушваше инструкциите на Роурк. Запаметяваше аргументите, които да поднесе на хората си срещу всяко възможно възражение. Поглъщаше всичко като звукозаписно устройство. А после, когато обясняваше на чертожниците, гласът му звучеше като грамофонна плоча. Не проявяваше интерес към нищо. Не задаваше въпроси.

Тръгна бавно по улиците, над които бе надвиснал дъждът. Погледна нагоре и видя празно пространство на мястото на познатите небостъргачи. Не приличаше на мъгла или облаци, а на твърд слой сиво небе, стоварил гигантско, безмълвно разрушение. Гледката на сградите, стопяващи се в небето, винаги го потискаше. Продължи да върви със сведени очи.

Първо забеляза обувките. Усети, че вероятно е видял лицето на жената, че инстинктът за самосъхранение е отклонил погледа му от лицето и е насочил съзнателното възприятие към обувките. Бяха ниски

и кафяви, с връзки, агресивно всезнайни, прекалено излъскани на калната настилка, презрителни към дъжда и красотата. Погледът му се издигна към кафявата пола, добре скроеното сако, скъпо и безлично като униформа, към ръката в скъпа ръкавица, към ревера, закичен с абсурдна брошка — кривокрак мексиканец с червени панталони от емайл, — напразно претендираща за шик, към тънките устни, очилата и очите зад тях.

— Кейти — изрече той.

Тя стоеше до витрина на книжарница. Погледът й се колебаеше дали да го разпознае или да се отклони към заглавието на книгата, което разглеждаше. Очевидно го разпозна, на устните й се появи намек за усмивка, а погледът се върна към заглавието на книгата, за да го запомни. После насочи очи обратно към Кийтинг. Усмихна се приятно, без усилие да скрие някакво огорчение, но и без удоволствие, че го вижда, просто се усмихна приятно.

— Виж ти, Питър Кийтинг — каза тя. — Здравей, Питър.

— Кейти… — Не намери сили нито да протегне ръка, нито да се приближи до нея.

— Представяш ли си, срещаме се така, случайно, все едно че Ню Йорк е малко градче, макар и да му липсват по-добрите качества на малкия град. — Гласът й не прозвуча напрегнато.

— Какво правиш тук? Мислех… чух, че… — Беше научил, че си е намерила хубава работа във Вашингтон и преди две години се е преместила да живее там.

— Дойдох по работа. Утре ще бързам да се върна. Но не ми е неприятно. Ню Йорк изглежда толкова безжизнен, толкова бавен.

— Радвам се, че имаш хубава работа… ако имаш предвид това… нали това искаш да кажеш?

— Че харесвам работата си? Колко глупаво звучи. Вашингтон е единственият град в страната, който е на висота. Не ми е ясно как хората могат да живеят другаде. С какво се занимаваш, Питър? Прочетох името ти във вестника онзи ден, беше за нещо голямо.

— Аз… работя… Не си се променила много, Кейти, нали?… Искам да кажа, лицето ти… същата си… донякъде…

— Това е единственото ми лице. Защо хората винаги си говорят как са се променили, ако не са се виждали година или две? Срещнах случайно Грейс Паркър вчера и тя направи истинска инвентаризация

на външния ми вид. Отгатвах всяка нейна дума, още преди да я изрече: „Толкова добре изглеждаш, не си остаряла и с един ден, наистина е така, Катрин.“ Хората имат провинциални маниери.

— Но… ти наистина изглеждаш добре… Приятно ми е… да те видя…

— И аз се радвам да те видя. Как са нещата в строителната индустрия?

— Не знам… Сигурно си прочела за „Кортланд“… Проектирам „Кортланд Хоумс“, жилищен…

— Разбира се. Точно така беше. Мисля, че е много добре за теб, Питър. Да работиш нещо, не само за печалба и за тлъст хонорар, а в името на обществото. Смятам, че архитектите трябва да престанат да ламтят за пари и да отделят по малко време за държавна работа с по-широки хоризонти.

— Повечето от тях веднага биха се заели с такава работа, ако можеха, но човек се добира до нея много трудно, това е затворен…

— Да, да, знам. Няма как да обясним на широката публика нашите методи на работа и затова слушаме такива нелепи и досадни оплаквания. Не бива да четеш вестниците на Уайнънд, Питър.

— Изобщо не чета вестниците на Уайнънд. Какво общо по дяволите има това с… Не знам за какво говорим, Кейти.

Каза си, че тя не му дължи нищо, освен всичкия гняв и презрение, на които е способна. И все пак, съвсем по човешки, очакваше по някакъв начин да издаде напрежението си. Но тя изобщо не беше напрегната.

— Сигурно имаме доста неща да си кажем, Питър. — Тези думи щяха да го ободрят, ако не ги бе изрекла с такава лекота. — Не можем да останем тук цял ден. — Погледна си часовника. — Имам около час, защо не ме заведеш някъде да пийнем по чаша чай, горещият чай ще ти дойде добре, изглеждаш премръзнал.

Това бе единственият й коментар за външния му вид, а погледът й не изразяваше нищо. Дори Роурк се смая колко съм се променил, каза си той.

— Да, Кейти. Чудесна идея. Аз… — Искаше му се да го бе предложил той, а не тя — това беше най-подходящото нещо, което можеха да направят. Не му беше приятно, че тя се сеща кое е най-

подходящо, и то толкова бързо. — Хайде да намерим някое приятно и тихо местенце…

— Да отидем в Торп, тук, зад ъгъла. Правят най-хубавите сандвичи за чай.

Хвана го под ръка, за да пресекат улицата и пусна ръката му, щом стигнаха на отсрещния тротоар. Направи го автоматично, без да й направи впечатление.

В Торп имаше щанд със сладкиши и бонбони. Голяма купа със зелени и бели захаросани бадеми се опули срещу Кийтинг. Носеше се миризма на портокалова глазура. Осветлението беше слабо, като застинала оранжева мъгла, а заради миризмата светлината сякаш лепнеше. Масите бяха съвсем малки и прекалено близо една до друга.

Той седна и заби поглед в дантелената салфетка върху черното стъкло на масата. После вдигна очи към Катрин и разбра, че е излишно да бъде предпазлив: тя не реагира на изпитателния му поглед. Изражението й не се промени, когато погледът му се премести от нейното лице към лицето на жената на съседната маса. Сякаш беше безразлична към собствената си личност.

Най-много се е променила устата й, отбеляза мислено той. Устните й се бяха изтънили и около властната им линия имаше само бледа ивица плът. Уста, създадена да издава заповеди, каза си той, но не важни или жестоки заповеди, а само незначителни и малки, например за водопроводи и дезинфектанти. Забеляза бръчиците в ъгълчетата на очите й, където кожата приличаше на смачкана и изгладена хартия.

Заразказва му за работата си във Вашингтон. Той я слушаше неприветливо. Не чуваше думите, а само звученето на сухия й хрипкав глас.

Сервитьорка в колосана светлолилава униформа дойде да им вземе поръчката. Катрин отсече:

— Специални сандвичи и чай. Моля.

Кийтинг си поръча само кафе. Катрин го изгледа и той внезапно изпадна в паника и смут. Не биваше да признава, че не е в състояние да хапне нищо, това би я ядосало. Добави:

— Шунка и швейцарско сирене с ръжен хляб, може би.

— Питър, какви ужасни навици за хранене! За момент, госпожице. Нали не искаш точно това, Питър. Никак не е полезно.

Трябва да ядеш прясна салата. А кафето е вредно в този час. Американците пият прекалено много кафе.

— Добре — каза Кийтинг.

— Чай и салата асорти… И… госпожице! — към салатата да няма хляб. Напълняваш, Питър — дайте му диетични бисквити. Моля.

Кийтинг изчака светлолилавата униформа да се отдалечи и каза обнадежден:

— Променил съм се, нали, Кейти? Изглеждам ужасно, нали? — Дори и неприятна забележка от нейна страна би била проява на лично отношение.

— Моля? Да, вероятно. Не е здравословно. Американците нямат никаква представа как да се хранят. Разбира се, мъжете твърде много държат на външния си вид. Много по-суетни са от жените. Вече жените са се заели с всички полезни дейности. Жените ще изградят един по-добър свят.

— Как се гради по-добър свят, Кейти?

— Ако отчиташ решаващия фактор, който разбира се, е икономиката…

— Не, аз… Нямах предвид това… Кейти, много съм нещастен.

— Съжалявам, че е така. Толкова много хора днес се чувстват нещастни. Защото сме в период на преход и хората са объркани. Но ти винаги си имал весел нрав, Питър.

— Ти… помниш ли какъв бях?

— За бога, Питър, говориш така, сякаш са минали шейсет и пет години.

— Случиха се толкова много неща. Аз… — Реши да й каже. Трябваше да й каже. Стори му се най-лесно да го каже съвсем просто. — Ожених се. И се разведох.

— Да, четох. Зарадвах се, че си се развел. — Той се наведе. — След като съпругата ти е била жена, готова да се омъжи за Гейл Уайнънд, имаш късмет, че си се отървал от нея.

Хроничното нетърпение, с което тя изреждаше думите, не се промени при изричането на тези изречения. Той нямаше повод да се усъмни, че мнението й по въпроса беше точно такова.

— Кейти, ти си много тактична и мила… но остави настрана този театър — каза той, съзнавайки с ужас, че не е театър. — Остави го… Кажи ми какво си помисли тогава за мен… Кажи ми всичко…

каквото и да е то… Искам да чуя… Не разбираш ли? Ще се чувствам по-добре, ако го чуя.

— Сигурна съм, Питър, че не искаш да си разменяме обвинения. Бих казала, че проявяваш самомнителност, ако не се държеше толкова детински.

— Как се почувства… онзи ден… когато не дойдох… а след това си разбрала, че съм се оженил? — Някакъв неясен инстинкт го тласкаше във вцепенението му да бъде брутален, тъй като нямаше друг избор. — Кейти, страдаше ли тогава?

— Разбира се, че страдах. Всички млади хора страдат в такива ситуации. После ми се видя глупаво. Заплаках и закрещях ужасни неща на чичо Елсуърт. Наложи се той да извика лекар да ми даде успокоителни. Седмици наред ми се случваше да припадам на улицата без причина, което беше твърде неприятно. Но това са обикновени неща, сигурно всеки ги преболедува, като дребната шарка. Защо да очаквам, че ще съм изключение, както каза чичо Елсуърт?

Не съм знаел, че има нещо по-лошо от живия спомен за болката и то е мъртвият спомен, каза си Кийтинг. Тя продължи:

— И разбира се, ние знаехме, че е за добро. Не се виждам омъжена за теб.

— Не се ли виждаш, Кейти?

— Имам предвид за когото и да било. Нещата нямаше да вървят, Питър. По темперамент не съм подходяща за семеен живот. Той е твърде егоистичен и ограничен. Естествено, разбирам какво чувстваш точно сега и съм ти признателна. Човешко е да изпитваш нещо като угризение, тъй като ме заряза, както казват хората. — Той потръпна. — Нали виждаш колко глупаво звучи. Нормално е да се поразкаеш, съвсем естествено е, но трябва да погледнем обективно, ние сме възрастни и разумни хора, няма нищо страшно, не можем нищо да променим, така сме устроени, просто трупаме опит и продължаваме нататък.

— Кейти! Сега не разговаряш с някое пропаднало момиче, на което искаш да помогнеш. Говориш за самата себе си.

— Има ли съществена разлика? Проблемите на хората са еднакви, както и емоциите им.

Видя я как отхапва тънко парченце хляб със зелени петна от салата и забеляза, че и неговата поръчка е сервирана. Порови с

вилицата в купата със салата и си наложи да опита сивкава диетична бисквита. Установи колко е странно човек да не се храни автоматично, а със съзнателно усилие. Бисквитата като че ли нямаше край, той продължаваше да дъвче и да движи челюстите си, но количеството на сивкавата маса в устата му не намаляваше.

— Кейти… от шест години… си мисля как един ден ще ти поискам прошка. Сега имам тази възможност, но няма да го сторя. Изглежда… изглежда безсмислено. Знам колко е ужасно да ти го кажа, но така усещам нещата. Това е най-лошото, което съм извършил в живота си, но не защото те нараних. Нараних те, Кейти, може би повече отколкото ти си мислиш. Но това не е най-голямата ми вина… Кейти, наистина исках да се оженя за теб. Това е единственото, което истински съм искал. Няма прошка за този грях — че не направих това, което исках. За мен е толкова долно, необяснимо и абсурдно, като безумието, защото е нелепо и недостойно, само болка, и то пропиляна болка… Кейти, защо всички твърдят, че е лесно и лошо да правим онова, което искаме и че ни е нужна дисциплина, за да си налагаме ограничения? Най-трудното нещо на света е да правим онова, което искаме. То изисква най-голяма смелост. Онова, което наистина искаме. Така, както аз исках да се оженя за теб. То бе съвсем различно от желанието ми да преспя с някоя жена или да се напия, или да си видя името във вестниците. Тези неща дори не са желания, хората ги правят, за да избягат от желанията, защото когато наистина искаш нещо, поемаш огромна отговорност.

— Питър, това, което каза, звучи много грозно и егоистично.

— Може би. Не знам. Винаги съм ти казвал истината. За всичко. Дори когато не си искала да я чуеш. Не можех да не ти казвам истината.

— Да. Така е. Това е достойно за уважение. Ти беше чудесно момче, Питър.

Ядосва ме тази купа със захаросани бадеми на щанда, каза си той с необяснимо раздразнение. Бадемите бяха зелени и бели, а в този сезон нямаше причина да са зелени и бели — цветовете на празника свети Патрик, когато на всички витрини са изложени такива бонбони. Свети Патрик е символ на пролетта, на нещо по-хубаво от пролетта, на вълшебното очакване точно преди началото на пролетта.

— Кейти, не бих казал, че още съм влюбен в теб. Не знам дали съм влюбен. Никога не съм си задавал този въпрос. Сега вече е без значение. Не ти го казвам, защото имам някаква надежда, или защото се замислям дали да опитам… Знам само, че те обичах, Кейти, обичах те, независимо от всичко, което сторих, дори и ако сега го казвам за последен път, обичах те, Кейти.

Тя го погледна. Изглеждаше доволна. В погледа й нямаше вълнение, щастие или съчувствие, а само обикновено доволство. Ако се държеше съвсем като стара мома и разочарована социална работничка, както биват възприемани такива жени, ако презираше секса от висотата на собственото си надменно целомъдрие, това би било някакъв вид потвърждение, макар и враждебно. Но с веселата си търпимост тя сякаш признаваше, че да се влюбиш, е човешко, случва се на всеки, че влюбването е подобно на много други прояви на слабост без особени последици. Думите му й доставиха удоволствие, но тя би се зарадвала по същия начин, ако ги бе чула от който и да е друг мъж. По същия начин мексиканецът от червен емайл на ревера й беше насмешлива отстъпка пред хорското изискване за суетност.

— Кейти… Кейти, нека си кажем, че това, което се случва сега, е без значение — важно е миналото, нали? Сегашното не може да промени миналото, нали, Кейти?… Хората съжаляват, че миналото е безвъзвратно, че нищо не може да го промени — но аз се радвам, че е така. Не можем да го развалим. Можем само да се замисляме за миналото, нали? Защо не? Точно както ти каза, като възрастни хора, без да се заблуждаваме или да храним надежди, а само да се връщаме към него… Помниш ли, когато дойдох в дома ти в Ню Йорк за първи път? Ти беше толкова слабичка и дребничка, косата ти стърчеше във всички посоки. Казах ти, че никога няма да обичам друга. Сложих те на коленете си, ти беше толкова лека, аз ти повтарях, че никога няма да обичам друга. А ти каза, че знаеш.

— Спомням си.

— Когато бяхме заедно… Кейти, срамувам се от толкова много неща, но не се срамувам от нито един миг, в който сме били заедно. Когато ти предложих да се омъжиш за мен — не, всъщност никога не съм ти предлагал да се омъжиш за мен — само ти казах, че сме сгодени, а ти каза „да“, седяхме на една пейка в парка, валеше сняг…

— Да.

— Носеше смешни вълнени ръкавици. Без пръсти. Спомням си, че по мъха имаше капчици вода, капчиците бяха кръгли и заблестяха като кристал, когато мина някаква кола.

— Да, мило е понякога да поглеждаме назад. Но с времето човек разширява хоризонтите си. Извисява се духовно с годините.

Той дълго мълча. После каза с равен глас:

— Съжалявам.

— Защо? Много си мил, Питър. Винаги съм казвала, че мъжете сте сантиментални.

Той си помисли: не играе театър, човек не може да играе такъв театър, освен ако не залъгва и самия себе си, но тогава всичко е театър, от който няма изход, а реалността не съществува…

Тя продължи да му говори и се върна към темата за Вашингтон. Той й отвръщаше, ако се налага.

Представял си бе, че има проста последователност от миналото към сегашното и че ако в миналото е претърпял някаква загуба, човек изпитва болка в сегашното, болка, която обезсмъртява загубата. Но не бе допускал, че е възможно миналото да бъде унищожавано по такъв начин, да бъде убивано със задна дата, все едно че за нея никога не е съществувало.

Тя погледна часовника си и ахна с леко нетърпение.

— Закъснявам. Трябва да бягам.

Попита я изморено:

— Имаш ли нещо против, ако не те изпратя, Кейти? Не искам да съм груб. Но мисля, че така е по-добре.

— Не, разбира се. Нямам нищо против. Мога да си намеря сама пътя по улиците, а и между стари приятели няма място за официалности. — Взе си чантата и ръкавиците, смачка салфетката на топка и я пусна внимателно в чашата. — Ще ти звънна следващия път, като дойда в Ню Йорк. Може пак да хапнем заедно. Но не мога да обещая кога ще стане. Толкова съм заета, толкова много пътувам, миналия месец бях в Детройт, следващата седмица летя за Сейнт Луис, но като ме засилят отново в Ню Йорк, ще ти звънна. До скоро, Питър, наистина беше много приятно.

XI

Гейл Уайнънд гледаше излъсканата дървена палуба на яхтата. Излъсканият дървен под и една месингова брава, пламтяща под слънчевите лъчи, му създаваха усещане за света наоколо: необятно пространство, изпълнено със светлина, между искрящата шир на небето и океана. Беше февруари. Яхтата стоеше неподвижна, с притихнали машини, във водите на южния Пасифик.

Облегна се на перилата и погледна надолу към Роурк, който плуваше по гръб, с изпънато тяло, разтворени ръце и затворени очи. По загара му личеше, че е прекарал поне месец по този начин. На Уайнънд му харесваше да осмисля пространството и времето чрез мощността на яхтата си, чрез загара на Роурк или на собствените си ръце, опрени на перилата.

Не бе плавал от няколко години на яхтата. Този път пожела Роурк да му гостува сам. Тръгнаха без Доминик.

Уайнънд му каза:

— Съсипваш се, Хауърд. На твоето темпо никой не би издържал задълго. Още от „Монаднок“, нали? Ще намериш ли смелост да направиш най-трудното — да си починеш?

Удиви се, че Роурк не възрази, а се засмя:

— Не бягам от работата си, ако това те изненадва. Знам кога да спра — и мога да спра само изцяло. Знам, че прекалих. Напоследък хабя твърде много хартия и работата ми е калпава.

— Нима ти се случва да работиш калпаво?

— Вероятно повече от всеки друг архитект, без да имам никакво оправдание. Единствената разлика е, че неудачните ми неща потъват в собственото ми кошче за боклук.

— Предупреждавам те, че ще отсъстваме с месеци. Ако след седмица започнеш да съжаляваш и заплачеш за чертожната си маса, като всички, които не знаят как се бездейства, няма да те върна обратно. Когато съм на яхтата си, ставам най-лошият диктатор. Ще имаш всичко, което пожелаеш, с изключение на хартия и моливи. Дори няма да ти разреша свобода на словото. Стъпиш ли на борда, нито

дума за трегери, пластмаса или армиран бетон. Ще те науча да се храниш, да спиш и да живееш като най-безделния милионер.

— Искам да опитам.

Работата в кантората не налагаше Роурк да е там през следващите няколко месеца. Текущите му задачи бяха завършени. Две нови поръчки предстояха едва през пролетта.

Направи всички чертежи, нужни на Кийтинг за „Кортланд“. Строежът трябваше да започне всеки момент. Преди да отплават, в края на декември Роурк отиде да погледне още веднъж терена на „Кортланд“. Присъедини се анонимно към група любопитни безделници, които гледаха как парните екскаватори загребват пръстта, разчиствайки пътя за бъдещите основи на сградата. „Ист Ривър“ се лееше в широка лента ленива черна вода. Отвъд реката, в рехавия сняг, се извисяваха смекчените линии на небостъргачите, загатнати като на розово-син акварел.

Доминик не възрази, когато Уайнънд й каза, че иска да тръгне с Роурк на дълго плаване.

— Скъпа, нали разбираш, че това не е бягство от теб? Имам нужда за известно време да се откъсна от всичко. Когато съм с Роурк, все едно че съм сам със себе си, но ми е по-спокойно.

— Разбира се, Гейл. Нямам нищо против.

Погледна я и се засмя, безкрайно доволен.

— Доминик, струва ми се, че ревнуваш. Страхотно, благодарен съм му повече от всякога — ако това те кара да ме ревнуваш.

Тя не знаеше дали ревнува и кого.

Яхтата отплава в края на декември. Роурк наблюдаваше с усмивка разочарованието на Уайнънд, когато разбра, че не е нужно да налага дисциплина. Роурк не говореше за сгради, лежеше с часове на палубата под слънцето и експертно се отдаде на безделие. Говореха малко. Минаваха дни, в които Уайнънд не можеше да си спомни дали са разменили и дума. Може би изобщо не бяха проговаряли. Спокойствието беше най-доброто общуване.

Гмурнаха се заедно да поплуват. Уайнънд се върна първи на яхтата. Облегна се на парапета и проследи с поглед Роурк във водата. Помисли си с каква власт разполага в този миг: може да заповяда яхтата да отплава и да изостави червенокосото тяло на слънцето и океана. Тази мисъл му достави удоволствие: усещаше властта, но

усещаше също, че е в отстъпление, защото знае, че няма сила, която да го накара да упражни тази власт. Всички физически фактори бяха на негова страна: достатъчно бе само да задейства гласните си струни, да издаде нареждане. Нечия ръка ще отвори клапан и покорната машина ще тръгне. Помисли, че не е само въпрос на морал, на отвращение от подобен акт. Възможно е да изоставиш някого, ако от това зависи съдбата на цял континент. Но той за нищо на света не би изоставил този човек. Безпомощният в този момент беше той, Гейл Уайнънд, стъпил върху твърдите дъски на палубата. Роурк, носещ се по водата като парче дърво от корабокрушение, излъчваше по-голяма сила от тази на машината в търбуха на яхтата. Защото от тази сила е възникнала машината, помисли Уайнънд.

Роурк се изкачи обратно на палубата. Уайнънд погледна тялото на Роурк. Струйки вода се стичаха по ъглестите му форми. Каза:

— Допуснал си грешка с Храма на Стодард, Хауърд. Онази статуя трябваше да е твоята, а не на Доминик.

— Не. Твърде голям егоист съм, за да направя такова нещо.

— Егоист ли? На един егоист би му харесало. Използваш думите по най-странния начин.

— Използвам ги точно. Не желая да съм символ на каквото и да било. Аз съм само това, което съм.

Излегнат в шезлонга, Уайнънд доволно вдигна поглед към матирания фенер на стената над него. Фенерът възпираше черната пустота на океана и му създаваше усещане за самота зад твърди стени от светлина. Чуваше как се движи яхтата, усещаше топлия нощен въздух по лицето си, не виждаше нищо, освен палубата край себе си.

Роурк стоеше пред него на перилата. Високият му бял силует бе облегнат на черното пространство с вдигната глава, каквато Уайнънд бе видял в една незавършена сграда. Ръцете му бяха вкопчени в перилата. Ръцете му бяха осветени под късите ръкави на ризата. Вертикални сенчести ивици открояваха стегнатите мускули на ръцете и сухожилията на врата. Уайнънд отново се замисли за мотора на яхтата, за небостъргачите, за презокеанските кабели, за всичко, сътворено от човека.

— Хауърд, точно това исках. Да си тук с мен.

— Знам.

— Знаеш ли какво е това? Скъперничество. Скъперник съм за две неща на земята: за теб и за Доминик. Аз съм милионер, който никога не е притежавал нищо. Помниш ли какво ми каза за притежанието? Аз съм като дивак, открил идеята за частната собственост и обезумял по нея. Колко странно. Спомни си Елсуърт Тухи.

— Защо Елсуърт Тухи?

— Имам предвид онова, което проповядва. Чудя се дали си дава сметка какво отстоява. Себеотрицание в абсолютния смисъл ли? Та аз съм именно това. Дава ли си сметка, че аз съм въплъщение на неговия идеал? Разбира се, той не би одобрил моя мотив, но мотивите не променят фактите. Ако има предвид истинско себеотрицание, във философския смисъл — а г-н Тухи е философ, — като много по-широко понятие от парите, нека да погледне мен. Никога не съм притежавал нищо. Никога нищо не съм искал. Не ме е грижа — в най-космическия смисъл, който Тухи може да си представи. Превърнах себе си в барометър, отчитащ налягането на целия свят. Гласът на масите ме тласка нагоре и надолу. Разбира се, през това време натрупах състояние. Да не би това да променя същността на картината? Да предположим, че раздам и последния си цент. Да предположим, че не бях вземал никакви пари, а се бях заел да служа на хората от чист алтруизъм. Какво трябваше да правя? Точно онова, което правя. Да създам максимално удоволствие на възможно най-голям брой хора. Да изразявам възгледите, желанията, вкусовете на мнозинството. Мнозинството, което ми дава одобрението си и ме подкрепя със свободна воля, под формата на бюлетина от три цента, пускана всяка сутрин на близката будка за вестници. Какво представляват вестниците на Уайнънд? Тридесет и една години те представляват всеки друг, само не Гейл Уайнънд. Заличил съм егото си от реалността така, както никога не е успявал никой светец в никоя обител. Въпреки това хората ме смятат за корумпиран. Защо? Светецът в обителта жертва само материалните неща. Твърде ниска цена за прославата на душата му. Той пази душата си, отказвайки се от света. А аз — аз придобих автомобили, копринени пижами, луксозна къща и в замяна дадох на света душата си. Кой жертва повече — ако саможертвата е изпит за добродетел? Кой е истинският светец?

— Гейл… не съм допускал, че ще си признаеш всичко това.

— Защо не? Знаех какво правя. Исках власт над колективната душа и я получих. Колективна душа. Това е неясно понятие, но ако някой иска да му придаде ясен образ, нека вземе брой от „Ню Йорк Банър“.

— Да…

— Разбира се, Тухи ще ми каже, че не това има предвид под алтруизъм. Той има предвид, че не трябва да оставям хората сами да решават какво искат. Трябва да решавам аз. Трябва да го определям не според това какво ми харесва на мен или на тях, а каквото аз мисля, че трябва да им харесва на тях и да им го набивам в главите. Трябва да им се набива, след като доброволно са си избрали „Банър“. В наше време по света има и такива алтруисти.

— Осъзнаваш ли го?

— Разбира се. Какво друго да прави човек, ако трябва да служи на хората? Ако трябва да живее за другите? Или да изпълнява желанията на всички и да го наричат корумпиран, или да наложи на всички със сила собствената си представа за доброто. Сещаш ли се за друг начин?

— Не.

— Тогава какво остава? Къде започва приличието? Кое започва там, където свършва алтруизмът? Разбираш ли в какво съм влюбен?

— Да, Гейл. — Уайнънд забеляза, че в гласа на Роурк се прокрадна неохота, почти тъга.

— Какво става с теб? Защо звучиш така?

— Съжалявам. Прости ми. Замислих се за нещо. Мисля си го отдавна. Особено през всички тези дни, откак ме накара да се излежавам на палубата и да безделнича.

— Мислиш за мен?

— За теб… и за много други неща.

— И какво реши?

— Аз не съм алтруист, Гейл. Не решавам от името на другите.

— Не се притеснявай за мен. Продал съм се, но не съм хранил никакви илюзии по въпроса. Не станах като Алва Скарет. Той наистина приема всичко, в което вярва обществото. Аз презирам обществото. Това е единственото ми оправдание. Продадох живота си, но получих добра цена. Власт. Никога не съм я използвал. Не съм си позволявал

лични желания. Но сега съм свободен. Сега мога да я използвам За каквото поискам. За онова, в което вярвам. За Доминик. За теб.

Роурк се обърна. Когато отново погледна Уайнънд, каза само:

— Надявам се, че е така, Гейл.

— За какво мислиш през последните седмици?

— За принципа, от който се ръководеше деканът, когато ме изключи от Стантън.

— Какъв принцип?

— Онова, което унищожава света. Онова, за което ми говориш. Истинското себеотрицание.

— Идеалът, който според тях не съществува?

— Грешат. Той съществува — макар и не така, както си го представят. Дълго време не можех да разбера хората. Те нямат собствено аз. Живеят чрез другите. Живеят сякаш на втора ръка. Погледни Питър Кийтинг.

— Да. Мразя го дълбоко.

— Видях го — видях докъде се докара — и това ми помогна да разбера. Той плаща цената, чуди се за какъв грях е наказан и си казва, че е бил твърде егоистичен. Но къде е егоизмът в действията или в мислите му? Каква е била неговата цел в живота? Величие… в очите на другите. Слава, възхищение, завист… всичко това произлиза от другите. Други диктуват убежденията му, каквито той всъщност няма, но му стига другите да вярват, че има. Другите бяха за него водеща сила и основна грижа. Искаше не да бъде велик, а да го смятат за велик. Не искаше да строи, а да му се възхищават като строител. Крадеше от други, за да впечатлява други. В това се състои истинското себеотрицание. Той измени на своето его и го захвърли. Но всеки го смята за себичен.

— Повечето хора следват този модел.

— Да! Но не е ли той коренът на всяко презряно деяние? Не себичността, а липсата на его. Човекът, който мами и лъже, но запазва фасадна почтеност. Знае, че е нечестен, но другите го мислят за честен и той извлича себеуважение от това на втора ръка. Човекът, който печели престиж чрез чуждо постижение. Знае колко е посредствен, но е велик в очите на другите. Неудовлетвореният неудачник, който изповядва любов към по-низшия и се вкопчва в некадърните, за да докаже превъзходството си със сравнение. Човекът, чиято единствена

цел е да прави пари. Не, не виждам нищо лошо в желанието да се правят пари. Но парите са само средство към някаква цел. Ако човек ги иска за лични нужди — за да инвестира в своето умение, да твори, да изследва, да пътува, да се наслаждава на лукс — той е напълно морален. Но хората, които поставят парите на първо място, отиват много по-далеч. Личният лукс е ограничено начинание. Тези хора се стремят към показност: да се изявяват, да смайват, да забавляват, да впечатляват другите. Такива са хората втора ръка. Виж нашите така наречени културни прояви. Лектор, който декламира чужди мисли, незначещи абсолютно нищо за самия него, пред хора, които слушат, но пет пари не дават и седят там, за да кажат на приятелите си, че са посетили лекция на прочут оратор. Всички са втора ръка.

— Ако бях Елсуърт Тухи, щях да попитам: да не би да пледираш против егоизма? Нима всички те не действат от егоистични подбуди — да бъдат забелязани и харесвани, да им се възхищават?

— … другите. С цената на самоуважението си. В най-важната сфера — сферата на ценностите, на разума, на духа и мисленето — те поставят другите над себе си, точно както изисква алтруизмът. Истински себичният човек нехае за одобрението на другите. Няма нужда от него.

— Мисля, че на Тухи му е ясно. Точно затова разпространява небивалите си глупости. Това е слабост и малодушие. Толкова е лесно да тичаш при другите. Толкова е трудно да разчиташ единствено на себе си. Можеш да симулираш добродетел пред публиката. Но не можеш да я симулираш пред себе си. Твоето его е най-строгият съдия. Те бягат от него. Прекарват живота си в бягство. По-лесно е да дариш няколко хиляди за благотворителност и да решиш, че си благороден, отколкото да градиш себеуважение върху лични стандарти за лични постижения. Лесно е да търсиш заместители на компетентността — лесни заместители като любов, чар, доброта, благотворителност. Но компетентността няма заместител.

— Точно това е непоносимо за хората втора ръка. Те не се интересуват от факти, идеи, работа. Интересуват се само от хората. Не питат: „Истина ли е?“ Питат: „Това ли е истината според другите?“ Не разсъждават, а папагалстват. Не действат, а създават впечатление, че действат. Не творят, а се показват. Не се стремят към съзидание, а към приятелство. Не търсят изява на способностите си, а влияние. Какво

ще стане със света, ако ги няма онези, които действат, мислят, работят, произвеждат? Те са егоистите. Не можеш да мислиш с чужд мозък или да работиш с чужди ръце. Откажеш ли се от способността да мислиш самостоятелно, отказваш се от съвестта си. А да заглушиш съвестта си е все едно да прекъснеш живота. Хората втора ръка нямат усещане за реалността. Тяхната реалност не е в самите тях, а някъде в пространството, което разделя едно човешко тяло от друго. Няма цялост, а свързаност, но тя не се опира на нищо. Не мога да разбера тази празнота у хората. Тя ме е спирала винаги, колчем съм се изправял пред комисии. Хора без его. Мнение без мислене. Движение без спирачки или двигател. Власт без отговорност. Човекът втора ръка действа, но изворът на неговото действие е пръснат сред всички хора. Той е навсякъде и никъде. С него не можеш да разговаряш разумно. Не е в състояние да разсъждава. Излишно е да му говориш — той не чува. Заставаш пред съда, но съдиите ги няма. Изправяш се пред вилнееща сляпа маса, която те мачка без мисъл или цел. Стив Малъри не можа да назове чудовището, но го разпознаваше. Страхуваше се от лигавия звяр. От човека втора ръка.

— Струва ми се, че твоите хора втора ръка го разбират, макар че не си го признават. Забележи как приемат всичко, с изключение на човек, който се справя сам. Веднага го разпознават. По инстинкт. Към него питаят особена, коварна омраза. На престъпниците прощават. На диктаторите се възхищават. Престъпленията и насилието създават обвързаност. Форма на взаимна зависимост. А тези хора имат нужда от обвързаност. Трябва да налагат нищожните си личности на всеки, когото срещнат. Свободният човек ги убива — защото не ги допуска в себе си, а за тях това е единствената форма на живот. Забележи как злобно негодуват срещу всяка идея, насърчаваща независимостта. Забележи колко са злобни към свободния човек. Вгледай се назад в живота си, Хауърд, и си спомни за хората, които познаваш. Те знаят. Изпитват страх. За тях ти си обвинение.

— Става така, защото винаги запазват известно чувство за достойнство. Все пак са човешки същества, макар да са свикнали да търсят себе си в другите. Но никой човек не може да постигне абсолютното смирение, при което няма нужда от самоуважение под никаква форма. Така никой не би оцелял. И след като векове наред са били бомбардирани с учението, че алтруизмът е върховният идеал,

хората са го приели по единствения възможен начин. Да търсят самоуважение чрез другите. Да живеят живот втора ръка. И така се е отворила вратата за всички злини. Възникнала е отблъскваща форма на егоизъм, която истински себичният човек не би могъл да си представи. Сега, за да излекуваме света, гаснещ от себеотрицание, искат от нас да унищожим егото. Чуй какво проповядват днес. Вгледай се в хората наоколо. Чудиш се защо страдат, защо търсят щастие, но никога не го намират. Ако някой се сепне и се запита дали му се е случвало да изпита съвсем лично желание, ще намери отговора. Ще си даде сметка, че мотивът за всички негови желания, усилия, мечти и амбиции са другите хора. Той дори не се бори за материални блага, а за заблудата на човека от втора ръка — славата. За клеймото на одобрението, но не собственото му одобрение. Не изпитва радост нито от борбата, нито от успеха. Не е в състояние да каже за каквото и да било: „Точно това исках, защото го исках аз, а не защото кара съседите да ме зяпат.“ И после се чуди защо е нещастен. Всяко щастие е съвсем лично. Най-извисените ни моменти са лични, мотивирани от нас самите, недосегаеми. Нещата, които са ни скъпи или безценни, са онези, които спасяваме от безразборно споделяне с другите. Но сега ни учат да излагаме пред обществото всичко, което е вътре в нас, да го поставяме на разположение на всички. Да търсим щастие в залите за събрания. Дори нямаме дума за качеството, за което говоря — за независимостта на човешкия дух. Трудно е да се нарече себичност или егоизъм — смисълът на тези думи е изопачен дотам, че да означават хора като Питър Кийтинг. Гейл, мисля, че единственото същностно зло на земята е да се интересуваш на първо място от другите хора. Винаги съм искал хората, които харесвам, да имат едно качество. Разпознавам го веднага — и то е единственото качество, което ценя у хората. По него избирам приятелите си. Вече знам кое е то. Свободният дух. Няма нищо по-важно.

— Радвам се, задето признаваш, че имаш приятели.

— Дори признавам, че ги обичам. Но не бих ги обичал, ако те са най-важната причина да живея. Забелязваш ли, че на Питър Кийтинг не му остана нито един приятел? Знаеш ли защо? Ако не уважава себе си, човек не може нито да обича, нито да уважава другите.

— По дяволите Питър Кийтинг. Мисля за теб… и за твоите приятели.

Роурк се усмихна.

— Гейл, ако този кораб потъва, бих дал живота си, за да те спася. Не защото го чувствам като дълг. Само защото ми харесваш, защото те ценя по свои причини и критерии. Бих умрял за теб. Но не мога и не искам да живея твоя живот.

— Хауърд, какви са твоите причини и критерии?

Роурк го погледна и си даде сметка, че е казал всичко, което се е опитвал да не каже на Уайнънд. Отвърна:

— Че не си роден да бъдеш човек втора ръка.

Уайнънд се усмихна. Чу изречението — но нищо повече.

По-късно Уайнънд слезе в каютата си, а Роурк остана сам на палубата. Стоеше до парапета, втренчен в океана, в нищото.

Помисли си, че не му каза кой е най-калпавият човек втора ръка — онзи, който ламти за власт.

XII

Роурк и Уайнънд се върнаха в града през април. Небостъргачите розовееха на фона на синьото небе, разливайки необичаен оттенък на розов порцелан по каменните грамади. На дърветата по улиците се появяваха първите зелени стръкчета.

Роурк отиде в офиса си. Хората му се здрависаха с него, полагайки усилия да не се усмихват много широко. Най-накрая едно от младите момчета избухна:

— По дяволите! Защо не кажем колко се радваме, че те виждаме, шефе!

Роурк се засмя.

— Хайде, кажете ми. Нямате представа колко се радвам, че съм с вас.

Седна на една маса в чертожната зала, а те един през друг му разказваха какво се е случило в изминалите три месеца. Без да забележи, той си играеше с една линия, като човек, който опипва земята на фермата си след дълго отсъствие.

Следобед седна сам в кабинета си и отвори вестник. Не беше виждал вестник от три месеца. Попадна на статия за изграждането на „Кортланд Хоумс“, където пишеше: „Питър Кийтинг, архитект. Гордън Л. Прескът и Огъстъс Уеб, помощник-проектанти.“ Закова се на мястото си и остана дълго, без да трепне.

Вечерта отиде да види „Кортланд“.

Първата сграда беше почти завършена. Издигаше се самотна насред големия празен парцел. Работниците бяха приключили за деня, само в бараката на нощния пазач се виждаше светлинка. Скелетът беше изграден по проекта на Роурк, но изящната симетрия на костите беше опорочена с несвойствени елементи. Икономичността на проекта бе запазена, но той бе натоварен с необясними излишества. Разнообразието от моделирани маси бе заменено с монотонни недодялани кубове. Добавено бе крило със сводест покрив, изпъкващ от стената като тумор, в което имаше спортна зала. Лепнати бяха редици балкони с яркосини метални ивици, излишни ъглови прозорци

и безцелни врати, над които имаше метални навеси на пилони, като над галантерийните щандове на Бродуей. Три вертикални ивици тухли се точеха нелепо по стената. Хората от гилдията наричаха този стил „модерен Бронкс“. Над главния вход се мъдреше барелеф. Той изобразяваше маса от мускули, в която се открояваха три-четири тела. Едното от тях беше с вдигната ръка, държаща отвертка.

По току-що поставените стъкла на прозорците имаше бели кръстове. Приличаха на грешки, зачеркнати с голямо Х. На запад, в небето отвъд Манхатън, пламтеше червена ивица, на чийто фон се извисяваха черните небостъргачи.

Роурк бе застанал до бъдещото шосе пред първата сграда на „Кортланд“. Стоеше изправен. Мускулите на врата му бяха изпълнени с напрежение. Ръцете му висяха надолу, раздалечени от тялото. Сякаш бе пред взвод за разстрел.

Никой не знаеше как точно се бе случило. Не беше резултат от съзнателни действия. Просто се случи.

За начало една сутрин Тухи каза на Кийтинг, че Гордън Л. Прескът и Гъс Уеб ще бъдат вписани в счетоводните документи като помощник-проектанти.

— Какво значение има за теб, Питър? Няма да се отрази на твоя хонорар. Няма да накърни престижа ти, тъй като ти си големият шеф. Няма да са нищо повече от твои чертожници. Искам само да побутна тези момчета нагоре. Ще е добре за репутацията им, ако са свързани по някакъв начин с този проект. За мен е много важно да издигна репутацията им.

— Но защо? Няма какво да правят. Всичко е готово.

— Само ако се наложи да се свърши нещо в последния момент. Да спестиш време на хората си. Можеш да разпределиш работата. Не бъди егоист.

Тухи не го бе заблудил — нямаше нищо друго предвид.

Кийтинг така и не разбра какви връзки имат Прескът и Уеб, с кого, в кое ведомство и при какви условия. Десетки чиновници се оказаха намесени в проекта. Отношенията бяха толкова сложни, че никой не беше наясно кой какви задължения има. Ясно беше само, че

Прескът и Уеб имат приятели и че Кийтинг няма как да не ги допусне до проекта.

Промените започнаха със спортната зала. Служителката, която отговаряше за подбора на наемателите, поиска да има спортна зала. Тя беше социален работник и нейната работа трябваше да приключи с откриването на комплекса. Тя си уреди постоянна работа като директор на социалния отдих в „Кортланд“. В първоначалните планове не беше предвидена спортна зала; наблизо имаше две училища и център на Младежката християнска асоциация. Тя заяви, че това е кощунство към децата на бедните и Прескът и Уеб прибавиха спортната зала. Последваха и други промени от чисто естетичен характер. Допълненията раздуваха разходите за строежа, внимателно планиран с оглед на икономичността. Директорът на социалния отдих замина за Вашингтон, за да обсъди възможността за малък театър и зала за конференции. Искаше да бъдат добавени към двете следващи сгради на „Кортланд“.

Промените в скиците се правеха постепенно и по малко, после трябваше да ги утвърждава централното ведомство.

— Но ние сме готови да започваме! — настояваше Кийтинг.

— Какво ти пука — сумтеше Гъс Уеб, — вкарай ги с още няколко хиляди долара и толкова.

— Що се отнася до балконите — казваше Гордън Л. Прескът, — те придават модерен вид. Нали не искаш проклетото нещо да изглежда толкова голо. Потискащо е. Освен това нищо не разбираш от психология. Хората, които ще живеят тук, са свикнали да седят по пожарните стълбища и това им харесва. Ще им липсва. Трябва да им осигуриш място, където да седнат на въздух… Цената ли? По дяволите, ако толкова се притесняваш за цената, имам идея къде можем да спестим. Ще махнем вратите на килерите. За какво им са врати на килерите? Това е отживелица.

Махнаха всички врати на килерите.

Кийтинг се опитваше да се бори. Никога не бе водил такава битка и опитваше всичко, на което бе способен, до крайния предел на изчерпаните си сили. Обикаляше от ведомство на ведомство, спореше, заплашваше, умоляваше. Той обаче не разполагаше с никакво влияние, докато неговите помощник-проектанти сякаш контролираха подземна река с множество преплетени притоци. Чиновниците свиваха рамене и

го препращаха към някой друг. Никой не се интересуваше от естетика. „Какво значение има?“ „Нали не е от вашия джоб?“ „Кой сте вие, че да се налагате за всичко? Нека и другите да дадат принос.“

Потърси помощта на Елсуърт Тухи, но Тухи не му обърна внимание. Занимаваше се с други неща и нямаше желание да раздухва бюрократични разпри. В интерес на истината не бе подтиквал протежетата си към творческа активност, но не виждаше и защо да се опитва да ги спре. Забавляваше се.

— Но това е ужасно, Елсуърт! Знаеш, че е ужасно!

— Сигурно. Но на теб какво ти пука, Питър? Бедните ти и немити наематели не ще могат да оценят изящните детайли на архитектурното изкуство. Само гледай да работи водопроводът.

— Но защо? Защо е всичко това? Защо? — крещеше Кийтинг на своите помощник-проектанти.

— А защо ние да нямаме глас? — попита Гордън Л. Прескът. — И ние също искаме да проявим лично творчество.

Кийтинг се позова на договора, а те му казаха:

— Добре, давай, опитай се да съдиш държавата. Само се опитай.

Понякога изпитваше желание за убийство. Нямаше кого да убие. Ако му бяха дали това право, нямаше да може да избере жертвата. Никой не носеше отговорност. Нямаше нито цел, нито кауза. Просто така се случи.

Кийтинг отиде у Роурк на следващата вечер, след като Роурк се бе върнал. Дойде без уговорка. Роурк отвори вратата и каза:

— Добър вечер, Питър. — Кийтинг не намери сили да отвърне на поздрава. Влязоха мълчаливо в кабинета. Роурк седна, а Кийтинг остана прав насред стаята и попита глухо:

— Какво ще правиш?

— Ще оставиш нещата на мен.

— Нищо не можах да направя, Хауърд… Не беше по силите ми!

— Предполагам.

— Какво ще правиш сега? Не можеш да съдиш държавата.

— Не.

Кийтинг си каза, че трябва да седне, но разстоянието до стола му се стори твърде голямо. Усещаше, че ако помръдне, ще издаде

обърквaнето си.

— Какво ще ми сториш, Хауърд?

— Нищо.

— Искаш ли да им призная истината? На всички?

— Не.

След малко Кийтинг прошепна:

— Ще ми позволиш ли да ти дам хонорара… целия… и…

Роурк се усмихна.

— Извинявай… — прошепна Кийтинг, отвръщайки поглед.

Помълча, после изрече признанието, което се опитваше да потисне:

— Страх ме е, Хауърд…

Роурк поклати глава.

— Каквото и да предприема, няма да ти навредя, Питър. Аз също съм виновен. Виновни сме и двамата.

— Защо да си виновен?

— Аз съм човекът, който те унищожи, Питър. От самото начало. Като ти помагах. Има неща, за които човек не бива да иска помощ, нито да дава. Не трябваше да ти правя проектите в Стантън. Не трябваше да правя проекта за „Космо-Слотник Билдинг“. Нито за „Кортланд“. Натоварих те с по-голямо бреме, отколкото можеш да носиш. Електрически ток, твърде силен за мрежата. Изгаря бушоните. Сега и двамата ще плащаме. Ще ти е трудно, но на мен ще ми е още по-трудно.

— Искаш ли… да си тръгна, Хауърлд?

— Да.

На вратата Кийтинг каза:

— Хауърд! Не го направиха нарочно.

— Затова е още по-зле.

Доминик чу шума от колата, която се изкачваше по пътя на хълма. Помисли, че Уайнънд се прибира. През двете седмици, откак се бе върнал, работеше до късно всяка вечер в града.

Двигателят изпълни пролетната тишина в полето. В къщата не се чуваше никакъв звук. Косата й изшумоля, когато отпусна глава във възглавницата на креслото. За миг не обърна внимание, че чува

приближаване на кола. Този шум бе толкова обичаен в този час, че се сливаше със самотата и уединението навън.

Чу как колата спря до входа. Входната врата никога не се заключваше. Нямаше съседи, гости не идваха. Чу как вратата се отваря, чу стъпки в коридора на първия етаж. Стъпките не спряха. Тръгнаха уверено по стълбите. Нечия ръка завъртя бравата на вратата й.

Беше Роурк. Докато се изправяше, тя се сети, че той никога не бе влизал в стаята й, но познаваше всяко кътче от тази къща така, както познаваше тялото й. Не се уплаши, само си спомни за уплахата си в минало време, за мисълта: трябва да съм се уплашила, като го видях, но това беше отдавна. Сега, изправяйки се пред него, всичко й се видя много просто.

Помисли си: между нас най-важните неща никога не се изричат. Никога не са били изричани. Не искаше да ме вижда насаме. Сега е тук. Чаках и сега съм готова.

— Добър вечер, Доминик.

Чу как името й, произнесено от него, запълва цели пет години. Отвърна спокойно:

— Добър вечер, Роурк.

— Искам да ми помогнеш.

Отиде на перона на гарата в Клейтън, Охайо, изправи се на свидетелското място на процеса „Стодард“, застана на ръба над кариерата, изживя всички тези години, само за да чуе как той произнася това изречение.

— Добре, Роурк.

Той влезе в стаята, която бе създал за нея и седна на пода срещу нея. Разделяше ги цялата стая. Тя си даде сметка, че също е седнала, без да усеща собствените си движения. Усещаше само неговите, сякаш тялото му се състоеше от два комплекта нерви — неговите и нейните.

— Следващия понеделник вечерта, Доминик, точно в единадесет и тридесет, искам да отидеш с кола до „Кортланд Хоумс“.

Почувства клепачите си, не беше болезнено, само ги чувстваше. Сякаш се втвърдиха и повече нямаше да трепнат. Видяла бе първата сграда на „Кортланд“. Вече знаеше какво ще й каже.

— Трябва да си сама в колата и да се връщаш у дома отнякъде, където си била на предварително уговорена среща. Трябва да избереш

мястото така, че да можеш да стигнеш от там до тук единствено, ако минеш през Кортланд. По-късно ще трябва да го докажеш. Искам бензинът в колата ти да свърши точно пред „Кортланд“, в единадесет и тридесет. Натисни клаксона. Там има възрастен нощен пазач. Той ще излезе. Помоли го да ти помогне и го прати до най-близката бензиностанция, която е на една миля.

Тя каза твърдо:

— Добре, Роурк.

— Когато тръгне, излез от колата. До пътя срещу сградата има голям незастроен терен и после нещо като изкоп. Стигни до него възможно най-бързо, слез и легни на земята. Легни плътно до земята. След малко ще се върнеш при колата. Ще разбереш кога да се върнеш. Погрижи се да те открият в колата. Състоянието ти трябва да е горе-долу като състоянието на колата.

— Добре, Роурк.

— Разбра ли какво да направиш?

— Да.

— Всичко ли?

— Да. Всичко.

И двамата се изправиха. Тя виждаше само очите и усмивката му.

Чу го как й казва:

— Лека нощ, Доминик. — После излезе и колата му се отдалечи. Тя мислеше за неговата усмивка.

Сигурна беше, че той може да мине без нейната помощ за онова, което се готви да извърши, и че може да се отърве по друг начин от нощния пазач. Допускаше я да участва, защото тя би могла да преживее онова, което предстои, само ако той оцелее. Предстоеше изпитание за двама им.

Не й каза точно какво е, защото искаше тя сама да го осмисли и да не прояви страх. Тя не успя да се примири с процеса Стодард и избяга ужасена от онова, което му сториха. Но сега прие да му помогне. Прие напълно спокойно. Вече беше свободна и той го знаеше.

Пътят в мрака на Лонг Айлънд беше равен, но на Доминик й се струваше, че се изкачва. Това беше единственото необичайно усещане: усещане, че се движи нагоре, сякаш колата й се ускорява вертикално.

Макар да не откъсваше очи от пътя, в периферното зрение таблото й заприлича на пилотски команден пулт. Часовникът на таблото показваше 11:10.

Стана й забавно при мисълта, че не се е учила да управлява самолет, но вече знае какво е усещането: за пространство, за свобода без усилие. И безтегловност. Сигурно така е в стратосферата — или може би в междупланетното пространство? — където човек олеква, защото няма земно притегляне. Няма никаква гравитация. Разсмя се на глас.

С изключение на усещането за издигане, всичко й изглеждаше нормално. Никога не бе шофирала толкова добре. Помисли си: да шофираш, е скучно, механично занимание. Знам, че съм много съобразителна. Шофирането е лесно, като дишането или гълтането, то е действие, което не изисква кой знае какво внимание. Спираше на червените светофари, увиснали във въздуха над пресечките на безименни улици в неизвестни предградия, правеше завои, изпреварваше коли. Сигурна беше, че тази вечер не може да й се случи нищо лошо. Колата й сякаш беше управлявана от разстояние, като от автоматични лъчи, за които бе чела — светлинни лъчи ли бяха или радиовълни? — а тя само седеше зад волана.

Замисли се за най-различни дреболии, почувства се безгрижна и… несериозна, абсолютно несериозна. Усети нещо като прояснение, почувства се по-нормално от нормалното, както кристалът е по-прозрачен от въздуха. Бяха съвсем дребни неща: тънката коприна на късата й черна рокля, вдигната над коляното, сгъването на пръстите в обувката, когато мърдаше краката си, профучалият надпис „Дани’с Динър“ със златни букви на тъмна витрина.

Беше много весела на вечерята, дадена от някакъв банкер и съпругата му, видни приятели на Гейл, чиито имена вече не си спомняше. Вечерята в огромната къща на Лонг Айлънд беше чудесна. Всички се зарадваха, че я виждат и съжалиха, че Гейл не е могъл да дойде. Изяде всичко, което й поднесоха. Апетитът й бе страхотен, като в редките случаи в детството й, когато се прибираше у дома тичайки, след цял ден, прекаран в горите и майка й се радваше, защото се страхуваше, че ще стане анемична.

Цялата вечер забавляваше гостите на масата с разкази за детството си и ги разсмиваше. Домакините не помнеха по-весела

вечеря. После всички отидоха в салона. През широко отворените прозорци се виждаше тъмното безлунно небе над дърветата и селцата, чак до брегoвете на „Ист Ривър“. Тя се смееше и разговаряше, усмихваше се на хората около себе си, излъчвайки топлина, която ги накара да заговорят свободно за най-съкровени неща, обикна тези хора и те почувстваха, че са обичани, обикна всеки човек на земята. Една жена й каза:

— Доминик, не знаех, че можеш да бъдеш толкова прелестна! — а тя отвърна:

— Нямам никакви грижи.

Цялото й внимание беше насочено към часовника. Единствената й мисъл бе, че трябва да си тръгне преди 10:50. Нямаше представа как ще обясни, че си тръгва и какво ще каже за довиждане, но в 10:45 го бе казала учтиво и убедително и в 10:50 кракът й натисна газта.

Караше закрита спортна черна кола с червена кожена тапицерия. Сети се колко прилежно шофьорът Джон лъска червената кожа. От колата няма да остане нищо и затова трябва да е безупречна за последното си пътуване. Като жена за първата си нощ. Така и не се облякох за първата си нощ — нямах първа нощ, само нещо ми бе отнето и усетих вкуса на каменния прах между зъбите си.

На страничното стъкло на колата се появиха тъмни вертикални ивици, нашарени със светещи петънца. За миг се зачуди какво става със стъклото, после се сети, че се движи покрай „Ист Ривър“, а на другия бряг е Ню Йорк. Разсмя се и си каза: не, не е Ню Йорк, това е моя лична картина, залепена на стъклото на колата, всичко това на прозореца до ръката ми сега е мое. Прокара ръка по сградите от Батареята до моста Куинсбъро. Роурк, всичко това е мое и аз ти го подарявам.

В далечината силуетът на нощния пазач се смали до петнадесет инча. Когато се свие до десет инча, тръгвам, реши Доминик, която чакаше до колата. Искаше й се пазачът да върви по-бързо.

Сградата беше тъмна грамада, подпираща небето в една точка. Останалото небе се стелеше ниско над плоската ивица земя. Най-близките улици и къщи бяха отдалечени с години, запратени на

границата на пространството. Изглеждаха като неравни зъби на строшен трион.

Усети едро камъче под подметката на обувката. Убиваше й, но не мръдна крака си, защото щеше да се чуе. Не беше сама. Знаеше, че той е някъде в сградата. Разделяше ги улицата. Сградата беше притихнала и тъмна. Виждаха се само белите кръстове по черните прозорци. Той няма нужда от светлина, защото познава всеки коридор, всяко стълбище.

Пазачът се смали. Тя отвори рязко вратата на колата, хвърли вътре шапката и чантата си и блъсна вратата. Чу трясъка, когато вече бе от другата страна на пътя. Тичаше през незастроения терен, далеч от сградата.

Коприната на роклята залепна по краката й. Усети я като осезаема мярка на собствената си скорост. Опита се да я преодолее, да премине тази задръжка колкото може по-бързо. По неравния терен имаше стърнища. Забеляза, че е паднала, когато отново тичаше.

Различи изкопа в мрака. Свлече се на дъното му, падна на колене и веднага легна по корем, обърна лице надолу и притисна устни в пръстта.

Усети как кръвта пулсира в бедрата й и бавно усука тялото си, за да почувства пръстта с краката и с гърдите си, с кожата на ръцете. Сякаш беше в леглото на Роурк.

Звукът се стовари като удар с юмрук в тила й. Земята я блъсна и я изправи на ръба на изкопа. Горната част на „Кортланд Билдинг“ се наклони и увисна във въздуха, а вътре бавно се разрасна назъбена ивица небе. Небето разсече сградата на две. После ивицата пламна в ярко тюркоазено. Горната част изчезна, във въздуха се разлетяха рамки на прозорци и греди, сградата се пръсна в небето, от центъра й изригна дълъг и тънък червен език. Усети нов удар с юмрук, после още един, грейна ослепителна светкавица и стъклата на небостъргачите на другия бряг на реката засияха като пайети.

Забрави, че й беше заповядал да лежи по очи, забрави, че се е изправила, че наоколо се сипят стъкла и огънати железа. Огряна от светкавицата, в мига, когато стените се разтвориха и сградата разцъфна като фойерверк, тя мислеше за него. Строител, принуден да руши, познаващ всяка ключова точка на зданието, създаващ крехкото равновесие между тежест и опори. Представи си как е избрал

ключовите места и е заложил експлозивите. Лекар, превърнал се в убиец, разбиващ с вещина едновременно сърцето, мозъка и дробовете. Той беше там и всичко ставаше пред очите му. За него беше по-мъчително, отколкото за самата сграда. Но той беше там и се радваше.

Градът се озари за частица от секундата. Успя да различи первази и корнизи на сгради, отстоящи на мили от нея, представи си тъмните стаи и тавани, залети от заревото, видя осветените върхове на небостъргачите на фона на тъмното небе. Нейният и неговият град. „Роурк!“ закрещя тя. „Роурк! Роурк!“ Не знаеше, че крещи. Не чуваше гласа си от взривовете.

Затича през полето към димящите развалини, затича по натрошените стъкла, забивайки дълбоко краката си на всяка стъпка, защото се наслаждаваше на болката. Не съществуваше болка, която да усети. Над полето надвисна пласт от прах. Отдалеч се разнесе вой на сирени.

Колата все още беше на мястото си, макар че задните колела бяха смазани от някаква машинна част, а върху предния капак бе паднала врата от асансьор. Тя пропълзя на седалката. Трябваше да изглежда така, сякаш не бе мръднала от там. Събра с шепи стъклата от пода и ги посипа в скута и по косата си. Взе едно остро парче и наряза кожата на врата, краката и ръцете си. Не изпита болка Кръвта рукна от ръката й, потече в скута, напои черната коприна и прокапа между бедрата й. Задъха се и отпусна глава назад. Не искаше да спира. Беше свободна. Беше неуязвима. Не знаеше, че е срязала артерия. Чувстваше се толкова лека. Присмя се на закона за гравитацията.

Мъжете, пристигнали с първата полицейска кола, я откриха в безсъзнание, минути, преди животът да напусне тялото й.

XIII

Доминик огледа спалнята в апартамента. За първи път се почувства в позната обстановка. Знаеше, че са я пренесли тук след дълъг престой в болницата. Спалнята беше като лакирана със светлина. Всичко е кристалночисто, така беше и така ще остане, каза си тя. Уайнънд стоеше до леглото й. Наблюдаваше я. Изглеждаше доволен.

Спомни си, че го бе виждала в болницата. Тогава не изглеждаше доволен. Първата вечер лекарят му бе казал, че тя няма да живее. На нея й се искаше да им каже на всички, че ще живее, че няма друг избор, освен да живее. Но думите нямаха никакво значение.

Беше у дома. Усещаше превръзките по гърлото, краката и раменете си. Но ръцете й бяха върху завивката, бинтовете бяха свалени. На ръцете й имаше няколко тънки червени белези.

— Взривеното ми глупаче! — каза весело Уайнънд. — Защо трябваше да се престараваш?

Легнала на бялата възглавница, с гладка руса коса и бяла болнична нощница с висока яка, тя приличаше на дете. Излъчваше спокойствие, каквото не бе познала в детството си — спокойствието на увереността, невинността и хармонията.

— Свърши ми бензинът — каза тя. — Чаках в колата, когато внезапно…

— Вече разказах тази история на полицията. Разказа я и нощният пазач. Но нима не знаеше, че трябва да действаш по-внимателно със стъклата?

Гейл изглежда спокоен, каза си тя, и много доверчив. И за него всичко се бе променило.

— Не болеше — каза тя.

— Следващия път, когато решиш да се правиш на случаен очевидец, позволи ми да те подготвя.

— Но полицията повярва, нали?

— Да, повярва. Няма как да не повярва. Смъртта ти се размина на косъм. Не разбирам защо той спаси живота на пазача, а почти

пожертва твоя.

— Кой?

— Хауърд, скъпа. Хауърд Роурк.

— Какво общо има той?

— Мила моя, сега не си на разпит в полицията. Но когато те разпитва полицията, ще трябва да си много по-убедителна. Сигурен съм обаче, че ще се справиш. Няма да се сетят за процеса „Стодард“.

— О…

— Постъпила си по този начин тогава и винаги ще постъпваш по същия начин. Каквото и да мислиш за него, винаги ще изпитваш към неговата работа онова, което изпитвам и аз.

— Гейл, доволен ли си, че го направих?

— Да.

Видя, че гледа ръката й, отпусната на ръба на леглото. После коленичи и притисна устни към ръката й, без да я вдига, без да я докосва с пръсти, само с устни. Позволи си по този начин да й признае какво е преживял, докато е била в болницата. Тя повдигна другата си ръка и го погали по косата. Изрече мислено: Гейл, за теб щеше да е по-добре, ако бях умряла, но всичко ще е наред, няма да се измъчваш, няма болка, сравнима с факта, че сме живи — той, ти и аз. Ти си наясно кое е важно на този свят, макар да не знаеш, че си ме изгубил.

Той вдигна глава и се изправи.

— Не искам да те упреквам за нищо. Прости ми.

— Няма да умра, Гейл. Чувствам се прекрасно.

— И изглеждаш прекрасно.

— Арестуваха ли го?

— Пуснат е под гаранция.

— Доволен ли си?

— Радвам се, че ти постъпи по този начин, че го направи заради него. Радвам се, че той го направи. Трябваше да го стори.

— Да. И процесът „Стодард“ ще се повтори.

— Не съвсем.

— А ти искаше шанс да опиташ отначало, нали Гейл? През всички тези години, нали?

— Да.

— Мога ли да видя някой вестник?

— Не. Не преди да оздравееш.

— Дори и „Банър“ ли?

— Най-вече „Банър“.

— Обичам те, Гейл. Ако удържиш докрай…

— Не ми предлагай подкупи. Този въпрос не е между теб и мен. Дори не е между него и мен.

— Между теб и Бог, нали?

— Може да се каже и така. Но няма да говорим за това. Ще говорим едва, след като всичко приключи. Долу те чака посетител. Идва всеки ден.

— Кой?

— Твоят любовник. Хауърд Роурк. Искаш ли да дойде да ти благодари?

Присмехулният тон, с който той изрече най-нелепото нещо в мислите си, й подсказа, че съвсем не е разгадал цялата истина. Отвърна:

— Да. Искам да го видя. Гейл, какво ще стане, ако го направя свой любовник?

— Ще ви убия и двамата. Сега не мърдай, трябва да лежиш по гръб. Лекарят каза да лежиш спокойно, защото имаш по себе си цели двайсет и шест шева.

Той излезе и тя чу как слиза по стълбите.

Първият полицай, който пристигна на мястото на експлозията, намери детонатора, с който бе взривен динамитът зад сградата, на брега на реката. Роурк стоеше до кутията с ръце в джобовете, загледан в развалините на „Кортланд“.

— Какво знаеш за това, приятел? — попита полицаят.

— Най-добре ме арестувайте — каза Роурк. — Ще говоря в съда.

Не каза нито дума повече в отговор на последвалите официални въпроси.

Уайнънд уреди да го освободят под гаранция в ранните утринни часове. Уайнънд запази спокойствие в спешното отделение на болницата, където видя раните на Доминик и му казаха, че тя няма да живее. Запази спокойствие, разговаряйки по телефона с окръжния съдия, когото измъкна от леглото и успя да уреди пускането на Роурк

под гаранция. Но в кабинета на началника на малкия общински затвор внезапно побесня.

— Гадни мръсници! — процеди през зъби и изсипа всички нецензурни думи, които бе научил на пристанището. Забрави всичко, с изключение на факта, че Роурк е зад решетките. Отново беше Ластичният Уайнънд от Хелс Кичин, обзет от същата ярост, която бушуваше в него по онова време, яростта, която го обзе зад срутената стена, докато чакаше да го убият. Само че сега знаеше, че е и Гейл Уайнънд, собственикът на вестникарска империя и не разбираше защо трябва да има законова процедура, защо да не разбие този затвор с юмруците си или чрез своите вестници, в този миг му беше все едно, искаше да убива, трябваше да убива, като онази нощ зад стената, за да остане жив.

Стискайки зъби, подписа документите и изчака да му доведат Роурк. Тръгнаха двамата. Роурк го поведе, държейки го за китката. Когато стигнаха до колата, Уайнънд се беше успокоил. В колата Уайнънд попита:

— Ти го направи, нали?

— Разбира се.

— Заедно ще водим битката.

— Щом искаш тази битка да е и твоя.

— В момента личното ми състояние възлиза на четиридесет милиона долара. Би трябвало да стигнат, за да наема който адвокат поискаш, дори цялата адвокатска гилдия.

— Няма да взимам адвокат.

— Хауърд! Пак ли ще показваш снимки?

— Не. Този път не.

Роурк влезе в спалнята и седна на един стол до леглото. Доминик лежеше неподвижно, загледана в него. Усмихнаха се един на друг. Отново не се налагаше да говорят, помисли си тя.

Попита:

— В затвора ли беше?

— За няколко часа.

— Какво се случи там?

— Недей да реагираш като Гейл.

— Гейл много ли се разгневи?

— Много.

— Аз няма да се гневя.

— Може би ще се наложи да лежа в затвора с години. Ти го знаеше, когато се съгласи да ми помогнеш.

— Да. Знаех.

— Разчитам на теб да бъдеш до Гейл, ако ме осъдят.

— Разчиташ на мен ли?

Той я погледна и поклати глава.

— Скъпа… — Прозвуча като упрек.

— Да? — прошепна тя.

— Не ти ли е ясно, че ти заложих капан?

— Защо?

— Какво щеше да направиш, ако не те бях помолил да ми помогнеш?

— Вече щях да съм с теб, в твоя апартамент в „Енрайт Хауз“, публично и открито.

— Да. Но сега е невъзможно. Ти си госпожа Уайнънд и си извън всяко подозрение. Всички са убедени, че си била случайно на мястото на експлозията. Ако се разбере какво сме един за друг… ще е равностойно на признание, че аз съм взривил „Кортланд“.

— Разбирам.

— Искам да мълчиш. Ако си мислила да споделиш съдбата ми, забрави. Няма да ти казвам какво смятам да направя, защото само така мога да запазя контрол над теб до края на процеса. Доминик, ако ме осъдят, искам да останеш с Гейл. Разчитам на теб, че ще останеш с него и няма да му разкажеш за нас, защото ще имате нужда един от друг.

— А ако те оправдаят?

— Тогава… — Той огледа стаята, която беше спалня на Уайнънд. — Не искам да го изричам тук. Но ти го знаеш.

— Много ли го обичаш?

— Да.

— Толкова, че да пожертваш…

Той се усмихна.

— Страхуваш се, че е така от деня, когато дойдох тук за първи път, нали?

— Да.

Той я погледна право в очите.

— Допускаш ли, че е възможно?

— Не.

— Не бих пожертвал нито работата си, нито теб, Доминик. Никога. Но ето какво ще направя за него: ще оставя нещата в негови ръце, ако ме осъдят.

— Ще те оправдаят.

— Очаквам да ми кажеш нещо друго.

— Дори да те осъдят, да те хвърлят в затвора или в каторгата, дори да опетнят името ти с клеветнически заглавия, дори да ти забранят да работиш, дори никога да не ми позволят да те видя отново, за мен ще е все едно. Почти все едно.

— Седем години чаках да чуя тези думи, Доминик.

Взе ръката й и я притисна към устните си. Тя усети устните му на същото място, където бе притиснал устни и Уайнънд. Роурк се изправи.

— Ще чакам — каза тя. — Ще мълча. Няма да се приближавам до теб. Обещавам.

Той се усмихна и кимна. После си тръгна.

„Понякога, макар и рядко се случва сили, които движат вселената и са твърде могъщи, за да бъдат разбрани, да се фокусират в едно-единствено събитие, като лъчи, усилени от увеличителното стъкло до неудържим блясък, за да ги видим всички ние. Такова събитие е престъплението в «Кортланд». Тук, в нашия микрокосмос, наблюдаваме как злото изтезава нещастната ни планета от деня на зараждането й в космическия прах. Егото на един човек застава срещу всички представи за милосърдие, човечност и братство. Един човек разрушава бъдещия дом на онеправданите. Един човек обрича хиляди хора на ужаса на бордеите, на мръсотия, болести и смърт. Щом обществото се пробуди с ново чувство за човечен дълг, щом се впрегна в мощно усилие да избави онеправданите, щом се събраха най-добрите таланти на обществото, за да

им създадат приличен дом, егоизмът на един човек взриви постиженията на другите хора. В името на какво? В името на лична суета, на някаква празна самонадеяност. Съжалявам, че законите на нашата държава не предвиждат за това престъпление по-голямо наказание от затвор. Този човек трябва да се прости с живота си. Обществото трябва да има правото да се отърве от хора като Хауърд Роурк.“

Това написа Елсуърт М. Тухи в „Ню Фронтиърс“.

Заваляха отговори от цялата страна. Експлозията в „Кортланд“ продължи половин минута. Взривът на обществения гняв ехтеше неспирно и разнасяше във въздуха облак прашна мазилка, от който се сипеха стъкла, ръжда и отпадъци.

Обвинен пред голямо съдебно жури, Роурк оспори обвинението и отказа всякакви изявления. Пуснаха го срещу парична гаранция, платена от Гейл Уайнънд. Зачака процеса.

Много се спекулираше за подбудите му. Някои твърдяха, че мотивът му бил професионална ревност. Други отбелязаха, че има известна прилика между проекта за „Кортланд“ и стила на Роурк, че Кийтинг, Прескът и Уеб вероятно са заимствали по нещо от Роурк, но това е „допустима адаптация“, а той „няма права на собственост над идеите“, че „при демокрацията изкуството принадлежи на всички“, че Роурк е бил подтикнат от жаждата за отмъщение на творец, който се смята за жертва на плагиатство.

На никого не му беше съвсем ясно, но и никой не се интересуваше чак толкова от мотива. Нещата бяха съвсем прости: един срещу всички. Той нямаше право на мотив.

Дом, построен великодушно за бедните. Изграден, след като десетки хиляди години на хората е внушавано, че милосърдието и саможертвата са върховна ценност, която не подлежи на съмнение, пробен камък за добродетелност, висш идеал. Десетки хиляди години неспирни приказки за служене и жертвоготовност. Жертвоготовността е правило номер едно в живота, трябва да служиш или да ти служат, да мачкаш или да те мачкат, жертвоготовността е благородна, прави с нея каквото можеш, от която и да е гледна точка, служи и се жертвай, служи, служи и служи…

Срещу това се възправи човек, който не искаше нито да служи, нито да управлява. И следователно извърши единственото престъпление, за което няма прошка.

Нечуваният скандал предизвика позната шумотевица и развихри праведен гняв, подобаващ на всеки линч. Но щом някой заговореше за това, във възмущението му звучеше яростно лично отношение.

„Той е обикновен егоцентрик, лишен от всякакво чувство за морал“…

— казваше светската дама, обличайки се за благотворителна разпродажба, без да се замисли по какъв начин би могла да се изяви и как да блесне пред приятелките си, ако милосърдието не се смята за универсална добродетел…

— казваше го и социалният служител, който нямаше цел в живота си и не бе в състояние да създаде никаква цел със стерилната си душа, но се кичеше с добродетели и се радваше на незаслужено уважение от всички, защото държеше пръсти върху чужди рани…

— същото твърдеше и писателят, който нямаше какво друго да каже, освен приказките за служенето и жертвоготовността, който хлипаше пред многохилядните си слушатели, че ги обича, че много ги обича и ги моли да му отвърнат с поне малко обич…

— казваше го журналистката, която току-що си бе купила голяма къща извън града, защото пишеше толкова умилително за хорицата…

— същото твърдяха всички хорица, които искаха да слушат за любов, за голямата любов, непридирчивата любов, любовта, която прегръща всичко, прощава и позволява всичко…

— казваше го всеки посредствен човек, който може да живее единствено, ако паразитира в душите на другите.

Елсуърт Тухи седеше, наблюдаваше, слушаше и се усмихваше.

Гордън Л. Прескът и Гъс Уеб бяха най-желани гости на вечери и коктейли; всички проявяваха към тях внимателна, любопитна загриженост, все едно че бяха оцелели от бедствие. Те казваха, че не знаят какви са били подбудите на Роурк и настояваха за справедливост.

Питър Кийтинг не ходеше никъде. Отказваше да се среща с журналисти. Отказваше да се среща с когото и да било. Той обаче публикува писмена декларация, че Роурк е невинен. В декларацията му имаше едно любопитно изречение — последното. То гласеше: „Оставете го на мира, моля ви, защо не го оставите на мира?“

Пред „Корд Билдинг“ дежуряха протестиращи от Съвета на американските строители. Протестът беше безсмислен, тъй като офисът на Роурк бездействаше. Поръчките, по които трябваше да започне работа, бяха отменени.

Това се казваше солидарност. Момичето, което навлиза в обществото и за първи път отива на педикюр, домакинята, която купува моркови от улична количка, счетоводителят, който мечтаел да стане пианист, но се оправдава, че трябвало да издържа сестра си, бизнесменът, мразещ бизнеса си, работникът, мразещ работата си, интелектуалецът, мразещ целия свят — всички се обединиха братски в лукса на колективния гняв, който облекчава скуката и ги прави различни, а те знаят много добре каква благословия е да бъдат различни. Читателите бяха единодушни. Вестниците също.

Гейл Уайнънд се изправи срещу течението.

— Гейл! — ахна Алва Скарет. — Не можем да защитаваме атентатор!

— Млъкни, Алва — каза Уайнънд, — преди да съм ти разбил мутрата.

Гейл Уайнънд стоеше сам насред кабинета си, с гордо вдигната глава, доволен, че е жив. Така бе стоял на кея в една тъмна нощ, загледан в светлините на града.

„В отвратителния вой, който ехти около нас — гласеше редакционна статия в «Банър», подписана от Гейл Уайнънд с главни букви, — сякаш никой не си спомня, че Хауърд Роурк се предаде доброволно. Ако беше взривил сградата, щеше ли да остане на местопрестъплението, за да го арестуват? Но ние нямаме желание да узнаем защо е постъпил така. Осъждаме го, без да сме го изслушали. Искаме да е виновен. Очаровани сме от тази случка. Онова, което се носи наоколо, не е възмущение, а злорадство. Всеки неграмотен маниак, всеки негоден малоумник, извършил отвратително убийство, бива посрещан с писъци на съчувствие и повежда армия от защитници на човечността. Но геният е виновен по дефиниция. Общоприето е, че е зловеща несправедливост някой да

бъде осъден, само защото е слаб и малък. А до какво падение е доведено обществото, когато осъжда някого, само защото е силен и велик? Ето каква е цялата морална атмосфера на нашия век — векът на посредствения човек.“

„Чуваме крясъци — гласеше друга редакционна статия на Уайнънд, — че Хауърд Роурк е прекарал цялата си кариера из съдебните зали. Да, така е. Човек като Роурк е на съд пред обществото през целия си живот. Кой носи вина за това — Роурк или обществото?“ „Никога не сме си правили труда да разберем какво е величието у човека и как да го разпознаем — пишеше в друга редакционна статия на Уайнънд. — Стигаме дотам да твърдим, изпаднали в лепкав унес, че величието трябва да бъде измервано по саможертвата. Повтаряме като папагали, че саможертвата е върховна ценност. Но нека да млъкнем и да помислим. Добродетел ли е саможертвата? Може ли човек да пожертва почтеността си? Своята чест? Или свободата си? Своят идеал? Или своите убеждения? Честността на своите чувства? Самостоятелното си мислене? Та това е най-ценното, което имаме. Всичко, от което човек се отказва заради тези неща, не е саможертва, а лесна сделка. И те не бива да бъдат жертвани в името на каквато и да било кауза или съображение. Мигар не трябва да престанем да отстояваме такъв опасен абсурд? Саможертва ли? Та именно собственото аз не може и не трябва да бъде жертвано. Именно егото, което не подлежи на саможертва, трябва да ценим над всичко у човека.“

Тази редакционна статия бе цитирана в „Ню Фронтиърс“ и в много вестници, препечатана в каре под заглавие: „Виж кой говори!“

Гейл Уайнънд се надсмиваше. Съпротивата го зареждаше с енергия и го правеше по-силен. Това беше война, а той не беше водил война от години — от времето, когато градеше основите на своята империя сред протестните крясъци на цялата гилдия. Подарено му бе

недостижимото, мечтата на всеки мъж: възможностите и силата на младостта, които да бъдат използвани с мъдростта на опита. Едновременно ново начало и кулминация. Чаках и живях в името на това, казваше си той.

Всичките му двадесет и два вестника, списанията и киностудиите получиха заповед: защитавайте Роурк. Отстоявайте каузата на Роурк пред обществото. Спрете линча.

— Каквито и да са фактите — обясни Уайнънд на своя екип, — съдебният процес няма да се опре върху факти. Този процес ще зависи от общественото мнение. Ние винаги сме определяли общественото мнение. Нека го определим и сега. Правете реклама на Роурк. Не ме интересува как ще я правите. Аз съм ви обучил. Вие сте експерти по рекламата. Покажете ми колко сте добри.

Думите му бяха посрещнати с мълчание. Служителите му се споглеждаха. Алва Скарет попи потта от челото си. Но всички се подчиниха.

„Банър“ отпечата снимка на „Енрайт Хауз“ с текст: „Това ли е човекът, когото искате да унищожите?“ Текстът под снимка на къщата на Уайнънд гласеше: „Опитайте се да направите нещо подобно, ако можете.“ Под снимката на Монаднок Вали пишеше: „Мигар този човек не е дал нищо на обществото?“

„Банър“ публикува биографията на Роурк от автор, чието име никой не бе чувал. Написа я Гейл Уайнънд. „Банър“ пусна поредица статии за нашумели съдебни процеси, в които невинни хора са били осъдени заради предубежденията на мнозинството. „Банър“ отпечата статии за хора, преследвани от обществото: Сократ, Галилей, Пастьор, дълга героична поредица от мислители и учени, всеки от които се е възправял срещу всички и е отказвал да се подчини на мнозинството.

— Но, Гейл, за бога, та това е само жилищен проект! — хленчеше Алва Скарет.

Уайнънд го погледна безсилно:

— Сигурно не е възможно да се обясни на глупци като вас, че жилищният проект няма нищо общо. Добре тогава. Ще пишем за жилищни проекти.

„Банър“ пусна разяснение за механизма на жилищния рекет: подкупите, некомпетентността, петорно по-високите цени от онези, които би поискал частният строител, застрояваните и изоставяни

квартали, посредствените проекти, утвърждавани, хвалени, и отстоявани от свещената крава на алтруизма. „Казват, че пътят към ада е постлан с добри намерения — писа «Банър». — Дали защото не умеем да разпознаваме добрите намерения? Не е ли време да се научим? По света се тръби за безброй добри намерения. Вижте резултата.“

Гейл Уайнънд пишеше редакционните статии на „Банър“, изправен до масата в стаята за набор. Пишеше ги както винаги на голям лист вестникарска хартия, със син молив, с трисантиметрови букви. Накрая изписваше инициала Г. У. Прочутият инициал изглеждаше по-дързък и горд от всякога.

Доминик се възстанови и се върна в къщата им извън града. Уайнънд се прибираше късно вечер. Водеше Роурк винаги, когато беше възможно. Сядаха тримата в хола и отваряха прозорците в пролетните нощи. Тъмните тераси на хълма се спускаха плавно към езерото под стените на къщата, езерото блестеше сред дърветата в далечината. Не отваряха дума нито за случилото се, нито за предстоящия процес. Уайнънд разказваше за своя кръстоносен поход, но безлично, все едно че нямаше нищо общо с Роурк. Уайнънд заставаше насред стаята и им казваше:

— Добре, съгласен съм, цялата кариера на „Банър“ е достойна за презрение. Но сега ще получим възмездие. Доминик, знам, че никога не си успявала да разбереш защо не се срамувам от миналото си. Защо обичам „Банър“. Сега ще разбереш защо. Заради властта. Притежавам власт, чиято сила никога не съм изпробвал. Сега ще я изпробвам. Хората ще мислят така, както аз искам да мислят. Ще правят каквото аз им кажа. Защото това е моят град и аз наистина командвам тук. Хауърд, докато дойде време да се изправиш пред съда, така ще променя нагласите, че никакво съдебно жури не ще дръзне да те осъди.

Нощем не можеше да заспи. Нямаше желание за сън.

— Лягайте си — приканваше той Роурк и Доминик. — Ще се кача след няколко минути.

После Доминик от спалнята, а Роурк от стаята за гости в другия край на коридора чуваха как Уайнънд крачи с часове по терасата. Стъпките му звучаха радостно и неспокойно, като завършени изречения, съставящи изявление, отекнало с шума на стъпките по пода.

Веднъж Уайнънд ги отпрати. Беше късно през нощта. Роурк и Доминик тръгнаха заедно нагоре по стълбите и спряха на първата площадка. Чуха яростно драсване на кибритена клечка долу в хола. Звукът донесе образа на рязко замахналата ръка, запалила първата от множеството цигари, които мъжът ще изпуши до зазоряване, малка пламтяща точка, сновяща надлъж и нашир по терасата заедно с отекващите стъпки.

Погледнаха надолу към хола, после се спогледаха.

— Ужасно — каза Доминик.

— Великолепно — каза Роурк.

— Не може да ти помогне, каквото и да направи.

— Знам, че не може да ми помогне. Но това няма значение.

— Рискува всичко, което има, за да те спаси. Но не знае, че ще ме загуби, ако те спаси.

— Доминик, кое ще е по-зле за него — да загуби теб или да загуби битката си? — Тя кимна разбиращо. Той добави: — Знаеш, че не аз съм този, когото иска да спаси. Аз му служа само като оправдание.

Тя вдигна ръка, докосна скулата му и леко притисна към нея върховете на пръстите. Не си позволи нищо повече. Обърна се и продължи към спалнята. Чу как той затвори вратата на стаята за гости.

„Мигар не е знаково — писа Ланселът Клоуки в авторски коментар, — че Хауърд Роурк е подкрепян от вестниците на Уайнънд? Ако някой има съмнения към моралните аспекти на този потресаващ случай, ето доказателството кое какво представлява и кой какво отстоява. Вестниците на Уайнънд — тази крепост на жълтата преса, на вулгарността, корупцията и политическите скандали, това организирано оскърбление срещу обществените вкусове и благоприличието, този интелектуален подземен свят, управляван от човек, който разбира от принципи по-малко от канибал — вестниците на Уайнънд са достойни застъпници на Хауърд Роурк, а

Хауърд Роурк е техен достоен герой. След като посвети целия си живот, за да взривява почтеността на пресата, сега е съвсем нормално Гейл Уайнънд да подкрепя още по-безмилостен бомбаджия.“

„Всички приказки, които се сипят около нас — каза Гъс Уеб в публична реч, — са пълен боклук. Ето за какво става дума. Този тип Уайнънд се е нагушил много, ама наистина много през всички тия години, одирайки кожите на баламите с рекета в недвижимите имоти. Да не би да му е драго, че държавата се намеси със сила и го изтика, за да може хорицата да имат чист покрив над главите и модерен клозет за децата си? Можете да си заложите ботушите, че не му е драго, хич не му е драго. Работата е нагласена между двамата — Уайнънд и неговото рижо приятелче, и ако питате мен, приятелчето е взело добри пари от господин Уайнънд, за да свърши тая работа.“

„Имаме информация от безупречен източник — писа един радикален вестник, — че «Кортланд» е само първа стъпка в гигантски заговор за проваляне на всеки жилищен проект, на всяка държавна електроцентрала, пощенска служба и училище в САЩ. Начело на заговора са Гейл Уайнънд — както се убедихме — и други оядени капиталисти като него, включително някои от най-големите мангизлии.“

„Твърде малко внимание се обръща на женския аспект в този случай — писа Сали Брент в «Ню Фронтиърс». — Ролята на г-жа Гейл Уайнънд със сигурност е много подозрителна, най-меко казано. Не е ли изключително интересно съвпадение, че точно г-жа Уайнънд толкова услужливо отпраща пазача в точния момент? И че сега съпругът й шумно защитава г-н Роурк?

Ако не бяхме заслепени от глупаво, излишно и старомодно кавалерство, когато е замесена тъй наречена красива жена, нямаше да позволим тази част от случая да бъде подмината. Ако не ни плашеше общественото положение на госпожа Уайнънд и мнимият престиж на нейния съпруг — който се прави на пълен глупак, — бихме задали няколко въпроса за историята, че тя едва не загинала при експлозията. Как да сме сигурни, че е станало точно така? Лекарите могат да бъдат купени, както всеки друг, а г-н Гейл Уайнънд е експерт в тази област. Ако поразсъждаваме над всичко това, може би ще съзрем нещо, близко до най-отвратителния начин на живот.“[1]

„Позицията, която зае пресата на Уайнънд, е необяснима и позорна“ — писа кротък консервативен вестник.

Тиражът на „Банър“ спадаше от седмица на седмица, спадаше стремително като асансьор извън контрол. Лепенките и копчетата с надпис „Ние не четем Уайнънд“ се множаха по стените, в метрото, на автомобилните стъкла и реверите на палтата. Кинопрегледите на Уайнънд бяха освирквани в киносалоните. „Банър“ изчезна от вестникарските щандове. Вместо да го излагат, продавачите го криеха под щанда и го даваха неохотно, само при изрично поискване. Почвата беше подготвена, стълбовете бяха отдавна подкопани; случаят „Кортланд“ нанесе последния удар.

Роурк беше почти забравен в бурята от възмущение срещу Гейл Уайнънд. Най-гневно протестираха самите читатели на Уайнънд: женските клубове, свещениците, майките, дребните търговци. Наложи се да държат Алва Скарет далеч от стаята, където всеки ден се трупаха купища писма до редакцията. Отначало той четеше писмата, но после приятелите му се заеха с тази работа, защото се опасяваха да не получи сърдечен удар.

Екипът на „Банър“ работеше мълчаливо. Хората престанаха да се споглеждат скришом, да ругаят шепнешком, да си шушукат в

тоалетните. Няколко души напуснаха. Останалите продължиха да работят, бавно, мудно, като хора със закопчани спасителни жилетки, очакващи неизбежното.

Гейл Уайнънд забелязваше забавянето на темпото във всяка дейност на редакцията. Влизаше в „Банър Билдинг“ и служителите му се спираха, щом го видят; той им кимваше, а техният поздрав идваше със секунда закъснение; понякога се обръщаше и виждаше втурачените им погледи. Думите „Да, г-н Уайнънд“, изричани неизменно дотогава след неговите заповеди без нито миг закъснение между последната негова сричка и първата на отговора, сега се забавяха, паузата приемаше осезаема форма, така че изречението да прозвучи с въпросителна, но не в края, а в началото.

„Един тих глас“ запази пълно мълчание за случая „Кортланд“. В деня след експлозията Уайнънд извика Тухи в кабинета си и каза:

— Слушайте внимателно. Нито дума във вашата рубрика. Ясно ли е? Не ме интересува какво ще правите или ще крещите навън — засега. Но ако вдигнете твърде много шум, ще се заема с вас, когато нещата приключат.

— Да, господин Уайнънд.

— Във вашата рубрика ще бъдете глух,ням и сляп. Все едно че не сте чували за никаква експлозия. Че не сте чували за човек на име Роурк. Не знаете какво означава думата „Кортланд“. Докато сте в тази сграда.

— Да, господин Уайнънд.

— И не ми се мяркайте много пред очите.

— Да, господин Уайнънд.

Адвокатът на Уайнънд, който му беше стар приятел и работеше за него от години, се опита да го възпре.

— Гейл, какво става с теб? Държиш се като дете. Като пълен начинаещ. Опомни се, човече.

— Млъкни — каза Уайнънд.

— Гейл, ти си… ти беше най-успешният издател на вестници в света. Аз ли да ти казвам очевидното? Непопулярната кауза е опасна за всеки бизнес. А за популярен вестник тя е самоубийство.

— Ако не млъкнеш, ще те пратя да си събереш багажа и ще си намеря друг мошеник за адвокат.

Уайнънд поведе спорове за „Кортланд“ с видните хора, с които се срещаше на делови обеди и вечери. Дотогава никога не спореше на никаква тема и не отстояваше ничия кауза. Правеше категорични изявления пред слушатели, изпълнени с уважение. Сега дори нямаше кой да го изслуша. Срещаше безразлично мълчание, отегчение и неприязън. Хората, които попиваха всяка негова дума за фондовия пазар, недвижимите имоти, рекламата и политиката, не проявяваха никакъв интерес към мнението му за изкуството, таланта и абстрактната справедливост.

Понякога му отвръщаха:

— Да, Гейл, да, така е. Но от друга страна мисля, че този човек постъпи адски егоистично. А това е проблемът в днешно време — егоизмът. Навсякъде има твърде много егоизъм. За това пише Ланселът Клоуки в книгата си — прекрасна книга, в която разказва за детството си, сигурно си я чел, видях те на снимката с Клоуки. Той е пътувал из цял свят и знае какво говори.

— Добре, Гейл, но не си ли малко старомоден? Какви са тия приказки за великите мъже? Какво величие намираш в прочулия се зидар? И изобщо кой е велик? Всички ние сме съвкупност от жлези и химически съединения, ние сме храната, която сме изяли на закуска. Струва ми се, че Лоис Кук го обяснява много добре в хубавата си книжка — как й беше заглавието? — а, да, „Храбрият Жлъчен камък“. Да, сър. Собственият ти „Банър“ се скъса да рекламира тази книжка.

— Но, Гейл, той трябваше да помисли за другите хора, преди да мисли за себе си. Според мен ако човек не носи обич в сърцето си, не може да е много добър. Чух това в една пиеса снощи, беше страхотна пиеса, новата пиеса на Айк — как по дяволите му беше фамилията? Трябва да я видиш. Твоят критик Джулс Фауглър писа, че това е смела и нежна сценична поема.

— Убедителен си, Гейл, не знам как да ти възразя, не знам къде грешиш, но ми се струва несправедливо, защото Елсуърт Тухи — не ме разбирай погрешно, не съм съгласен с политическите възгледи на Тухи, знам, че е радикален, но от друга страна трябва да признаеш, че е голям идеалист със сърце, колкото къща — та Елсуърт Тухи каза, че…

Тези хора бяха милионери, банкери, индустриалци и бизнесмени. Те хленчеха в речите си по официалните обеди, че не могат да разберат

защо светът отива по дяволите.

Една сутрин Уайнънд слезе от колата си пред „Банър Билдинг“ и тръгна да пресече улицата. Една жена се втурна към него. Изчакала го бе пред входа. Беше дебела, на средна възраст, с мръсна памучна рокля и смачкана шапка. Имаше пепеляво, отпуснато лице, безформени устни и черни, кръгли, блестящи очи. Пресрещна Гейл Уайнънд и хвърли в лицето му шепа изгнили листа от цвекло. Листата бяха меки и слузести, завързани с връв. Удариха го по бузата и паднаха на тротоара.

Уайнънд се закова на място. Погледна жената. Видя бялата плът, триумфално зяпналата уста, злобата, тържествуваща в собствената си правота. Минувачи хванаха жената и тя закрещя мръсни думи, които не могат да бъдат изписани. Уайнънд вдигна ръка и поклати глава, давайки им знак да пуснат създанието. После влезе в „Банър Билдинг“ със зеленикавожълто петно на бузата си.

— Елсуърт, какво ще правим? — изстена Алва Скарет. — Какво ще правим?

Елсуърт Тухи седеше на ръба на бюрото си и се усмихваше, сякаш му се искаше да целуне Алва Скарет.

— Защо не се откажат, Елсуърт? Защо не гръмне нещо, за да измести тази тема от първите страници? Защо не се хванем за някакво международно събитие или нещо такова? През живота си не съм виждал всички да се вкопчат в такава дреболия. Някаква си експлозия! За бога, Елсуърт, та това е за последна страница. Такива неща се случват всеки месец, при всяка стачка, не помниш ли? — стачката на кожарите, стачката на служителите от химическото чистене… По дяволите! Защо е цялата тази шумотевица? На кого му пука? Какво толкова им пука?

— В някои случаи, Алва, важното няма нищо общо с фактите. Реакцията на обществото изглежда прекалена, но всъщност не е така. Не бъди толкова мрачен. Изненадваш ме. Трябва да си благодарен на късмета си. Ето, точно това имах предвид, като ти казвах, че трябва да изчакаме подходящия момент. Подходящият момент винаги настъпва. Изобщо не съм очаквал, че ще ми бъде поднесен така на тепсия. Горе главата, Алва. Сега ние сме на ход.

— На ход за какво?

— За вестниците на Уайнънд.

— Ти си луд, Елсуърт. Като всички останали. Ти си полудял. Какво искаш да кажеш? Гейл държи петдесет и един процента…

— Алва, обичам те. Ти си чудесен, Алва. Обичам те, но се моля на господ да не си толкова глупав, за да можем да си поговорим! Искам да си поговоря с някого!

Една вечер Елсуърт Тухи се опита да си поговори с Гъс Уеб, но нищо не излезе. Гъс Уеб измърмори:

— Проблемът ти, Елсуърт, е, че си твърде романтичен. Адски метафизичен. За какво е цялата тази дандания? Само празни приказки. Няма за какво да се хванеш, всичко ще се забрави до една-две седмици. Де да беше взривил сградата, когато е пълна с хора, да имаше няколко взривени дечица — тогава щеше да е нещо. Това би ми харесало. Щеше да е полезно за нашето движение. А сега? По дяволите, ще хвърлят този глупак в пандиза и толкова. Ти и реалист? Ти си непоправим представител на интелигенцията, Елсуърт, точно такъв си. Да не би да смяташ, че си човек на бъдещето? Не се заблуждавай, сладур. Аз съм такъв човек.

Тухи въздъхна и отвърна:

— Прав си, Гъс.

---

[1] „design for living“ — намек за едноименната пиеса на Ноел Кауърд от 1932 г. — Бел.прев. ↑

XIV

— Толкова сте мил, г-н Тухи — каза кротко госпожа Кийтинг. — Радвам се, че дойдохте. Не знам какво да правя с Пити. Не иска да вижда никого. Не иска да ходи в офиса. Страх ме е, господин Тухи. Простете ми, не бива да хленча. Бихте ли могли да помогнете, да го изтръгнете от това състояние. Той толкова ви уважава, господин Тухи.

— Да, сигурно е така. Къде е той?

— Тук е. В стаята си. Оттук, господин Тухи.

Посещението беше неочаквано. Тухи не бе идвал от години. Г-жа Кийтинг му беше много благодарна. Поведе го по коридора и отвори една врата, без да почука — страх я беше, че ако обяви кой е дошъл, синът й ще откаже да се види с него. Каза ведро:

— Виж, Пити, водя ти гостенин!

Кийтинг вдигна глава. Седеше на разхвърляна маса, приведен под ниска лампа със слаба светлина и решаваше кръстословица, откъсната от вестник. На масата имаше пълна чаша с изсъхнал червен кръг от доматен сок, кутия с пъзел, тесте карти и библия.

— Здравей, Елсуърт — усмихна се Питър. Надигна се, изправи се наполовина и се отказа.

Г-жа Кийтинг видя усмивката му и с облекчение побърза да излезе от стаята, затваряйки вратата.

Усмивката на Кийтинг избледня още преди да се усмихне докрай. Направил го бе по инстинкт. Спомни си много неща, които отказваше да разбере.

— Здравей, Елсуърт — повтори той безпомощно.

Тухи застана пред него, разглеждайки любопитно стаята и масата.

— Вълнуващо, Питър. Много вълнуващо. Сигурен съм, че той би оценил, ако можеше да види.

— Кой?

— Не си много приказлив тези дни, нали, Питър? Не си много общителен.

— Исках да те видя, Елсуърт. Исках да говоря с теб.

Тухи хвана един стол за облегалката и го прехвърли с показен жест във въздуха. Столът описа широка дъга. Той го сложи до масата и седна.

— Точно за това дойдох. Да чуя какво ще ми кажеш.

Кийтинг мълчеше.

— Е?

— Не мисли, че не съм искал да те видя, Елсуърт. Казах на майка ми да не пуска никого… но това се отнася само за журналистите. Не ме оставят на мира.

— Виж ти, как се променят времената, Питър. Помня как не се отделяше от журналистите.

— Елсуърт, вече нямам никакво чувство за хумор. Никакво.

— Имаш късмет. Иначе би умрял от смях.

— Толкова съм изморен, Елсуърт… Радвам се, че дойде.

Очилата на Тухи отразяваха светлината и Кийтинг не виждаше очите му. Виждаше само две окръжности с метален блясък, като угасени фарове на кола, които отразяват нещо, приближаващо в далечината.

— Мислиш ли, че ще свикнеш? — попита Тухи.

— С кое?

— С отшелничеството. С голямото разкаяние. С лоялното мълчание.

— Елсуърт, какво искаш да кажеш?

— Значи той не е виновен, така ли? Значи ни молиш ако обичаме да го оставим на мира, така ли?

Раменете на Кийтинг трепнаха. Направи неуспешен опит да се изправи. Челюстта му се разтвори достатъчно, за да попита:

— Какво искаш?

— Цялата истина.

— За какво ти е?

— Искаш да ти помогна, за да ти стане по-леко, нали? Искаш да ти измисля оправдание, нали, Питър? Тези неща ми се удават, както знаеш. Мога да измисля тридесет и три причини, до една благородни, и ти ще ги приемеш всичките. Но сега нямам желание да ти помагам. Затова ти казвам направо: за да го пратя в затвора, твоят герой и идол, щедрият ти приятел, твоят ангел хранител!

— Нямам какво да ти кажа, Елсуърт.

— Макар че си затънал в унес и губиш ума и дума, по-добре си дай сметка, че не можеш да се мериш с мен. Ще говориш, защото аз искам да говориш. Няма да ми губиш времето. Кой проектира „Кортланд“?

— Аз.

— Не ти ли е известно, че съм познавач на архитектурата?

— Аз проектирах „Кортланд“.

— Също като „Космо-Слотник Билдинг“ ли?

— Какво искаш?

— Искам да дадеш свидетелски показания, Пити. Искам да разкажеш истината в съда. Твоят приятел не е прозрачен като теб. Не знам какво замисля. Фактът, че е останал на мястото на експлозията показва, че е твърде умен. Знаел е, че ще го заподозрат и играе ловко. Бог знае какво смята да каже в съда. Няма да допусна да му се размине. Всички се чудят какъв е мотивът. На мен мотивът ми е ясен. Но никой няма да ми повярва, ако се опитам да го обясня. Затова ти ще го изложиш под клетва. Ще кажеш истината. Ще им кажеш кой е проектирал „Кортланд“ и защо.

— Аз го проектирах.

— Ако смяташ да го заявиш като свидетел, няма да сбъркаш, ако овладееш мускулите си. Защо трепериш?

— Остави ме на мира.

— Твърде късно е, Пити. Чел ли си „Фауст“?

— Какво искаш?

— Главата на Роурк.

— Той не ми е приятел. Никога не ми е бил приятел. Знаеш мнението ми за него.

— Знам, глупако! Знам, че го боготвориш цял живот. Коленичиш и го боготвориш, докато му забиваш нож в гърба. Дори не си достатъчно смел, за да бъдеш зъл. Не можеш да избереш нито единия, нито другия път. Мразеше ме — да не мислиш, че не знаех? — но въпреки това ме следваше. Обичаше го и го унищожи. Да, вече го унищожи, Пити, сега няма къде да избягаш и ще трябва да стигнеш докрай!

— Какво ти е направил? Какво значение има за теб всичко това?

— Трябваше да зададеш този въпрос много отдавна. Но ти не го зададе. Което означава, че си знаел отговора. Винаги си го знаел. Точно

затова трепериш. Защо да ти помагам да се самозалъгваш? Помагах ти цели десет години. Затова идваше при мен. Всички идват при мен за това. Но не можеш да получиш нещо срещу нищо. Никога. Независимо от моите социалистически теории. Ти получи каквото искаше от мен. Сега е мой ред.

— Няма да говоря за Хауърд. Не можеш да ме принудиш да говоря за Хауърд.

— Така ли? Защо не ме изхвърлиш? Защо не ме хванеш за гърлото и не ме удушиш? Ти си много по-силен от мен. Но няма да го направиш. Не можеш. Даваш ли си сметка какво е силата, Пити? Физическата сила? Мускули, оръжия, пари, нали? Трябва да се събереш с Гейл Уайнънд. Имаш много неща да му разказваш. Хайде, Питър. Кой проектира „Кортланд“?

— Остави ме на мира.

— Кой проектира „Кортланд“?

— Остави ме!

— Кой проектира „Кортланд“?

— По-лошо е… това, което правиш… е много по-лошо…

— От кое?

— От онова, което причиних на Лусиъс Хайер.

— Какво причини на Лусиъс Хайер?

— Убих го.

— Какво?

— Точно затова беше по-добре. Защото го оставих да умре.

— Престани да бълнуваш.

— Защо искаш да убиеш Хауърд?

— Не искам да го убия. Искам да го хвърлят в затвора. Разбираш ли? В затвора. В килия. Зад решетки? Да бъде заключен, възпрян, вързан, но жив. Да става, когато му кажат да стане. Да яде каквото му дадат. Да се движи, когато му кажат да се движи и да спре, когато му кажат. Ще работи когато и каквото му наредят. Ще го блъскат, ако не действа достатъчно бързо, ще го удрят по лицето, когато им се прииска, ще го бият с гумен маркуч, ако не се подчинява. И той ще се подчинява. Ще изпълнява заповеди. Ще изпълнява заповеди!

— Елсуърт! — изкрещя Кийтинг. — Елсуърт!

— Повдига ми се от теб. Не можеш ли да приемеш истината? Не, ти я обичаш захаросана. Затова предпочитам Гъс Уеб. Той не си прави

илюзии.

Г-жа Кийтинг рязко отвори вратата. Беше чула крясъка.

— Излез оттук! — излая Тухи.

Тя се дръпна и Тухи тръшна вратата.

Кийтинг вдигна глава.

— Нямаш право да говориш така на майка ми. Нищо не е направила.

— Кой проектира „Кортланд“?

Кийтинг стана. Довлече се до скрина, отвори чекмеджето, извади смачкан лист хартия и го подаде на Тухи. Беше договорът с Роурк.

Тухи го прочете и сухо се изсмя. Загледа се в Кийтинг.

— С теб, Питър, успехът е гарантиран, поне за мен. Но понякога гледката на успехите ми с теб е твърде неприятна.

Кийтинг стоеше до скрина със сведени рамене и празен поглед.

— Не се надявах, че го имаш черно на бяло, с неговия подпис. Ето какво е направил той за теб, ето какво си направил ти в замяна… Вземам си назад обидните думи, Питър. Точно така е трябвало да постъпиш. Кой си ти, та да променяш законите на историята? Знаеш ли какво представлява тази хартия? Невъзможното съвършенство, мечтата на вековете, идеалът на всички велики школи на човешката мисъл. Ти си го впрегнал. Накарал си го да работи за теб. Присвоил си неговите постижения, наградата и парите му, славата и името му. Ние само разсъждавахме и пишехме по въпроса. А ти направи практическа демонстрация. Всеки философ, от Платон до наши дни, трябва да ти благодари. Това е философският камък — така се превръща златото в олово. Трябва да съм доволен, но тъй като съм човек като всички други, не изпитвам задоволство, а съм отвратен. Философите, Платон и всички останали, наистина са мислели, че камъкът ще превръща оловото в злато. Аз обаче знаех истината от самото начало. Винаги съм бил честен със себе си, Питър, а това е най-трудната честност. Всички вие се опитвате да избягате от нея на всяка цена. За нищо не те обвинявам, Питър. Тази честност наистина е най-трудната.

Отпусна се изморено на един стол, държейки с две ръце краищата на листа. Продължи:

— Ако искаш да узнаеш колко е трудно, ще ти кажа следното: точно в този момент искам да изгоря тази хартия. Да направя така, както желаеш ти. Не си приписвам кой знае каква заслуга, защото

знам, че утре ще я пратя на окръжния прокурор. Роурк никога няма да научи, а и за него ще е без значение, дори и да научи. Но в интерес на истината имаше миг, в който исках да изгоря тази хартия.

Сгъна внимателно листа и го прибра в джоба си. Кийтинг следеше всяко негово движение, мърдайки глава, като коте, което гледа как се върти топче на конец.

— Повдига ми се от вас — каза Тухи. — Господи, как ми се гади от вас, сантиментални лицемери! Съгласявате се с мен, декламирате онова, на което ви уча, извличате изгода от него — но нямате достойнството да признаете пред самите себе си какво вършите. Позеленявате, щом съзрете истината. Сигурно това е същността на вашата природа и тя е най-силното ми оръжие… но, Боже мой! Омръзна ми. Трябва да се отдалеча от вас, поне за малко. Цял живот се налага да играя този театър заради дребни и посредствени хора като вас. Да щадя вашите чувства и превземки, съвестта ви и душевния мир, който не притежавате. Плащам цената за това, което искам — но поне знам, че трябва да я платя. И не си правя никакви илюзии нито за цената, нито за покупката.

— Какво… искаш… Елсуърт?

— Власт, Пити.

В горния апартамент се чуха стъпки, някой весело заподскача, от тавана се разнесе тупурдия. Полилеят задрънча и Кийтинг неволно вдигна глава. После отново я обърна към Тухи. Тухи се усмихваше почти равнодушно.

— Винаги си казвал… — изрече глухо Кийтинг и млъкна.

— Винаги съм казвал точно това. Ясно, точно и открито. Не е моя грешката, че не си чул. Разбира се, можел си да чуеш, но не си искал. И това е по-безопасно от глухотата, поне за мен. Казвал съм, че възнамерявам да властвам. Като всички мои духовни предшественици. Но имам повече късмет от тях. Наследих плода на техните усилия и ще бъда човекът, който ще превърне голямата мечта в реалност. Виждам я навсякъде около мен сега. Разпознавам я. Не ми харесва. Не очаквах да ми хареса. Наслада не е моя орис. Ще изпитам онова задоволство, на което съм способен. Ще властвам.

— Над кого…?

— Над теб. Над света. Само трябва да открия средството, с което да упражня властта си. Ако успееш да овладееш душата на един човек,

ще можеш да властваш над цялото човечество. Важна е душата, Питър, душата. Власт не се упражнява с бичове, мечове, огън или пушки. Затова владетели като Цезар, Атила или Наполеон не са постигнали кой знае какво. Но това не важи за нас. Онова, над което властта е безсилна, е душата, Питър. Тя трябва да бъде сломена. Вбий в нея клин, вкарай пръсти в прореза и тогава човекът ще е твой. Няма да ти трябва бич — той сам ще ти го донесе и ще моли да го бичуваш. Обърни същността му наопаки и собственият му механизъм ще ти върши работата вместо теб. Използвай го против самия него. Искаш да знаеш как става ли? Спомни си дали някога съм те лъгал. Та нали си слушал същото нещо от мен години наред, но не си искал да чуеш, и за това си виновен ти, а не аз. Има много начини за постигане на тази цел. Един от тях е да накараш човека да се чувства нищожен. Да се чувства виновен. Да убиеш стремежите и почтеността му. Трудно е. И най-калпавият сред вас отчаяно търси някакъв идеал, по свой изкривен начин. Трябва да унищожиш почтеността, като поквариш човека отвътре. Да я използваш срещу самата нея. Да я насочиш към цел, която унищожава почтеността. Да отстояваш необходимостта от себеотрицание. Кажи на човека, че трябва да живее в името на другите. Кажи на хората, че идеалът е алтруизмът. Никой не го е постигнал и никой никога не ще го постигне. Всеки човешки инстинкт въстава срещу себеотрицанието. Но мигар не разбираш какво постигаш? Човек осъзнава, че не е способен на онова, което е приел за най-висша добродетел, и добива усещане за вина, за грях, за пълна негодност. И тъй като върховният идеал е извън възможностите му, той се отказва от всякакви идеали и стремежи, от всякакво лично достойнство. Смята се длъжен да отстоява онова, на което не е способен. Но човек не може да е наполовина добър или приблизително честен. Да остане почтен е тежка битка. Защо да брани онова, което вече е покварено? Душата му губи самоуважението. И той е в ръцете ти. Ще се подчини. Ще се подчини с радост, защото няма доверие в самия себе си, чувства се несигурен и омърсен. Това е един от начините. Ето още един. Убий представата на човека за ценностите. Убий способността му да разпознава възвишеното или да го постига. Никой няма власт над велики хора. Ние не искаме никакви велики хора. Но няма да отричаме самото величие, а ще го унищожим отвътре. Великото е рядко, трудно, изключително. Създай критерии, постижими

за всички, до последния човек, за най-негодния, и ще пресечеш стремежите на всички, и на великите, и на нищожните. Ще пресечеш всякакъв стремеж към по-добро, към превъзходство, към съвършенство. Присмей се на Роурк и обяви Питър Кийтинг за голям архитект. И вече си унищожил архитектурата. Възхвалявай Лоис Кук, за да унищожиш литературата. Приветствай Айк, за да унищожиш театъра. Прослави Ланселът Клоуки, за да унищожиш пресата. Не си поставяй за цел да изравниш със земята всички храмове — ще уплашиш хората. Издигни в култ посредствеността и храмовете сами ще се изравнят със земята. Има и друг начин. Убивай със смях. Смехът е израз на човешка радост. Научи се да го използваш като унищожително оръжие. Превърни го в подигравка. Съвсем лесно е. Кажи им да се присмиват на всичко. Кажи им, че чувството за хумор е безпределна добродетел. Ако унищожиш всичко свято в душата на човека, и самата му душа ще престане да е свята за него. Убий преклонението, за да убиеш героя в човека. Няма преклонение с кикот. Човекът ще се подчини и покорството му ще е безгранично. Ще се съгласява с всичко и няма да приема нищо твърде сериозно. Но има и още един начин — най-важният. Не допускай хората да са щастливи. Щастието съществува самостоятелно, то няма нужда от нищо. Щастливите хора нямат време, те не могат да са ти полезни. Щастливите хора са свободни. Затова трябва да убиеш радостта им от живота. Отнеми им всичко, което е ценно и важно за тях. Не допускай да имат онова, което желаят. Накарай ги да усетят, че всяко лично желание е зло. Доведи ги до състояние, в което думата „Искам“ не е естествено право, а срамно признание. За тази цел алтруизмът е много полезен. Нещастните хора сами ще дойдат при теб. Ще се нуждаят от теб. Ще дойдат за утеха, за подкрепа, за избавление. Природата не търпи вакуум. Опустоши човешката душа и ще получиш празно пространство, което да запълниш. Не виждам защо си толкова смаян, Питър. Този начин е най-отдавнашният. Погледни назад в историята. Погледни всяка етична система, от Ориента до наши дни. Та нали всичките проповядват отказ от лично щастие? Мигар в основата на сложните приказки не звучи един-единствен лайтмотив: жертва, себеотрицание, саможертва? Не си ли доловил основната им мелодия — „откажи се, откажи се, откажи се“? Вземи нравствената нагласа в наше време. Всичко, което доставя удоволствие, от цигарите до секса,

през амбициите и жаждата за печалба, се смята за покварено или грешно. Достатъчно е да докажеш, че нещо прави хората щастливи, за да го прокълнеш. Дотам сме стигнали. Обвързали сме щастието с вината. И държим човечеството за гърлото. Хвърли първата си рожба в жертвената пещ, легни върху гвоздеи, иди в пустинята, за да бичуваш плътта си, не танцувай, не ходи на кино в неделя, не се опитвай да забогатееш, не пуши, не пий. И все в този дух, в името на морала. Глупците си мислят, че тези табута са безсмислени. Че са отживели и старомодни. Но безсмислицата винаги има някаква цел. Не си губи времето да изследваш безумието — само се запитай каква е целта му. Всяка етична система, която проповядва саможертва, е прераствала в световна сила и е завладявала милиони хора. Разбира се, трябва да я поднесеш в подходяща опаковка. Да кажеш на хората, че ще постигнат върховно щастие, ако се откажат от всичко, което ги прави щастливи. Няма защо да бъдеш твърде конкретен. Използвай внушителни, но неясни думи. „Универсална хармония“, „вечен дух“, „божествен промисъл“, „нирвана“, „рай“, „расово превъзходство“, „диктатура на пролетариата“. Покваряване отвътре, Питър. Това е най-старият начин. Този фарс продължава с векове и хората все още му се поддават. А проверката е толкова проста: само послушай някой пророк и щом чуеш да говори за саможертва, бягай. Бягай по-бързо, отколкото от чума. Логично е, че където има жертва, има и някой, който да получава принесеното в жертва. Където има служене, има някой, на когото служат. Човекът, който ти говори за саможертва, говори за роби и господари. И възнамерява да бъде господар. Но ако чуеш някой да ти казва, че трябва да си щастлив, че щастието е твое естествено право и дълг номер едно към самия теб, този човек не се стреми към душата ти. Този човек няма какво да спечели от теб. И щом ви приближи, вие ще закрещите с празните си глави, ще нададете вой, че той е егоистично чудовище. Така изнудването е оцеляло векове наред. Но може би едно нещо ти е направило впечатление. Казах: „Логично е.“ Разбираш ли? Хората имат оръжие против теб. Разумът. Затова трябва на всяка цена да им го отнемеш. Да го унищожиш из основи. Но действай внимателно. Не го отричай. Никога не казвай направо, че отричаш нещо, защото ще се издадеш. Не казвай, че разумът е зло, макар че някои са го казвали, и то с удивителен успех. Кажи само, че разумът има граници. Че има по-висши неща от него. Какви? И за това

не е нужно да си твърде ясен. Възможностите са безброй. „Инстинкт“, „чувство“, „откровение“, „божествена интуиция“, „диалектически материализъм“. Ако те хванат натясно по някой важен пункт и някой ти каже, че доктрината ти е безсмислена, имаш готов отговор. Кажи му, че има нещо по-висше от смисъла. Че по този въпрос той не бива да се опитва да мисли, а трябва да чувства. Да вярва. Елиминирай разума и разиграй козовете си. Тогава всичко ще се развива точно, както ти желаеш, винаги когато пожелаеш. Тогава човечеството е в твои ръце. Може ли да властваш над мислещ човек? Не искаме мислещи хора.

Кийтинг бе седнал на пода до скрина. Почувствал бе умора и подгъна крака. Не искаше да се отдалечава от скрина, чувстваше се по-сигурен, като е облегнат на него — сякаш скринът все още съхраняваше предаденото писмо.

— Питър, всичко това вече си го чувал. От десет години си свидетел как го повтарям. Виждаш как се прилага по цял свят. Защо си отвратен? Нямаш право да седиш там и да ме гледаш втренчено, с добродетелно превъзходство на смаян човек. Ти си част от всичко това. Взел си своя дял и трябва да продължиш напред. Страх те е да си представиш къде ще стигнеш. Но мен не ме е страх. Аз ще ти кажа. В света на бъдещето. Светът, какъвто го искам аз. Свят на покорство и единство. Свят, в който отделният човек няма да мисли самостоятелно, а ще се опитва да отгатне какво става в мозъка на ближния му, който също няма да мисли самостоятелно, а ще се опитва да отгатне какво мисли следващият ближен, който също няма да мисли самостоятелно — и така нататък, Питър, в цял свят. Всички трябва да са съгласни с всички. В този свят никой няма да има собствени желания, а ще впряга всичките си усилия за задоволяване на желанията на ближния, който ще има само едно желание — да задоволи желанията на следващия ближен, който също няма да има желания — и така в целия свят, Питър. Всички трябва да служат на всички. В този свят човек няма да работи за безобиден стимул, какъвто са парите, а за безглаво чудовище, каквото е престижът. Одобрението на ближните, доброто им мнение, мнението на хора, които няма да имат право на мнение. Октопод, който има само пипала и няма мозък. Разум ли, Питър? Не разум, а обществено настроение. Средно аритметично от нули, защо няма да се допуска никаква индивидуалност. Свят с изтръгнат двигател и едно-единствено сърце, задвижвано с ръка. Моята ръка и ръцете на още

няколко, много малко на брой мъже като мен. Онези, които знаем как да ви задействаме — вас, великолепните, чудните хора средна ръка, които не скочихте от гняв, когато ви нарекохме посредствени, дребни и обикновени, вие, които харесахте и приехте тези имена. Вие, хорицата, ще седите на престол и ще бъдете въздигнати в култ, ще станете абсолютният владетел, пред който всички предишни владетели ще се гърчат от завист, вие ще бъдете абсолютното и безграничното, Бог, Пророк и Цар, слети в едно. Vox populi. Средните, обикновените, баналните хора. Знаеш ли кой е правилният антоним на Егото? Безличният човек, Питър. Това ще бъде власт на безличните. Но и на най-баналното трябва да бъде вдъхнат живот в даден момент. Ние ще го сторим. Vox dei. Ще се радваме на безграничното подчинение на хората, които няма да умеят нищо друго, освен да се покоряват. Ще го наречем „да служат“. Ще раздаваме медали за служене. Ще се тъпчете едни други, надпреварвайки се кой да се подчинява повече и по-добре. Няма да се отличавате по нищо друго. Няма да има никаква друга форма на лична изява. Представяш ли си Хауърд Роурк в тази картина? Не? Тогава не си пилей времето да задаваш тъпи въпроси. Всеки, който не приема да го командват, трябва да изчезне. И ако случайно се родят хора, различни от средните, те ще оцелеят най-много до дванадесетата си година. Щом мозъкът им заработи, ще почувства натиска и ще гръмне. Натискът, съизмерим с вакуума. Знаеш ли какво се случва със създания, живеещи дълбоко под водата, ако ги изнесеш на слънчева светлина? Толкова за бъдещите Роурковци. А всички други ще се усмихвате и ще се подчинявате. Забелязал ли си, че малоумният винаги се усмихва? Първото смръщване на човека е първият допир на Бог до челото му. Допирът на мисълта. Но в нашия свят няма да има нито Бог, нито мисъл. Ще се гласува с усмивки. Автоматични лостове — всички казват да… Е, ако беше малко по-умен, като бившата ти съпруга например, би попитал: а какво ще правите вие, владетелите? Какво ще правя аз, Елсуърт Монктън Тухи? И аз бих ти отговорил, да, прав си. Няма да постигна нищо повече от теб. Единствената ми цел ще бъде ти да си задоволен. Ще те лъжа, ще те лаская и ще те хваля, ще помпам суетата ти. Ще изнасям речи за народа и за всеобщото благо. Питър, бедни стар приятелю, аз съм най-безкористният човек, когото познаваш. Имам по-малко свобода дори от теб, когото току-що принудих да продадеш душата си. Ти използва хората за нещо, което

искаше за самия себе си. Аз не искам нищо за себе си. Използвам хората в името на онова, което мога да направя за тях. Това е единствената ми функция, единственото ми удовлетворение. Нямам лични желания. Искам власт. Искам моя свят на бъдещето. Нека всички живеят за всички. Нека всички се жертват и никой не печели. Нека всички страдат и никой не се наслаждава. Напредъкът да спре. Всичко да затъне в застой. В застоя има равенство. Всички са подчинени на общата воля. Световна робия, при която не съществува дори достойнството на господаря. Робство на робството. Голяма окръжност, в която има пълно равенство. Това е светът на бъдещето.

— Елсуърт… ти си…

— Безумец ли? Страх ли те е да го изречеш? Седиш си там, светът се променя около теб, а ти още храниш надежда. Безумец ли съм? Огледай се. Вземи кой да е вестник и прочети заглавията. Не се ли задава моят свят? Не е ли вече налице? Не виждаш ли, че става точно, както ти казах? Та нали Европа вече е погълната и следващите сме ние? Всичко, което казах, се изразява с една-единствена дума — колективизъм. Мигар той не е богът на нашия век? Да действаме заедно. Да мислим заедно. Да чувстваме заедно. Да се обединяваме, да се съгласяваме, да се подчиняваме. Да се подчиняваме, да служим, да правим саможертва. Разделяй и владей — в началото. А след това, обединявай и владей. Най-после сме наясно. Помниш ли римския император, който казал, че му се иска човечеството да има един врат, за да го отсече? Хората му се смеят от векове. Но ние ще се смеем последни. Постигнахме това, което той не успя. Научихме хората да се обединяват. Така се стига до онзи врат, готов да падне с един удар. Открихме вълшебната дума. Колективизъм. Виж Европа, глупако. Не можеш ли да прозреш същността отвъд празните приказки? Една страна се впрегна да докаже, че човекът няма права, че колективът е всичко. Индивидът е зло, масите са Бог. Не съществуват никакви мотиви и добродетели, освен служенето на пролетариата. Това е едната възможност. Ето и другата. Една страна се посвети на принципа, че човекът няма права, че държавата е всичко. Индивидът е зло, расата е Бог. Не съществуват никакви мотиви и добродетели, освен служенето на расата. Бълнувам ли или това е безмилостната реалност на почти два континента? Нали знаеш как действат клещите. Ако не си съгласен с едната възможност, ти остава другата. Ще се люшкаш от едната към

другата. Затворили сме вратите. Залогът е ясен. Ези — колективизъм, тура — пак колективизъм. На доктрината, която убива индивида, можеш да противопоставиш доктрината, която убива индивида. Предай душата си или на колективен орган, или на водач. Но я предай, предай, предай. Това е моята техника, Питър. Давай отрова за храна и отрова за противоотрова. Украсявай дребните неща и не се отклонявай от главната цел. Предложи на глупците възможности за избор, за да се позабавляват, но не забравяй единствената цел, която трябва да постигнеш. Да убиеш индивида. Да убиеш душата на човека. Останалото ще последва автоматично. Виж сегашното състояние на света. Още ли смяташ, че съм луд, Питър?

Кийтинг седеше на пода с изпънати крака. Вдигна едната си ръка и заразглежда върховете на пръстите, после ги лапна и изгриза един нокът. Но движението беше измамно, той бе сведен до едно-единствено сетиво — слухът. Тухи знаеше, че няма да последва отговор.

Кийтинг послушно изчакваше. Беше му все едно. Настъпи тишина. Не му оставаше нищо друго, освен да чака, докато Тухи заговори отново.

Тухи сложи ръце на страничните облегалки на стола, вдигна китки с дланите нагоре и стисна дървото. Чу се леко плясване, като решителен завършек. Изправи се на крака и каза мрачно:

— Благодаря ти, Питър. Честността се изкоренява трудно. Цял живот съм произнасял речи пред големи аудитории. Но такава реч никога не ще имам възможност да произнеса.

Кийтинг вдигна глава. Гласът му прозвуча като отплата за страха. Не беше изплашен, но изразяваше онова, което ще му се случи в следващия час:

— Не си отивай, Елсуърт.

Тухи застана над него и тихо се изсмя.

— Това е твоят отговор, Питър. Доказателството за мен. Ти знаеш какъв съм, знаеш какво съм ти сторил, нямаш никакви илюзии за добродетел. Но не можеш да се разделиш с мен и никога не ще можеш да ме напуснеш. Досега ми се подчиняваше в името на някакви идеали. Занапред ще се подчиняваш и без идеали. Защото за нищо друго не те бива… Лека нощ, Питър.

XV

„Този процес е изпитание за нас. Отношението ни към него ще определи какви сме. В лицето на Хауърд Роурк трябва да смажем силите на егоизма и антиобществения индивидуализъм — проклятието на съвременния свят, — които се проявиха в крайната си форма. Както споменахме в началото на тази статия, окръжният прокурор разполага с доказателство, което засега не можем да разкрием, доказващо безспорно, че Роурк е виновен. Ние, народът, ще настояваме за справедливост.“

Това бе отпечатано в рубриката „Един тих глас“ една сутрин в края на май. Гейл Уайнънд го прочете в колата си, прибирайки се у дома от летището. Отиде до Чикаго, за да се опита да задържи национален рекламодател, който отказа да поднови договор за три милиона долара. Два дни експертни усилия отидоха на вятъра. Уайнънд загуби рекламодателя. На слизане от самолета в Нюарк той купи нюйоркските вестници. Колата го чакаше, за да го отведе в извънградската къща. Изчете „Един тих глас“.

За миг се зачуди кой вестник държи. Погледна името в горния край на страницата. Все пак беше „Банър“, рубриката си беше на мястото, в първата колона на първа страница от втори раздел.

Наведе се и каза на шофьора да кара към офиса. Вестникът остана отворен на коленете му, докато колата спря пред „Банър Билдинг“.

Усети веднага, щом влезе в сградата. Забеляза го в очите на двамата репортери, излизащи от асансьора във фоайето, в позата на асансьорния оператор, който не устоя и се обърна, за да го изгледа. Усети очакването във внезапно застиналите хора в чакалнята пред кабинета му, в замлъкналата пишеща машина на бюрото на една от секретарките, във вдигнатата ръка на друга. Тогава си даде сметка, че

всички последици на немислимото са ясни на всеки работещ в неговия вестник.

Първо се почувства смътно шокиран, защото във възцарилото се очакване хората се чудеха какъв ще е изходът от сблъсъка между него и Елсуърт Тухи.

Нямаше никакво време да се замисля за собствените си реакции. Не можа да обърне внимание на нищо друго, освен на усещането за притискане, за натиск върху лицевите си кости, зъбите, бузите, носа. Даде си сметка, че трябва да противодейства на това усещане, да го приглуши и потисне.

Не поздрави никого. Влезе в кабинета си. Алва Скарет се бе отпуснал в един стол пред бюрото му. Скарет носеше превръзка от мръсна бяла марля на гърлото си. Бузите му пламтяха. Уайнънд спря насред стаята. Хората вън се успокоиха, като видяха невъзмутимото му лице. Но Алва Скарет беше наясно.

— Гейл, не бях тук — прошепна дрезгаво, без глас. — Не съм идвал от два дни. Имам ларингит, Гейл. Питай моя лекар. Не съм идвал. Току-що се вдигнах от леглото, погледни ме, тридесет и девет и четири, имам температура, докторът не ми даваше, но аз… да стана, искам да кажа, Гейл, не бях тук, не бях тук!

Не знаеше какво точно е чул Уайнънд. Уайнънд го остави да завърши, после се направи, че слуша, сякаш звуците стигаха до него със закъснение. След малко Уайнънд попита:

— Кой беше дежурен редактор?

— Ами… Алън и Фолк.

— Уволни Хардинг, Алън, Фолк и Тухи. Изплати договора на Хардинг. Но не и на Тухи. Да са напуснали сградата до петнайсет минути.

Хардинг беше отговорен редактор, Фолк стилов редактор, Алън беше редактор на първа страница. Всички работеха в „Банър“ повече от десет години. Скарет се зашемети, сякаш чу, че президентът е отстранен от поста си, че Ню Йорк е унищожен от метеор или че Калифорния е потънала в Тихия океан.

— Гейл! — изстена той. — Невъзможно е!

— Напусни.

Скарет излезе.

Уайнънд натисна един бутон на бюрото си и отвърна на треперещия глас на жената отвън:

— Никой да не влиза при мен.

— Да, господин Уайнънд.

Натисна друг бутон и поръча на мениджъра по разпространението:

— Оттеглете целия тираж.

— Господин Уайнънд, твърде късно е! Повечето са…

— Спрете ги.

— Да, господин Уайнънд.

Искаше му се да положи глава на бюрото, да лежи неподвижно и да си отдъхне. Но отдихът, от който се нуждаеше, не съществуваше. Той беше нещо повече от сън, повече от смърт, отдих на човек, който никога не е живял. Желанието да си отдъхне беше подигравка към самия него, защото знаеше, че неудържимият натиск в черепа му означава точно обратното, че му налага да действа, и то толкова силно, че го парализира. Затърси чисти листове — забрави къде ги държи. Ще напише редакционна статия, за да обясни и да противодейства. Трябва да бърза. Не може да чака нито минута, трябва веднага да започне да пише.

Напрежението изчезна, щом написа първата дума. Докато ръката му се движеше светкавично по листа, той се замисли за огромната сила на думите — и за онези, които ще ги чуят, но първо за онзи, който ги изнамира. Думите носеха изцеление, предлагаха решение, разбиваха бариери. Изглежда най-голямата тайна, която учените не са открили, първоизточникът на живота, е случващото се в момента на превръщането на мисълта в думи.

Заслуша се в грохота и вибрациите в стените и пода. Пресите бълваха следобедния вестник — малкият таблоид „Клариън“. Усмихна се на звука. Ръката му се задвижи още по-бързо, сякаш звукът беше енергия, вкарана в пръстите му.

Реши, че няма да използва обичайното за редакционните статии местоимение „ние.“ Написа:

„… И ако моите читатели или враговете ми искат да ми се присмеят за този неприятен случай, ще се съглася с

тях и ще приема присмеха като изплащане на дълг. Заслужих го.“

Каза си: това е сърцето на тази сграда, то бие, колко е часът? — наистина ли го чувам или бие моето сърце? Веднъж един лекар сложи слушалките на стетоскопа в ушите ми и ме накара да чуя как бие собственото ми сърце — звучеше точно така. Каза, че съм здраво животно и ще ме бива още много години, много… години…

„Натрапих на читателите си долнопробен негодник, чийто престиж в интелектуалните среди е единственото ми оправдание. Не презирам обществото до такава степен, че да го сметна за опасен. Все още изпитвам достатъчно уважение към хората, за да кажа, че Елсуърт Тухи не може да е заплаха“.

Казват, че звукът не изчезва, а пътува в космическото пространство. Какво става с ударите на човешкото сърце? Те са толкова много за петдесет и шест години. Възможно ли е да се съберат в нещо като кондензатор и отново да се използват? Ако зазвучат отново, може ли резултатът да е грохотът на пресите?

„Но аз му позволих да се изявява под главата на моя вестник. И ако публичното разкаяние е необичайно, унизително действие в наше време, аз сам си налагам точно това наказание“.

Тихите като капки звуци, които човек никога не чува, всеки от които е единствен и завършен, не като запетая, а като точка, дълъг низ от изписани точки, събрани да задвижват пресите — те бяха звучали не петдесет и шест, а тридесет и една години. Предишните двадесет и пет ми бяха нужни, за да се подготвя — бях на двадесет и пет години, когато издигнах новото име над вратата. Издателите не променят

името на вестника, но аз го промених — „Ню Йорк Банър“ стана „Банър“ на Гейл Уайнънд…

„Моля за прошка всеки, който е чел този вестник.“

Здраво животно. Всичко, което правя, е здравословно. Трябва да доведа лекаря тук, за да послуша пресите. Той ще се усмихне със своята добра, самоуверена, доволна усмивка. На лекарите им харесват субектите с добро здраве, колкото и да са редки. Трябва да му доставя удоволствие — той не е чувал по-здравословен звук — и ще каже, че „Банър“ ще го бива още много години…

Вратата на кабинета се отвори. Влезе Елсуърт Тухи.

Уайнънд изчака да прекоси стаята и да стигне до бюрото, без да възрази. Уайнънд реши, че изпитва любопитство — ако любопитството може да се разрасне до размерите на рисуваните бръмбари с размерите на къща, надвиснали над човешки фигури, които бяха отпечатвани в комиксите на неделните притурки на „Банър“. Любопитство, предизвикано от факта, че Елсуърт Тухи все още е в сградата, че Тухи успява да влезе при него въпреки нарежданията му, че Тухи се смее.

— Дойдох да се сбогувам, господин Уайнънд — каза Тухи. Изражението му беше спокойно, без следа от злорадство. Лицето му беше като на актьор, който знае, че преиграването е признание за поражение, а най-голямата дързост се изразява със спокойствие. — И да ви кажа, че ще се върна. На същата работа, със същата рубрика, в същата сграда. Тогава вие ще разберете каква грешка сте допуснали. Простете ми, знам, че е проява на изключително лош вкус, но чаках този миг цели тринадесет години и мисля, че мога да си позволя пет минути за награда. И така, вие сте човек със силно чувство за собственост, нали, господин Уайнънд, и обичате чувството си за собственост? Замислихте ли се поне веднъж на какво се опира това чувство? Сетихте ли се да му укрепите основите? Не, защото сте практичен човек. Практичните хора работят с банкови сметки, с недвижима собственост, с договори за реклама и ценни книжа със златисти ръбове. Те оставят на непрактичните интелектуалци като мен забавлението да извършват химичен анализ на златистите ръбове, за да

узнаят някои неща за естеството и източника на златото. За вас най-важното е „Крийм-О-Пудинг“, а на нас оставяте такива банални неща като театъра, филмите, радиото, училищата, литературната и архитектурната критика. Давате ни тази дребна хапка, та да кротуваме, щом толкова държим да си губим времето с несъществените неща в живота, докато вие правите пари. Парите са власт. Нали, господин Уайнънд? Значи искате власт, така ли, г-н Уайнънд? Власт над хората ли искате? Жалък аматьор! Вие не сте проумели естеството на своята амбиция, иначе щяхте да сте наясно, че не сте в състояние да я осъществите. Не сте в състояние да прилагате подходящите методи, нито бихте харесали резултатите. Не ставате за мошеник. Нямам нищо против да ви го кажа, защото не знам кое е по-лошо: да си голям мошеник или голям глупак. Затова ще се върна. И когато се върна, ще ръководя този вестник.

Уайнънд каза спокойно:

— Когато се върнете. А сега изчезвайте.

Редакцията на „Банър“ обяви стачка.

Съюзът на служителите на Уайнънд се включи в стачката организирано. Присъединиха се и много други, които не членуваха в него. Печатарите продължиха да работят.

Уайнънд не бе обръщал никакво внимание на Съюза. Плащаше по-високи заплати от всеки друг издател и никога не му бяха предявявали икономически искания. Ако служителите му искаха да се забавляват, слушайки речи, той не виждаше причина да се тревожи. Веднъж Доминик се опита да го предупреди:

— Гейл, ако хората се организират за заплати, работно време или битови искания, това е тяхно законно право. Но когато го правят без видима цел, по-добре е да следиш внимателно какво става.

— Скъпа, колко пъти да те моля? Стой настрана от „Банър“.

Не си бе направил труда да разбере кои членуват в Съюза. Установи, че са малко на брой, но ключови хора: всичките му качествени служители, не големите началници, но нивото под тях, внимателно подбраните, активните, инициативните: най-добрите репортери, умеещите да пишат, редакторите. Разгледа трудовите им

досиета: повечето от тях бяха наети през последните осем години с препоръки от г-н Тухи.

Нечленуващите в Съюза се присъединиха към стачката по различни причини: някои мразеха Уайнънд, други се страхуваха да странят от стачката и решиха, че е по-лесно да стачкуват, отколкото да обмислят ситуацията. Боязлив човечец срещна Уайнънд в коридора, спря и закрещя:

— Ще се върнем, сладурче, и тогава песента ще е друга!

Някои стачкуваха, избягвайки да се срещат с Уайнънд. Други се опитаха да се застраховат.

— Г-н Уайнънд, мразя да стачкувам, адски мразя, нямам нищо общо с този Съюз, но стачката си е стачка. Не мога да си позволя да съм стачкоизменник.

— Честно казано, г-н Уайнънд, не знам кой е крив и кой прав, но смятам, че Елсуърт Тухи изигра мръсен номер, Хардинг не биваше да му позволи да го пробута, но може ли в наше време човек да е сигурен кой е прав за каквото и да било? Нещото, което няма да направя, е да пресека стачния кордон. Не, господине. Така усещам нещата, независимо дали стачниците са прави или не.

Стачниците издигнаха две искания: четиримата уволнени да бъдат върнати на работа и „Банър“ да промени позицията си за процеса „Кортланд“.

За да обясни позицията си, отговорният редактор Хардинг написа статия, която бе публикувана в „Ню Фронтиърс“.

> „Наистина наруших заповедите на г-н Уайнънд за редакционната политика, което сигурно е без прецедент за един отговорен редактор. Направих го, съзнавайки напълно каква отговорност поемам. Г-н Тухи, Алън, Фолк и аз искахме да спасим «Банър» заради работещите в него, заради акционерите и читателите. Искахме с мирни средства да вразумим г-н Уайнънд. Надявахме се, че той ще отстъпи доброволно, след като види, че «Банър» се присъединява към позицията на повечето вестници в нашата страна. Знаехме, че нашият работодател е тираничен, непредвидим и безскрупулен, но поехме риск,

> готови да се пожертваме в името на професионалния си дълг. Макар да признаваме правото на собственика да диктува политиката на вестника си по политически, социологически или икономически въпроси, ние смятаме, че ситуацията излиза извън границите на благоприличието, ако работодателят очаква уважаващи себе си хора да отстояват каузата на обикновен престъпник. Бихме искали господин Уайнънд да осъзнае, че времето на диктаторската еднолична власт е отминало. Трябва да имаме някакъв глас в управлението на вестника, в който си вадим хляба. Това е битка за свободата на печата.“

Г-н Хардинг беше на шейсет години, притежаваше имение в Лонг Айлънд и през свободното си време ловеше диви гъски и отглеждаше фазани. Бездетната му съпруга членуваше в управителния съвет на Работилницата за социални изследвания. Най-видният лектор — Тухи, я въведе в Работилницата. Тя бе написала статията на съпруга си.

Другите двама уволнени не бяха членове на Съюза на Тухи. Дъщерята на Алън беше красива млада актриса, която играеше във всички пиеси на Айк. Братът на Фолк беше секретар на Ланселът Клоуки.

Седнал на бюрото в кабинета си, Гейл Уайнънд гледаше купчината хартия. Имаше много работа, но в мислите му постоянно се връщаше една сцена, от която не можеше да се отърве и чийто, смисъл се намесваше във всяко негово действие — дрипаво момче застава пред бюрото на редактора и пита: „Можете ли да напишеш котка? Можете ли да напишете антропоморфология?“ Лицата се размиваха и смесваха, струваше му се, че момчето застава пред неговото бюро и чака. Веднъж изрече на висок глас: „Махай се!“ После се разгневи и си каза: откачаш, глупако, сега не е моментът за такива мисли. Не изрече повече нищо, но разговорът продължи да звучи в мислите му, докато четеше, правеше бележки и подписваше документи: „Махай се! Нямаме работа тук.“ „Ще се въртя наоколо. Използвайте ме, когато

искате. Не е нужно да ми плащате.“ „Те ти плащат, не разбираш ли, глупчо? Плащат ти.“ Заговори с нормален глас по телефона:

— Кажете на Манинг, че ще трябва да запълним с нещо… Пратете ми коректурите възможно най-бързо… И ми донесете някакъв сандвич. Какъвто и да е.

Няколко души го подкрепиха — възрастните и момчетата, които изпълняваха куриерските поръчки. Идваха всяка сутрин, често имаха рани по лицата и кръв по яките. Един от тях падна и си удари главата, наложи се да го отведат с линейка. Те не проявяваха нито смелост, нито вярност, а действаха по инерция — живели бяха твърде дълго с мисълта, че ще настъпи краят на света, ако загубят работата си в „Банър“. На старите не им беше ясно защо се случва всичко това, а на младите им беше все едно.

Започнаха да пращат куриерчета да вършат репортерската работа. Повечето им дописки бяха с качество, което изтръгваше Уайнънд от отчаянието и го караше да се смее от сърце — не му се бе случвало да чете толкова интелектуален английски. Амбициозните младежи най-после имаха възможност да бъдат журналисти. Той обаче не се смееше, когато дописките излизаха в „Банър“ така, както бяха написани — нямаше достатъчно редактори.

Реши да наеме нови хора. Предложи умопомрачителни заплати. Онези, които бе харесал най-много, му отказаха. Малцина се отзоваха на обажданията му. Щеше да е по-добре и те да му бяха отказали, но въпреки всичко ги взе на работа. Тези хора не бяха работили в приличен вестник от десет години и само месец по-рано той не би ги допуснал във фоайето на сградата. Наложи се да изхвърли част от тях след два дни, други останаха на работа. Повечето време бяха пияни. Някои се държаха така, сякаш правят услуга на Уайнънд.

— Не се сърди, Гейл, старче — каза един от тях и в следващия миг изхвърча надолу по стълбите през две площадки. Счупи си глезена и остана на последната площадка, зяпайки Уайнънд с невярващи очи. Други бяха по-внимателни, обикаляха из сградата и гледаха Уайнънд съучастнически, с намек, че са сключили заедно мръсна сделка.

Предложи да наеме студенти от журналистически факултети. Не получи отговор. Студентска организация му изпрати резолюция, подписана от всичките й членове:

„… Навлизайки в кариерата си с голямо уважение към нашата професия, ние искаме да сме достойни за честта на печата. Смятаме, че никой от нас не би запазил самоуважението си, ако приеме предложение като вашето.“

Редакторът на новините остана на работа, но редакторът на общинските новини се присъедини към стачката. Уайнънд заработи вместо него и пое функциите на отговорен редактор, дежурен по агенции, стилов редактор и коректор. Заживя в сградата. Спеше на канапето в кабинета си, като в първите години на „Банър“. Без сако и вратовръзка, с разкопчана яка на ризата, той тичаше нагоре-надолу по стълбите и стъпките му отекваха като стрелба с картечница. Останаха да работят само двама асансьорни оператори, другите изчезнаха, без да се разбере точно кога или защо, дали от симпатия към стачката, от страх или просто от униние.

Алва Скарет не проумяваше как е възможно Уайнънд да е толкова спокоен. Съвършеният механизъм — в мислите си Скарет винаги наричаше Уайнънд по този начин — функционираше по-добре от всякога. Говореше кратко, издаваше бързо заповеди, взимаше незабавно решения. В хаоса от машини, олово, грес, мастила, отпадъчна хартия, непочистени помещения, празни бюра, внезапно посипващи се стъкла, строшени с хвърлени от улицата тухли, Уайнънд се движеше като двойно осветен силует, открояващ се с необичайните си размери. Изглежда странно тук, казваше си Скарет, защото сякаш е извън времето — точно така, не е в своето време, въпреки модните си панталони има вид на същество от готическа катедрала. Държеше високо изправена аристократичната си глава, лицето му бе останало съвсем без плът. Беше като капитан на кораб, за който всички знаят, че потъва, с изключение на самия капитан.

Алва Скарет остана на работа. Не проумяваше, че случващото се е реално. Изпадна във вцепенение. Всяка сутрин се смайваше при вида на стачниците. Не му се случи нищо лошо, като се изключат няколкото домата, хвърлени по предното стъкло на колата му. Опитваше се да помага на Уайнънд, опитваше се да върши своята работа и работата на още пет души, но не бе в състояние да изпълни дневните задачи и на един човек. Тихо униваше, ставите му се извиваха като въпросителни.

Губеше времето на всички, прекъсваше им работата и постоянно питаше:

— Защо? Как е възможно? Как стана така, просто ей така, изведнъж?

Срещна в коридора медицинска сестра с бяла престилка. Идваше от първия етаж, където бе настанен пункт за бърза помощ. Носеше кош за отпадъци към пещта за изгаряне на хартията. Кошът беше пълен с тампони от марля, напоени с кръв. Скарет извърна очи — призля му. Ужаси го не самата гледка, а последиците, които долови инстинктивно: тази цивилизована сграда, която внушаваше сигурност с излъсканите си подове, с чистотата и модерния бизнес, сградата, където се работеше с рационални неща като писано слово и търговски договори, където се приемаха реклами за бебешки дрешки и се говореше за голф — за броени дни по коридорите на тази сграда започнаха да пренасят окървавени превръзки. Защо? — питаше се Алва Скарет.

— Не разбирам — повтаряше с равен, монотонен глас на всички наоколо, — не разбирам как Елсуърт Тухи се сдоби с толкова много власт… А Елсуърт е културен човек, идеалист, не е гаден уличен радикал, той е толкова приятен и остроумен, толкова е ерудиран! Той винаги се шегува, не е привърженик на насилието. Елсуърт не е искал да стане така, не е подозирал как ще се развият нещата, той обича хората, бих заложил ризата си за Елсуърт Тухи.

Веднъж в кабинета на Уайнънд се осмели да каже:

— Гейл, защо отказваш да преговаряш? Поне се срещни с тях.

— Млъкни.

— Но, Гейл, може и да са прави за някои неща. Те са журналисти. Знаеш какво говорят за свободата на печата…

И тогава избликна пристъпът на ярост, който бе очаквал дни наред, но накрая реши, че ще му се размине. Сините ириси на Уайнънд избледняха и се превърнаха в бели петна, в слепи, светещи очни ябълки на хлътналото лице, ръцете му затрепериха. И само след миг Скарет стана свидетел на нещо невиждано: Уайнънд овладя пристъпа, без да издаде звук, без да се освободи от напрежението. От усилието по хлътналите му слепоочия изби пот. Опря юмруци на ръба на бюрото.

— Алва… ако не бях седял цяла седмица на стълбите на „Газет“, щеше ли да го има вестникът, в който те да говорят за свобода на

печата?

Имаше полиция и отвън, и в коридорите на сградата. Присъствието ѝ беше полезно, макар и не кой знае колко. Една вечер някой плисна киселина през главния вход. Киселината изгори стъклата на прозорците на партера и остави по стените петна като от проказа. Пясък в лагерите спря една от печатарските машини. Разбит бе магазин за деликатеси, чийто собственик рекламираше в „Банър“. Множество малки рекламодатели се оттеглиха. Организиран бе погром над камионите, които разнасяха вестниците на Уайнънд. Един шофьор бе убит. Стачкуващият Съюз на служителите на Уайнънд протестира срещу проявите на насилие. Съюзът заяви, че не ги е провокирал. Повечето членове нямаха представа кой стои зад насилието. „Ню Фронтиърс“ смотолеви нещо за непростими изстъпления, които приписа на „спонтанно избликнал, основателен народен гняв“.

От името на група, определила се като либерални бизнесмени, Хоумър Слотърн изпрати на Уайнънд съобщение за анулиране на рекламните договори. „Можете да ни съдите, ако желаете. Знаем, че имаме законна причина да анулираме договорите с вас. Подписахме ги за реклама в уважаван вестник, а не в срамен парцал, който предизвиква стачки пред вратите ни, който съсипва нашия бизнес и който вече никой не чете.“ В групата бяха повечето състоятелни рекламодатели на „Банър“.

Гейл Уайнънд стоеше до прозореца и гледаше своя град.

„Подкрепял съм стачки във времена, когато това беше опасно. Борил съм се с Гейл Уайнънд през целия си живот. Никога не съм очаквал, че ще дойде ден или случай, когато ще съм длъжен да кажа — както казвам сега — че заставам на страната на Гейл Уайнънд“ — написа Остин Хелър в „Кроникъл“.

Уайнънд му изпрати бележка: „Върви по дяволите, не съм те молил да ме подкрепяш. ГУ“

„Ню Фронтиърс“ нарече Остин Хелър „реакционер, продал се на едрия бизнес“. Дамите от интелектуалните среди обявиха Остин Хелър за старомоден.

Гейл Уайнънд сядаше на едно бюро в стаята на редакторите и пишеше редакционни статии, както обикновено. Определият му екип не долови в него никаква промяна — нито бързаше, нито се гневеше. Никой не забеляза, че извършва и съвсем нови за него действия:

отиваше в печатницата, заставаше до белия хартиен поток, който бълваха огромните машини и слушаше грохота им. Вземаше реглета от пода на наборното отделение, въртеше я разсеяно в дланта си като парче нефрит и я поставяше внимателно на някоя маса, като че ли не искаше да се прахоса. Бореше се против прахосването, без да си дава сметка, действайки инстинктивно: събираше пръснатите моливи, отдели половин час да поправи счупена пишеща машина, а в това време телефоните звъняха неспирно. Не го правеше, за да спести пари — подписваше чекове, без да погледне числата, а Скарет го беше страх да помисли за парите, които се харчат всеки ден. Правеше го заради дребните неща в сградата, в която обичаше всяка брава, заради нещата, които принадлежаха на „Банър“, който му принадлежеше.

Всеки ден късно следобед се обаждаше на Доминик в извънградската къща.

— Отлично. Всичко е под контрол. Не обръщай внимание на паникьорите… Не, по дяволите, нали знаеш, че не искам да говоря за проклетия вестник. Кажи ми как изглежда градината… Ходи ли днес да поплуваш?… Разкажи ми за езерото… С каква рокля си облечена?… Слушай WLX довечера, ще предават любимия ти „Концерт № 2“ на Рахманинов… Разбира се, че имам време да съм информиран за всичко… Добре де, не мога да заблудя бивша репортерка, наистина прегледах страницата с радиопрограмите… Разбира се, че много хора ни помагат, но не мога напълно да се доверя на някои от новите момчета и нямам много свободно време… Преди всичко, не идвай в града. Нали ми обеща… Лека нощ, скъпа моя…

Затваряше слушалката и сядаше, загледан усмихнато в телефона. Мисълта за къщата извън града беше като мисъл за континент отвъд океан, който няма как да прекоси; чувстваше се като затворен в обсадена крепост и това му харесваше — не фактът, а усещането. На лицето му се изписваше изражението на далечните му предци, воювали по крепостните стени на замъците си.

Една вечер отиде до отсрещния ресторант. Дни наред не бе сядал да се нахрани спокойно. Когато се върна, по улиците все още имаше остатъци от светлина, сякаш бледнеещите слънчеви лъчи се бяха настанили твърде удобно в топлия въздух и не им се искаше да се оттеглят, макар слънцето отдавна да бе залязло. Във ведрия кафеникав летен здрач небето изглеждаше чисто, а улицата — мръсна, по ъглите

на старите сгради се мяркаха унили кафяви и оранжеви петна. Стачниците крачеха пред входа на „Банър“. Бяха осем и обикаляха, описвайки издължена елипса по тротоара. Позна едно момче — криминален репортер, не бе виждал другите. Носеха плакати: „Тухи, Хардинг, Алън, Фолк…“ „Свободата на печата…“ „Гейл Уайнънд потъпква човешките права…“

Проследи с очи една жена. Бедрата й започваха още от глезените, отекли над стегнатите връзки на обувките. Имаше широки рамене, огромно квадратно тяло, облечено в дълго палто от евтин кафяв туид и малки бели ръце, които изпускат всичко в кухнята. На мястото на устата й имаше прорез без устни. Походката й беше патешка, но се движеше с изненадваща пъргавина. С всяка своя стъпка сякаш предизвикваше целия свят да я удари, казваше му злобно и лукаво, че много ще й хареса — каква лоша шега би било, ако светът се опита да я удари, нека само опита и ще види, нека само опита. Уайнънд беше сигурен, че тя никога не е работила в „Банър“. Нямаше как да е работила, защото имаше вид на човек, който не е учил да чете, а походката й изтъкваше, че хич и не й трябва. Носеше плакат: „Ние настояваме…“

Спомни си за нощите, когато спеше на канапето в старата сграда на „Банър“, в първите години. Трябваше да изплати новите печатни преси, „Банър“ трябваше да бъде по щандовете преди конкурентите. Една вечер изхрачи кръв, но отказа да отиде на лекар. Оказа се, че му няма нищо, само е изтощен.

Забърза към сградата. Печатните преси работеха с пълна сила. Спря и се заслуша в грохота им.

През нощта сградата притихна. Изглеждаше по-голяма, сякаш грохотът бе заемал място, а после го бе освободил. От отворените врати струеше светлина в дългите тъмни коридори. Някъде затрака самотна пишеща машина, равномерно, като капещ кран. Уайнънд тръгна из коридорите. Спомни си с каква готовност работеха хората му, когато подкрепяше предизборната кампания на отявлени мошеници за местните избори, когато възхваляваше вертепите, съсипваше репутации чрез скандални клевети и ридаеше за гангстерски майки. Талантливи и уважавани хора се надпреварваха да работят за него. За първи път в цялата си кариера сега проявяваше честност. Поведе своята най-голяма битка, с помощта на стачкоизменници, случайно

наети хора, пияници и послушни изпълнители, твърде пасивни, за да напуснат. Каза си, че може би вината не е у онези, които отказаха да работят за него.

Слънцето огря квадратната кристална мастилница на бюрото му. Уайнънд замечта за студено питие на поляна, за бели дрехи, за допира на тревата под голите лакти. Отклони погледа си от игривите лъчи и продължи да работи. Стачката продължаваше втора седмица. Затвори се в кабинета си и нареди да не го безпокоят, за да завърши започнатата статия. Знаеше, че си търси оправдание, че се опитва поне за един час да не вижда какво става в сградата.

Вратата на кабинета му се отвори без предупреждение. Влезе Доминик. Откак се бяха оженили, не й бе разрешено да влиза в „Банър Билдинг“.

Той стана с кротко и послушно движение. Не си позволи никакви въпроси. Тя беше с ленен костюм с цвят на корал, изправена, сякаш зад нея беше езерото и слънчевата светлина се издигаше от повърхността към гънките на дрехите й.

— Гейл, дойдох, за да поема старата си работа в „Банър“.

Той я погледна мълчаливо. Усмихна се като човек, който оздравява.

Отиде до бюрото, взе написаните листове, подаде й ги и каза:

— Занеси ги на метранпажите. Събери агенционните телеграми и ми ги донеси. После иди при Манинг в отдела за местните новини.

Невъзможното, онова, което не се постига с дума, поглед или жест, пълното единение на двама души в пълно разбирателство, се случи с преминаването на тънкия сноп хартия от неговата ръка в нейната. Пръстите им не се докоснаха. Тя се обърна и излезе от кабинета.

Два дни по-късно тя се чувстваше така, сякаш никога не бе напускала „Банър“. С тази разлика, че вече не пишеше рубрика за къщи, а поемаше всяка работа, в която бе нужно компетентна ръка да запълни някоя празнина.

— Всичко е наред, Алва — казваше на Скарет, — шивашката работа е най-подходяща за жена. Тук съм, за да зашивам кръпки, където трябва, а наистина, момче, тази дреха се къса много бързо! Викай ме веднага, щом някой от новите ти журналисти се развилнее повече от допустимото.

Скарет не проумяваше нито тона, нито маниерите, нито присъствието й.

— Все едно че спасяваш човешки живот, Доминик — мърмореше тъжно той. — Все едно че са се върнали миналите дни… о! Как ми се иска да е като едно време! Само че нищо не разбирам. Гейл не позволяваше тук да се мярка дори снимката ти, когато вестникът беше приличен и уважаван — а сега, когато в тази сграда е безопасно колкото затвор по време на бунт, той ти разрешава да работиш тук!

— Спести си коментарите, Алва. Нямаме време.

Написа блестяща рецензия за филм, който не бе гледала. Нахвърли репортаж за конгрес, на който не бе присъствала. Измисли куп рецепти за рубриката „Ястия за всеки ден“, след като водещата рубриката една сутрин не дойде на работа.

— Не знаех, че умееш да готвиш — каза Скарет.

— И аз не знаех — отвърна Доминик.

Една вечер излезе, за да отрази пожар на пристанището. Оказа се, че единственият дежурен е починал на пода в мъжката тоалетна.

— Чудесно си се справила — каза Уайнънд, като прочете репортажа й, — но ако се повтори, ще бъдеш уволнена. Ако искаш да останеш на работа, няма да излизаш от сградата.

Това бе единствената му забележка за нейното присъствие. Говореше с нея, когато е необходимо, кратко и просто, както с всеки друг служител. Издаваше нареждания. Минаваха дни, в които нямаха време да се видят. Тя спеше на канапе в библиотеката. Понякога вечер отиваше в кабинета му за кратка почивка, когато можеха да си я позволят. Говореха си за какво ли не, за дребните случки от работния ден. Приказваха си весело, както си бърборят всички съпрузи за обичайните неща от съвместния им живот.

Не говореха нито за Роурк, нито за „Кортланд“. Тя забеляза снимката на Роурк на стената в кабинета и попита:

— Кога я окачи?

— Преди повече от година.

Това бе единственият път, когато споменаха Роурк. Не говореха за растящия обществен гняв срещу „Банър“. Не се опитваха да прогнозират бъдещето. С облекчение оставиха този проблем навън, зад стените на сградата. Можеха да го забравят, защото той вече не се

поставяше пред тях — решението и отговорът бяха известни. Важното бе ясно и просто: имаха много работа. Вестникът трябваше да излиза. Вършеха работата заедно.

Тя идваше среднощ, без да я е извикал, с чаша горещо кафе, което той приемаше с благодарност, без да прекъсва работата си. Намираше на бюрото си пресни сандвичи, точно когато беше много гладен. Нямаше време да се запита откъде ги взема. После откри, че е сложила в един килер електрически котлон и хранителни продукти. Приготвяше му закуска, а когато той трябваше да работи цяла нощ, тя идваше при него с чинии, които носеше върху картон вместо на поднос, заедно с тишината на пустите улици зад прозорците и първите светлини на утрото по покривите.

Веднъж я завари с метла в ръка да мете един кабинет. Отделът по поддръжката се беше разпилял, чистачките се появяваха и изчезваха, без никой да забележи.

— За това ли ти плащам? — попита той.

— Не можем да работим в кочина. Не съм те питала колко ми плащаш, но искам увеличение.

— Остави, за бога! Смешно е.

— Кое е смешно? Сега е чисто. Не ми отне много време. Добре ли се справих?

— Добре се справи.

Тя се облегна на дръжката на метлата и се засмя.

— Сигурно и ти, като всеки друг си мислиш, че аз съм луксозна играчка, скъпа държанка, нали, Гейл?

— Така ли смяташ да продължаваш, ако ти се иска?

— Точно така съм искала да живея през целия си живот, стига да има защо.

Разбра, че тя е по-издръжлива от него. Нито веднъж не прояви изтощение. Предполагаше, че спи, но не разбра кога.

По всяко време, където и да се намираше в сградата, без да го вижда с часове, тя го чувстваше, знаеше кога най-много се нуждае от нея. Веднъж той заспа, свличайки се на бюрото. Когато се събуди, тя го гледаше. Угасила бе лампите и седеше на кресло до прозореца, огряна от лунната светлина, с лице към него, спокойна, съсредоточена. Първото, което видя, бе лицето й. Надигна мъчително глава от ръката си и в първия миг, преди да осъзнае реалността и да си възвърне

самоконтрола, той усети внезапен пристъп на гняв, безпомощност и отчаян протест, забравяйки как са стигнали дотук, помнейки само, че двамата са пленници на някакво огромно, бавно мъчение и че той я обича.

Тя долови всичко това в изражението му, още преди той да се изправи. Приближи се до него, застана до стола, обгърна главата му и я притисна към себе си. Прегърна го и той не се възпротиви. Отпусна се в ръцете й. Тя зацелува косата му и прошепна:

— Нещата ще се оправят, Гейл, всичко ще е наред.

Така изминаха три седмици. Една вечер Уайнънд излезе от сградата, без да го е грижа какво ще завари като се върне. Отиде да се види с Роурк.

Не се бе обаждал на Роурк от началото на обсадата. Роурк често му звънеше по телефона, Уайнънд отговаряше спокойно, почти едносрично и избягваше дълги разговори. Предупреди Роурк от самото начало:

— Не се опитвай да идваш тук. Издал съм нареждания. Няма да те пуснат.

Опитваше се да не мисли как ще се развие битката му и да забрави физическото съществуване на Роурк, защото самата мисъл за Роурк го връщаше към спомена за общинския затвор.

Измина пеша дългото разстояние до „Енрайт Хауз“. Разстоянието, изминато пеша, му изглеждаше по-дълго и по-безопасно. Таксито би приближило твърде много Роурк до „Банър Билдинг“. Заби поглед в тротоара, на два метра пред краката си, за да не гледа града.

— Добър вечер, Гейл — каза Роурк спокойно, когато Уайнънд влезе.

— Не знам кое е по-силна проява на лош вкус — каза Уайнънд и хвърли шапката си на една маса до вратата, — да кажеш направо какво мислиш, или да се направиш, че нищо не забелязваш. Изглеждам адски зле. Кажи, че е така.

— Наистина изглеждаш адски зле. Седни, почини си, и не говори. Ще ти приготвя гореща вана — не, не изглеждаш чак толкова мръсен, но ще ти подейства добре. После ще говорим.

Уайнънд поклати глава и остана прав до вратата.

— Хауърд, „Банър“ не ти помага. Съсипва те.

Нужни му бяха осем седмици, за да изрече тези думи.

— Така е — каза Роурк. — И какво от това?

Уайнънд остана до вратата.

— Гейл, за мен няма значение. Аз не разчитам на общественото мнение, независимо какво е то.

— Да не би да искаш да се откажа?

— Искам да не отстъпваш, ако си заложил всичко, на което държиш.

Сигурен беше, че Уайнънд разбра. Но това бе истината, от която Уайнънд се бе опитвал да избяга. Затова Уайнънд искаше той да заговори за нея.

— Не съм се надявал, че ти ще ме спасиш. Мисля, че имам шанс да спечеля. Стачката няма да промени нищо. Не се тревожи за мен. И не отстъпвай. Ако удържиш до край, няма да имаш нужда от мен.

В очите на Уайнънд избликна гняв, протест, съгласие. Роурк добави:

— Знаеш какво имам предвид. Ще бъдем по-добри приятели от всякога. И ако се наложи, ще ме посещаваш в затвора. Не се възмущавай и не ме карай да говоря повече, отколкото трябва. Поне не сега. Според мен е добре, че започна стачката. Още първия път, когато се срещнахме, бях наясно, че трябва да стане нещо такова. А ти си го знаел много по-рано.

— Преди два месеца ти обещах… това е единственото обещание, което исках да изпълня…

— Ти го изпълняваш.

— Наистина ли няма да ме презреш? Искам да ми кажеш сега. Дойдох, за да ми кажеш.

— Добре. Слушай. Ти си единственият човек в моя живот, с когото общуването е неповторимо. Хенри Камерън умря за моята кауза. А ти си издател на долнопробни таблоиди. Но на него не можах да кажа това, което казвам на теб. Стивън Малъри никога не направи компромис с душата си. А ти продаваше своята по всички възможни начини. Но на него не можах да кажа това, което казвам на теб. Нали точно това искаше да чуеш от мен? Не отстъпвай.

Отдалечи се и добави:

— Това е. Повече няма да говорим за проклетата ти стачка. Седни, ще ти донеса питие. Почини си, престани да мислиш колко зле изглеждаш.

Уайнънд се върна в „Банър“ късно през нощта. Взе такси. Разстоянието вече нямаше значение.

Доминик му каза:

— Ходил си при Роурк.

— Да. Как разбра?

— Ето набора за неделния брой. Не струва, но ще свърши работа. Изпратих Манинг да си иде вкъщи за няколко часа — беше пред припадък. Джаксън напусна, но ще се справим и без него. Рубриката на Алва беше пълен хаос — забравил си е граматиката. Пренаписах я, но не му казвай, кажи му, че ти си я редактирал.

— Отиди да поспиш. Аз ще поема работата на Манинг. Мога да работя с часове.

Продължиха по същия начин. Дните минаваха, в експедицията се трупаха купчините върнати вестници, постепенно заеха и коридора, бели камари хартия като мраморни плочи. С всеки брой тиражът на „Банър“ намаляваше, но купчините ставаха все повече. Дните минаваха — дни на героични усилия да бъде издаван вестник, който никой не купуваше, нито четеше.

XVI

На дългата, гладка като стъкло махагонова маса, около която заседаваше Съветът на директорите, бе гравиран монограмът ГУ, възпроизведен с цветно дърво от неговия подпис. Директорите се дразнеха от монограма. Сега обаче не им остана време да го забележат. Погледът на един човек случайно попадна върху монограма и в очите му светна задоволство.

Директорите насядаха около масата. Това бе първото заседание в историята на Съвета, което не бе свикано от Уайнънд. Но заседанието бе насрочено и Уайнънд дойде. Стачката продължаваше втори месец.

Уайнънд се изправи до председателския стол. Беше като излязъл от модно списание за мъже, строго елегантен, с бяла кърпичка в джобчето до ревера на тъмния костюм. Директорите се отдадоха на странни асоциации: някои се сетиха за британски шивачи, други за Камарата на лордовете, трети за лондонския Тауър и екзекутирания английски крал — или беше председател на Камарата? — който умрял толкова красиво.

Не им се искаше да гледат мъжа, изправен пред тях. Разчитаха на образите от стачния протест, на силно парфюмираните жени с маникюр, които гръмко подкрепяха Елсуърт Тухи в салонните спорове, на широкото и плоско лице на момичето, преминаващо по „Пето Авеню“ с плакат „Ние не четем Уайнънд“ — от тези образи черпеха подкрепа и смелост да изкажат мнението си.

Уайнънд си спомни срутената стена на брега на Хъдзън. Спомни си как чу стъпките, приближаващи от няколко пресечки. Но този път липсваше усещането за жици, които държат напрегнати мускулите на ръката му.

— Нещата излязоха извън всички граници на здравия разум. Бизнес ли искаме да правим, или сме благотворително дружество за защита на лични приятели?

— Триста хиляди долара миналата седмица… Няма значение откъде знам, Гейл, няма никаква тайна, твоят банкер ми каза. Добре де, парите са си твои, но ако очакваш да си ги върнеш от вестника, искам

да знаеш, че сме наясно с номерата ти. Няма да прехвърляш на корпорацията загубите, няма да допуснем никаква загуба, този път няма да се измъкнеш, твърде късно е, Гейл, фантастичните ти номера вече не минават.

Загледан в месестите устни, от които излизаха тези звуци, Уайнънд си каза: ти ръководеше „Банър“ от самото начало, без да знаеш, но аз знам, вестникът беше твой, а сега няма какво да спасяваме.

— Да, Слотърн и хората му са готови да подновят рекламата веднага. Единственото им условие е да приемем исканията на Съюза. Ще подновят договорите си при старите условия, дори без да чакат да възстановиш продажбите — а това няма да е никак лесно, приятелю. Според мен проявяват голяма щедрост. Говорих с Хоумър вчера и той ми обеща — да ти кажа ли за какви суми става въпрос, Уайнънд, или знаеш и без моя помощ?

— Не, сенатор Елдридж не иска да се срещне с теб… Стига, Гейл, известно ни е, че си летял до Вашингтон миналата седмица. Но сигурно на теб не ти е известно, че сенатор Елдридж разказва навсякъде, че пет пари не дава. А Бос Крейг ненадейно го извикаха във Флорида, да наглежда болната си леля, нали? Никой няма да ти подаде ръка този път, Гейл. Това не е договор за улична настилка, нито скандал с фалшиви акции. А и ти вече не си онова, което беше.

Уайнънд си помисли: не съм същият, не съм бил тук, защо тогава ви е страх да ме погледнете? Мигар не знаете, че съм най-незначителният сред вас? Полуголите жени в неделните притурки, бебетата в раздела с илюстрациите, редакционните статии за катеричките в парка, всичко това изблицваше от вашите души, то бе същността на душите ви… а къде беше моята?

— Дявол да го вземе, изобщо не разбирам какво става. Всичко щеше да е ясно, ако бяха поискали увеличение на заплатите, това щях да го разбера и щях да настоявам да смажем негодниците. Но за какво става дума — някакъв си интелектуален проблем! Трупаме загуби заради някакви си принципи ли?

— Не разбираш ли? „Банър“ вече е църковно издание. Господин Гейл Уайнънд е евангелист. В безизходица сме, но имаме идеали.

— Поне да бяхме изправени пред истински проблем, например политически… а да се вдигне целият този шум, защото луд човек

взривил с динамит някаква ужасна сграда! Всички ни се смеят. Честно ти казвам, Уайнънд, опитвах се да чета редакционните ти статии, и ако искаш да чуеш мнението ми, те бяха най-калпавите писания, отпечатани във вестник. Все едно че са написани за гимназиални учители!

Уайнънд си каза: знам кой си. Ти би дал пари на бременна уличница, но не би дал и стотинка на гладуващ гений. Лицето ти ми е добре познато, аз те избрах и те взех на работа. Казвах ви: когато изпитвате съмнения за работата си, спомнете си лицето на този човек — вие пишете за него. А ти възрази: но, господин Уайнънд, неговото лице не може да се запомни. Може, момчето ми, може, отвръщах аз. То ще се появи отново, за да напомни за себе си, ще се появи, за да поиска разплата. И аз ще се разплатя. Преди много години подписах празен чек и сега той трябва да бъде осребрен. Но приносителят му винаги иска да получи всичко, което имаш.

— Все едно че сме се върнали в средновековието. Позор за демокрацията! — захленчи Мичъл Лейтън. — Крайно време е тук да се чуят различни гласове. Един човек управлява еднолично всички тези вестници според прищевките си… на какво прилича това, да не би да сме в деветнадесети век? — Лейтън се нацупи. Погледът му се рееше към един банкер от другата страна на масата. — Да не би някой от вас да е проявил интерес към моите идеи? Наистина имам идеи. Всички ние трябва да представим идеите си. Да работим като екип, като голям оркестър. Крайно време е вестникът да възприеме модерна, либерална, прогресивна политика! Например по въпроса за дребните арендатори…

— Млъкни, Мич — каза Алва Скарет. По слепоочията му се стичаха капчици пот. Не знаеше защо, но му се искаше съветът да надделее. В стаята се случваше нещо… много е горещо тук, каза си той, дано някой да отвори прозореца.

— Няма да млъкна! — кресна Мичъл Лейтън. — С нищо не съм по-лош от…

— Моля ви, господин Лейтън — каза банкерът.

— Добре, добре — отвърна Лейтън. Но не забравяйте кой държи най-големия пакет акции след този Супермен. — Размаха пръст към Уайнънд, без да го поглежда. — Не го забравяйте. И познайте кой се готви да поеме нещата.

— Гейл — каза Алва Скарет и погледна Уайнънд с необичайно честни и измъчени очи — Гейл, няма смисъл. Можем обаче да спасим каквото е останало. Какво ще кажеш да признаем, че сме грешили за „Кортланд“ и… и да върнем на работа Хардинг, той е способен човек, и… може би Тухи…

— Да не чувам името на Тухи — каза Уайнънд.

Мичъл Лейтън зяпна, после затвори уста.

— Ето какво ще направим, Гейл! — възкликна Алва Скарет. — Чудесно! Можем да преговаряме с тях, да им предложим сделка. Сменяме политиката към „Кортланд“ — ще трябва да я сменим на всяка цена, не заради проклетия Съюз, а за да възстановим продажбите — ще им предложим тази промяна и ще върнем Хардинг, Алън и Фолк, но не и Ту… не и Елсуърт. Отстъпваме и ние, отстъпват и те. Всички излизат с чест от бъркотията. Съгласен ли си, Гейл?

Уайнънд мълчеше.

— Мисля, че предложението ви е разумно, господин Скарет — каза банкерът. — Това е добро решение. В края на краищата трябва да позволим на г-н Уайнънд да запази престижа си. Можем да пожертваме… един коментатор и да се помирим.

— Не съм съгласен! — кресна Мичъл Лейтън. — Изобщо не съм съгласен! Защо да жертваме господин… един голям либерал, само заради…

— Подкрепям господин Скарет — каза мъжът, който заговори за сенаторите. Подкрепиха го и други гласове. Мъжът, разкритикувал редакционните статии, внезапно каза в общия шум:

— Мисля, че въпреки всичко Гейл Уайнънд беше супер като началник! — Очевидно Мичъл Лейтън не му харесваше. Погледна към Уайнънд, очаквайки закрила. Уайнънд не забеляза.

— Гейл? — попита Скарет. — Гейл, какво ще кажеш?

Въпросът остана без отговор.

— По дяволите, Уайнънд, трябва да отговориш, сега или никога! Нещата не могат да продължават така!

— Вземи решение или напусни!

— Ще откупя твоя дял! — виеше Лейтън. — Искаш ли да го продадеш? Искаш ли да го продадеш и да се измиташ?

— За бога, Уайнънд, не се дръж като глупак!

— Гейл, става дума за „Банър“… — прошепна Скарет. — За нашия „Банър“…

— Ще те подкрепим, Гейл, всички ще се впрегнем, за да изправим на крака нашия вестник, ще правим каквото кажеш, ти ще си шефът — но за бога, постъпи като шеф сега!

— Тихо, господа, тихо! Уайнънд, това е нашето решение: променяме политиката към „Кортланд“, връщаме на работа Хардинг, Алън и Фолк, и спасяваме потъващия кораб. Да или не?

Отговор нямаше.

— Уайнънд, нали знаеш, че или трябва да приемеш… или да закриеш „Банър“. Нещата не могат да продължават така, дори ако изкупиш всичките ни дялове. Или ще отстъпиш, или ще закриеш „Банър“. По-добре отстъпи.

Уайнънд чуваше много добре. Чу тези думи във всички изказвания. Слушаше ги дни наред преди заседанието. Знаеше ги по-добре от всеки присъстващ. Да закрие „Банър“.

Пред очите му беше една-единствена сцена: как новата табела се издига над вратата на „Газет“.

— По-добре да отстъпиш.

Направи крачка назад. Зад него нямаше стена. Беше страничната облегалка на стола.

Спомни си онзи миг в спалнята, когато почти бе натиснал спусъка. Усети, че в този момент го натиска.

— Добре.

Това е само капачка от бутилка, каза си Уайнънд, вглеждайки се в блестящото петънце под краката му. Капачка от бутилка, забита в уличната настилка. Паважът на Ню Йорк е пълен с такива неща — капачки, безопасни игли, предизборни значки, верижки за сифони на мивки. Понякога дори има загубени бижута. Всички са еднакви, сплескани и прегазени. Проблясват в уличната настилка нощем. Наторяват града. Някой изпива бутилката и захвърля капачката. Колко ли коли са я прегазили? Възможно ли е да бъде възстановена? Може ли човек да коленичи, да порови с голи ръце и да я извади? Нямах право да се надявам, че ще намеря изход. Нямам право да коленича и да моля за спасение. Преди милиони години, когато се е зараждала земята,

имало живи същества като мен. Мухи залепвали в смола и се превръщали в кехлибар. Животни били повличани от кал и се превръщали в скала. Аз живея в двадесети век и се превръщам в парченце тенекия, забито в настилката, по която минават камионите в Ню Йорк.

Вървеше бавно, с вдигната яка на палтото. Улицата пустееше далеч напред, а сградите приличаха на гърбове на книги с най-различни размери, събрани на библиотечен рафт. Зад ъглите, край които минаваше, зейваше мрак. Уличните фенери разстилаха над града защитно покривало, но на места то бе прокъсано. Зави на един ъгъл, виждайки светлина в улицата, на три-четири пресечки.

Светлината идваше от витрина на заложна къща. Тя бе затворена, но светеше крушка, за да обезсърчава крадци, изпаднали чак до там. Спря и заразглежда витрината. Каза си, че няма по-отблъскваща гледка на земята. Вещи, които са били най-скъпи и ценни за някогашните им собственици, изложени пред погледите на всички, изложени на опипване и спазаряване, пълен боклук за равнодушните погледи на минувачите, струпани като на бунище пишещи машини и цигулки — някогашни инструменти за мечти, стари снимки и венчални халки, — знаци на любовта, редом с тях мръсни панталони, кани за кафе, пепелници, гипсови порнографски статуетки. Отпадъци на отчаянието, заложени, но непродадени. Вместо да са окончателно обречени, те висят на мъртвородена надежда, от която никога не ще се отърват. „Привет, Гейл Уайнънд“, поздрави той вещите на витрината и продължи нататък.

Под краката си усети метална решетка. В лицето му нахлу смрад — смрад на прах, пот и мръсни дрехи, по-тежка от миризма на обор, защото напомняше на нещо домашно и обичайно, тление, превърнало се във всекидневие. Решетката на метрото. Каза си, че това са отпадъците на множеството човешки тела, притиснати едно в друго, лишени от пространство, в което да помръднат, лишени от въздух, който да поемат. Това е сборният резултат, макар че долу, сред наблъсканата плът, се среща и аромат на бели колосани рокли, на чиста коса, на здрава млада кожа. Такова е естеството на сборните неща и на стремежа към най-малък общ знаменател. А какви ли са отпадъците от множество човешки умове, притиснати един до друг, непроветрени,

наблъскани, без индивидуалност? „Банър“, отговори си той и продължи нататък.

Моят град, градът, който обичах, градът, който мислех, че управлявам.

Напусна заседанието на директорския съвет и каза на вратата:

— Поеми нещата, Алва, докато се върна.

Не отиде да види Манинг, пиян и изтощен в отдела за местните новини. Не отиде и при хората в репортерската стая, които продължаваха да работят, които чакаха, защото знаеха какво се решава в залата на съвета, не отиде и при Доминик. Скарет щеше да им каже. Излезе от сградата и отиде в апартамента си, на покрива на небостъргача. Седна сам в спалнята без прозорци. Никой не го обезпокои.

Излезе от апартамента в безопасен час: беше се стъмнило. Мина край една вестникарска будка и видя новите следобедни вестници, в които пишеше за споразумението, сложило край на стачката срещу Уайнънд. Съюзът бе приел компромиса на Скарет. Знаеше, че Скарет ще се погрижи за всичко. Скарет ще промени първата страница на утрешния „Банър“. Ще напише редакционна статия за първа страница. Пресите вече се въртяха. Утрешният „Банър“ ще бъде по щандовете след час.

Тръгна напосоки. Вече не притежаваше нищо, но всяка част на града притежаваше него. Сега беше ред на града да определя пътя му, да насочва движението му край произволни ъгли. Ето ме, господари мои, идвам да ви приветствам и да ви се подчиня. Ще ходя там, където ми наредите. Аз съм мъжът, който искаше власт.

Жената, седнала разкрачена, с пълни бели колене на верандата пред старата кафява къща, мъжът, който измъква от таксито покрития си с бял брокат корем пред луксозен хотел, дребният човечец, който отпива безалкохолна бира на тезгяха в закусвалнята, жената, наведена над изцапания дюшек на перваза на прозореца, таксиметровият шофьор, паркирал на ъгъла, пияната дама с орхидеите на терасата на кафенето, беззъбата жена, която продава дъвки, мъжът по риза, облегнат на вратата на залата за билярд — те са моите господари. Те ме притежават, безликите ми владетели.

Застани тук, каза си той, и преброй осветените прозорци на града. Не можеш да ги преброиш. Но зад всеки от тези жълти

правоъгълници, устремени един над друг към небето, под всяка крушка, чак до там, до онази искра отвъд реката, която не е звезда, има хора, които никога няма да срещнеш и които са твоите господари. Те са около масите, сложени за вечеря, в салоните, в леглата и избите, в кабинетите и баните. Забързани в метрото под краката ти. Пълзящи нагоре в асансьорите, във вертикалните шахти наоколо. Друсащи се в автобусите покрай теб. Твоите господари, Гейл Уайнънд. Те са като мрежа, по-гъста от кабелите, виещи се през стените на града, по-голяма от плетеницата тръби за вода, газ и отпадни води. Това е друга, невидима мрежа, в която си впримчен. Нишките й стигат до всяка една ръка в града. Ръцете дърпат нишките и ти се задвижваш. Когато ти властваше над хората, държеше в ръката си каишка, но всъщност тя е само въже с примка в двата края.

Моите господари, анонимните, неизбраните. Те ми осигуриха жилище на покрива на небостъргача, офис и яхта. На тях, на всеки един, който пожела, срещу цена от три цента, аз продадох Хауърд Роурк.

Мина покрай вътрешен двор, облицован с мрамор, като пещера, изсечена в сградата, изпълнена със светлина и бълваща студ от климатика. Оказа се киносалон, на чийто навес имаше афиш с цветовете на дъгата: Ромео и Жулиета. Плакатът до стъклената колона на касата гласеше: „Безсмъртната класика на Бил Шекспир! Но без интелектуална превзетост! Най-обикновена човешка любовна история. Момче от Бронкс среща момиче от Бруклин. Както се случва на всички хора като теб и мен.“

Мина покрай вратата на една кръчма. Миришеше на прокиснала бира. В кръчмата седеше приведена жена, опряла гърди в ръба на масата. От джубокса се носеше „Песен за Вечерницата“ на Вагнер в суинг аранжимент.

Продължи край дърветата на Сентръл Парк. Наведе очи — нямаше сили да погледне хотел „Аквитания“.

Спря на един ъгъл. Подминал бе множество подобни ъгли, но този го впримчи. Ъгълът тънеше в мрак, зад него имаше къс тротоар между стената на закрит гараж и железопътна гара. Зърна задната част на камион, който се отдалечи по улицата. Не видя надписа, но разпозна камиона. Под железните стълби, водещи към гарата, се гушеше будка

за вестници. Бавно премести поглед. Купчината с новия вестник беше там, пред очите му. Утрешният „Банър“.

Не се приближи. Остана на място и зачака. Каза си, че може да отложи с още няколко минути.

Видя безликите хора, спиращи един след друг край будката. Взимаха различни вестници, но купуваха и „Банър“, зървайки първата страница. Стоеше притиснат до стената и чакаше. Правилно е да науча последен какво съм казал самият аз.

Не можеше повече да отлага. На будката нямаше купувачи, вестниците бяха изложени под жълтата светлина на крушката, вестниците го чакаха. Не виждаше продавача под тъмния навес зад крушката. Улицата беше пуста. Приличаше на дълъг коридор, запълнен със скелета на железопътната гара. Каменна настилка, мръсни стени, плетеница от железни стълбове. Светеха няколко прозореца, но като че ли зад стените нямаше живот. Над главата му прогърмя влак. Продължителният кънтящ грохот се отдалечи покрай стълбовете и потъна в земята. Влакът беше като метално същество, препускащо в нощта.

Изчака грохотът да отзвучи и тръгна към будката.

— „Банър“.

Не видя продавача на вестници. Не разбра дали е мъж или жена. Видя само груба кафява ръка, която избута вестника напред.

Отдалечи се от будката, но спря насред уличното платно. На първа страница имаше снимка на Роурк. Снимката беше хубава — спокойно лице, изострени скули, непреклонни устни. Изчете редакционната статия, облегнат на един от стълбовете на железницата.

> „Винаги се стремим да поднасяме на нашите читатели истината, без страх или предубеждения…
>
> … отнасяли сме се с внимание и сме признавали правото на съмнение дори на човек, обвинен в скандално престъпление…
>
> … но след най-съвестно проучване на фактите, както и в светлината на новите представени доказателства, ние сме длъжни честно да признаем, че вероятно сме били твърде снизходителни…

… В общество, обзето от ново чувство за отговорност към онеправданите…

… Присъединяваме се към гласа на общественото мнение…

… Миналото, кариерата, личността на Хауърд Роурк изглежда потвърждават, впечатлението, че той има отблъскващ нрав, че е опасен, безпринципен и антисоциален…

… Ако бъде признат за виновен, което изглежда неизбежно, Хауърд Роурк трябва да понесе най-тежкото наказание, предвидено от закона.“

Статията беше подписана от Гейл Уайнънд.

Вдигна очи от вестника. Движеше се по ярко осветена улица, по чист тротоар. Загледа се във восъчния манекен зад една витрина. Изящно излегнат на лъскав шезлонг, манекенът бе с нежно розово неглиже и пластмасови сандали. На един от пръстите на вдигнатата му ръка висеше перлена огърлица.

Не си спомняше кога бе изпуснал вестника. Нямаше го в ръцете му. Хвърли поглед назад. Невъзможно е да намери вестника, паднал на улица, по която е минал, без да я запомни. За какво му е? Има още много такива вестници. Те са из целия град.

„Ти си единственият човек в моя живот, с когото общуването е неповторимо…“

Хауърд, написал съм тази редакционна статия преди четиридесет години. Писах я една вечер, когато бях шестнайсетгодишен и се бях качил на един покрив.

Продължи да върви. Пред очите му се простираше нова улица — дълъг пуст прорез, в който чак до хоризонта се нижеха като верига зелени светофари. Приличаха на безкрайна броеница. Каза си: сега ще вървиш от едно зелено мънисто до следващото. Не, това не са точните думи; точните думи отекваха със стъпките му: Mea culpa — mea culpa — mea maxima culpa.[1]

Мина край витрина със стари обувки, протрити от носене, край врата на параклис с кръст над нея, подмина отлепен плакат на кандидат за избори от преди две години, бакалия с бурета с гниещи

зеленчуци на тротоара. Улиците се смаляваха, стените приближаваха една към друга. Усети миризмата на реката. Валма от мъгла се виеха около редките улични фенери.

Навлезе в Хелс Кичин.

Фасадите на околните сгради и стените на скритите задни дворове бяха еднакви: всичко се разпадаше, никой не изпитваше нужда от уединение, липсваше чувство за свян. От кръчмата на ъгъла се разнесоха викове, но той не различи дали хората се радват или се карат.

Застана насред улицата. Започна бавно да оглежда всеки тъмен процеп, напуканите стени, прозорците, покривите.

Никога не съм напускал това място.

Никога не съм го напускал. Капитулирах пред бакалина, пред моряците на ферибота, пред собственика на билярдната зала. Не ти командваш тук. Никога не си командвал тук. Никога не си командвал никъде, Гейл Уайнънд. Ти успя само да добавиш и себе си към нещата, командвани от тях.

Погледна нагоре, над града, към очертанията на небостъргачите. Сноп от светлини се извисяваше самотно в мрака. Сияен светещ квадрат без опора, устремен в небето. Разпозна прочутите сгради, от които бликаше светлината, спомни си формите им в пространството. Каза си: вие сте мои съдници и свидетели. Издигате се над схлупените покриви. Устремявате изящната си сила към звездите, бягайки от застоя, умората и случайността, които ще са невидими за погледите от миля разстояние в океана, никой няма да ги вижда, но ще вижда вас и града. Така и във вековете има малцина, извисяващи в самота, към които обръщаме погледи, за да кажем, че се гордеем с предците си. От вас няма бягство — улиците се променят, но когато човек вдигне поглед нагоре, вижда вас, извисени и неизменни. Видяхте как се скитах по улиците тази нощ. Виждали сте всичките ми стъпки през всичките ми години. Извърших измяна срещу вас. Защото бях роден да бъда един от вас.

Продължи да върви. Стана късно. Светли кръгове се лееха необезпокоявани под уличните лампи по пустите тротоари. Клаксони на таксита отекваха като звън в коридори на необитавана сграда. Видя вестници, захвърлени по паважа, на пейките в парка, в телените кошчета за отпадъци по ъглите. Голяма част от тях бяха екземпляри от

„Банър“. Тази нощ в града бяха прочетени голям брой екземпляри от „Банър“. Продажбите се увеличават, Алва.

Спря. В канавката пред него имаше разгърнат вестник, от който се виждаха първата и последната страница. Вестникът беше „Банър“. Видя снимката на Роурк. Върху лицето на снимката имаше сив отпечатък от гумена подметка.

Наведе се, тялото му бавно се сви върху коленете, протегна двете си ръце и взе вестника. Сгъна първата страница и я прибра в джоба си. Продължи нататък.

Гумена подметка, обута върху нечий крак, крак на човек от града, на когото съм дал възможност да ходи.

Задействах ги до един, задействах всеки един от хората, които ме унищожиха. На земята има звяр, обуздан от собствената си немощ. Аз съм човекът, който прекърши тази немощ. Иначе те щяха да останат безсилни. Не ги бива за нищо. Аз съм човекът, който им даде оръжието. Дадох им собствената си мощ, енергия и жизнена сила. Създадох мощен глас и им позволих да диктуват думите. Жената, която хвърли листата от цвекло в лицето ми, беше права, да постъпи така. Аз й дадох тази възможност.

Има всякакви предателства. На всекиго може да бъде простено. Само не на онези, чиято смелост не е равна на собственото им величие. Алва Скарет заслужава да му бъде простено. Той нямаше на какво да измени. Може да бъде простено и на Мичъл Лейтън. Но не и на мен. Аз не бях роден да съм посредствен.

---

[1] Вината е моя. Вината ми е голяма (лат.). — Бел.прев. ↑

XVII

Беше безоблачен и хладен летен ден. Слънцето сякаш грееше през невидим воден слой и топлинната енергия преливаше в още по-ярка светлина, която придаваше сияйни очертания на градския пейзаж. По улиците сивееха като петна от мръсна пяна захвърлени броеве от „Банър“. Градът бе прочел тържествуващо статията на Уайнънд, в която той обяви отстъплението си.

— Чудесно — възкликна Гъс Уеб, председател на комитета „Ние не четем Уайнънд“.

— Много добре — каза Айк.

— Да можех да го видя, само да зърна как изглежда днес великият господин Гейл Уайнънд — каза Сали Брент.

— Крайно време беше — каза Хоумър Слотърн.

— Не е ли прекрасно? Уайнънд капитулира — каза жена с тънки устни. Тя не знаеше почти нищо за Уайнънд и нямаше представа какъв е проблемът, но й харесваше да слуша за хора, които капитулират. В кухнята си след вечеря една много пълна жена изсипа остатъците от храната върху парче вестник. Никога не четеше първата страница, а само любовния сериал във втория раздел. Зави в „Банър“ обелките от лука и костите от агнешкия котлет.

— Изумително — каза Ланселът Клоуки, — но наистина съм ядосан на Съюза, Елсуърт. Как можаха да те измамят така?

— Не бъди глупак, Ланс — каза Елсуърт Тухи.

— Какво искаш да кажеш?

— Аз им казах да приемат условията.

— Ти ли им каза?

— Да.

— Но за бога! „Един тих глас“…

— Можеш да почакаш „Един тих глас“ още около месец, нали? Днес заведох дело в комисията по труда да бъда възстановен на работа в „Банър“. Има много начини да се одере котка, Ланс. Не е толкова важно как ще я одереш, след като си й прекършил гръбнака.

Същата вечер Роурк звънна на вратата в апартамента на Уайнънд. Отвори икономът:

— Господин Уайнънд не може да ви приеме, господин Роурк.

Роурк пресече улицата и от отсрещния тротоар видя осветен квадрат високо над покривите — в кабинета на Уайнънд светеше.

Следващата сутрин Роурк отиде в кабинета на Уайнънд в „Банър Билдинг“. Секретарката му каза:

— Господин Уайнънд не може да ви приеме, господин Роурк. — Добави с любезен, стегнат глас: „Господин Уайнънд ме помоли да ви предам, че не иска повече никога да ви вижда.“

Роурк му написа дълго писмо:

„… Гейл, разбирам. Надявах се, че ще се справиш, но след като е било писано да стане така, започни отначало, оттам, където си сега. Знам какво си преживял. Не го правиш заради мен, нещата не опират до мен, но ако това ще ти помогне, искам да ти кажа, че повтарям всичко, което съм ти казвал. За мен нищо не се е променило. За мен ти си същият. Не казвам, че ти прощавам, защото между нас няма нищо за прошка. Но ако ти не можеш сам да си простиш, ще ми позволиш ли да го направя аз вместо теб? Нека ти кажа, че няма значение, че това не е окончателна присъда над теб. Дай ми възможност да ти позволя да забравиш. Довери ми се, докато се възстановиш. Знам, че никой не е в състояние да направи такова нещо за друг човек, но ако все още държиш на мен както преди, ще приемеш. Приеми го като кръвопреливане, от което имаш нужда. Приеми. По-трудно е от битката със стачкуващите. Направи го заради мен, ако това може да ти помогне. Направи го. Върни се. Има още един шанс. Онова, което смяташ, че си загубил, не може да бъде нито загубено, нито намерено. Не допускай да изчезне.“

Писмото се върна при Роурк неотворено.

Алва Скарет пое ръководството на „Банър“. Уайнънд се затвори в кабинета си. Махна снимката на Роурк от стената. Зае се с договорите за реклама, с разходите и счетоводството. Скарет пое редакционната политика. Уайнънд престана да чете „Банър“.

Уайнънд понякога ходеше из сградата. Служителите му се подчиняваха както и преди. Той продължаваше да е като машина и те знаеха, че тази машина е по-опасна от всякога — кола, летяща надолу по хълма, без гориво и без спирачки.

Спеше в апартамента си. Не се видя с Доминик. Скарет му каза, че тя се е върнала в къщата извън града. Веднъж Уайнънд нареди на секретарката си да се обади в Кънектикът. Застана до бюрото й, а тя попита икономка дали г-жа Уайнънд е там. Икономът отвърна утвърдително. Секретарката затвори телефона и Уайнънд се върна в кабинета си.

Реши, че ще си даде няколко дни. После ще се върне при Доминик. Бракът им ще бъде такъв, какъвто тя бе поискала в началото — „Госпожа Вестниците на Уайнънд“. Ще се примири.

Изчакай, казваше си той, агонизиращ от нетърпение, изчакай. Трябва да се подготвиш да се изправиш пред нея такъв, какъвто си сега. Да се подготвиш да бъдеш просяк. Не можеш да претендираш за неща, над които нямаш право. Край на равенството, на съпротивата, на гордостта да мериш силата си с нейната. Остава само примирението. Изправи се пред нея като мъж, който не може да й даде нищо, който ще живее от нейното подаяние. Тя ще се отнесе с презрение, но презрението ще е нейно и ще ни свързва. Покажи й, че приемаш. Има достойнство в честно признатия отказ от достойнство. Подготви се. Изчакай… Сядаше в кабинета в апартамента си и обронваше глава на страничната облегалка на креслото. В празните стаи наоколо нямаше свидетели… Доминик, няма да ти поискам нищо, но толкова много се нуждая от теб. И те обичам. Веднъж ти казах да не мислиш за това. Сега ще го използвам като паничка за милостиня. Ще го използвам. Обичам те…

Доминик лежеше на брега на езерото, загледана в къщата на хълма, в клоните на дърветата над нея. Лежеше по гръб, с ръце, кръстосани под главата и наблюдаваше движението на листата на фона

на небето. Заниманието беше сериозно и й доставяше голямо удоволствие. Какво прелестно зелено, каза си тя, има разлика между цвета на растенията и цвета на предметите, това зелено е изпълнено със светлина, то не е обикновен цвят, а е проявление на живата сила на дървото. Без да гледам надолу, виждам клоните, ствола, корените, виждайки само този цвят. Сиянието около листата е слънцето, но и без да го виждам, знам как изглежда всичко наоколо. Плетениците от светлинни кръгове — това е езерото, това е неповторимата светлина, отразена от водата, езерото е прекрасно днес. По-добре да не го виждам, а да си го представям, гледайки тези кръгове. Досега не умеех да се наслаждавам на гледката на земята, тя е толкова прекрасна като фон, смислена е като фон, но досега, щом я видех, се сещах за онези, които я притежават и това ми причиняваше много силна болка. Но сега я обичам. Те не я притежават. Не притежават нищо. Никога не са побеждавали. Видях как живя Гейл Уайнънд и вече съм наясно. Човек не бива да мрази земята заради тях. Земята е прекрасна. Прекрасен фон, но не им принадлежи.

Реши какво ще направи. Реши също да си даде няколко дни. Умеех да понасям всичко, освен щастието, каза си тя. Сега трябва да се науча да живея щастливо. Щастието да не ме сломява. Отсега нататък това е единственото, с което ще свиквам.

Роурк стоеше на прозореца в къщата си в долината „Монаднок“. Нае къщата за лятото и отиваше там, за да се усамоти и да си почива. Вечерта беше тиха. Прозорецът гледаше към тясна тераса, обрамчена от дървета, а отсреща беше небето. Над тъмните върхове на дърветата светлееше залезът. Знаеше, че надолу по склона има къщи, но те не се виждаха. Като всеки друг наемател и той беше доволен от начина, по който бе построил „Монаднок“.

Чу шума на кола, приближаваща от другата страна на пътя. Вслуша се учудено. Не чакаше гости. Колата спря. Той отиде да отвори вратата. Не се учуди, виждайки Доминик.

Тя влезе така, сякаш бе излязла от къщата преди половин час. Не носеше шапка, беше със сандали на бос крак и обикновена рокля от тъмносин лен, тясна и с къси ръкави, като дреха за работа в градината. Видът й с нищо не издаваше, че е прекосила с колата си три щата.

Сякаш бе излязла да се разходи по хълма. Той си даде сметка, че мигът е тържествен, защото тържествеността е напълно излишна, че този миг не бива да бъде изтъкван или разграничаван, че не се вмества в конкретната вечер, а е завършек на изминалите седем години.

— Хауърд.

Той остана на мястото си, сякаш загледан в звученето на името си в стаята. Получил бе всичко, което желаеше.

Но имаше една мисъл, която все още му причиняваше болка. Каза й:

— Доминик, изчакай, докато той се съвземе.

— Знаеш, че няма да се съвземе.

— Имай малко милост към него.

— Не използвай техния език.

— Той нямаше избор.

— Можеше да закрие вестника.

— Той беше животът му.

— А това е моят живот.

Не му бяха известни някогашните думи на Уайнънд, че да обичаш означава да допускаш изключения. Уайнънд нямаше как да знае, че Роурк го обича достатъчно, за да допусне най-голямото изключение в живота си, единствения път, когато се опита да направи компромис. После осъзна, че е излишно, като всяка жертва. Думите, които изрече, бяха неговият подпис под нейното решение:

— Обичам те.

Тя огледа стаята, за да даде възможност на най-обикновените неща — на стените и столовете, да й помогнат да преживее онова, за което се бе подготвяла. Стените, проектирани от него, столовете, които той използваше, неговият пакет цигари на масата, вещите, необходими във всекидневието, които грейват с ненадминат блясък, ако животът се превърне в онова, което бе сега.

— Хауърд, знам какво смяташ да направиш в съда. Така че е все едно дали ще научат истината за нас.

— Все едно.

— Когато дойде при мен онази нощ и ми каза за „Кортланд“, аз не се опитах да те възпра. Знаех, че трябва да постъпиш по този начин, тогава бе дошъл моментът ти да определиш условията, при които ще продължиш нататък. Сега настъпи моментът за мен. За моя взрив в

„Кортланд“. Трябва да ме оставиш да действам така, както съм решила. Не ми задавай въпроси. Не ме закриляй. Независимо какво ще направя.

— Знам какво ще направиш.

— Нали знаеш ли, че трябва да го направя?

— Да.

Тя сви едната си ръка в лакътя и вдигна пръсти с рязко движение назад, сякаш изхвърли някакъв предмет зад рамото си. Въпросът бе решен и нямаше нужда от повече приказки.

Отдалечи се от него и се разходи из стаята. Лекотата, с която пристъпваше, трябваше да превърне тази къща в неин дом, да превърне неговото присъствие в правило за бъдещите й дни, и да покаже, че няма нужда да направи онова, което най-много й се искаше в този миг: да го гледа. Даваше си сметка и за онова, което отлагаше, защото не бе готова и никога нямаше да е готова. Протегна ръка към пакета цигари на масата.

Той обхвана с пръсти китката й и я дръпна за ръката. Обърна я с лице към себе си, прегърна я и притисна устни върху нейните. Тя почувства, че изминалите седем години, през които бе искала точно това, през които отхвърляше болката и мислеше, че е победила — че нито един миг от тези седем години не е отминал, нито е отхвърлен, че всеки един от тези мигове е непокътнат в натрупания глад и сега трябва да изживее наведнъж докосването на тялото му, ответната реакция, общото очакване.

Не беше сигурна дали вече е способна на онова, за което се подготвяше — сякаш не съвсем, каза си тя. Той я вдигна, отиде до един стол и седна, слагайки я на коленете си. Засмя се мълчаливо, както би се засмял на дете, но ръцете му я държаха здраво, със загриженост и зорко внимание. Всичко стана съвсем просто, нямаше какво да крие от него. Прошепна:

— Да, Хауърд… толкова много…

Той продължи:

— Много трудно ми беше… през всичките тези години.

И годините останаха в миналото.

Тя се изплъзна от ръцете му и седна на пода, опирайки лакти на коленете му. Вдигна очи към него и се усмихна. Осъзна, че не би могла да изпита този снежнобял покой, ако не бе опознала всички цветове, ако не бе понесла цялото насилие.

— Хауърд… готова съм винаги и докрай… без уговорки, без никакъв страх от онова, което могат да сторят на теб или на мен… както ти поискаш… като твоя съпруга или любовница, тайно или явно… тук или в стая, която ще наема в някой град до затвора, за да те виждам през телена ограда… все едно… Хауърд, ако спечелиш делото, дори и това няма да е толкова важно. Ти отдавна си спечелил… Ще остана същата и ще остана с теб — сега и завинаги, така, както ти поискаш…

Той взе ръцете й в своите. Раменете му се сведоха към нея и тя го усети безпомощен, усети, че в този миг е безсилен, също като нея. Човек може да признае дори и болката си, но да признае щастието си означава да застане разголен, зависим от свидетеля, и въпреки това те го показаха един на друг, без да се почувстват уязвими. Падналият здрач погълна вещите в стаята. Виждаше се само прозорецът, открояващ небето като фон на неговите рамене.

Събудиха я първите слънчеви лъчи, огрели очите й. Лежеше по гръб и наблюдаваше тавана, също както бе наблюдавала листата. Няма да помръдва, ще отгатва по нюансите, ще си представи всичко, следвайки логиката на асоциациите. Начупените триъгълници светлина по несиметричните пластмасови плочки на тавана означават, че е утро и това е спалнята в Монаднок, а геометрията на сиянието и конструкцията над нея са проектирани от него. Сиянието е бяло — това означава, че е много рано и лъчите греят през чист планински въздух, че в пространството няма нищо между спалнята и слънцето. Тежестта на завивката, плътна и приятна до голото й тяло, напомняше за изминалата нощ. Усещаше с ръката си кожата на Роурк, който спеше до нея.

Измъкна се от леглото. Изправи се до прозореца, вдигна ръце и се хвана за рамката. Ако погледне назад, ще види, че тялото й не хвърля сянка на пода, защото слънчевата светлина минава през нея, защото тялото й е безплътно.

Трябваше да действа бързо, преди той да се събуди. Извади негова пижама от едно чекмедже в скрина и я облече. Влезе в хола и затвори внимателно вратата зад себе си. Вдигна телефона и поиска номера на най-близкия шериф.

— Обажда се госпожа Гейл Уайнънд. Звъня от къщата на господин Хауърд Роурк в „Монаднок Вали“. Снощи тук ми откраднаха

пръстен със звездовиден сапфир… Около пет хиляди долара… Беше ми подарък от господин Роурк… Можете ли да дойдете до един час?… Благодаря ви.

Отиде в кухнята, сложи кафе и се загледа в блясъка на електрическия реотан под кафеника. За нея това бе най-прекрасната светлина на земята.

Подреди масата до големия прозорец в хола. Той се появи по халат и се засмя, като я видя с неговата пижама. Тя му каза:

— Не се обличай. Седни да закусим.

Привършваха закуската, когато се разнесе шумът от спираща кола. Тя се усмихна и отиде да отвори.

Навън бяха шерифът, помощникът му и двама репортери от местни вестници.

— Добро утро — каза Доминик. — Влезте.

— Госпожо… Уайнънд? — попита шерифът.

— Да. Госпожа Гейл Уайнънд. Влезте. Седнете.

Със смешно нагънатата пижама и тъмната кухненска престилка, увиснала над стегнатия колан, с ръкави, стигащи до пръстите й, тя беше също толкова елегантна домакиня, колкото би била и в най-шикозната си вечерна рокля. Единствена тя сред присъстващите сякаш не намираше нищо необичайно в ситуацията.

Шерифът стоеше с бележник в ръце и не се сещаше какво да направи с него. Тя му помогна да зададе правилните въпроси, на които даде точни отговори, като добра репортерка.

— Пръстенът ми беше със сапфир във форма на звезда, в платинена обкова. Свалих го и го оставих тук, на тази маса, до дамската ми чанта, преди да си легна… Около десет часа снощи… Като станах сутринта, не го намерих… Да, този прозорец беше отворен… Не, не сме чули нищо… Не, не беше застрахован, нямах време, господин Роурк ми го подари съвсем скоро… Не, тук няма прислуга, няма никакви гости… Да, моля, огледайте къщата… Хол, спалня, баня и кухня… Да, разбира се, огледайте и вие, господа. Журналисти сте, нали? Имате ли въпроси?

Нямаше какво да я питат. Всичко бе казано, репортажът беше готов. Репортерите не бяха виждали подобно събитие, поднесено по такъв начин.

Тя се опитваше да не поглежда Роурк, след като зърна лицето му. Той удържа обещанието си. Не се опита да я възпре, нито да я защити. Зададоха му няколко въпроса. С отговорите си той подкрепи думите й.

После мъжете си тръгнаха. Бяха доволни, че си отиват. Шерифът беше наясно, че няма защо да търси пръстена.

Доминик каза:

— Съжалявам. Знам, че се чувстваш ужасно. Но това е единственият начин вестниците да узнаят.

— Трябваше да ми кажеш точно кой от твоите звездовидни сапфири ти е подарък от мен.

— Нямам нито един. Звездовидните сапфири не ми харесват.

— Изпипа го по-добре от експлозията в „Кортланд“.

— Да. Сега Гейл е изстрелян обратно там, където му е мястото. Нали според него ти си „безпринципен и антисоциален“? Нека прочете как „Банър“ ще окаля и мен. Защо да го щадя? Съжалявам, Хауърд, не съм милостива като теб. Прочетох редакционната статия. Не казвай нищо. Изобщо не ми говори за саможертва, защото ще рухна… и защото изобщо не съм толкова силна, колкото вероятно си мисли шерифът. Не го направих заради теб. За теб сега стана още по-зле — към всичко, което ще ти стоварят, аз добавих и този скандал. Но, Хауърд, сега сме заедно срещу всички тях. Ти ще бъдеш подсъдим, а аз — прелюбодейка. Хауърд, помниш ли, че се страхувах да те споделям с крайпътни ресторанти и прозорци на чужди къщи? Сега не ме е страх, че нашата нощ ще бъде опръскана с кал във всичките им вестници. Скъпи мой, разбираш ли колко съм щастлива и свободна?

Той каза:

— Никога не ще ти напомня, че съм те видял да плачеш, Доминик.

Дописката, в която бе описано всичко, включително пижамата, халата, закуската и леглото, бе отпечатана още същия ден във всички нюйоркски следобедни вестници.

Алва Скарет влезе в кабинета на Уайнънд и хвърли един вестник на бюрото му. До този момент Скарет не се бе замислял колко много обича Уайнънд. Чувстваше се толкова оскърбен, че успя само да избълва поток от ругатни:

— Да те вземат дяволите, нещастник такъв! Пада ти се! Така ти се пада и аз се радвам, малоумнико! Сега какво ще правим?

Уайнънд прочете дописката. Седеше на бюрото и не откъсваше очи от вестника. Скарет стоеше пред него. Не се случи нищо. Беше кабинет като всеки друг, в който един мъж седеше на бюрото и държеше вестник. Уайнънд държеше ръцете си пред очите на Скарет, от двете страни на вестника. Ръцете му бяха съвсем спокойни. Не, каза си Скарет, човек не е в състояние да държи ръцете си вдигнати, без да ги опира, и те да не трепнат.

Уайнънд вдигна глава. Скарет видя в очите му леко учудване, сякаш Уайнънд се запита какво ли прави там Скарет. Потресен, Скарет прошепна:

— Гейл, какво ще правим?

— Ще отпечатаме дописката — каза Уайнънд. — Това е новина.

— Но… как?

— Както намериш за добре.

Скарет почти извика — даде си сметка, че ще го каже сега или никога, че няма да има смелост да направи нов опит. Освен това се почувства като в клопка и не се престраши да отстъпи към вратата.

— Гейл, разведи се с нея. — Усети, че все още е там и продължи, без да поглежда Уайнънд, крещейки, за да го изрече докрай: — Гейл, вече нямаш избор! Трябва да съхраниш остатъка от репутацията си! Трябва да се разведеш. Трябва ти да поискаш развод!

— Добре.

— Ще го направиш ли? Веднага? Съгласен ли си Пол да подаде веднага документите?

— Да.

Скарет излезе бързо, втурна се към кабинета си, затръшна вратата, грабна телефона и се обади на адвоката на Уайнънд. Разказа му и настоя:

— Остави всичко и заведи делото веднага, Пол, сега, днес, побързай, Пол, преди той да е променил намерението си!

Уайнънд се качи в колата и отиде в извънградската си къща. Доминик го чакаше.

Стана, когато той влезе в стаята. Направи няколко крачки напред, за да няма мебели между тях. Искаше той да я види в цял ръст. Той застана в празното пространство и се вгледа в нея, сякаш наблюдаваше

и двамата едновременно, като страничен наблюдател, който вижда Доминик и мъжа срещу нея, но той не беше Гейл Уайнънд.

Тя зачака. Той мълчеше.

— Осигурих ти история, която ще увеличи тиража, Гейл.

Той чу думите й, но очите му бяха празни, сякаш настоящето нямаше значение. Приличаше на банков служител, направил баланс на сметката на непознат клиент, от която са изтеглени всички пари и тя трябва да бъде закрита. Каза:

— Бих искал да знам само едно нещо, ако ми отговориш: за първи път ли беше, откакто сме женени?

— Да.

— Но не беше първият път?

— Не. Той ми беше първият мъж.

— Трябваше да се досетя. Ти се омъжи за Питър Кийтинг веднага след процеса „Стодард“.

— Искаш ли да знаеш всичко? Готова съм да ти разкажа. Срещнах го, когато работеше в гранитна кариера. Защо не? Ти би го пратил на каторжен труд или в затвор със строг режим. Той работеше в кариера. Не ме попита съгласна ли съм. Изнасили ме. Така започна всичко. Ще използваш ли тази информация? Ще я отпечаташ ли в „Банър“?

— Обичал те е.

— Да.

— И въпреки това ни построи тази къща.

— Да.

— Само исках да знам.

Той се обърна да си ходи.

— Върви по дяволите! — извика тя. — След като го приемаш по такъв начин, не си имал право да станеш онова, което си!

— Точно затова го приемам.

Излезе от стаята. Затвори тихо вратата.

Гай Франкън се обади на Доминик същата вечер. След като се пенсионира, заживя сам в имението си близо до кариерата. През този ден тя отказа да разговаря с когото и да било, но взе слушалката, когато

камериерката й каза, че на телефона е господин Франкън. Очакваше гневен изблик, но чу спокойния му глас:

— Здравей, Доминик.

— Здравей, татко.

— Ще напуснеш ли Уайнънд?

— Да.

— Не се премествай в града. Не е необходимо. Не изпадай в крайности. Ела и постой при мен. До… до процеса „Кортланд“.

Думите, които не изрече и гласът му, твърд, ясен и звучащ почти щастливо, я подтикнаха да му отговори след малка пауза:

— Добре, татко. — Отвърна с момичешки глас, с глас на дъщеря, изпълнен с изморена, доверчива, закопняла радост. — Ще бъда при теб около полунощ. Приготви ми чаша мляко и сандвичи.

— Не карай много бързо, както си свикнала. Пътищата не са хубави.

Когато пристигна, Гай Франкън я чакаше на вратата. Усмихнаха се един на друг и тя разбра, че няма да има нито въпроси, нито укори. Заведе я до малката столова, където й беше приготвил да хапне на масата до прозореца, отворен към тъмната ливада. Миришеше на трева, на масата имаше свещи и букет жасмин в сребърна ваза.

Тя седна и сключи пръсти около студената чаша. Той седна срещу нея и кротко задъвка сандвич.

— Искаш ли да поговорим, татко?

— Не. Искам да си изпиеш млякото и да си лягаш.

— Добре.

Франкън забоде една маслина и я заразглежда замислено, въртейки я на цветната клечка за зъби. После вдигна очи към нея.

— Слушай, Доминик, дори не се опитвам да разбера защо се случи всичко това. Но знам едно — че е добре за теб. Този път намери подходящия мъж.

— Да, татко.

— Затова се радвам.

Тя кимна.

— Кажи на г-н Роурк, че може да идва тук винаги, когато пожелае.

Тя се усмихна.

— На кого да кажа, татко?

— Кажи на… Хауърд.

Ръката й бе облегната на масата. Отпусна глава върху ръката си. Той се загледа в златистата коса, осветена от свещите. По-лесно й беше да овладее гласа си:

— Не ме оставяй да заспя тук. Изморена съм.

А той отвърна:

— Ще го оправдаят, Доминик.

Всеки ден носеха всички нюйоркски вестници в кабинета на Уайнънд, както беше наредил. Четеше дума по дума всичко, написано за слуховете в града. Всички бяха наясно, че историята е инсценирана; съпругата на мултимилионер не би съобщила, че й е откраднат пръстен за пет хиляди долара при тези обстоятелства. Въпреки това всички приемаха историята, както бе разказана, и я коментираха по съответния начин. Най-обидните коментари се сипеха от страниците на „Банър“.

Алва Скарет се хвърли в битка. Отдаде й се с най-искрената пламенност, на която бе способен. Беше убеден, че така ще изкупи всички свои минали прояви на нелоялност към Уайнънд. Реши, че е открил начин да очисти името на Уайнънд. Зае се да представи Уайнънд на обществото като жертва на голяма страст към пропаднала жена — Доминик бе заставила съпруга си да отстоява безнравствена кауза, която самият той не подкрепяше; заради любовника си почти бе съсипала вестника на своя съпруг, престижа му, всичко, което бе градил през целия си живот. Скарет молеше читателите да простят на Уайнънд, чието оправдание беше трагичната му, самоотвержена любов. Скарет пресметна, че ще задейства обратнопропорционално съотношение: всяко прилагателно, очернящо Доминик, поражда у читателя съчувствие към Уайнънд. Скарет подхрани таланта си да оклеветява. Сметката му се оказа точна. Публиката реагира, преди всичко старите читателки на „Банър“. Това се оказа полезно в бавната, мъчителна работа за възстановяване на вестника.

Започнаха да получават съчувствени писма, пълни с невъздържани коментари за Доминик Франкън.

— Също като в доброто старо време, Гейл — радваше се Скарет, — точно като в доброто старо време! — Трупаше писмата на бюрото

на Уайнънд.

Уайнънд се усамотяваше в кабинета си с писмата. Скарет не подозираше, че това е най-тежкото страдание, преживявано от Гейл Уайнънд. Налагаше си да чете всяко едно писмо. Доминик, която се бе опитвал да държи настрана от „Банър“…

Срещаха се из сградата и Скарет го гледаше очакващо, с умоляваща, колеблива полуусмивка, като ревностен ученик, копнеещ за признание от своя учител за добре научения и усвоен урок. Уайнънд мълчеше. Веднъж Скарет се осмели да каже:

— Умно, нали, Гейл?

— Да.

— Имаш ли идея откъде да издоим още?

— Това е твоя работа, Алва.

— Тя наистина е в основата на всичко, Гейл. Много отдавна. Още когато се ожени за нея. Още тогава ме беше страх. Всичко започна още тогава. Помниш ли, че не ни позволи да напишем нищо за твоята женитба? Това беше първият знак. Тя съсипа „Банър“. Но да горя в ада, ако не го съживя за сметка на самата нея. Ще стане точно какъвто си беше. Нашият стар „Банър“.

— Да.

— Имаш ли идеи, Гейл? Какво друго да направя?

— Каквото намериш за добре, Алва.

XVIII

Пред отворения прозорец висеше клон на дърво. Листата потрепваха на фона на небето, напомняйки за слънцето, лятото и неизчерпаемото богатство на земята. Доминик си представяше света като фон. Уайнънд си мислеше за две ръце, които огъват клон на дърво, за да обяснят смисъла на живота. Листата се свеждаха и докосваха небостъргачите на Ню Йорк, далеч отвъд реката. Небостъргачите се извисяваха като кули от слънчева светлина, чисти и блестящи в летния ден. Залата на областния съд беше препълнена с хора, дошли на процеса срещу Хауърд Роурк.

Роурк седеше на масата на защитата и слушаше спокойно.

Доминик седеше на третия ред сред зрителите. Поглеждайки я, хората сякаш виждаха усмивка. Тя не се усмихваше. Гледаше листата пред прозореца.

Гейл Уайнънд седна назад в залата. Дошъл бе сам и влезе, след като залата се напълни. Не обърна внимание на вторачените в него погледи, нито на фотографските светкавици, избухващи около него. Застана на пътеката за миг, разглеждайки залата така, сякаш нямаше причина да не я оглежда. Носеше сив летен костюм и сламена шапка с широка периферия. Погледът му се спря на Доминик така, както и на всички други в съдебната зала. Седна и погледна Роурк. Със самото влизане на Уайнънд очите на Роурк непрекъснато се насочваха към него. Щом срещнеше очите на Роурк, Уайнънд извръщаше поглед.

— Мотивът, който държавата се стреми да докаже — започна прокурорът встъпителната си реч към заседателите, — е извън сферата на нормалните човешки емоции. На мнозинството от нас той ще се стори чудовищен и немислим.

Доминик седеше с Малъри, Хелър, Дансинг, Енрайт, Майк… и Гай Франкън, за изненада и неодобрение на приятелите му. От другата страна на пътеката имаше цяла плеяда знаменитости: като се започне от дребната фигура на Елсуърт Тухи, седнал на първия ред, из цялата публика бяха пръснати хора с известни имена: Лоис Кук, Гордън Л.

Прескът, Гъс Уеб, Ланселът Клоуки, Айк, Джулс Фауглър, Сали Брент, Хоумър Слотърн, Мичъл Лейтън.

— Също като динамита, който отнесе цяла сграда, неговият мотив взриви чувството за хуманност в душата на този човек. Ние сме изправени, господа съдебни заседатели, пред най-страшния експлозив на земята — егоистът!

По столовете, по първазите на прозорците, по пътеките между редовете, притиснати към стените, множеството хора се бяха слели като монолит, в който изпъкваха само бледите овали на лицата. Лицата се открояваха, отделни, самотни, до едно различни. Зад всяко лице прозираха годините на преживения или преполовения живот, години на усилия, надежда и начинание — почтено или не, но някакво начинание. То бе белязало всичките лица с общ знак: и устните със злобни усмивки, и устните, отпуснати с примирение, и устните, стиснати с неуверено достойнство — всичките бяха белязани със знака на страданието.

— … В този ден, в нашата епоха, когато светът е разкъсван от гигантски проблеми и търси отговор на въпросите, от които зависи оцеляването на човечеството, този човек е отдал на нещо толкова неясно и нематериално, толкова несъществено, каквото са възгледите му за изкуството — отдал им е такова значение, че да се превърнат в негова единствена страст и в мотив за престъпление срещу обществото.

Хората бяха дошли да присъстват на сензационно дело, да видят известни личности, да съберат материал за разговори, да се покажат, да убият време. После щяха да се върнат неохотно на работа, при нелюбимите семейства и натрапените приятели, щяха да се върнат в салоните, с официално облекло, при чашите за коктейл и филмите, при непризнатата болка, умъртвената надежда, недостижимото желание, изоставено да виси мълчаливо над пътека, по която не е направена нито една стъпка, към дните, в които полагат усилия да не мислят, да не казват нищо, да забравят, да отстъпват и да се предават. Но всеки от тях имаше някакъв незабравим миг — сутрин, в която не се бе случило нищо, музика, чута ненадейно, която никога повече не бе звучала по същия начин, лице на непознат, зърнато в автобуса — миг, в който всеки е усетил живота по различен начин. И всеки помнеше други мигове, в безсънна нощ, в някой следобед със силен дъжд, в черква, на

пуста улица при залез, когато се е чудел защо в света има толкова много страдание и грозота. Не бяха опитвали да намерят отговор, продължили бяха да живеят така, сякаш отговор не е нужен. Но всеки бе преживял моменти, в които самотно и до болка честно бе усещал нуждата от отговор.

— … коравосърдечен, арогантен егоист, който искаше да се наложи на всяка цена…

В ложата на съдебните заседатели седяха дванадесет мъже. Те слушаха внимателно, с безизразни лица. Понесе се мълва, че съдебните заседатели едва ли ще проявят милост. Двама бяха ръководители на индустриални концерни, имаше двама инженери, математик, шофьор на камион, зидар, електротехник, градинар и трима фабрични работници. Попълването на съдебното жури отне доста време. След като възрази срещу мнозина, призовани да попълнят състава на съдебните заседатели, Роурк избра тези дванадесет. Прокурорът се съгласи, казвайки си, че става така, когато аматьор реши да се защитава сам; всеки адвокат би избрал най-сговорчивите хора, склонни да проявят снизходителност. Роурк избра хора с непреклонни лица.

— … да беше имение на някой богаташ, но става дума за жилищен блок, господа съдебни заседатели, за жилищен блок!

Съдията седеше изправен на високата скамейка. Имаше прошарена коса и сурово офицерско лице.

— … човек, обучен да служи на обществото, строител, превърнал се в разрушител…

Гласът звучеше обиграно и уверено. Хората, изпълващи залата, слушаха с вниманието, което биха отделили на вкусна вечеря през работната седмица: добре приготвена и забравена след час. Съгласни бяха с всяко изречение — те вече бяха го чували, чуваха го непрекъснато, светът бе свикнал с такива неща. Разбираше се от само себе си, като локва пред краката.

Прокурорът представи свидетелите на обвинението. Полицаят, арестувал Роурк, застана на свидетелското място и разказа как бе сварил подсъдимия до електрическия детонатор. Нощният пазач разказа как бил отпратен от местопрестъплението. Показанията му бяха кратки — прокурорът предпочиташе вниманието да не се насочва към Доминик. Управителят на строителната фирма даде показания за

липсващия динамит от складовете на строежа. Чиновници, работещи за проекта „Кортланд“, строителни инспектори, вещи лица, се изредиха на свидетелското място, за да опишат сградата и размера на щетите. С това първият ден на процеса завърши.

Питър Кийтинг беше първият свидетел, призован на следващия ден.

Седна на свидетелското място и приведе рамене. Гледаше послушно прокурора. От време на време очите му шареха из залата. Хвърляше поглед към публиката, към съдебните заседатели, към Роурк. Беше му все едно.

— Господин Кийтинг, ще заявите ли под клетва дали сте проектирали възложения ви проект, известен като „Кортланд Хоумс“?

— Не. Не го проектирах аз.

— Кой го проектира?

— Хауърд Роурк.

— По чия молба?

— По моя.

— Защо се обърнахте към него?

— Защото аз не бях в състояние да направя този проект.

В гласа му не се долови никаква честност, защото произнесе истината без усилие. В гласа му не прозвуча нито истина, нито лъжа, само безразличие.

Прокурорът му подаде лист хартия.

— Този договор ли подписахте?

Кийтинг пое листа.

— Да.

— Това подписът на Хауърд Роурк ли е?

— Да.

— Бихте ли прочели условията на договора пред съдебното жури?

Кийтинг зачете на глас. Гласът му беше равен и рутинен. В съдебната зала никой не разбра, че показанията му са замислени като сензация. Звучеше не като прочут архитект, който публично признава негодността си, а като човек, рецитиращ наизустен урок. Създаде се впечатлението, че ако го прекъснат, той няма да успее да мине на следващото изречение, а ще трябва да се върне отначало.

Отговори на множество въпроси. Прокурорът представи като доказателства оригиналния проект на Роурк за „Кортланд“, който Кийтинг бе запазил, копията, направени от Кийтинг и снимки на „Кортланд“ по време на строежа.

— Защо възразявахте толкова категорично срещу отличните структурни промени, предлагани от господата Прескът и Уеб?

— Страхувах се от Хауърд Роурк.

— Какво очаквахте, познавайки неговия характер?

— Всичко.

— Какво искате да кажете?

— Не знам. Страх ме беше. Често съм се страхувал.

Въпросите продължаваха да се сипят. Историята беше необичайна, но публиката се отегчи. Показанията на Кийтинг нямаха нищо общо с разказ на участник в събитията. Другите свидетели като че ли бяха по-свързани със случая.

Кийтинг се оттегли от свидетелското място и зрителите останаха със странното впечатление, че нищо не се променя — все едно че там не бе сядал никой.

— Обвинението приключи — каза областният прокурор.

Съдията погледна Роурк.

— Давам ви думата — каза учтиво той.

Роурк стана.

— Ваше благородие, аз няма да призовавам свидетели. Ще дам показания и ще произнеса заключителна реч.

— Положете клетва.

Роурк се закле. Застана до стъпалата към свидетелското място. Публиката не откъсваше очи от него. Всички бяха убедени, че няма шанс. Отърсиха се от смътната неприязън, от чувството на несигурност, което той събуждаше у повечето хора. За първи път успяха да го видят такъв, какъвто е: човек, който не изпитва никакъв страх.

Страхът в техните мисли не беше онзи обикновен страх, възникващ като реакция при реална опасност. Той бе хроничен, неизразим страх, с който живееха всички тези хора. Спомняха си унизителните мигове, когато човек е сам и мисли за смелите думи, които е можел да изрече и за които не се е сетил, за миговете, когато намразва хората, отнели му смелостта. Спомняха си унизителната

мисъл колко силен и способен е човек в собствената си представа, бляскав образ, който никога не ще бъде реален. Мечти ли са това? Самозаблуда? Или умъртвена реалност, неродена, унищожена от разрушителната емоция без име — страх, нужда, зависимост, омраза?

Роурк застана пред публиката като човек с кристалночисти помисли. Изправи се пред враждебното множество, което внезапно осъзна, че той не изпитва никаква омраза. На хората в залата бе достатъчен само миг, за да надникнат в съзнанието му. И всеки се запита: имам ли нужда от нечие одобрение? Важно ли е то? С какво съм обвързан? И в този миг всеки се почувства свободен — достатъчно свободен, за да изпита доброжелателност към всеки друг в залата.

Това продължи само един миг — в настъпилата тишина, когато Роурк се готвеше да заговори.

— Преди хиляди години първобитният човек открил как да запали огън. Сигурно са го изгорили на кладата, с която е подарил светлина на своите братя. Обявили го за злодей, сключил сделка с демон, от който човечеството изпитвало смъртен страх. Но оттогава хората имали огън, с който се топлели, приготвяли си храна и осветявали пещерите си. Той им оставил дар, чиято стойност те не били в състояние да оценят. Той разсеял мрака на земята. Векове по-късно първобитният човек открил колелото. Вероятно е бил разпънат на същото онова колело, което подарил на братята си. Обявили го за престъпник, позволил си да навлезе в забранена територия. Но оттогава хората можели да преминават всеки хоризонт. Оставил им дар, който те не оценявали, но той им отворил пътищата на света.

Този човек, непокорният, откривателят, е в началото на всяка легенда, разказваща за ранната история на човечеството. Прометей бил окован на скала и разкъсван от хищни птици, защото откраднал огъня от боговете. Адам бил обречен на мъки, защото опитал плода от дървото на познанието. Легендите са много. Някъде в дълбините на паметта си човечеството съхранява спомена, че славата му се заражда от самотния човек, платил за своята смелост.

През вековете винаги е имало хора, които тръгвали първи по нови пътища, въоръжени единствено със своето въображение. Те имали различни цели, но си приличали по едно: правели първата стъпка по нов път, разчитали само на въображението си и

предизвиквали омраза. Великите творци — мислители, художници, учени, изобретатели — се изправяли самотни срещу своите съвременници. Всяка велика нова мисъл е срещала съпротива. Всяко ново велико изобретение е било заклеймявано. Първият двигател бил смятан за безумие. Самолетът бил обявен за невъзможен. Механичният тъкачен стан бил обявен за зло. Анестезията била обявена за грях. Но хората с въображение продължавали напред. Борели се, страдали и плащали. Но побеждавали.

Никой творец не е вдъхновяван от желание да служи на своите братя, защото братята му отхвърлят дара, поднесен им от него, и този дар унищожава мудната рутина на техния живот. Единственият му мотив е неговата истина. Собствената му истина и собствените му усилия да я постигне по свой начин. Симфонията, книгата, двигателят, философията, самолетът или сградата — това е целта му, това е неговият живот. А не онези, които слушат, четат, летят, използват или обитават неговото творение. Творението, а не неговите потребители. Творението, а не ползите, които другите извличат от него. Творението, което е израз на неговата истина. За него тази истина стои над всички неща и против всички хора.

Той черпи въображението, силата и смелостта си от своя дух. Но духът на човека, това е самият той. Целостта му, неговата съвест. Способността да мисли и да чувства, да преценява и да действа са функции на егото.

Творците не са самоотвержени. Това е тайната на тяхната сила — че задоволява егото, мотивира се от егото, поражда се от егото. То е първоизточник, извор на енергия, жизнена сила, движещ порив. Творецът не служи на нищо и на никого. Той живее за себе си.

И само ако живее за себе си, той е в състояние да постигне онова, което прославя човечеството. Такава е същността на големите постижения.

Човекът може да оцелее само чрез разума си. Той се явява на бял свят невъоръжен. Разумът е единственото му оръжие. Животните си осигуряват храна със сила. Човекът няма нокти, бивни, рога, няма груба мускулна сила. Той трябва да засее храната си или да си я набави с лов. За да засее, има нужда от мисловен процес. За да ловува, има нужда от оръжия, а за да изкове оръжията — от мисловен процес. От най-всекидневните неща до най-висшата религиозна абстракция, от

колелото до небостъргача всичко, което сме ние, всичко, което притежаваме, произтича от едно-единствено качество на човека — функцията на мислещия разум.

Но разумът е присъщ на индивида. Няма такова нещо като колективен ум. Няма такова нещо като колективна мисъл. Съгласието, постигнато от група хора, е само компромис или средно аритметично от много индивидуални мисли. То е вторично следствие. Първостепенното действие — мисловният процес — се извършва от отделния човек. Можем да разделим храната между много хора. Но не можем да я смелим с колективен стомах. Никой не може да използва дробовете си, за да диша вместо друг човек. Никой не може да използва мозъка си, за да мисли вместо друг човек. Всички функции на тялото и духа са лични. Те не могат да бъдат споделяни или прехвърляни на друг.

Ние наследяваме продуктите от мисленето на други хора. Наследили сме колелото. Правим каруца. Каруцата се превръща в автомобил. Автомобилът става самолет. Но през целия този процес онова, което получаваме от другите, е само краен продукт от тяхното мислене. Движещата сила е способността да се твори. Тя поема този продукт като суровина, използва го и поражда следващата стъпка. Способността да се твори не може да се преотстъпва или отнема, да се споделя или дава назаем. Тя принадлежи на отделни, индивидуални хора. Сътвореното от нея принадлежи на твореца. Хората се учат един от друг. Но ученето е само размяна на суровина. Никой не може да даде на друг способността да мисли. А тази способност е единственото ни средство за оцеляване.

Човек не получава на земята нищо наготово. Всичко, от което се нуждае, трябва да бъде произведено. И тук човек се изправя пред същностната алтернатива: той може да оцелее по един от двата начина — или чрез самостоятелна дейност на своя разум, или като паразит, захранван от умовете на другите. Творецът е създател. Паразитът е крадец. Творецът се изправя сам срещу природата. Паразитът се изправя срещу природата чрез посредник.

Творецът се стреми да властва над природата. Паразитът се стреми да властва над хората.

Творецът живее заради своята работа. Той няма нужда от други хора. Неговата първостепенна цел е вътре в самия него. Паразитът

живее живот втора употреба. Той има нужда от другите. Другите се превръщат в негов първостепенен мотив.

Творецът има нужда на първо място от независимост. Мислещият разум не може да работи под никаква форма на принуда. Той не може да бъде обуздаван, жертван или подчиняван на каквито и да е съображения. Той изисква пълна независимост на действието и мотива. За твореца всички отношения с хора са второстепенни.

Посредственият човек има нужда на първо място да си осигури връзки с хората, които да го хранят. За него отношенията с хората имат първостепенно значение. Той твърди, че човекът съществува, за да служи на другите. Той проповядва алтруизъм.

Алтруизмът е доктрина, която изисква човек да живее за другите и да поставя другите над себе си.

Никой не може да живее за другите. Човек не може да споделя нито духа, нито тялото си. Но посредственият човек използва алтруизма като оръжие за експлоатация и преобръща фундамента на нравствените принципи. На хората са натрапвани всевъзможни правила за унищожаване на твореца. Натрапва им се, че зависимостта е добродетел.

Човекът, който се опитва да живее за другите, е зависим. Той е паразит поради своя мотив и превръща в паразити онези, на които служи. Това взаимоотношение не поражда нищо друго, освен взаимна поквара. То е невъзможно по същността си. Най-близкото до него състояние в реалността — човекът, който живее, за да служи на другите, е робът. И след като физическото робство е отблъскващо, мигар подчинението на духа не е още по-отблъскващо? Завладяният роб има остатък от чест. Той има заслугата, че е оказвал съпротива и че смята положението си за унизително. Но човекът, който се заробва доброволно в името на любовта, е най-низката от всички твари. Той принизява човешкото достойнство и представата за любовта. Но точно това е същността на алтруизма.

На хората се натрапва, че най-висшата добродетел е не да създават, а да дават. Но човек не може да даде нещо, което не е създадено. Сътворяването предхожда разпределянето — иначе няма да има нищо за разпределяне. Необходимостта от твореца предхожда нуждата от облагодетелствания човек. Но на нас ни се натрапва, че трябва да се възхищаваме от посредствения човек, раздаващ блага,

които не е произвел, и да го поставяме над човека, който е създал благата. Възхваляваме проявите на благотворителност. И свиваме рамене, когато някой е създал нещо.

На хората се натрапва, че първата им грижа е да облекчат страданието на другите. Но страданието е болест. Ако човек се натъкне на него, той се опитва да даде лек и помощ. Ако го въздигнем в най-висша проява на добродетел, ще превърнем страданието в най-важната част от живота. Тогава човек ще иска другите да страдат, за да бъде добродетелен. Такава е същността на алтруизма. Творецът не се интересува от болестта, а от живота. И все пак постиженията на творците премахват болест след болест и в тялото, и в духа на човека и лекуват страданията много повече, отколкото може да си представи алтруистът.

На хората се натрапва, че е добродетелно да се съгласяват с другите. Но творецът е човек, който не се съгласява. На хората се натрапва, че е добродетелно да плуват по течението. Но творецът е човек, който плува срещу течението. На хората се натрапва, че е добродетелно да са заедно. Но творецът е човек, който действа сам.

На хората се натрапва, че егото е синоним на зло, а себеотрицанието е идеал за добродетел. Но творецът е егоист в абсолютния смисъл, а самоотвержения човек не мисли, не чувства, не преценява и не действа. Това са функции на егото.

Тук преобръщането на фундамента е най-убийствено. Въпросът се изопачава и човек остава без алтернатива и без свобода. Предлагат му се две понятия като полюси на доброто и злото: алтруизъм и егоизъм. Смята се, че егоизмът е да жертваш другите заради себе си. А алтруизмът — да жертваш себе си заради другите. Това обвързва неумолимо човека с другите хора и не му оставя нищо, освен да си избере болка: или собствената си болка, която понася заради другите, или болката, която налага на другите заради себе си. И щом към всичко това се добави, че човекът трябва да изпита радост в саможертвата, капанът се затваря. Човекът е заставен да приеме мазохизма за свой идеал под заплахата, че садизмът е единствената му алтернатива. Това е най-голямата измама, натрапена на човечеството.

Това е средството, чрез което зависимостта и страданието са увековечени като основни принципи на живота.

Изборът не е между саможертва или господство. Изборът е между независимост и зависимост. Между принципите на твореца и принципите на посредствения човек. Това е основният въпрос. Той почива върху алтернативата на живота и смъртта. Принципите на твореца се опират върху нуждите на мислещия разум, позволяващ на човека да оцелява. Принципите на посредствения човек се градят върху нуждите на разум, неспособен да оцелява. Всичко, произтичащо от независимото его на човека, е добро. Всичко, което произлиза от зависимостта на човека от други хора, е зло.

Егоистът в абсолютния смисъл не е човек, който жертва другите. Той е човек, който стои над необходимостта да използва другите по какъвто и да е начин. Той не функционира чрез тях. Не е обвързан с тях за важни неща. Не зависи от тях нито в избора на цел и мотив, нито в мисленето си, нито в желанията си, нито в източника на своята енергия. Той не съществува заради друг човек и не иска никой друг човек да съществува заради него. Това е единствената възможна форма на братство и взаимно уважение между хората.

Има различни степени на способност, но основният принцип е един и същ: степента на независимост, инициатива и лична привързаност към работата определя таланта на човека и неговата стойност. Независимостта е единствената мяра за добродетел и стойност. Важното е какъв е човекът и как се развива, а не какво е направил или не е направил за другите. Няма заместител на личното достойнство. Няма друг стандарт за лично достойнство, освен независимостта.

В нормалните отношения никой не се жертва заради друг. Архитектът има нужда от клиенти, но не нагажда работата си към техните желания. Те имат нужда от него, но не си строят къща, само за да му я поръчат. Хората правят размяна на труда си по свободно, взаимно съгласие и във взаимна изгода, когато личните им интереси съвпадат и двете страни желаят размяната. Ако не желаят, не са длъжни да сключват сделка. Търсят други възможности. Това е единствената възможна форма на отношения между равни. Останалото са отношения между роб и господар, между жертва и екзекутор.

Не може да се върши работа колективно, по решение на мнозинството. Творческата работа може да бъде ръководена само от индивидуална мисъл. Архитектът има нужда от много хора, за да

издигне сградата. Но той не ги кара да гласуват за неговия проект. Те работят заедно по силата на свободно съгласие и всеки е свободен, когато изпълнява функцията си. Архитектът използва стомана, стъкло и бетон, произведени от други хора. Но материалите са само стомана, стъкло и бетон, докато той се докосне до тях. Онова, което той сгради с тях, е негов индивидуален продукт и индивидуална собственост. Това е единствената схема на равноправно сътрудничество между хора.

Право номер едно в света е правото на егото. Първото задължение на човека е задължението към самия себе си. Негов нравствен закон е никога да не поставя първостепенната си цел в зависимост от други хора. Негово морално задължение е да прави онова, което желае, стига желанието му да не зависи главно от други хора. Това включва целия обхват на творческите способности, мисленето и работата. Но то не се отнася за сферата, в която действат гангстерът, алтруистът и диктаторът.

Човек мисли и работи сам. Човек не може да граби, експлоатира или да управлява сам. Грабежът, експлоатацията и властта предполагат жертви. Изискват зависимост. Те са поле за изява на посредствените хора.

Онези, които властват над хора, не са егоисти. Те не създават нищо. Съществуват изцяло чрез други хора. Тяхната цел са поданиците им, целта им е да заробват. Зависими са като просяка, социалния работник и бандита. Формата на зависимост е без значение.

Но на хората се натрапва, че посредствените личности — тирани, императори, диктатори — са типични егоисти. Целта на тази измама е да се унищожи егото, да бъдат унищожени творците. Или да бъдат поробени. Което е същото.

От самото начало на историята двамата противници се изправили един срещу друг: творецът и посредственият човек. Щом първобитният творец изобретил колелото, първобитният посредствен човек реагирал, като изобретил алтруизма.

Творецът — отричан, отхвърлян, преследван и експлоатиран — не се отказвал, продължавал напред и отдавал енергията си за развитието на цялото човечество. Посредственият човек само пречел на този процес. Този двубой има още едно име: индивидът срещу колектива.

„Общото благо“ на колектива — раса, класа или държава — е претекст и оправдание на всяка тирания, налагана над хората. Големите зверства в историята са извършени в името на алтруистичен мотив. Има ли поне една проява на егоизъм, сравнима с кланетата, на които са се отдавали последователите на алтруизма? Дали това се дължи на човешко лицемерие или на естеството на принципа? Най-страховитите сатрапи са най-искрени. Те са вярвали в съвършеното общество, постигнато с гилотина и наказателен взвод. Никой не поставял под съмнение правото им да убиват, защото убивали с алтруистична цел. Приемало се, че човек трябва да бъде пожертван за други хора. Действащите лица се сменят, но действието на трагедията се повтаря. Човеколюбецът започва с декларации за обич към хората и завършва с море от кръв. Това ще продължава по същия начин, докато хората вярват, че дадено действие е добро, ако е самоотвержено. Това развързва ръцете на алтруиста и заставя жертвите му да търпят. Водачите на колективистичните движения не искат нищо за себе си. Но виждате какви са резултатите.

Единственото добро, което хората могат да сторят един на друг, единствената формулировка на нормални отношения между тях е: долу ръцете!

Вижте какви са резултатите в общество, градено върху принципа на индивидуализма. Така е в нашата страна. Най-прекрасната страна в човешката история. Страна с най-велики постижения, най-голямо благоденствие, най-голяма свобода. Нашата страна не е градена върху служене на другите, върху жертване, себеотрицание или каквато и да било рецепта на алтруизма. Тя е градена върху правото на човека да се стреми към щастие. Към собственото си щастие. Не към чуждото. Това е личен, частен, егоистичен мотив. Вижте резултатите. Попитайте собствената си съвест.

Конфликтът е отдавнашен. Хората стигали близо до истината, но всеки път тя била унищожавана и цивилизациите рухвали една след друга. Цивилизацията е напредък към общество с неприкосновен личен живот. Дивакът прекарва целия си живот заедно със себеподобните и съществуването му се подчинява на законите на племето. Цивилизацията е процес на освобождаване на човека от другите хора.

Днес, в нашата епоха колективизмът, принципът на посредствения човек, на човека втора категория, на древния звяр, се развихри и вилнее с пълна сила. Той принизява хората до небивало интелектуално падение. Тласка ги към невиждани жестокости. Трови умовете на всички. Той погълна по-голямата част от Европа. Сега се опитва да погълне и нашата страна.

Аз съм архитект. Знам какво предстои, познавайки принципа, на който се гради колективизмът. В такъв свят аз не бих могъл да живея.

Сега вече знаете защо взривих „Кортланд“.

Аз проектирах „Кортланд“. Аз ви го дадох. Аз го унищожих.

Унищожих го, защото не аз бях причината той да се появи на бял свят. Той беше двойно изчадие. И по форма, и по предназначение. Длъжен бях да унищожа и двете. Формата бе осакатена от двама посредствени хора, позволили си да подобряват нещо, което не бяха създали и което не са в състояние да създадат. Позволиха им да го сторят заради общоприетото убеждение, че алтруистичното предназначение на сградата е по-важно от всичко друго и че аз нямам право да възразя.

Приех да проектирам „Кортланд“, за да бъде построен по моя проект. Не съм имал никакъв друг мотив. Това бе цената, която определих за работата си. Тя не ми бе изплатена.

Не обвинявам Питър Кийтинг. Той е безсилен. Сключил е договор със своите работодатели. Договорът не бе изпълнен. Обещали са му, че сградата ще бъде построена по проекта. Обещанието бе нарушено. Днес обичта на човека към неприкосновеността на онова, което е създал, и правото му да я съхрани се смятат за нещо неясно, нематериално и несъществено. Нали чухте, че го каза самият прокурор. Защо сградата беше обезобразена? Без никаква причина. Такива деяния са мотивирани единствено от суетата на някакви посредствени хора, които смятат, че имат право да посягат над всяка чужда собственост, независимо дали е духовна или материална. Кой им позволи да го сторят? Нито една конкретна личност измежду десетките овластени по този проект. Те не даваха пет пари, нито позволиха, нито попречиха. Никой не носи отговорност. Няма на кого да се потърси сметка. Такава е същността на всяко колективно действие.

На мен не ми бе изплатена цената, която определих. Но собствениците на „Кортланд“ получиха от мен онова, което бяха поискали. Искаха проект за възможно най-евтин строеж на жилищна сграда. Не се намери никой друг, който да изпълни изискванията им. Но аз ги изпълних. Те се възползваха от моята работа и ме накараха да им я подаря. Но аз не съм алтруист. Не правя такива подаръци.

Твърди се, че съм разрушил дома на онеправдани хора. Но се забравя, че ако не бях аз, тези хора нямаше да имат този конкретен дом. Онези, които се грижат за бедните, бяха принудени да се обърнат към мен — към човек, който никога не се е грижил за бедните, — за да им помогнат. Смята се, че бедността на бъдещите наематели им дава право над моята работа. Че нуждата им дава право на посегателство върху моя живот. Че е мой дълг да дарявам всичко, което ми поискат. Това е кредото на посредствения човек, който сега поглъща света.

Дойдох тук, за да заявя, че не признавам на никого правото да посяга дори над минута от моя живот. Над най-малка частица от моята енергия. Над което и да било мое постижение. Няма значение кои биха претендирали за такова право, колко са на брой или в колко голяма нужда са изпаднали.

Исках да дойда тук и да заявя, че съм човек, който не живее заради другите.

Това трябваше да бъде казано. Светът загива в самопожертвователна оргия.

Исках да дойда тук и да кажа, че целостта на сътвореното от човека е по-важна от което и да е благотворително начинание. Онези от вас, които не го разбират, са хората, които унищожават света.

Исках да дойда тук и да ви изложа моите условия. Нямам желание да живея при каквито и да било други условия.

Не признавам никакви задължения към хората, с изключение на едно: да зачитам свободата им и да нямам нищо общо с общество от роби. На моята страна съм готов да дам десетте години, които ще прекарам в затвора, ако моята страна вече не съществува. Ще ги прекарам, спомняйки си с благодарност за онова, което беше моята страна. Ще проявя верността си към нея, отказвайки да живея или да работя за онова, което е заело мястото ѝ.

Така проявявам лоялността си към всеки творец, обречен на страдания от силата, овластена за „Кортланд“, който аз взривих. Към

всеки мъчителен час на самота, отхвърляне, безсилие и произвол, който творецът е заставен да прахоса, и към битките, които е спечелил. Към всеки творец, чието име се знае, но и към всеки творец, който е живял, борил се е и е загинал непризнат, преди да постигне целта си. Към всеки творец, унищожен физически или духовно. Към Хенри Камерън. Към Стивън Малъри. Към мъжа, който не иска да споменавам името му, но седи в тази зала и знае, че говоря за него.

Роурк стоеше разкрачен, с ръце до тялото, с вдигната глава, също както бе стоял в строяща се сграда. После, когато седна на масата на защитата, мнозина в залата сякаш все още го виждаха изправен. Тази представа за него остана в съзнанието им.

Така си го представяха в мислите си, докато се водеха последвалите продължителни правни дискусии. Съдията заяви пред прокурора, че подсъдимият всъщност е променил тезата на защитата си: той признава, че е извършил деянието, но не признава вина за престъпление. Това поражда временен правен абсурд; съдебните заседатели трябва да решат дали подсъдимият съзнава естеството и качеството на деянието, и ако го съзнава, дали е наясно, че деянието нарушава закона. Прокурорът не изказа възражения. В залата настъпи странна тишина. Той бе уверен, че вече е спечелил делото, тъй като произнесе заключителна реч. Никой не запомни какво бе казал. Съдията даде на съдебните заседатели обяснения за проблемите на делото, по които да се произнесат. Съдебните заседатели се изправиха и излязоха от залата.

Хората се размърдаха, готвейки се да се разотидат, без да бързат, защото предполагаха, че предстоят дълги часове на очакване. Уайнънд, седнал в дъното на залата и Доминик, седнала напред, останаха на местата си.

Съдия-изпълнител се приближи до Роурк, за да го изведе. Роурк се изправи до масата на защитата. Погледна Доминик, после и Уайнънд. Обърна се и тръгна след съдия-изпълнителя.

Стигнал бе до вратата, когато се разнесе рязък звук, последван от пълна тишина, преди хората да си дадат сметка, че се чука на затворената врата към залата на съдебните заседатели. Съдебните заседатели бяха взели решение.

Онези, които се бяха изправили, останаха като заковани. Съдията се отправи към мястото си. Съдебните заседатели се върнаха в залата.

— Задържаният да се изправи с лице към съдебните заседатели — каза съдебният чиновник.

Хауърд Роурк пристъпи напред и застана с лице към съдебните заседатели. В дъното на залата Гейл Уайнънд също се изправи.

— Господин Форман, стигнахте ли до решение?

— Да.

— Каква е присъдата ви?

— Невинен.

Роурк обърна глава, но не към града, не към съдията, не и към Доминик. Погледна Уайнънд.

Уайнънд се обърна рязко и излезе. Напусна първи съдебната зала.

XIX

Роджър Енрайт купи от държавата терена, плановете и развалините на „Кортланд“. Разруши старите основи и изкопа нови. Нае Хауърд Роурк да построи сградата отново. Възложи строежа на една-единствена строителна фирма, придържайки се към строгата икономичност на плановете. Енрайт финансира начинанието, което да позволи ниски наеми при добра печалба за самия него. Не се допускаха никакви въпроси за доходите, работата, децата или храната на бъдещите наематели. Проектът бе достъпен за всеки, който иска да се нанесе и да плаща наема, независимо дали може да си позволи друго по-скъпо жилище или не.

В края на август Гейл Уайнънд получи развод. Искът не бе оспорен. Доминик не се яви на краткото заседание на съда. Уайнънд застана като пред военен съд. Изслуша бездушните и цинични юридически термини, с които бе описана закуската на госпожа Гейл Уайнънд и Хауърд Роурк в къщата в долината Монаднок. Съпругата му официално бе обявена за опозорена, той получи съчувствие от закона, статут на оскърбена невинност и документ, който се превърна в паспорт към свободата през всички бъдещи години, към всички бъдещи мълчаливи вечери.

Елсуърт Тухи спечели делото в комисията по заетостта. Наредиха на Уайнънд да го възстанови на работа.

Същия следобед секретарката на Уайнънд се обади на Тухи и му каза, че господин Уайнънд го чака да се върне на работа вечерта преди девет часа. Тухи се усмихна, затваряйки слушалката.

Тухи влезе с усмивка в „Банър Билдинг“ същата вечер. Отби се в отдела за местните новини. Махаше на хората, стискаше ръце, подхвърляше остроумни забележки за новите филми. Правеше се на искрено учуден, все едно не се бяха виждали от вчера и той не разбираше защо хората го поздравяват като при триумфално връщане у дома.

Тръгна бавно към кабинета си. Изведнъж се закова на място. Даде си сметка, че трябва да влезе невъзмутимо, без да издава

изненадата си, която вече бе издал: Уайнънд стоеше до отворената врата на неговия кабинет.

— Добър вечер, г-н Тухи — каза тихо Уайнънд. — Влезте.

— Здравейте, г-н Уайнънд — каза Тухи с приятен глас, успокоен от усещането, че успява да свие лицевите си мускули в усмивка и да се придвижи на краката си.

Влезе и спря неуверено. В кабинета му нямаше промени, на бюрото му беше пишещата машина и пакет хартия. Но вратата беше отворена и Уайнънд стоеше до нея мълчаливо, облегнат на рамката.

— Седнете на бюрото си, господин Тухи. Започнете работа. Трябва да спазваме закона.

Тухи сви весело рамене в знак на съгласие, прекоси стаята и седна. Сложи ръце на бюрото, разтваряйки широко длани, после ги отпусна в скута си. Взе един молив, огледа върха му и го остави.

Уайнънд издигна бавно лявата си китка до равнището на гърдите и я задържа в това положение; погледна ръчния си часовник и каза:

— Девет без десет. Върнахте се на работа, г-н Тухи.

— Радвам се като дете, че се върнах. Честно ви казвам, г-н Уайнънд, сигурно не бива да си признавам, но работата адски ми липсваше.

Уайнънд с нищо не показа, че се готви да си тръгва. Стоеше приведен, както обикновено, с рамене, опрени на рамката на вратата, със скръстени на гърдите ръце, придържайки лактите си с длани. Лампа с квадратен абажур от зелено стъкло светеше на бюрото, но навън все още беше светло. Лимоненожълтото небе се нашари с пастелно кафяви ивици; стаята, осветена от слабата лампа, излъчваше униние в ранния здрач. На бюрото имаше светло петно, но то не можеше да разсее смътните кафяви силуети на улицата и не стигаше до вратата, за да обезвреди присъствието на Уайнънд.

Абажурът на лампата леко подрънкваше. Тухи усещаше грохота под подметките си: пресите работеха. Осъзна, че от известно време ги чува. Шумът беше успокоителен, изпълнен с надежда и живот. Пулсът на вестника — вестникът, който предава на хората пулса на света. Дълъг, равномерен поток от падащи капки, като стъклени топчета, търкалящи се в права линия, като туптене на човешко сърце.

Тухи зашари с молива по листа, но осъзна, че листът е точно под лампата и Уайнънд вижда как моливът рисува водна лилия, кана за

кафе и брадат профил. Остави молива и подсвирна, за да се подиграе на самия себе си. Отвори едно чекмедже и заразглежда внимателно купчината индига и кламерите. Не знаеше какво се очаква да направи: човек не започва да пише статия просто така. Зачуди се защо бе извикан да се върне на работа в девет часа вечерта, но предположи, че Уайнънд се опитва да смекчи отстъплението си като преиграва, и реши, че няма да спори по този въпрос.

Пресите се въртяха, все едно че препредаваха туптенето на човешко сърце. Нямаше никакви други шумове. Каза си, че е нелепо да продължава така, ако Уайнънд си е тръгнал, но е по-добре да не поглежда към него, ако все още е там.

След малко вдигна поглед. Уайнънд не бе помръднал. Светлината откроряваше две бели петна в силуета му: дългите пръсти на едната ръка, обхванали лакътя, и високото чело. Тухи искаше да види челото; не, нямаше наклонени бръчки над веждите. Очите бяха като две плътни бели елипси, едва различими в начупените сенки на лицето. Елипсите гледаха към Тухи. Но лицето не изразяваше нищо, не издаваше никакво намерение.

След малко Тухи каза:

— Наистина, господин Уайнънд, няма причина да не се разбираме.

Уайнънд не отговори.

Тухи взе лист хартия и го зареди в пишещата машина. Загледа се в клавишите, подпрял брадичката си с два пръста. Заемаше тази поза, когато се готвеше да започне нов абзац. Ръбовете на клавишите блестяха под лампата — пръстени от лъскав никел, увиснали в тъмната стая.

Пресите спряха.

Без да иска, Тухи рязко се изправи на стола. Едва след това разбра причината за рязкото си движение: беше вестникар и знаеше, че този звук не спира току-така.

Уайнънд погледна ръчния си часовник. Каза:

— Часът е девет. Загубихте работата си, господин Тухи. „Банър“ вече не съществува.

Следващото нещо, което се случи, докато Тухи се опитваше да се ориентира, беше рухването на собствената му ръка върху клавиатурата

на пишещата машина. Лостчетата се преплетоха, чу се стържене и удар, валякът леко подскочи.

Не каза нищо, но усети, че изражението му е красноречиво, защото Уайнънд отговори на въпроса му:

— Да, работихте тук тринайсет години… Да, откупих всичките дялове, включително дела на Мичъл Лейтън, преди две седмици… — Гласът звучеше равнодушно. — Не, момчетата от местните новини не знаеха. Само момчетата в печатницата…

Тухи се извърна. Взе един кламер, сложи го в дланта си, после я обърна и пусна кламера да падне, наблюдавайки с леко удивление неумолимостта на закона, който не допусна кламерът да се задържи на обърнатата му длан.

Изправи се. Погледна към Уайнънд. Разделяше ги сивият килим.

Уайнънд леко наклони глава към едното си рамо. Лицето на Уайнънд се избистри, всякакви бариери станаха излишни. Лицето му не изразяваше гняв, на устните му се появи едва доловима болезнена усмивка, почти смирена.

Уайнънд каза:

— Това е краят на „Банър“… Мисля, че е добра идея да го посрещна заедно с вас.

Множество вестници се надпреварваха да поканят на работа Елсуърт Монктън Тухи. Той избра „Куриер“, вестник с добра репутация и приятно неопределена политика.

Вечерта, в първия му работен ден на новото място, Елсуърт Тухи седна на ръба на бюрото при един от помощник-редакторите. Заговориха за господин Талбът, собственика на „Куриер“, когото Тухи бегло познаваше.

— Какъв човек е г-н Талбът? — попита Елсуърт Тухи. — В какво вярва? Какво е нещото, без което не може?

В другия край на залата някой въртеше скалата на радиоапарата. Гръмна тържествен глас:

— Времето неумолимо напредва!

Роурк работеше на чертожната маса в кабинета си. Градът зад стъклените стени излъчваше светлина, въздухът беше като измит от първия октомврийски студ.

Телефонът звънна. Ръката му направи рязко и нетърпеливо движение с молива. Беше наредил телефонът да не звъни, когато работи. Отиде до бюрото и вдигна слушалката.

— Г-н Роурк — каза секретарката с лека нотка на напрежение, сякаш за да се извини, че е нарушила заповедта му, — г-н Гейл Уайнънд би искал да знае дали ще ви е удобно да отидете в офиса му в четири часа утре следобед?

В слушалката й се чуваше само лекото бръмчене на тишината. Изминаха дълги секунди.

— Той на телефона ли е? — попита Роурк. Тя беше сигурна, че не връзката е причина гласът му да прозвучи по такъв начин.

— Не, г-н Роурк. Обажда се секретарката на г-н Уайнънд.

— Да. Добре. Кажете му, че ще дойда.

Отиде до чертожната маса и погледна скиците. За първи път му се случваше да изостави работата си: даде си сметка, че този ден няма да е в състояние да работи. Бремето на надеждата и облекчението беше твърде тежко.

Роурк стигна до вратата на „Банър Билдинг“ и забеляза, че табелата с надписа „Банър“ я няма. На мястото й нямаше нищо. Над вратата имаше по-светъл правоъгълник. Знаеше, че в сградата е редакцията на „Клариън“, а цели етажи пустеят. „Клариън“, треторазреден следобеден таблоид, остана единственият вестник от веригата на Уайнънд в Ню Йорк.

Отиде до един асансьор. Зарадва се, че е сам в кабината. Обзе го внезапно, неудържимо чувство на собственост към малката стоманена клетка — тя отново беше негова, отново я бе намерил, бяха му я върнали. Силата на облекчението му разкри колко силна е била болката му преди това, тази особена болка, която нямаше равна в живота му.

Щом влезе в кабинета на Уайнънд, разбра, че ще трябва да се примири с тази болка и да я носи завинаги, че няма изцеление, нито надежда. Уайнънд седеше на бюрото си. Изправи се, когато той влезе, и го погледна право в очите. Лицето на Уайнънд беше по-лошо от лице на непознат — лицето на непознатия човек изразява неизпробвани възможности, които са на разположение, ако човек реши да си даде

труда да ги опознае. Роурк видя познато лице, което не изразяваше нищо и щеше да остане завинаги безизразно. Лице, на което не е изписана болка от отчаянието, а е белязано от следващото състояние, когато дори болката е отречена. Далечно и спокойно лице, със собствено достойнство, присъщо не на жив човек, а на статуя в средновековна гробница, която напомня за отминало величие и забранява на ръцете да посегнат към тленните останки.

— Г-н Роурк, налага се да водим този разговор, но той е много труден за мен. Моля ви да се съобразите с това.

Роурк беше наясно, че единственият начин да прояви добронамереност е да не напомня с нищо за някогашните им отношения. Знаеше, че онова, което бе останало от мъжа, стоящ пред него, ще рухне окончателно, ако произнесе само една дума: Гейл.

Роурк отговори:

— Добре, г-н Уайнънд.

Уайнънд взе четири листа, напечатани на машина и му ги подаде през бюрото:

— Моля прочетете и подпишете, ако одобрявате текста.

— Какво е това?

— Договор да проектирате „Уайнънд Билдинг“.

Роурк остави листовете. Не можа да ги вземе. Дори не можа да ги погледне.

— Моля, изслушайте ме внимателно, г-н Роурк. Налага се да обясня и да бъда разбран. Искам веднага да започна строежа на „Уайнънд Билдинг“. Искам да бъде най-високата сграда в града. Нека не обсъждаме дали моментът е подходящ, нито дали е разумно от икономическа гледна точка. Искам сградата да бъде построена. Ще бъде полезна — нали за вас това е важно. В нея ще се настанят „Клариън“ и всички офиси на „Уайнънд Ентърпрайзис“, които сега са пръснати из целия град. Останалите помещения ще бъдат дадени под наем. Все още имам достатъчно авторитет, за да уредя тези неща. Не бива да се опасявате, че ще издигнете здание, което няма да се използва. Ще ви изпратя писмено всички подробности и изисквания. Останалото ще решавате вие. Ще проектирате сградата, както намерите за добре. Всичко ще зависи от вашите решения, които аз няма да одобрявам. Ще поемете пълна отговорност и ще взимате всички решения. Така е записано в договора. Но искам да е ясно, че

няма да се виждаме. Ще назнача агент, който ще ме представлява при уреждане на всякакви технически и финансови въпроси. Ще работите с него. Всички бъдещи разговори ще водите с него. Кажете му с кои строителни фирми предпочитате да работите. Ако решите, че е необходимо да се свържете с мен, ще се обръщате към моя агент. Не бива да очаквате, нито да се опитвате да се срещате с мен. Ако го сторите, ще получите отказ. Не искам да говоря с вас. Не искам повече да ви виждам. Ако сте готов да спазите тези условия, моля, прочетете договора и го подпишете.

Роурк взе писалка и подписа, без да погледне листовете.

— Не прочетохте договора — каза Уайнънд.

Роурк хвърли листовете на бюрото.

— Моля, подпишете и двете копия.

Роурк ги подписа.

— Благодаря — каза Уайнънд, подписа листовете и подаде един на Роурк. — Това е вашият екземпляр.

Роурк го прибра в джоба си.

— Не казах нищо за финансовия аспект. Публична тайна е, че така наречената империя на Уайнънд е мъртва. Тя е дееспособна и процъфтяваща в цялата страна, както винаги, с изключение на Ню Йорк. Ще се задържи до края на живота ми. Но краят й ще настъпи заедно с моя. Смятам да ликвидирам голяма част от нея. Затова вие няма да се ограничавате по отношение на разходите за проектирането на сградата. Давам ви пълна свобода да похарчите толкова, колкото сметнете за необходимо. Сградата ще живее много по-дълго от киностудията и таблоидите.

— Да, господин Уайнънд.

— Предполагам, че ще се стремите да построите икономически ефективна сграда от гледна точка на разходите за поддръжка. Няма нужда обаче да отчитате възвръщаемостта на първоначалната инвестиция. Няма да има на кого да се възвърне.

— Добре, господин Уайнънд.

— Ако се замислим как се развива светът и какво бедствие е надвиснало над него, може би начинанието ще ви се стори безсмислено. Времето на небостъргача отмина. Сега са на мода жилищните проекти. А след тях винаги настъпва пещерна епоха. Но вас не ви е страх да се изправите срещу целия свят. Това ще бъде

последният небостъргач, построен в Ню Йорк. И е хубаво, че ще е така. Последното човешко творение на земята, преди човечеството да се самоунищожи.

— Човечеството няма да се самоунищожи, г-н Уайнънд. И не бива да мисли за унищожение. Поне докато създава такива неща.

— Какви?

— Като „Уайнънд Билдинг“.

— Това зависи от вас. Мъртвите неща, като „Банър“, са само финансов тор, който да ги подхрани. Такова е предназначението им.

Взе своето копие от договора, сгъна го и с точно премерено движение го сложи във вътрешния джоб на сакото си. Каза със същия равен глас:

— Преди време ви казах, че тази сграда трябва да стане паметник на моя живот. Сега няма на какво да бъде издигнат паметник. „Уайнънд Билдинг“ ще е такава, каквато я сътворите вие.

Изправи се, за да даде знак, че разговорът е приключил. Роурк стана и сведе глава за сбогом. Главата му остана сведена малко по-дълго, отколкото изисква официалният поклон.

Стигна до вратата и се обърна. Уайнънд стоеше неподвижен зад бюрото. Вперихa погледи един в друг.

Уайнънд каза:

— Издигнете паметник на духа, който носите в себе си… и който някога се надявах, че нося и аз.

XX

В един пролетен ден, година и половина по-късно, Доминик се запъти към строежа на „Уайнънд Билдинг“.

Загледа се в небостъргачите. Издигаха се ненадейно, изникваха от контурите на ниските покриви. Извисяваха се някак стряскащо и внезапно, сякаш се бяха появили миг преди това, а тя долавяше устрема им едва в последния миг. Имаше чувството, че ако се обърне назад и ги погледне достатъчно бързо, ще види как растат нагоре.

Зави край един ъгъл в Хелс Кичин и излезе до огромния разчистен терен.

По разкопаната земя пълзяха машини, за да оформят бъдещия парк. В средата на терена завършената конструкция на „Уайнънд Билдинг“ се издигаше към небето. Върхът не бе покрит, беше все още стоманена плетеница. Отдолу я следваха стъклото и зидарията, които обгръщаха останалата част от сградата, извисена в пространството.

Казват, че в сърцето на земята гори огън. Той е като пленник, обречен на тишина. Но понякога огънят пробива глината, желязото, гранита, за да избликне неудържимо към свободата. От него възникват подобни неща, каза си тя.

Приближи се до сградата. Долните етажи бяха заобиколени с дървена ограда. На оградата се открояваха огромни надписи с имената на фирмите, доставили материалите за най-високото здание в света. „Стомана от Нашънъл Стийл, Инк.“ „Стъкло от Лъдлоу.“ „Електрическо оборудване от Уелс-Клермон.“ „Асансьори от Кеслер, Инк.“ „Наш&Дънинг, Строители.“

Погледът й попадна на табела, която дотогава не бе забелязала. Сякаш някой я докосна с ръка по челото, приказен герой, владеещ тайната на изцелението. Не познаваше Хенри Камерън и не бе чула неговите думи, които сега звучаха в мислите й: „Знам, че ако запомниш тези думи и им останеш верен докрай, ще извоюваш победа, Хауърд, не само за себе си, но и за онова, което трябва да победи, за онова, което движи света напред, но никога не е печелило признание. То ще

бъде възмездие за мнозината, отдали живота си преди теб, за хората, страдали така, както ще страдаш и ти.“

На оградата около най-великолепната сграда в Ню Йорк беше закрепена малка метална табелка с надпис:

Хауърд Роурк, архитект

Отиде до бараката на строителния надзор. Идваше често, за да навести Роурк и да види как напредва строежът. Завари в бараката нов човек, който не я познаваше.

— Господин Роурк е най-горе, при резервоара за вода. Коя сте вие, госпожо?

— Госпожа Роурк — отвърна тя.

Човекът откри надзорника и той й разреши да се качи, както обикновено, с външния подемник, скован от няколко дъски и въже вместо парапет.

Качи се на подемника, вдигна ръка и стисна дебелото въже, стъпила здраво с високите си токове на дъските. Дъските се затресоха, въздухът засвистя и притисна полата до тялото й. Земята плавно се отдръпна.

Тя се издигна над широките витрини на магазините. Улиците, прорязващи града, потънаха надолу. Издигна се над навесите на киносалоните, които приличаха на черни рогозки, прикрепени с цветни спирали. Подмина прозорците на офисите, изтичащи надолу като стъклени реки. Туловищата на складовете потънаха заедно с натрупаните в тях съкровища. Многоетажните хотели се наклониха като пръчици на разтворено ветрило. Димящите кибритени клечки бяха фабрични комини, а движещите се сиви правоъгълници — автомобили. В слънчевата светлина островърхите сгради сияеха като фарове, които се въртяха и озаряваха града с дългите си бели лъчи. Целият град се простираше пред нея, разпръснал начупените си очертания към реките. Пристегнат между двете тънки черни ивици вода, градът ги прескачаше и продължаваше нататък, към долините и небето.

Плоските покриви заслизаха надолу, натискайки като педали сградите, за да ги отстранят от полета й. Мина край стъклените кубове,

в които имаше трапезарии, спални и детски стаи. Градините на покривите потъваха надолу като носни кърпички, отвени от вятъра. Небостъргачите се надбягваха с нея и изоставаха. Дъските под краката й профучаха край антените на радиостанциите.

Подемникът се люлееше като махало над града, издигайки се устремно до стената на сградата. Подмина линията, докъдето стигаше зидарията. Вече виждаше само стоманената плетеница и небето. Усети в тъпанчетата си налягането от височината. Слънцето блестеше в очите й. Вятърът свистеше срещу вдигнатото й лице.

Видя го, изправен високо горе, върху платформата на върха на „Уайнънд Билдинг“. Той й помаха с ръка.

Океанът пресече небето. Океанът се вдигна, а градът потъна. Тя се издигна край островърхите покриви на банките, подмина покривите на съдилищата. Извиси се над църковните куполи.

Пред нея беше само океанът, небето и силуетът на Хауърд Роурк.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.